प्रस्तावना.

आलोकमां धर्म ए दरेक माणसने आलोक अने परलोक एम बन्ने लोकनुं सुखसाधन छे ए निर्विवाद छे, परंतु धर्म ए शी वस्तु छे? अने ते शाथी उलखी शकाय छे? ते जाणवा माटे दरेक माणसे विचार करवो ए पोतानुं कर्तव्य छे. धर्मने आधारे जूदा जूदा वर्ण अने जातिउ बंधायली छे, सौ पोत पोताना धर्मने उत्तम माने छे, परंतु सर्व वर्णोए एकी अवाजथी "अहिंसा परमो धर्मः" ए वाक्यने आधारे अहिंसावालो धर्म सर्वथी श्रेष्ठ कहेवोज पडशे. वर्तमान कालमां केवली प्ररूपित धर्मना आधारथी जैनधर्म पोतानुं सर्वोत्कृष्टपणुं फेलावी रह्यो छे अने ते जैनधर्मना सर्वोत्कृष्टपणाथी जिनप्रतिमाउ पण सर्वोत्तम प्रकारे विराजी रही छे. परंतु केवलीप्ररूपित जिनधर्म अने जिनप्रतिमाउने यथार्थ रीते समजनारा सज्ञान पुरुषो हालने वखते क्वचितज मालम पडशे; कारण, केवल पक्वान्नने उलखनारा माणसो तेनी अंदर शुं शुं पदार्थ रह्यो छे? ते जाणवाने जेम शक्ति धरावता नथी, तेम अगाउथी सर्वोत्तमपणे मनाता आवेला धर्मने फक्त उपरथीज जाणनारा माणसो तेनी अंदर शुं रहस्य रहेलुं छे? ते पण जाणी शकता नथी. आ केवल तेमनी बेफीकराई छे, पोताना धर्मने उत्तम माननारा माणसे प्रथम तेनी अंदरना रहस्यनो बारीकीथी तपास करवो जोइए अने तेना तत्वने बराबर उलखवुं जोइए. अने तेज कारणथी पूर्वाचार्यना बनावेला ग्रंथो धर्मना तत्वने जाणवानुं एक मुख्य साधन छे. धर्मना तत्वनुं यथार्थ रीते ज्ञान थवाथी केवली प्ररूपित जिनधर्म अने जिनप्रतिमाउ पूर्ण रीतें उलखी शकाय छे. दरेक माणसे पोताना धर्म प्रमाणे वर्तवुं जोइए, एम आचार्योना अथवा तो गुरुउना मुखथी वारंवार सांभलवामां आवे छे. तो ते आचार्यो अथवा तो गुरुउ ए प्रमाणे आपणने शा माटे वारंवार बोध करता हशे? ते उपर जो आपणे बहु बारीकीथी विचार करीये तो मालम पडशे के, तेथी धर्मनी उन्नति अने पोतानुं (सांभलनारनुं) कल्याण एवा बे म्होटा फायदा रह्या छे. आवा सदुपदेशको प्रत्येक गाममां भाग्येज मली आवे छे, तेथी उपदेशनो लाभ वारंवार नहिं मलवाथी स्मशान ज्ञाननी माफक

थोडा वखत धर्मजिज्ञासा रहे छे. आम थवाथी कोइ वखत शासननी निर्बल स्थिति आवी पडवानो संभव रहे छे. आवा कारणथी पूर्वाचार्योंए पोतानी पछी थनारी स्वधर्मप्रेमी प्रजा उपर म्होटी कृपा करी विधिवादना अनेक ग्रंथो रचेला छे. ते एवा विचारथी के कालांतरे पण उत्तरोत्तर प्रजाउ पोताना धर्मनी उन्नति करवाने शक्तिवाली थाय.

आवा उद्देशथी पूर्वे बहु आचार्योंए विधिवादना अनेक ग्रंथो रचेला छे, परंतु तेमां जैनशासनरूप कमलने प्रफुल्लित करवामां सूर्य समान श्रीरत्नशेखरसूरिए रचेलो "श्राद्धविधि" ग्रंथ जैनशासनमां चिंतामणिरत्न समान जगत् प्रसिद्ध छे. ग्रंथकर्तानी आ अवसरे उलखाण आपवी योग्य जाणी तेमना विषे जेटली माहेतगारी मेलवी छे, तेटली आपवाने भूली नहिं जतां अमे निवेदन करीए छीए के—श्रीसुधर्मास्वामिनी ४७ मी पाटे श्रीसोमतिलकसूरि थया. तेमनी पाटे देवसुंदरसूरि, तेमनी पाटे मुनिसुंदरसूरि अने तेमनी पाटे आ ग्रंथना कर्ता श्रीरत्नशेखरसूरि थया. एटले के, श्रीसुधर्मास्वामीनी ५२ मी पाटे ए महासूरि थया हता. एमनो जन्म केटलाक ग्रंथोमां विक्रम संवत् १४५२ अने केटलाकमां विक्रम संवत् १४५७ मां थयो हतो एम कहे छे. एमणे बाल्यावस्थामां एटले विक्रम संवत् १४६२ मां संसार असार जाणी व्रत अंगीकार कर्युं हतुं अने विक्रम संवत् १४७३ मे वर्षे पंन्यासपद स्वीकार्युं हतुं. छेवट वाचक पदवी पामीने विक्रम संवत् १५०२ मां आचार्यपद मेलव्युं हतुं. श्राद्ध प्रतिक्रमणवृत्ति–अर्थदीपिका, श्राद्धविधिसूत्र, श्राद्धविधि उपर विधिकौमुदी नामनी वृत्ति, लघुक्षेत्रसमास अने आचारप्रदीप विगेरे अनेक ग्रंथो रची तेमणे जैनशासनने विषे म्होटो उपगार करेलो छे. तेउ पोताना आवा उत्तम कार्यथी जैनमंडलमां प्रशंसनीय थइ पड्या हता. तेमना विषे वधारे बोलवा करतां एटलुंज कहीए छीए के, जो ते आचार्ये सरलताथी रचेला विधिवादना ग्रंथो आपणा हाथमां न आव्या होत तो आपणे आवी उच्चस्थिति पामवाने शक्तिवंत थात नहीं. टुंकामां एटलुंज के, हाल चालतो क्रियाकांड व्यवहार तेमना ग्रंथना आधार उपर छे. छेवट ते महाचार्यने खंभातमां "बालचंद्र सरस्वति" एवुं बिरुद मल्युं हतुं. त्यार पछी ते आचार्य विक्रम संवत् १५१७ मां पोशवदी छठने दिवसे कालधर्म पाम्या हता.

ग्रंथकारे आ "श्राद्धविधि" ग्रंथ मागधिभाषामां फक्त सत्तर गाथाथी रचेलो छे. कहेवाने घणो हर्ष थाय छे के, मूल ग्रंथकार कोइ होय अने टीका रचनार कोइ बीजा आचार्य होय, तो वखते मूलग्रंथकारनो भाव टीकाकारना मनमां न आववाथी अनर्थ थइ जाय छे; परंतु आ मूल ग्रंथ बनावनार पोते अने टीका करनार पण पोतेज होवाथी तेमां कोइ जातनो संशय रहे तेम बन्युं नथी.

आ ग्रंथमां श्रावकनुं जन्मथी मांडीने मरण पर्यंत धर्म संबंधी तथा व्यवहार संबंधी कार्य दर्शाव्युं छे. वधारे बोलवुं अतिशयोक्ति थइ पडे एवा भयथी छेवट एटलुंज कहेवुं बस छे के श्रावकने धर्म, अर्थ, काम अने मोक्ष मेलववाना साधनरूप आ एकज ग्रंथ छे.

आ ग्रंथना छ विभाग पाडवामां आवेला छे. १ दिवसकृत्य, २ रात्रिकृत्य, ३ पर्वकृत्य, ४ चातुर्मासिककृत्य, ५ वर्षकृत्य, ६ जन्मकृत्य. आ ग्रंथ दरेक श्रावके पासे राखवो जोइए.कारणके तेथी हेय, ज्ञेय, अने उपादेय वस्तुनुं जाणपणुं प्राप्त थाय छे.

भाषांतर करवामां प्रथम अमारी विद्याशालानी त्रण प्रतो मेलवी हती, पण ते त्रणे प्रतो कोइ कोइ स्थले अशुद्ध तेमज तूटती हती. छेवट खबर मली के, शेठजी साहेब उमाभाइ हठीसंघना भंडारमां घणीज शुद्ध प्रत छे. अमे त्यां लेवा गया तो चंचलब्हेने घणीज खुशीथी काढी आपी. ते प्रत उपरथी भाषांतर शरु करावबुं धार्युं, परंतु ते भाषांतरनी अंदर दृष्टांतिक गाथाओ अथवा श्लोको मूकवा के नही? ते संबंधी विचार थतो हतो. कारण के दृष्टांतिक गाथाओ अथवा श्लोको ए पुस्तकनी अंदर बहु देखाता हता, ग्रंथना भाषांतर साथे दृष्टांतिक गाथाओ अथवा तो श्लोको लइ तेनुं भाषांतर दाखल करवुं एवा विचार उपर आवतां पुस्तकनुं कद एटलु वधुं वधी जवा लाग्युं के ते धारवाथी दोढुं थवा आव्युं. आ उपरथी अमे एवा निश्चय उपर आव्या के "पुस्तकनुं कद बहु म्होटुं थइ जवाथी लोकोने तेनी किम्मत भारे पडशे. तेथी मूलग्रंथना भाषांतरनी साथे दृष्टांतिक गाथाओनुं तथा दृष्टांतिक श्लोकोनुं भाषांतर करावी दाखल करवुं. अने ज्यां अवश्य खप जेवुं मालम पडे त्यां गाथाओ अथवा श्लोको दाखल करवा." आवा निश्चयथी अमे आ ग्रंथनुं अक्षरे

अक्षरनुं भाषांतर करावी ज्यां ज्यां प्रसंग आव्यो, त्यां त्यां दृष्टांतिक गाथाओ अथवा श्लोको दाखल कर्या छे.

ग्रंथनी अंदर मागधी विषय बहु कठण हतो, माटे बीजा साधारण शास्त्रीने भाषांतरनुं काम नहिं सोंपतां मुनिवर्य श्री १०८ मोहनलालजी महाराजना शास्त्री दामोदराचार्यने सोंपवामां आव्युं हतुं. तेमणे त्रण मूल प्रतो तथा एक टबावाली प्रत एम चार प्रतो पासे राखी आ ग्रंथनुं भाषांतर कर्युं छे. तेमां जे जे स्थले मागधी भाषानो विषय आव्यो छे, ते ते स्थले तेमणे स्पष्टार्थ करी पोतानी खरी विद्वत्ता दर्शावी आपी छे.

छेवट अमारा साधर्मि भाइओने भलामण करवामां आवे छे के, तेओ सोनेरी अक्षरवाला पुंठां देखी खुशी थाय छे अने अमने पण तेवां पुंठां करावववानी वारंवार भलामण करे छे के "अमुक माणस तरफथी छपायली चोपडीओनां पुंठां सोनेरी अक्षरनां थाय छे तेथी तमे पण तेवां पुंठां करो; कारण "रंग राजा अने पोत प्रधान" एटले लखाण अथवा कागल गमे तेवा होय, पण पुंठुं सारुं कर्युं एटले चोपडी भपकादार बनी गइ" अरे! आ तेमनुं केवुं अज्ञान!! परंतु ते बिचारानो दोष नथी; कारण तेओ जाणता नथी के, सोनेरी अक्षरो करवामां शुं पदार्थ आवे छे? तेथी तेओ सारुं सारुं कह्या करे छे. अमारे आ वखते सोनेरी अक्षरो माटे थतुं महा पाप प्रगट करवुं जोइए के, तेथी सोनेरी अक्षरवाली चोपडीना उपरथी तेमनो मोह दूर थइ जाय. दयाधर्मधारी भाइओ! जे वखत सोनेरी वरक पुंठाना अक्षर उपर दबाववो पडे छे तेना पहेला मरघडाना इंडानो रस ते दाबेला अक्षरो उपर चोपडवो पडे छे अने एज कारण माटे हजारो मरघडाना इंडांनी हिंसा करवी पडे छे. एक इंडाने फोडी नांखवाथी महा जीवहिंसानुं पाप लागे छे, तो हजारो इंडाने माटे तो कहेवुंज शुं? तेने माटे सोनेरी पुंठाना रसीया पुरुषो पोतानी मेलेज विचार करशे. अमे आशा राखीए छीए के हवे पछी कोइ सोनेरी पुंठाना रसिया नहिं थाय.

आ बन्ने ग्रंथना मूलमां तथा भाषांतरमां जे कोइ जिनाज्ञा विरुद्ध लखाण आवी गयुं होय अथवा प्रेससंबंधी कोइ भूल्यो थइ होय तो चतुर्विध श्रीसंघनी साखे तस्समिच्छामिदुक्कडं.

श्री जैनविद्याशाला.

अनुक्रमणिका.

दिनकृत्यप्रकाश. १

रात्रिकृत्यप्रकाश २

पर्वकृत्यप्रकाश ३

चातुर्मासिककृत्यप्रकाश ४

वर्षकृत्यप्रकाश ५

जन्मकृत्यप्रकाश ६

---

१ पुण्यप्रकाशनुं स्तवन.

नमः श्रीसर्वज्ञाय ।

श्री

श्राद्धविधि.

(भाषांतरसहित)

प्रथम टीकाकार एक श्लोकवडे मंगलाचरण करे छे.

(शार्दूलविक्रीडितं वृत्तम् ।)

अर्हत्सिद्धगणीन्द्रवाचकमुनिप्रष्ठाः प्रतिष्ठास्पदं,
पञ्च श्रीपरमेष्ठिनः प्रददतां प्रोच्चैर्गरिष्ठात्मताम् ॥
द्वेधा पञ्च सुपर्वणां शिखरिणः प्रोद्दाममाहात्म्यत-
श्चेतश्चिन्तितदानतश्च कृतिनां ये स्मारयन्त्यन्वहम् ॥१॥

जे, पंडितोने पोतानी लोकोत्तर म्होटाइथी देवताना पांच मेरुने अने मनोवांछित वस्तुना दानथी पांच कल्पवृक्षोने निरंतर याद करावे छे, ते यशकीर्त्तिना स्थानक श्रीअरिहंत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय अने मुनिवर्य; ए पंच परमेष्ठी आराधक,एवा भव्य जीवोने घणी श्रेष्ठता आपो. ॥१॥

हवे टीकाकार मंगलाचरण पूर्ण करीने आगल शुं करवानुं छे ते कहे छे.

(आर्या वृत्तम्.)

श्रीवीरं सगणधरं, प्रणिपत्य श्रुतगिरं च सुगुरूंश्च ॥
विवृणोमि स्वोपज्ञ–श्राद्धविधिप्रकरणं किंचित् ॥ २ ॥

भगवान् श्रीमहावीरस्वामी, गौतमादि गणधरो, श्रुतवाणी (जिनभाषित सिद्धांत) अने छत्रीश गुणना धारक एवा म्हारा सद्गुरु ए सर्वेने भावथी वंदना करीने पोते रचेला 'श्राद्धविधि' प्रकरणनी लेशमात्र व्याख्या करुं छुं. ॥ २ ॥

(हवे टीकाकार टीका करवानुं कारण कहे छे.)

युगवरतपागणाधिप—पूज्यश्रीसोमसुन्दरगुरूणाम् ॥
वचनादधिगततत्त्वः, सत्त्वहितार्थं प्रवर्तेऽहम् ॥ ३ ॥

युगप्रधान, तपागछना आचार्य अने पूज्य एवा श्री सोमसुंदर गुरु महाराजना वचनथी केवलिभाषित तत्त्वनो जाण थयेलो हुं, तेमना वचनथीज भव्य जीवोना हितने अर्थे व्याख्यानो आरंभ करुं छुं. ॥ ३ ॥

(मूलगाथा.)

सिरिवीरजिणं पणमिअ,
सुआउ साहेमि किमवि सड्ढविहिं ॥
रायगिहे जगगुरुणा,
जह भणिअं अभयपुढेणं ॥ १ ॥

भावार्थः—केवलज्ञान, अशोकवृक्षादि आठ प्रातिहार्य, वाणीना पांत्रीश गुणो इत्यादि ऐश्वर्यथी विराजमान श्री वीरजिनने मन वचन कायाए भावथी वंदना करीने, राजगृही नगरीमां अभयकुमारना पूछवाथी श्रीवीर भगवाने जे रीते उपदेश कर्यो हतो, ते रीते सिद्धांत वचनने अने गुरु संप्रदायने अनुसरी श्राद्धविधि (श्रावकोनी सामाचारी) संक्षेपमात्र कहुं छुं. ॥१॥

अहिं श्रीमहावीरस्वामीने 'वीरजिन' एवा नामथी उलखाव्या छे, तेनुं कारण आ प्रमाणेः—कर्म रूप शत्रुउनो समूल उछेद करवो, तपस्याथी शोभवुं विगेरे कारणोथी वीर कहेवाय छे, अने रागादिकने जीतनार तेथी जिन कहेवाय छे. कह्युं छे के—जे माटे कर्मनुं विदारण करे छे, अने तपे करीने शोभे छे, ते माटे वीर्य अने तपस्याथी विराजमान भगवान् वीर कहेवाय छे. तेमज शास्त्रमां त्रण प्रकारना वीर कह्या छे. '१ दानवीर, २ युद्धवीर अने ३ धर्मवीर' ए त्रणे प्रकारनुं वीरपणुं भगवानमां होवाथी एमने वीर कहे छे. कह्युं छे के— (वार्षिक दाननी वखते) क्रोडो सोनैयाना दानथी जगत्ने विषे दारिद्र्यने मिथ्या करीने अर्थात् कहेवा मात्र दारिद्र्य

राखीने, मोहादिकना कुलमां थएला तथा केटलाक गर्भमां (सत्तामां) पण रहेला चलकता (कर्मरूप) शत्रुओने हणीने, तेमज फलनी वांछा नहि राखतां कोइथी कराय नहि एवी मोक्षने आपनारी तपस्या करीने जे त्रण प्रकारनी 'वीर' पदवीना धारक थया, अर्थात् अतिशय दान देवाथी दानवीर थया, रागादिक शत्रुओने मूल सहित हणवाथी युद्धवीर थया, अने कठण तपस्याथी धर्मवीर थया; ते त्रणे जगत्ना गुरु श्री महावीर जयवंता वर्त्तो. अहिं 'वीरजिनं' आ पदथी १ अपायापगमातिशय, २ ज्ञानातिशय, ३ पूजातिशय अने ४ वचनातिशय आ चार अतिशयो श्री वीर भगवान्ने विषे छे एम जणाव्युं.

हवे एक गाथाए करी आ ग्रंथनां द्वार कहे छे.

(मूलगाथा.)

दिण-रत्ति-पव्व-चउमा-
सग-वच्छर-जम्म-किच्च-दाराइं ॥
सड्ढाणणुग्गहट्ठा,
सड्ढविहीए भणिज्जंति ॥ २ ॥

भावार्थः—१ दिवसकृत्य, २ रात्रिकृत्य, ३ पर्वकृत्य, ४ चातुर्मासिक कृत्य, ५ वत्सर (वार्षिक) कृत्य अने ६ जन्मकृत्य; आ छ द्वार श्रावक जन उपर उपकार करवाने अर्थे आ 'श्राद्धविधि' ग्रंथमां म्हारा तरफथी कहेवामां आवशे. ॥ २ ॥

आ रीते पहेली गाथामां मंगल अने बीजी गाथामां ग्रंथनो विषय कहीने, हवे 'लायक होय तेनेज विद्या, राज्य अने धर्म ए त्रण वस्तु आपवी' एवी नीति छे, तेथी श्रावकधर्म आदरवा लायक कोण ते कहे छे.

(मूलगाथा.)

सड्ढत्तणस्स जुग्गो,
भद्दगपगई विसेसनिउणमई ॥

नयमग्गरई तह दढ-
नियवयणठिई विणिद्दिठो ॥ ३ ॥

नावार्थः— १ नद्रकप्रकृति, २ विशेषनिपुणमति, ३ न्यायमार्गरति अने ४ दृढनिजवचनस्थिति एवो पुरुष श्रावकपणाने योग्य कह्यो छे. ॥ ३ ॥

तेमां १ नद्रकप्रकृति एटले नद्रक स्वनावनो अर्थात् कोइ वातमां पक्षपात न राखतां मध्यस्थ रहेवुं विगेरे गुणोनो धारक होवाथी नजीवी बाबतमां कदाग्रह न पकडनारो. कह्युं छे के— १ मिथ्यात्वी उपर दृष्टिराग राखनारो, २ धर्मनो द्वेषी, ३ बिलकुल मूढ (जडमति) अने ४ पूर्वव्युद्ग्राहित एटले सद्गुरुनो लान थयां पहेलांज जेनुं चित्त कोइ मतवादीए एकांतवादमां खोटुं समजावीने दृढ कर्युं होय ते, ए चार पुरुषो धर्म पामवा लायक नथी. माटे जे मध्यस्थ (कोइ मत उपर पक्षपात न राखनारो) होय, तेज धर्म पामवा योग्य समजवो. १ दृष्टिरागी धर्म पामी शकतो नथी, तेना उपर दृष्टांतः—जेम भुवनभानु केवलीनो जीव पूर्वे नवमां विश्वसेन नामा राजपुत्र हतो. ते त्रिदंडीनो नक्त थयो. तेने गुरुए घणीज महेनतथी प्रतिबोध्यो, अने अंगीकार करेला समकितने विषे दृढ कर्यो. तो पण पूर्व परिचित त्रिदंडीना वचनथी फरीने एनामां दृष्टिरागनो उदय थयो. तेथी पूर्वे पामेलुं समकित वमीने ते अनंता काल सुधी संसारमां नम्यो. २ धर्मनो द्वेषी धर्म पामतो नथी, तेनो दाखलो—जेम नद्रबाहुस्वामीनो नाइ वराहमिहिर धर्मनो द्वेषी होवाथी प्रतिबोध न पामतां संसारमां नम्यो. ३ मूढ एटले जे गुरुना वचननो नावार्थ जाणी शकतो नथी ते. एना उपर एक गामडियाना पुत्रनो लोकप्रसिद्ध दाखलो छे. ते आ रीतेः—

एक गामडियानो पुत्र हतो. ते घणोज जड होवाथी सहज वातमां पण कांइ समजे नही एवो हतो. एक दिवसे राजसेवाने अर्थे तेनी माताए तेने शीखामण दीधी के, " हे पुत्र ! दरबारमां विनय करवो. " पुत्रे पूछ्युं, " विनय ते शुं ? " माताए कह्युं. " जुहार करवो, नीचुं जोइने चालवुं, अने राजानी मरजी माफक वर्त्तवुं विगेरे विनय जाणवो. " पछी ते एक वखत राजसेवाने अर्थे ज्यां दरबार हतो, ते नगर तरफ नीक-

ड्यो. मार्गमां शिकारी लोको मृगनो शिकार करवा सारु ताकीने छाना बेठा हता, एटलामां पेला गामडियाना छोकराए तेमनी आगल जइ म्होटे सादे "भाईयो, जुहार!" एम कह्युं. ते शब्द सांभलतांज आसपास आवेला मृगो नासी गया. तेथी रीसायेला शिकारीउंए तेने घणोज मार्यो. पेला छोकराए खरी वात हती ते कही दीधी, त्यारे तेमणे तेने छोड्यो, अने कह्युं के, "एवुं कार्य देखाय त्यारे छानुं जवुं." आगल जतां धोबीयोने जोइने ते चोरनी माफक छानो जवा लाग्यो. ते धोबीयोनां लूगडां चोरोए पहेलां हरण कर्यां हतां तेथी तेमणे चोर जाणी पेला छोकराने पकड्यो. तेणे खरी वात कही त्यारे धोबीयोए तेने कह्युं के, "अरे मूढ! एवे अवसरे 'पाणीवडे घणुंज धोवाइ गयाथी शुद्ध थाउ' एम कहेवुं." आगल जतां खेडुत लोको खेतरमां धान्य वावता हता, ते जोइ पेला छोकराए धोबीयोना कहेवा प्रमाणे कह्युं के, "पाणीवडे घणुंज धोवाइ गयाथी शुद्ध थाउ." ते सांभली खेडुत लोकोए एने घणो मार मार्यो. छेवट तेणे खरी वात कही, त्यारे खेडुतोए तेने छोड्यो अने कह्युं के, "एवा अवसर उपर 'घणुं घणुं थाउ' एम कहेवुं." आगल जतां मृतक (मडदुं) जोइ पेला छोकराए "घणुं घणुं थाउ" एम कह्युं. ते सांभली मृतकने पहोचाडनारा लोकोए तेने कह्युं के, "एवुं न थाउ एम केहवुं." आगल जतां विवाहना प्रसंगे "एवुं न थाउ" एम कहेवाथी तेने घणो मार पड्यो. अने शीखामण मली के, "एवा अवसर उपर 'हम्मेशां एमज थाउ' एम कहेवुं" आगल जतां हाथ पगमां बेडीथी बंधायेला एक बंदीवानने जोइने तेणे कह्युं के, "हम्मेशां एमज थाउ." ते सांभली पेला बंदीवाने एने शीखामण दीधी के, "एवुं जोइ 'शीघ्र छूटी जाउ.' एम कहेवुं" पछी केटलाक लोको मैत्री करता हता, तेमने जोइ पेला छोकराए 'शीघ्र छूटी जाउ' एम कह्युं, त्यारे तेमणे तेने घणो मार मारीने छोडी दीधो. पछी ते एक सरदारना पुत्रनी चाकरी करवा रह्यो. एक वखत घणो दुकाल पड्यो, त्यारे घणा धान्यना अभावथी सरदार पुत्रनी स्त्रीए रावडी तैयार करी अने पोताना पतिने बोलाववा माटे पेला गामडियाना पुत्रने कह्युं. ते वखत सरदार पुत्र सभामां बेठो हतो. त्यां आवी पेला जड पुरुषे म्होटा गंभीर स्वरथी "रावडी

तैयार थई छे." एम कह्युं. तेथी शरमायेला सरदार पुत्रे तेने घणो मार्यो, पीट्यो, अने कह्युं के, "एवी वात अवसर जोईने कानमां कहेवी." पछी प्रभात समये सरदार पुत्रना घरमां अग्नि सलगी ऊठ्यो,त्यारे पेला मतिमंदे एकांत मळ्यो, त्यारे घणी धीरजथी सरदार पुत्रना कानमां पेली वात कही. एटलामां घर बळी गयुं. त्यारे सरदार पुत्रे तेने शीखामण आपी के, "एवुं कांइ थाय तो तुरत पोतेज तेना उपर धूळ, पाणी विगेरे नांखवां." एक वखत सरदार पुत्र न्हाइ धोइ पोताना माथाना वालने सुगंधी धूप देतो हतो, त्यारे पोताना शेठना माथा उपर धूमाडो जोई पेला वेअक्कले "हाय हाय" करी घणी उतावळथी पोताना शेठना माथा उपर छाण अने धूळनो सूंडलो (टोपलो) नांखी पाणी रेड्युं. एवो मूढ पुरुष प्रतिबोधवा लायक नथी. ४ पूर्वव्युद्ग्राहितमां गोशालके नियतिवादमां दृढ करेला नियतिवादी विगेरेनो दाखलो जाणवो.

उपर कहेला चारे पुरुषो धर्मने अयोग्य छे; पण आर्द्रकुमारादिकनी पेठे जे पुरुष मध्यस्थ होय, अर्थात् जेने कोइ पण मत उपर राग अथवा द्वेष नथी, तेज पुरुष धर्म पामवा योग्य समजवो. माटे मूळ गाथामां 'भद्रकप्रकृति' होय तेज धर्मयोग्य एम कह्युं. तेमज २ विशेषनिपुणमति एटले हेय (त्याग करवा लायक) अने उपादेय (आदरवा लायक) वस्तुओमां शो तफावत छे, ते जाणवामां जेनी मति निपुण होय, तेज धर्मयोग्य जाणवो. माटेज उपर कहेला गामडियाना पुत्र जेवा मूढने धर्मनो अधिकार नथी. तथा व्यवहारनी शुद्धि राखवी विगेरे न्यायमार्ग उपरज जेने घणी अभिरुचि होय, पण अन्याय मार्ग उपर बिलकूल न होय ते ३ न्यायमार्गरति अने पोतानुं वचन पाळवाना काममां जेनी दृढ प्रतिज्ञा होय ते ४ निजवचनस्थिति ए चन्ने पुरुष धर्मयोग्य जाणवा. १ भद्रकप्रकृति, २ विशेषनिपुणमति, ३ न्यायमार्गरति अने ४ दृढ निजवचनस्थिति; आ उपर कहेलां चार विशेषणोमां आगमोक्त श्रावकना एकवीश गुणोनो समावेश थयो छे.

श्रावकना एकवीश गुण आ प्रमाणेः—

१ अक्षुद्र (उदार दिलनो), २ रूपवान् (जेनां अंगोपांग तथा पांचे इंद्रियो विकार रहित सारां छे एवो), ३ प्रकृतिसौम्य (स्वभावथीज पापकर्मथी दूर रहे तथा चाकर विगेरे लोको जेनी राजी खुशीथी सेवा

चाकरी करी शके एवो), ४ लोकप्रिय (दान, शील विनय विगेरे गुणोथी लोकोना मनमां प्रीति उत्पन्न करनारो), ५ अक्रूर (मनमां संक्लेश न राखनारो), ६ भीरु (पापथी अने अपयशथी डर राखनारो), ७ अशठ (कोइने ठगे नहीं एवो), ८ सदाक्षिण्य (कोइ कांइ चीज मागे तो 'तेनो इच्छाभंग न थवो जोइये' एवो डर राखनारो), ए लज्जालु (मनमां शरम होवाथी खोटा कार्यने वर्जनारो), १० दयालु, ११ मध्यस्थ अने सौम्यदृष्टि, (एवो पुरुष धर्मतत्त्वनो जाण थई दोषनो त्याग करे छे.) १२ गुणरागी अने निर्गुणनी उपेक्षा करनारो, १३ सत्कथ (धर्म संबंधीज वात जेने प्रिय छे एवो), १४ सुपक्षयुक्त (जेनो परिवार शीलवंत अने उपरीनी मरजी माफक चालनारो छे एवो), १५ सुदीर्घदर्शी (दूरदर्शी होवाथी थोडी महेनतमां घणो लाभ थाय एवुं कार्य करनारो), १६ विशेषज्ञ (पक्षपाती न होवाथी वस्तुनी अंदर रहेला गुण दोषोने यथार्थपणे जाणनारो), १७ वृद्धानुग (दीक्षापर्यायवृद्ध, ज्ञानवृद्ध अने वयोवृद्ध, एमनी सेवा करनारो), १८ विनीत (आपणा करतां जेमां वधारे गुण होय, तेनुं आदरमान करनारो), १ए कृतज्ञ (आपणा उपर करेला उपकारने नहीं भूलनारो), २० परहितार्थकारी (कांइ लाभनी आशा न राखतां पारकुं हित करनारो) अने २१ लब्धलक्ष (धर्मकृत्यनी बाबतमां जेने सारी शीखामण मलेली छे एवो), आ एकवीशे गुणो उपर कहेला भद्रकप्रकृति विगेरे चार विशेषणोमां घणा खरा समाइ जाय छे. ते आ रीतेः-

जे माणस (१) भद्रकप्रकृति होय, तेनामां घणुं करीने १ अक्षुद्रपणुं, ३ प्रकृतिसौम्यपणुं,५ अक्रूरपणुं, ८ सदाक्षिण्यपणुं, १० दयालुपणुं, ११ मध्यस्थ सौम्यदृष्टिपणुं, १७ वृद्धानुगपणुं अने १८ विनीतपणुं ए आठ गुणो देखाय छे. जे माणस (२) विशेषनिपुणमति होय, तेनामां २ रूपवान् पणुं, १५ सुदीर्घदर्शीपणुं, १६ विशेषज्ञपणुं, १ए कृतज्ञपणुं, २० परहितार्थकारीपणुं अने २१ लब्धलक्षपणुं ए छ गुणो प्राये जोवामां आवे छे. जे माणस (३) न्यायमार्गरति होय, तेनामां ६ भीरुपणुं, ७ अशठपणुं. ए लज्जालुपणुं, १२ गुणरागीपणुं अने १३ सत्कथपणुं ए पांच गुणो घणुं करीने देखाय छे. जे माणस (४) दृढनिजवचनस्थिति होय, तेनामां ४

लोकप्रियपणुं अने १४ सुपक्षयुक्तपणुं ए बे गुणो प्राये जोवामां आवे छे. माटे मूल गाथामां श्रावकोना एकवीश गुणोने बदले चार विशेषणोथी चारज गुण ग्रहण कस्या छे.

जे माणसमां १ भद्रकप्रकृतिपणुं, २ विशेषनिपुणमतिपणुं अने ३ न्यायमार्गेरतिपणुं ए त्रण गुणो न होय, ते केवल कदाग्रही, मूढ तथा अन्यायी होवाथी श्रावकधर्म पामवा लायक नथी. तथा जे ४ दृढप्रतिज्ञ न होय, ते कदाच श्रावक धर्मने अंगीकार करे, तो पण जेम ठग लोकोनी मैत्री, घेला माणसनो सारो वेष अने वानराना गलामां पहेरावेलो हार, ए घणी वार टकी शकतां नथी, तेम ते माणस पण यावज्जीव धर्म पाली शकतो नथी.

माटे जे मूल गाथामां कहेला चार गुणनो धारक होय, तेज जेम सारी तैयार करेली भींत चित्रामणने, मजबूत पूरेलो पायो महेल चणवाने अने ताप विगेरे दइने चोखुं करेलुं सोनुं माणिक्यरत्नने लायक छे, तेम ते माणस पण श्रावकधर्म पामवा लायक जाणवो. वली तेज माणस चुल्लक विगेरे दश दृष्टांतथी दुर्लभ एवुं समकितादिक, सद्गुरु विगेरे सामग्रीना योगथी पामे छे, अने शुकराजे जेम पूर्वभवे पाल्युं तेम सारी पेठे पाले छे.

शुकराजनी कथा आ प्रमाणेः—

आज भरतक्षेत्रमां पूर्वे कोइ ठेकाणे गणी न शके एवी धान्यनी संपदानो सारो पाक धरावनारुं क्षेत्रज होयनी! एवुं क्षितिप्रतिष्ठित नामा प्रसिद्ध नगर हतुं. जे नगरमां खड्गने विषेज निस्त्रिंशपणुं (क्रूरपणुं), हलने विषेज कुशीलता (लोढानो फाल), जलने विषेज जडता अने पुष्पने विषेज बंधन (वींटुं) हतुं; परंतु नगरवासी जनोमां कोई पण क्रूर, कुशील, जड अने बंधनमां पडेलो न हतो. ते नगरमां कामदेवना सरखो रूपवंत अने शत्रुओने संहार करवामां अग्नि समान एवो ऋतुध्वज राजानो पुत्र मृगध्वज राजा राज्य करतो हतो. राजलक्ष्मी, न्यायलक्ष्मी अने धर्मलक्ष्मी ए त्रणे स्त्रीओए घणी हरीफाइथी ते राजानुं पोतानी मेलेज पाणिग्रहण कस्युं हतुं.

एकदा जेमां लोको घणुं करीने रमत गम्मतनोज रस चाखता रहे छे, एवो वसंतऋतु आवे छते, मृगध्वज राजा अंतःपुरना परिवार सहित

नगरना उद्यानमां क्रीडा करवा गयो. जेम हाथी हाथणीओनी साथे रमे छे, तेम मृगध्वज राजाए पोताना अंतःपुरनी साथे जलक्रीडा विगेरे जात जातनी क्रीडा करी. ते उद्यानमां भूमी रूप स्त्रीनुं जाणे ओढवानुं छत्रज होयनी! एवुं सुंदर आकारनुं वखाणवा लायक एक आंबानुं वृक्ष हतुं. ते जोइने मृगध्वज राजाए विद्यानो संस्कार होवाथी तेनुं आ रीते वर्णन कर्युं.

"पृथ्वीना कल्पवृक्ष एवा हे आम्रवृक्ष! त्हारी छाया जगत्ने घणीज प्रिय लागे छे, पांदडांनो समुदाय घणो मंगलिक गणाय छे, आ प्रत्यक्ष देखातो त्हारी मंजरीनो (महोरनो) समुदाय जेनी बरावरी कोइ पण करी शके नहीं एवां फलोनी वृद्धि [illegible]र छे, त्हारो आकार जोतांज माणसना मनने खेंची ले छे अने तुं अमृत समान मधुर रसवालां फल आपे छे, माटे म्होटा म्होटा वृक्षोमां अमे तने नक्की श्रेष्ठ गणीए छीए. शोभावंत एवा हे आम्रवृक्ष ! पोतानां पान, फूल, फल, काष्ठ, छाया विगेरे सर्व अवयवोए करीने सर्व जीवो उपर परोपकार करवामांज मंडी रहेला एवा त्हारा करतां बीजो कोण वखाणवा लायक छे ? जे पोताने आम्रवृक्ष समान कहेवरावे छे एवा म्होटा वृक्षोने अने तेमनां वखाण करनारा, पापी मिथ्यावादी म्होटा म्होटा कवियोने पण धिक्कार थाओ."

एवी रीते आम्रवृक्षनी स्तुति करीने, जेम देवता कल्पवृक्षनी छायामां बेसे छे, तेम मृगध्वज राजा आदरथी अंतःपुरना परिवार सहित आम्रवृक्षनी छायानो आश्रय करीने बेठो. मूल्यथी म्होटो अने मणिरत्नादि वस्तुनी घटनाथी साक्षाद्भूत एवो श्रृंगार करेलो होवाथी जाणे मूर्तिमान् श्रृंगार रसज होयनी! एवी पोतानी अंतःपुरनी स्त्रीओने जोइने मृगध्वज राजा आश्चर्यथी विचार करवा लाग्यो के, "जाणे पृथ्वीमांथी सार सार स्त्रीरत्न जोइने काढेलांज होयनी ! एवी अंतःपुरनी स्त्रीओ मने मली, माटे म्हारा उपर दैवनी घणी महेरबानी छे. स्त्रीओ तो घेर घेर छेज, पण म्हारा जेवी सुंदर स्त्रीओ तो बीजा कोइने त्यां छेज नहीं. ठीक छे ! ताराओ तो चंद्रमानेज स्त्रीओ होय, बीजा ग्रहोनी क्यांथी होय !"

जेम चोमासामां आवेला पुरथी नदी वहार उछले छे, तेम मृगध्वज राजानुं मन पण घणी म्होटाइथी सहजे आवे एवा अहंकारथी उछली जाय छे एटली वारमां आंबाना वृक्ष उपर बेठेलो एक सुंदर पोपट अव-

सर जोइ बोलनारा पंडितनी पेठे एक वाक्य बोल्यो. ते आ प्रमाणेः—" मनःकल्पित अहंकार कया क्षुद्र प्राणीने पण नथी होतो ? जुओ, रखे आकाश आपणा उपर पडे ! एवा डरथी टींटोडी पण पोताना पग उंचा करीने सुइ रहे छे."

ते सांभली राजाए विचार कर्यो के, " अरे ! आ पोपट केवो धीठो छे ! अहंकार करनार एवा मने ए तद्दन तुछ केम करी नांखे छे ? अथवा ए पंखीनी जात ए, जे कांइ बोले छे, ते अजाकृपाण[1], काकतालीय[2], घुणाक्षर[3] अने खलतिबिल्व[4] आवा न्यायथीज साचा जेवुं लागे छे. बाकी मनमां कांइ पण मतलब न राखतां ए पोपट स्वभावथीज उपर कहेलुं वाक्य बोल्यो हशे."

मृगध्वज राजा एवो विचार करे छे, एटलामां फरीथी पोपट एक अन्योक्ति बोल्यो. ते आ रीतेः—"(आ वाक्यमां देडको पूछे छे अने हंस उत्तर आपे छे.) (प्रश्न) "हे पंखी ! तुं क्यांथी आव्यो ?" (उत्तर) "हुं म्हारा सरोवरथी आव्यो." (प्रश्न) "ते सरोवर केटलुं म्होटुं छे ?" (उत्तर) "घणुं म्होटुं छे." (प्रश्न) "केम म्हारा घर करतां पण सरोवर म्होटुं छे ?" (उत्तर) " घणुंज. " ते सांभळी देडको नजीक बेठेला हंसने गालो देवा लाग्यो के, "अरे पापी ! तुं म्हारी आगल केम मिथ्या वचन बोले छे ? धिक्कार थाओ तने !" आ उपरथी हंसने तो "हलको प्राणी थोडुं कांइ मले, तो पण घणो अहंकार करे छे," एटलुंज समजी लेवुं उचित छे."

एवी अन्योक्ति सांभली मृगध्वज राजाए विचार कर्यो के, " अन्योक्ति कहेनारा ए पोपटे नक्की मने कूपमंडूक (कूवानी अंदर रहेनारा देडका जेवो) बनाव्यो. माटे ए म्होटुं आश्चर्य छे के, मुनिराजनी पेठे ए उत्तम पोपट पण ज्ञानी छे." राजा मनमां एवो विचार करे छे, एटलामां फरीथी पोपट बोल्यो. " मूर्खना सरदार एवा गामडियानुं आ ते केवुं गामडियापणुं ! के, जेथी ए पोताना गामडाने स्वर्गपुरी समान गणे छे ! झूंपडीने विमान समजे छे ! पोताना खावाना अन्न पानने अमृत

---

[1] अचानक बकरीनुं आववुं अने तरवारनुं पडवुं. [2] कागडानुं बेसवुं अने तालवृक्षनुं पडवुं. [3] काष्टमां रहेनारा घुण जातिना कीडानुं कोतरवुं अने तेमां अक्षरोना आकारनुं पडवुं. [4] टालवाला माणसनुं वृक्षनी नीचे बेसवुं अने तेना मस्तक उपर बीलीना फलनुं पडवुं.

माने छे! पहेरवा ओढवानां लूगडांओने दिव्यवस्त्र समजे छे! पोताने इंद्र समजे छे! अने पोताना सर्व परिवारने देवता माफक जुए छे!" ते सांभळी मृगध्वज राजाए मनमां विचार्युं के, "आ महा पंडिते मने गामडिया माफक गण्यो, तेथी एम लागे छे के, आ म्हारी अंतःपुरनी स्त्रीओ करतां पण वधारे सुंदर स्त्री कोइ बीजे स्थले हशे."

मृगध्वज राजा एवो विचार करे छे, एटलामां ते सुंदर पोपट राजानुं मन जाणीने फरीथी बोल्यो. ठीक ज छे, अधुरी वात कहेवाथी माणसने आनंद थतो नथी. "हे राजन्! ज्यां सुधी तुं गांगलि ऋषिनी पुत्रीने जोइश नहीं, त्यां सुधीज तुं पोताना अंतःपुरनी स्त्रीओने मनोहर मानीश. त्रण लोकमां सुंदर अने सर्व अवयवोए पूर्ण एवी ते पुत्रीने सरजीने विधाताए आज सुधी करेली सृष्टिनो महेनतनो बदलो मेळव्यो. जेणे ते पुत्री जोइ नथी, तेनुं जीवित निष्फळ छे अने जेणे जोयां छतां पण तेने आलिंगन करी नथी, तेनुं जीवित पण निष्फळ छे. ते सुंदर पुत्रीने जेणे जोइ, ते बीजी स्त्री उपर शी रीते प्रीति करे? भ्रमर मालतीनुं फूल चाखीने बीजे ठेकाणे आसक्त थाय के? ना, नज थाय. जेवी सूर्यनी पुत्री कमळमाळा (कमळोनी पंक्ति), तेवी ते कमळमाळा पुत्रीने जो जोवानी अथवा परणवानी इच्छा होय तो उतावळो म्हारी साथे चाल."

एम कहीने ते पोपट फ[illegible] वृक्ष उपरथी उड्यो. एटलामां मनमां घणीज उत्सुकता राखनारा राजाए एकदम बूमो पाडी चाकरोने कह्युं के, "रे खिजमतदारो! म्हारो पवन माफक चालनारो सत्यान्वय नामनो घोडो जलदी तैयार करीने अहिं लावो!" क्रोडो राजाओ जेना तावेदार छे एवो मृगध्वज राजा चाकरोए तुरत पलाण चढावीने लावेला घोडा उपर चढ्यो अने पोपटनी पछवाडे गयो. जेम दूर रहेला लोकोए पोपटनी वाणी सांभळी नहीं, तेम एक राजा विना बीजा नजीक रहेला कोइ पण राजाना सेवके कांइ अजब कारणथी ते वाणी सांभळी नहीं. तेथी मंत्री विगेरे लोको 'आज राजाने शुं थयुं अने ए क्यां जशे?' एम गभराइने राजानी पछवाडे केटलाक मार्ग सुधी गया अने पाछा वळ्या. पोपट आगळ अने राजा पाछळ एम घणा वेगथी चालनारा ते बन्ने जणा पवननी पेठे एक क्षण मात्रमां पांचसो योजन उल्लंघी गया. कोइ दिव्य

प्रभावथी राजा अने ते घोडो एटलो मार्ग उल्लंघी गया, तथापि लेश-मात्र पण थाक्या नहीं. जेम कर्मे खेंचायलो जीव भवांतरे जाय छे, तेम वि-घ्नथी बचावनारा ते पोपटे खेंचायलो मृगध्वज राजा म्होटी अटवीमां गयो.

म्होटा पुरुषोमां पण पूर्वभवनो संस्कार केवो दृढ रहे छे? के, जेथी ठाम ठेकाणानी कांइ पण खात्री नहीं छतां मृगध्वज राजा पोपटनी पछवाडे दोड्यो ! जाणे मेरुपर्वतनी एक टूंकज आवी होयनी ! एवुं ते अ-टवीमां कल्याणनुं आपनारुं अने दिव्य कांति धारण करनारुं श्री आदि-नाथनुं एक सुवर्णरत्नमय मंदिर हतुं. तेना कलश उपर बेसीने पोपटे मधुर वाणीथी कह्युं. " हे राजन्, जन्मथी मांडीने करेलां बधां पापोनी शुद्धिने अर्थे श्री आदिनाथ भगवानने वंदना कर. " 'पोपटने जवानी घणी उतावल छे,' एम जाणी राजाए शीघ्र घोडा उपरथीज भगवानने घणी वंदना करी. उचितना जाण एवा चतुर पोपटे राजानो ते अभि-प्राय जाणी तेना हितने अर्थे पोते मंदिरनी अंदर जइने प्रभुने प्रणाम कर्यो. जेम सारा पुरुषना चित्तमां ज्ञाननी पछवाडे विवेक प्रवेश करे छे, तेम राजा पण तुरत घोडा उपरथी उतरीने पोपटनी पछवाडे मंदिरमां गयो. त्यां श्री ऋषभदेव भगवाननी रत्नमय अने उपमाए रहित प्रतिमा जोइने मृगध्वज राजाए तेने वंदना करी अने मधुर वाणीथी सारी स्तुति करी. ते आ रीतेः—" एक तरफ स्तुति करवाने विषे घणी उत्सुकता अने बीजी तरफ निपुणतानो अभाव. एम होवाथी म्हारुं चित्त भक्तिथी स्तुति करवा तरफ अने शक्ति न होवाथी न करवा तरफ खेंचावाने लीधे दोलायमान थाय छे. तथापि हे नाथ ! हुं यथाशक्ति तमारी स्तुति करुं छुं. मछर पण पोतानी शक्ति माफक आकाशमां वेगथी उडतो नथी के शुं ? अपरिमित (प्रमाण रहित) देनारा तमने मित (प्रमाण सहित) देनारा कल्पवृक्षो विगेरेनी उपमा शी रीते अपाय ? तेथी तमे अनुपम (कोइनी उपमा अपाय नहीं एवा) छो, तमे कोइ उपर प्रसन्न थता नथी अने कोइने कांई आपता नथी, तथापि सर्वे लोको तमारी आराधना (सेवा) करे छे; तेथी तमारी गति अद्भुत छे. तमे ममता नहीं छतां जगत्‌ना रक्ष-ण करनारा अने कोइ ठेकाणे संग नहीं छतां जगत्‌ना प्रभु कहेवरावो छो, एवा लोकोत्तर स्वरूपना धारक मनुष्यरूपी तमोने म्हारो नमस्कार थाओ."

मृगध्वज राजाए एवी स्तुति करी, त्यारे गांगलि ऋषि नजीकना आश्रममां बेठा हता. तेमणे मृगध्वजे मधुर शब्दथी करेली सारी स्तुति आनंदथी सांजली. जाणे बीजो शंकरज होयनी! एवा जटाधारी अने वल्कल (वृक्षनी ठाल) पहेरनारा गांगलि ऋषि कोइ कारणथी मंदिरमां आव्या अने निर्मल विद्याना जाण एवा तेमणे जक्तिथी श्री ऋषजदेव जगवानने वंदना करीने मनोहर, निर्दोष अने नवां तुरत बनावेलां गद्यात्मक वचनथी जगवाननी स्तुति करी. ते आ रीतेः– "त्रणे जगत्‌ना नाथ, जेथी त्रणे जगत् उपर उपकार थाय एवी यशकीर्ति आपवाने समर्थ, अनंत ज्ञान, अनंत दर्शन विगेरे अतिशयथी शोजनारा एवा हे आदिनाथ जगवन्! आप जयवंता वर्तो. नाजिराजाना कुल रूप कमलने विकसित करवाने सूर्य समान, त्रणे जगत्‌ना जीवोने स्तुति करवा लायक, श्री मरुदेवी मातानी कुक्षि रूप सुंदर सरोवरने विषे राजहंस समान एवा हे जगवन्! तमे जयवंता वर्तो. त्रैलोक्यनी अंदर रहेला घणा जव्य जीवोनां चित्त रूप जे चक्रवाक (चकवो) पक्षी तेनो शोक दूर करवाने सूर्य समान, बीजा सर्व देवना गर्वने समूल उखेडी नांखे एवो निर्दोष, निस्सीम (हद विनानो) अने कोइ जेनी बराबरी करी शके नहीं एवो पोतानो महिमा, तेज लक्ष्मी, तेना विलासने अर्थे पोते कमलाकर (कमलवाळुं सरोवर) बो, एवा हे जगवन्! आप जयवंता वर्तो. सरस जक्तिना रसथी शोजता अने स्पर्धाथी वंदना करता एवा देवताउना अने मनुष्योना मुकुटोने विषे रहेलां रत्नोनी कांति ते रूप निर्मल जलवडे धोवाइ गया ठे चरण जेमना अने समूल उच्छेद करी नांख्या ठे मननी अंदर रहेला राग, द्वेष विगेरे मल जेमणे एवा हे जगवन्! आप जयवंता वर्तो. पार विनाना संसार समुद्रमां बूडता जीवोने किनारा उपर उतारवाने म्होटा जहाज समान, सर्व स्त्रीउमां श्रेष्ठ जे सिद्धि रूप स्त्री तेना प्रियपति, जरा, मरण अने जयथी रहित, सर्व देवोमां उत्तम एवा हे परमेश्वर, युगादि तीर्थंकर, श्री आदिनाथ जगवन्! तमने नमस्कार थाउ."

आनंदथी सुंदर एवां गद्यात्मक वचननी रचना करी गांगलि ऋषिए उपर कह्या प्रमाणे श्री ऋषजदेव जगवाननी स्तुति करी अने पढी मृगध्वज राजाने सरल स्वजावथी कह्युं. "ऋतुध्वज राजाना कुलने विषे

ध्वज समान एवा हे मृगध्वज राजन् ! हे वत्स ! तुं म्हारा आश्रममां आव. ठीक थयुं. तुं अमारो अचिंतो आवेलो अतिथि (परोणो) छे, माटे अमे अमाराथी बने तेवो त्हारो अतिथि सत्कार आनंदथी करीशुं. त्हारा जेवा अतिथि तो भाग्यमां होय तोज मळे छे." गांगलि ऋषिनुं एवुं वचन सांभळी मृगध्वज राजा मनमां विचारवा लाग्यो के, "आ ऋषि कोण छे ? मने घणा आग्रहथी शा माटे बोलावे छे ? अने परिचय नहीं छतां ए म्हारुं नाम गाम शी रीते जाणे छे ?" मनमां एवो विचार आववाथी घणो आश्चर्य पामेलो मृगध्वज राजा, गांगलि ऋषिनी साथे तेना आश्रमे गयो. ठीक छे, कोइ कोइ प्रार्थना करे तो सत्पुरुषो तेनो भंग करता नथी. महा प्रतापी एवा मृगध्वज राजानी ते तापसोए सारी रीते परोणागत करी. खरुं छे के, एवा तापसो तो जे काम हाथमां ले, तेमां यशस्वीज निवडे छे. पछी बुद्धिशाली गांगलि ऋषिए मृगध्वज राजाने कह्युं. "हे राजन् ! तमे पधार्याथी अमे कृतार्थ थया, माटे अमारा कुलने अलंकार समान, जगत्‌ना नेत्रोने वश करवाने जाणे साक्षात् कामण रूपज होयनी ! जाणे अमारा जीवनुं प्रत्यक्ष जीवितज होयनी ! एवी कल्पवृक्षोनां फूलोनी माला सरखी कमलमाला नामनी म्हारी कन्या तनेज लायक छे, माटे तेनुं पाणिग्रहण करीने अमारो अंगीकार कर."

"मनने गमती वस्तुज वैद्ये कही" एवी वात थई. ते मृगध्वज राजाने मनमां कबूल हती, तो पण गांगलिए घणो आग्रह कर्यो, त्यारेज तेणे ते वात कबूल करी. सत्पुरुषोनी रीत एवीज होय छे. पछी गांगलि ऋषिए नवा यौवनथी खीली निकळेली पोतानी पुत्रीने आनंदथी तुरत मृगध्वज राजानी साथे परणावी. शुभ कृत्य करवुं होय तो वार कोण लगाडे ? पहेरेलां वल्कल (वृक्षनी छाल) विना जेना शरीर उपर कोइ अलंकार नथी, एवी पण कमलमालाने जोइने मृगध्वज राजा घणो राजी थयो. ठीकज छे, राजहंसनी प्रीति कमलमाला (कमलोनी पंक्ति) उपर थायज. पछी गांगलि ऋषिए पोतानी पुत्री कमलमालाने मृगध्वज राजानी साथे परणावीने करमोचनने अवसरे जमाइने पुत्रनी संतति आपनारो एक मंत्र आप्यो. ऋषियोनी पासे बीजुं आपवा लायक शुं होय ? ते वखत आनंद पामेली तापसीओए गवायलां धवलगीत उच्चार पामवा लाग्यां, अने पो-

तानी तथा वरनी योग्यताने अनुसारे सर्वे विधि गांगलि ऋषिए पोते कराव्याथी घणी शोजा वधी.

विवाह थया पठी मृगध्वज राजाए गांगलि ऋषिने कह्युं के, "कोइने राज्यनी जलामण कर्या विना हुं उचिंतो अहिं आवेलो बुं." गांगलि ऋषिए कह्युं के, "त्यारे शीघ्र जवानी तैयारी करो. दिगंबर जेवा अमारी तैयारी ते शुं होय? पण हे राजन्! त्हारो दिव्यवेष अने पोतानो वल्कल वेष जोइ जोइने, आ कमलमाला म्होटा पुरुषोने खेद उपजावे छे; तेमज आ पुत्री अमारा आश्रममां आज [illegible] वृक्षोने जल आपती अने जन्मथी मांडीने तापसी स्त्रीउनाज [illegible]ज हम्मेशां जोती आवेली छे, माटे जन्मथी जोली पण त्हारे [illegible]षे घणीज अनुरागिणी आ म्हारी पुत्रीने शोक्य थकी कांइ पण तिरस्कार विगेरे नहीं थवो जोइए."

राजाए कह्युं. "एनी शोक्य थकी पराजूति (घणी ऋद्धि) थशे, पण पराजूति (तिरस्कार) नहीं [illegible]य. तेथी तमारा वचननुं लेशमात्र पण उल्लापन नहि थाय. चतुर रा[illegible]ए मधुर वचनथी तापसोने खुशी करीने तापसनी स्त्रीउं विगेरेने संतोष थवा माटे प्रकटपणे फरीथी कह्युं के, "हुं पोताने स्थानके गया [illegible]ठी एना (कमलमालाना) सर्व मनोरथ पूर्ण करीश. हमणां अहिं तो पहेरवा उढवानुं पण क्यांथी मली शके?" पठी खेद करता गांगलि ऋ[illegible] कह्युं के, "दरिद्री एवा म्हाराथी जन्मदरिद्रीनी पेठे पुत्रीने पहेर[illegible]मणी पण अपाई नहीं, तेथी मने धिक्कार थाउ." एम बोलतां ठतां गांगलि ऋषिनी आंखमांथी दुःखनां आंसु पडे छे, एटली वारमां मेघ[illegible]ी जलवृष्टि थाय, तेम नजीकना एक आंबाना वृक्षथी दिव्य वस्त्रोन[illegible] अने अलंकारोना ढगले ढगला पड्या! ते जोई बधाए मनमां चमत्कार पामी निश्चय कर्यो के, "उत्तरोत्तर आ कन्यानुं जाग्य वधतुं छे. जे[illegible]म मेघ थकी जलादिक पडे छे, तेम वृक्ष थकी फलादिक पडे, पण दिव्[illegible] वस्त्रो तथा अलंकारो कोइ काले पडे नहीं. तेथी पुण्यनुं माहात्म्य अ[illegible]ुत छे. आ लोकमां पुण्यथी कइ वात संजवती नथी? अर्थात् सर्व संज[illegible] छे. रामचंद्रना पुण्यथी मेरुपर्वत सरखी शिलाउ पण सागर उपर त[illegible]ती रही नहि के शुं?" पठी हर्ष पामेला गांगलि ऋषिनी अने नवी [illegible]रणेली कमलमालानी साथे मृगध्वज राजा

चित्तने प्रसन्न करनारा श्री आदिनाथ भगवानना प्रासादमां गयो अने "हे प्रभो ! फरीथी आपनां पवित्र दर्शन शीघ्र थाओ अने शिला उपर कोतरेली मूर्त्तिनी पेठे आपनी मूर्ति म्हारा चमत्कार पामता चित्तमां स्थिर रहो." एम कहीने मृगध्वज राजाए पोतानी स्त्री कमलमाला साथे भगवानने वंदना करी अने जिनमंदिरथी बहार आवी तापसने मार्ग पूछ्यो. तापसे कह्युं. "हुं मार्ग विगेरे जाणतो नथी." राजाए कह्युं. "तो म्हारा नाम विगेरेनी आपने शी रीते खबर पडी ?" गांगलि ऋषिए कह्युं. "हे राजन् ! सांभल, एक वखते म्हारी आ नवयौवनने पामेली कन्याने आनंदथी जोइने में मनमां विचार कर्यो के, 'एने योग्य वर कोण मलशे ?' एटलामां आंबाना वृक्ष उपर बेठेला एक पोपटे मने कह्युं. "हे गांगलि ! वृथा चिंता करीश नहीं. ऋतुध्वज राजाना पुत्र मृगध्वज राजाने हुं आजे हमणांज आ जिनमंदिरे लइ आवुं छुं. कल्पवेली जेम कल्पवृक्षने वरवा लायक, तेम आ त्हारी कन्या पण जगत्मां श्रेष्ठ एवा मृगध्वज राजानेज वरवा योग्य छे. आ वातमां लेशमात्र पण संशय करीश नहीं." एम कहीने पोपट गयो अने थोडी वारमांज हे राजन् ! तमे आव्या. पछी थापण राखेली वस्तु जेम पाछी अपाय छे तेम आ म्हारी पुत्री में तमने आनंदथी आपी. ए करतां वधारे वात हुं जाणतो नथी." एटलुं कहीने गांगलि ऋषि मौनपणे रह्या अने मृगध्वज राजा 'आगल शुं करवुं?' ए चिंतामां पड्यो. एटलामां अवसरना जाणा पुरुषनी पेठे ते पोपटे शीघ्र आवी राजाने कह्युं. "हे राजन् ! आव आव ! हुं तने मार्ग देखाडुं. हुं जातनो एक क्षुद्र पंखी छुं, तो पण हुं आश्रित (म्हारा विश्वास उपर रहेला) जननी उपेक्षा नहीं करुं. आपणा उपर विश्वास राखी बेठेलो कोइ हलको प्राणी होय, तो तेनी पण उपेक्षा न करवी; तो म्होटानी न करवी एमां तो कहेवुंज शुं ? चंद्रमा, पोतानो आश्रित ससलो वालक होवाथी तेने पोताना खोलामांथी आघो पाछो मूके छे के शुं ? ना. हे राजन् ! तुं जगत्मां श्रेष्ठ अने आर्य छतां पण अनार्यनी पेठे एक क्षण मात्रमां मने भूली गयो, पण हुं क्षुद्र प्राणी म्होटा माणसनी पेठे तने शी रीते भूली जउं ?"

पोपटनुं एवुं वचन सांभली मृगध्वज राजा चित्तमां चमत्कार पाम्यो अने गांगलि ऋषिने प्रमाण करी, शीघ्र स्त्री सहित घोडा उपर बेसी

पोपटनी पछवाडे गयो. पोताने नगरे जवानी घणी उत्सुकताथी मृगध्व-
ज राजा पोपटनी पछवाडे जतो हतो, एटलामां तेनुं क्षितिप्रतिष्ठित
नामनुं नगर दूरथी कांइक नजरे देखावा लाग्युं. त्यारे ते पोपट एक वृ-
क्ष उपर चढीने स्वस्थ थइने बेठो. ते जोई राजाए मनमां चकित थई घ-
णा आग्रहथी पोपटने कह्युं. " हे पोपट ! जो के नगरना महेल, कोट वि-
गेरे आगल देखाय छे; तो पण हजी नगर दूर छे, माटे तुं केम रुष्ट थ-
यानी पेठे बेठो छे ? " पोपटे हुंकारो दइने कह्युं, " एम करवानुं एक म्होटुं
कारण छे. पंडित जनो हेतु वगर कोइ पण कार्य करता नथी. " पछी राजाए ग-
नराइने पूछ्युं के, " आ ते शुं ? " पोपटे कह्युं. " हे राजन् ! हुं कहुं छुं ते सांभल.
चंद्रपुरीना राजा चंद्रशेखरनी चंद्रवती नामनी बहेन, ते त्हारी प्रिय स्त्री
थाय छे. ते अंदरथी कपटी अने उपरथी मधुर भाषण करनारी होवाथी
गाय जेवुं मुख धारण करनारा वाघ सरखी छे. जेम जलनी तेम स्त्रीनी पण प्राये
वांकी गति होय छे. ' तुं वैरागीनी पेठे राज्य मूकीने क्यांहि पण दूर ज-
तो रह्यो ' एम धारी जोइए तेवो अवसर मलवाथी प्रबल (जोरावर) थ-
एली, शाकिनी जेवी त्हारी स्त्रीए पोताना भाईने तुरत जणाव्युं के, ' रा-
ज्य हरण करवानो आ अवसर छे. ' पोतानी मतलब साधवी होय तो
बल (कपट) एज अबलाओनुं म्होटुं बल छे. पछी चतुरंगिणी सेनाना
परिवार साथे चंद्रशेखर राजा त्हारुं राज्य लेवा माटे शीघ्र आव्यो. पो-
तानी मेले चालतुं आवेलुं राज्य कोण मूके ? शत्रुने जोई अंदर रहेला
सुभटोए त्हारा नगरना दरवाजा तुरत बंध कर्या. पछी जेम पोताना श-
रीरे करीने सर्प निधिने वींटे छे, तेम चंद्रशेखर राजाए पोतानी सेनाव-
डे चारे तरफथी त्हारुं नगर वींट्युं. हवे शूरवीरपणानो सतेज अहंकार धा-
रण करनारा, त्हारा पराक्रमी सुभटो नगरनी अंदर चारे तरफ ऊभा र-
हीने शत्रुनी साथे लडे छे; पण " नायक विना सेना दुर्बल छे. " ए लो-
कप्रसिद्ध कहेवतने अनुसरी पोताने नायक विनानी समजनारी त्हारी
सेना शत्रुने शी रीते जीती शके ? एवा प्रसंगे आपणा बे जणाथी नगरनी
अंदर शी रीते जई शकाय ? माटे हे राजन् ! हुं मनमां घणो दिलगीर
थइने आ वृक्ष उपर बेठो छुं. "

हृदयने विदारी नांखे एवी पोपटना मुखथी आ वात सांभलतांज जा-

णे अंदर जवानो मार्ग मली गयो तेथीज के शुं ? राजाना मनमां संतापे प्रवेश कर्यो. पछी राजाए मनमां विचार्युं के, “ दुष्ट आचरणवाली स्त्रीना हृदयनी अंदर रहेला कपटने धिक्कार थाओ ! ते चंद्रशेखर राजानुं पण आ केवुं साहस ! तेना मनमां बिलकूल भयज नथी ! तेने पोताना स्वामीनुं राज्य हरण करवानी अभिलाषा थई ! आ तेनो केटलो म्होटो अन्याय ! अथवा चंद्रशेखरनो शुं दोष ? नायक विनानुं राज्य लेवानी बुद्धि कोने न थाय ? कोइ रखवाल न होय तो खेतरने सूअर जेवा क्षुद्र जीवो पण खाई जता नथी के शुं ? अथवा परवश थई राज्यनी आवी अवस्था करनारा मनेज धिक्कार थाओ. कोइ पण कार्यमां विवेक न करवो, ते सर्व आपदानी वृद्धि करनारुं छे. विवेक विना कांइ करवुं, थापण मूकवी, कोई उपर विश्वास राखवो, देवुं, लेवुं, बोलवुं, छोडी देवुं, खावुं ए सर्व माणसने घणुं करीने पाछलथी पस्तावो आपे छे. कह्युं छे के— जेनी अंदर सारा गुणो रह्या छे, एवुं अथवा गुण रहित कार्य करवुं होय तो ते करतां पहेलां पंडित पुरुषे यत्नथी तेनुं परिणाम विचारवुं जोइए. जेम हृदयादि मर्मस्थलमां पेठेलुं शल्य मरण सुधी हृदयनो दाह करनारी पीडा आपे छे, तेम विवेक विना सहसात्कारथी करेलां कार्यो पण मरण सुधी क्लेश आपे छे.”

राज्यनी अभिलाषा मूकी एवी रीते मनमां पस्तावो अने ‘आ शुं थयुं !’ एम आश्चर्य पामता मृगध्वज राजाने पोपटे कह्युं के, “ हे राजन् ! फोगट पस्तावो न कर. म्हारा वचन प्रमाणे कर्युं होय तो अशुभ क्यांथी थाय ? जाण वैद्यनी योजना प्रमाणे उपचार करे तो व्याधि कोई काले पण बाधा करे के शुं ? हे राजन् ! तुं एम न जाणीश के, म्हारुं राज्य फोगट जतुं रह्युं. तुं हजी घणा काल सुधी सुखे समग्र राज्यने भोगवीश.”

निमित्तिया जेवा पोपटनां एवां वचनथी मृगध्वज राजा पोतानुं राज्य पाछुं मलवानी आशा राखे छे, एटली वारमां राजाए वननी अंदर सलगेला अग्निनी पेठे चारे तरफथी प्रसरती चतुरंगिणी सेना सन्नद्धबद्ध थईने सामी आवती जोई अने भयथी मनमां विचार्युं के, “ जेणे मने आटली वार दीनता उत्पन्न करी, तेज आ शत्रुनी सेना, अहिं आवेला मने जाणीने खरेखर म्हारो वध करवा माटे दोडती आवे छे. हवे हुं एक

तो आ स्त्रीनो बचाव शी रीते करुं ? अने एमनी जोडे शी रीते लडुं ?" मनमां एवो विचार आववाथी हवे शुं करवुं ते मृगध्वज राजाने सूज्युं नहीं. एटलामां "हे स्वामिन् ! जीवता रहो, जयवंता वर्तो, आपना सेवकोने आदेश आपो. महाराज, हाथमांथी गएलुं निधान जेम पाछुं मले छे, तेम आजे आप साहेबनां दर्शन थयां. बालक जेवा आ सेवको तरफ प्रेमदृष्टिथी जुओ." इत्यादि वचनो बोलनारी पोतानी सेना जोइने मृगध्वज राजा घणुं आश्चर्य पाम्यो. पछी राजाए मनमां हर्ष पामीने सैनिक लोकोने पूछ्युं के, "तमे अहिं शी रीते आव्या ?" सैनिकोए कह्युं के, "हे प्रभो ! अहिं पधारेला आपना चरणोने अमे जोइए छीए, पण आ वात जाणता नथी के, अमने जलदीथी कोण अने शी रीते अहिं लइ आव्यो ? महाराज ! आपणा सारा भाग्यथी आ कोइ देवतानो प्रभाव थयो जणाय छे." जगत्ने आश्चर्य पमाडनारा एवा आ बनावथी मृगध्वज राजा घणो चमत्कार पाम्यो अने मनमां तर्क करवा लाग्यो के, "जो आ पोपटनी वाणी साची होय तो, एनो म्हारे घणो आदर सन्मान करवो जोइए. केम के, एणे म्हारा उपर घणी रीते उपकार कर्या छे. कह्युं छे के– कोइ पुरुष आपणा उपर उपकार करनारनुं इष्ट कार्य करीने गमे एटलो बदलो वाले, तो पण ते पुरुष प्रथम उपकार करनारनी बराबरी करी शके नहीं. कारण के, ते पुरुष प्रथम उपकार करनारे करेलो उपकार ध्यानमां लइ तेनुं अनुकरण करे छे अने प्रथम उपकार करनार तो कोइ पण बदलानी आशा न राखतां उपकार करे छे." एम विचारी राजा प्रीतिथी पोपट तरफ जुए छे, एटली वारमां प्रातःकाले सूर्यना प्रकाशथी अदृश्य थएलो बुधनो तारो जेम क्यांहि पण देखातो नथी, तेम ते पोपट पण जोवामां आव्यो नहीं ! पछी राजाए विचार कर्यो के, "हुं उपकारनो बदलो कांइ पण आपीश, एवा भयथी ए सारो जीव (पोपट) उपकार करतांज क्यांहि पण दूर जतो रह्यो, एमां संशय नथी. कह्युं छे के–बुद्धिशाली सत्पुरुषोना मननी ए कोइ अलौकिक अने घणीज कठोरता छे के, तेओ उपकार करीने तुरतज प्रत्युपकारना भयथी आघा पाछा थाय छे. एवो ज्ञाननिधि जीव निरंतर पासे होय तो कठण प्रसंग ते शुं कोइ जाणवामां आवे ? गमे ते विघ्न आवे तो पण

ते सहजमां दूर करी शकाय. अथवा एवो साहाय्यकारी जीव कोइ ठेकाणे प्राये मळे नहीं अने कदाचित् मळे तो दरिद्रीना हाथमां आवेला द्रव्यनी पेठे लांबो वखत रही शके नहीं. वळी आ पोपट ते कोण? ए आटलो जाण शी रीते थयो? म्हारा उपर ए एटलो दयाळु केम? क्यांथी आव्यो? अने आ वृक्ष उपरथी क्यां जतो रह्यो? आ सर्व वात शी रीते बनी हशे? तेमज म्हारी सेना पण अहिं शी रीते आवी? इत्यादिक मने घणो संशय छे. गुफानी अंदर रहेला अंधकारने जेम दीपक विना कोइ पण दूर करी शकतो नथी, तेम ते पोपट विना आ संशयने कोण दूर करे?"

मृगध्वज राजा एवा विचारथी व्यग्र थयो, एटलामां तेना मुख्य सेवकोए थएली बाबतमां प्रश्न कर्युं, त्यारे राजाए तुरत मूळथी मांडीने पोपटनो सर्व वृत्तांत प्रकटपणे कह्यो. ते सांभळी सर्वे सेवको आश्चर्य तेमज आनंद पाम्या. अने तेमणे कह्युं के, "हे महाराज! थोडा काळमांज ते पोपटनो अने आपनो कोइ पण ठेकाणे समागम थशे. केम के, जे पुरुष जेनुं हित करवा इच्छे छे, ते तेनी अपेक्षा राख्या विना रहेतो नथी. जेम सूकायलुं पान सहजमां भागाय छे, तेम आपणा मनमां रहेलो सर्व संशय पण ज्ञानी मुनिराजने पूछवाथी तुरत भागी जाय एवो छे. कारण के, ज्ञानी पुरुषोथी नहीं जाणी शकाय एवुं शुं छे? माटे हे महाराज! आप ए चिंता मूकी दइ आपणा नगरमां पधारो. जेम मेघना दर्शनथी मोर हर्ष पामे छे, तेम आपना दर्शनथी नगरवासी लोकोने आनंद थाउ."

सेवकोनुं आ कहेवुं मृगध्वज राजाने पसंद पड्युं. ठीकज छे. अवसर जोइ करेलुं कार्य अने कहेलुं वचन कोने सम्मत न थाय? पछी मृगध्वज राजा परिवारसहित मंगळ वाजित्रोना मधुर ध्वनीथी दिशाउने क्षणमात्र शब्दवाळी करतो छतो पोताना नगर तरफ चाल्यो. जेम पोताना बिलथी दूर रहेलो उंदर सामा आवता तक्षक नागने जोइने नासी जाय छे, तेम परिवार सहित घणा आडंबरथी आवता मृगध्वज राजाने जोइने चंद्रशेखर राजा भागी गयो अने औत्पातिक बुद्धिनो धणी होवाथी तेज अवसरे सूझेली युक्तिने अनुसरी तेणे मृगध्वज राजा तरफ तुरत पोताना एक सुभटने साथे भेटणुं आपी मोकल्यो. ते सुभटे मृगध्वज राजा पासे आवी घ-

णा विनयथी कह्युं के, "हे महाराज ! अमारो स्वामी आपना चरणकमलनी पासे आप साहेबनुं चित्त प्रसन्न करवा माटे एवी विनंति करे छे के, "कोइ धूर्त (ठग) लोकोए छल करवाथी आप जाणे राज्य मूकीनेज क्यांय जता रह्या, एम जाणी हुं आपना नगरमां स्वास्थ्य राखी तेनी रक्षा करवाने अर्थे आव्यो हतो, परंतु तमारा सुभटोने आ वातनुं ज्ञान नहीं होवाथी ते सर्वे बखतरो पहेरी, हथियारो उपाडी जेम शत्रुनी साथे लडे, तेम म्हारी साथे लडवा लाग्या. त्यारे में शस्त्रोना सर्व प्रहार सहन कर्या अने तमारा नगरनो शत्रुउथी बचाव कर्यो. स्वामीनुं कांइ कार्य उत्पन्न थाय, त्यारे एक दि[illegible]म न करे, ते कांइ सेवक कहेवाय ? ना. माटे तेवोज कोइ प्रसंग आवे तो पुत्र पिताने अर्थे, शिष्य गुरुने अर्थे, सेवक स्वामीने अर्थे अने स्त्री भर्तारने अर्थे पोताना प्राणने तृण माफक गणे छे, ते बरोबर छे."

चंद्रशेखरना सुभटनुं एवुं वचन सांभलीने मृगध्वज राजाना मनमां ए वचननी सत्यता विषे कांइक संशय तो पड्यो, पण 'केटलेक भागे आ वचन सत्य हशे,' एम तेणे सरल स्वभावथी मान्युं. पछी तुरत मलवा माटे सामा आवेला चंद्रशेखर राजानुं मृगध्वज राजाए बहुमान कर्युं. आ मृगध्वज राजानी केटली दक्षता, सरलता अने गंभीरपणुं? पछी लक्ष्मी सरखी कमलमालाथी विष्णुनी पेठे शोभ[illegible]ा मृगध्वज राजाए घणा उत्सव सहित नगरमां प्रवेश कर्यो अने जेम शंकरे चंद्रनी कला मस्तके चढावी, तेम पोतानी सुंदर प्रियपत्नी कमलमालाने राजाए पट्टराणीना पदे स्थापी. ते उचितज कर्युं. "जेम युद्धमां जय मेलवनार मुख्य राजा छे अने पायदल विगेरे सेना तेने मात्र मदत[illegible] करे छे, तेम पुत्रादिक इष्ट वस्तु आपनार मुख्य धर्मज छे अने मंत्र विगेरे तो तेने सहाय्य मात्र करे छे." एम विचारी मृगध्वज राजाए पुत्र प्राप्तिने अर्थे एक दिवसे मन स्थिर राखी गांगलि ऋषिए आपेला मंत्रनो यथाविधि जप कर्यो. तेथी सर्वे राणीउने एकेक पुत्र थयो. ठीक छे. सर्वे कारणोनो योग बरोबर मली आवे तो कार्यनी उत्पत्ति थायज. मृगध्वज राजा सरल स्वभावथी चंद्रवती राणीने बहुमान आपतो हतो; तो पण पूर्वे भर्तारनी साथे वैर वांध्युं, ते पातकथीज होयनी ! तेम तेने पुत्र थयो नहीं. एक दिवसे कम-

लमाला राणी रात्रीने समये सुखे सूती हती, ते वखते दिव्य प्रनावथी तेणे स्वप्न जोयुं अने राजाने एवी रीते कह्युं के, "हे प्राणनाथ ! आजे थोडी रात्रि बाकी रही, त्यारे कांइक उंघतां, कांइक जागतां एवी अवस्थामां में स्वप्नमां ते तापसना आश्रमना चैत्यने विषे निवास करनारा श्री ऋषनदेव नगवानने वंदना करी. तेज वखत प्रसन्न थएला श्री ऋषनदेव नगवाने मने कह्युं के, "हे नद्रे ! आ पोपट तुं ले अने बीजी कोइ वखते तने हुं एक हंस आपीश." एम कही नगवाने जाणे एक दिव्य वस्तुज आपी होयनी ! एवो सर्व अवयवोथी सुंदर पोपट मने आप्यो. ते प्रनुना प्रसादथी जाणे म्हारे तरफथी ऐश्वर्यनी प्राप्तिज थई होयनी ! एवो मने परम आनंद थयो, अने तेज समए हुं जाग्रत थइ. माटे हे प्राणनाथ ! उचिंता मलेला आ स्वप्न रूप वृक्षनां आपणने केवां फल मलशे ? ते आप कहो."

परमानंद रूप कंदने नवपल्लव करवाने जाणे वरसतो मेघज होयनी ! एवुं कमलमालानुं वचन सांनलीने स्वप्ननां फल जाणनारा राजाए कह्युं के, "जेम देवतानां दर्शन दुर्लन छे, तेम आवां स्वप्नोनां दर्शन पण दुर्लन छे. म्होटां नाग्य होय तोज एवां स्वप्नो देखाय छे अने तेनां पूरां फल पण मले छे. हे प्रिये ! जेम पूर्व दिशाने चंद्रमा अने सूर्य ए बे दिव्य पुत्र थाय छे, तेम आ दिव्य स्वप्न थकी तने दिव्य स्वरूपने धारण करनारा बे पुत्रो अनुक्रमे थशे. जेम पोपट अने हंस, पक्षीना कुलमां सर्व प्रकारे श्रेष्ठ गणाय छे, तेम हे सुंदरी ! त्हारा बे पुत्रो पण आपणा राज्यमां नामधारी थशे. प्रिये, जे माटे नगवाने पोताने हाथे तने प्रसाद तरीके बे पुत्रो आप्या, ते माटे ते पुत्रो अंते मुक्त थइ नगवान् जेवाज थशे, एमां जरा पण संशय नथी."

ए सांनली आनंद पामेली कमलमालाए, जेम पृथ्वी अमूल्य रत्नने, अथवा आकाश सूर्यने धारण करे छे, तेम गर्न धारण कस्यो. जेम मेरुपर्वतनी नूमिमां दिव्य रसोथी कल्पवृक्षनो कंद पुष्ट थाय छे, तेम धर्मने अनुसरता रमणीय दोहदो मृगध्वज राजाए पूर्ण करवाथी कमलमालानो गर्न वृद्धि पाम्यो. एक वखत शुन दिवस, शुन लग्न अने लग्ननो अंश पण शुन एवा समय उपर कमलमाला राणीए, जेम पूर्व-

दिशा पूर्ण चंद्रमाने प्रसवे छे, तेम सुपुत्र प्रसव्यो. पट्टराणीनो पुत्र होवाथी राजाए तेनो जन्म महोत्सव बीजा सर्व पुत्रो करतां वधारे सारो कर्यो. राजाउनी एवीज रीत होय छे. पछी त्रीजे दिवसे मृगध्वज राजाए पोताना पुत्रने उत्सवसहित सूर्यनुं अने चंद्रमानुं दर्शन कराव्युं. छठे दिवसे राजाए उत्सवनी घणी देदीप्यमान शोजाथी पोतानी योग्यताने शोजे एवुं घणुं द्रव्य खरचीने रात्रिजागरण कर्युं. पछी राजाए सारो दिवस जोइने घणा उत्साह अने उत्सवथी स्वप्नने अनुसरतुं ते पुत्रनुं 'शुकराज' एवुं नाम पाड्युं. जेम पांच समितिए रक्षण करेलो संयम वृद्धि पामे छे, तेम घणी प्रीति करनारी पांच धावमाताउए पालन करातो ते शुकराज अनुक्रमे वृद्धि पाम्यो. माता पिताने घणुं आनंद उत्पन्न करनारुं अन्नप्राशन (चाटण), जाणे साक्षात् लक्ष्मीनी दृष्टिनी लहरीज होय नी ! एवुं रिंखण (ढींचणथी चालवुं), मनमां हर्ष उपजावनारुं क्रमण (चालवुं), जाणे लक्ष्मीनुं सुखे सूइ रहेवानुं बिछानुंज होयनी ! एवुं शोजतुं वचन (बोलवुं), चित्तने घणो संतोष करनारुं वस्त्राछादन (कपडां पहेरववां), जाणे मूर्तिमान् प्रेमग्रंथिज होयनी ! एवी वर्षग्रंथि (वरसगांठ) इत्यादिक ते पुत्रनां सर्वे कृत्यो मृगध्वज राजाए म्होटा उत्सवथी अनुक्रमे कर्यां. म्होटा पुरुषोनी एवीज पद्धति होय छे. न्यायमार्गे चालनारो शुकराज अनुक्रमे वृद्धि पामतां पांच वर्षनो थयो, त्यारे एटली न्हानी अवस्थामां पण जेम आंबानुं वृक्ष पांच वर्षनुं थतांज मधुर फल आपे छे तेम ते जे जे कांइ करतो हतो, तेमांथी सारुंज फल निपजतुं हतुं. परिपूर्ण एवा सर्वे सद्गुणोए पोताना रूपे करी जयंत नामा इंद्रना पुत्रनी रूप संपदाने जीतनारा शुकराजनो मांहो मांहे स्पर्धा राखीने आश्रय कर्यो. बोलवानी चतुरता, मधुरता, पटुता अने अंदर रहेला अर्थनी खुबी एवा गुणोए करी ते बालके (शुकराजे) म्होटा पंमितोनी पेठे सज्जनोनुं मन रंजित कर्युं.

एक वखत वसंत ऋतुमां सुगंधी पुष्पोथी सर्व उद्यान सुगंधमय थइ गयुं हतुं, ते वखते मृगध्वज राजा राणीना अने पुत्रना परिवार साथे त्यां गयो. जे आंबाना वृक्ष उपर पोपटनो संवाद थयो हतो, तेज वृक्षना सुंदर तलने विषे राजा बेठो अने पूर्वे थयेली सर्व वात संजारीने रा-

णी प्रत्ये बोल्यो. "जे वृक्ष उपर पोपटे कहेलुं त्हारुं नाम सांभळीने हुं म्होटा वेगथी ते आश्रम तरफ दोडतो गयो, अने त्यां तने परणीने में म्हारो आत्मा कृतार्थ कर्यो, तेज आ सुंदर आंबानुं वृक्ष." आ सर्व वात पिताना खोळामां बेठेला शुकराजे सांभळी.

ते वात सांभळतां वेंतज शुकराज जबरी मूर्छा खाईने, जेम शस्त्रथी छेदेली कल्पवृक्षनी डाळी भूमी उपर तूटी पडे छे, तेम तुरत पडी गयो. आणी तरफ माता पितानो हर्ष जे छेक ऊंचे चढी गयो हतो, ते पण तेज वखते तद्दन जतो रह्यो. घणा आतुर थएलां माता पिताए एवो कोलाहल कर्यो के, जेथी सर्वे लोको त्यां एकठा थइ गया! "हाय हाय! आ शुं थयुं!!" एम कही सर्वे लोको बहु आकुल व्याकुल थया. ठीकज छे. म्होटा पुरुषो सुखी होय तो सर्वे सुखी अने ते दुःखी होय तो सर्वे दुःखी. पछी चंदननां शीतल जल छांटवाथी, केळना पत्रनो पवन नांखवाथी तथा बीजा पण घणा शीतल उपचार करवाथी घणी वार थया पछी ते कुमर (शुकराज) चेतना पाम्यो. तेनी आंखोनी पांपणो कमलपत्रनी पेठे उघडी गई. चेतना रूप सूर्यनो उदय थयो, तो पण तेनुं मुखकमल विकस्वर (प्रफुल्लित) थयुं नहीं. ते बे नेत्रोथी चारे तरफ विचार पूर्वक जोवा लाग्यो, परंतु उच्चस्वरे घणुं बोलावतां छतां पण कांई बोल्यो नहीं. छद्मस्थ तीर्थंकरनी पेठे ते कुमार मौन धरी बेठो, त्यारे माता पिताए विचार कर्यो के, "दैवयोगथी ए आम तेम जोया करे छे, एमां कांइ पण छल-कपट होवुं जोइए; पण घणी दुःखनी वात छे के, अमारा दुर्भाग्यथी एनी जीभज थंभाणी."

एम विचारी चिंतातुर थएलां माता पिता कुमरने घेर लई गयां. पछी मृगध्वज राजाए शुकराज कुमरनी वाणी प्रकट करवा माटे नाना प्रकारना उपाय कर्या; पण दुर्जन उपर करेला उपकारनी पेठे ते सर्वे निष्फल थई गया! पछी कुमर मौन अवस्थामां छतां छ मास जता रह्या; परंतु कोइ पण ते मौननुं खरुं निदान कही शक्यो नहीं. "घणी दिलगिरीनी वात छे के, विधाता पोताना सर्जेला प्रत्येक रत्नमां कांइ पण दोष राखे छे. जेम चंद्रमामां कलंक, सूर्यमां तीक्ष्णता, आकाशमां शून्यता, कौस्तुभ मणिमां पत्थरपणुं, कल्पवृक्षमां काष्ठपणुं, पृथ्वीमां रजःकण,

समुद्रमां खारापणुं, सर्व जगत्ने ठंडक आपनार एवा मेघमां कृष्णमुखपणुं, जलमां नीचगति, सुवर्णमय मेरुपर्वतमां कठणपणुं, कपूरमां अस्थिरपणुं, कस्तूरीमां कालाश, सज्जनोमां निर्धनता, श्रीमानोमां मूर्खता अने राजाउमां लोभीपणुं राख्युं छे, तेम सर्वथा निर्दोष एवा ए कुमरमां मूगापणुं राख्युं." एवी रीते उच्चस्वरथी समस्त लोकोए घणोज शोक कर्यो. म्होटा लोकोनुं कांइ मातुं थाय तो कोना हृदयमां खेद न ऊपजे?

पछी, जेनी अंदर लोको उजागरा करी क्रीडारसनो स्वाद ले छे, ते लोकोना नेत्रोने आल्हाद उत्पन्न करनार एवो कौमुदी महोत्सव आव्यो. त्यारे पाछो मृगध्वज राजा कमलमालाने तथा शुकराजने साथे लइ उद्यानमां गयो, अने ते आम्रवृक्षने जोइ खिन्न थइ कमलमालाने कहेवा लाग्यो के, "देवि! झेर सरखा आ आम्रवृक्षने दूरथीज तजवो जोइए. केम के, एनी नीचे आपणा पुत्ररत्नमी एवी खराब अवस्था थई!" एम कहीने आगल जाय छे, एटली वारमां तेज वृक्षनी नीचे हर्ष उपजावनारो दुंदुभीनो दिव्यध्वनि थयो. त्यारे राजाना पूछवाथी कोइए कह्युं के, "श्रीदत्त मुनिमहाराजने हमणांज केवलज्ञान उत्पन्न थयुं, तेनो देवताउ महोत्सव करे छे." "त्यां जईने केवली भगवानने पुत्रनुं स्वरूप पूछुं" एम विचारी घणी उत्सुकताथी परिवार सहित मृगध्वज राजा त्यां गयो, अने मुनिराजने वंदना करी पुत्रनी साथे पर्षदामां बेठो. पछी केवली महाराजे क्लेशनो नाश करनारी अमृत समान देशना दीधी. अवसर जोई राजाए पूछ्युं के, "हे महाराज! ए म्हारा पुत्रनी वाणी थंभाणी, तेनुं शुं कारण छे?" केवली महाराजे कह्युं के, "ए बालक बोलशे." ते सांभली आनंद पामेला राजाए कह्युं के, "तो ए फरी फरी अमारी तरफ केम जोई रहे छे?" केवली महाराजे कह्युं के, "हे शुकराज! तुं अमने यथाविधि वंदना कर." ते सांभली शुकराजे उच्च स्वरथी वंदनासूत्र (इच्छामि खमासमणोनो पाठ) बोली केवली महाराजने वंदना करी. ते जोई पर्षदामां बेठेला सर्व लोको समकाले चमत्कार पाम्या, अने कहेवा लाग्या के, "केवी आश्चर्यनी वात छे! आ मुनि महाराजनो महिमा ते केवो! के, आ बालक कोइ पण मंत्र के तंत्र वगर जोतां जोतां स्पष्ट बोलनारो थई गयो!" पछी राजाए ए वातनो

खुलासो पूछ्यो, त्यारे केवली महाराजे कह्युं के, "हे चतुर! आ वात बनवानुं कारण पूर्वभवे थयुं, ते सांभळ.

पूर्वकालमां मलय देशनी अंदर भद्दिलपुर नामनुं श्रेष्ठ नगर हतुं. त्यां याचक जनोने अलंकार विगेरे आपनारो, तथा पोताना दुश्मनोने बंदीखाने मोकलनारो; चातुर्य, औदार्य, शौर्य विगेरे गुणोनुं वसति स्थान अने आश्चर्यकारी छे चरित्र जेनुं एवो जितारि नामा राजा राज्य करतो हतो. एक वखत ते सभामां बेठो छे, एवामां द्वारपाले आवीने विनति करी के, "हे देव! आपना दर्शननी इच्छाथी आवेलो विजयदेव राजानो दूत, जे शुद्ध मननो देखाय छे, ते द्वारमां रोकायलो उभो छे."

राजाए "अंदर आववा दे." एम कह्युं, त्यारे द्वारपाल तेने लइने अंदर आव्यो. पोताना कर्तव्यनो जाण अने सत्यवक्ता एवो दूत राजाने प्रणाम करी पोतानुं काम कहेवा लाग्यो. ते आ रीतेः—

"हे महाराज! साक्षात् देवपुर—(स्वर्ग)—ज होयनी! एवुं देवपुर नामा नगर छे. त्यां वासुदेव जेवो पराक्रमी विजयदेव नामे राजा छे. तेनी प्रीतिमती नामे पट्टराणी महासती छे. सारी राजनीति जेम साम, दाम, भेद अने दंड आ चार उपायोने प्रसवे छे, तेम ते राणीए सारा चार पुत्रोने जन्म आप्यो. पछी ते राणीने चार पुत्र उपर, जेम हंसलीना बन्ने पक्ष (पांखो) उज्वल होय छे, तेम जेनो मोसालनो पक्ष अने पितानो पक्ष शुद्ध छे एवी एक सुलक्षणी अने सुंदर हंसी नामे पुत्री थई. जे वस्तु थोडी होय, ते उपर वधारे प्रीति रहे छे. एवी लौकिक रीति प्रमाणे माता पितानी चारे पुत्रो करतां ते पुत्री उपर वधारे प्रीति हती. एवी ते पुत्री अनुक्रमे वधतां आठ वर्षनी थई. एटलामां जेम सारस पक्षीनी स्त्री सरोवरना सुंदर जलमां पुत्रीने प्रसवे, तेम अमारा महाराजनी बीजी स्त्रीए पण एक सर्वोत्तम सारसी नामनी पुत्रीने जन्म आप्यो. मने एम लागे छे के, पृथ्वीनो अने स्वर्गनो सार लईने विधाताए ते बे पुत्रीओ उत्पन्न करी छे. केम के, ते बन्नेनी सरखामणी मांहो मांहेज थाय छे. सर्व जगत्मां एवी कोइ कुमरी नथी के, जे एमनी बराबरी करी शके. ते बन्नेनी परस्पर प्रीति बहुज वधी गई. तेथी तेओ एम मानवा लागी के, 'आपणा बन्नेनां शरीर जूदां छे, ते करतां एक होत तो ठीक, पण तेम नथी

आ वात घणी खेदकारक छे.' जाणे कामदेव रूप हस्तीने क्रीडा करवानुं वनज होयनी! एवी तरुण अवस्था प्राप्त थई तो पण पोतानी बहेननो वियोग थाय ए भयथी हंसीए पोतानो विवाह प्रथम करवानी वात मांडी वाली. अनुक्रमे सारसी पण यौवन दशामां आवी, त्यारे बन्ने बहेनोए "आपणे बन्ने एकज पतिने वरशुं" एवो प्रीतिथी निश्चय कर्यो. पछी अमारा महाराजे ते बे पुत्रीउने मनोहर वरनी प्राप्तिने अर्थे स्वयंवरमंडपनी पोतेज यथाविधि रचना करी. तेमां बेठकोनी रचना एवी करी छे के, तेनी शोभा कोइथी पण कही शकाय नहीं. त्यां घासना अने धान्यना तो एटला म्होटा ढगला करेला छे के, तेनी आगल पर्वतनी म्होटाइ पण गणतिमां नथी! पछी अमारा महाराजे अंग, वंग, कलिंग, आंध्र, जालंधर, मरुस्थल, लाट, भोट, महाभोट, मेदपाट, विराट, गौड, चौड, महाराष्ट्र, सौराष्ट्र, कुरुजंगल, गूर्जर, आभीर, कीर, काश्मीर, गोल्ल, पंचाल, मालव, हूण, चीन, महाचीन, कच्छ, कर्णाटक, कोंकण, सपादलक्ष, नेपाल, कान्यकुब्ज, कुंतल, मगध, निषध, सिंधु, विदर्भ, द्रविड, उंड्रक विगेरे देशोना अनेक राजाउ तरफ स्वयंवरे पधारवा माटे विनति मोकली छे. हे मलयदेशाधिपति महाराज! त्यां पधारवा विनति करवा माटे मने म्हारा स्वामीए आपना चरण पासे मोकल्यो छे, माटे आप त्यां पधारीने स्वयंवरने शोभा आपो."

दूतनुं एवुं वचन सांभळी जितारि राजाना मनमां कन्यानो अभिलाष होवाथी घडीकमां जवानो विचार थाय अने 'ए आपणनेज वरशे एनी शुं खात्री?' एवा संशयथी पाछो विचार फरी जाय, एम होवाथी तेनुं मन चकडोल उपर चढेला जेवुं थयुं. छेवट 'पांचनी साथे आपणे पण जवुं जोइए.' एम विचार करी जितारि राजाए प्रयाण कर्युं. मार्गमां शकुन सारा थया, तेथी ते घणा उत्साहथी त्यां गयो, तेमज बीजा पण घणा राजाउ त्यां आव्या.

विजयदेव राजाए सर्वे राजाउनो घणो सत्कार कर्यो. पछी देवताउ जेम विमानमां बिराजे छे, तेम तेउ ऊंचा सिंहासन उपर बिराज्या. एटलामां जाणे साक्षात् सरस्वती अने लक्ष्मीज होयनी! एवी ते बन्ने कुमारीने न्हाइ धोइ, तिलक करी, शुद्ध वस्त्रो अने आभूषणो पहेरी पा-

लखीमां बेसीने ते मंमपमां आवी. जेम ग्राहको कोइ दुर्लभ वस्तु वेचाथी लेवी होय, त्यारे आगल थइ थइने हरिफाइथी ते वस्तुनुं घणुं मूल्य आपे छे, तेम मंमपनी अंदर बेठेला सर्वे राजाउंए ते बे कन्याउंनी प्राप्तिनी इच्छाथी 'हुं पहेलो आपीश, हुं पहेलो आपीश' एम धारी पोतानी दृष्टि अने मन एज सर्वोत्कृष्ट मूल्य कन्याउंने आप्युं. अर्थात् सर्वे राजाउंए पोतानी दृष्टि अने मन कन्या तरफ मोकल्युं. पछी कन्याउंए वश करेला सर्व राजाउंए पोताना मननी अंदर रहेली अजिलाषा प्रकट जणाववाने माटेज होयनी ! तेम नानाविध चेष्टाउं करी. ते उपरांत सखीए कन्याउंनी आगल राजाउंनी प्रशंसा करी. ते आ रीतेः—

"सर्वे राजाउंनो राजा एवो आ राजगृह नगरनो राजा छे. शत्रुउंनुं सुख उखेडी नांखवामां कुशल एवो आ कौशलदेशनो राजा छे. स्वयंवरनी शोजाथी देदीप्यमान एवो आ गूर्जराधिपतिनो पुत्र छे. जयंत नामा इंद्रपुत्रनी ऋद्धिने पण जीते एवी ऋद्धिथी शोजतो एवो आ सिंधुदेशाधिपतिनो पुत्र छे. शौर्यलक्ष्मीनुं अने औदार्यलक्ष्मीनुं जाणे क्रीडा करवानुं स्थानकज होयनी! एवो आ अंगदेशनो राजा छे. रमणीय एवी ऋद्धिए पोतानी मेले आवीने जेने आलिंगन दीधुं छे एवो आ घणोज सौम्य कलिंगदेशनो राजा छे. पोताना रूपे करी कामदेवना अहंकारने खंमित करनार एवो आ वंगदेशनो राजा छे. जेना ताबामां पार विनानी लक्ष्मी छे, एवो आ मालवदेशनो राजा छे. प्रजानुं सारी रीते पालन करनार अने घणोज दयालु एवो आ नेपालदेशनो राजा छे. प्रसिद्ध सद्गुणोथी जेने घणुं आदरमान मले छे, एवो आ कुरुदेशनो राजा छे. शत्रुनी स्त्रीउंने अलंकार पहेरवानी मनाइ करनार अर्थात् शत्रुनो समूल उछेद करनार एवो आ निषधदेशनो राजा छे. कीर्ति रूप चंदनवृक्षोनी सुगंधीथी जाणे साक्षात् मलयपर्वतज होयनी! एवो आ मलयदेशनो राजा छे."

एवी रीते सखीए राजाउंनी प्रशंसा करी, त्यारे इंदुमती जेम अज राजाने वरी, तेम हंसीए अने सारसीए जितारि राजानुं पाणिग्रहण कर्युं. ते वखत वीजा राजाउंना मनमां इछा, उत्सुकता, संशय, अहंकार, खेद, लज्जा, पश्चात्ताप अने अदेखाइ विगेरे मनोविकार प्रकट थया. केटलाक समजु राजाउंने आनंद पण थयो. केटलाक राजकन्यां

वर उपर, केटलाकने पोताना आगमन उपर, केटलाकने पोताना दैव उपर तथा केटलाकने तो पोताना मनुष्यभव उपर पण अरुचि थइ.

पछी विजयदेव राजाए सारो दिवस जोइ म्होटा उत्सवथी जितारि राजानी साथे बे कन्याउनो विवाह कर्यो, अने घणुं द्रव्य, वाहन, सैन्य विगेरे दइने वरनो घणो सारो सत्कार कर्यो. बीजा म्होटा म्होटा राजाउ पण ते स्वयंवरमां निराश थइ गया तेनुं एज कारण छे के, पुण्य विना माणसोने मनगमती वस्तुनी प्राप्ति थती नथी. ते वखत जितारि राजानी उपर ईर्ष्या राखनारा शेंकडो राजाउ हता; पण आश्चर्यनी वात ए छे के, तेमां कोइ पण जितारि राजाने उपद्रव करी शक्यो नहीं! अथवा जे जितारि (शत्रुने जीतनारो) तेनो पराभव कोण करी शके ? पछी रति प्रीति सरखी बे स्त्रीउथी कामदेवने लजावतो, अने बीजा राजाउनो मद उतारतो जितारि राजा पोताना नगर तरफ विदाय थयो. अने त्यां जइ तेणे हंसीने तथा सारसीने पट्टाभिषेक कर्यो. तेथी ते बन्ने पट्टराणीउ थई. जेम बन्ने आंख उपर मनुष्यनी सरखी प्रीति होय छे, तेम जितारि राजानी ते बन्ने राणीउ उपर सरखी प्रीति रही. राजा बन्नेनुं मान सरखुं राखतो हतो, तो पण ते राणिउने सपत्नी भावथी (शोक्य पणाथी) कांइक एम लाग्युं के, "म्हारा उपर राजानी प्रीति थोडी छे अने बीजी उपर वधारे छे." बे मनुष्योने एक वस्तुनी अभिलाषा होय त्यारे एवा व्हेमथी प्रेम स्थिर रहेतो नथी. हंसी, हंसलीनी पेठे सरल स्वभावनी हती; पण सारसी तो कपटी होवाथी वारंवार थोडुं थोडुं कपट करती हती. एवी रीते राजाना मनने राजी राखनारी सारसीए मायाथी घणुं भारे कर्म बांध्युं, अने हंसी तो सरल स्वभावथी कर्मबंधोने शिथिल करी राजाने पण मान्य थइ. जीवो कपट करीने फोगट पोताने परलोकने विषे नीच गतिमां लइ जाय छे. ए तेमनुं केटलुं अज्ञान छे ?

एक वखत जितारि राजा हंसी अने सारसीनी साथे गोखमां बेसी नगरनी शोभा जोतो हतो, एटलामां नगरमांथी बहार नीकलतो जात्रालु लोकोनो पवित्र संघ तेनी नजरे पड्यो. पछी राजाए पोताना एक माणसने पूछ्युं के, "आ शुं छे ?" त्यारे ते माणसे त्यां जइ शुं छे ते जाणी आवीने कह्युं के, "हे महाराज! आ तो शंखपुरथी (शंखेश्वरथी)

आवेलो संघ विमलाद्रि नामे महातीर्थे (पालीताणे) जाय छे."

ते सांभली जितारि राजा कौतुकथी ते संघनी अंदर गयो. त्यां श्रुतसागर नामा आचार्यने जोइ तेणे तेमने वंदना करी, अने शुद्ध परिणामथी पूछ्युं के, "आ जगत्मां विमलाद्रि ते कोण छे? तेने तीर्थपणुं क्यांथी आव्युं? अने तेनुं माहात्म्य केवुं छे?"

क्षीराश्रव नामा महालब्धिना धारक एवा श्रुतसागरसूरिए राजानुं वचन सांभलीने आ रीते कह्युं, "हे राजन्! धर्मथीज इष्ट मनोरथनी सफलता थाय छे. कारण के, जगत्मां धर्म तेज एक सारभूत छे. धर्मोमां पण अर्हत्प्रणीत धर्मज श्रेष्ठ छे. तेमां पण तत्त्वश्रद्धान रूप समकित श्रेष्ठ छे कारण के, समकित विना सर्वे अज्ञानकष्ट रूप क्रियाओ वंध्य (वांझिया) वृक्षनी पेठे निष्फल छे. तत्त्वश्रद्धान रूप समकितमां वीतराग देव, शुद्ध प्ररूपक गुरु अने केवलिभाषित धर्म आ त्रण तत्त्वो आवे छे, ते त्रणे तत्त्वोमां वीतराग देव मुख्य छे. सर्वे वीतरागोमां युगादीश श्री ऋषभदेव भगवान् श्रेष्ठ छे. ते भगवान्ना शासनमां आ विमलाद्रि तीर्थनो अद्भुत महिमा प्रकट थयो. सर्वे तीर्थोमां विमलाद्रि तीर्थ मुख्य छे. जूदा जूदा कारणथी ते तीर्थनां घणां नाम छे. कह्युं छे के:— १ सिद्धिक्षेत्र, २ तीर्थराज, ३ मरुदेव, ४ भगीरथ, ५ विमलाचल, ६ बाहुबलि, ७ सहस्रकमल, ८ तालध्वज, ९ कदंब, १० शतपत्र, ११ नगाधिराज, १२ अष्टोत्तरशतकूट, १३ सहस्रपत्र, १४ ढंक, १५ लौहित्य, १६ कपर्दिनिवास, १७ सिद्धिशेखर, १८ पुंडरीक, १९ मुक्तिनिलय, २० सिद्धिपर्वत अने २१ शत्रुंजय एवां आ तीर्थनां एकवीश नाम देवता, मनुष्य तथा ऋषिओ एमणे कहेलां छे, ते हालमां भव्य जीवोथी गवाय छे. आ तीर्थनां उपर कहेलां एकवीश नाम आ अवसर्पिणीमां जाणवां. तेमां केटलांक नाम पूर्वे काले थइ गयां छे अने केटलांक आवता कालमां थवानां छे. तेमां जेनो अर्थ प्रत्यक्ष देखाय छे एवुं 'शत्रुंजय' ए नाम आवता भवमां तुं निर्माण करीश. एम अमे ज्ञानीओना मुखथी सांभळ्युं छे. वली, श्री सुधर्मास्वामीए रचेला श्री शत्रुंजय महाकल्पमां आ तीर्थनां एकसो आठ नाम कह्यां छे. ते आ रीतः—१ विमलाद्रि, २ सुरशैल, ३ सिद्धिक्षेत्र, ४ महाचल, ५ शत्रुंजय, ६ पुंडरीक, ७ पुण्यराशि, ८ श्रीपद, ९ सुभद्र, १० पर्वते-

तेंड, ११ दृढशक्ति, १२ अकर्मक, १३ महापद्म, १४ पुष्पदंत, १५ शाश्वत, १६ सर्वकामप्रद, १७ मुक्तिगृह, १८ महातीर्थ, १९ पृथ्वीपीठ, २० प्रभुपद, २१ पातालमूल, २२ कैलास, २३ क्षितिमंडलमंडन इत्यादि एकसो ने आठ नाम जाणवां. एज अवसर्पिणीमां ऋषभदेव भगवान्थी मांडीने चार तीर्थंकरनुं अहिं समवसरण थयुं छे अने नेमिनाथने वर्जीने, बाकीना ओगणीश तीर्थंकरोनुं समवसरण आवता कालमां अहिं थवानुं छे. तेमज पूर्वकाले अहिं अनंता सिद्ध थया अने आवते काले पण अनंता सिद्ध थशे, माटे आ तीर्थने सिद्धक्षेत्र कहे छे. जगत्‌ने स्तुति करवा लायक एवा, महाविदेह–क्षेत्रनी अंदर विचरता शाश्वता तीर्थंकरो पण आ तीर्थनी घणीज प्रशंसा करे छे. तेमज इहांना भव्य जीवो पण हम्मेशां एनुं स्मरण करे छे. जेम सारी भूमिमां वावेलुं बीज संख्यातगुणुं थाय छे, तेम आ शाश्वता तीर्थे करेली यात्रा, पूजा, तपस्या, स्नात्र अने दान ए सर्व अनंतगुणुं फल आपे छे. कह्युं छे के–शत्रुंजय तीर्थनुं ध्यान करवाथी हजार पल्योपम जेटली अशुभ कर्मनी स्थिति क्षय पामे छे, यात्रानी बाधा लीधाथी लाख पल्योपम जेटली अशुभ कर्मनी स्थिति नाश पामे छे अने शत्रुंजये जवा मार्गे पग मूकवाथी एक सागरोपम जेटली अशुभ कर्मनी स्थितिनो नाश थाय छे. शत्रुंजय पर्वत उपर श्री आदिनाथ भगवान्नां दर्शन करवाथी तिर्यंच अने नारकी ए बे दुर्गतिनो नाश थाय छे. तेमज कोइ भव्य जीव त्यां स्नात्रपूजा करे तो हजार सागरोपम जेटली अशुभ कर्मनी स्थिति खपावे छे. कोइ भव्य जीव शत्रुंजय पर्वत तरफ जवा माटे एकेक पगलुं मूके तो क्रोडो भवोमां करेलां पातकोमांथी पण ते मुक्त थाय छे. शुद्ध परिणामनो कोइ जीव बीजे ठेकाणे क्रोड पूर्व सुधी शुभ ध्यान करीने जेटलुं शुभकर्म बांधे छे, तेटलुं शुभकर्म आ पर्वतने विषे बे घडी शुभध्यान करवाथी निश्चे बंधाय छे. क्रोडो वर्ष सुधी मुनिराजने सूझतो इच्छित आहार आपवाथी तथा साधर्मीने इच्छाभोजन दीधाथी जे पुण्य बंधाय छे, ते पुण्य शत्रुंजय पर्वत उपर एक उपवास करवाथी बंधाय छे, जे भव्य जीव भावथी शत्रुंजय पर्वतने वंदना करे, तेणे स्वर्गमां, पातालमां तथा मनुष्यक्षेत्रमां जेटलां तीर्थो छे. ते सर्वेनां दर्शन कर्यां समजवां. भव्य जीव श्रेष्ठ एवा शत्रुंजयनां दर्शन करे. अथवा न करे;

पण जो शत्रुंजये जता संघनुं वात्सल्य करे तो पण घणुं शुभकर्म उपार्जे छे. ते आ रीतेः— शत्रुंजय पर्वतने न जोतां जो शत्रुंजयना संघनुंज केवल वात्सल्य करे, तो साधारण साधर्मिवात्सल्य करतां क्रोडगुणुं पुण्य प्राप्त करे अने जो शत्रुंजयनां दर्शन करीने संघनुं वात्सल्य करे तो अनंतगुणुं पुण्य प्राप्त करे. जे भव्य जीव मन वचन कायानी शुद्धि राखी प्रथम शत्रुंजय तीर्थनुं स्मरण करे अने पछी आहारनो त्याग करवाने अर्थे नोकारसी, पोरिसी, पुरिमड्ढ, एकाशन, आंबिल, छठ्ठ, अठ्ठम, दशम (चार उपवास), दुवालस (पांच उपवास), मासखमण, अर्धमासखमण (पंदर उपवास) विगेरे पच्चक्काण करे, ते पच्चक्काणनुं पूरेपूरुं फल पामे. शत्रुंजय पर्वत उपर पूजा तथा स्नात्र करवाथी जे पुण्य भव्य जीव पामे छे, ते पुण्य अन्य तीर्थने विषे गमे तेटलुं सुवर्ण, भूमि तथा आभूषण दीधाथी पण पामी शके नहीं. भव्य जीव शत्रुंजय पर्वत उपर धूप उवेखे तो पंदर उपवासनुं, कर्पूरनो दीवो करे तो मासखमणनुं अने मुनिराजने सूझतो आहार आपे तो कार्तिक मासमां करेला मासखमणनुं पुण्य प्राप्त करे छे. जेम बीजां तलाव, सरोवर, नदीउ विगेरे जलनां स्थानक कहेवाय छे, अने समुद्र तो जलनो निधि कहेवाय छे, तेम बीजां सर्वे तीर्थो छे अने शत्रुंजय तो महातीर्थ कहेवाय छे. ते शत्रुंजयनी यात्रा करीने जेणे पोतानुं कर्तव्य कर्युं नहीं, ते माणसनां मनुष्य भव, जीवित, धन अने कुटुंब ए सर्वे शा कामनां ? जेणे शत्रुंजय तीर्थने वंदना करी नहीं, ते मनुष्य, मनुष्यभव पाम्या छतां पण नहीं पाम्यो एम समजवुं. वली जीवतां छतां पण मुवा जेवो जाणवो, अने म्होटो जाण होय, तो पण अज्ञानीज समजवो. जो के दान, शील, तप अने तीव्र धर्मक्रियाउ करवी कठण छे, पण सहजथी थइ शके एवी तीर्थवंदना केम बहुमानथी न करवी ! जे पुरुषो छ—री पालीने पोताने पगे शत्रुंजय तीर्थनी यथाविधि सात यात्राउ करे छे, ते पुरुषो धन्य छे अने ते जगत्मां मान्य छे. कह्युं छे के—जे पुरुष लागट चउविहारो छठ्ठ करीने शत्रुंजय तीर्थे सात यात्राउ करे, ते त्रीजे भवे सिद्धि पामे छे. "

१ एकलआहारी—एक वखत जमवुं १, सचित्तपरिहारी—सचित्त वस्तुनो त्याग करवो २, ब्रह्मचारी—ब्रह्मचर्य पालवुं ३, पयचारी—पगे चालीने जवुं ४, गुरुसहचारी—गुरुनी साथे चालवुं ५ अने भूमिसंथारी—भूमि उपर सूइ रहेवुं ६.

जेम मेघनुं पाणी काली माटीमां मार्दव (सुंवालाश) उपजावी शके छे, तेम गुरु महाराज श्री श्रुतसागरसूरिना वचनथी जितारि राजानुं मन नद्रिक होवाथी मृदुता पाम्युं. (कोमल थयुं.) सूर्य समान श्री श्रुतसागरसूरिजी अने सूर्यकिरण समान तेमनी वाणी एवो योग मली आव्याथी जितारि राजाना मनमां मिथ्यात्व रूप अंधकार हतो, ते क्यांय पण जतो रह्यो, अने सम्यक्त्व रूप प्रकाश थयो, ए ठीकज छे. समकितनो लान थवाथी जितारि राजाने शत्रुंजयनी यात्रा करवाने माटे घणीज उत्सुकता थई. अने तेथी तेणे उतावलथी मंत्रियोने कह्युं के, "अरे मंत्रिजनो! घणी उतावलथी यात्रानी तैयारी करो." एम कही जितारि राजाए सहसा एवो अनिग्रह लीधो के, "ज्यारे हुं पगे चालीने शत्रुंजय पर्वत उपर श्री ऋषननदेव नगवानने वंदना करीश, त्यारेज हुं अन्नपाणी लइश." हंसी, सारसी तथा बीजा घणा लोकोए पण आ वात सांनली राजाना जेवो अनिग्रह लीधो. खरुं छे के, जेवो राजा तेवी प्रजा. जे कोइ धर्मनुं कार्य करती वखते माणसने विचार करवो पडे, त्यारे तेनो नाव ते शुं? माटेज राजादिकोए कांइपण विचार कर्याविना केवल नावथीज अनिग्रह लीधो. "आ आपणुं नगर क्यां अने ते शत्रुंजय तीर्थ क्यां! विचार न करतां सहसा एवो अनिग्रह लेवानो कदाग्रह ते केवो!! ए घणी खेदनी वात छे." एम घणी रीते मंत्री विगेरे लोकोए राजाने कह्युं, तेमज श्री श्रुतसागरसूरिजीए पण कह्युं के, "हे राजन्! विचार करीनेज अनिग्रह लेवाय छे. केम के, वगर विचारे कांइ कार्य कर्युं होय, तेनो पाछलथी पश्चात्ताप थाय छे, अने पश्चात्ताप थाय तो कांइ लान नथी, एटलुंज नहीं पण आर्त्तध्यानथी अशुन कर्मनो बंध थाय छे."

जितारि राजाए कह्युं के, "गुरु महाराज! जेम पाणी पीधा पछी पानारनुं नाम गाम पूछवामां तथा मुंमन कराव्या पछी नक्षत्र पूछवामां कांइ लान नथी, तेम अनिग्रह लीधा पछी वृथा विचार करवामां शुं लान? गुरु महाराज! पश्चात्ताप न करतां हुं पोताना अनिग्रहनो निर्वाह करीश, अने आपना चरणना प्रसादथी शत्रुंजये श्री ऋषननदेव नगवानने वंदना करीश. एमां अशक्य वात तेशी छे? अरुण (सूर्यनो सारथि) पंगु छतां [illegible] प्रसादथी दररोज आकाशना एक छेडाथी बीजा छेडा सुधी

जतो नथी के शुं?" एम कही राजा परिवार सहित संघ साथे चाल्यो.

जाणे कर्म रूप शत्रु उपर चढाइज करवी होयनी! एवी उतावलथी पंथ कापतां केटलेक दिवसे जितारि राजा काश्मीर देशनी अंदर एक अटवीमां आवी पहोच्यो. ते वखते क्षुधा, तृषा, पगे चालवुं तथा मार्गनो परिश्रम इत्यादि कारणोथी राजा तथा तेनी बे राणीउं घणां आकुल व्याकुल थयां. त्यारे, जितारि राजानो सिंह नामा मुख्य प्रधान घणो चतुर हतो, तेणे चिंतातुर थइ श्रुतसागरसूरिजीने कह्युं के, "गुरु महाराज! आप युक्तिथी राजाना मननुं समाधान करो, नहि तो धर्मने स्थानके लोकमां घणो उड्डाह थशे." ते सांभली श्रुतसागरसूरिजीए राजाने कह्युं के, "हे राजन्! हवे तुं लाभालाभनो विचार कर. सहसाकारथी करेलुं कोइ पण कार्य प्रमाण मनातुं नथी. माटेज पच्चक्खाणना दंडकमां सर्वे ठेकाणे सहसाकारादि आगार राखेला छे."

जितारि राजा शरीरथी अकलाणो हतो, पण मनथी सावधान हतो, तेथी तेणे कह्युं के, "गुरु महाराज! जे जीव आदरेलुं पालवाने अशक्त होय, तेने एवो उपदेश करवो घटे छे. परंतु हुं तो म्हारो अभिग्रह पालवाने समर्थ छुं. प्राणनी हानि थाय तो चिंता नथी, पण म्हारा अभिग्रहनो भंग न थाउ." पोते धैर्य तथा उत्साह राखीने पोताना पतिने लीधेलो अभिग्रह पालवाना काममां उत्तेजना आपती एवी हंसीए अने सारसीए ते समये पोतानुं वीरपत्नीपणुं प्रकट कर्युं. अर्थात् पतिने धैर्य आपी अभिग्रह पालवा माटे आग्रह कर्यो. "अहो! आ राजानुं चित्त धर्मने विषे केटलुं तल्लीन छे? एनुं कुटुंब पण केवुं धर्मी छे? अने एनुं सत्त्व पण केवुं दृढ छे?" ते वखते जितारि राजानी एवी स्तुति कोणे न करी? अर्थात् सर्वेए करी.

पछी "हवे शुं थशे! अने शुं करवुं?" एवी चिता समान चिंताथी सिंह मंत्री आकुल व्याकुल थयो. तेनुं हृदयकमल तापथी करमाइ गयुं अने अवसर थयो त्यारे ते बिछाना उपर जइने सूइ रह्यो. एटलामां शत्रुंजयना अधिष्टायक गोमुख नामा यक्षे सिंह मंत्रीना स्वप्नमां प्रकट थइने कह्युं के, "हे मंत्रीश! चिंता करीश नहीं. जितारि राजाना साहसथी खेंचायलो हुं संतुष्ट थई पोतानी दिव्य शक्तिथी शत्रुंजयतीर्थने

अहिं नजीक लावुं छुं. प्रातःकालमां तमे प्रयाण करशो, त्यारे निश्चयथी तमने शत्रुंजय पर्वतनां दर्शन थशे. त्यां ऋषभदेव भगवानने वंदना करीने तमे पोताना अभिग्रह पूरा करजो." एम सांभली मंत्रीए स्वप्नमांज यक्षने कह्युं के, "हे यक्ष ! मने जणाव्युं ते प्रमाणे तुं सर्व लोकोने पण जणावजे. एटले तेमने विश्वास आवशे." मंत्रीनुं एवुं वचन सांभली यक्षे सर्वे लोकोने स्वप्नमां आवी उपरनी वात जणावी. पछी यक्षे ते अटवीमां पर्वत उपर क्षणमात्रमां आबेहूब शत्रुंजय तीर्थ लावी मूक्युं. देवता शुं नथी करी शकता ? देवताए विकूर्वेली वस्तु घणो काल रहे तो एक पखवाडिया सुधी रहे छे, पण गिरनार उपरनी जिनमूर्त्तिनी माफक देवताए तैयार करेली वस्तु तो चिरकाल (घणा काल सुधी) रहे छे.

पछी प्रभात काल थयो, त्यारे श्री श्रुतसागरसूरि, जितारि राजा, सिंह मंत्री, राणीउ तथा बीजा पण संघना लोको पोताने आवेलां स्वप्न मांहो मांहे कहेवा लाग्या. सर्वेनां स्वप्नां सरखां मलतां आव्यां, त्यारे सर्वे लोको आगल गया, अने स्वप्नमां कह्या प्रमाणे पर्वत उपर शत्रुंजय तीर्थ जोइने घणोज हर्ष पाम्या. पछी राजा अने राणी विगेरे लोकोए ऋषभदेव भगवाननी वंदना पूर्वक पूजा करी पोताना अभिग्रह पूर्ण कर्या. ते वखते भगवानना दर्शनथी तेमना शरीर उपर हर्षथी रोमराजि विकस्वर थई, अने सुकृत रूप अमृतमां तेमनो आत्मा निमग्न थइ रह्यो. पछी जितारि राजाए तथा बीजा लोकोए स्नात्रपूजा करी, ध्वजा चढावी, माला पहेरावी, तथा बीजां पण तीर्थ उपर करवा लायक धर्मकृत्य करीने सर्वे लोको त्यांथी विदाय थया. जितारि राजा परिवार सहित त्यांथी विदाय थयो खरो, पण भगवानना गुणरूप कामणथी खेंचायो, त्यारे भगवानने वंदना करवाने अर्थे पाछो वल्यो. जाणे नरक रूप सात दुर्गतिमां पडवा थकी आत्मानुं रक्षण करवा माटेज के शुं ? तेम जितारि राजा पूर्वे कह्या प्रमाणे सात वार मार्गे चाल्यो अने सात वार भगवानने वंदना करवा माटे पाछो वल्यो. ते जोइ सिंह मंत्रीए राजाने पूछ्युं के, "आ शुं !" त्यारे राजाए कह्युं के, "जेम बालक माताने छोडी शकतो नथी, तेम हुं पण आ तीर्थराजने छोडी शकतो नथी. तेथी मने रहेवा माटे अहिंज एक सारा नगरनी स्थापना कर." कयो बुद्धिमंत पुरुष

निधान जेवुं मनगमतुं स्थानक मळे तो ते मूकी शके? पछी मंत्रीए वास्तुकशास्त्रमां कहेली रीति प्रमाणे त्यां एक नगर स्थापन कर्युं. ठीकज छे, भली बुद्धिनो अधिकारी कयो माणस स्वामीनुं योग्य वचन न माने? ते नगरमां कोइ पासेथी पण बिलकूल कर लेवातो हतो नहीं, तेथी श्री संघमांना बीजा पण घणा लोको स्वार्थनां तथा तीर्थनां कृत्यो साधवाने अर्थे त्यां रह्या. पछी ते नगरनुं 'विमलपुर' एवुं यथार्थ नाम पडी गयुं. जे वस्तुमां नाम प्रमाणे गुण रह्या होय, तेज वस्तुनुं नाम यथार्थ कहेवाय छे. पछी जिनेश्वरना ध्यानने विषे तत्पर एवो जितारि राजा उत्तम राज्य ऋद्धिने भोगवतो छतो द्वारिकामां कृष्णनी पेठे सुखे रहेवा लाग्यो. त्यां भगवानना मंदिर उपर हंसनी पेठे सुस्वर वाणीवालो एक पोपट हतो, ते राजाना मनने मनोज रीझवतो हतो. तेथी जितारि राजानुं ते एक क्रीडानुं स्थानक थइ गयो. अरिहंत प्रभुना मंदिर प्रत्ये गएला एवा पण ए राजानुं अरिहंत ध्यान, धूमथी मलीन थएला चित्रामणनी पेठे पोपटना क्रीडारसथी मलिन थयुं. समय जतां जितारि राजानो अंतकाल आव्यो, त्यारे तेणे श्री ऋषभदेव भगवानना चरणकमल पासे अनशन कर्युं. धर्मी लोकोनी एवीज रीति होय छे. ते वखते हंसीए अने सारसीए मनमां धीरज राखी, राजानी सारवार करी अने तेने नवकार मंत्र संभलाव्यो. सद्बुद्धिवाला मनुष्यो समयना जाणज होय छे. ते अवसरे पेलो पोपटे मंदिरना शिखर उपर बेसी मधुर ध्वनि कर्यो, त्यारे कर्मनी विचित्र गतिथी राजानुं चित्त ते तरफ गयुं. पछी पोपटना ध्यानथी राजानो जीव पोपटनीज योनिमां उत्पन्न थयो. जेम पोतानी छायानुं उल्लंघन करवुं अशक्य छे, तेम भवितव्यतानुं पण उल्लंघन करी शकातुं नथी. 'अंते मति तेवि गति' एवी पंक्ति लोकोमां कहेवत छे, ते असत्य नहीं थवी जोइए माटेज के शुं? जितारि राजा पोपट थयो. "पोपट अने मेना विगेरे तिर्यंचनी साथे क्रीडा करवाथी अनर्थ निपजे छे," एम जे जिनेश्वर महाराजे कह्युं छे, ते बरोबर छे. जुओ, जितारि राजा समकिती छतां पण तेनी ते क्रीडाथीज एवी माठी गति थइ! जितारि राजा जेवा धर्मी माणसनी पण एवी गति थइ, तेथी जीवनी विचित्र गति, अर्हज्जिन-

ज्ञाषित स्याद्वाद प्रकट देखाय छे. ज्ञव्य जीव शत्रुंजय तीर्थनी यात्रा करवाथी नारकी अने तिर्यंच ए बे दुर्गतिने पमाडनारुं अशुज्ञ कर्म खपावे छे; पण खपाव्या पछी फरीथी जो ते कर्म बांधे, तो अवश्य ज्ञोगववुं पडेज. एम थवाथी तीर्थनुं माहात्म्य लेशमात्र पण उंछुं थतुं नथी. वैद्ये साजो करेलो माणस फरीथी अपथ्य वस्तुनुं सेवन करीने जो मांदो थाय, तो तेमां वैद्यनो शो दोष? जो के पूर्व ज्ञवना दुर्दैवथी उत्पन्न थएला माठा ध्यानथी जितारि राजा तिर्यंच योनिमां गयो; तो पण ते थोडा कालमांज कल्याणकारि समकितनुं श्रेष्ठ फल पामशे. पछी जितारि राजानुं अग्निसंस्कारादिक उत्तरकार्य थइ रह्या पछी हंसी तथा सारसी ए बन्ने राणीउए तेज दिवसे दीक्षा लीधी, अने अनुक्रमे काल करी तेउ स्वर्गमां देवीउ थई. पछी अवधिज्ञानथी तेमणे पोताना पतिनो जीव क्यां छे, ते जोवाथी तेमना जाणवामां आव्युं के, ते तो तिर्यंच योनिमां पोपट थयो छे. त्यारे तेमणे घणा खेदथी त्यां जइ पोताना पतिने प्रतिबोध्यो, अने तेज तीर्थ उपर तेमणे तेनी पासे अनशन लेवराव्युं. पछी ते मरण पामी ते देवीउनो पति रूप देव थयो. ए सर्व वात योग्यज छे. कालक्रमथी प्रथम ते देवीउ स्वर्गथी च्यवी, त्यारे पाछल रहेला देवे केवली ज्ञगवानने पूछ्युं के, "हे प्रज्ञो! हुं सुलज्ञबोधि छुं के दुर्लज्ञबोधि?" त्यारे केवली ज्ञगवाने कह्युं के, "तुं सुलज्ञबोधि छे." एम केवलीए कह्युं त्यारे पाछुं एणे पूछ्युं के, "ए वात शी रीते? ते मने कहो." केवलीए कह्युं. "जे ह्वारी बे देवीउ स्वर्गथी च्यवी, तेमां हंसीनो जीव क्षितिप्रतिष्ठित पुरमां ऋतुध्वज राजानो पुत्र मृगध्वज नामे थयो, अने सारसीनो जीव, पूर्वे माया करवाथी काश्मीरदेशमां आवेला विमलाचलनी पासे एक आश्रममां गांगलि ऋषिनी कमलमाला नामे पुत्री थई. तुं हवे तेमनो जातिस्मरण ज्ञानवालो पुत्र थइश" (श्रीदत्त मुनि कहे छे) हे मृगध्वज राजन्! केवलीना मुखथी एवी वात सांज्ञलीने पोपटनो जीव देवता मधुर वचनथी ते आश्रममां तने लइ गयो. त्यां तेणे कन्याने पहेरवा योग्य अलंकार आप्या. पाछो तने लइ आवी ह्वारी सेनानी साथे ज्ञेगो कर्यो, अने पछी ते स्वर्गे गयो. स्वर्गथी च्यवीने हवे ए तमारो पुत्र थयो छे, एणे पोतानो वृत्तांत सांज्ञली जातिस्मरण ज्ञान पामी

विचार कर्यो के, "पूर्वे भवमां जे म्हारी बे स्त्रीओ हती, तेज आ भवमां म्हारां मातापिता थयां छे, हवे हुं तेमने 'हे तात! हे मात!' एम शी रीते कहुं? माटे मने मौन करी बेसवुंज ठीक लागे छे." कांइ दोष नहीं छतां पण एणे आज सुधी मौन आदर्युं. हमणां अमारुं वचन उल्लंघाय नहीं एम जाणी ए बोलवा लाग्यो. पूर्वे भवना अभ्यासथी बाल्यावस्थामां पण एनुं समकित विगेरे दृढ छे. पूर्वे भवना अभ्यासथीज दृढ संस्कार रहे छे."

पछी शुकराजे पण ए सर्वे वात लेशमात्र कपट नहीं राखतां कही. तेने केवलीए फरीथी कह्युं के, "हे राजपुत्र! एमां शुं आश्चर्य छे? आ संसारनुं नाटक एवुंज छे. सर्वे जीव सर्वे जीवोनी साथे मांहो मांहे सर्वे प्रकारना संबंध अनंती वार पाम्या छे. कारण के, जे आ भवमां पिता छे, ते आवता भवमां पुत्र थाय छे, पुत्र छे, ते पिता थाय छे. स्त्री छे, ते माता थाय छे. माता छे, ते पिता थाय छे. जे ठेकाणे सर्वे जीव अनंती वार जन्म्या नथी, अने मरण पाम्या नथी, एवी कोइ पण जाति नथी, योनि नथी, स्थान नथी, तेमज कुल पण नथी. माटे सत्पुरुषे समता राखी कोइ पण वस्तु उपर राग अथवा द्वेष राखवो नहीं. केवल व्यवहार मार्गनुं अनुसरण करवुं. (श्रीदत्तमुनि कहे छे. हे राजन्!) मने पण एवोज संबंध विशेष वैराग्यनुं कारण थयो, ते सारी पेठे सांभल.

जाणे श्रीदेवीनुं रहेवानुं मंदिरज होयनी! एवा श्रीमंदिरपुरमां सूरकांत नामे राजा स्त्रीलंपट, कपटी अने अदांत (कोईथी जीताय नहीं एवो) हतो. ते नगरमां उदारतामां जेनी बराबरी कोइ करी शके नहीं एवो एक सोम नामे म्होटो श्रेष्ठी रहेतो हतो. लक्ष्मीना रूपने पण जीते एवी रूपवती सोमश्री नामे ते श्रेष्ठीनी स्त्री हती. तेमनो श्रीदत्त नामे पुत्र हतो, अने श्रीमती नामे पुत्रनी स्त्री हती. ए चारेनो मेलाप सारा पुण्यना योगथीज थयो हतो. कह्युं छे के— जे पुरुषनो पुत्र आज्ञामां होय, स्त्री पति-उपर प्रेम राखनारी अने मन माफक चालनारी होय, तथा जे जेटलुं द्रव्य मले तेटलामांज संतोष राखतो होय, ते पुरुषने आलोकमांज स्वर्ग छे. एक वखत, सोमश्रेष्ठी सोमश्रीनी साथे क्रीडा करवाने अर्थे उद्यानमां गयो. दैवना योगथी सूरकांत राजा पण तेज उद्यानमां आव्यो. त्यां सुंदर एवी सोमश्रीने जोइने राजाना मननी अंदर रहेलो राग स्फुरायमा

गर तोफानी थयो. पछी दुष्ट मनना सूरकांत राजाए राग वश थइने क्षणमात्रमां सोमश्रीने पोताना अंतःपुरमां मोकलावी दीधी. कह्युं छे के—तरुण अवस्था, धननी विपुलता, अधिकार अने अविवेक ए चारेमां एकेक वस्तु पण अनर्थ उपजावे छे, तो पछी जो चारे एकठी होय तो अनर्थ उपजावे एमां शुं कहेवुं! "अन्याय ए राज्य रूप लताने बाळी नांखवाने दावाग्नि समान छे, एम छतां राज्यनी वृद्धिनो अर्थी कयो पुरुष परस्त्रीनी इच्छा करे? हम्मेशां राजाउज लोकोने अन्याय मार्गे जतां अटकावे छे, तेने बदले जो तेउज पोते अन्याय मार्गे चाले, तो जेम सागरमां बलवान् मत्स्य दुर्बल मत्स्यने खाय छे, तेवो प्रकार थयो." सोमश्रेष्ठीनी प्रेरणाथी मंत्री विगेरे लोकोए राजाने उपर कहेली युक्तिथी समजाव्यो. तेथी तेणे न समजतां मंत्री विगेरेनेज काढी मूक्या. परंतु अग्निना वर्साद माफक मुखमांथी दुर्वचन नीकलतां हतां, ते तेणे छोड्यां नहीं. एवा दुष्ट चित्तना लोकोने धिक्कार थाउ. अथवा सूर्यकांत मणि जेम सूर्यना योगथी अग्निनी वृष्टि करे छे, तेम प्रधान रूप सूर्यना योगथी सूर्यकांत सरखो सूरकांत राजा क्षणमां अग्नि सरखां दुर्वचन मुखमांथी काढवा लाग्यो एमां शुं आश्चर्य! पछी मंत्री विगेरे लोकोए कह्युं के, "हे श्रेष्ठिन्! आ वातमां हवे कांइ पण उपाय जणातो नथी. हाथीने कान उपर शी रीते राखवो? तेम राजाने शी रीते अन्यायथी वारवो? बीजाथी रक्षण करवा माटे करेली वाडज जो अंदर पाकेलां चीभडां खाय, तो म्होटो दक्ष माणस होय ते पण तेमनी रक्षा शी रीते करी शके? लोकमां पण कह्युं छे के— जो माता पुत्रने विष दे, पिता पुत्रने वेचे, अने राजा सर्वस्व लूटे, तो त्यां शुं उपाय?"

पछी सोमश्रेष्ठी घणोज खिन्न थयो अने पोताना पुत्रने कहेवा लाग्यो. "हे श्रीदत्त! जेनो बिलकूल संभव नहीं हतो, एवी आपणी दुर्भाग्यथी म्होटी मानखंडना थइ. कह्युं छे के—कोइ पितानो अथवा मातानो पराभव करे. तो वखते पुत्र सहन करी शके, पण कोइ स्त्रीनो पराभव करे तो तेने तिर्यंच पण खमी शकता नथी! माटे गमे ते उपाय करीने ए वातनो बदलो वालवो जोइए. हे पुत्र! द्रव्यनो व्यय करवो एज उपाय म्हारा लक्ष्यमां आवे छे. छ लाख रुपिया आपणी पासे छे. तेमांथी पांच

लाख साथे लइने हुं कोइ दूर देशे जइश, त्यां जइ कोइ बलिष्ठ राजानी सेवा करीश. पछी ते प्रसन्न थाय, त्यारे तेनी मददथी एक क्षणमां त्हारी माताने पाछी लइ आवीश. पोतामां प्रभुता न होय अने राजा पण वश न होय, तो इष्ट कार्यनी सिद्धि शी रीते थाय! जो आपणी पासे वहाण न होय, अने वहाणनो चलावनार पण अनुकूल न होय, त्यारे ते पुरुष शी रीते सागर तरी शके?" एम कही साथे द्रव्य लइ सोमश्रेष्ठी छानो मानो एक दिशा तरफ जतो रह्यो. पुरुषो स्त्रीने अर्थे शुं न करे? कह्युं छे के–प्रिय पतिओ प्रिय स्त्रीने अर्थे दुष्कर कार्यो पण करे छे. पांडवो द्रौपदीने माटे समुद्र उल्लंघी गया नहीं के शुं?

हवे सोमश्रेष्ठी परदेश गया पछी श्रीदत्त घरमां रहेतो हतो. तेने एक पुत्री थइ. दुर्दैव पण अवसर मळे पोतानुं जोर चलावे छे. त्यारे श्रीदत्ते मनमां विचार्युं के, "धिक्कार थाओ! म्हारा उपर केटलां दुःखो आवी पड्यां! एक तो माता पितानो वियोग थयो, द्रव्यनी हानि थइ, राजा द्वेषी थयो, अने तेमां वळी पुत्रीनी उत्पत्ति थइ! पारका जीवने विघ्नमां मूकीनेज संतोष पकडनारुं दुर्दैव हजी पण कोण जाणे शुं करशे?" एवी रीते खेद करता श्रीदत्ते दस दिवस काढ्या. पछी श्रीदत्तनो शंखदत्त नामा एक मित्र हतो, तेणे तेने कह्युं के, "हे श्रीदत्त! खेद करीश नहीं. चालो, आपणे द्रव्य उपार्जवाने अर्थे समुद्रमां मुसाफरी करीशुं. तेमां जे लाभ थाय, तेमां अर्धो भाग त्हारो अने अर्धो म्हारो." श्रीदत्ते ते वात कबूल करी. पछी पोतानी स्त्रीने तथा पुत्रीने कोइ तेना सगाने त्यां भळावीने श्रीदत्त तैयार थइ शंखदत्तनी साथे वहाण उपर चढ्यो, अने सिंहलद्वीपमां आवी घणां वर्ष रह्यो. पछी 'कटाह द्वीपमां घणो लाभ थशे,' एम विचारी ते बन्ने जणा त्यां जइ सुखे बे वर्ष रह्या. अनुक्रमे ते बन्ने जणाए आठ क्रोड द्रव्य संपादन कर्युं. अनुकूल दैव अने दीर्घ प्रयत्न ए बेनो योग थाय तो द्रव्य मळे एमां शुं आश्चर्य! जेम पोताना पुण्यनी गणत्री नथी, तेवां अगणित करियाणां तेमणे खरीद कर्यां, अने पर्वत सरखां शेंकडो वहाणोमां हाथी सरखां ते करियाणां चढावीने पोते बन्ने जणा वहाणमां बेसी त्यांथी सुखे विदाय थया. एक वखत वहाणना छजामां ते बन्ने बेठा हता, एटलामां समुद्रमां तरती एक पेटी तेमनी नजरे पडी

के, तुरत ते तेमणे वहाण चलावनारा लोको पासेथी बहार कढावी. "अंदर जे वस्तु नीकले, तेनो अर्धो अर्ध भाग एकेके लेवो" मध्यस्थ माणसने साक्षीमां राखीने ते बे जणाए एवो ठराव कर्यो अने पछी पेटी उघाडी. तेमां जुए छे तो, लींबडाना पानडामां वींटायली, नीलवर्णनी अचेतन थइ गएली एक कन्या तेमना जोवामां आवी. सर्वे लोको "आ ते शुं ?" एम कहेता रह्या. त्यारे शंखदत्ते कह्युं. "आ कन्याने कोइ दुष्ट सर्पे दंश कर्यो छे, तेथी तेने कोइए जलमां वहेती मूकी दीधी." एम कही शंखदत्ते तेने वस्त्रथी ढांकी मंत्रेला पाणीथी सचेतन करी, अने हर्षथी कह्युं के,"अरे श्रीदत्त ! मेंज एने सचेतन करी छे, माटे सौंदर्यथी मेनकानी बराबरी करनारी ए स्त्रीने हुंज परणीश." त्यारे श्रीदत्ते पण कह्युं के, "अरे शंखदत्त ! एम कहीश नहीं. कारण के, में पहेलांथीज अर्धोअर्ध भाग लेवानी वात करी छे. माटे ए कन्या हुंज लइश, अने त्हारा अर्धा विभागने बदले तने द्रव्य आपीश." जेम मदनफलना (मेंढलना) सेवनथी वमन थाय छे, तेम उपर कह्या प्रमाणे विवाद करनारा ते बन्ने जणाए मदनफलना (स्त्री संभोगना) अभिलाषथी परस्पर जे प्रीति हती, ते छोडी दीधी. कह्युं छे के—एक बीजा उपर घणी प्रीति करनारा भाइओना अथवा मित्रोना मनमां एक स्त्री विना बीजी कोइ वस्तु भेद उत्पन्न करती नथी. तालुं गमे तेवुं मजबूत बेसार्युं होय, तो पण कूंची रूप स्त्री अंदर पेसताांज ते भेद पामे छे. पछी वादी प्रतिवादीनी पेठे ते बन्ने घणो कलह करवा लाग्या, त्यारे खलासी लोकोए कह्युं के,"हमणां तमे स्वस्थ रहो.. बे दिवसमां आपणुं वहाण सुवर्णकूल नामना बंदरे पहोचशे, त्यारे त्यां जाण पुरुषो पासे ए वातनो निर्णय करीशुं." निर्यामकना कहेवाथी शंखदत्त स्वस्थ थइने बेठो. त्यारे श्रीदत्ते विचार्युं के,शंखदत्ते आ कन्याने सचेतन करी, माटे न्यायनो निवेडो करनारा जाण लोको पण एनेज आ कन्या अपावशे. माटे तेवो समय आव्या पहेलांज हुं कांइ उपायनी रचना करुं." एम विचारी दुष्टबुद्धिवाला श्रीदत्ते शंखदत्तनो पोताना उपर घणोज विश्वास बेसार्यो. पछी ते श्रीदत्त तेने साथे लइ वहाणना छजामां आवी बेठो अने कहेवा लाग्यो के,"हे शंखदत्त ! जो, [illegible] मुखनो मत्स्य जाय छे." एम कहेवाथी शंखदत्त त्यां आवी

कौतुकथी जुए छे, एटलामां मित्र श्रीदत्ते शत्रुनी पेठे शंखदत्तने धक्को मारी समुद्रमां नांख्यो. जेने अर्थे सारा भव्य जीवो पण मित्रद्रोह जेवुं महा पाप माथे ले छे, ते देखवामां सारा मुखनी,पण खरेखर जोतां तो जेनुं मुख जोवा लायकज नथी एवी स्त्रीने धिक्कार थाउ! धिक्कार थाउ!! दुष्टबुद्धिनो श्रीदत्त धारेलुं कार्य सिद्ध थवाथी घणो आनंद पाम्यो, पण सवार थतां खोटो पोकार करी कहेवा लाग्यो के, "हाय हाय! म्हारो मित्र केम क्यांय देखातो नथी ?" जेम सर्प पोतानी अंदर विष न होय,तो पण लोकने वताववा सारु फणा काढे छे, तेम कपटथी दिलगिरी देखाडनारो श्रीदत्त पण अनुक्रमे सुवर्णकुलबंदरे आव्यो. पछी श्रीदत्ते त्यांना राजाने म्होटा हाथी नजराणा तरीके मोकल्या. त्यारे राजाए खुशी थइ बहुमान दइ श्रीदत्तने घणा उत्सवथी बंदर उपर उतार्यो,अने तेने हाथीउनुं मूल्य आपी बंदरनो सर्व कर माफ कर्यो. पछी एक म्होटी वखार लइ श्रीदत्ते त्यां म्होटो व्यापार मांड्यो. ते कन्यानी साथे परणवामाटे श्रीदत्ते पोताने घेर लग्न नक्की कर्युं. विवाहनी सर्व सामग्री तैयार थवा मांडी. श्रीदत्त दररोज राजसभाए जतो हतो. एक वखत रूपथी लक्ष्मीने लज्जा पमाडनारी राजानी चामरधारिणीने जोइने तेणे तेनुं स्वरूप कोइ माणसने पूछ्युं. ते माणसे कर्युं के, "ए राजानी आश्रित सुवर्णरेखा नामे प्रख्यात वेश्या छे. अर्ध लक्ष द्रव्य आप्या विना एनी साथे वातचित पण थती नथी."

ते सांभली श्रीदत्ते ते वेश्याने अर्ध लक्ष द्रव्य आपवुं कबूल कर्युं अने तेने तथा ते कन्याने रथमां वेसारी ते वनमां गयो. त्यां स्थिर मन करी श्रीदत्त एक चंपकवृक्षनी छायामां वेठो, अने एक पासे ते कन्याने तथा वीजे पासे वेश्याने वेसारी हासी मस्करीनी वातो करवा लाग्यो. एटलामां एक वानर चतुराइथी अनेक वानरीउनी साथे कामक्रीडा करतो त्यां आव्यो. श्रीदत्त तेने जोइ सुवर्णरेखाने पूछ्युं के, "ए सर्वे वानरीउ ए वानरनी पोतानी स्त्रीउ हशे के केम ?" वेश्याए कर्युं. "अरे दक्ष! तिर्यंचनी जातिमां आ ते शुं प्रश्न ? एमां कोइ एनी माता हशे, केटलीक बहेनो हशे, केटलीक पुत्रीउ हशे, अने केटलीक वीजी कोइ पण हशे." ते सांभली श्रीदत्त शुद्ध चित्तथी अने गंभीर वाणीथी कर्युं के. "जेमां माता. पुत्री, बहेन एटलो पण भेद नथी, एवा अविवेकी तिर्यंचने धिक्कार

निंद्य जन्मने धिक्कार थाओ, धिक्कार थाओ! जेमां कृत्यनो अथवा अकृत्यनो विभाग पण करी शकाय नहीं, एवी बलवत्तर मूढता रहे छे, ते नीच जन्म अने ते जीवित शा कामनुं?" जेम कोइ अहंकारी वादी कोइनुं आक्षेप वचन सांभलीने पाछो वली तुरत जवाब आपे छे,तेम ते वानर जतो हतो, ते श्रीदत्तनुं वचन सांभलतांज तुरत पाछो वली कहेवा लाग्यो के, "अरे दुष्ट! अरे दुराचारी! परना दोषने कहेनारा! तुं पर्वत उपर बलतुं मात्र जुए छे, पण पोताना पग नीचे शुं बले छे? ते जोतो नथी. पारका दोषज मात्र तने कहेतां आवडे छे! कह्युं छे के– दुष्ट माणस राइ जेटलां अथवा सरशव जेटलां पण पारकां छिद्र (पारका दोष) जुए छे, अने पोतानां बीलीफल जेवडां छिद्र जोतां छतां पण देखतो नथी. रे दुष्ट! खराब निष्ठाथी एक बाजूए पोतानी पुत्रीने अने बीजी बाजूए पोतानी माताने बेसारीने तथा पोताना मित्रने समुद्रमां फेंकी दइने तुं म्हारी निंदा करे छे?" एम कही वानर कूदका मारतो पोताना यूथमां (टोलामां) जइ भेगो थयो. पछी अंदर वज्रप्रहार जेवी वेदना भोगवतो श्रीदत्त विचार करवा लाग्यो के, "धिक्कार थाओ! वानरे एकदम आ शुं दुर्वचन कह्युं? जेनो समुद्रमां मने लाभ थयो, ते आ कन्या म्हारी पुत्री शी रीते होय? अने आ सुवर्णरेखा पण म्हारी माता शी रीते होय? म्हारी माता तो एना करतां किंचित् मात्र ऊंची छे अने तेना शरीरनो वर्ण पण जरा श्याम छे. आ सुवर्णरेखा तेवी नथी. अनुक्रमथी उम्मरनां वर्ष गणिए तो कदाचित् ए कन्या मात्र म्हारी पुत्री हशे एवो संभव छे; पण सुवर्णरेखा तो म्हारी माता संभवतीज नथी. तथापि हुं एने पूछुं तो खरो" एम विचारी श्रीदत्ते सुवर्णरेखाने पूछ्युं. त्यारे तेणे स्पष्ट कह्युं के, "अरे मुग्ध! वगडामां तने कोण ओलखे छे? तुं जानवरनी वाणीथी फोगट भ्रांतिमां केम पडे छे?" सुवर्णरेखाए एम कह्युं, तो पण श्रीदत्तना मननी शंका गई नहीं. तुरत ते त्यांथी ऊठ्यो. जे कृत्यमां अनर्थनी शंका आवी, ते कृत्य करवुं सत्पुरुषने योग्य नथी. कयो कल्याण इछनार पुरुष जाणी जोइने अथाग पाणीमां प्रवेश करे? पछी आम तेम भमतां श्रीदत्ते एक मुनिराजने दीठा, अने तेमने वंदना करीने पूछ्युं के, "हे स्वामिन्! वानरे मने भ्रांतिमां समुद्रमां नांख्यो छे. आप ज्ञानना साहाय्यथी म्हारो उद्धार

करो." मुनिराजे कह्युं. "आ जगत्मां सूर्यनी पेठे भव्य जीव रूप कमलने बोध करनारा म्हारो गुरु केवली छे, अने ते आज देशमां छे. हुं अवधिज्ञानथी जे कांइ जाणुं छुं, ते तने हमणां कहुं छुं. वानरे जे वात कही, ते सर्व स्वजन मनुष्यना वचननी पेठे तुं सत्य जाण. "शी रीते सत्य जाणुं?" एम श्रीदत्ते पूछ्युं, त्यारे पाछुं मुनिराजे कह्युं के, "हे चतुर पुरुष! सांभल, तने प्रथम त्हारी पुत्रीनुं, वृत्तांत कहुं छुं.

त्हारो पिता पोतानी स्त्री ताबामां लेवा माटे छानो नीकल्यो, ते रणमां क्रूर एवा समर नामा पल्लीपति पासे आव्यो. "एवो माणस ज (पल्लीपति) आपणुं काम करवा योग्य छे" एम विचारी सोमश्रेष्ठीए पल्लीपतिने सर्व वात कही, अने द्रव्य पण आप्युं. त्यारे पल्लीपतिनी सेना श्रीमंदिरपुर तरफ चालवा मांडी. वेला उपरांत चढी गएला सागरथी जेम लोको डरे छे, तेम पल्लीपतिनी सेनाथी श्रीमंदिरपुरनी सर्व प्रजा भय पामी. संसारथी भय पामेला भव्य जीव जेम शिवसुखनी इच्छा करे छे, तेम सर्व प्रजाए कोइ सुरक्षित स्थाने जवानो विचार कर्यो. ते वखते त्हारी स्त्री पोतानी पुत्रीने साथे लइ उतावलथी गंगा नदीना किनारा उपर सिंहपुरमां आवेला पोताना पिताने घेर गई. त्यां ए पोताना भाइ पासे घणां वर्ष रही. स्त्रीउने पति, सासु, ससरा विगेरेनो वियोग थाय, त्यारे पिता अथवा भाइ रक्षा करे. एक वखत आषाढ महिनामां एक घणा झेरी सर्पे त्हारी पुत्रीने करडी. दुष्ट जीवोना दुष्कर्मने धिक्कार थाउ! पछी त्हारी पुत्री मूर्छा खाइ अचेतन थइने पडी. त्हारी स्त्री विगेरे लोकोए घणा उपचार कर्या, पण जेम वंध्या स्त्री संतति पामती नथी, तेम ते पण चैतन्य पामी नहीं. "सर्पथी करडेला माणसने उतावलथी अग्निसंस्कार करवो ठीक नथी. आयुष्य दृढ होय तो कदाचित् ए पाछी जीवती थशे." त्हारी स्त्री विगेरे लोकोए एवो विचार करी त्हारी पुत्रीने लींबडाना पांदडाथी वींटी एक सारी पेटीमां राखी, अने ते पेटी घणा शोकथी गंगा नदीना प्रवाहमां तरती मूकी. पछी घणी वृष्टि थवाथी गंगा नदीमां पूर आव्युं तेथी तेना किनारा उपरनां आश्रित जेवां वृक्षो पण जडमूलथी उखडीने प्रवाहमां तणातां गयां. जेम वायुना वेगथी वहाण चाले छे, तेम ते प्रवाहना वेगथी पेटी पण

तरती ठती समुद्रमां आवी. ते त्हारा हाथमां आवी. आगल जे थयुं, ते सर्व तुं जाणे ठे. तेथी आ त्हारी पुत्रीज ठे, एमां बिलकूल शंका नथी.

हवे त्हारी मातानुं वृत्तांत कहुं छुं, ते स्थिर चित्त करीने सांजल. ते पल्लीपतिनी दावानल समान डुस्सह सेना पासे आवी, त्यारे तेना तेजथी सूरकांत राजा तेज रहित थइ गयो. पठी तेणे पहाड जेवो किल्लो तुरत सज्ज कर्यो, अने पुरनी अंदर घास, दाणो, लाकडां विगेरे सर्व वस्तु पूरेपूरी जरी मूकी. किल्लानी अंदर ठेकाणे ठेकाणे सारा पराक्रमी सुजटोने राख्या. जे राजा शत्रु उपर चढाइ लइ जइने युद्ध करी शके नहीं, तेनुं एवो बंदोबस्त करी रहेवुं एज बल ठे. पठी पल्लीपतिनी सेनाए एक क्रम मूकी चारे तरफथी चढाइ करवा मांडी. जेम मुनिराजने डुष्कर्म तोडतां वार लागती नथी, तेम शूरवीर सेनाने किल्लो तोडी नांखतां शी वार ? जेम मदोन्मत्त हाथी अंकुशना प्रहारने गणता नथी, तेम पल्लीपतिनी सेनाए किल्ला उपरथी शूरवीरोनां आवतां बाणने तृणखला समान पण गण्यां नहीं. पठी जूनी वस्तु जेम तोडी पाडतां वार लागती नथी, तेम श्रीमंदिरपुरनी पोलनो दरवाजो ते सेनाना लोकोए क्षणमात्रमां घणथी अने मुझरथी तोडी नांख्यो अने सर्वे लोको नदीना प्रवाहनी पेठे एकदम अंदर पेसी गया. त्हारो पिता सोमश्रेष्ठी घणी उत्सुकताथी आगल जतो हतो, एटलामां कपालमां एक आकरुं बाण वागवाथी ते तुरत मरण पाम्यो. माणस शुं धारीने कांइ काम करे ठे, अने दैव तेनुं केवुं माठुं परिणाम उपजावे ठे ! स्त्रीने पोताना तावामां लेवा माटे सोमश्रेष्ठीए करेलो प्रयत्न तेने पोतानाज नाशने अर्थे थयो. कह्युं ठे के—हाथीना मनमां कांई बीजुंज हतुं, बाघना मनमां बीजुं, सर्पना मनमां बीजुं, शियालियाना मनमां पण बीजुं अने कृतांतना (दैवना) मनमांतो सर्वे करतां कांई जूदुंज हतुं. श्रीमंदिरपुरमां पल्लीपतिनी सेनाए प्रवेश कर्यो, त्यारे सूरकांत राजा घणो गजराइ त्यांथी क्यांय जागी गयो. ठीकज ठे, पापी पुरुषोनो जय क्यांथी थाय ? ते वखते पल्लीपतिनी सेनाए हरिणीनी पेठे जयथी धूजती सोमश्रीने तुरत पकडी लीधी. पठी नगर लूटीने पोतानी मरजी प्रमाणे जिल्ल लोको पोताना स्थान तरफ जवा लाग्या, त्यारे सारा दैवना योगथी सोमश्री पण कोइ रीते तेमनाथी

जूदी पडी. अटवीमां भमतां तेणे एक वृक्षनुं फल खाधुं. तेथी तेनुं शरीर किंचित् मात्र ठिंगणुं थयुं; पण शरीरनी कांति पहेला करतां घणीज गौर वर्ण अने दिव्य थइ. मणि, मंत्र अने औषधी एमनो प्रभाव अचिंत्य छे. पछी मार्गे जतां केटलाक वणिक लोको ते सोमश्रीने जोइने घणुं आश्चर्य पाम्या, अने तेने पूछवा लाग्या के, "हे सुंदरि! तुं देवांगना छे? नागकुमारनी देवी छे? के, कोइ वनदेवता छे? अथवा कोइ स्थलदेवी के, जलदेवी छे? अमारी खातरी छे के, तुं मनुष्यणी तो नथीज." सोमश्रीए गद्गद स्वरथी कह्युं के, "हे जाण पुरुषो! हुं कोइ पण देवता नथी, परंतु मनुष्यनी स्त्री छुं, एम तमे खातरीथी समजो. आ सुंदर रूपथीज हुं दुःख रूप कूवामां पडी. दैव प्रतिकूल थाय, त्यारे गुणनो पण दोष थाय छे." सोमश्रीनुं आवुं वचन सांभली वटेमार्गु वणिकोए कह्युं के, "तुं सुखेथी अमारी पासे रहे." एम कही हर्ष पामेला ते वणिक जनोए सोमश्रीनुं गुप्त रत्ननी पेठे घणा यत्नथी रक्षण कर्युं. पछी सुंदर अने गुणवाली एवी सोमश्रीने जोइने ते वणिक जनोमां प्रत्येक जण तेने पोतानी स्त्री करवानी इच्छा करवा लाग्या. ठीकज छे, सुंदर भक्ष्य वस्तु जोइने खावानुं मन कोने न थाय? एम करतां ते सर्वे अनुक्रमे आ सुवर्णकूल बंदरे आव्या. अहिं तेमणे नाना प्रकारनां करियाणां खरीद्यां, तेटला माटेज ते अहिं आव्या हता. ते वखते एक करियाणुं घणुं सोंघुं थइ गयुं, त्यारे सर्वेनुं मन विशेषे करी ते वस्तु खरीदवा तरफ दोड्युं. सोंघी चीज भाव चढवानी अभिलाषाथी विशेष खरीदवी ए वणिक जनोनी रीतज छे, पण फल भोगववाथी जेम पूर्व भवनुं पुण्य खवाइ जाय छे, तेम बीजी घणी वस्तु पहेला खरीदवाथी तेमनी पासे बिलकूल द्रव्य रह्युं नहीं. त्यारे सर्वे वणिकोए विचार करी धननी इच्छाथी आ सोमश्रीने वेश्याने घेर वेची नांखी. माणसने लोभ पार विनानो होय छे, अने तेमां वणिक जनोने तो विशेषज एमां संशय नथी. आ गाममां रहेनारी चित्रमवती नामनी वेश्याए लक्ष द्रव्य आपीने आनंदथी सोमश्रीने लीधी. खरुं छे, वेश्यानी जातिज एवी छे के, तेने तरुण स्त्री मले तो ते कामधेनु समान लागे छे. चित्रमवतीए सोमश्रीनुं सुवर्णरेखा एवुं नवुं नाम पाड्युं. स्त्री एक घर मूकीने बीजे घेर जाय, त्यारे तेनुं प्राये नाम

बदलाय छे. विभ्रमवतीए घणी सखताइथी शीखामण दइने सुवर्णरेखाने गीत, नृत्य इत्यादि शीखव्युं. गीत नृत्यादि कलामां निपुणपणुं एज वारांगनाउंनुं धन कहेवाय छे. अनुक्रमे सुवर्णरेखा वेश्यानी चालचलगतमां एटली बधी निपुण थइ के,जाणे जन्मथी मांडीनेज वेश्यानो धंधो करती होयनी! ठीक ज छे, पाणी जेनी साथे मिश्र थाय, तेनो रंग रूप तुरत पकडे छे. दुर्जननी संगतिने धिक्कार थाउ! जुउ, आ सोमश्री एक भव छोडीने जाणे बीजा भवमां गईज होयनी! एवी तद्दन जूदीज थइ गइ. अथवा दुर्दैवना वश थकी एक भवमांज घणा भव थाय छे. पछी सुवर्णरेखाए पोतानी कलाथी राजाने एटलो बधो प्रसन्न कर्यो के, जेथी तेणे एने पोतानी चामरधारिणी करी. (मुनि कहे छे.) अरे श्रीदत्त! आ त्हारी माता जाणे बीजो भव पामी होयनी! एवी थइ छे. पूर्वनुं रूप तथा वर्ण बदलाइ गयाथी तने तेनी विलकूल उलखाण पडी नहीं; पण एणे तने उलख्यो, तथापि शरमथी अने द्रव्यना लोभथी उलखाण काढी नहीं. जगत्मां लोभनुं केवुं अखंड साम्राज्य छे? एणे कोइने पण मूक्यो नहीं. वेश्यानुं पापकर्म के, जे दुष्कर्मनी सीमा (हद्द) कहेवाय छे, अने जेनी अंदर प्रत्यक्ष माता पुत्रने उलखीने पण द्रव्यना लोभथी तेनी साथे कामक्रीडा करवा इच्छे छे, ते वेश्याना दुष्कर्मने धिक्कार थाउ! धिक्कार थाउ!! जे एवी शीलथी भ्रष्ट थएली, ते वेश्याउंने जाण पुरुषो निंद्यमां निंद्य अने त्याज्यमां त्याज्य गणे छे, ते सर्वथा योग्य छे."

मुनिनुं एवुं वचन सांभली श्रीदत्तने घणो खेद अने आश्चर्य थयुं. पाछुं तेणे मुनिने पूछ्युं के,"हे त्रैलोक्याधीश! आ सर्व वात वानरे शी रीते जाणी? महाराज! मुनिराज जेम जीवोने संसारमां पडतां बचावे छे, तेम अंध कूपमां पडतां मने तेणे टेको दइने काढ्यो ए ठीक थयुं; पण ते मनुष्यनी भाषा शी रीते बोलतो हतो? ते मने कहो." मुनि महाराजे कह्युं के, "हे श्रीदत्त! त्हारो पिता सोमश्रेष्ठी पोतानी स्त्रीना ध्यानमां निमग्न थइ पुरमां प्रवेश करतो हतो, एटलामां अणधार्युं बाण लागवाथी मरण पामीने व्यंतर थयो. चित्तमां घणो राग राखनारा तेणे भ्रमरनी पेठे एक वनमांथी बीजा वनमां फरतां फरतां अहिं आवी माताने विषे आसक्त थएला तने जोयो. पछी तेणे वानरना शरीरमां प्रवेश करीने

तने बोध कर्यो. पिता परभवे जाय, तो पण पुत्रनो हिताकांक्षी तो खरोज. तेज त्हारो पिता हमणां वानर रूपे अहिं आवशे, अने पूर्व भवना प्रेमथी त्हारी माताने पीठ उपर बेसारी त्हारा जोतां छतां शीघ्र लइ जशे." मुनिराज एम कहे छे, एटलामां तेज वानर आवीने, सिंह जेम अंबाजी देवीने पीठ उपर धारण करे छे, तेम सुवर्णरेखाने पोतानी पीठ उपर बेसारीने पोताना इष्ट स्थले गयो. "मोहनुं परिणाम केवुं छे! अने संसारनी अंदर केवी केवी विडंबनाउ थाय छे!" एम कही माथुं धूणावतो श्रीदत्त कन्याने लइ पोताने स्थानके गयो.

एटलामां विभ्रमवतीए "सुवर्णरेखा क्यां छे?" एम पोतानी दासी उने पूछ्युं. त्यारे तेमणे कह्युं के, "श्रीदत्त नामा श्रेष्ठी अर्ध लक्ष द्रव्य आपवानी कबूलात करी सुवर्णरेखाने उद्यानमां लइ गयो." पछी विभ्रमवतीए सुवर्णरेखाने तेडवा माटे दासीउने मोकली. ते दासीउए एक दुकान उपर बेठेला श्रीदत्तने जोइ उतावलथी पूछ्युं के, "सुवर्णरेखा क्यां छे?" त्यारे श्रीदत्ते कह्युं के, "क्यां गई कोण जाणे? हुं कांई तेनो चाकर छुं?" जाणे दोषनी भरेली पेटीज होयनी! एवी ते दासी उए ते वात विभ्रमवतीने कही. त्यारे रोषथी राक्षसी जेवी थएली ते वेश्याए राजा आगल जई "हे राजन्! हुं लूटाणी, लूटाणी." एवो म्होटा स्वरथी पोकार कर्यो. राजाए "आ शुं छे?" एम पूछ्युं, त्यारे वेश्याए घणा कष्टथी कह्युं के, "हे स्वामी! सुवर्णरेखा के, जे अमारो साक्षात् सुवर्ण पुरुषज कहेवाय छे, तेने चोरमां शिरोमणी एवो श्रीदत्त क्यांय हरण करी गयो." "श्रीदत्ते गणिकानी चोरी करी, ए वात केवी असंभवित छे?" एम विचारी राजा घणुं आश्चर्य पाम्यो, अने श्रीदत्तने बोलावीने आ वात पूछी. "जो आपणे खरुं कहीशुं, तो पण ए वात कोइ साची मानशे नहीं." एम विचारी श्रीदत्ते प्रकट कांई पण उत्तर आप्यो नहीं; कह्युं छे के—कांइ अणघटती वात नजरे जोइ होय, तो पण ते प्रकटपणे कहेवी नहीं. जेम वानरनी संगीतकला अने पाणी उपर तरती शिला. तेनी पेठे जेम पाप कर्म नरकमां नांखे छे, तेम राजाए श्रीदत्तने बंदीखानामां नांख्यो. घणो रोष आव्याथी तेनी वखार पण तालुं मारी, सील करी पोताना ताबामां लई लीधी.

अने तेनी (श्रीदत्तनी) पुत्रीने घरमां मजूरण तरीके राखी, ठीकज छे, जेम नशीब, तेम राजा पण कोइनो सगो नथी. पछी श्रीदत्ते विचार कर्यो के, " जेम पवनथी अग्नि सलगे छे, तेम में कांइ पण उत्तर आप्यो नहीं, तेथी राजानो कोपाग्नि सलगायो. माटे हवे हुं यथार्थ कहुं तो कदाचित् छूटको थाय. " एम विचारी तेणे रखवाल पासे आ वात राजाने जणावी. पछी राजाए बंदीखानामांथी काढी पाछुं पूछ्युं, त्यारे श्रीदत्ते कह्युं के, " वानर सुवर्णरेखाने लइ गयो. " ते सांभली सर्वे हसवा लाग्या, अने घणुं आश्चर्य पामी कहेवा लाग्या के, " अहो ! आ केवी साची वात कही ! आ [illegible] पुरुष केवो धीठो छे ? " पछी राजानो कोप घणोज वधी गयो. तेथी तेणे एकदम श्रीदत्तनो वध करवानो हुकम कर्यो. योग्यज छे, म्होटा पुरुषनो रोष अने तोष (प्रसन्नता) ए बन्ने अनुक्रमे तुरत सारुं अने माठुं फल आपे छे. जेम कसाइ लोको गायने लइ जाय छे, तेम राजाना शूरवीर सुभटो श्रीदत्तने वधस्थाने लइ गया. त्यारे तेणे मनमां विचार्युं के, " माता अने पुत्रीनी साथे कामभोग करवानी अने मित्रनो घात करवानी इछा इत्यादि महा पातको म्हारा हाथे थयां, तेनुं फल आज भवमां मने मळ्युं ! तेथी जेनुं घणुंज माठुं परिणाम छे एवा दुर्दैवने धिक्कार थाओ. सत्य कह्युं तो पण तेनुं एवुं अयोग्य माठुं परिणाम नीपज्युं. अथवा तोफानी सागरने जेम कोइ रोकी शकतो नथी, तेम प्रतिकूल दैवने पण कोण रोकी शके ? कह्युं छे के– जेणे पोतानी कल्लोलमालाथी कुल पर्वतोने तोडी नांख्या, एवा सामा आवता सागरना प्रवाहने कोइ रोकी शके ? तेम पूर्वभवे करेला कर्मना शुभ अथवा अशुभ परिणामने पण कोइ रोकी शके नहीं. "

एटलामां श्रीदत्तना पुण्ये आकर्षण करी लाव्या होयनी ! एवा ते देशमां विहार करता मुनिचंद्र नामा केवली तेज वखते व्हारना उद्यानमां समवसर्या. उद्यानपालकना कहेवाथी राजा परिवार सहित त्यां गयो. अने जेम बालक माता पासे सवारमां खावानुं मागे, तेम राजाए मुनिराज पासे देशना मागी. गुरु महाराजे कह्युं. " जेम वानरने रत्नमाला, तेम जेना हृदयमां जगत्नो हितकारी धर्म अने न्याय नथी, तेने देशना ते शुं आपवी ? " ते सांभली राजाए गभराइने पूछ्युं

के, " हे महाराज ! हुं अन्यायी शी रीते ? " मुनिचंद्र केवलीए कह्युं. " सत्य कहेनार श्रीदत्तनुं वचन तुं केम मानतो नथी ? " पछी शरमायला राजाए श्रीदत्तने बोलाव्यो, अने आदरथी पोतानी पासे बेसारीने मुनिराजने पूछ्युं के, " हे महाराज ! ए सत्य बोलनार शी रीते ? " एटलामां पीठ उपर सुवर्णरेखाने धारण करतो ते वानर त्यां आव्यो, अने सुवर्णरेखाने उतारी पोते त्यां बेठो. त्यारे सर्व लोको कौतुकथी तेने जोवा लाग्या. पछी राजा विगेरे लोकोए सत्यवादी श्रीदत्तनी घणी प्रशंसा करी, अने केवली भगवानने सर्व वात पूछी. त्यारे तेमणे यथार्थ हती, तेवी कही. पछी श्रीदत्ते सरल भावथी केवली भगवानने पूछ्युं के, " हे महाराज ! मने पोतानी माता तथा पुत्री उपर कामवासना केम उत्पन्न थई ? " केवली भगवाने कह्युं के, " पूर्वभवना संबंधथी ए सर्व थयुं, माटे तुं ह्हारो पूर्वभव सांभल.

पांचाल देशनी अंदर कांपिल्यपुर नगरमां अग्निशर्मा नामे ब्राह्मण रहेतो हतो. तेने चैत्र नामनो पुत्र हतो. तेने शंकरनी पेठे गंगा अने गौरी नामनी बे स्त्रीउं हती. एक वखत ते चैत्र, मैत्र नामा मित्रनी संघाथे कुंकण देशमां याचना करवा गयो. ब्राह्मणोने याचना घणी प्रिय होय छे. गामो गाम फरतां तेमणे घणुं द्रव्य उपार्ज्युं. एक समये चैत्र सुतो हतो, त्यारे हृदयमां दुष्ट अध्यवसाय राखी मैत्रे विचार्युं के, " हुं आ चैत्रने मारी नांखीने सर्व द्रव्य पोते लउं. " एम विचारी तुरत ते तेने हणवा उठ्यो. अनर्थने आपनार एवा द्रव्यने धिक्कार थाउ. जेम दुष्ट वायु मेघने छिन्नभिन्न करे छे, तेम द्रव्यनो लोभी माणस विवेक, सत्य, संतोष, लज्जा, प्रीति अने दया विगेरे सद्गुणोनो तत्काल नाश करे छे. पण सुदैवना योगथी मैत्रना हृदयमां तेज वखते विवेक रूपी सूर्यनो उदय थयो, अने तेथी लोभ रूप गाढ अंधकारनो विध्वंस थयो. त्यारे ते विचार करवा लाग्यो के, " म्हारा उपर विश्वास राखनारा मित्रनो वध करवा माटे तैयार थयला मने धिक्कार थाउ ! हुं एवा अध्यवसायथी निंद्य लोकोमां पण निंद्य थयो." एम विचारी ते मैत्र जेमनो तेम पोताने स्थाने बेठो. " जेम खरज खणवाथी वधे छे, तेम लाभथी लोभ वधे छे, " ए कहेवतने अनुसरी ते बन्ने ब्राह्मणो लोभथी वली

गामो गाम भ्रमण करवा लाग्या. अति लोभ करवाथी आ लोकमांज एकदम अनर्थ उत्पन्न थाय छे, एमां संशय नथी. एक वखते ते बन्ने ब्राह्मणो लोभथी व्याप्त थइने वैतरणी नदीमां पेठा. प्रथमथीज लोभ रूप नदीना पूरमां डूबी गएला ते बन्ने जणा फरीथी वैतरणीना पूरमां डूबी गया अने मरण पामी तिर्यंच योनिमां उत्पन्न थया. (केवली भगवान कहे छे) हे श्रीदत्त! घणा भव भ्रमण करीने पछी तमे बे (श्रीदत्त अने शंखदत्त नामना) मित्र थया. शंखदत्ते पूर्वभवे मनमां त्हारो वध चिंतव्यो हतो; तेथी तें तेने समुद्रमां नांखी दीधो. जेम लेणदारने देवुं व्याज सुद्धां आपवुं पडे छे, तेम जीव पूर्वभवे, जे जेवुं अने जे रीते कर्म करे छे, ते तेवुं अने तेज रीते तेने पाछलथी भोगववुं पडे छे. त्हारी स्त्रीओ गौरी अने गंगा ए बन्ने जणीओ त्हारा वियोगथी संसार उपरनो राग छोडी दइ तापसणी थइ, अने महिनाना उपवास रूप तपस्या करवा लागी. ज्यारे विधवापणुं प्राप्त थाय, त्यारे केवलिभाषित धर्मनी आराधना करवी एज कुलस्त्रीओने उचित छे. मनुष्य भव पामीने आ भव तथा परभव ए बन्नेने फोगट गुमावी बेसे एवो मूढ माणस कोण हशे ? एक दिवसे घणी तृषा लागवाथी आकुल व्याकुल थएली गौरीए एक दासी पासे घणी वार पाणी माग्युं. बपोरनो समय होवाथी ते वखते ते दासीनी आंखो निद्राथी घणी सुस्त थइ हती, तेथी तेणे छानी मानी रही धीठ माणसनी पेठे कांइ पण उत्तर आप्यो नहीं. गौरी स्वभावथी घणी क्रोधी नहोती, तो पण तेणे ते वखते दासी उपर घणोज क्रोध कर्यो. प्राये तपस्वी, रोगी, अने तृषाथी तथा क्षुधाथी पीडायला एटला लोकोने थोडा कारणथी घणो कोप चढे छे. क्रोधथी गौरीए कह्युं. " रे नीच! जेम मरीगएलुं माणस जवाब आवतुं नथी, तेम तुं मने जवाब आपती नथी तेनुं कारण शुं ? कोइ घणा झेरी सर्पे तने करडी के शुं ? " एम गौरीए घणो तिरस्कार करीने कह्युं. त्यारे दासीए शीघ्र उठी, मधुर वचनथी समाधान करी, तुरत पाणी लावी गौरीने पायुं, पण गौरीए ते दुष्ट वचनथी घणा दुःखथी भोगवाय एवुं कठण दुष्कर्म बांध्युं. हासीमां दुष्ट वचन बोले, तो पण तेथी दुष्कर्म बंधाय छे, तो पछी क्रोधथी बोले तो बंधाय एमां

तो कहेवुंज शुं ? गंगाए पण कामनो वखत वीती गया पछी आवेली दासीने चित्त व्यग्र होवाथी तथा क्रोधथी कह्युं के, "अरे दुष्ट दासी ! तुं हमणां आवी, तने कोइए बंदीखानामां नांखी हती के शुं ?" गौरीनी साथे स्पर्धा होवाथीज के शुं ? गंगाए पण तेना जेवुंज अशुभ कर्म बांध्युं. ए माठां परिणाम उत्पन्न करनार क्रोधने धिक्कार थाओ. पछी गंगाए एक वखत घणा कामव्यसनी लोकोनी साथे विलास करती एक वेश्याने जोई पोताना मनमां चिंतव्युं के, "भ्रमरो जेम पुष्पोथी प्रफुल्लित थएली मोगरानी वेलने भोगवे छे, तेम घणा कामी लोको जेने भोगवे छे, एवी आ स्त्री धन्य छे, अने जेनो पति पण मूकीने परलोके गयो एवी हुं अभागिणीमां अभागिणी छुं. माटे मने धिक्कार थाओ." दुष्ट छे मति जेनी एवी गंगाए एवा आर्त्तध्यानथी जेम वर्षाकालमां लोढा उपर काट वले छे, तेम पाछुं दुष्कर्म बांध्युं. जीवनी मूढताने धिक्कार थाओ. अनुक्रमे मरण पामेली गौरी अने गंगा देवलोके ज्योतिषी देवतानी देवीओ थई. त्यांथी च्यवीने एक जण (गंगा) त्हारी माता थई, अने बीजी (गौरी) त्हारी पुत्री थई. पूर्वभवे दासीने दुर्वचन कह्युं हतुं, तेथी त्हारी पुत्रीने सर्पदंश थयो अने त्हारी माताने पण तेथीज भिल्लनी पल्लीमां रहेवुं पड्युं, तथा गणिकानी प्रशंसा करी तेथी गणिकापणुं भोगववुं पड्युं. कदी न बनी शके एवी वात पण पूर्व कर्मथी बनती नथी के शुं ? घणी खेदनी वात छे के, जे कर्म केवल वचनथी अथवा मनथीज बंधाय छे, ते कर्मनी जो आलोचना न थाय, तो ते कायाए करी एवी रीते भोगववुं पडे छे. तें पूर्वभवना अभ्यासथी ए बन्ने उपर कामवासना राखी. जेवो अभ्यास होय तेवो संस्कार परभवमां प्रकट थाय छे. घणो अभ्यास होय तो पण धर्मना संस्कार परभवे प्रकट थता नथी; परंतु काचा पाका गमे एवा बीजा संस्कार परभवमां आगल दोडे छे."

केवली भगवाननुं एवुं वचन सांभली श्रीदत्तने संसार उपर वैराग्य अने खेद थयो. पाछुं तेणे पूछ्युं के, "हे महाराज ! संसारथी छूटको थाय एवो कांइ उपाय कहो. जेमां एवी एवी मनुष्योनी विटंबना थाय छे, ते स्मशान जेवा संसारमां कोण जीवतो माणस रति पामे ?" मुनि-

राजे कह्युं. "संसार रूप अपार कांतारथी बूटवानुं साधन तो एक चारित्रनुंज बल छे. माटे शीघ्र चारित्र लेवा माटे तुं प्रयत्न कर." श्रीदत्ते कह्युं. "बहु सारुं, पण म्हारे आ कन्या कोइ सारुं स्थल जोइने आपवानी छे. कारण के, कन्यानी चिंता ए मने संसाररूपी सागर तरतां गलामां बांधेला पत्थर सरखी छे." मुनिराजे कह्युं. "हे श्रीदत्त! तुं फोगट मनमां पुत्रीनी चिंता करे छे. कारण के, त्हारो मित्र शंखदत्त त्हारी पुत्रीने परणशे." श्रीदत्ते खेदथी आंखमां आंसु लावी गद्गद स्वरे कह्युं के, "हे महाराज! क्रूर अने पापी एवा मने ते मित्र क्यांथी मले?" मुनिराजे कह्युं के, "रे श्रीदत्त! तुं खेद नहीं कर अने दुःखी पण नहीं था. हमणांज त्हारो मित्र जाणे बोलाव्योज होयनी! एवी रीते अहिं आवशे."

पछी श्रीदत्त आश्चर्यथी हास्य करी मनमां विचार करे छे, एटलामां तेणे पोताना मित्र शंखदत्तने दूरथी आवतां जोयो. शंखदत्त पण श्रीदत्तने जोइने क्रोधथी लालचोल थइ गयो अने यम सरखो क्रूर थइ श्रीदत्तने मारवा दोड्यो. श्रीदत्त घणो क्षोभ पाम्यो हतो. "राजा विगेरे लोको पासे छे," एम जोइ क्षणमात्र थंभायला जेवो थयो. एटलामां मुनिराजे तेमने कह्युं के, "हे शंखदत्त! तुं त्हारा चित्तमांथी कोपने काढी नांख. कारण के, ते अग्निनी पेठे तीव्र होवाथी पोताना उत्पत्ति स्थानने पण बाली नांखे छे. कोप ए चांडाल छे, माटे तेनो स्पर्श न करवो एज उचित छे. कदाचित् स्पर्श करे तो आश्चर्य ए छे के, घणाय गंगास्नान विगेरे करे, तो पण शुद्ध थाय नहीं." जेम म्होटो झेरी सर्प गारुडीनो मंत्र सांभली शांत थाय छे, तेम मुनिराजनी तत्त्वगर्भित वाणी सांभलीने शंखदत्त शांत थयो. पछी श्रीदत्ते शंखदत्तने प्रीतिथी हाथे पकडीने पोतानी पासे बेसाड्यो. एम करवाथीज वैर दूर थाय छे. पछी श्रीदत्ते केवली भगवानने पूछ्युं के, "हे स्वामिन्! ए शंखदत्त समुद्रमांथी अहिं शी रीते आव्यो?" केवली भगवाने कह्युं. "ज्यारे तें शंखदत्तने समुद्रमां नांख्यो, त्यारे क्षुधाथी पीडायला माणसने जेम फल मले, तेम सारा दैवना योगथी एने हाथ एक पाटियुं आव्युं. आयुष्य त्रूट्या विना मृत्यु थाय नहीं. जेम मनुष्य सारा वैद्ये कहेला ओषधथी सात दिवसमां दुस्तर व्याधिथी पण मुक्त थाय छे, तेम शंखदत्त किनारे जवा अनुकूल मलेला

पवने चलावेला पाटीआथी सात दिवसमां समुद्र तरी गयो. जेम था-केलो माणस नदीना प्रवाह पासे आवे, तेम ते शंखदत्त समुद्रना कि-नारा उपर आवेला सारस्वत नामा नगरमां आवी संतोष पाम्यो. शंख-दत्तनो संवर नामा मामो ते नगरमां रहेतो हतो, ते शंखदत्तने जोइ घणो खेद पाम्यो, अने घणा प्रेमथी तेने पोताने घेर लइ आव्यो. त्यारे शंखदत्तना सर्वे अवयव समुद्रनी गरमीथी दाझी गया हता. जेम गुरु पोताना मूर्ख शिष्यने सारी शीखामणथी सारो करे छे, तेम संवरे सारा औषधथी एक महिनामां शंखदत्तने सारो कर्यो. एक वखत शंखदत्ते पोताना मामाने सुवर्णकूल बंदरनी हकीकत पूछी, त्यारे तेणे ते सर्व कही. ते आ रीतेः—" अहिंथी एशी गाउ उपर सुवर्णकूल बंदर छे. त्यां आज काल म्होटा श्रेष्ठीनां घणां वहाण आव्यां छे, एम संभलाय छे."

नटना मनमां जेम समकाले हर्ष तथा रोष उत्पन्न थाय छे, तेम आ हकीकत सांभली शंखदत्तना मनमां हर्ष अने रोष उत्पन्न थया. श्रीदत्तनो पत्तो लाग्यो तेथी तेने हर्ष थयो, अने तेनी कपट चेष्टानुं स्मरण थवाथी रोष उत्पन्न थयो. मनमां एवा परस्पर विरुद्ध भाव धारण करतो शंखदत्त मामाने पूछीने आ नगरमां शीघ्र आव्यो, अने क्रोधथी व्याप्त थइ त्हारो तपास करतो ते अहिं आव्यो. एवी रीते जीवना परस्पर संयोग अने वियोग पूर्वकर्मना अनुसारथी थाय छे." पछी करुणासागर केवली भगवाने शंखदत्तने पूर्वभवनो सर्व संबंध कही संभलाव्यो, अने कह्युं के, " हे शंखदत्त! पूर्वभवे तें एने मारवानी इच्छा करी हती, माटे आ भवमां एणे तने मारवानी इच्छा करी. माटे जेम गाल उपर गाल दीधाथी वदलो वले छे, तेम घातथी घातनो वदलो वली गयो. हवे पछी तमे बन्ने जणा मांहो मांहे घणी प्रीती राखजो. केम के, मैत्री छे ते आ लोकमां तथा परलोकमां पण सर्व कार्यनी सिद्धि करनारी छे, एमां संशय नथी."
केवली भगवाननुं एवुं वचन सांभली श्रीदत्ते, शंखदत्तने तथा शंख-दत्ते श्रीदत्तने सर्व अपराध खमाव्या अने मांहो मांहे ते बन्ने घणी प्रीति राखवा लाग्या. उन्हाला पछी आवेला पहेला वर्षादनी पेठे सफल एवा सद्गुरुना वचनथी शुं न थाय? पछी केवली भगवाने दे-शना दीधी के, " हे भव्य जीवो! तमे समकित पूर्वक जैनधर्मनी

आराधना करो. तेथी तमारां सर्वं इष्ट कार्य सिद्ध थशे. बीजा धर्म सारी पेठे आराध्या होय, तो पण ते आंबा विगेरेना वृक्ष सरखा छे. एटले जेम आंबानुं वृक्ष आम्रफलज आपे छे, जांबूनुं वृक्ष जांबू फलज आपे छे, तेम ते धर्म पण नियमित फलनाज दातार छे, अने जो जैन धर्मनी संपूर्णपणे आराधना करी होय, तो ते कल्पवृक्षनी पेठे गमे ते इष्ट फल आपे छे." मोक्षना अभिलाषी एवा राजादि लोकोए एवी देशना सांभली केवली भगवान् पासे सम्यक्त्व मूल बार व्रत लीधां. ते व्यंतर (वानरनो जीव) अने सुवर्णरेखा एमणे पण समकितनो अंगीकार कर्यो. मोहथी तेबन्नेनो दिव्य तथा औदारिक संयोग घणा काल सुधी रह्यो. श्रीदत्त पोताना स्थानके आव्यो. त्यारे तेने राजाए बहुमान आप्युं. पछी श्रीदत्ते शंखदत्तने पोतानी पुत्री अने द्रव्यनो अर्धो भाग आप्यो. पछी पवित्र बुद्धिवाला श्रीदत्ते पोतानुं सर्व द्रव्य सात क्षेत्रोमां वाव्युं, अने ते ज्ञानी गुरु पासे दीक्षा लई विहार करतां अहिं आव्यो छे.

(श्रीदत्त केवली कहे छे) हे मृगध्वज राजन्! दुस्तर मोहने जीतीने केवलज्ञान पामेलो श्रीदत्त ते हुंज छुं, एम तुं जाण. एवी रीते जे पूर्व भवमां म्हारी स्त्रीओ हती, ते आ भवमां म्हारी पुत्री तथा माता थई. माटे आ संसारमां आ वात कांई पण आश्चर्य करनारी नथी. एम विचारी पंडित पुरुषे व्यावहारिक सत्यने अनुसरी सर्व व्यवहार करवो. सिद्धांतमां दस प्रकारनुं सत्य कह्युं छे. ते आ रीते– "१ जनपद सत्य, २ संमत सत्य. ३ स्थापना सत्य, ४ नाम सत्य, ५ रूप सत्य, ६ प्रतीत्य सत्य, ७ व्यवहार सत्य, ८ भाव सत्य, ९ योग सत्य, अने १० उपमा सत्य. तेमां कुंकण विगेरे देशोमां 'पयः, पिच्चं, नीरं, उदकं' एवा नामथी पाणीने ओलखे छे, ते प्रथम जनपद सत्य जाणवुं. कुमुद (श्वेतकमल) कुवलय (नीलकमल) विगेरे सर्व जातनां कमलो कादवथीज उत्पन्न थाय छे, तो पण अरविंद–(रक्तकमल)–नेज कमल कहेवुं ए लोक संमत सत्य छे, माटे ए बीजुं संमत सत्य जाणवुं. लेप्यादि प्रतिमाने अरिहंत समजवा, ए अथवा एक, बे इत्यादि अंक लखवा ते, किंवा रूपिया, पैसा इत्यादिक उपर "आ रूपियो छे, पैसो छे" एवा अर्थनी सूचक मुद्रा (छाप) करवी ए त्रीजुं स्थापना सत्य जाणवुं.

कुलनी वृद्धि न करे, तो पण 'कुलवर्धन' कहेवाय ते चोथुं नाम सत्य जाणवुं. वेष मात्र धारण करनार पण साधु कहेवाय छे, ए पांचमुं रूप सत्य जाणवुं. एकज अनामिका (टचली पासेनी आंगली) कनिष्ठिकानी (टचली आंगलीनी) अपेक्षाथी लांबी अने मध्यमानी (वचली आंगलीनी) अपेक्षाथी टूंकी कहेवाय छे, ए छहुं प्रतीत्य सत्य जाणवुं. पर्वत उपर रहेलां वृक्ष, तृण विगेरे बलतां होय तो पर्वत बले छे, एम कहेवाय छे, वासणमांथी पाणी गलतुं होय तो वासण गले छे, एम कहेवाय छे, कृश उदरवाली कन्या उदर रहित कहेवाय छे, अने जेना शरीर उपर थोडा रोम होय एवी घेटी रोम रहित कहेवाय छे, ए सातमुं व्यवहार सत्य जाणवुं. अहिं भाव शब्दथी वर्णादिक लेवुं छे, माटे पांच वर्णनो संभव छतां बगली सफेद कहेवाय छे, ते आठमुं भाव सत्य जाणवुं. दंडना योगथी दंडी कहेवाय छे, ए नवमुं योग सत्य जाणवुं अने "आ तलाव तो साक्षात् समुद्रज छे" एम कहेवाय छे, ते दसमुं उपमा सत्य जाणवुं. एवा सत्यना प्रकार जाणी व्यवहारमां व्यवहार सत्यथीज चालवुं."

समजु शुकराज मुनिराजनी एवी वाणी सांभली पोताना पिताने "बापा" अने माने "मा" एम प्रकटपणे कहेवा लाग्यो. तेथी सर्वे लोको संतोष पाम्या. पछी मृगध्वज राजाए कह्युं. "हे प्रभो ! यौवन अवस्थामां पण आपने एवो वैराग्य थयो, तेथी आप धन्य छो. एवो वैराग्य मने पण कोइ काले थशे ?" केवली भगवाने कह्युं. "हे मृगध्वज राजा ! त्हारी चंद्रवती नामे स्त्रीनो पुत्र दृष्टिगोचर थतांज तने दृढ वैराग्य थशे." मृगध्वज राजा केवली भगवाननुं एवुं वचन सत्य मानी तथा तेमने वंदना करी, उल्लासथी परिवार सहित पोताना महेलमां आव्यो. पोतानी सौम्यदृष्टियी अमृतनीज वृष्टि करतो होयनी! एवो शुकराज दश वर्षनो थयो त्यारे कमलमाला राणीने बीजो पुत्र थयो. पूर्वे राणीए स्पष्ट देखेला स्वप्नना अनुसारथी मृगध्वज राजाए ते पुत्रनुं हंसराज एवुं नाम राख्युं. जेम चंद्र शुक्ल पक्षमां दिवसे दिवसे वधे छे, तेम हंसराज पण पोतानी रूपादिकनी समृद्धि साथे वधवा लाग्यो. मनुष्योना मनमां घणा हर्ष रूपी उत्सवने उत्पन्न करनारो ते हंसराज, जेम रामनी

साथे लक्ष्मण रमे, तेम शुकराजनी साथे रमवा लाग्यो. जेम पुत्र सरखा अर्थ अने काम धर्मनी सेवा करे छे, तेम शुकराज अने हंसराज ए बे पुत्रोथी सेवातो एवो मृगध्वज राजा एक वखत सभामां बेठो हतो, त्यारे द्वारपाले आवीने विनति करी. ते आ रीतेः–" हे महाराज ! गांगलि ऋषि त्रण शिष्यना परिवार साथे द्वारमां पधार्या छे." आश्चर्य पामेला राजानी आज्ञा थवाथी द्वारपाल गांगलि ऋषिने अंदर लइ आव्यो. मृगध्वज राजाए पोते कुशल समाचार पूछ्या तथा आसनादिक आपी ऋषिने आनंदित कर्या. ऋषिए पण क्षेम कुशलनी वात पूछी राजाने आशीर्वचन आप्युं. मृगध्वज राजाए गांगलि ऋषिने प्रथम विमलाचलनुं तथा तेना आश्रमनुं क्षेम कुशल पूछ्युं, अने पछी "अहिं आपनुं आगमन कया हेतुथी अने शी रीते थयुं ?" एवुं प्रश्न कर्युं. त्यारे गांगलि ऋषिए कमलमालाने पडदानी अंदर बोलावीने कह्युं के, "आजे गोमुख नामा यक्ष स्वप्नमां आवी मने कहेवा लाग्यो के, "हुं मुख्य श्री विमलाचल तीर्थे जवानो छुं." पछी में यक्षने पूछ्युं के, "आ तीर्थनी रक्षा कोण करशे ?" त्यारे तेणे मने कह्युं के, "हे गांगलि ऋषि ! जाणे बीजा भीम अने अर्जुनज होयनी ! एवा लोकोत्तर चरित्रने धारण करनारा शुकराज अने हंसराज नामना त्हारी पुत्रीना बे पुत्रो छे. माटे ते बेमांथी एकने तुं अहिं लइ आव, तो तेना माहात्म्यथी आ तीर्थने विषे कोइ पण उपद्रव थाय नहीं. म्होटा पुरुषोनुं माहात्म्य कांइ परिमित(प्रमाणवालुं) होय छे." पछी में पूछ्युं के, "क्षितिप्रतिष्ठित नगर अहिंथी बहु दूर छे, माटे त्यां तेने बोलाववा सारु म्हारुं जवुं आववुं शी रीते थाय ?" म्हारा एवा प्रश्नथी यक्षे कह्युं के, "हे गांगलि ऋषि ! क्षितिप्रतिष्ठित नगर बहु दूर छे, तो पण म्हारा प्रभावथी त्हारुं त्यां जवुं आववुं 'कांइ नजीक जवुं आववुं होय,' तेम शीघ्र एटले बपोरनी अंदरज थशे." एम कहीने यक्ष गयो. प्रभातकाल थतांज हुं जागृत थयो, तेथी त्यांथी विदाय थयो, अने शीघ्र अहिं आव्यो. देवताना प्रभावथी शुं न थाय ! माटे हे मृगध्वज राजा ! जेम दक्षिणा आपे, तेम मने बेमांथी एक पुत्र शीघ्र आप एटले अमे प्रयास विना प्रभातना ठंका पहोरमां आश्रमे जइशुं." तापसनां आवां वचन सांभली बाल छतां पण महा पराक्रमवंत अने

उत्कृष्ट कांतिवाला हंस नामना बीजा पुत्र हंसराजे, हंस सरखी गंभीर वाणीथी पोताना पिताने आदर पूर्वक कह्युं के, "हे तात! हुं तीर्थनी रक्षा करवा जइश." ते सांभली माता पिताए कह्युं के, "हे वत्स! त्हारा वचन उपर अमे उवारणां लइए छीए" गांगलिऋषिए कह्युं. "अहो! बाल्यावस्थामां पण आ क्षत्रियतेज केटलुं आश्चर्यकारी छे? अथवा जेम सूर्यनुं, तेम सत्पुरुषोनुं तेजस्विपणुं अवस्थानी अपेक्षा राखतुं नथी." मृगध्वज राजाए कह्युं. "आ बालकने (हंसराजने) शी रीते मोकली शकाय? बालक शक्तिमान् होय तो पण माता पिताना मनमां पुत्रस्नेहथी नाशनी शंका तो आवेज. पुत्रस्नेह एवो छे के, ते भयनुं स्थानक न होय, तो पण पगले पगले भय जुए छे. सिंहनी माता पोतानो पुत्र सिंह छतां पण तेना संबंधमां नाशनी शंका मनमां राखती नथी के शुं?" उचित कार्य जाणवामां चतुर एवा शुकराजे तेज वखते उत्साहथी कह्युं के, "हे तात! हुं पहेलांथीज विमलाचल तीर्थने वंदना करवानी इच्छा धारण करुं छुं अने तेमां आ कार्य पण आवी पड्युं. जेम नृत्य करवानी इच्छा करनारना काने मृदंगनो गंभीर शब्द पडे, क्षुधाथी आकुल व्याकुल थएला पुरुषने जेम भोजननुं निमंत्रण आवे, तथा जेनी आंखमां निद्रा आवी रही होय एवा पुरुषने जेम पाथरेलुं बिछानुं मले, तेम मने ए कार्य ठीक आवी मल्युं. माटे आपनी आज्ञाथी हुं त्यां जइश." शुकराजनुं आवुं वचन सांभली मृगध्वज राजा मंत्रिउना मुख तरफ जोवा लाग्यो. त्यारे मंत्रिउए कह्युं. "ऋषिमां श्रेष्ठ गांगलिऋषि मागनारा छे, तुं दाता छे, तीर्थना स्थानकनुं रक्षण करवुं छे अने रक्षण करनारो शुकराज छे; माटे अमे आ कार्यमां सम्मति आपीए छीए." जेम दूधमां घी अने साकर नांखवी, तेवुं मंत्रीउनुं वचन अनुकूल जाणी शुकराज जवा माटे घणोज उत्सुक थयो, अने नेत्रमां आंसु धारण करनारा माता पिताना चरणने नमस्कार करी गांगलि ऋषिनी साथे चाल्यो. अर्जुननी पेठे धनुष्य बाण धारण करवामां शूर एवो ते शुकराज, क्षणमात्रमां ते सेवा करवा योग्य तीर्थ उपर आव्यो अने त्यां सज्ज थइ रह्यो. शुकराजना प्रभावथी ते पर्वत उपर पुष्प तथा फलनो समुदाय घणोज उत्पन्न थयो अने हिंसक पशु तथा वननो अग्नि इत्यादिकनो उपद्रव त्यां

किंचित्मात्र पण थयो नहीं. पूर्व जवे आराधन करेला धर्मनो म्होटो महिमा कही शकाय नहीं एवो अद्भुत होय छे. कारण के, शुकराज जेवा साधारण मनुष्यनी पण योग्यता एक म्होटा तीर्थ जेवी थइ. तापसोना सांनिध्यथी सुखे त्यां रहेनारा शुकराजे एक वखत रात्रिना समए कोइ ठेकाणे स्त्रीने रुदन करती सांजली. दया अने सत्त्वनो निधि एवो शुकराज ते स्त्री पासे गयो, अने मधुर वचन कही तेणे तेना दुःखनुं कारण पूछ्युं. ते स्त्रीए कह्युं. "शत्रुना समुदायथी पण नहि कंपनारी एवी चंपापुरीमां शत्रुनुं मर्दन करनारो शत्रुमर्दन नामे राजा छे. गुणथी साक्षात् पद्मावती समान एवी ते राजानी पद्मावती नामे पुत्री छे. हुं तेनी धावमाता होवाथी एक वखत में तेने रमाडवा माटे खोलामां लीधी. एटलामां जेम सिंह गाय सहित वछने हरण करे, तेम कोइ पापी विद्याधरे म्हारा सहित ते पुत्रीने वेगथी हरण करी. पछी मने अहिं मूकी अने पुत्रीने साथे लइ ते विद्याधर कागडानी पेठे क्यांय नासी गयो. माटे ते दुःखथी हुं रुदन करुं छुं." एम ते स्त्रीए कह्युं, त्यारे शुकराजे तेने धीरज आपीने तापसनी पर्णशालामां (झूंपडीमां) मूकी अने पोते विद्याधरनी शोध करवा माटे नीकळ्यो. जमतां जमतां ते पाछली रात्रे जिनमंदिरना पाछले जागे आव्यो. त्यां जूमी उपर पडी आक्रोश करता एक माणसने दयालु शुकराजे दीठो, अने "तुं कोण छे, तने शुं दुःख छे?" एम तेने पूछ्युं. "दयालु होय तेने सर्व वात सारी पेठे कहेवी." एम विचारी ते पुरुषे कह्युं के, "गगनवल्लज पुरनो राजा जे एक प्रसिद्ध विद्याधर छे, तेनो हुं पुत्र छुं. वायुवेग एवुं म्हारुं सत्य नाम छे. हुं शत्रुमर्दन राजानी पुत्रीने हरण करीने आ मार्गे जतो हतो, एटलामां तीर्थना उल्लंघनथी म्हारी विद्या ज्रष्ट थइ, तेथी हुं अहिं पड्यो. जेनां सर्वे अंग पीडा पाम्यां एवा में "पारकी कन्याना अपहारना पातकथी कोण दुर्गतिमां पडे?" एम विचारी ते पुत्री अने तेना उपरनो राग पण छोड्यो. जेम छूटो थएलो पंखी जिल्लने छोडी जाय छे. तेम ते कन्या मने मूकीने क्यांय जती रही. लाजनी इच्छाथी मूल द्रव्यने पण खोइ देनार एवा पापी मने धिक्कार थाओ. जे वात जाणवानी हती ते जाणवामां आवी, तेथी आनंद पामेला शुकराजे शोध अने खोल करतां मंदिरनी अंदर देवी

सरखी ते कन्याने दीठी. पछी शुकराजे धात्रीनो अने कन्यानो मेलाप कर्यो. त्यारे ते बन्नेने घणो हर्ष थयो. घणा उपाय करी विद्याधरने पण शुकराजे अनुक्रमे साजो कर्यो. जीवितदान रूप उपकारथी जाणे वेचा-णोज होयनी! एवो ते विद्याधर, शुकराज उपर घणी प्रीति राखी तेनो सेवक थयो. पुण्यनुं माहात्म्य अद्भुत छे. एक वखत शुकराजे विद्याधरने पूछ्युं के, "अरे विद्याधर! आकाशगामिनी विद्या त्हारी पासे छे?" विद्याधरे कह्युं. "महाराज, छे; पण ते बराबर स्फुरण पामती नथी. कोइ विद्यासिद्ध पुरुष जो म्हारा मस्तक उपर पोतानो हाथ मूकीने ते (आ-काशगामिनी) विद्या मने फरीथी आपे, तो ते मने सिद्ध थशे. नहीं तो नहिं." शुकराजे कह्युं. "त्यारे तुं मने प्रथम ते विद्या आप एटले हुं वि-द्यासिद्ध थइ पछी त्हारी विद्या तने लीधेला द्रव्यनी पेठे पाछी आपुं." पछी वायुवेग विद्याधरे संतोषथी आकाशगामिनी विद्या शुकराजने आपी. त्यारे ते पण विधिपूर्वक साधवा लाग्यो. दैव अनुकूल अने पूर्वभवनुं पुण्य दृढ होवाथी पवित्र शुकराजने ते (आकाशगामिनी) विद्या तुरत सिद्ध थइ. पछी तेणे विद्याधरने ते विद्या पाछी आपी. तेने पण मुख-पाठ होय तेम सिद्ध थइ. तेथी बन्ने जणा आकाशगामी अने भूमिगामी थया. वायुवेगे बीजी पण घणी विद्याओ शुकराजने आपी. गणत्री कराय नहीं एटला पूर्व पुण्यनो योग होय तो मनुष्यने दुर्लभ ते शुं छे? पछी गांगलिऋषिनी आज्ञाथी ते बन्ने जणा एक म्होटुं विमान विकूर्वीने तथा ते बन्ने स्त्रीओने साथे लइ चंपा नगरीए गया, अने मंत्रवालो पुरुष जेम पिशाचने काढी नांखे, तेम तेमणे राजाने कन्याना अपहारथी घणुं दुःख थयुं हतुं, ते दूर कर्युं. "शुकराज कोण छे?" ते राजाए जाणवा माग्युं, त्यारे वायुवेगे शुकराजनो सर्व वृत्तांत कही बताव्यो. ते उपरथी राजाए जाण्युं के, ए (शुकराज) म्हारा मित्रनो पुत्र छे. शास्त्रमां मित्र पुत्रनो (शनिनो) राजा (रवि) शत्रु छे, एम कह्युं छे, तो पण आश्च-र्यनी वात ए छे के, ते मित्र पुत्र उपर (शुकराज उपर) राजा घणो प्रेम करवा लाग्यो, अने पछी तो तेणे हर्षथी पोतानी पुत्री पण चतुर एवा शुकराजने आपी. एम करवाथीज प्रीति वधे छे. पछी चंपापुरीना राजाए वर कन्यानो म्होटो विवाह उत्सव कर्यो. ते समए वरनो घणोज स-

त्कार कर्यो. वधारे प्रीति होय त्यां एवीज रीति छे. राजानी घणी विनतिथी शुकराज पद्मावतीनी साथे त्यां कामविलास करतो केटलोक काल रह्यो. जेम रसोइ लवणथीज घणी रुचिकर थाय छे, तेम आलोकनां सर्वे कार्यो पूर्व पुण्यथीज सफल थाय छे. माटे विवेकी पुरुषे सांसारिक कार्यो करतां वच्चे योग्यता माफक धर्मकार्यो पण अवश्य करवां जोइए." एम विचारी एक दिवसे शुकराजे राजानी आज्ञा लीधी, प्रिय पद्मावतीने पण पूछ्युं, अने विद्याधरने साथे लइ ते वैताढ्य पर्वत उपर चैत्यवंदन करवा गयो. चित्र विचित्र जिनमंदिरथी शोभता वैताढ्य पर्वतनी शोभा जोतो ते शुकराज मार्गे चालतां गगनवल्लभ नगरमां आव्यो. त्यां वायुवेगे पोताना माता पिताने शुकराजनो करेलो उपकार कह्यो, त्यारे तेमणे हर्षथी पोतानी वायुवेगा नामे कन्या शुकराजने आपी. विवाह उत्सव थई रह्या पछी तीर्थवंदना करवा माटे शुकराज घणोज उत्सुक थयो; तो पण वायुवेगना माता पिताए अंतरंगनी प्रीतिथी घणो सत्कार करी तेने केटलाक दिवस राख्यो. भाग्यशाली होय के अभागी होय, तेने तीर्थयात्रा जेवां धर्मकृत्यो करतां विघ्नो तो आवेज, पण तेमां फरक एटलोज के, भाग्यशालीने ठेर ठेर थतो सत्कार नडे छे, अने अभागीने पगले पगले थतो तिरस्कार नडे छे. एक वखत कांइ पर्व आव्युं तेने उद्देशी वायुवेग अने शुकराज बन्ने जणा देवतानी पेठे विमानमां बेसी तीर्थने वंदना करवाने अर्थे चाल्या. "शुकराज शुकराज" एम पछवाडेथी उच्च स्वरथी बोलावती कोइ स्त्रीने सांभली बन्ने जणा आश्चर्य पामी उभा रह्या, अने "तुं कोण छे?" एम पूछ्युं, त्यारे ते स्त्रीए कह्युं के, "हुं चक्रेश्वरी नामा देवी छुं. जेम सद्गुरुनी, तेम गोमुख यक्षनी आज्ञाथी हुं काश्मीर देशनी अंदर आवेला विमलाचल तीर्थ उपर रक्षा करवा माटे जती हती, एटलामां हुं क्षितिप्रतिष्ठितपुर उपर आवी, त्यारे एक उच्चस्वरथी रोती स्त्री म्हारा सांभलवामां आवी. तेना दुःखथी दुःखी थएली हुं तेज वखते नीचे उतरी. जे पारका माणसने दुःखी जोइने पोते दुःखी थतो नथी, ते शुं जीवतो माणस कहेवाय? शोकथी आकुल व्याकुल थएली ते स्त्रीने घरना उद्यानमां लक्ष्मीनी पेठे जोइने में तेने पूछ्युं के, "हे कमलाक्षि! तने शुं दुःख छे?" त्यारे तेणे कह्युं के, "म्हारा शु-

कराज नामना पुत्रने गांगलि ऋषि पोताना आश्रममां लइ गयो. घणो काल थयो पण तेनुं कांइ कुशल वृत्तांत जणातुं नथी, माटे हुं रुदन करुं छुं." पछी में कह्युं. "हे भद्रे! रुदन करीश नहीं. हुं त्यांज जउं छुं. पाछी आवतां हुं त्हारा पुत्रनुं कुशल वृत्तांत लेती आवीश." ए रीते तेनुं समाधान करीने हुं विमलाचल तीर्थे गइ. त्यां तुं दीठामां आव्यो नहीं, त्यारे अवधिज्ञानथी जाणीने हुं अहिं आवी. माटे हे जाण पुरुष! तुं अमृत मेघनी पेठे शीघ्र आवी आतुर थएली माताने पोताना दर्शन रूप अमृतथी सिंचन कर. जेम सेवक स्वामीना मन माफक वर्त्ते, तेम विशेषे करी सुपुत्र पोतानी माताना, सुशिष्य पोताना गुरुना अने सारी वहुउ पोतानी सासूना मन माफक वर्त्ते छे. माता पिता पोताना सुखने अर्थे पुत्रोनी इछा करे छे. ते पुत्रो जो दुःखना कारण थाय, तो पछी जलमांथी अग्नि उत्पन्न थयो एम समजवुं. माता पितामां पण माता विशेष पूजनीय छे. कारण के, पिता करतां माता हजारगणी अधिक छे, एम कहेवाय छे. कह्युं छे के—जेणे गर्भ धारण कर्यो, प्रसूतिने समये अति विषम वेदना सहन करी अने बाल्य अवस्थामां न्हवरावी, दूधपाननी यतना राखी, मलमूत्र काढी तथा सदती वस्तु खवरावी घणा प्रयासथी रक्षण कर्युं, ते माताज प्रशंसा करवा योग्य छे." एम सांभली शुकराज आंखमांथी शोकना बिंदु माफक आंसु पाडतो कहेवा लाग्यो के, "हे देवि! समीप आवेला तीर्थने वंदना न करतां शी रीते आवुं? स्वार्थी पुरुषे गमे तेटली उत्सुकता होय, तो पण उचित होय तेज अवश्य करवुं जोइए. जेम अवसरे भोजन करीए, तेमज अवसर मले धर्मकृत्य पण अवश्य करवुं जोइए. माता आलोकनो स्वार्थ करनारी छे,अने आ तीर्थ तो आलोकमां तथा परलोकमां हितकारी छे, माटे हुं उत्सुक छतां पण आ तीर्थने वंदना करीने त्यां आवीश. 'हुं हमणां आव्योज' एम तुं माताने कहेजे." शुकराजे एम कह्युं, त्यारे चक्रेश्वरी देवीए पण शीघ्र तेम कर्युं. शुकराज पण वैताढ्य पर्वतना तीर्थ उपर आव्यो. त्यां आश्चर्यनुं स्थानक एवा शाश्वत चैत्य [illegible] शाश्वती जिनप्रतिमानुं पूजन करी ते शुकराजे पोतानो मनुष्यजन्म [illegible] मान्यो. पाछा वलतां नवी परणेली बे स्त्रीउने तेणे साथे लीधी. पछी [illegible] ससरानी तथा मातामह गांगलिऋषिनी आज्ञा लइ ऋषभ

देव ज्ञगवानना चरणे लागी ते सर्वोत्तम विमानमां बेठो, अने घणा आ-डंबरथी घणा विद्याधरोनो समुदाय संघाथे लई पोताना नगरना समीप ज्ञागमां आव्यो. ते वखते घणी स्तुति करता समस्त नगरवासी जनो तेने जोवा लाग्या. पछी जयंत जेम इन्द्रनी नगरीमां प्रवेश करे, तेम ते शुक-राजे पोताना पितानी नगरीमां प्रवेश कस्यो. त्यारे मृगध्वज राजाए 'पुत्र कुशले आव्यो,' तेथी नगरमां उत्सव कस्यो. जेम वर्षाकालनो मेघ सर्व ठेकाणे वरसे छे, तेम म्होटा पुरुषोनो हर्ष पण सर्व ठेकाणे प्रसरे छे. पछी शुकराज युवराजनी पेठे राज्यकार्यने तपासवा लाग्यो. ठीकज छे, जे समर्थ छतां पितानो राज्यज्ञार हलको न करे, ते कांइ सुपुत्र कहेवाय ? क्रीडानो सागर एवो वसंतऋतु शरू थयो, त्यारे एक वखत मृगध्वज राजा पोता-ना बे पुत्रोने साथे लई परिवार सहित उद्यानमां गयो. लाज मूकी सर्वे लोको जूदा जूदा क्रीडा करवा लाग्या, एटलामां सांज्ञलाय नहीं एवो कल-कलाट एकदम उत्पन्न थयो. राजाना पूछवाथी कोइ सुज्ञटे तपास करीने कह्युं के, "हे प्रज्ञो ! सारंगपुर पत्तनमां वीरांग नामे राजा छे. तेनो शूर-नामा ए शूरवीर पुत्र, जेम हाथी उपर हाथी धसी आवे छे, तेम पूर्व वैर थी त्हारा पुत्र हंस उपर क्रोधथी धसी आव्यो छे." एम सांज्ञलीने तर्क करवामां कुशल एवा मृगध्वज राजाए मनमां तर्क कस्यो के, "हुं राज्य करुं छुं, शुकराज कारज्ञार तपासे छे, वीरांग म्हारो सेवक (मांडलिक) छे, एम छतां शूर अने हंस ए बेमां मनने विरस करनारुं वैर पडवानुं कारण शुं ?" एम मनमां विचार करी मृगध्वज राजा उत्सुक थई शुकराज अने हंसराजनी साथे शूर तरफ दोडी जवा लाग्यो. एटलामां एक सेवके आवीने राजाने कह्युं के, "हे राजन् ! पूर्वज्ञवमां हंसराजे शूरनो परा-ज्ञव कस्यो हतो, ते वैरथी ए (शूर) हंसराजनी पासे युद्धनी याचना करे छे." ते सांज्ञली मृगध्वज राजा अने शुकराज युद्धनी तैयारी करवा लाग्या; पण शूरवीर हंसराज, तेमने वारीने पोते शीघ्र तैयार थई युद्ध करवा गयो. शूर पण घणां शस्त्रो साथे लई रणना ज्ञयंकर रथ उपर चढी म्होटा अहंकारथी रणांगणमां आव्यो. अर्जुन अने कर्णनी पेठे ते बन्ने जणानो शस्त्रथी थतो म्होटो संग्राम बीजा सर्वे लोको जोतां छतां घणो आश्चर्यकारी थयो. ते वखते जेमने युद्ध करवानी घणी इच्छा छे. एवा

ते बन्ने जणा (शूर अने हंसराज) जेम श्राद्धभोजी ब्राह्मणो भोजन करतां धराता नथी, तेम युद्ध करतां केटलाक काल सुधी धराया नहीं. मांहो मांहे सरखा शूरवीर, सरखा उत्साही अने सरखा बलिष्ट एवा ते बन्ने जणाने जोई जयश्रीने पण क्षणमात्र संशय पड्यो के, हुं हवे कोने वरुं ? एटलामां जेम इंद्र पर्वतनी पांख तोडे, तेम हंसराजे शूरनां सर्वे शस्त्रो अनुक्रमे तोडी नांख्यां. तेथी शूर घणा क्रोधमां आवी मदोन्मत्त हाथी सरखो थयो, अने वज्र जेवी मूठी वाली हंसराजने हणवा दोड्यो. ते जोई मृगध्वज राजाना मनमां शंका आवी, तेथी तेणे शुकराजना मुख तरफ जोयुं. एटले चतुर शुकराजे पितानो अभिप्राय जाणी तुरत हंसराजना शरीरमां पोतानी विद्याउ उतारी. हंसराजे विद्याना बलथी क्षणमात्रमां शूरने उपाड्यो, अने घणां आक्षेप वचन कही दडानी पेठे घणोज उंचो फेंकी दीधो. शूर पोतानुं सैन्य उल्लंघीने सैन्यना लुंढणाजी पेठे घणो दूर एक बाजु जइने पड्यो अने जबरी मूर्छा पाम्यो. त्यारे सेवकोए तुरत तेनी उपर पाणी छांट्युं, तेथी ते घणा प्रयासथी बाह्यचेतना पाम्यो, अने कोपनुं प्रकट फल जोई अंदर पण चेती गयो. पछी ते मनमां विचारवा लाग्यो के, "में फोगट क्रोधथी पोतानो पराभव कराव्यो अने अनंत दुःख आपनारो संसार पण रौद्रध्यानथी कर्मबंधन करीने उपार्ज्यो. माटे मने धिक्कार थाउ." एवा विचारथी पोतानो आत्मा शुद्ध करी तथा वैरबुद्धिनो त्याग करी शूरे मृगध्वज राजाने अने तेना बे पुत्रोने खमाव्या. पछी आश्चर्य पामेला मृगध्वज राजाए शूरने पूछ्युं के, " तुं पूर्वभवनुं वैर शी रीते जाणे छे ? " त्यारे शूरे कह्युं के, " अमारा नगरमां श्रीदत्त केवली आव्या हता. में तेमने म्हारो पूर्वभव पूछ्यो. तेथी तेमणे कह्युं के, " भद्दिलपुरमां जितारि नामे राजा हतो. हंसी अने सारसी नामे तेनी बे स्त्रीउ हती, अने सिंह नामे मंत्री हतो. ते राजा कठण अभिग्रह लई तीर्थयात्राए नीकल्यो. कास्मीर देशनी अंदर यक्षे उतारेला श्रीविमल तीर्थ उपर तेणे जिनभगवानने वंदना करी. त्यां विमलपुरनी स्थापना करी घणो काल रह्यो. समय जतां जितारि राजा मरण पाम्यो. पछी सिंह मंत्री राजाना सर्व परिवारने अने नगरवासी लोकोने साथे लई भद्दिलपुर तरफ चाल्यो. ठीकज छे, जननी (माता), जन्मभूमि, पाछली रात्रिनी निद्रा, इष्ट व-

स्तुनो संयोग अने सारी चालती वात ए पांच वानांनो त्याग करवो बहु कठण छे. अर्धो मार्ग उल्लंघन करी गया पछी मंत्रीने याद आव्युं के, "आपणी एक श्रेष्ठ वस्तु जूलथी त्यां रही गई." त्यारे मंत्रीए एक दूतने कह्युं के, "अरे! तुं शीघ्र विमलपुरे जा अने ते वस्तु शीघ्र लई आव." दूते कह्युं. "हुं शून्य नगरमां एकलो शी रीते जउं ?" त्यारे मंत्रीए रोषमां आवी तेने जबराइथी मोकल्यो. ते दूत पण विमलपुरे आव्यो. परंतु एक जिल्ल ते वस्तुने उपाडी पोताने घेर लई गयाथी ते वस्तु दूतने मली नहीं. त्यारे दूते ते प्रमाणे मंत्री आगल आवीने कह्युं. तेथी मंत्री घणो रोष पाम्यो. "तेंज लीधी" एम कही तेणे ते दूतने घणो मार मार्यो अने मूर्छा खाइ पडेला तेने मार्गमांज मूकीने ते आगल जतो रह्यो. लोजथी माणसने केटली मूढता प्राप्त थाय छे? तेने धिक्कार थाउं. मंत्री सर्व परिवार सहित अनुक्रमे पोताना जद्दिलपुरमां आव्यो. आणी तरफ ते दूत पण शीतल पवनथी चेतना पाम्यो. स्वार्थ साधवा तत्पर एवो सर्व साथ गएलो जोई ते मनमां विचार करवा लाग्यो के, "पोतानी प्रजुताना अहंकारथी उन्मत्त एवा अधम मंत्रीने धिक्कार थाउं. कह्युं छे के—चोर, बालक, गांधिक, सुजट्ट, वैद्य, परोणा, वेश्या, कन्या, अने राजा ए नव जणा पारकुं दुःख जाणता नथी. एम विचारी ते दूत, मार्ग अजाण्यो होवाथी अटवीमां फरतां फरतां क्षुधाथी तथा तृषाथी घणो पीडाणो, अने मनमां आर्त्त रौद्रध्यान करी मरण पाम्यो. तेज दूतनो जीव जद्दिलपुरना जंगलमां घणो विकराल सर्प थयो. ते सर्पे कोइ वखते त्यां आवेला मंत्रीने घणा रोषथी करड्यो. तेथी मंत्री मरण पाम्यो. सर्प पण मरण पामी नरके गयो. नरकथी नीकलीने तुं वीरांग राजानो पुत्र थयो. मंत्री मरण पामी विमलाचल पर्वत उपरनी वावडीना जलने विषे हंसनुं बच्चुं थयो. तेने विमलाचलना दर्शनथी जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं. "पूर्वजवे में सम्यक्प्रकारे जिनमहाराजनी आराधना करी नहीं, तेथी मने तिर्यंचपणुं प्राप्त थयुं." एम विचारी ते हंसबालक चांचमां लावेला फूलथी जिनमहाराजनी पूजा करवा लाग्यो. उदकथी बे पांखो जरीने ते जगवानने न्हवरावे. एवी आराधना करी, मरण पामी मंत्रीनो जीव हंस, सौधर्म देवलोकमां देवता थयो. ते त्यांथी च्यवीने

हालमां मृगध्वज राजानो हंसराज नामे पुत्र थयो छे." श्रीदत्त मुनिराजनुं एवुं वचन सांभलवाथी मने जातिस्मरणनी पेठे पूर्वभवना सर्व वैरनुं स्मरण थयुं. अने " हंसने हमणां मारी नांखुं " एम अहंकारथी जल्पना करतो हुं अहिं आव्यो. आवतां म्हारा पिताए मने घणो वार्यो, तो पण में तेनुं वचन मान्युं नहीं. अहिं आव्या पछी त्हारा पुत्रे हमणां संग्राममां मने जीत्यो. भाग्यथी मलेला एवा एज वैराग्यथी हुं श्रीदत्त मुनिराजनी पासे दीक्षा लइश." दुष्कर्म रूप अंधकारनो नाश करवामां सूर्य समान शूरे एम कही पोताने स्थानके आवी शीघ्र दीक्षा लीधी. ठीकज छे, धर्मना कार्यमां उतावल करवी एज बहु वखाणवा योग्य छे. जे माणसनुं जे वस्तु उपर मन होय, ते वस्तु उपर आसक्त थएला बीजा माणसने जोइने ते घणोज उत्सुक थाय छे एवी रीत छे, तेथी मृगध्वज राजा पण दीक्षा लेवाने घणो उत्सुक थई मनमां विचारवा लाग्यो के, " शाश्वत आनंदनो मेलाप करनारो वैराग्यरंग हजु केम म्हारा चित्तमां उत्पन्न थतो नथी ? अथवा केवली भगवाने ते वखते कह्युं छे के, "ज्यारे तुं चंद्रवतीना पुत्रने जोइश, त्यारे तने योग्यतानी प्राप्ति थवाथी सारो वैराग्य थशे." "चंद्रवतीने तो हजु पण वंध्यानी पेठे पुत्र थतो नथी, माटे शुं करुं ?" एम विचार करतो मृगध्वज राजा एकांतमां बेठो हतो, एटलामां तरुण अवस्थाथी घणा शोभता एवा एक पुरुषे त्यां आवी मृगध्वज राजाने नमस्कार कर्यो. राजाए "तुं कोण छे ?" एम तेने पूछ्युं. ते पुरुष राजाने उत्तर आपे छे, एटलामां दिव्य आकाशवाणी उत्पन्न थई, ते आ रीतेः—"हे राजन् ! ए (आवेलो पुरुष) चंद्रवतीनो पुत्र छे, एम तुं समज. आ वातमां तने जो कांई संशय लागतो होय तो अहिंथी ईशान कोणमां पांच योजन उपर बे पर्वतोनी वच्चे एक कदलीवन छे, त्यां यशोमती नामे जाण योगिनी रहे छे तेनी पासे जइने तुं पूछ. ते तने सर्व वृत्तांत कहेशे. " एवी दिव्य आकाशवाणी सांभलीने मृगध्वज राजा मनमां घणुं आश्चर्य पामवा लाग्यो अने ते पुरुषने साथे लई ईशान कोणमां कहेला स्थानके गयो. त्यां योगिनी पण जोवामां आवी. योगिनीए राजाने प्रीतिथी कह्युं के, " हे राजन् ! तें जे दिव्य वचन सांभल्युं, ते सत्य छे. संसार रूपी

विकट जंगलनी अंदर आवेलो मार्ग घणोज विषम छे. ज्यां त्हारा जेवा तत्त्वज्ञानी पुरुषो पण मुझाई जाय छे. ए घणी आश्चर्यनी वात छे. हे राजन् ! आ पुरुषनुं मूलथी मांडीने वृत्तांत कहुं छुं, ते तुं सांभल.

चंद्रपुर नगरमां चंद्रमा जेवा आल्हादकारी जशवालो सोमचंद्र नामे राजा अने भानुमती नामे तेनी राणी हती. एक युगल (जोडलुं) हेमवंत क्षेत्रथी सौधर्म देवलोकनां सुख भोगवीने भानुमतीना गर्भमां अवतर्युं. भानुमतीने अनुक्रमे ज्ञातिवर्गने आनंद पमाडनारा पुत्र अने पुत्री थयां. तेमां पुत्रनुं नाम चंद्रशेखर अने पुत्रीनुं नाम चंद्रवती पाड्युं. साथे वृद्धि पामता अने जाणे स्पर्धाथीज होयनी ! तेम एक करतां एक वधारे शोभता एवा ते बन्ने जणाने जातिस्मरण ज्ञान थयुं. एटलामां सोमचंद्र राजाए चंद्रवतीने त्हारी साथे परणावी, अने चंद्रशेखरनुं यशोमती नामे राजकन्यानी साथे पाणिग्रहण कराव्युं. पूर्वभवना अभ्यासथी चंद्रशेखर अने चंद्रवती ए बन्ने जणां मांहो मांहे घणां अनुरागी थयां अने कामवासनाथी पूर्वभव माफक संबंध करवानी इच्छा करवा लाग्यां. एवा संबंधने धिक्कार थाओ ! आ संसारमां जीवोने मुखथी उच्चारण कराय नहीं, एवी माठी वासना उत्पन्न थाय छे. जेथी चंद्रशेखर अने चंद्रवती जेवां उत्तम स्त्री पुरुषने पण आवो कुमार्ग सूझे छे ! हे राजन् ! ज्यारे तुं गांगलि ऋषिना आश्रमे घणीज उतावलथी एकदम गयो, त्यारे पोताना इष्ट मनोरथ पूर्ण करवाने अर्थे चंद्रवतीए चंद्रशेखरने हर्षथी तेडाव्यो. ते (चंद्रशेखर) तहारुं राज्य लेवा माटेज आव्यो हतो, पण उत्तंभकथी जेम अग्नि दाह करी शकतो नथी, तेम ते त्हारा पुण्यथी पोतानी मतलब पार पाडी शक्यो नहीं. पछी चंद्रवती अने चंद्रशेखर ए बन्ने जणां चतुर एवा तने भोलानी पेठे ठगवानी बुद्धिथी शीघ्र नाना प्रकारना वचननी रचना करीने वारे वारे समजावतां हतां. एक वखते चंद्रशेखरे कामदेव नामा यक्षनी आराधना करी. तेणे प्रकट थइने कह्युं के, "अरे चंद्रशेखर ! हुं त्हारुं शुं प्रिय करुं" चंद्रशेखरे कह्युं. "तुं मने शीघ्र चंद्रवती आप." ते सांभली यक्षे तेने अंजन आपीने कह्युं के, "मृगध्वज राजा चंद्रवतीना पुत्रने प्रत्यक्ष जोशे नहीं, त्यां सुधी चंद्रवतीनी साथे कामविलास करतां तने कोइ पण आ

अदृश्यकरण अंजनथी जाणशे नहीं. ज्यारे मृगध्वज राजा चंद्रवतीना पुत्रने जोशे, त्यारे आ सर्व वात प्रकट थशे." यक्षनी एवी उक्ति सांभलीने आनंद पामेलो चंद्रशेखर चंद्रवतीने मंदिरे गयो. त्यां अंजनयोगथी अदृश्य रही घणा काल सुधी इच्छा प्रमाणे क्रीडा करनार चंद्रशेखरथी चंद्रवतीने चंद्रांक नामे पुत्र थयो. यक्षना प्रभावथी पुत्रजन्म कोइना पण जाणवामां आव्यो नहीं. पुत्र उत्पन्न थतांज चंद्रशेखरे तेने पोतानी स्त्री यशोमतीने सोंप्यो. पतिनुं मुख पण नहीं जोनारी एवी ते यशोमतीए पण पोते प्रसवेला पुत्रनी पेठे तेनुं लालन पालन कर्युं. स्त्रीओनो स्नेह अद्भुत छे. पतिना घणा वियोगथी पीडायली ते यशोमती अनुक्रमे तरुण अवस्थानी प्राप्तिथी अने सौंदर्यथी शोभता ते पुत्रने जोइने मनमां चिंतववा लागी के, "जेनो पति हमेश परदेश जाय छे, ते स्त्री जेम पतिने जोइ पण शकती नथी, तेम चंद्रवती उपर जेनुं चित्त घणुं आसक्त छे एवा चंद्रशेखर पतिने हुं जोइ पण शकती नथी. माटे पोते उछेरेला वृक्षनुं फल जेम पोते भोगववुं, तेम पोते पालन करेला आ रमणीय पुत्रनेज हुं रमण (पति) करीने पालन कर्यानुं फल लेउं." एम विचारी विवेक अने डाहापण कोरे मूकी तेणे पुत्रने कह्युं के, "हे भद्र! जो तुं म्हारो अंगीकार करीश, तो तने संपूर्ण राज्य मलशे, अने हुं पण त्हारा वश्यमां रहीश." एवुं वचन सांभली अकस्मात् थएला भयंकर प्रहारथी जेम माणसने वेदना थाय छे, तेवी वेदना पामेलो चंद्रांक पुत्र कहेवा लाग्यो. "हे मात! तुं आ मुखथी बोलाय नहीं अने कानथी पण संभलाय नहीं एवुं अयुक्त वचन केम बोले छे?" यशोमतीए कह्युं. "हे सुंदर! हुं त्हारी माता नथी, पण मृगध्वज राजानी राणी चंद्रवती ते त्हारी माता छे." एवुं वचन सांभलीने सत्यप्रिय चंद्रांकनुं मन खरी वात जाणवाने अर्थे घणुं आतुर थयुं. तेणे संभलाय नहीं एवां यशोमतीना वचननो तिरस्कार कर्यो, अने खरां माता पितानी परीक्षा करवाने तथा तेमने जोवाने त्यांथी नीकल्यो, ते आज तने आवीने मल्यो. ते यशोमती बगलीनी पेठे पतिथी अने पुत्रथी भ्रष्ट थइ. बन्नेना वियोगथी तेने वैराग्य थयो. दीक्षा लेवानो विचार हतो, पण जैन साध्वीनो योग नहि मलवाथी ते योगिनी थई. तेज यशोमती हुं छुं. सारी

नवनी नावना नाववाथी मने शीघ्र केटलुंक ज्ञान थयुं. तेथी हुं आ सर्व वात जाणुं बुं. तेज दक्ष यक्षे आकाशवाणीना रूपे म्हारी आगल आ सर्व वात कही. ते में तने जेवी हती तेवी कही संनलावी." नहि सांनलवा लायक एवी ते वात सांनलीने मृगध्वज राजाने घणो क्रोध चढ्यो, अने तेना मनमां घणो खेद पण उत्पन्न थयो. घरनुं खराव वृत्तांत सांनलवाथी कोना चित्तने बलतरा न थाय? पढी सत्य नाषण करनारी योगिनीए मृगध्वज राजाने प्रतिबोध करवाने अर्थे योगिनीनी नाषानी रीत प्रमाणे मधुर वचनथी कह्युं. ते आ रीतेः—

कवणकेरा पुत्त मित्ता, रे कवण केरी नारी ॥
मुहिआ मोहिउं मेरी मेरी, मूढ नणइ अविचारी ॥ १ ॥
जागिन जोगी हो हो, जोइन जोगविचारा ॥
मेल्हि अमारग आदरि मारग, जिम पामो नवपारा ॥२॥आंक०॥
अतिहि गहना अतिहि कूडा, अतिहि अथिर संसारा ॥
नामु ढांडी योग जु मांडी, कीजे जिनधर्म सारा ॥३॥ जागिन०॥
मोहे मोहिउं कोहे खोहिउं, लोहे वाहिउं धाई ॥
मुहिआ बिहुं नवि अवर कारणि, मूरख डुखिउं थाई ॥ ४ ॥जा०॥
एकने काजे विन्हे खंचे, त्रणे संचे चारे वारे ॥
पांचे पाली ढए टाली, आपे आप उतारे ॥ ५ ॥ जागिन० ॥

(इति योगिनीनी वाणी)

ए योगिनीनी वाणी सांनली मृगध्वज राजानुं चित्त शांत अने विरागी थयुं. पढी मृगध्वज राजा ते योगिनीनी आज्ञा लई चंद्रांक पुत्र सहित पोताना पुरना उद्याने गयो. चंद्रांकने मोकली पोताना पुत्रोने तथा मंत्री आदिकने तेडाव्या, अने संसारथी उद्विग्न अने तत्त्वमां निमग्न थई तेणे सर्व परिवारने कह्युं के, "हुं हवे तपस्यानो अंगीकार करीश, कारण के, दास सरखा आ संसारथी म्हारो घणो पराजव थयो. हवे पढी शुकराजने राज्य आपवुं. हुं हवे घेर आवीश नहीं." मंत्रीआदि लोकोए कह्युं. "हे महाराज! घेर पधारो. घेर पधारवामां शुं दोष ढे? मनमां मोह न होय तो घर पण जंगल समान ढे, अने जो मोह होय तो जंगल पण घर माफक (कर्मबंध करनारुं) ढे. सार ए ढे के, जीवने

बंधनमां नांखनार मात्र एक मोहज छे." मंत्री आदिकना आग्रहथी राजा परिवार सहित घेर आव्यो. त्यारे चंद्रशेखरे राजाना पडखामां चंद्रांकने जोयो. तेने जोतांज चंद्रशेखरने यक्षनुं वचन याद आव्युं के, तुरतज ते कोइ पण जाणे नहीं एवी रीते, जेम जीव एक समयमां अलोक सुधी पहोंचे छे, तेम वेगथी पोताने नगरे गयो. मृगध्वज राजाए घणा उत्सवथी शुकराजने राज्य आप्युं, अने दीक्षा लेवा माटे सम्मति एज पुत्र पासेथी मूल्य लीधुं. राज्याभिषेकनो उत्सव थइ रह्या पछी रात्रि थई. युक्तज छे, राजा (चंद्र तथा पृथ्वीनो पालक) ज्यारे नवा उदयथी शोभे, त्यारे रात्री उल्लास पामे एमां शुं आश्चर्य ! चोतरफथी अंधकारनो समुदाय फेलाइ रह्यो. तो पण ज्ञानरूप उद्योत उज्वल होवाथी जेना चित्तमां लेशमात्र, अंधकार (अज्ञान) नथी, एवो मृगध्वज राजा मनमां विचारवा लाग्यो के, "प्रातःकाल क्यारे थशे ? अने हुं दीक्षा लइने हर्ष क्यारे पामीश ? अतिचार रहित सुंदर चारित्रनी चर्याए हुं क्यारे चालीश ? अने सकल कर्मनो क्षय क्यारे करीश ?" एवी रीते उत्कर्षनी छेल्ली मर्यादाए पहोंचेला अने शुभ ध्यानमां तल्लीन थएला मृगध्वज राजाए रात्रिए एवी शुभ भावना भावी के, जेथी प्रातःकाल थतांज रात्रिनी साथे घनघाती कर्म पण अत्यंत क्षय पाम्यां ! अने तेनी (कर्मनी) साथे स्पर्धा होवाथीज के शुं ? अनायासे तेने केवलज्ञान पण उत्पन्न थयुं. सांसारिक कृत्यो करवाने अर्थे गमे एटलो प्रयत्न करो ते सर्व निष्फल छे; परंतु आश्चर्यनी वात छे के, दीक्षा जेवुं धर्मकृत्य करवानी मात्र शुभ भावनाथीज मृगध्वज राजानी पेठे केवलज्ञान उत्पन्न थाय छे. सर्वज्ञ माटेज निर्ग्रंथ मुनिराजोमां शिरोमणि थएला ते मृगध्वज राजाने तुरत साधुनो वेष आपनारा देवताओए म्होटो उत्सव कर्यो. ते समए आनंद अने आश्चर्य पामेला शुकराज इत्यादि लोको त्यां आव्या. मृगध्वज राजर्षिए पण अमृत सरखी देशना दीधी ते आ रीतेः—" हे भव्य जीवो ! साधुधर्म अने श्रावकधर्म ए बे संसार रूप समुद्रने विषे सेतुबंध (पाज—पाल सरखा) छे. तेमां पहेलो सीधो पण कठण मार्ग छे, अने बीजो वांको पण सुखे जवाय एवो मार्ग छे. एमां जे मार्गे जवानी इच्छा होय ते मार्गे जाओ." एवी देशना सां-

नली कमलमाला, सद्धर्म रूप सरोवरने विषे हंस समान हंसराज अने चंद्रांक ए त्रण जणा प्रतिबोध पाम्या, अने दीक्षा लइ अनुक्रमे सिद्ध थया. शुकराज विगेरे लोकोए साधुधर्म उपर श्रद्धा राखी शक्ति माफक दृढ समकित पूर्वक बार व्रत लीधां. मृगध्वज राजर्षिए तथा चंद्रांके विरागी थवाथी असती चंद्रवतीनुं कुकर्म कोइ ठेकाणे पण मुखमांथी व्हार काढ्युं नहीं. दृढ वैराग्य होय तो पारका दोष प्रगट करवानुं प्रयोजन शुं? नवाभिनंदी जीवोज पारकी निंदा करवामां निपुण होय छे. पोतानी स्तुति करवी अने पारकी निंदा करवी ए निर्गुणी माणसनुं लक्षण छे. तथा पोतानी निंदा करवी अने पारकी स्तुति करवी ए गुणी माणसनुं लक्षण छे, केवलज्ञानथी सूर्य समान मृगध्वज राजर्षि पोताना चरणथी पृथ्वीने पवित्र करवा लाग्या अने इंद्र सरखो पराक्रमी शुकराज राज्यभार चलाववा लाग्यो.

अन्यायी लोकोमां अग्रेसर एवो चंद्रशेखर फरीथी चंद्रवती उपर घणो स्नेह अने शुकराज उपर घणो द्वेष करवा लाग्यो. तेणे एक वखत अतिशय क्लेश थवाथी राज्यनी अधिष्टायक गोत्रदेवीनी घणा काल सुधी आराधन करी. विषयांध पुरुषना कदाग्रहने धिक्कार थाओ! अधिष्टायक देवीए प्रकट थई चंद्रशेखरने कह्युं के, "हे वत्स! वर माग." चंद्रशेखरे कह्युं. "हे देवि! शुकराजनुं राज्य मने आप." देवीए कह्युं. "जेम सिंह आगल हरिणीनुं कांइ पण पराक्रम चाले नहीं, तेम दृढ सम्यक्त्वधारी शुकराज आगल म्हारुं पराक्रम चाले नही." चंद्रशेखरे कह्युं. "हे देवि! जो तुं प्रसन्न थई होय, अने मने वर आपती होय, तो बलथी अथवा छलथी म्हारुं (उपर कहेलुं) कार्य कर." चंद्रशेखरनी इत्यादि उक्तिथी तथा भक्तिथी संतुष्ट थएली देवीए कह्युं. "अहिं छलनुंज काम छे, बलनुं नथी. कोइ वखते शुकराज व्हार गाम जाय, त्यारे तुं शिघ्र राजमहेलमां जा. म्हारा प्रभावथी तहारुं रूप तद्दन शुकराज जेवुंज थशे. तेथी तुं शुकराजनुं राज्य यथेछ भोगव." एम कहीने देवी अदृश्य थई. चंद्रशेखरे घणा संतोषथी ए वात चंद्रवतीने कही. एक वखते तीर्थयात्रा करवाने मन उत्सुक थवाथी शुकराजे पोतानी बे स्त्रीओने कह्युं के, "हे प्रियाओ! हुं विमलाचल तीर्थने वंदन करवा माटे ते आश्रमे जवानो

विचार करुं छुं." स्त्रीओए कह्युं. "त्यारे अमे पण साथे आवीए. केम के, अमने पण अमारा मात पितानो प्रीतिकारी मेलाप थशे." पछी शुकराज पोतानी बे स्त्रीओने साथे लई कोइने पण न कहेतां देवतानी पेठे विमानमां बेसी विदाय थयो. ए वात कोइए पण जाणी नहीं. चंद्रवतीनुं चित्त ए वात तरफज होवाथी तेणे आ वात जाणी तुरत चंद्रशेखरने जणावी. ते पण जेम परकायामां प्रवेश करवो, तेम छलथी शीघ्र ते नगरमां आव्यो, के तुरतज ते रूपथी शुकराज सरखो थयो. रूपधारी सुग्रीव जेवा ते दांभिकने सर्वे जनो शुकराज समजवा लाग्या. रात्रे म्होटो पोकार करीने ते (चंद्रशेखर) ऊठ्यो अने कहेवा लाग्यो के, "अरे दोडो दोडो! ए विद्याधर म्हारी बे स्त्रीओने हरण करी जाय छे?" ते सांभली मंत्री विगेरे सर्वे लोको हाहाकार करता त्यां आव्या अने कहेवा लाग्या के, "हे प्रभो! तमारी ते सर्वे विद्याओ क्यां गई?" चंद्रशेखरे दुःखी माणस जेवी मुद्रा देखाडीने कह्युं के, "हुं शुं करुं? ते दुष्ट विद्याधरे यम जेम प्राण खेंची ले छे, तेम म्हारी विद्याओ पण हरण करी." त्यारे लोकोए कह्युं. "हे महाराज! ते विद्याओ अने स्त्रीओ भले जाओ. आप महाराजनुं शरीर कुशल छे तेथी अमे संतुष्ट छीए" एवी रीते पूरेपूरा कपटथी सर्वे राजकुलने ठगीने चंद्रवतीने प्रीति उपजावतो चंद्रशेखर राज्य करवा लाग्यो.

शुकराज विमलाचल तीर्थने वंदना करी ससराने नगरे गयो. त्यां केटलाक दिवस रहीने पोताना नगरना उद्यानमां आव्यो. पोताना कुकर्मथी शंका पामेलो चंद्रशेखर गोखमां बेठो हतो. एटलामां सामा आवता शुकराजने जोईने आकुल व्याकुल थयो, अने हाहाकार करी मंत्रीने कहेवा लाग्यो के, "जेणे म्हारी बे स्त्रीओ अने विद्याओ हरण करी, तेज आ दुष्ट विद्याधर म्हारुं रूप करीने मने उपद्रव करवा आवे छे. माटे मधुर वचनथी कोइ पण रीते तेने त्यांथीज शीघ्र पाछो विदाय कर. बलवान् पुरुष आगल समताथी वर्तवुं एज पोतानुं म्होटुं बल समजवुं." "दक्ष पुरुषना सहाय्यथी दुःसाध्य कार्य पण सुसाध्य थाय छे." एम विचारी मंत्री केटलाक दक्ष पुरुषोने साथे लई गयो. "आ सर्वे लोको मने सामा आवे छे." एम समजी घणो हर्ष पामेलो शुक-

राज पोताना विमानमांथी उतरीने आम्रवृक्षने तले आव्यो. विवेकी मंत्री पण त्यां गयो, अने खरा शुकराजने नमस्कार करी कहेवा लाग्यो के, "हे विद्याधरेंद्र! तमारी शक्ति वादिनी उक्ति माफक अस्खलित छे. कारण के, तमे अमारा स्वामिनी बे स्त्रीउ अने सर्वे विद्याउ हरण करी. हवे शीघ्र प्रसन्न थई आप वेगथी पोताने स्थानके पधारो,"

मंत्रीनुं आवुं वचन सांभली "एने चित्तभ्रम थयो, मगज फरी गयो, वायु थयो, के पिशाच वलग्युं ?" इत्यादि मनमां तर्क करी आश्चर्य पामता शुकराजे कह्युं के, "हे मंत्रिन्! तें आ शुं कह्युं ? अरे हुं शुकराज छुं !" मंत्रीए कह्युं. "हे विद्याधर ! शुकराजनी पेठे मने पण तुं ठगे छे के शुं ? मृगध्वज राजाना वंशरूप आम्रवृक्षने विषे शुक समान (पोपट सरखो) अमारो प्रभु शुकराज राजमहेलमां छे. तुं तो कोइ वेषधारी विद्याधर छे. वधारे शुं कहीए ? जेम ऊंदर बिलाडाना दर्शनथी पण डरे छे, तेम अमारो प्रभु शुकराज त्हारा दर्शनथी पण धृजे छे, अने बहु डरे छे. माटे तुं शीघ्र अहिंथी जा." चित्तमां खिन्न थएला शुकराजे विचार्युं के, "नक्की कोइ कपटीए छल भेदथी म्हारा जेवुं रूप करीने म्हारुं राज्य लीधुं. कह्युं छे के– १ राज्य, २ भक्षण करवा योग्य वस्तु, ३ शय्या, ४ रमणीय घर, ५ रूपवती स्त्री, अने ६ धन ए छ वस्तुउने धणीनी गेरहाजरीमां पारका लोको हरण करे छे. हवे शुं करवुं ? जो हुं एने मारीने पोतानुं राज्य लेउं, तो जगत्मां म्हारो संभलाय नहीं एवो अपवाद थशे. ते एवी रीते के, "कोइ महा पापी ठगे मगरमछनी पेठे जोरावर थई मृगध्वज राजाना पुत्र शुकराजने हणी तेनुं राज्य पोते लइ लीधुं. पछी खरा शुकराजे तथा तेनी बे स्त्रीउए पोताने उलखाववा माटे घणी निशानीउ कही, पण ते कोइए साची मानी नहीं. दंभना कृत्यने धिक्कार थाउ ! पछी पोतानुं अपमान थयुं एम मानी चिंताथी पीडायलो खरो शुकराज, विमानमां बेसी आकाश मार्गे गयो. मंत्रीए हर्ष पामीने वेषधारी शुकराज पासे आवी खरो शुकराज पाछो गयानो वृत्तांत कह्यो. त्यारे ते स्त्रीलंपट वेषधारी हर्ष पाम्यो. शुकराज पोपटनी पेठे आकाशमां उतावलथी जवा लाग्यो. त्यारे तेनी बन्ने स्त्रीउए पोताने पियर जवा माटे कह्युं, पण ते शरमथी त्यां गयो नहीं. पो-

ताना पदथी भ्रष्ट थएला पुरुषे ओलखीता, तथा सगा वहालाने त्यां जवुं नहीं. अने ससराने घेर तो जवुंज नहीं. कारण के, त्यां आडंबरथी जवुं एज योग्य छे. कह्युं छे के– सभामां, व्यापारमां, शत्रु आगल, सासराने घेर, स्त्रीने विषे अने राजदरबारमां आडंबरज पूजाय छे. विद्याबलथी कामभोगनी सामग्री परिपूर्ण छतां पण राज्य गयानी चिंताथी दुःखी थएला खरा शुकराजे शून्य स्थलमां निवास करीने छ मास काढ्या. घणी खेदनी वात छे के, म्होटा पुरुषोने पण एवो दुःसह उपद्रव भोगववो पडे छे! अथवा सर्वे दिवस कोने सर्व प्रकारे सरखा सुखना आपनारा थाय छे? कह्युं छे के– कोण दोषने पात्र नथी? उत्पन्न थएलो कोण मरण नही पामशे? संकट कोनी उपर नथी आव्युं? अने कोने निरंतर सुखज मले छे? एक वखत सौराष्ट्र देशमां फरतां शुकराजनुं विमान नदीनुं पूर जेम पर्वते अटके छे, तेम आकाशमांज अटकी गयुं. तेथी चित्तमां आकुल व्याकुल थएला शुकराजे आ वात दाझी गएला अवयव उपर विस्फोटक (चांदां) थाय तेम, पडी गएला पुरुष उपर प्रहार पडे तेम, अथवा क्षत (चांदा) उपर खार पडे तेम मानी. पछी पराक्रमी शुकराज पोते क्षणमात्रमां विमानमांथी नीचे उतरीने विमान अटकी पडवानुं कारण जोवा लाग्यो. एटलामां तेणे केवलज्ञान पामेला पोताना पिता मृगध्वज राजर्षिने जोया. मेरुपर्वत उपर जेम मंदार कल्पवृक्ष शोभे छे, तेम ते सुवर्णकमल उपर शोभता हता, अने देवताओ तेमनी सेवामां हता. पछी शुकराज पोताना पिता मृगध्वज राजर्षिने सत्य भक्तिथी वंदना करीने घणो संतोष पाम्यो, अने आंखमां प्रकट आंसु लावीने तेणे शीघ्र पोताना राज्यनो अपहार थयानी वात कही. लोक, पोताना पितादिक, प्रियमित्र, आपणो स्वामी अथवा आश्रित एमां गमे तेनी आगल पोतानुं दुःख कहीने एक वार पोताना जीवने सुखी जेवो माने छे. मृगध्वज राजर्षिए कह्युं."आ तो पूर्वकर्मनो विपाक छे." एम कह्युं. त्यारे पाछुं शुकराजे पूछ्युं. "में पूर्वभवे एवुं कयुं कर्म उपार्ज्युं हतुं?" केवली राजर्षिए कह्युं.

"जितारि राजाना भवथी पूर्वभवमां श्रीग्राम नामा गाममां तुं स्वभावथी भद्रक अने न्यायनिष्ठ ठाकुर हतो. पिताए जूदा पाडी आपेला

गामने जोगवनारो एक त्हारो (उरमाइ) जाई स्वजावथी घणोज कायर हतो. एक वखत ते श्रीग्रामे आवीने पोताने स्थानके पाछो जतो हतो, एटलामां तें मश्करीमां बंदीवानना माफक कबजे करीने तेने राख्यो. अने कह्युं के, "तुं अहिंज सुखे रहे. त्हारे गामनी चिंता करीने शुं करवुं छे ?" म्होटो जाई छतां न्हानो जाई फोगट क्लेश उपजावनारी चिंता शुं करवा करे ? एक तो उरमाई जाई थएलो अने तेमां स्वजावनो कायर एवो संयोग मली आव्याथी तेणे मनमां एवो तर्क वांध्यो के "हाय हाय ! निश्चे म्हारुं राज्य गयुं ! हुं शुं करवा अहिं आव्यो ? हवे शुं करुं ?" एम विचारी ते घणो आकुल व्याकुल थयो. केटलाक मुहूर्त (बे घडी काल) गया पछी तें छोड्यो, त्यारे तेणे पोताने जीवतो मान्यो. ते समये मश्करीमां पण तें घणुं दारुण कर्म वांध्युं. तेना उदयथी हमणां तने पण अति दुस्सह राज्यवियोग थयो. जीवो अहंकारमां संसार संबंधी क्रियाउं करे छे, पण तेथी बंधायला कर्मनो उदय थाय, त्यारे कूदता अने फालथी भ्रष्ट थएला वानरानी पेठे दीन थाय छे."

मृगध्वज राजर्षि चंद्रशेखरनुं सर्व दुष्कर्म जाणता हता, तथापि ते संबंधमां एक शब्द पण बोल्या नहीं. कारण के, शुकराजे प्रकटपणे ते वात पूछी हती नहीं. एवी वात पूछ्या विना केवली महाराज कहेता नथी. जगत्मां सर्व ठेकाणे केवल उदासीनपणुं राखवुं एज केवलज्ञाननुं फल छे. पछी शुकराजे वालकनी पेठे पिताने पगे वलगीने पूछ्युं के, "हे तात ! तमारुं दर्शन थए छते पण म्हारुं राज्य जाय, आ शी वात ? साक्षात् धन्वंतरि वैद्य प्राप्त थए छते आ ते शुं रोगनो उपद्रव ? प्रत्यक्ष कल्पवृक्ष पासे छतां आ दारिद्र्यनी ते वात शी ? सूर्य उदय पामे छते अंधकारनो आ ते शुं उपद्रव ? माटे हे प्रजो ! कोइ पण अंतराय विना शीघ्र ते राज्यनी पाछी प्राप्ति थाय एवो कांई पण उपाय आप मने कहो." इत्यादि वचन कहीने शुकराजे घणोज आग्रह कर्यो, त्यारे मृगध्वज राजर्षिए कह्युं. "दुःसाध्य कार्य पण धर्मकृत्यथी सुसाध्य थाय छे. तीर्थमां मुख्य ए विमलाचल तीर्थ अहिंथी पासे छे. त्यां जई श्री आदिनाथ जगवानजी जक्तिथी वंदना पूर्वक स्तुति कर. ए पर्वतनी गुफामां छ मास सुधी परमेष्ठी मंत्रनो जप करे तो, ते (मंत्र) स्वतंत्रपणे सर्व प्रकारनी

सिद्धिउने आपे बे. गमे तेवो शत्रु होय, तो ते पण बीक पामेला शियाल नी पेठे जोतां वारज पोतानो जीव लइने वेगथी पोतानी मेलेज नासी जाय बे, अने तेनां सर्वे कपटो निष्फल थाय बे. गुफानी अंदर म्होटुं तेज प्रकाश पामे, त्यारे 'कार्यसिद्धि थई' एम तुं समजजे अने मनमां निश्चयथी एवुं धार के, पोतानो शत्रु गमे तेटलो दुर्जय होय, तो पण ए तेने जीतवानो उपाय बे." केवलिनुं एवुं वचन सांन्नली जेम पुत्र रहित पुरुषने पुत्र प्राप्तिनी वार्ताथी आनंद थाय बे, तेम ते शुकराजने आनंद थयो. पबी शुकराज विमानमां बेसीने विमलाचले गयो. त्यां तेणे पापने हरण करनारो परमेष्ठि मंत्र योगींद्रनी पेठे निश्चल रहीने जप्यो. केवलीए कह्या प्रमाणे ब मास गया, त्यारे तेणे चारे बाजुए फेलातुं पोताना उदय पामेला प्रताप सरखुं तेज जोयुं. ते अवसरे चंद्रशेखरने प्रसन्न थएली गोत्रदेवी निःप्रन्नाव थइ अने ते चंद्रशेखरने कहेवा लागी. "अरे चंद्रशेखर! त्हारुं शुकस्वरूप जतुं रह्युं. माटे तुं हवे अहिंथी शीघ्र त्हारे स्थाने जा." एम कहीने गोत्रदेवी गई. चंद्रशेखर पोतानुं मूलस्वरूप पाम्यो. कोइ पुरुषनी लक्ष्मी जती रहे, त्यारे ते जेम उद्विग्न थाय बे, तेवो उद्विग्न, चिंताक्रांत अने हर्ष रहित थएलो खोटो शुकराज चोरनी पेठे बानो मानो वहार नीकले बे, एटलामां खरो शुकराज त्यां आव्यो. वेषधारी पूर्वना शुकराजने नहीं जोनारा अने खरा शुकराजने जोनारा मंत्री आदि सर्वे लोकोए शुकराजने बहुमान आप्युं. "कोइ दुष्ट राजमंदिरमां पेगे हतो, पण ते हमणां नासी गयो." एटलुंज सर्वे लोकोए जाण्युं. परंतु कोइए वधारे जाण्युं नहीं. पबी विमलाचल तीर्थनुं फल प्रत्यक्ष जोनार शुकराज नवा अने देदिप्यमान नाना प्रकारनां दिव्य विमानो तथा वीजा पण म्होटा आडंबरथी सर्वे मांमलिक राजाउ, स्वजन वर्ग, विद्याधरो विगेरेना परिवार सहित उपमा रहित उत्सव करतो विमलाचलनी यात्राए चाल्यो. पोताना कुकर्मनो कोइ जाण न होवाथी कोइ शीलवान् पुरुषनी पेठे मनमां लेशमात्र पण शंका न राखनारो चंद्रशेखर राजा पण उत्सुकताथी शुकराजनी साथे आव्यो. पबी ते विमलाचले जई जिनेश्वर महाराजनी पूजा, स्तुति तथा महोत्सव करी सर्वना सांन्नलतां थकां कहेवा लाग्यो के, "आ तीर्थने विषे मंत्र-

ना साधनथी में शत्रुजय मेलव्यो, माटे आ तीर्थनुं विचक्षण पुरुषोए 'शत्रुंजय' एवुं नाम प्रसिद्ध करवुं." एवा कारणथी आ तीर्थनुं 'शत्रुंजय' एवुं अन्वर्थ नाम थयुं. ते जगत्मां घणुं प्रसिद्धि पाम्युं. प्राये नवी वस्तु शीघ्र प्रसिद्धि पामे छे. जिनेश्वर महाराजनां दर्शन करीने पोताना दुष्कर्मनी निंदा करतो चंद्रशेखर पस्तावो पाम्यो. दुष्कर्मना क्षयथी पोताना म्होटा उदयनी इच्छा करनारा चंद्रशेखरे चित्त शुद्ध करीने महोदय नामा मुनिराजने पूछ्युं के, "अहो मुनिराज ! कोइ पण रीते म्हारी शुद्धि थाय?" मुनिराजे कह्युं. "जो तुं सम्यक् प्रकारे पापनी आलोचना करीने आ तीर्थने विषे तीव्र तपस्या करीश, तो त्हारी पण शुद्धि थशे. कह्युं छे के— तीव्र तपस्या क्रोडो जन्ममां करेला कर्मनो एक क्षणमात्रमां नाश करे छे. प्रदीप्त थएलो अग्नि गमे तेटलां लाकडांने थोडीवारमां बालतो नथी के शुं ?" मुनिराजनुं एवुं वचन सांभली चंद्रशेखरे तेमनी पासेज प्रथम आलोचना करी पछी तुरत दीक्षा लीधी. अने मासखमण प्रमुख तपस्या करी त्यांज ते मोक्षे गयो. शत्रु रहित राज्यने भोगवतो शुकराज जिनप्रणीत धर्मे चालनारा सम्यग्दृष्टि राजाउमां एक दृष्टांत रूप थयो. पछी द्रव्यशत्रुने अने भावशत्रुने जीतनार शुकराजे अठाहीयात्रा, रथयात्रा अने तीर्थयात्रा एवी त्रण प्रकारनी यात्रा, अशन, पान, खादिम, स्वादिम ए चार प्रकारे चतुर्विध संघनी भक्ति तथा जिनेश्वर भगवाननी विविध प्रकारनी पूजा इत्यादि धर्मकृत्यो वारंवार कर्यां. पट्टराणी पद्मावती, वायुवेगा तथा बीजी पण घणी राजपुत्रीउ तथा विद्याधरनी पुत्री एटलो शुकराजनो अंतःपुरनो परिवार हतो. लक्ष्मीनुं निवासस्थान पद्मसरोवरज होयनी ! एवो पद्मावती राणीने पद्माकर नामा पुत्र थयो, अने वायुवेगा राणीने खरुं नाम धारण करनारो वायुसार नामे प्रसिद्ध पुत्र थयो. पूर्वकाले थएला कृष्णना पुत्र शांब अने प्रद्युम्ननी पेठे ते बन्ने पुत्रोए "पिता सरखो पुत्र होय" ए कहेवतनी पोताना गुणथी सत्यता देखाडी. शुकराजे अनुक्रमे घणा हर्षथी पोताना म्होटा पुत्र पद्माकर कुमारने राज्य अने बीजा पुत्र वायुसारने युवराज पद आप्युं. कर्मशत्रुने जीतवाने अर्थे स्त्रीउनी साथे घणा उत्सवथी दीक्षा लइने स्थिरताथी ते शत्रुंजय तीर्थे गयो. पर्वतनी साथेज

शुक्लध्याने चढतां तेने शीघ्र केवलज्ञान उत्पन्न थयुं. महात्मा पुरुषोनी लब्धि अद्भुत होय छे! पछी चिरकाल पृथ्वी उपर विहार करतो अने भव्य जीवोना मोहरूपी अंधकारने दूर करतो शुकराज राजर्षि अनुक्रमे बे स्त्रीउनी साथे मोक्ष गयो. हे भव्य जीवो! प्रथम भद्रकपणुं इत्यादि गुणोथी अनुक्रमे रूडा समकितनी प्राप्ति, पछी तेनो निर्वाह इत्यादि शुकराजने मलेलुं अपूर्व फल सांभली तमे ते गुणोने उपार्जवानो आदरथी उद्यम करो." इति भद्रकपणादिक गुण उपर शुकराजनी कथा.

हवे श्रावकनुं स्वरूप कहे छे.

(मूलगाथा.)

नामाईचउभेउ,
सड्ढो भावेण इछ अहिगारो ॥
तिविहो अ भावसड्ढो,
दंसण-वय-उत्तरगुणेहिं ॥ ४ ॥

भावार्थः— १ नाम, २ स्थापना, ३ द्रव्य, अने ४ भाव एथी चार प्रकारनो श्रावक थाय छे. जेनामां शास्त्रमां कहेला श्रावकनां लक्षण नथी, अने जेम कोइ ईश्वरदास नाम धरावे, पण होय दरिद्रीनो दास, तेम जे केवल 'श्रावक' नामथी उलखाय ते १ नाम श्रावक. चित्रामणनी अथवा काष्ठ पाषाणादिकनी जे श्रावकनी मूर्त्ति, ते २ स्थापना श्रावक. चंडप्रद्योतन राजानी आज्ञाथी अभयकुमारने पकडवाने अर्थे कपटवडे श्राविकानो वेष धारण करनारी गणिकानी पेठे अंदरथी भावशून्य अने बहारथी श्रावकनी करणी करे, ते ३ द्रव्य श्रावक. जे भावथी श्रावकनी धर्म क्रिया करवामां तत्पर होय, ते ४ भाव श्रावक. केवल नामधारी, चित्रामणनी अथवा जेमां गायोनां लक्षण नथी, ते गाय जेम पोतानुं काम करी शकती नथी, तेम १ नाम, २ स्थापना अने ३ द्रव्य श्रावक पण पोतानुं इष्ट धर्मकार्य करी शकतो नथी, माटे अहिं भाव श्रावकनोज अधिकार जाणवो. १ दर्शन श्रावक, २ व्रत श्रावक अने ३ उत्तरगुण श्रावक

एवा न्नावश्रावकना त्रण प्रकार छे. श्रेणिकादिकनी पेठे केवल सम्यक्त्व-धारी होय ते न्नावथी १ दर्शन श्रावक. सुरसुंदर कुमारनी स्त्रीउंनी पेठे सम्यक्त्व मूल पांच अणुव्रतनो धारक होय, ते न्नावथी २ व्रत श्रावक. सुरसुंदर कुमारनी स्त्रीउंनी संक्षिप्त कथा आ रीतेः—

एक वखत कोइ मुनिराज सुरसुंदरनी स्त्रीउंने पांच अणुव्रतनो उपदेश करता हता, त्यारे एकांतमां छानो उन्नो रही जोनारा सुरसुंदरना मनमां मुनिराज उपर ईर्ष्या उत्पन्न थई. तेणे मनमां चिंतव्युं के, "आ मुनिना शरीर उपर हुं लाकडीना पांच पांच प्रहार करीश." मुनिराजे प्रथम प्राणातिपात विरमण नामा अणुव्रत दृष्टांत सहित कह्युं, त्यारे ते स्त्री-उंए अंगीकार कर्युं. तेथी सुरसुंदरे विचार कर्यो के, "ए स्त्रीउं रोपे न्नराणी हशे, तो पण (व्रत ग्रहण कर्युं छे तेथी) मने मारशे नहीं." एम विचारी हर्षथी पांचमांथी एक एक प्रहार उंछो कर्यो. एवी रीते एकेक व्रतनी पूंठे एकेक प्रहार उंछो करतो गयो. ते स्त्रीउंए तो पांचे अणुव्रत लीधां. त्यारे "मने धिक्कार थाउं. में मारुं चिंतव्युं." एम सुरसुंदर घणोज पश्चात्ताप पामी मुनिराजने खमावी व्रत लइ अनुक्रमे स्त्रीउं सहित स्वर्गे गयो."

सुदर्शन श्रेष्ठी आदिक श्रावकनी पेठे जे सम्यक्त्व मूल पांच अणुव्रत तथा उत्तरगुण एटले त्रण गुणव्रत अने चार शिक्षाव्रत एम बार व्रत धारण करे, ते न्नावथी ३ उत्तरगुण श्रावक जाणवो. अथवा सम्यक्त्व मूल बारव्रतने धारण करे ते न्नावथी २ व्रत श्रावक जाणवो. अने आनंद, कामदेव, कार्तिकश्रेष्ठी इत्यादिकनी पेठे जे सम्यक्त्व मूल बारव्रत तथा सर्व सचित्त परिहार, एकाशन पच्चरकाण, चोथुं व्रत, न्नूमिशयन, श्रावकप्रतिमादिक अने बीजा विशेष अन्निग्रहने धारण करतो होय, तो ते न्नावथी ३ उत्तरगुण श्रावक जाणवो. बारव्रतमां एक बे इत्यादिव्रत अंगीकार करे तो पण न्नावथी व्रतश्रावकपणुं थाय. इहां बारव्रतना एकेक, द्विक, त्रिक, चतुष्क इत्यादि संयोगमां द्विविध त्रिविध इत्यादि न्नांगा तथा उत्तरगुण अने अविरति रूप बे न्नेद मेलव्याथी श्रावक व्रतना सर्व मलीने तेरसो चोराशी क्रोड, बारलाख, सत्याशीहजार, बसेने बे न्नांगा थाय छे.

शंकाः— श्रावकव्रतमां त्रिविध त्रिविध ए न्नांगानो न्नेद क्यांय पण केम न जोडायो?

समाधानः— श्रावक पोते अथवा पुत्रादिकनी पासे पूर्वे आरंभेला कार्यमां अनुमतिनो निषेध करी शके नहीं, माटे त्रिविध त्रिविध भांगो लीधो नहीं. हवे प्रज्ञप्त्यादि ग्रंथमां श्रावकने त्रिविध त्रिविध पच्चरकाण पण कह्युं छे, ते विशेष विधि छे. ते आ रीतेः— जे श्रावक दीक्षा लेवानीज इच्छा करतो होय, पण केवल पुत्रादि संततिनुं पालन करवा माटेज गृहावासमां अटकी रह्यो होय, तेज त्रिविधे त्रिविधे करी श्रावक प्रतिमानो अंगीकार करे. अथवा कोइ श्रावक स्वयंभूरमण समुद्रमां रहेला मत्स्यना मांसादिकनुं किंवा मनुष्यक्षेत्रथी बहार स्थूल हिंसादिकनुं कोइ अवस्थामां पच्चरकाण करे तो, तेओ त्रिविध त्रिविध भांगाथी करे. एवी रीते त्रिविध त्रिविधनो विषय घणो अल्प होवाथी ते अहिं कहेवानी इच्छा राखी नथी. महाभाष्यमां पण कह्युं छे के, केटलाक कहे छे के, "श्रावकने त्रिविध त्रिविध पच्चरकाण नथी," पण एम नथी. कारण के, पन्नत्तिमां विशेष आश्रयथी त्रिविध त्रिविधनुं कथन कह्युं छे. कोइ श्रावक विशेष अवस्थामां स्वयंभूरमण समुद्रनी अंदर आवेला मत्स्यना मांसनी पेठे मनुष्य क्षेत्रथी बहार हस्तिदंत, चित्रानुं चामडुं, इत्यादि नहि मली शके एवी वस्तुनुं अथवा कागडानुं मांस विगेरे प्रयोजन रहित वस्तुनुं पच्चरकाण त्रिविध त्रिविधे करे तो दोष नथी. केटलाक एम कहे छे के, कोइ गृहस्थ दीक्षा लेवाने तत्पर होय, तो पण केवल पुत्रादि संततिनुं रक्षण करवाने अर्थेज (दीक्षा न लेतां) श्रावक प्रतिमा वहे, तो तेने पण त्रिविध त्रिविधे पच्चरकाण होय."

शंकाः— आगममां बीजी रीते श्रावकना भेद संभलाय छे. श्रीठाणांग सूत्रमां कह्युं छे के— श्रमणोपासक चार प्रकारना कह्या छे. ते जेम के, १ माता पिता समान, २ बंधु समान, ३ मित्र समान अने ४ सपत्नी (शोक्य) समान. अथवा (बीजी रीते) चार प्रकारना श्रमणोपासक कह्या छे. ते जेम के, १ आरिसा समान, २ ध्वजा समान, ३ स्तंभ (थांभला) समान अने खरंटक (झांखरा) समान.

समाधानः— उपर कहेला भेद श्रावकनो साधुनी साथे जे व्यवहार ते आश्रयी जाणवा.

शंकाः– उपर कहेला भेद तमे कहेला भेदमांना कया भेदमां समाय छे?

समाधानः– व्यवहार नयने मते आ (उपर कहेला) भाव श्रावकज छे. केम के, तेवो व्यवहार छे तेथी. निश्चय नयने मते शोक्य समान अने खरंटक (झांखरा) समान ए बे प्राये मिथ्यादृष्टि सरखा द्रव्य श्रावक अने बाकी रहेला सर्वे भाव श्रावक जाणवा. कह्युं छे के–साधुनां जे कांइ कार्य होय, ते मनमां विचारे, वखते साधुनो कांइ प्रमाद दीठामां आवे, तो पण साधु उपरथी राग ओछो न करे, अने जेम माता पोताना बालक उपर, तेम जे मुनिराज उपर अतिशय दयाना परिणाम राखे, ते श्रावक माता पिता सरखो जाणवो. जे श्रावक साधु उपर मनमां तो घणो राग राखे,परंतु बहारथी विनय साचववामां मंद आदर देखाडे, पण साधुनो कोइ पराभव करे,तो ते समये तुरत त्यां जइ मुनिराजने साहाय्य करे, ते श्रावक बंधु सरखो जाणवो. जे श्रावक पोताने, मुनिना स्वजन करतां पण अधिक गणे, अने कांइ काम काजमां मुनिराज एनी सलाह न ले, तो अहंकारथी रोष करे, ते श्रावक मित्र सरखो जाणवो. जे म्होटो अहंकारी श्रावक साधुनां छिद्र जोया करे, तेमनी प्रमादथी थएली भूल हम्मेशां कह्या करे, अने तेमने तृण समान गणे, ते श्रावक शोक्य सरखो जाणवो. बीजा चार भांगामां, गुरुए कहेलो सूत्रार्थ जेवो कह्यो होय, तेवोज जे श्रावकना मनमां ऊतरे ते सुश्रावकने सिद्धांतमां आरिसा समान वर्णव्यो छे. जे श्रावके गुरुना वचननो बराबर निर्णय कर्यो नहीं, माटेज पवन जेम ध्वजाने आमतेम भमावे, तेम अज्ञानी लोको जेने भमावे, ते श्रावक ध्वजा समान जाणवो. गीतार्थ मुनिराज गमे तेटलुं समजावे, तो पण जे पकडेलो हठ छोडे नहीं, परंतु जे मुनिराज उपर द्वेषभाव न राखे, ते श्रावक स्तंभ समान जाणवो. जे श्रावक सद्धर्मनो उपदेश करनारा मुनिराज उपर पण "तुं उन्मार्ग देखाडनारो, निन्हव, मूढ अने मंदधर्मी छे." एवा निंदाना छांटा उडाडे, ते श्रावक खरंटक (झांखरा) समान जाणवो. जेम पातलुं (विष्टादि) अशुचि द्रव्य, स्पर्श करनार माणसने पण लेप करे छे (खरडे छे), तेम सारो उपदेश करनारने पण जे दूषण आपे, ते खरंटक (झांखरा) समान कहेवाय छे. निश्चय नयमते शोक्य समान अने खरंटक समान ए बन्ने मि-

थ्यात्वी (द्रव्य श्रावक) जाणवा. अने व्यवहार नयमते तो श्रावक कहेवाय छे, कारण के, ते जिनमंदिरादिकने विषे जाय छे.

(हवे 'श्रावक' ए शब्दनो अर्थ कहे छे.) श अने स ए बे सरखा जाणीने श्रावक शब्दनो अर्थ आ रीते थाय छे. प्रथम सकार मानीने "स्रवति अष्टप्रकारं कर्मेति श्रावकः" एटले दान, शील, तप, भावना इत्यादि शुभ योगथी आठ प्रकारना कर्मनो त्याग करे, ते श्रावक जाणवो. बीजो शकार मानीने "शृणोति यतिभ्यः सम्यक् सामाचारीमिति श्रावकः" एटले साधु पासेथी सम्यक् प्रकारे सामाचारी सांभले, ते श्रावक जाणवो. ए बन्ने अर्थ भाव श्रावकनी अपेक्षाथीज जाणवा. कह्युं छे के-जेनां पूर्वे बंधायलां अनेक पापो खपे छे,अर्थात् जीव प्रदेशथी बहार नीकली जाय छे, अने जे व्रतोथी निरंतर वींटायलो छे, ते श्रावक कहेवाय छे. जे पुरुष सम्यक्त्वादिक पामीने हर दिवसे मुनिराज पासे उत्कृष्ट सामाचारी सांभले छे, तेने जाण लोको श्रावक कहे छे. जे पुरुष ('श्रा' एटले) सिद्धांतना पदनो अर्थ विचारीने जे पोतानी आगम उपरनी श्रद्धा परिपक्व करे, ('व' एटले) नित्य सुपात्रने विषे धननो व्यय करे, अने ('क' एटले) रूडा मुनिराजनी सेवा करीने पोतानां माठां कर्म विंखेरी नांखे, अर्थात् खपावे, ए माटेज तेने उत्तम पुरुषो 'श्रावक' कहे छे." अथवा "जे पुरुष ('श्रा' एटले) पदना अर्थ चिंतवीने प्रवचन उपरनी श्रद्धा परिपक्व करे, तथा सिद्धांत सांभले, ('व' एटले) सुपात्रे धननो व्यय करे, अने दर्शन—समकित आदरे, ('क' एटले) माठां कर्मने विंखेरे, अने इंद्रियादिकनो संयम करे, तेने विचक्षण पुरुषो 'श्रावक' कहे छे." (हवे 'श्राद्ध' शब्दनो अर्थ कहे छे.) जेनी सद्धर्मने विषे श्रद्धा छे, ते 'श्राद्ध' कहेवाय छे. (मूल शब्द श्रद्धा हतो तेने) "प्रज्ञाश्रद्धार्चावृत्तेर्णः" ए व्याकरणसूत्रथी 'ण' प्रत्यय कर्यो, त्यारे (प्रत्ययना णकारनो लोप अने आदि वृद्धि थवाथी) 'श्राद्ध' एवुं रूप थाय छे. 'श्रावक' शब्दनी पेठे 'श्राद्ध' शब्दनो पण उपर करेलो अर्थ भाव श्रावकनी अपेक्षाथीज जाणवो. माटेज अहिं गाथामां कह्युं के अहिं भाव श्रावकनो अधिकार छे." इति चोथी गाथानो अर्थ. ॥ ४ ॥

एवी रीते चोथी गाथामां श्रावकनुं स्वरूप कह्युं. हवे पाछल बीजी

गाथामां 'दिवसकृत्य, रात्रिकृत्य' इत्यादि छ विषय कहेवामां आव्या छे, तेमां प्रथम दिवस कृत्यनो विधि कहे छे.

(मूलगाथा.)

नवकारेण विबुद्धो,
सरेइ सो सकुलधम्मनियमाई ॥
पडिकमिअसुईपूइअ,
गिहे जिणं कुणइ संवरणं ॥ ५ ॥

जावार्थः—"नमो अरिहंताणं" इत्यादि नवकार गणीने जाग्रत थएलो श्रावक पोतानुं कुल, धर्म, नियम इत्यादिकनुं चिंतवन करे. एनो तात्पर्यार्थः—प्रथम तो श्रावके निद्रा थोडी लेवी. पाछली रात्रे पहोर रात्रि बाकी रहे छते उठवुं. तेम करवामां आलोक संबंधी तथा परलोक संबंधी कार्यनो बरोबर विचार थवाथी ते कार्यनी सिद्धि तथा बीजा पण घणा गुण छे, अने तेम न करवामां आलोक परलोक संबंधी कार्यनी हानि विगेरे घणा दोष छे. लोकमां पण कह्युं छे के—

"कम्मीणं धण संपडइ, धम्मीणं परलोअ ॥
जिहिं सुत्ता रवि उग्गमइ, तिहिं नर आऊ न ठंअ" ॥ १ ॥

अर्थः—मजूरिया लोको जो वहेला उठीने कामे वलगे तो, तेमने धन मले छे, धर्मि पुरुषो वहेला उठीने धर्मकार्य करे तो, तेमने परलोकनुं सारुं फल मले छे; परंतु जेउ सूर्योदय थया छतां पण उठता नथी, तेउ बल, बुद्धि, आयुष्य अने धनने हारी जाय छे. ॥ १ ॥

निद्रावश थवाथी अथवा बीजा कांइ कारणथी जो पूर्वे कहेला वखते न उठी शके तो, पंदर मुहूर्त्तनी रात्रिमां जघन्यथी चौदमे ब्राह्म मुहूर्त्ते (अर्थात् चार घडी रात्रि बाकी रहे छते) उठवुं. उठतांज द्रव्यथी, क्षेत्रथी, कालथी तथा जावथी उपयोग करवो. ते आ प्रमाणेः—"हुं श्रावक छुं, के बीजो कोइ छुं?" एवो विचार करवो ते द्रव्यथी उपयोग. "हुं पोताना घरमां छुं के पारके घेर? मेडा उपर छुं के, भू-

मितले? एवो विचार करवो ते क्षेत्रथी उपयोग. "रात्रि छे के दिवस छे?" एवो विचार करवो ते कालथी उपयोग. "कायाना, मनना अथवा वचनना दुःखथी हुं पीडायलो छुं के नहीं?" एवो विचार करवो ते भावथी उपयोग. एवो चतुर्विध उपयोग दीधा पछी निद्रा बराबर गई न होय, तो नासिका पकडीने श्वासोच्छ्वासने रोके. तेथी निद्रा तदन जाय, त्यारे द्वार (बारणुं) जोइने कायचिंता विगेरे करवी. साधुनी अपेक्षाथी ओघनिर्युक्तिमां कह्युं छे के–द्रव्यादि उपयोग, अने श्वासोच्छ्वासनो निरोध करवो. रात्रे जो कांइ कोइ बीजाने कामकाज जणाववुं पडे तो, ते मंद स्वरथीज (हलवे सादे) जणाववुं. ऊंचा स्वरथी खासी, खुंखार, हुंकार अथवा कोइ पण शब्द न करवो. कारण के, तेम करवाथी गरोली विगेरे हिंसक जीव जागे अने माखी प्रमुख क्षुद्र जीवोने उपद्रव करे, तथा पडोशना लोको पण जाग्रत थई पोत पोताना कार्यनो आरंभ करवा लागे. जेम पाणी लावनारी तथा रांधनारी स्त्री, वेपारी, शोक करनार, मुसाफर, खेडूत, माली, रहेंट चलावनार, घरट्ट प्रमुख यंत्रने चलावनार, सलाट, घांची, धोबी, कुंभार, लुहार, सूतार, जुगारी, शस्त्र तैयार करनार, कलाल (दारुनी भठी लगाडनार), माछी, कसाई (जाल नांखी पंखीने तथा हरिणादिकने पकडनार) पारधी (बाण प्रमुख शस्त्रथी शिकार करनार) घातपात करनार, परस्त्रीगमन करनार, चोर, धाड पाडनार इत्यादि लोकोने परंपराए पोत पोताना निंद्य व्यापारने विषे प्रवृत्ति करावववानो तथा बीजा पण निरर्थक अनेक दोष लागे छे. श्रीभगवती सूत्रमां कह्युं छे के–धर्मी पुरुषो जागता अने अधर्मी पुरुषो सुता होय ते सारा जाणवा. एवी रीते वत्सदेशना राजा सतानिकनी बहेन जयंतीने श्रीमहावीरस्वामीए कह्युं छे.

निद्रा जती रहे, त्यारे स्वरशास्त्रना जाण पुरुषे पृथ्वी, जल, अग्नि, वायु अने आकाश ए पांचे तत्त्वोमां कयुं तत्त्व श्वासोच्छ्वासमां चाले छे? ते तपासवुं. कह्युं छे के–पृथ्वीतत्त्व अने जलतत्त्वने विषे निद्रानो त्याग करवो शुभकारी छे, पण अग्नि, वायु अने आकाश तत्त्वोने विषे तो ते दुःखदायक छे. शुक्लपक्षना प्रातःकालमां वाम–(चंद्र) नाडी अने कृष्णपक्षना प्रातःकालमां दक्षिण–(सूर्य) नाडी सारी जाणवी. शुक्लप-

क्षमां अने कृष्णपक्षमां अनुक्रमे त्रण दिवस (पडवे, बीज अने त्रीज) सुधी प्रातःकालमां चंद्रनाडी अने सूर्यनाडी शुभ जाणवी. शुक्ल प्रतिपदा (अजवाली पडवे) थी मांडीने प्रथम त्रण दिवस (त्रीज) सुधी चंद्रनाडीमां वायुतत्त्व वहे, ते पछी त्रण दिवस (चोथ पांचम अने छठ) सुधी सूर्यनाडीमां वायुतत्त्व वहे, ए रीते आगल चाले तो शुभ जाणवुं, पण एथी उलटुं एटले पहेला त्रण दिवस सूर्यनाडीमां वायु तत्त्व अने पाछला त्रण दिवस चंद्रनाडीमां वायु तत्त्व ए अनुक्रमे चाले तो दुःखदायी जाणवुं.

चंद्रनाडीमां वायुतत्त्व चालतां ज्यां जो सूर्यनो उदय थाय तो सूर्यनाडीमां अस्त थवो ए शुभ जाणवुं. तथा जो सूर्यने उदये सूर्यनाडी वहेती होय तो अस्तने समये चंद्रनाडी शुभ जाणवी. केटलाकने मते वारने अनुक्रमे सूर्य चंद्रनाडीना उदयने अनुसरी फल कह्यां छे. ते आ रीतेः—रवि, मंगल, गुरु अने शनी आ चार वारने विषे प्रातःकालमां सूर्य नाडी तथा सोम,बुध,अने शुक्र ए त्रण वारने विषे प्रातःकालमां चंद्रनाडी होय ते सारी. केटलाकने मते संक्रांतिना अनुक्रमथी सूर्य चंद्रनाडीना उदय कह्या छे. ते आ रीतेः—मेष संक्रांतिने विषे प्रातःकालमां सूर्यनाडी अने वृषभ संक्रांतिने विषे चंद्र नाडी सारी इत्यादि. केटलाकने मते चंद्रराशिना परावर्त्तनना क्रमथी [illegible]नो विचार छे. कह्युं छे के—सूर्यना उदयथी मांडीने एकेक नाडी अढी घडी निरंतर वहे छे. रहेंटना घडा जेम अनुक्रमे वारंवार भराय छे, अने खाली थाय छे, तेम नाडीउ पण अनुक्रमे फरती रहे छे. छत्रीश गुरु वर्ण (अक्षर) नो उच्चार करतां जेटलो काल लागे छे, तेटलो काल प्राणवायुने एक नाडीमांथी बीजी नाडीमां जतां लागे छे. एवी रीते पांच तत्त्वोनुं स्वरूप जाणवुं. अग्नितत्त्व ऊंचुं, जलतत्त्व नीचुं, वायुतत्त्व आडुं, पृथ्वीतत्त्व नासिकापुटनी अंदर अने आकाशतत्त्व चारे बाजु वहे छे. वहेती सूर्य अने चंद्रनाडीमां अनुक्रमे वायु, अग्नि, जल, पृथ्वी अने आकाश ए पांच तत्त्वो वहे छे. ए अनुक्रम सदायनो जाणवो. पृथ्वीतत्त्व पचास, जलतत्त्व चालीश, अग्नितत्त्व त्रीश, वायुतत्त्व वीश अने आकाशतत्त्व दस पल वहे छे. सौम्य (सारा) कार्यने विषे पृथ्वी अने जलतत्त्वथी फलनी उन्नति थाय. क्रूर तथा अ-

स्थिर एवा कार्यने विषे अग्नि, वायु अने आकाश ए त्रण तत्त्वोथी शुन्न फल थाय. आयुष्य, जय, लान्न, धान्यनी उत्पत्ति, वृष्टि, पुत्र, संग्रामनुं प्रश्न, जवुं अने आववुं एटला कार्यमां पृथ्वीतत्त्व अने जलतत्त्व शुन्न जाणवां, पण अग्नितत्त्व अने वायुतत्त्व शुन्न नथी. पृथ्वीतत्त्व होय तो कार्यसिद्धि धीरे धीरे अने जलतत्त्व होय तो शीघ्र कहेवी. पूजा, द्रव्योपार्जन, विवाह, किल्लादिनुं अथवा नदीनुं उल्लंघन, जवुं, आववुं, जीवित, घर, क्षेत्र इत्यादिकनो संग्रह, खरीदवुं, वेचवुं, वृष्टि, राजादिकनी सेवा, खेती, विष,जय, विद्या, पट्टान्निषेक इत्यादि शुन्न कार्यमां चंद्रनाडी शुन्न छे. कोइ कार्यनुं प्रश्न अथवा कार्यनो आरंन्न करवाने समये वाम (मावी) नासिका वायुथी पूर्ण होय, तथा तेनी अंदर वायुनुं जवुं आववुं, सारी पेठे चालतुं होय तो निश्चे कार्यसिद्धि थाय. बंधनमां पडेला, रोगी, पोताना अधिकारथी भ्रष्ट थएला एवा पुरुषोनुं प्रश्न, संग्राम, शत्रुनो मेलाप, सहसा आवेलो न्नय, स्नान, पान, न्नोजन, गइ वस्तुनी शोध खोल, पुत्रने अर्थे स्त्रीनो संन्नोग, विवाद तथा कोइ पण क्रूर कर्म एटली वस्तुमां सूर्यनाडी सारी छे. कोइ ठेकाणे एम छे के, विद्यानो आरंन्न, दीक्षा, शस्त्रनो अन्न्यास, विवाद, राजानुं दर्शन, गीत इत्यादि, मंत्र यंत्रादिकनुं साधन, एटला कार्यमां सूर्यनाडी शुन्न छे. जमणी अथवा मावी जे नासिकामां प्राणवायु एक सरखो चालतो होय, ते वाजुनो पग आगल मूकीने पोताना मंदिरमांथी नीकलवुं. सुख, लान्न अने जय एना अर्थी पुरुषोए पोताना देवादार, शत्रु, चोर, विवाद करनारा इत्यादिकने पोतानी शून्य (श्वासोच्छ्वास रहित) नासिकाना न्नागमां राखवा. कार्यसिद्धिनी इच्छा करनारा पुरुषोए स्वजन, पोतानो स्वामी, गुरु तथा वीजा पोताना हितचिंतक ए सर्व लोकोने पोतानी जे नासिका वहेती होय, ते नासिकाना न्नागमां राखवा. पुरुषे विछाना उपरथी उठतां जे नासिका पवनना प्रवेशथी परिपूर्ण होय, ते नासिकाना न्नागनो पग प्रथम न्नूमि उपर मूकवो.

श्रावके एवा विधिथी निद्रानो त्याग करीने परम मंगलने अर्थे बहुमान पूर्वक नवकार मंत्रनुं व्यक्त वर्ण न संन्नलाय (कोइ स्पष्ट न सांन्नले) एवी रीते स्मरण करवुं. कह्युं छे के—विछाना उपर वेठेला पुरुषे पंच पर-

मेष्ठिनुं चिंतवन मनमां करवुं. एम करवाथी सुतेला माणसना संबंधमां अविनयनी प्रवृत्ति रोकाय छे. बीजा आचार्यो तो–एवी कोइ पण अवस्था नथी के, जेनी अंदर नवकार मंत्र गणवानो अधिकार नथी. एम मानीने " नवकार मंत्र हमेश माफक गणवो " एम कहे छे. आ बन्ने मतो प्रथम पंचाशकनी वृत्तिमां कह्या छे. श्राद्धदिनकृत्यमां तो एम कह्युं छे के, शय्यानुं स्थानक मूकीने नीचे भूमी उपर बेसवुं, अने भावबंधु तथा जगत्ना नाथ एवा नवकारनुं भणवुं. यतिदिनचर्यामां तो आ रीते कह्युं छे के, रात्रिने पाछले पहोरे बाल, वृद्ध इत्यादि सर्वे लोको जागे छे. माटे ते समये भव्य जीवो सात आठ वार नवकार मंत्र कहे छे. एवी रीते नवकार गणवानो विधि जाणवो.

निद्रा करीने उठेलो पुरुष मनमां नवकार गणतो शय्या मूके, पवित्र भूमि उपर उभो रही अथवा पद्मासनादि सुखासने बेसे. पूर्व दिशाए, उत्तर दिशाए अथवा ज्यां जिनप्रतिमा होय ते दिशाए मुख करे. अने चित्तनी एकाग्रता विगेरे थवाने अर्थे कमलबंधथी अथवा हस्तजपथी नवकार मंत्र गणे. तेमां कल्पित अष्टदल कमलनी कर्णिका उपर प्रथम पद स्थापन करवुं, पूर्व, दक्षिण, पश्चिम तथा उत्तर दिशाना दल उपर अनुक्रमे बीजुं, त्रीजुं, चोथुं अने पांचमुं पद स्थापन करवुं. अने अग्नि, नैऋत्य, वायव्य अने ईशान ए चार कोण दिशामां बाकी रहेलां चार पद अनुक्रमे स्थापन करवां. श्रीहेमचंद्रसूरिजीए आठमा प्रकाशमां कह्युं छे के, आठ पांखडीना श्वेतकमलनी कर्णिकाने विषे चित्त स्थिर राखीने त्यां पवित्र सात अक्षरनो मंत्र–(नमो अरिहंताणं) नुं चिंतवन करवुं. (पूर्वादि) चार दिशानी चार पांखडीने विषे अनुक्रमे सिद्धादि चार पदनुं, अने विदिशाने विषे बाकीनां चार पदनुं चिंतवन करवुं. मन वचन कायानी शुद्धिथी जो ए रीते एक सो आठ वार मौन राखीने नवकारनुं चिंतवन करे, तो भोजन करतां छतां पण उपवासनुं फल अवश्य पामे. नंद्यावर्त्त, शंखावर्त्त, इत्यादि प्रकारथी हस्तजप करे, तो पण इष्टसिद्धि आदिक घणा फलनी प्राप्ति थाय छे. कह्युं छे के–जे भव्य हस्तजपने विषे नंद्यावर्त्त वार संख्याए नव वार एटले हाथ उपर फरतां रहेलां बार स्थानक (वेढा) ने विषे नव फेरा अर्थात् एक सो आठ वार नवकार मंत्र

जपे,तेने पिशाचादि व्यंतरो उपद्रव करे नहि. बंधनादि संकट होय तो नंद्यावर्त्तने बदले तेथी विपरीत (अवला) शंखावर्त्तथी अथवा मंत्रना अक्षरना किंवा पदना विपरीत क्रमथी नवकार मंत्रनो लक्षादि संख्या सुधी पण जप करवो एटले क्लेशनो नाश इत्यादि शीघ्र थाय.

उपर कहेलो कमलबंध जप अथवा हस्तजप करवानी शक्ति न होय तो, सूत्र, रत्न, रुद्राक्ष इत्यादिकनी जपमाला (नोकारवाली) पोताना हृदयनी समश्रेणिमां पहेरेला वस्त्रने के, पगने स्पर्श करे नहि, एवी रीते धारण करवी. अने मेरुनुं उल्लंघन न करतां विधि प्रमाणे जप करवो. कह्युं छे के–अंगुलिना अग्रनागथी, व्यग्रचित्तथी, तथा मेरुना उल्लंघनथी करेलो जप, प्राये अल्प फलनो आपनारो थाय छे. लोक समुदायमां जप करवा करतां एकांतमां करवो ते, मंत्राक्षरनो उच्चार करीने करवा करतां मौनपणे करवो ते, अने मौनपणे करवा करतां पण मननी अंदर करवो ते श्रेष्ठ छे. ए त्रणे जपमां पहेला करतां बीजो अने बीजा करतां त्रीजो श्रेष्ठ जाणवो. जप करतां थाकी जाय तो ध्यान करवुं अने ध्यान करतां थाकी जाय तो जप करवो. तेमज बे करतां थाकी जाय तो स्तोत्र कहेवुं एम गुरु महाराजे कह्युं छे. श्रीपादलिप्त सूरिजीए पोते करेली प्रतिष्ठापद्धतिमां पण कह्युं छे के, मानस, उपांशु अने नाष्य एवा जपना त्रण प्रकार छे. तेमां केवल मनोवृत्तिथीज उत्पन्न थएलो अने मात्र पोताथीज जाणी शकाय ते मानस जप, बीजाथी संनलाय नहीं एवी रीते अंदर बोलवुं ते उपांशु जप, तथा बीजाथी संनलाय तेवी रीते करवो ते नाष्य जप. एमां पहेलानो शांत्यादि उत्तम कार्यने विषे, बीजानो पुष्टयादि मध्यम कार्यने विषे, तथा त्रीजानो अनिचार–जारण मारणादि अधम कार्यने विषे उपयोग करवो. मानस जप यत्नसाध्य छे, अने नाष्यजप अधम फल आपनारो छे, माटे साधारण होवाथी उपांशु जपनोज उपयोग करवो. नवकारनां पांच अथवा नव पद अनानुपूर्वीथी (विपरीत क्रमथी) पण चित्तनी एकाग्रताने अर्थे गणवां. तेनुं (नवकारनो) एकेक अक्षर, पद विगेरे पण फेरववुं. आठमा प्रकाशमां कह्युं छे के, पंच परमेष्ठिना नामथी उत्पन्न थएली सोल अक्षरनी विद्या छे, तेनो बसे जप करे, तो उपवा-

सनुं फल मले. अहिं "अरिहंत सिद्ध आयरिअ उवज्झाय साहु" ए सोल अक्षर जाणवा. तेमज भव्य जीव, त्रणसो वार छ अक्षरना मंत्रनो, चारसो वार चार अक्षरना मंत्रनो अने पांचसो वार "अ" ए वर्णनो चित्तनी एकाग्रताथी जप करे, तो उपवासनुं फल पामे. अहिं ". अरिहंत सिद्ध" ए छ अक्षरनो तथा "अरिहंत" ए चार अक्षरनो मंत्र जाणवो. उपर कहेलुं फल केवल जीवनी प्रवृत्ति करवाने अर्थेज छे. परमार्थथी तो नवकार जपनुं फल स्वर्ग तथा मोक्ष छे. तेमज कह्युं छे के—नाभिकमले सर्वतोमुखी "अ"कार, शिरःकमले "सि"कार, मुखकमले "आ" कार, हृदयकमले "उ"कार, कंठपंजरने विषे "सा"कार रहेलो छे एम ध्यान करवुं. तथा बीजां पण सर्व कल्याणनां करनारां मंत्रबीज चिंतववां. इहलोक संबंधी फलनी इछा करनारा पुरुषोए ए (नवकार) मंत्र ॐकार सहित पठन करवो, अने निर्वाण पदनी इछा करनारा होय तेमणे ॐकार रहित पठन करवो. एवी रीते चित्त स्थिर थवाने अर्थे ए मंत्रना वर्ण अने पद अनुक्रमे जूदां करवां. जपादिकनुं घणुं फल कह्युं छे, जेम— क्रोडो पूजा समान एक स्तोत्र छे, क्रोडो स्तोत्र समान एक जप छे, क्रोडो जप समान ध्यान छे,अने क्रोडो ध्यान समान लय (चित्तनी स्थिरता) छे. चित्तनी एकाग्रता थवाने अर्थे जिन भगवान्‌नी जन्मकल्याणकादि भूमि विगेरे तीर्थने अथवा बीजा कोइ चित्तने स्वस्थ्य करनार, पवित्र अने एकांत स्थाननो आश्रय करवो. ध्यानशतकमां कह्युं छे के—तरुण स्त्री, पशु, नपुंसक अने कुशील पुरुष एथी हम्मेशां रहित एवुं पवित्र अने एकांत स्थानक मुनिराजनुं कह्युं छे. ध्यान करवाने समये एवुं स्थानक विशेषे करी अवश्य जोइए.

जेमना मन वचन कायाना योग स्थिरता पाम्या होय अने तेथीज ध्यानने विषे निश्चल मन थयुं होय ते मुनिराजने तो माणसनी भीडवाला गाममां अने शून्य अरण्यमां (अटवीमां) कांइ पण विशेष नथी. माटे ज्यां मन वचन कायाना योग स्थिर रहे, अने कोइजीवने हरकत न थती होय, ते स्थान ध्यान करनारने उचित जाणवुं. जे समये मन वचन कायाना योग उत्तम समाधिमां रहेता होय, तेज काल ध्यानने उचित छे. ध्यान करनारने दिवसनो के रात्रिनोज समय जोइए इत्यादि

नियम (शास्त्रमां) कह्यो नथी. देहनी अवस्था जीवने ध्यानने विषे हरकत करनारी न होय, तेज अवस्थामां गमे तो उभो रही, बेसी अथवा बीजी रीते पण ध्यान करवुं. कारण के, साधुउ सर्व देशमां, सर्व कालमां अने सर्व प्रकारनी देहनी चेष्टामां वर्तता पापकर्म शमावीने सर्वोत्कृष्ट केवलज्ञानादिक पाम्या. माटे ध्यानना संबंधमां देशनो, कालनो अने देहनी अवस्थानो कोइ पण नियम सिद्धांतमां कह्यो नथी. जेम मन वचन कायाना योग समाधिमां रहे, तेम ध्यान करवानो प्रयत्न करवो. नवकार मंत्र आलोकमां तथा परलोकमां घणो गुणकारी छे. महानिशिथ सूत्रमां कह्युं छे के—नवकार मंत्रनुं भावथी चिंतवन कर्युं होय तो ते चोर, श्वापद (जंगली जानवरो), सर्प, जल, अग्नि, बंधन, राक्षस, संग्राम अने राजा एटला थकी उत्पन्न थता भयनो नाश करे छे. बीजे ठेकाणे पण कह्युं छे के, जीवना जन्म समये नवकार गणवा. कारण के, तेथी उत्पन्न थनार जीवने सारी फल प्राप्ति थाय छे. देहना अंत समये पण नवकार गणवा. कारण के, तेथी मरनार सुगतिए जाय छे. आपदा आवी पडे तो पण गणवा. कारण के, तेथी शेंकडो आपदानो नाश थाय छे. घणी ऋद्धि होय तो पण गणवा. कारण के, तेथी ऋद्धिनी वृद्धि थाय छे.

नवकारनो एक अक्षर गणे तो सात सागरोपम स्थितिवालुं, एक पद गणे तो पचाश सागरोपम स्थितिवालुं, अने समग्र नवकार गणे तो पांचसो सागरोपम स्थितिवालुं पापकर्म नाश पामे छे. जे जीव एक लक्ष नवकार मंत्र गणे, अने विधिपूर्वक जिन नमस्कारनी पूजा करे, ते तीर्थंकर नामगोत्र बांधे एमां संशय नथी. जे जीव आठ क्रोड, आठ लाख, आठ हजार, आठसो आठ (८०८०८८०८) वार नवकार मंत्र गणे, ते त्रीजे भवे मुक्ति पामे. नवकार माहात्म्य उपर आलोक संबंधमां श्रेष्ठिपुत्र शिवकुमारादिकनुं दृष्टांत छे. जेम—ते (श्रेष्ठिपुत्र शिवकुमार) द्यूतादि व्यसनमां आसक्त होवाथी तेना पिताए तेने शिखामण दीधी के, कोइ संकट आवी पडे त्यारे नवकार मंत्र गणजे. केटलेक काले पिता मरी गया पछी व्यसनथी निर्धन थएलो शिवकुमार धनने अर्थे कोइ त्रिदंडीना कहेवाथी उत्तरसाधक थयो. कृष्णचतुर्दशीनी रात्रिए स्मशानमां

(मृतकलेवरना) पग घसतां व्हीक पाम्यो, तेथी तेणे तेज वखते त्रण वार नवकार मंत्र गण्यो. तेथी उन्ना थएला शबनी शक्ति तेना उपर चाली नहीं. त्यारे शबे त्रिदंमीने हण्यो. ते त्रिदंमीनोज सुवर्णपुरुष थयो. तेथी घणा ऋद्धिशाली थएला शिवकुमारे आलोकमां जिनमंदिरादिक बंधाव्यां.

परलोक संबंधमां [1]वटशबलिकादि दृष्टांत जाणवुं. जेम—ते (वटशबलिका) [2]यवनना बाणथी विंधाइ, त्यारे मुनिराजे तेने नवकार मंत्र दीधो. तेथी ते सिंहलाधिपति राजानी मान्य पुत्री थइ. एकदा कोइ म्होटा श्रेष्ठिए छींक आवतां पोताने नवकारनुं प्रथम पद कह्युं. ते सांजलवाथी तेने (पुत्रीने) जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं. तेथी तेणे पचाश वहाण जरी, साथे लइ नृगुकच्छमां आवी शबलिकाविहारनो उद्धार कराव्यो.

माटे निद्रा लइ ऊठतांज प्रथम नवकार मंत्र गणवो. पछी धर्मजागरिका करवी. ते आ रीतेः— हुं कोण? अने म्हारी जाति कइ? कुल कयुं? देव कोण? गुरु कया? धर्म कयो? अन्निग्रह कया? अने अवस्था कइ? में पोतानुं कर्तव्य कर्युं के नहि? कांइ अकृत्य (न करवा योग्य) कर्युं के शुं? म्हारे कांइ कर्तव्य करवानुं बाकी रह्युं छे के शुं? करवानी शक्ति छतां (प्रमादथी) हुं करतो नथी एवुं कांइ छे? पारका जन म्हारुं शुं (सारुं के मातुं) जुए छे? हुं पोतानुं (सारुं मातुं) शुं जोउं छुं? (म्हारामां रहेलो) कयो दोष हुं छोडतो नथी? एमज आजे तिथि कइ? अरिहंतनुं कल्याणक कयुं? तथा म्हारे आजे शुं करवुं जोइए? इत्यादि विचार करे.

आ धर्मजागरिकामां जावथी पोतानुं कुल, धर्म, व्रत, इत्यादिकनुं चिंतवन, द्रव्यथी सद्गुरु आदिकनुं चिंतवन, क्षेत्रथी "हुं कया देशमां? पुरमां? ग्राममां? अथवा स्थानकमां छुं?" ए विचार तथा कालथी "हमणां प्रजात काल छे? के, रात्रि बाकी छे?" इत्यादि विचार करवो. प्रस्तुत गाथाना "सकुल धम्मनियमाइ" ए पदमां "आदि" शब्द छे, तेथी उपर कहेला सर्व विचारनो अहिं संग्रह कर्यो. एवी धर्मजागरिका करवाथी पोतानो जीव सावधान रहे छे, अने तेथी विरुद्ध कर्मनो

१ वट उपर रहेली समली. २ म्लेच्छ.

तथा दोषादिकनो त्याग, पोताना आदरेला व्रतनो निर्वाह, नवा गुणनो लाभ, अने धर्मनी उपार्जना इत्यादिक सारा परिणाम थाय छे. संभलाय छे के, आनंद, कामदेव इत्यादिक धर्मी लोको पण धर्मजागरिका करवाथी बोध पाम्या, अने श्रावकप्रतिमादि विशेष धर्म आचरवा लाग्या. अहिं सुधी प्रस्तुत गाथाना पूर्वार्धनी व्याख्या थइ.

हवे उत्तरार्धनी व्याख्याः—धर्मजागरिका करी रह्या पछी प्रतिक्रमण करनार श्रावके रात्रि प्रतिक्रमण करी, तथा न करनारे न करी रागादिमय [1]कुस्वप्न, [2]द्वेषादिमय दुःस्वप्न तथा माठा फलनुं सूचक स्वप्न ए त्रणेमां पहेलाना परिहारने अर्थे एकसो आठ श्वासोच्छ्वासनो काउस्सग्ग करवो, अने बाकीना परिहारने अर्थे सो श्वासोच्छ्वासनो काउस्सग्ग करवो. प्रतिक्रमण विधि आगल कहीशुं. व्यवहार भाष्यमां कह्युं छे के— प्राणातिपात (हिंसा), मृषावाद (असत्य वचन), अदत्तादान (चोरी), मैथुन (स्त्रीसंभोग), अने परिग्रह (धन धान्यादिकनो संग्रह) ए पांचे स्वप्नमां पोते कर्यां, कराव्यां अथवा अनुमोद्यां होय तो पूरा सो श्वासोच्छ्वासनो काउस्सग्ग करवो. मैथुन (स्त्रीसंभोग) पोते कर्युं होय तो सत्तावीस श्लोकनो (एकसो आठ श्वासोच्छ्वासनो) काउस्सग्ग करवो. काउस्सग्गमां पच्चीस श्वासोच्छ्वास प्रमाणवालो लोगस्स चार वार गणवो. अथवा पच्चीस श्लोक प्रमाणवालां दशवैकालिक सूत्रना चोथा अध्ययनमां कहेलां पंच महाव्रत चिंतववां. अथवा स्वाध्याय रूप गमे ते पच्चीस श्लोक गणवा. एवी रीते व्यवहार भाष्यनी वृत्तिमां कह्युं छे. प्रथम पंचाशकनी वृत्तिमां पण कह्युं छे के, कोइ वखते मोहिनी कर्मना उदयथी स्त्री सेवारूप कुस्वप्न आवे तो, तेज वखते उठी ईर्यावहि पूर्वक प्रतिक्रमण करी एकसो आठ श्वासोच्छ्वासनो काउस्सग्ग करवो.

काउस्सग्ग कर्या पछी अने रात्रि प्रतिक्रमणनी वेला थाय त्यां सुधी घणी निद्रा विगेरे प्रमाद थाय तो पाछो काउस्सग्ग करवो. कोइ वखते दिवसे निद्रा लेतां कुस्वप्न आवे,तो पण एवी रीतेज काउस्सग्ग करवो एम

१ स्वप्नमां स्त्रीने भोगववुं तथा बीजी कांइ कामचेष्टा करवी तेने शास्त्रमा कुस्वप्न कहे छे.

२ स्वप्नमां कोइनी साथे वैर मत्सर करवो, अथवा कोइ पण रीते द्वेषादिक प्रकट करवा तेने दुःस्वप्न कहे छे.

जणाय छे; पण ते तेज वखते करवो ? के, संध्या समये प्रतिक्रमणने अव-सरे करवो? ते बहुश्रुत जाणे. विवेकविलासादि ग्रंथमां तो एम कह्युं छे के, सारुं स्वप्न जोयुं होय तो पाछुं सुइ रहेवुं नहीं, अने सूर्योदय थाय त्यारे ते (स्वप्न) गुरु आगल कहेवुं. डुस्वप्न जोवामां आवे तो एथी उ-लटुं करवुं, एटले ते जोतांज सुइ रहेवुं, अने ते कोइ आगल कहेवुं पण नहीं. जेना शरीरमां कफ वात पित्तनो प्रकोप अथवा कोइ जातनो रोग न होय, तथा जे शांत, धार्मिक अने जितेंद्रिय होय तेज पुरुषनां शुन्न अथवा अशुन्न स्वप्न साचां थाय छे. १ अनुन्नवेली वातथी, २ सांन्नलेली वातथी, ३ दीठेली वातथी, ४ प्रकृतिना अजीर्णादि विकारथी, ५ स्वन्नाव-थी, ६ निरंतरनी चिंताथी, ७ देवतादिकना उपदेशथी, ८ धर्मकरणीना प्रन्नावथी तथा ए अतिशय पापथी एवा नव कारणथी मनुष्योने नव प्रकारनां स्वप्न आवे छे. पहेलां छ कारणथी दीठेलां शुन्न अथवा अशुन्न स्वप्न निष्फल जाणवां अने छेल्लां त्रण कारणथी दीठेलां शुन्न अशुन्न स्वप्न पोतानुं फल देनारां जाणवां. रात्रिना पहेला, बीजा, त्रीजा अने चोथा पहोरे दीठेलां स्वप्न अनुक्रमे बार, छ, त्रण अने एक मासे पोतानां फल आपे छे. रात्रिनी छेल्ली बे घडीए दीठेलुं स्वप्न दस दिवसमां फले छे, अने सूर्योदयने समये दीठेलुं तो तत्काल फल आपे छे. उपरा उपरी आवेलां, दिवसे दीठेलां, मननी चिंताथी, शरीरना कोइ व्याधिथी अ-थवा मल मूत्रादिकना रोकाणथी आवेलां स्वप्न फोगट जाणवां. पहेलां अशुन्न अने पछी शुन्न आवे, अथवा पहेलां शुन्न अने पछी अशुन्न आवे, तो ए पाछलथी आवे तेज फल आपनार जाणवां. माठुं स्वप्न आवे तो तेनी शांति करवी जोईए. स्वप्नचिंतामणि शास्त्रमां पण कह्युं छे के. अनिष्ट स्वप्न जोतांज रात्रि होय तो फरीवार सुइ जवुं. ते स्वप्न कोइने क्यारे पण कहेवुं नहीं. कारण के, तेम करवाथी तेनुं (माठुं) फल थतुं नथी. जे पुरुष सवारमां उठीने जिनन्नगवाननुं ध्यान अथवा स्तुति करे. किंवा पांच नवकार गणे, तेनुं डुःस्वप्न फोगट थाय. देव गुरुनी पूजा तथा शक्ति माफक तपस्या करवी. ए रीते जे लोको हमेशां धर्मकरणीमां रमी रहे छे, तेमने आवेलां माठां स्वप्न पण सारां फलनां आपनारां थाय छे. देव, गुरु, उत्तम तीर्थ, तथा आचार्य एमनुं नाम लइने तथा स्मरण क-

रीने जे लोको निद्रा ले छे, तेमने कोइ काले पण मातुं स्वप्न आवतुं नथी.

पछी खस विगेरे थइ होय तो तेने थूंक लगाडीने घसवुं, अने शरीरना अवयव दृढ थवाने अर्थे बे हाथथी अंगमर्दन करवुं. पुरुषे प्रातःकालमां पहेलां पोतानो जमणो हाथ जोवो, अने स्त्रीए मावो हाथ जोवो. केम के, ते पोतानुं पुण्य प्रकट देखाडे छे. जे लोको माता, पिता इत्यादि वृद्ध लोकोने नमस्कार करे छे, तेने तीर्थयात्रानुं फल प्राप्त थाय छे. माटे ते (नमस्कार) प्रतिदिन करवो. जे लोको वृद्ध पुरुषनी सेवा करता नथी, तेमनाथी धर्म वेगलो रहे छे, जे लोको राजसेवा करता नथी, तेमनाथी लक्ष्मी वेगली रहे छे, अने जे लोको वेश्यानी साथे मित्रता राखता नथी, तेमनाथी [1]विषयवासनानी तृप्ति वेगली रहे छे.

रात्रि प्रतिक्रमण करनारने पच्चरकाणनो उच्चार करतां पहेलां सचित्तादि चौद नियम लेवा जोइए. प्रतिक्रमण नहीं करे, तेणे पण सूर्योदयथी पहेलां चौद नियम ग्रहण करवा, शक्ति माफक नवकारसी, गंठिसहिअ, बियासणुं, एकासणुं इत्यादि पच्चरकाण करवुं. तथा सचित्त द्रव्यनो अने विगय विगेरेनो जे नियम राखेलो होय, तेमां संक्षेप करीने देशावकाशिक व्रत करवुं, विवेकी पुरुषे प्रथम सद्गुरुनी पासे यथाशक्ति समकित मूल बारव्रत रूप श्रावकधर्मनुं ग्रहण अवश्य करवुं. कारण के, तेम करवाथी सर्वविरतिनो (चारित्रनो) लाभ थवानो संभव रहे छे. विरतिनुं फल घणुं म्होटुं छे. मन वचन कायाना व्यापार चालता न होय, तो पण अविरतिथी निगोदिया विगेरे जीवनी पेठे घणो कर्मबंध अने बीजा महा दोष थाय छे, कह्युं छे के—जे भव्य जीव भावथी विरतिनो (देशविरतिनो अथवा सर्वविरतिनो) अंगीकार करे, तेनी विरति करवाने असमर्थ एवा देवता घणी प्रशंसा करे छे.

एकेंद्रिय जीवो कवल आहार बिलकुल करता नथी, तो पण तेमने उपवासनुं फल मलतुं नथी, ए अविरतिनुं फल जाणवुं. एकेंद्रिय जीवो मन वचन कायाथी सावद्य व्यापार करता नथी, तो पण तेमने उत्कृ-

---

[1] अहिं वेश्यानी साथे मैत्री राखवानुं कह्युं. ते विषयनी लंपटताथी एम समजवुं नहीं, पण ते विषयनुं तुच्छ स्वरूप जाणवा माटे वेश्यानी साथे मैत्री राखवी. एम करवाथी त्यांना बनाव जोइने विषय उपर वैराग्यबुद्धि थाय छे.

ष्टथी अनंताकाल सुधी ते कायामां रहेवुं पडे छे. एनुं कारण अविरति जाणवुं. जो परन्नवे विरति करी होत तो, तिर्यंच जीवो आ न्नवमां कशा (चाबक), अंकुश, परोणी इत्यादिकनो प्रहार तथा वध, बंधन, मारण इत्यादि शेंकडो दुःख न पामत. सद्गुरुनो उपदेश विगेरे सर्व सामग्री छतां पण अविरति कर्मनो उदय होय तो देवतानी पेठे विरति स्वीकारवानो परिणाम थतो नथी. माटेज श्रेणिक राजा क्षायिक सम्यग्दृष्टि छतां तथा वीर न्नगवान्नुं वचन सांन्नलवुं इत्यादि उत्कृष्ट योग छतां पण मात्र कागडाना मांसनी पण बाधा लइ शक्यो नहीं. अविरतिने विरतिथी जिताय छे अने विरति अन्न्यासथी साध्य थाय छे. अन्न्यासथीज सर्व क्रियामां निपुणता उत्पन्न थाय छे. लखवुं, न्नणवुं, गणवुं, गावुं, नाचवुं इत्यादि सर्व कला कौशल्यमां ए वात सर्वे लोकोने अनुन्नव सिद्ध छे. अन्न्यासथी सर्व क्रियाउं सिद्ध थाय छे, अन्न्यासथीज सर्व कलाउं आवडे छे, अने अन्न्यासथीज ध्यान, मौन इत्यादि गुणोनी प्राप्ति थाय छे. माटे अन्न्यासथी न बने एवुं शुं छे? जो निरंतर विरतिना परिणाम राखवानो अन्न्यास करे, तो परन्नवे पण ते परिणामनी अनुवृत्ति थाय छे. कह्युं छे के–जीव आ न्नवमां जे कोइ गुणनो अथवा दोषनो अन्न्यास करे छे, ते अन्न्यासना योगथीज परन्नवे ते वस्तु पामे छे. माटे जेवी इच्छा होय ते प्रमाणे पण विवेकी पुरुषे बारव्रत संबंधी नियम ग्रहण करवा.

आ स्थलने विषे श्रावके अने श्राविकाए पोतानी इच्छाथी परिमाण केटलुं राखवुं? तेनी सविस्तर व्याख्या करवी जोइए. जेथी सारी पेठे जाणी, इच्छा माफक परिमाण राखी, नियमनो स्वीकार करे तो तेनो न्नंग न थाय. नियम तो विचार करीने तेवी रीतेज लेवा के, जे रीते आपणे पाली शकीए. सर्व नियमोमां सहसानान्नोगादि चार आगार छे, ए ध्यानमां राखवा. माटे अनुपयोगथी अथवा सहसागारादिकथी नियममां राखेली वस्तु नियमथी वधारे लेवाय, तो पण नियमनो न्नंग थतो नथी, पण अतिचार मात्र थाय छे. जाणी जोइने नियम करतां वधारे लेशमात्र ग्रहण करे तो नियमनो न्नंग थाय छे. कोइ समये पापकर्मना वशथी जाणतां नियमनो न्नंग थाय, तो पण धर्मार्थी जीवे आगल नियम

१ अन्नत्थणाभोगेणं, २ सहसागारेणं, ३ महत्तरागारेणं, अने ४ सव्वसमाहिवत्तियागारेणं

अवश्य पालवो. पडवे, पांचम, अने चौदश इत्यादि पर्वतिथीए जेणे उपवास करवानो नियम लीधो होय, तेने कोइ समये तपस्यानी तिथिए बीजी तिथिनी भ्रांति विगेरे थवाथी, जो सचित्तजलपान, तांबूलभक्षण, कांइक भोजन विगेरे थाय, अने पछी तपस्यानो दिवस जणाय, तो मुखमां कोलिओ होय ते पण गळी जवो नहीं. परंतु ते काढी नांखीने प्रासुक जलथी मुखशुद्धि करवी अने तपस्यानी रीति प्रमाणे रहेवुं. जो कदाचित् भ्रांतिथी तपस्याने दिवसे पूरे पूरुं भोजन करे, तो बीजे दिवसे दंडने अर्थे तपस्या करवी, अने समाप्तिने अवसरे ते तप वर्धमान (जेटला दिवस पडी गया होय, तेटलानी वृद्धि करीने) करवुं. एम करे तो अतिचार मात्र लागे, पण नियमनो भंग थाय नहीं. "आजे तपस्यानो दिवस छे," एम जाण्या पछी एक दाणो गळी जाय, तो नियमनो भंग थवाथी नरक गतिनुं कारण थाय छे. "आजे तपस्यानो दिवस छे के नहीं?" अथवा "ए वस्तु लेवाय के नहीं?" एवो मनमां संशय आवे, अने ते (वस्तु) ले तो नियमभंगादि दोष लागे. घणो मंदवाड, भूत पिशाचादिकना उपद्रव थवाथी परवशपणुं अने सर्पदंशादिकथी असमाधिपणुं थवाने लीधे तप न थाय तो पण चोथा आगारनो (सव्वसमाहिवत्तियागारेणं) उच्चार कर्यो छे माटे नियमनो भंग न थाय. एवी रीते सर्व नियमने विषे विचार करवो. कह्युं छे के—नियमनो भंग थाय तो म्होटो दोष लागे छे, माटे थोडो नियम लइने ते बराबर पालवामांज घणो गुण छे. धर्मना संबंधमां तारतम्य अवश्य जाणवुं जोइए. माटेज (पच्चक्खाणमां) आगार राखेला छे.

जो पण कमलश्रेष्ठिए "समीप रहेला कुंभारना माथानी टाल जोया विना म्हारे भोजन न करवुं." एवो नियम मात्र कौतुकथीज लीधो, तो पण तेथी तेने अर्थ निधाननी प्राप्ति थइ. अने तेथीज नियम सफल थयो. तो पुण्यने अर्थे जो नियम ले, तो तेनुं केटलुं फल कहेवुं? कह्युं छे के—पुण्यनी इच्छा करनार पुरुषे गमे ते नियम पण अवश्य ग्रहण करवो. ते (नियम) अल्पमात्र होय तो पण कमलश्रेष्ठिनी पेठे घणा लाभने अर्थे थाय छे. परिग्रह परिणाम व्रतने विषे दृढता राखवा उपर रत्नसार श्रेष्ठीनुं दृष्टांत आगल कहिशुं. नियम एवी रीते लेवाः—तेमां प्रथम तो मि-

थ्यात्व छोडी देवुं. पछी नित्य शक्ति माफक दिवसमां त्रण, बे अथवा एक वार भगवान्नी पूजा, देवदर्शन, संपूर्ण देववंदन अथवा चैत्यवंदन करवानो नियम लेवो. एमज सामग्री (जोगवाइ) होय तो सद्गुरुने म्होटी अथवा न्हानी वंदना करवी. सामग्री न होय तो सद्गुरुनुं नाम ग्रहण करीने नित्य वंदना करवी, दररोज वर्षाकालना चातुर्मासमां अथवा [1]पंचपर्वी इत्यादिकने विषे अष्ट प्रकारी पूजा करवी. यावज्जीव सुधी नवुं आवेलुं अन्न, पकान्न अथवा फलादिक भगवान्ने अर्पण कर्या वगर न लेवुं. नित्य नैवेद्य, सोपारी विगेरे भगवान आगल मूकवुं. नित्य त्रण चोमासामां अथवा वार्षिक (संवत्सरी) अने दीपोत्सवादिक (दीवाली आदिक) ने विषे अष्टमंगलिक मूकवां. नित्य, पर्वतिथिए अथवा वर्षनी अंदर केटलीक वार खाद्य (सुखडी), स्वाद्य (मुखवास) विगेरे सर्व वस्तु देवने अने गुरुने अर्पण करीने (बाकी रहेली) पोताना भोगमां लेवी. दर महिने अथवा दर वर्षे म्होटी ध्वजा चढावी घणा विस्तारथी स्नात्र महोत्सव पूर्वक म्होटी पूजा तथा रात्रिजागरण विगेरे करवुं.

नित्य अथवा महिनामां किंवा वर्षमां केटलीक वार चैत्यशाला प्रमार्जवी, समारवी इत्यादि. प्रतिमासे अथवा प्रतिवर्षे मंदिरने विषे अंगलूहणां, दीवाने अर्थे रूनी पूणी, केटलाक दीवानुं तेल, चंदन, केशर इत्यादिक आपवुं, तथा पौषधशालाने विषे मुहपत्ति, नवकारवाली, तथा कटासणां, चरवला इत्यादिकने अर्थे केटलांक वस्त्र,सूत्र, कंबल, उन इत्यादि मूकवां. वर्षाकालमां श्रावक विगेरे लोकोने बेसवाने अर्थे केटलीक पाट विगेरे कराववी. प्रतिवर्षे सूत्रादिकथी पण संघनी पूजा करवी, तथा केटलाक साधर्मिकोनुं वात्सल्य करवुं. दररोज केटलाएक कायोत्सर्ग करवा, तथा त्रणसे गाथानी सज्झाय इत्यादिक करवुं, नित्य दिवसे नवकारसी प्रमुख तथा रात्रे दिवसचरम पच्चरकाण करवुं, दररोज बे टंक प्रतिक्रमण करवुं. इत्यादि नियम श्रावके प्रथम लेवा. पछी यथाशक्ति बारव्रतने स्वीकारवां. तेमां सातमा (भोगोपभोग विरमण) व्रतने विषे सचित्त, अचित्त अने मिश्र वस्तु प्रकट कही छे ते सारी पेठे जाणवी.

जेम— प्राये सर्व धान्य, धाणा, जीरुं, अजमो, वरियाली, सवा, राई,

---

१ बीज, पांचम, आठम, अगीआरस अने चौदश.

खसखस इत्यादि सर्वे कण, सर्वे फल अने पत्र, लवण, खारी, खारो, रातो सैंधव, संचल विगेरे अकृत्रिम खार, माटी, खडी, गेरू तेमज, लीलां दातण विगेरे व्यवहारथी सचित्त छे. पाणीमां पलालेला चणा तथा गहूं विगेरे धान्य तथा चणा अने मग विगेरेनी दाल पाणीमां पलालेली होय, तो पण कोइक ठेकाणे अंकुरनो संभव होवाथी ते मिश्र छे. प्रथम लवणादिकनो हाथ अथवा वाफ दीधा विना किंवा रेतीमां नांख्या विना शेकेला चणा, गहूं, जार इत्यादिकनी धाणीउ, खारादिक दीधा विनाना तल, उंला, पोंख, पउंवा शेकेली फली, पापडी विगेरे, मरी, राई विगेरेनो वघार मात्र दइने तैयार करेलां चीभडां विगेरे तथा जेनी अंदर बीज सचित्त छे, एवां सर्व पाकां फल मिश्र (कांइक सचित्त कांइक अचित्त) छे. जे दिवसे तलपापडी करी होय, ते दिवसे ते मिश्र होय छे. अन्न अथवा रोटली विगेरेमां नांखी होय तो ते बे घडी उपरांत अचित्त थाय छे. दक्षिण, मालवा इत्यादि देशोमां घणो गोल नांखवाथी तत्काल करेली तलपापडी तेज दिवसे पण अचित्त गणवानो व्यवहार छे. वृक्ष उपरथी तत्काल ग्रहण करेलो गुंद, लाख, छाल विगेरे तथा तत्काल काढेलो लिंबु, लीमडो, नालिएर, केरी, शेलडी विगेरेनो रस, तेमज तत्काल काढेलुं तलादिकनुं तेल, तत्काल भागेलुं अने निर्बीज करेलुं नालिएर, शींगोडां, सोपारी विगेरे निर्बीज करेलां पाकां फल, घणुं खांडीने कण रहित करेलुं जीरुं, अजमो विगेरे बे घडी सुधी मिश्र अने ते पछी अचित्त एवो व्यवहार छे.

बीजी पण जे वस्तु प्रबल अग्निना संयोग विना अचित्त करेली होय, ते बे घडी सुधी मिश्र अने ते पछी अचित्त थाय छे, एवो व्यवहार छे. तेमज काचां फल, काचां धान्य, घणुं मर्दन करेलुं एवुं पण लवण (मीठुं) इत्यादि वस्तु काचा पाणीनी पेठे अग्नि विगेरे प्रबल शस्त्र विना अचित्त थतां नथी. श्री भगवती सूत्रना उंगणीशमा शतकना त्रीजा उद्देशामां कह्युं छे के– वज्रमयी शिला उपर अल्प पृथ्वीकाय राखी तेने वज्रमय पथ्थरथीज जो एकवीस वार चूर्ण करिए, तो ते पृथ्वीकायमां केटलाक जीवो मुवा रहे छे के, जेने पथ्थरनो स्पर्श पण थयो नथी! हरडे, खारेक, खिसमिस, द्राक्ष, खजूर, मरी, पींपर, जायफल, बदाम, वायम,

अखोड, निमजां, अंजीर, गोंजां, पस्तां चिनीकबावा, स्फटिक जेवां सैंधव विगेरे, साजीखार, बीडलवण विगेरे कृत्रिम (बनावटी) खार, कुंभार विगेरे लोकोए तैयार करेली माटी विगेरे, एलची, लविंग, जावंत्री, सुकी नागरमोथ, कोंकण विगेरे देशमां पाकेलां केलां, उकालेलां शींगोडां, सोपारी इत्यादि वस्तु सो योजन उपरथी आवेली होय तो, अचित्त मानवानो व्यवहार छे. श्री कल्पमां कह्युं छे के, लवणादि वस्तु सो योजन गया पछी (उत्पत्ति स्थानमां मलतो हतो ते) आहार न मलवाथी, एक पात्रमांथी बीजा पात्रमां नांखवाथी अथवा एक वखारमांथी वीजी वखारमां नांखवाथी, पवनथी, अग्निथी तथा धूमाडाथी अचित्त थाय छे. (वली एज वात विस्तारथी कहे छे.) लवणादिक वस्तु पोताना उत्पत्ति स्थानथी परदेश जतां प्रतिदिन प्रथम थोडुं, पछी ते करतां वधारे, ते पछी ते करतां पण वधारे, एम करतां अनुक्रमे अचित्त थतां सो योजन उपर जाय छे, त्यारे तो ते सर्वथा अचित्त थाय छे.

शंकाः– शस्त्रनो संबंध नहीं छतां केवल सो योजन उपर गयाथीज लवणादिक वस्तु अचित्त शी रीते थाय छे ?

समाधानः– जे वस्तु जे देशमां उत्पन्न थाय छे, तेने ते देश, त्यांनां हवा पाणी विगेरे माफक आवे छे. तेज वस्तुने त्यांथी परदेश लइ जइए तो तेने पूर्वे जे देश, हवा पाणी विगेरेनो पुष्टि आपनारो आहार मलतो हतो, तेनो विछेद थवाथी ते वस्तु अचित्त थाय छे. एक पात्रथी बीजा पात्रमां अथवा एक वखारमांथी वीजी वखारमां एम वारंवार फेरव्याथी पण लवणादि वस्तु अचित्त थाय छे. तेमज पवनथी, अग्निथी अने रसोडा विगेरे स्थानकने विषे धूमाडो लागवाथी पण लवणादिक वस्तु अचित्त थाय छे. "लवणादि" ए पदमां "आदि" शब्दनुं ग्रहण कर्युं छे तेथी हरताल, मनशील, पींपर, खजूर, द्राक्ष, हरडां, ए वस्तु पण सो योजन उपरांत गयाथी अचित्त थाय छे एम जाणवुं; पण एमां केटलाक आचीर्ण (वापरवा योग्य) अने केटलाक अनाचीर्ण (नहि वापरवा योग्य) छे. पींपर. हरडे इत्यादि आचीर्ण छे, अने खजूर द्राक्ष विगेरे अनाचीर्ण छे.

हवे सर्वे वस्तुनुं परिणाम थवानुं साधारण (सर्वेने लागु पडे एवुं) कारण कहे छे. गाडामां अथवा बलद विगेरेनी पीठ उपर वारंवार चढा-

ववा उतारवाथी, गाडामां अथवा बलद उपर लावेला लवणादि वस्तुना भारने विषे मनुष्य बेसवाथी, बलदना तथा मनुष्यना शरीरनी उष्णता लागवाथी, जे वस्तुनो जे आहार छे, ते न मलवाथी, अने उपक्रमथी लवणादि वस्तुनो परिणाम थाय छे, अर्थात् ते अचित्त थाय छे. उपक्रम एटले शस्त्र ते (शस्त्र) स्वकाय १, परकाय २, अने उभयकाय ३, एवा भेदथी त्रण प्रकारनुं छे. लवणजल (खारुं पाणी) मीठा जलनुं शस्त्र छे, ते स्वकाय शस्त्र जाणवुं. अथवा कृष्णभूमि (काली जमीन) पांडु भूमिनुं (सफेद जमीननुं) स्वकाय शस्त्र जाणवुं. जलनुं अग्नि अने अग्निनुं जल शस्त्र छे, ते परकाय शस्त्र जाणवुं. माटीथी मिश्र थएलुं जल शुद्ध जलनुं शस्त्र छे, ते उभयकाय शस्त्र जाणवुं. सचित्त वस्तुना परिणाम थवानां (अचित्त थवानां) इत्यादिक कारण जाणवां. उत्पल (कमल विशेष) अने पद्म (कमल विशेष) जलयोनि होवाथी तडकामां राखीए तो एक पहोर पण सचित्त रहेतां नथी. अर्थात् पहोर पूरो थतां पहेलांज अचित्त थाय छे. मोगरानां, मृगदंतिकानां अने जूईनां फूल उष्णयोनि होवाथी उष्ण प्रदेशमां राखीए तो घणा काल सुधी सचित्त रहे छे. मृगदंतिकानां फूल पाणीमां राखीए तो एक पहोर पण सचित्त रहेतां नथी. उत्पल कमल, तथा पद्मकमल पाणीमां राखीए तो घणा काल सुधी सचित्त रहे छे. पानडां, फूल, बीज न बंधायलां फल अने वथुला प्रमुख हरितकाय अथवा सामान्यथी तृण तथा वनस्पति एमनुं वींटुं अथवा मूलनाल सूकाय तो अचित्त थयुं एम जाणवुं. ए प्रकारे कल्पवृत्तिमां कह्युं छे. श्री भगवतीसूत्रना छठा शतकना सातमा उद्देशामां शालि प्रमुख धान्यनो सचित्त अचित्त विभाग एवी रीते कह्यो छे.

प्रश्नः–हे भगवंत ! शालि (कोलम विगेरे चोखानी जाति), व्रीहि (सर्व जातनी सामान्य डांगेर); गोधूम (गहूं), जव, जवजव (एक जातना जव); ए धान्यो कोठीमां, वांसथी बनावेला पाल्यमां, मांचामां, मंचमां, मालामां ढांकेलां, ढांकणनी जोडे गोमयादिकथी लींपायलां, अथवा सर्व बाजूए गोमयादिकथी लींपायलां, (मोढा उपर) मुद्रित करेलां, रेखा विगेरे करीने लांछित करेलां होय तो तेमनी योनि केटला काल सुधी रहे छे ?

उत्तरः—हे गौतम ! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्टथी त्रण वर्ष (योनि रहे छे.) ते पछी योनि सुकाइ जाय, त्यारे (ते धान्यो) अचित्त थाय छे. अने बीज छे ते अबीज थाय छे.

प्रश्नः—हे भगवंत ! वटाणा, मसूर, तिल, मग, अडद, वाल, कलथी, चोला, तुवेर, काला चणा इत्यादि धान्यो शालि माफक कोठी विगेरेमां राखीए तो तेमनी योनि केटला काल सुधी रहे ?

उत्तरः—हे गौतम ! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्टथी पांच वर्ष सुधी (योनि रहे छे.) ते पछी योनि सुकाय त्यारे (ते धान्यो) अचित्त थाय छे, अने बीज छे ते अबीज थाय छे.

प्रश्नः—हे भगवंत ! अलसी, कुसुंभक, कोदरा, कांग, बंटी, रालक, कोद्रूसग (कोद्रूनी एक जाति), सण, सरशव, मूलबीज इत्यादि धान्यो शालि माफक राखीए तो तेमनी योनि केटला काल सुधी रहे ?

उत्तरः—हे गौतम ! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्टथी सात वर्ष (योनि रहे छे.) ते पछी योनि सुकाय त्यारे (ते धान्यो) अचित्त थाय छे, अने बीज ते अबीज थाय छे.

ए बाबतमां पूर्वाचार्योए गाथाओ करी छे, ते आ रीतेः—

जव जव जव गोहुम सा—लि वीहि धन्नाण कुठमाईसु ॥
खिविआणं उक्कोसं, वरिस तिगं होइ सजिअत्तं ॥ १ ॥
तिल मुग्ग मसूर कला—य मास चवलय कुलत्थ तुवरीणं ॥
तह वट्ट चणय वल्ला-ण वरिस पणगं सजीवत्तं ॥ २ ॥
अयसी लट्टा कंगू , कोद्रूसग सण वरट्ट सिद्धत्था ॥
कुद्दव रालय मूलग—बीआणं सत्त वरिसाणि ॥ ३ ॥

(ए त्रणे गाथाओनो अर्थ उपरना प्रश्नोत्तरमां आवी गयो छे.)

कपास त्रण वर्षे अचित्त थाय छे. श्रीकल्पबृहद्भाष्यमां कह्युं छे के, कपास त्रण वर्षे ले छे. एटले कपास त्रण वरसनो अचित्त थएलो लेवो कल्पे छे.

लोटना अचित्त, मिश्र इत्यादि प्रकार पूर्वाचार्योए एवी रीते कह्या छेः— लोट चालेलो न होय तो श्रावण तथा भाद्रवा मासमां पांच दिवस, आसो मासमां चार दिवस, कार्तिक, मागशर अने पोस मासमां त्रण दि-

वस, माहा अने फागण ए बे मासमां पांच पहोर, चैत्र तथा वैशाख मासमां चार पहोर अने ज्येष्ठ तथा आषाढ मासमां त्रण पहोर मिश्र (कांइक सचित्त कांइक अचित्त) होय छे. ते पछी अचित्त थाय छे. चालेलो लोट तो बे घडी पछी अचित्त थाय छे.

शंकाः—अचित्त थएलो लोट विगेरे अचित्त भोजन करनारने केटला दिवस सुधी कल्पे छे.

समाधानः—सिद्धांतने विषे आ विषयना संबंधमां कांइ दिवसनो नियम सांभलवामां नथी; पण द्रव्यथी धान्यना नवा जूनापणा उपरथी, क्षेत्रथी सरस निरस खेतर उपरथी, कालथी वर्षाकाल, शीतकाल तथा उष्णकाल इत्यादि उपरथी अने भावथी कहेला वस्तुना ते ते परिणाम उपरथी पक्ष (पखवाडियुं), मास इत्यादिक अवधि ज्यां सुधी वर्ण गंध रसादिकमां फेरफार थाय नहीं, अने एल विगेरे जीवनी उत्पत्ति थाय नहीं त्यां सुधी कहेवुं. साधुने आश्रीने (साथवानी— शेकेला धान्यना लोटनी) यतना कल्पवृत्तिना चोथा खंडमां एवी रीते कही छेः—जे देश, नगर इत्यादिकमां साथवाने विषे जीवनी उत्पत्ति थती होय, त्यां ते लेवो नहीं. लीधा विना निर्वाह न थतो होय, तो तेज दिवसे करेलो लेवो. तेम छतां पण निर्वाह न थाय तो बे त्रण दिवसनो करेलो जूदो जूदो लेवो. ते, चार, पांच इत्यादि दिवसनो करेलो होय तो ते सर्व एकठो लेवो. ते लेवानो विधि आ प्रमाणेः—रंजस्त्राण[1] नीचे पाथरीने ते उपर पात्रकंबल राखी तेना उपर साथवाने विंखेरवो. पछी उंचा मुखे पात्रबंधन करीने एक बाजू जइने जे एल (जीव विशेष) ज्यां वलगी रहेली होय, ते उपाडीने ठीकरामां राखवी. एम नव वार प्रतिलेखन करतां जो जीव न देखाय तो, ते साथवो भक्षण करवो; अने जो जीव देखाय, तो फरीथी नव वार प्रतिलेखन करवुं. तोपण जीव देखाय तो पाछुं नव वार प्रतिलेखन करवुं. एवी रीते शुद्धि थाय तो भक्षण करवो, अने न थाय तो परठववो, पण जो ते खाधा विना निर्वाह न थतो होय तो, शुद्ध थाय त्यां सुधी प्रतिलेखन करी शुद्ध थए भक्षण करवो. काढी राखेली एलो घरट्ट विगेरेनी पासे फोतरानो म्होटो ढगलो होय, त्यां लइ जइ यतनाथी राखवी

[1] जीर्णु वस्त्र.

पासे घरट्ट न होय तो ठीकरा विगेरे उपर थोडो साथवो विंखेरीने ज्यां अवाधा न थाय एवा स्थानके राखवी.

पक्कान्न इत्यादिकने उद्देशीने एवी रीते कह्युं छेः–घृतपक्कादि पक्कान्न साधु मुनिराजने वर्षाकालमां करेला दिवसथी मांडी पंदर दिवस सुधी, शीतकालमां एक मास सुधी अने उष्णकालमां वीश दिवस सुधी लेवुं कल्पे. केटलाक आचार्यो एम कहे छे के, आ गाथा मूल कया ग्रंथमांनी छे? ते जणातुं नथी, माटे ज्यां सुधी वर्ण गंध रसादि न पलटे, त्यां सुधी घृतपक्कादि वस्तु शुद्ध जाणवी. जो मग, अडद इत्यादि विदल काचा गोरसमां पडे तो तेमां अने बे दिवस उपरांत रहेला दहिंमां पण त्रस जीवनी उत्पत्ति थाय छे, एम पूर्वाचार्यो कहे छे. आ गाथामां "दुदिणुवरि" (बे दिवस उपरांत) ने बदले "तिदिणुवरि" (त्रण दिवस उपरांत) एवो पाठ कचित् छे, पण ते ठीक नथी एम जणाय छे. कारण के, "दध्यहर्द्वितयातीतम्" एवुं हेमचंद्राचार्यनुं वचन छे. घाणीमां पीलिए तो जेमांथी तेल नीकलतुं नथी, तेने "विदल" कहे छे. विदल जातिमां उत्पन्न थयुं होय तो पण जेमांथी तेल नीकलतुं होय ते विदलमां गणवुं नहीं. विदलनी पूपिका (लोटनो पदार्थ विशेष) विगेरे, मात्र पाणीमां रांधेलो भात विगेरे तथा एवीज बीजी वस्तु वाशी होय तो, तेमज सडेलुं अन्न, फूलेलो भात अने पक्कान्न अभक्ष्य होवाथी श्रावके वर्जवुं. बावीस अभक्ष्यनुं तथा बत्रीश अनंतकायनुं प्रकट स्वरूप में करेली श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्र वृत्तिथी जाणी लेवुं. विवेकी पुरुषे जेम अभक्ष्य वर्जवां, तेम रिंगणां, कायमां, टिंबरु, जांबूडां, बिल्लीफल, लीलां पीलु, पाकां करमदां, गुंदां, पिचु, महुडां, मकुर, वाल्हउली, म्होटां बोर, काचां कोठिंबडां, खसखस, तल, सचित्त लवण इत्यादिक वस्तु बहुबीज तथा जीवाकुल होवाथी वर्जवी. लाल विगेरे होवाथी जेना उपर बराबर तेज नथी, एवा गिलोडां, कंटोलां, फणस इत्यादि वस्तु तथा जे देश नगर इत्यादिकमां कडवुं तुंबडुं, भूरुं कोहलुं विगेरे लोकविरुद्ध होय तो ते पण श्रावके वर्जवुं. कारण के, तेम न करे तो जैनधर्मनी निंदा प्रमुख थवानी प्राप्ति थाय. बावीश अभक्ष्य तथा बत्रीस अनंतकाय पारके घेर अचित्त थएलां होय तो पण ते लेवां नहीं. कारण के, तेथी पोतानुं क्रूरपणुं प्रकट

थाय, तथा "आपणे अचित्त अनंतकाय विगेरे लइए ठीए" एम जाणी ते लोको वधारे अनंतकायादिकनो आरंभ करे, इत्यादि दोष थवानो संभव छे. माटेज उकालेलो लोधर, रांधेलुं आदु, सूरण, रिंगणां इत्यादिक सर्व अचित्त होय तो पण वर्जवुं. वखते कदाचित् दोष थाय ते टालवाने अर्थे मूलनां पांचे अंग (मूल, पत्र, फूल, फल अने कांड) वर्जवां. सूंठ विगेरे तो नाममां अने स्वादमां फेर थवाथी कल्पे छे.

गरम पाणी तो त्रण उकाला आवे त्यां सुधी मिश्र होय छे. पिंडनिर्युक्तिमां कह्युं छे के, त्रण उकाला न आव्या होय, त्यां सुधी गरम-पाणी मिश्र होय छे. ते उपरांत अचित्त थाय छे. तेमज वृष्टि पडतां मात्रज ग्राम, नगर इत्यादिकने विषे ज्यां मनुष्यनो प्रचार घणो होय, ते स्थानके पडेलुं जल ज्यां सुधी परिणमतुं नथी, त्यां सुधी मिश्र होय छे. अरण्यमां तो जे प्रथम वृष्टिनुं जल पडे छे, ते सर्व मिश्र अने पाछलथी पडे ते सर्व सचित्त होय छे.

तंदुलोदक (चोखानुं पाणी) तो त्रण आदेश मूकीने घणुं स्वछ न होय तो मिश्र अने घणुं स्वछ होय तो अचित्त होय छे. त्रण आदेश आ रीतेः–केटलाक कहे छे के, तंदुलोदक–जे पात्रमां चोखा धोया होय, ते पात्रमांथी बीजा पात्रमां काढी नांखतां धाराथी तूटीने आजु वाजूए वलगी रहेलां बिंदु ज्यां सुधी टकी रहे, त्यां सुधी मिश्र होय छे. बीजा एम कहे छे के, तंदुलोदक बीजा पात्रमां काढी नांखतां आवेला पर्पोटा ज्यां सुधी टकी रहे, त्यां सुधी मिश्र होय छे. त्रीजा एम कहे छे के, ज्यां सुधी धोएला चोखा रंधाया नहीं होय, त्यां सुधी मिश्र होय छे. आ त्रणे आदेश बरावर नथी, माटे अनादेश समजवा. कारण के, पात्र रुक्ष (लूखुं) होय अथवा पवननो के अग्नीनो स्पर्श थाय तो बिंदु थोडी वार टकी रहे, अने पात्र स्निग्ध (चीकणुं) होय तथा पवननो के, अग्निनो संबंध न होय तो घणी वार टकी रहे. तात्पर्य ए छे के, आ त्रणे आदेशमां काल नियमनो अभाव छे, माटे अतिशय स्वछ होय, तेज तंदुलोदक अचित्त जाणवुं.

हवे नीव्रोदक धुमाडाथी धूम्रवर्ण अने सूर्य किरणना संबंधथी थोडुं गरम होय छे, तेथी अचित्त छे, माटे ते लेवामां (संयमनी) कांइ प-

ण विराधना नथी. केटलाक कहे छे के, ते पोताना पात्रमां ग्रहण करवुं. ईहां आचार्य कहे छे के, निव्रोदक अशुचि होवाथी पोताना पात्रमां लेवानी मनाइ छे. माटे गृहस्थना कुंडी विगेरे मात्रमांज लेवुं. वृष्टि थती होय त्यारे ते मिश्र होय छे. माटे ते वृष्टि बंध थया पछी वे घडीए लेवुं. शुद्ध जल त्रण उकाला आव्याथी अचित्त थएलुं होय, तो पण त्रण पहोर उपरांत ते पाछुं सचित्त थाय छे, माटे तेमां रक्षा नांखवी. तेथी ते (जल) स्वछ पण रहे छे. एम पिंडनिर्युक्तिनी वृत्तिमां कह्युं छे.

तंडुलोदक (चोखानुं धोवण) पहेलुं, बीजुं अने त्रीजुं तत्कालनुं काढेलुं होय तो मिश्र अने काढ्या पछी•घणो काल रह्युं होय तो अचित्त होय छे. चोथुं, पांचमुं विगेरे तंडुलोदक घणी वार रहे तो पण सचित्त होय छे. प्रवचनसारोद्धारादिक ग्रंथमां अचित्त जलादिकनुं कालमान एवी रीते कह्युं छेः—गरम पाणी त्रिदंड (त्रण उकाला आवे एवुं) उकालेलुं होय तो अचित्त होवाथी साधुने कल्पे छे. परंतु ग्लानादिकने अर्थे त्रण पहोर उपरांत पण राखवुं. अचित्त जल ग्रीष्म ऋतुमां पांच पहोर उपरांत, शीत ऋतुमां चार पहोर उपरांत अने वर्षा ऋतुमां त्रण पहोर उपरांत सचित्त थाय छे. ग्रीष्म ऋतुमां काल अति लूखो होवाथी जलमां जीवनी उत्पत्ति थतां घणो काल (पांच पहोर) लागे छे. शीत ऋतुमां काल स्निग्ध होवाथी ग्रीष्म करतां थोडो काल (चार पहोर) लागे छे, अने वर्षाऋतुमां काल अतिशय स्निग्ध होवाथी शीत ऋतु करतां पण थोडो काल (त्रण पहोर) लागे छे. जो उपर कहेला काल करतां वधारे राखवुं होय तो, तेमां रक्षा नांखवी. जेथी पाछुं सचित्त न थाय. एम १३६ मा द्वारमां कह्युं छे. जे अप्कायादिक (जल विगेरे) अग्नि आदिक बाह्य शस्त्रनो संबंध थया विना स्वभावथीज अचित्त थयुं होय, तेने केवली, मनःपर्यवज्ञानी, अवधिज्ञानी तथा श्रुतज्ञानी अचित्त छे, एम जाणे तो पण मर्यादाभंगना प्रसंगथी तेनुं सेवन करता नथी. संभलाय छे के, शेवाल तथा त्रस जीवथी रहित अने स्वभावथी अचित्त थएला पाणीथी भरेलो म्होटो द्रह नजीक छतां पण भगवान् श्रीवर्धमानस्वामीए अनवस्था दोष टालवाने अर्थे अने श्रुतज्ञान प्रमाणभूत छे एम देखाडवा माटे तृषाथी बहु पीडायला अने तेथीज

प्राणांत संकटमां आवी पडेला पोताना शिष्योने तेनुं पाणी पीवानी आज्ञा आपी नहीं. तेमज क्षुधाथी पीडायला शिष्योने अचित्त तलथी भरेलुं शकट अने वडीनीतिनी संज्ञाथी पीडायला शिष्योने [1]अचित्त एवी स्थंडिलनी भूमि उपभोगमां लेवानी पण आज्ञा आपी नहीं. एनो खुलासो एम छे के श्रुतज्ञानी साधु बाह्य शस्त्रनो संबंध थया विना जलादिक वस्तु अचित्त छे, एम व्यवहार करता नथी. माटे बाह्य शस्त्रनो संबंध थवाथी जेना वर्ण, गंध, रस विगेरे परिणम्या होय एवुंज जलादिक वापरवुं. कंकटकमग, हरडे, कुलिक इत्यादि वस्तु अचेतन होय तो पण अविनष्ट (नाश न पामेली) योनिना रक्षणने अर्थे तथा क्रूरपणुं विगेरे टालवाने अर्थे दांत विगेरेथी भागवी नहीं. श्री ओघनिर्युक्तिमां पंचोतेरमी गाथानी वृत्तिने विषे कह्युं छे केः—

शंकाः—अचित्त वनस्पतिकायनी यतना राखवानुं प्रयोजन शुं ?

समाधानः—वनस्पतिकाय अचित्त होय, तो पण गलो, मग इत्यादि केटलीक वनस्पतिनी योनि नाश पामती नथी. जेम गलो सुकायली होय तो पण जल छांटवाथी पोताना स्वरूपने पामती देखाय छे. एमज कंकटकमग पण जाणवा. माटे योनिनुं रक्षण करवाने अर्थे अचित्त वनस्पतिकायनी पण यतना राखवी ए न्यायनी वात छे.

एवी रीते सचित्त, अचित्त वस्तुनुं स्वरूप जाणी, सचित्तादिक सर्व भोग्य वस्तु नाम लइ नक्की करी, तथा बीजी पण बधी वात ध्यानमां लइ सातमुं व्रत जेम आनंद कामदेव विगेरेए स्वीकार्युं, तेम श्रावके स्वीकारवुं. एवी रीते सातमुं व्रत लेवानी शक्ति न होय तो सामान्यथी एक बे इत्यादि सचित्त वस्तु, दस, बार इत्यादि द्रव्य, एक, बे इत्यादि विगय विगेरेनो नियम दररोज करवो. पण दररोज नाम न लेतां सामान्यथी अभिग्रहमां एक सचित्त वस्तु राखे, अने हर दिवस जूदी जूदी एक सचित्त वस्तु ले तो, वाराफरती एकेक वस्तु लेतां सर्व सचित्त वस्तुनुं पण ग्रहण थाय. एम करवाथी विशेष विरति थाय नहीं. माटे नाम दइ सचित्त वस्तुनो नियम कर्यो होय तो नियममां राखेलीथी अन्य सर्व सचित्त वस्तुथी यावज्जीव विरति थाय, ए अधिक फल स्पष्ट देखाय छे.

१ स्वभावथी अचित्त पण व्यवहारथी अशुद्ध.

कह्युं छे के–पुष्पनो, फलनो, मद्यादिकनो, मांसनो अने स्त्रीनो रस जाणता छतां पण तेथी जे विरति पाम्या, ते दुष्करकारक भव्य जीवोने वंदना करुं छुं.

सर्वे सचित्त वस्तुमां नागरवेलनां पान छोडवां बहु कठण छे. कारण के, बाकी सर्वे सचित्त वस्तु तेमां पण विशेषे करीने आम्रफलादिक अचित्त थाय तो पण तेमां प्राये मीठाश, स्वाद विगेरे रहे छे, पण नागरवेलना पानमां तो बिलकुल रहेतो नथी. सचित्त नागरवेलना पानमां तो जलनी भीनाश विगेरे हमेशां रहेवाथी नीली (लीलफूल) तथा कुंथुआ विगेरे जीवोनी उत्पत्ति थवाने लीधे तेनी घणी विराधना थाय छे. माटेज पापभीरु पुरुषो रात्रे ते (पान) वापरता नथी. अने जे कोइ वापरे छे, ते पण रात्रे खावानां पान दिवसे सारी पेठे तपासी शोधी राखेलांज वापरे छे. ब्रह्मचारी (चतुर्थव्रतधारी) श्रावके तो कामविकारनी वृद्धि करनारां होवाथी नागरवेलनां पान अवश्य छोडवां जोइए. आ (नागरवेलनां पान) प्रत्येक वनस्पति छे खरां, पण प्रत्येक पान, फूल, फल इत्यादिक एकेक प्रत्येक वनस्पतिने विषे तेनी निश्राथी रहेला असंख्याता जीवनी विराधना थवानो संभव छे. कह्युं छे के– पर्याप्ता जीवनी निश्राए अपर्याप्ता जीवोनी उत्पत्ति थाय छे एम कह्युं छे. ज्यां एक पर्याप्त जीव, त्यां असंख्याता अपर्याप्त जीव जाणवा. बादर एकेंद्रियोने विषे एम कह्युं. सूक्ष्मने विषे तो ज्यां, एक अपर्याप्त, त्यां तेनी निश्राए असंख्याता पर्याप्त होय छे. ए वात आचारांगसूत्र वृत्ति विगेरे ग्रंथने विषे कही छे. एवी रीते एक पण पत्र, फल इत्यादिकने विषे असंख्याता जीवनी विराधना थाय छे. अने जो कदाचित् ते पत्रादिक उपर नीली (लीलफूल) विगेरे होय तो तो अनंता जीवनी पण विराधना थाय छे. जल, लवण (मीठुं) इत्यादि वस्तु असंख्याता जीव रूप छे. पूर्वाचार्यनुं वचन एवुं छे के, तीर्थकरोए एक जलबिंदुने विषे जे जीव कह्या छे, ते जीव सरसव जेटला थाय तो जंबूद्वीपमां समाय नहि. लीला आमला जेटली पृथ्वीकाय पिंडमां जे जीव होय छे, ते पारेवा जेटला थाय तो जंबूद्वीपमां समाय नहि. सर्व सचित्तनो त्याग करवा उपर अंबड परिव्राजकना सातसो शिष्योनुं दृष्टांत जाणवुं.

श्रावकधर्म अंगीकार करी अचित्त अने कोइए आपेला अन्न पानने भोगवनारा ते (अंबडना शिष्य) एक वखत एक अटवीमांथी बीजी अटवीमां फरतां ग्रीष्म ऋतुने विषे घणा तृषातुर थइ गंगा नदीना तट उपर आव्या. त्यां "गंगा नदीनुं जल सचित्त अने अदत्त (कोइए न आपेलुं) होवाथी, गमे ते थाय तो पण अमे नहि लइशुं" एवा दृढ निश्चयथी अनशन करी पांचमा ब्रह्म देवलोकमां इंद्र समान देवता थया. एवी रीते सचित्त वस्तुना त्यागने विषे यतना राखवी. जेणे पूर्वे चौद नियम लीधा होय, तेणे ते नियमोमां प्रतिदिन संक्षेप करवो, अने बीजा पण नवा नियम यथाशक्ति ग्रहण करवा. चौद नियम कह्या छे ते एवी रीतेः– सचित्त १, द्रव्य २, विगय ३, उपानह (पगरखां) ४, तांबूल (खावानुं पान) ५, वस्त्र ६, फूल ७, वाहन ८, शयन (खाट विगेरे) ९, विलेपन १०, ब्रह्मचर्य ११, दिशापरिमाण १२, स्नान (न्हावानुं) १३, भक्त (खावानुं) १४ ए चौद नियम जाणवा.

१ सुश्रावके मुख्य मार्गथी तो सचित्तनो सर्वथा त्याग करवो जोइए. तेम करवानी शक्ति न होय तो नाम लइने अथवा सामान्यथी एक बे इत्यादि सचित्त वस्तुनो नियम करवो. कह्युं छे के– अचित्त अने निरवद्य आहारथी आत्मानुं पोषण करनारा सुश्रावको एवा (सचित्तत्यागी) होय छे. २ सचित्त अने विगय छोडीने बाकी रहेली जे कोइ वस्तु मुखमां नंखाय छे, ते सर्व द्रव्य जाणवुं. खीचडी, रोटली, नियाना लाडवा, लापशी, पापड, चूरमु, करंब (दहीभात), खीर इत्यादिक वस्तु घणा धान्यादिकथी बनेली होय छे, तो पण रसादिकनो अन्य परिणाम थवाथी एकेकज वस्तु गणाय छे. पोली, जाडा रोटला, मांडा, खाखरा, घूघरी, ढोकलां, थूली, बाट, कणेक विगेरे वस्तु एक धान्यनी बनेली होय छे, तो पण प्रत्येकनुं नाम जूदुं पडवाथी तथा स्वादमां पण फेर थवाथी जूदा जूदा द्रव्य गणाय छे. फला, फलिका इत्यादिकने विषे नाम एक छे, तो पण भिन्न स्वाद प्रकट देखाय छे, तेथी तथा रसादिकनो परिणाम पण अन्य होवाथी ते घणा द्रव्य गणाय छे. अथवा पोतानां अभिप्राय तथा संप्रदाय उपरथी बीजी कोइ रीते पण द्रव्य गणवा. धातुनी शलाका (शली) तथा हाथनी आंगली प्र-

मुख द्रव्यमां गणाय नहि. ३ ज्ञक्षण करवा योग्य विगय ठ ठे, ते आ रीतेः— दूध १, दही २, घी ३, तेल ४, गोल ५, अने घीमां अथवा तेलमां तलेली वस्तु ६, ए ठ विगय जाणवी. ४ उपान्ह एटले पगरखां अथवा मोजा. चाखडी (पावडिर्ज) विगेरे तो जीवनी घणी विराधनानी हेतु होवाथी श्रावकने ते पहेरवी युक्त नथी. ५ तांबूल एटले नागरवेलनां पान, सोपारी, काथो, चूनो विगेरेथी बनेली स्वादिम वस्तु जाणवी. ६ वस्त्र एटले पंचागादिक वेष जाणवो. धोती, पोती तथा रात्रे पहेरवा माटे राखेलुं वस्त्र विगेरे वेषमां गणातां नथी. ७ फूल ते माथे तथा गला विगेरेमां पहेरवानां अने गूंथीने बिछाना उपर अथवा उंशीके पाथरवा लायक लेवां. फूलनो नियम कर्यो होय तो पण ज्ञगवाननी शेषामाला कल्पे ठे. ८ वाहन ते रथ, अश्व, पोठिया, सुखासन प्रमुख जाणवां. ९ शयन ते खाट प्रमुख लेवा. १० विलेपन ते चोपडवाने अर्थे तैयार करेली चंदन, चूआ, जवासादि, कस्तूरी प्रमुख वस्तु लेवी. विलेपननो नियम लीधो होय तो पण ज्ञगवाननी पूजा प्रमुख कार्यमां तिलक, हस्तकंकण, धूप विगेरे करवो कल्पे ठे. ११ ब्रह्मचर्य (चोथुं व्रत) ते दिवसे सर्वथा अने रात्रे पोतानी स्त्री विगेरे अपेक्षाथी जाणवुं. १२ दिशा परिमाण ते चारे तरफ अथवा फलाणी दिशाए आटला गाउ सुधी अथवा आटला योजन सुधी जवुं एवी मर्यादा करवी. १३ स्नान ते तेल चोपडीने अथवा ते वगर न्हावुं. १४ ज्ञक्त एटले रांधेलुं अन्न तथा सुखडी प्रमुख सर्व लेवुं, आ ज्ञक्तना नियममां सर्व मली त्रण चार शेर अथवा एथी वधारे अन्न संज्ञव माफक राखवुं. खडबूजां विगेरे ले तो घणाए शेर थाय. ए चौदे वस्तुनो नियम करवो. तेमां बे, त्रण अथवा एथी वधारे सचित्त वस्तुनां नाम लइने अथवा सामान्यथी नियम करवानुं जेम उपर कह्युं, तेम द्रव्यादिक तेरे वस्तुना नियम वस्तुनां नाम लइने अथवा सामान्यथी यथाशक्ति युक्तिपूर्वक करवा. उपर कहेला चौद नियम ए एक नियमनी दिशा बतावी ठे. ए उपरथी बीजा पण शाक, फल, धान्य विगेरे वस्तुना प्रमाणनो तथा आरंज्ञनो निश्चय विगेरे करी यथाशक्ति नियम ग्रहण करवा.

एवी रीते नियम लीधा पठी यथाशक्ति पच्चरकाण करवुं. ते नवका-

रसी, पोरसी विगेरे काल पच्चख्काण, जो सूर्योदय पहेलां उच्चार्युं होय, तो शुरू थाय, नहि तो नहि. बाकीनां पच्चख्काण तो सूर्योदय पछी पण कराय छे. नवकारसी पच्चख्काण जो सूर्योदय पहेलां उच्चार्युं होय, तो ते पूरुं थया पछी पण पोत पोतानी कालमर्यादामां पोरसी विगेरे सर्वे काल पच्चख्काण कराय छे. नवकारसी पच्चख्काण पहेलां न कर्युं होय तो, सूर्योदय थया पछी काल पच्चख्काण शुरू थतुं नथी. जो सूर्योदय पहेलां नवकारसी पच्चख्काण विना पोरसी विगेरे पच्चख्काण कर्युं होय तो, ते (पच्चख्काण) पूरुं थया पछी बीजुं काल पच्चख्काण शुरू थतुं नथी. पण ते सूर्योदय पहेलां करेलुं पच्चख्काण पूरुं थतां पहेला बीजुं काल पच्चख्काण ले तो शुरू थाय छे, एवो वृद्ध पुरुषोनो व्यवहार छे. नवकारसी पच्चख्काणनुं बे घडी जेटलुं प्रमाण तेना थोडा आगार उपरथीज प्रकट जणाय छे. नवकारसी पच्चख्काण कर्या पछी बे घडी उपरांत पण नवकारनो पाठ कर्या वगर भोजन करे तो पच्चख्काणनो भंगज थाय. कारण के, पच्चख्काण दंडकमां "नमुक्कार सहिअं" एम कह्युं छे तेथी.

जेने प्रमाद छोडवानी इच्छा होय, तेने पच्चख्काण विना क्षणमात्र रहेवुं उचित नथी. नवकारसी प्रमुख काल पच्चख्काण पूरुं थाय ते समये, गंठिसहिअं विगेरे करवुं. जेने वारंवार औषध विगेरे लेवुं पडतुं होय, एवा बालक, रोगी इत्यादिकथी पण ग्रंथिसहित पच्चख्काण शेहेलाइथी थाय एम छे. एथी (ग्रंथिसहित पच्चख्काणथी) हमेशां प्रमाद रहितपणुं रहे छे माटे एनुं फल म्होटुं छे. एक सालवी मद्य मांस विगेरे व्यसनोमां घणो आसक्त हतो, ते मात्र एकज वार ग्रंथिसहित पच्चख्काण करवाथी कपर्दी यक्ष थयो. ए दृष्टांत अहिं जाणवुं. कह्युं छे के– जे पुरुषो प्रमाद रहित थइने ग्रंथिसहित पच्चख्काणनी ग्रंथि (गांठ) बांधे छे. तेमणे स्वर्गनुं तथा मोक्षनुं सुख पोतानी गांठे बांध्युं. जे धन्य पुरुषो न भूलतां नवकार गणीने ग्रंथिसहित पच्चख्काणनी ग्रंथि छोडे छे, ते पोताना कर्मनी ग्रंथि (गांठ) छोडे छे. जो मुक्ति पामवानी इच्छा होय तो ए रीते पच्चख्काण करी प्रमाद छोडवानो अभ्यास करवो. सिद्धांतना जाण पुरुषो एनुं (ग्रंथिसहितनुं) पुण्य उपवास जेटलुं कहे छे. जे पुरुष रात्रे चउविहार पच्चख्काण अने दिवसे ग्रंथिसहित पच्चख्काण

लइ एक ठेकाणे बेसी एक वार जोजन तथा तांबूल विगेरे जक्षण करवुं, अने पछी विधिपूर्वक मुखशुद्धि विगेरे करवी, एवी रीते एकाशन करे, तेने एक मासमां उंगणत्रीस चउविहार उपवास कर्यानुं फल प्राप्त थाय. तेमज उपर कहेल विधि प्रमाणे रात्रे चउविहार पच्चरकाण अने दिवसे बियासणुं करे तो तेने एक मासमां अठावीस चउविहार उपवास कर्यानुं फल प्राप्त थाय. एम वृद्ध लोको कहे छे. जोजन, तांबूल, पाणी विगेरे वापरतां रोज बे बे घडी लागवानो संजव छे, ए रीते गणतां एकाशन करनारनी साठ घडी अने बियासणुं करनारनी एकसो वीस घडी एक महिनानी अंदर खावा पीवामां जाय छे. ते बाद करतां बाकी रहेला अनुक्रमे उंगणत्रीश, अठावीस दिवस चउविहार उपवासमां गणाय ए प्रकट छे. पद्मचरित्रमां कह्युं छे के– जे पुरुष लागट बियासणानुं पच्चरकाण लइने प्रतिदिन बे वार जोजन करे, ते एक मासमां अठावीस उपवासनुं फल पामे छे. जे पुरुष बे घडी सुधी दररोज चउविहार पच्चरकाण करे, ते एक मासमां एक उपवासनुं फल पामे, अने ते (फल) देवलोकमां जोगवे. कोई अन्यदेवतानी जक्ति करनारो जीव तपस्याथी जो देवलोकमां दस हजार वर्षनी स्थिति पामे, तो जिनधर्मी जीव जिनमहाराजे कहेली तेटलीज तपस्याथी क्रोड पल्योपमनी स्थिति पामे. एवी रीते यथाशक्ति बे बे घडी चउविहार वधारे, अने ते प्रमाणे रोज करे तो ते जीवने एक महिनामां पच्चरकाणना कालमाननी वृद्धि माफक उपवास, छठ, अठम इत्यादिक शास्त्रोक्त फल थाय. एवी युक्तिथी ग्रंथिसहित पच्चरकाणनुं फल उपर कहेलुं विचारी लेवुं. ग्रहण करेला सर्व पच्चरकाणनुं वारंवार स्मरण करवुं. पच्चरकाणनी पोत पोतानी कालमर्यादा पूरी थतांज म्हारुं फलाणुं पच्चरकाण पूरुं थयुं, एम विचारवुं. जोजननी वेलाए पण पच्चरकाणनुं स्मरण करवुं. जो तेम न करे तो कदाचित् पच्चरकाणनो जंग विगेरे थवानो संजव छे.

हवे अशन, पान, खादिम, स्वादिम विगेरेनो विजाग ए रीते जाणवो. अन्न, खाजां, दहिथरां प्रमुख पक्वान्न, मांडा, साथुउं विगेरे सर्व जे कांइ क्षुधाने शीघ्र उपशमावी शके छे, ते अशन जाणवुं (१). छाश, पाणी, मद्य, कांजी विगेरे सर्व पान जाणवुं (२). सर्व जातनां फल, शे-

लडी, पहुंआ, सुखडी विगेरे खाद्य जाणवुं (३). तथा सूंठ, हरडे, पींपर, मरी, जीरुं, अजमो, जायफल, जावंत्री, कसेलो, काथो, खदिरवटिका, जेठीमध, तज, तमालपत्र, एलची, लविंग, काठी, वावडंग, बिललवण, अजाक, अजमोद, कुलिंजण, पीपरीमूल, चिनीकबाब, कचूरो, मोथ, कंटा, सेलिठ, कपूर, संचल, हरडां, बेहेडां, कुंनठो, बावल, धमासो, खेर, खीजडा विगेरेनी गल, खावानां पान, सोपारी, हिंगलाष्टक, हिंगुत्रेवीसो, पंचकूल, पुष्करमूल, जवासानां मूल, बावची, तुलसी, कपूरीकंद इत्यादिक स्वादिम जाणवुं (४). नाष्य अने प्रवचनसारोद्धार ए वे ग्रंथना अनिप्राय प्रमाणे जीरुं स्वाद्य ठे, अने कल्पवृत्तिना अनिप्राय प्रमाणे खाद्य ठे. अजमो पण खाद्य ठे. एम केटलाक कहे ठे. सर्व स्वाद्य वस्तु अने एलची कपूर इत्यादिकनुं जल डुविहार पच्चरकाणमां खपे ठे. वेसण, वरियाली, सवा, कोठवडी, आमलागंठी, आंवागोली, कोठपत्र, लींबूडपत्र इत्यादि खाद्य विगेरे होवाथी डुविहार पच्चरकाणमां कल्पे नहि. तिविहारमां तो एक जलज कल्पे ठे. फूंका जल, तथा सीकरी, कपूर, एलची, काथो, खदिरचूर्ण, कसेल्लक, पारुल इत्यादिकनुं जल नीतरेलुं अथवा गालेलुं होय तोज कल्पे, अन्यथा नहीं.

शास्त्रने विषे मध, गोल, साकर, खांड विगेरे स्वाद्यमां अने डाद्रु, साकर इत्यादिकनुं जल अने ठाश विगेरे पानमां कह्युं ठे. पण ते डुविहार विगेरेमां कल्पे नहि. नागपुरीय गहपच्चरकाण नाष्यमां कह्युं ठे के, जो पण शास्त्रमां डाद्रुपानकादिक पानमां अने गोल विगेरे स्वादिममां कह्युं ठे, तो पण ते तृप्तिनुं करनारुं होवाथी तिविहारादिकमां अनाचरित ठे. एटले पूर्वाचार्योए लीधुं नथी. स्त्रीनो संन्नोग करवाथी चउविहारनो नंग थतो नथी. पण बालादिकना ठेठ, गाल इत्यादिकनुं चुंबन करे तो नंग थाय. डुविहारमां तो स्त्रीसंन्नोग तथा बालादिकनुं चुंबन पण कल्पे ठे. चउविहारादि पच्चरकाण तो कवल आहारनुंज ठे. लोमादिक आहारनुं नथी. एम न होय तो शरीरे तेल चोपडवाथी तथा गडगूमडा उपर पोटीस बांधवाथी पण अनुक्रमे आंबिल तथा उपवासनो नंग थवानो प्रसंग आवे. एम मानवानो व्यवहार पण नथी. कदाचित्

कोइ एम माने तो, लोमाहार निरंतर चालवानो संभव होवाथी पच्च-क्खाणना अभावनो प्रसंग आवी पडे छे.

हवे अनाहार वस्तु व्यवहारमां गणाय छे ते आ रीतेः—लीमडानां पंचांग (मूल, छाल, पत्र, फूल, फल), मूत्र, गलो, कडू, किरियातुं, अतिविष, कूडो, चीड, सूखड, रक्षा, हलधर, रोहिणी, उपलेट, वज, त्रिफलां, बावलनी छाल, धमासो, नाहि, आसंध, रिंगणी, एलियो, गुग्गल, हरडेदल, वउणि, बोर, छालमूल, कंथेरीमूल, केरडा मूल, पूंआड, बोडथेरी, आठी, मंजीठ, बोल, बीउ, कुंआरी, चित्रक, कुंदरु इत्यादिक अनिष्ट (माठा) स्वादनी वस्तु रोगादि संकट होय तो चउविहारमां पण कल्पे छे. श्रीकल्पमां अने तेनी वृत्तिमां चोथा खंडने विषे शिष्य पूछे छे के, आहार अने अनाहार वस्तुनुं लक्षण शुं? आचार्य कहे छेः—ओदन (भात) प्रमुख शुद्ध एकलोज क्षुधाने शमावे, तेने आहार कहे छे. ते अशन, पान, खादिम अने स्वादिम ए भेदथी चार प्रकारनो छे. तथा ते आहारमां बीजी वस्तु जे पडे छे, ते पण आहारज कहेवाय छे. हवे एकांगिक चतुर्विध आहारनी व्याख्या करिये छीए. ओदन (भात) एकांगिक एटले शुद्ध एकलोज क्षुधानो नाश करे छे, माटे ए अशन आहार रूप प्रथम भेद जाणवो (१). छाश, जल, मद्यादिक वस्तु पण एकांगिक एटले शुद्ध एकली क्षुधानो नाश करे छे, माटे ए पान आहार रूप बीजो भेद जाणवो (२). फल मांस इत्यादिक वस्तु एकांगिक एटले शुद्ध एकली क्षुधानो नाश करे छे, माटे ए खादिम आहार रूप त्रीजो भेद जाणवो (३). मध, फाणित (अग्नि उपर पकावीने घाटो करेलो शेलडीनो रस) इत्यादि वस्तु एकांगिक एटले शुद्ध एकली क्षुधानो नाश करी शके छे, माटे ए स्वादिम आहार रूप चोथो भेद जाणवो ४.

हवे आहारमां जे बीजी वस्तु पडे छे, ते पण आहार कहेवाय छे. एम कह्युं तेनी व्याख्या करिये छीएः—जे वली लवणादिक एकांगिक (शुद्ध एकली) वस्तु क्षुधानी शांति करवाने समर्थ न होय, पण चतुर्विध आहारने विषे काममां आवती होय, ते वस्तु गमे तो आहारमां पडेली होय अथवा तो छूटी होय, तो पण आहारनी अंदरज गणाय छे. ओदन (भात) प्रमुख अशनमां लवण (मीठुं), हींग, जीरुं इत्यादिक वस्तु आवे छे,

पाणी प्रमुख पानमां कपूर विगेरे वस्तु आवे छे. आंबा आदिकना फल रूप खादिममां सूक्त विगेरे वस्तु आवे छे, तथा मगफली अने सूंठ विगेरे स्वादिममां गोल इत्यादि वस्तु आवे छे. ए अंदर आवनारी कपूरादि वस्तु पोते क्षुधानो नाश करी शकती नथी, तथापि क्षुधानो नाश करनार आहारने मदद करे छे, माटे ए पण आहारमांज गणाय छे. ए चतुर्विध आहार मूकीने बाकी रहेली सर्व वस्तु अनाहार कहेवाय छे. अथवा क्षुधाथी पीडायलो जीव जे कांइ कादव सरखी वस्तु पेटमां नांखे छे, ते सर्व आहार जाणवो. औषध विगेरेनी भजना छे, एटले औषधमां तो केटलाक आहार छे, अने केटलाक अनाहार छे. तेमां साकर अने गोल प्रमुख औषध आहारमां गणाय छे, अने सर्पे करडेला माणसने माटी प्रमुख औषध अपाय छे, ते अनाहार जाणवुं. अथवा जे वस्तु क्षुधाथी पीडायला माणसने भक्षण करतां स्वाद आवे, ते सर्व आहार जाणवो. अने "हुं आ वस्तु भक्षण करुं" एवी रीते जे वस्तु खावानी कोइने पण इछा न थाय, तथा जे जीभने पण माठो स्वाद आपे, ते सर्व वस्तु अनाहार जाणवी. ते आ रीतेः—कायिकी, लीमडादिकनी छाल, पंचमूलादिक मूल, आमलां, हरडां, बहेडां इत्यादिक फल ए सर्व अनाहार छे.

निशीथचूर्णिमां तोः—लीमडा प्रमुख वृक्षोनी छाल, तेमनांज लिंबोली प्रमुख फल अने तेमनांज मूल इत्यादि सर्व अनाहार जाणवां एम कह्युं छे.

हवे पच्चक्खाणना उच्चारने विषे पांच स्थान छे. ते कहिये छीए. प्रथम स्थानने विषे नवकारसी, पोरिसी प्रमुख तेर काल पच्चक्खाण उच्चराय छे. ए (काल पच्चक्खाण) प्राये सर्व चउविहार (चतुर्विध आहार त्याग रूप) होय छे. बीजा स्थानने विषे विगय, नीवी अने आंबील एमनो उच्चार (पाठ) आवे छे. विगयनुं पच्चक्खाण विगयनो नियम राखनार तथा न राखनार ए सर्वेने पण होय. कारण के, श्रावक मात्रने प्राये चार अभक्ष्य विगयनो त्याग होय छेज तेथी. त्रीजा स्थानकने विषे एकासणुं, बीयासणुं, अने एकलठाणुं उच्चराय छे. एमां दुविहार तिविहार तथा चउविहार आवे छे. चोथा स्थानने विषे "पाणस्स लेवेण" इत्यादिक अचित्त पाणीना ज आगार उच्चराय छे. पांचमा स्थानने विषे पूर्वे ग्रहण करेला सचित्त, द्रव्य इत्यादि चौद नियममां संक्षेप करवा रूप देशाव-

काशिक व्रत सवार सांज उच्चराय छे. उपवास, आंबिल, अने नीवी ए त्रणे पच्चरकाणो प्राये तिविहार अथवा चउविहार होय छे; पण अपवादथी तो नीवी, पोरिसी इत्यादिक पच्चरकाण दुविहार पण होय छे, कह्युं छे के– साधुउने रात्रिने विषे नमस्कार सहित चउविहारज होय छे. अने ज्ञवचरिम, उपवास तथा आंबिल, ए त्रणे पच्चरकाण तिविहार तथा चउविहार होय छे. बाकीनां पच्चरकाण दुविहार, तिविहार तथा चउविहार पण होय छे. ए रीते पच्चरकाणने विषे आहारना ज्ञेद जाणवा.

हवे नीवी, आंबिल इत्यादिकने विषे कइ वस्तु कल्पे, अने कइ न कल्पे ? ए वातनो निर्णय पोत पोतानी सामाचारी उपरथी जाणवो. अनाज्ञोग, सहसात्कार इत्यादिक आगारनुं पच्चरकाणज्ञाष्यादिकमां कहेलुं प्रकट स्वरूप सिद्धांतना अनुसारे मनमां सारी पेठे राखवुं, एम न करे तो, पच्चरकाण शुद्ध थवानो संज्ञव रहेतो नथी.

ए मूलगाथाना उत्तरार्धमां आवेला "पडिक्कमिअ" ए पदनी एवी रीते सविस्तर व्याख्या करी. हवे "सुईपूइअ" इत्यादि पदनी व्याख्या करिये छीए. मलमूत्रनो त्याग, दातण करवुं, जीज्ञनुं घसवुं, कोगला करवा अने सर्वस्नान अथवा देशस्नान इत्यादिक करीने पवित्र थयो छतो. अहिं पवित्र थवुं ए लोकप्रसिद्ध वातनो अनुवाद मात्र जाणवो. कारण के, मलमूत्र त्याग विगेरे प्रकार लोकप्रसिद्ध होवाथी शास्त्र ते करवा विषेनो उपदेश करतुं नथी. जे वस्तु लोकसंज्ञाथी प्राप्त थती नथी, तेज वस्तुनो उपदेश करवो ए पोतानुं कर्तव्य छे, एम शास्त्र समजे छे. मलमलिन गात्र होय तो न्हावुं, ज्ञूख लागे तो खावुं, एवी वातोमां शास्त्रना उपदेशनी बिलकुल आवश्यकता नथी. तो लोकसंज्ञाथी अप्राप्त एवा इह परलोक हितकारी धर्म मार्गनो उपदेश करवाथीज शास्त्रनी सफलता थाय छे. एम बीजे ठेकाणे पण जाणी लेवुं. शास्त्रना उपदेश करनारने सावद्य आरंज्ञनी वचनथी अनुमोदना करवी ए पण योग्य नथी. कह्युं छे के– जे सावद्य अने अनवद्य वचनना ज्ञेद विशेषथी जाणतो नथी, ते मुखमांथी एक वचन बोलवा पण योग्य नथी. तो पछी देशना करवानी तो वात शी !

मलमूत्रनो त्याग तो मौन करी निरवद्य तथा योग्य स्थान विगेरे

जोवाना विधिथीज करवो उचित छे. कह्युं छे के– मलमूत्रनो त्याग, स्त्रीसंभोग, स्नान, भोजन, संध्यादिकर्म, देवपूजा अने जप एटलां कार्यो मौन राखीनेज करवां. विवेकविलासमां पण कह्युं छे के– प्रभाते, सांयंकाले तथा दिवसे उत्तर दिशाए अने रात्रिने विषे दक्षिण दिशाए मुख करी, मौन राखी तथा वस्त्र ओढीने मलमूत्रनो त्याग करवो. संपूर्ण नक्षत्रो निस्तेज थए छते सूर्यबिंबनो अर्धो उदय थाय त्यां सुधी प्रभात संध्यानो समय कहेवाय छे. सूर्यबिंबना अर्धा अस्तथी मांडी बे त्रण नक्षत्रो आकाशमां न देखाय, त्यां सुधी सायं संध्यानो समय जाणवो. मलमूत्रनो त्याग करवो होय तो, ज्यां रक्षा, छाण, गायोनुं रहेठाण, राफडा, विष्टा विगेरे होय, ते स्थान तथा उत्तम वृक्ष, अग्नि, मार्ग, तलाव इत्यादिक, स्मशान, नदीतट तथा स्त्रीओ अने पोताना वडिलो एमनी ज्यां दृष्टि पडती होय, एवां स्थानको वर्जवां. आ नियमो उतावल न होय तो साचववा. उतावल होय तो सर्वे नियम साचववाज जोइए एम नथी.

श्री ओघनिर्युक्ति आदिक ग्रंथोने विषे पण साधुओनेउद्देशीने कह्युं छे के– ज्यां कोइ माणसनी आवजाव नथी, तथा जे स्थलनी अंदर कोइनी दृष्टि पण पडती नथी, ज्यां कोइने अप्रीति उपजवाथी शासनना उड्डाहनुं कारण ताडनादिक थवानो संभव नथी, भूमि सरखी होवाथी ज्यांथी पडी जवाय तेवुं नथी, तृण आदिक वस्तुथी जे ढंकायलुं नथी, ज्यां वींछी अने कीडीआदिकनो उपद्रव नथी, ज्यांनी भूमि अग्नि विगेरेना तापथी थोडाकालनी अचित्त करेली छे, जेनी नीचे ओछामां ओछी चार आंगल भूमि अचित्त छे, वाडी, बंगला इत्यादिकना समीप भागमां जे आवेलुं नथी. ओछामां ओछुं एक हाथज विस्तारवालुं, उंदर, कीडी प्रमुखनां बिल. त्रसजीव अने ज्यां बीज (सचित्त धान्यना दाणा प्रमुख) नथी, एवा स्थंडिलने (स्थलने) विषे वडीनीतिनो तथा लघुनीतिनो त्याग करवो. उपर तृण आदिक वस्तुथी ढंकायलुं स्थल नहीं जोइए एम कह्युं एनुं कारण के, ढंकायलुं स्थल होय तो त्यां वींछी विगेरे करडवानो संभव रहे छे. तथा वडीनीति विगेरेथी कीडी प्रमुख चाली जाय माटे तृणादिके ढंकायलुं नहीं होवुं जोइए, तेमज ज्यांनी भूमि थोडा कालनी

अचित्त करेली छे, एम कहेवानुं कारण के, अग्निनो ताप विगेरे करीने अचित्त करेली भूमि बे महिना सुधी अचित्त रहे छे, अने ते पछी मिश्र थाय छे. जे भूमीए चोमासामां गाम वस्युं होय, ते भूमी वार वर्ष सुधी शुद्ध स्थंडिल रूप जाणवी. वळी कह्युं छे के– दिशा धारीने वेसवुं, पवन, गाम तथा सूर्य एमनी तरफ मुख करीने बेसवुं नही, छायाने विषे त्रण वार पूंजी, "अणुजाणह जस्सग्गो" कही, पोताना शरीरनी शुद्धि थाय तेम वडीनीति लघुनीतिनो त्याग करवो. उत्तर अने पूर्व दिशा भणी मुख करवुं सारूं छे. दक्षिण दिशाने विषे करे तो राक्षस, पिशाचादिक आवी पडे छे. पवन सामुं मुख करे तो नासिकाने पीडा थाय, सूर्य अने गाम सामुं मुख करे तो निंदा थाय. जो छाया जीव उत्पत्ति वाली होय तो त्यांथी वेगले जइने त्याग करवो. छाया न होय तो तडकामांज त्याग करवो. त्याग करीने एक मुहूर्त (बे घडी) सुधी त्यां बेसवुं. लघुनीति रोके तो नेत्रपीडा थाय, अने वडीनीति रोके तो जीवितनी हानि थाय, ऊर्ध्व वायुने (ओडकारने) रोके तो कोढ रोग थाय, अथवा त्रणेना रोकवाथी घेलापणुं नीपजे. वडीनिति, लघुनीति, सलेखम इत्यादिकनो त्याग करतां पहेलां "अणुजाणह जस्सग्गो" एम कहेवुं. तथा त्याग करी रह्या पछी तुरत "वोसिरे" एम त्रण वार मनमां चिंतववुं. सलेखम प्रमुखने धूलथी ढांकवानी पण यतना करवी, न करे तो तेने विषे असंख्याता संमूर्छिम मनुष्यनी उत्पत्ति थाय तथा तेमनी विराधना प्रमुख दोष लागे छे. श्रीपन्नवणा सूत्रमां प्रथम पदने विषे कह्युं छे के– हे भगवंत ! संमूर्छिम मनुष्य शी रीते उत्पन्न थाय छे ? उत्तरः– हे गौतम ! पिस्तालीश लाख जोजनवाला मनुष्यक्षेत्रने विषे, अढीद्वीप समुद्रनी अंदर, पंदर कर्मभूमिने विषे, तथा छप्पन्न अंतर्द्वीपने विषे, गर्भज मनुष्यनी विष्टा, मूत्र, वलखो, नासिकानो मल, वमन, पित्त, वीर्य, पुरुषवीर्यमां मिश्रथयेलुं स्त्रीवीर्य (लोही), वहार काढी नांखेला पुरुषवीर्यना पुद्गल, जीव रहित कलेवर, स्त्रीपुरुषनो संयोग, नगरनी खाल तथा सर्व अशुचि स्थानक एमने विषे संमूर्छिम मनुष्य उत्पन्न थाय छे. अंगुलना असंख्यातमा भाग जेटली अवगाहनावाला. असंज्ञी, मिथ्यादृष्टि, अज्ञानी, सर्व पर्याप्तिए अपर्याप्त अने अंतर्मुहूर्त

आयुष्यवाला एवा ते संमूर्छिम मनुष्य (अंतर्मुहूर्तमां) काल करे छे. उपर "सर्वे अशुचि स्थान" एम कह्युं, तेथी जे कांइ मनुष्यना संसर्गथी अशुचि थाय छे, ते सर्व स्थानक लेवां एम पन्नवणानी वृत्तिमां कह्युं छे.

दातण विगेरे करवुं होय तो दोष रहित (अचित्त) स्थानके जाणीता वृक्षना अचित्त अने कोमल दंतकाष्ठथी अथवा दांतनी दृढता करनार एवुं *तर्जनी आंगलीथी घसीने करवुं. दांत तथा नाक विगेरेनो मल नांख्यो होय, ते उपर धूल ढांकवा प्रमुख यतना अवश्य राखवी. व्यवहार शास्त्रमां तो आ रीते कह्युं छेः— दांतनी दृढताने अर्थे प्रथम तर्जनी आंगलीथी दांतनी दाढ्यो घसवी. पछी यतनाथी दातण करवुं. जो पाणीना पहेला कोगलामांथी एक बिंदु कंठमां चाल्यो जाय, तो समजवुं के, आजे भोजन सारुं मलशे. सरल, गांठ विनानुं, सारो कूचो थाय एवुं, पातली अणीवालुं, दश आंगल लांबुं, १कनिष्ठा आंगलीना टूंक जेटलुं जाडुं एवुं जाणीता वृक्षनुं दातण कनिष्ठिका अने २अनामिका आंगलीने वच्चे लइने दातण करवुं. ते वखते जमणी अथवा डाबी दाढना तले घसवुं. दांतना मांसने पीडा उपजाववी नहीं. स्वस्थ थइ घसवामांज मन राखवुं. उत्तर अथवा पूर्वदिशा भणी मुख करीने वेसवुं. वेसवानुं आसन स्थिर राखवुं, अने घसती वखते मोन रहेवुं. दुर्गंधवालुं, पोलुं, सूकायलुं, मीठुं, खाटुं अने खारुं एवुं दातण वर्जवुं. व्यतिपात, रविवार सूर्यसंक्रांति, चंद्र सूर्यनुं ग्रहण, नोम, आठम, पडवो, चौदश, पूनम, अने अमास ए छ दिवसने विषे दातण करवुं नहि. दातण न मले तो बार कोगला करीने मुखशुद्धि करवी, अने जीभ उपरनो मल तो दररोज उतारवो. जीभ साफ करवानी पट्टीथी अथवा दातणनी फाड(चीरी)थी हलवे हलवे जीभ घसीने आगल चोख्खा स्थलने विषे दातण फेंकी देवुं. दातण पोतानी सामुं अथवा शांत दिशामां पडे तो किंवा ऊंचुं रहे तो सुखने अर्थे जाणवुं, अने एथी बीजी कोइ रीते पडे तो दुःखने अर्थे समजवुं. क्षणमात्र ऊंचुं रहीने जो पडी जाय तो, ते दिवसे मिष्टान्ननो लाभ मले छे एम शास्त्रना जाण लोको कहे छे. खांसी, श्वास, ज्वर, अजीर्ण, शोक, तृष्णा (तरस), मुखपाक (मोढुं आववुं) ए जेने थयुं होय,

* अंगुठानी पासेनी. १ टचली आंगली. २ टचली आंगलीनी पासेनी.

अथवा जेने माथानो, आंखनो, हृदयनो अने काननो रोग थयो होय, ते माणसे दातण करवुं नहि.

पछी स्थिर रहीने नित्य केश (वाल) समारवा. पोताना माथाना वाल पोते समकाले बे हाथे समारवा नहि. तिलक जोवाने अर्थे अथवा मंगलने अर्थे आरिसामां मुख जोवाय छे. जो पोतानो देह आरिसामां मस्तक रहित देखाय तो पंदर दिवसे पोतानुं मरण थाय एम जाणवुं. उपवास, पोरिसी इत्यादि पच्चक्खाण करनारने तो दातण प्रमुख कर्या विना पण शुद्धि जाणवी. कारण के, तपस्यानुं फल बहु म्होटुं छे. लोकमां पण उपवासादिक होय, त्यारे दातण प्रमुख कर्या वगर पण देवपूजादिक कराय छे. लौकिक शास्त्रमां पण उपवासादिक होय, त्यारे दातण प्रमुख करवानो निषेध कर्यो छे. विष्णुभक्ति चंद्रोदयमां कह्युं छे के– पडवे, अमास, छठ अने नोम एटली तिथिने विषे, मध्यान्हने समए, तथा उपवासनो, संक्रातिनो अने श्राद्धनो दिवस होय त्यारे दातण न करवुं. कारण के, उपर कहेला दिवसे दातण करे तो सात कुलनो नाश थाय छे. व्रतने विषे ब्रह्मचर्य, अहिंसा, सत्य वचन अने मांसनो त्याग ए चार नियम नित्य पालवा. वारंवार पाणी पीवाथी, एक वखत पण तांबूल भक्षण करवाथी, दिवसे सुवाथी, अने स्त्रीनो संग करवाथी उपवासने दोष लागे छे.

ज्यां कीडियोनां नगरां, लीलफूल, कुंथुआ इत्यादिक जीवोनी उत्पत्ति न होय, तथा ज्यां उंचा नीचापणुं, पोलाण विगेरे दोष न होय, एवा स्थानके संपातिम[१] जीवोनी रक्षा विगेरेनी यतना राखीने परिमित अने वस्त्रथी गालेला पाणीथी न्हावुं. दिनकृत्यमां कह्युं छे के– ज्यां त्रस प्रमुख जीव नथी, एवा शुद्ध भूमिभागने विषे अचित्त अथवा गलेला सचित्त पाणीथी विधि प्रमाणे न्हाइने इत्यादि. व्यवहार शास्त्रमां तो एम कह्युं छे के– नग्न, रोगी, मुसाफरी करीने आवेला, सारां वस्त्र तथा अलंकार पहेरेला. भोजन करी रहेला. पोताना सगा वहालाने वलावीने आवेला अने कांइ पण मंगलिक कार्य करी रहेला एटला लोकोए न्हावुं नहीं. अजाण्या, विषम मार्गवाला, चंडालादिक मलिन लोकोए दू-

१ उडता जीवो.

पित करेला, वृक्षोथी ढंकायला अने शेवालवाला एवा पाणीमां न्हावुं ठी-
क नथी. ठंडा पाणीथी न्हाइ तुरत उष्ण (गरम) अन्न तथा गरम
पाणीथी न्हाइने तुरत ठंडुं अन्न भक्षण न करवुं. अने गमे तेवा पाणी-
थी न्हाया पछी शरीरे तेल चोपडवुं कोइ समये पण न करवुं. न्हा-
एला पुरुषनी छाया जो छिन्न भिन्न अथवा विरूप देखाय, दांत मांहो
मांहे घसाय, अने शरीरे मृतकलेवर जेवो गंध आवे तो त्रण दिवस-
मां तेनुं मरण थाय. न्हाइ रह्या पछी जो तुरतज छाती अने बे पग सूकाइ
जाय, तो छठ्ठे दिवसे मरण थाय एमां संशय नथी. स्त्रीसंग कर्यो होय,
उलटी थइ होय, स्मशानमां चितानो धूमाडो लाग्यो होय, माठुं स्वप्न
आव्युं होय, अने हजामत करावी होय तो गालेला शुद्ध जलथी न्हावुं.

तैलमर्दन, स्नान अने भोजन करी तथा आभूषण पहेरी रह्या पछी,
यात्राना तथा संग्रामना अवसरे, विद्याना आरंभमां, उत्सवमां, रात्रिए,
संध्या समये, कोइ पर्वने दिवसे तथा (एक वार हजामत कराव्या पछी)
नवमे दिवसे हजामत न करावची. पखवाडीयामां एक वार दाढी, मूछ,
माथाना वाल तथा नख कढाववा, पण उत्तम पुरुषे पोताना हाथथी पो-
ताना वाल तथा पोताना दांतनी अणीथी पोताना नख न काढवा.

जलस्नान. (जलथी न्हावुं) शरीरने पवित्र करी, सुख उपजावी परं-
पराए भावशुद्धिनुं कारण थाय छे. श्रीहरिभद्रसूरिए बीजा अष्टकमां
कह्युं छे के—प्राये बीजा त्रस प्रमुख जीवने उपद्रव न थाय, तेम शरीरना
त्वचा (चामडी) प्रमुख भागनी क्षणमात्र शुद्धिने अर्थे जे पाणीथी
न्हवाय छे. तेने द्रव्यस्नान कहे छे. सावद्य व्यापार करनारो गृहस्थ आ
द्रव्यस्नान यथाविधि करीने देवनी तथा साधुनी पूजा करे तो तेने ए
स्नान पण शुभ करनारुं छे. कारण के, ए द्रव्यस्नान भावशुद्धिनुं कारण
छे. अने द्रव्यस्नानथी भावशुद्धि थाय ए वात अनुभवसिद्ध छे. माटे
द्रव्यस्नानमां कांइक अप्काय विराधनादि दोष छे, तो पण बीजा समकित
शुद्धि विगेरे घणा गुणो होवाथी ए (द्रव्यस्नान) गृहस्थने शुभकारी
जाणवुं. कह्युं छे के— पूजाने विषे जीवहिंसा थाय छे, ते निषिद्ध छे. तो पण
जिनेश्वर भगवाननी पूजा समकित शुद्धिनुं कारण छे, माटे निरवद्य
(शुद्ध) जाणवी. सिद्ध ए थयुं के, देवपूजादिक कार्य करवुं होय तो-

ज गृहस्थने द्रव्यस्नानरी अनुमोदना (सिद्धांतमां) कही छे. माटे द्रव्य-स्नान पुण्यने अर्थे छे, एम जे केटलाक कहे छे, ते दूर कर्खुं एम जाणवुं. तीर्थमां करेला स्नाने करीने देहनी कांइक शुद्धि थाय छे, परंतु जीवनी तो एक अंशमात्र पण शुद्धि थती नथी. स्कंदपुराणमां काशीखंडने विषे छठा अध्यायनी अंदर कह्युं छे के– दुराचारी पुरुषो हजारो नार (मान विशेष) माटीथी, शेंकडो घडा पाणीथी तथा शेंकडो तीर्थोना जलथी न्हाय, तो पण शुद्ध थता नथी. जलचर जीव जलमांज उत्पन्न थाय छे, अने जलमांज मरण पामे छे; पण मनना मल नहि धोवा-याथी तेओ स्वर्गे पण जता नथी. जेनुं चित्त शमदमादिकथी, मुख सत्य-वचनथी अने शरीर ब्रह्मचर्यथी शुद्ध छे, ते गंगानदीए गया विना पण शुद्धज छे. जेनुं चित्त रागादिकथी, मुख असत्य वचनथी अने शरीर जीवहिंसादिकथी मलिन होय, ते पुरुषथी गंगानदी पण वेगली रहे छे. जे पुरुष परस्त्रीथी, परद्रव्यथी अने पारको द्रोह (वैर) करवाथी वे-गलो रहे, तेने उद्देशीने गंगानदी पण कहे छे के–ए पुरुष क्यारे आवीने मने पवित्र करशे ?

एना उपर एक कुलपुत्रनुं दृष्टांत छे, ते आ प्रमाणेः– कोइएक कु-लपुत्र गंगा प्रमुख तीर्थने विषे जतो हतो, तेने तेनी माताए कह्युं के, "हे वत्स ! तुं ज्यां न्हाय, त्यां ए म्हारा तुंबडाने पण न्हरावजे." एम कही तेने तेनी माताए एक तुंबडुं आप्युं. कुलपुत्र पण गंगा प्रमुख ती-र्थे जइ माताना वचन प्रमाणे पोतानी साथे तुंबडाने न्हवरावी घेर आव्यो. त्यारे माताए ते तुंबडानुं शाक रांधी पुत्रने पीरस्युं. पुत्रे कह्युं. "बहुज कडवुं छे." माताए कह्युं. "जो शेंकडो वार न्हवराव्याथी पण ए तुंबडानी कडवाश न गइ, तो स्नान करवाथी त्हारुं पाप शी रीते जतुं रह्युं ? ते (पाप) तो तपस्या रूप क्रियानुष्ठानथीज जाय." मातानां एवां वचनथी कुलपुत्र प्रतिबोध पाम्यो.

असंख्यात जीवमय जल, अनंत जीवमय शेवालादिक अने अण-गल पाणी होय तो तेमां रहेला पूरा प्रमुख त्रसजीव एमनी विराधना थती होवाथी स्नान (न्हावुं) दोषवालुं छे. ए वात प्रसिद्ध छे. जल जीव-मय छे ए वात लौकिकमां पण कही छे. उत्तरमीमांसामां कह्युं छे के–

करोलियाना मुखमांथी नीकळेला तंतु उपरथी गळीने पडेला पाणीना एक बिंदुमां जे सूक्ष्म जीवो छे, ते जो भ्रमर जेटला थाय, तो त्रणे जगतमां समाय नहीं. इत्यादि.

हवे भावस्नान कहे छेः– ध्यान रूप जलथी कर्म रूप मल दूर करवाथी जीवने जे सदाकाल शुद्धतानुं कारण ते भावस्नान कहेवाय छे. कोइ पुरुषने द्रव्यस्नान करे छते पण जो गूमडां प्रमुख झरतां होय तो, तेणे पोतानी चंदन, केसर, पुष्प प्रमुख सामग्री आपीने बीजा माणस पासे भगवान्‌नी अंगपूजा कराववी; अने अग्रपूजा, तथा भावपूजा पोते करवी. शरीर अपवित्र होय तो पूजाने बदले आशातना थवानो संभव छे; माटे पोते अंगपूजा करवानो निषेध कर्यो छे. कह्युं छे के– जे अपवित्र पुरुष संसारमां पडवानो भय न राखतां देवपूजा करे छे, अने जे पुरुष भूमि उपर पडेला फूलथी पूजा करे छे, ते बन्ने चंडाल जाणवा. ए उपर दृष्टांत छे ते आ प्रमाणेः–

कामरूप नगरमां एक चंडालने पुत्र थयो. ते थतांज तेनो पूर्वभवनो वैरी कोइ व्यंतर देवता हशे तेणे तेने हरण करी वनमां मूक्यो. एटलामां कामरूप नगरनो राजा रयवाडीए नीकळ्यो छे. तेणे वनमां ते बालकने दीठो. राजा पुत्रहीन हतो तेथी तेणे ते ग्रहण कर्यो, पाळ्यो, अने तेनुं पुण्यसार एवुं नाम दीधुं. पुण्यसार तरुण अवस्थामां आव्यो, त्यारे पिताए तेने राज्य सोंपीने दीक्षा लीधी. केटलेक काले कामरूप नगरना राजा केवली थइ कामरूप नगरमां आव्या. पुण्यसार, केवलीने वंदना करवा गयो. सर्व नगरना जनो वांदवा आव्या. पुण्यसारनी माता चंडाली पण त्यां आवी. पुण्यसार राजाने जोइ चंडालीना स्तनमांथी दूध झरवा लाग्युं. त्यारे पुण्यसार राजाए केवली भगवान्‌ने एनुं कारण पूछ्युं. केवलीए कह्युं. "हे राजन्! आ त्हारी माता छे. तुं वनमां पड्यो हतो ते म्हारा हाथे आव्यो." पुण्यसारे पाछुं केवलीने पूछ्युं. "हे भगवन्! क्या कर्मथी हुं चंडाल थयो." केवलीए कह्युं. "पूर्वभवे तुं व्यवहारी हतो. एक वखते भगवाननी पूजा करतां "भूमी उपर पडेलुं फूल चडाववुं नहीं." एम जाणतां छतां पण ते भूमी उपर पडेलुं फूल अवज्ञाथी भगवान उपर चडाव्युं, तेथी तुं चंडाल थयो. कह्युं छे के– जे

पुरुष एवुं फल, फूल अथवा नैवेद्य ज्ञगवान्ने अर्पण करे, ते प्राये पर-ज्ञवे नीचगोत्र कर्म बांधे ढे. त्हारी माताए पूर्वज्ञवे रजस्वला ढतां देव-पूजा करी, ते कर्मथी ए चंमाली थइ." केवलीनां एवां वचन सांज्ञली वैराग्यथी पुण्यसार राजाए दीक्षा लीधी. एवी रीते अपवित्र ढतां तथा ज्ञूमी उपर पडेला फूलथी देवपूजा करवा उपर चंमालनी कथा.

माटे ज्ञूमि उपर पडेलुं फूल सुगंधि होय, तो पण ते ज्ञगवान्ने च-ढाववुं नहीं, अने थोडी अपवित्रता होय तो पण ज्ञगवान्ने अडवुं न-हि. विशेषे करी स्त्रीउंए रजस्वलापणामां बिलकुल प्रतिमाने स्पर्श क-रवो नहि. कारण के, म्होटी आशातना प्रमुख दोष लागे ढे. न्हाइ रह्या पढी पवित्र, कोमल अने सुगंधि एवा काषायिकादि वस्त्रे करी अंग ल्होइ (पलालेलुं) पोतियुं मूकी वीजुं पवित्र वस्त्र पहेरी इत्यादि युक्तिथी जीने पगे ज्ञूमिने स्पर्श न करतां पवित्र स्थानके आववुं. उत्तर दिशा तरफ मुख करीने चलकतां, नवां, पूरेपूरां, सांधेलां नहीं, अ-ने पहोलां एवां बे श्वेत वस्त्रमांथी एक पहेरवुं तथा वीजुं उढवुं. कह्युं ढे के– जोगवाइ होय ते प्रमाणे जलादिकथी शरीर शुद्धि करीने धो-एलां, धूप दइ सुगंधि करेलां अने पवित्र एवां बे वस्त्र धारण करवां. लोकने विषे पण कह्युं ढे के– हे राजन्! देवपूजामां सांधेलुं, बलेलुं, अने फाटेलुं वस्त्र न लेवुं. तथा पारकुं पण धारण न करवुं. एक वार प-हेरेलुं वस्त्र, जे वस्त्र पहेरीने मलोत्सर्ग (वडीनीति), मूत्र तथा स्त्री-संग कर्यो होय, ते वस्त्र देवपूजामां वर्जवुं. एकज वस्त्र धारण करीने जमवुं नहि, तथा पूजा करवी नहि. स्त्रीउंए पण कांचली वगर देवपू-जा न करवी. आ उपरथी एम सिद्ध थयुं के, पुरुषोने बे वस्त्र वगर अने स्त्रीउंने त्रण वस्त्र वगर देवपूजा प्रमुख करवुं कल्पे नहि. धोएलुं वस्त्र मुख्य पक्षथी तो क्षीरोदक प्रमुख बहु उंचुं अने ते श्वेतवर्णज रा-खवुं. उदायन राजानी राणी प्रज्ञावती प्रमुखनुं पण श्वेत वस्त्रज निशि-थादिक ग्रंथमां कह्युं ढे. दिनकृत्यादिक ग्रंथोमां पण कह्युं ढे के– सेअ-वढनिअंसणोत्ति" (एटले श्वेतवस्त्र पहेरनार इत्यादि) क्षीरोदक प्र-मुख वस्त्र राखवानी शक्ति न होय तो. डुकूल (रेशमी वस्त्र) प्रमुख श्रेष्ठ वस्त्रज राखवुं. पूजा षोडशकमां कह्युं ढे के– "सितशुज्ञवस्त्रेणेति"

एनी टीकामां कह्युं छे के– श्वेत अने शुभ वस्त्र पहेरी पूजा करवी. अहिं शुभ वस्त्र ते पट्टयुग्मादिक राता, पीला प्रमुख वर्णनुं लेवाय छे. “एगसाडिअं उत्तरासंगं करेइ” (एटले एगसाडी उत्तरासंग करे.) इत्यादिक सिद्धांतनां प्रमाणभूत वचन छे, तेथी उत्तरीय वस्त्र अखंडज राखवुं. बे अथवा तेथी वधारे ककडा सांधेला न राखवा. “ दुकुल (रेशमी) वस्त्र पहेरीने भोजनादिक करे तो पण ते अपवित्र थतुं नथी,” ए लोकोक्ति आ (पूजाना) विषयमां प्रमाणभूत न मानवी. परंतु बीजा वस्त्रनी पेठे दुकुल वस्त्र पण भोजन, मल, मूत्र तथा अशुचि वस्तुनो स्पर्श वर्जवा प्रमुख उपायथी साचववुं जोइए. जेम वपराय तेम धोवुं, धूप देवो इत्यादि संस्कार करीने पाछुं पवित्र करवुं. तथा ए (पूजा संबंधी) वस्त्र थोडी वारज वापरवुं. परसेवो, नाकनो मल प्रमुख ए वस्त्रथी ल्होवुं नहि. कारण के, तेथी अपवित्रपणुं उपजे छे. वापरेला बीजा वस्त्रथी ए वस्त्र वेगलुं मूकवुं. प्राये पूजानुं वस्त्र पारकुं न लेवुं. विशेषे करी बालक, वृद्ध, स्त्रीओ प्रमुखनुं तो नज लेवुं.

संभलाय छे के– कुमारपाल राजानुं उत्तरीय वस्त्र बाहड मंत्रीना न्हाना भाइ चाहडे वापर्युं, त्यारे राजाए कह्युं के “नवुं वस्त्र मने आप” चाहडे कह्युं के. “ आवुं नवुं वस्त्र तो सवालक्षनुं बंबेरापुरीने विषे ज थाय छे, अने ते त्यांथी त्यांना राजाए वापरेलुंज अहिं आवे छे.” पछी कुमारपाले नहि वापरेलुं एक दुकूल (रेशमी) वस्त्र बंबेराना राजा पासे माग्युं, पण ते तेणे आप्युं नहि. त्यारे कुमारपाल राजाए रुष्ट थइ चाहडने “घणुं द्रव्य दान न करवुं” एम कहीने साथे सैन्य आपी मोकल्यो. त्रीजे प्रयाणे चाहडे भंडारी पासे लक्ष द्रव्य माग्युं, त्यारे तेणे आप्युं नहि. तेथी तेणे तेने काढी मूक्यो, अने यथेच्छ दान दइ रात्रिए चउदसो ऊंटडीस्वार साथे जइ बंबेरापुरने वींट्युं. त्यारे नगरमां सातसो कन्याओनो विवाहनो समय हतो, तेमां विघ्न न आवे माटे ते रात्रि वीती जाय त्यां सुधी विलंब करीने प्रभात काल थतांज चाहडे दुर्ग (किल्लो) हस्तगत कर्यो. तेणे सातक्रोड सोनैया अने अग्यारसो घोडा बंबेराना राजाना लीधा. अने वप्रनी दुर्गनुं चूर्ण करी नांख्युं. ते देशमां पोताना स्वामीनी (कुमारपालनी) आज्ञा वर्तावी. अने सातसो सालवीने उ-

त्सव सहित पोताना नगरमां लइ आव्यो. कुमारपाले कह्युं. "बहु उदारता ए एक त्हारामां दोष छे. तेज दोष तने दृष्टि दोषथी पोतानुं रक्षण करवानो एक मंत्र छे एम हुं जाणुं छुं. कारण के, तुं म्हारा करतां पण द्रव्यनो व्यय अधिक करे छे." चाहडे कह्युं. "मने म्हारा स्वामिनुं बल छे तेथी हुं अधिक व्यय करुं छुं. आप कोना बलथी अधिक व्यय करो. ?" चाहडनां एवां चतुरतानां वचनथी कुमारपाल प्रसन्न थयो, अने तेणे बहुमान करी चाहडने "राजघरट्ट" एवुं बिरुद आप्युं. बीजाए वापरेलुं वस्त्र न लेवुं ते उपर ए दृष्टांत कह्युं.

तेमज, पोते सारा स्थानकथी अथवा पोते जेना गुण जाणतो होय, एवा सारा माणस पासेथी पात्र, ढांकणुं, लावनार माणस, मार्ग ए सर्वेनी पवित्रतानी यतना राखवा प्रमुख युक्तिथी पाणी, फूल इत्यादिक वस्तु लाववी. फूल प्रमुख आपनारने सारुं मूल्य विगेरे आपीने राजी करवो. तेमज, सारो मुखकोश बांधी पवित्र भूमि जोइ युक्तिथी जेमां जीवनी उत्पत्ति न होय, एवां केशर, कर्पूर प्रमुख वस्तुथी मिश्र करेलुं चंदन घसवुं. वीणेला अने ऊंचा आखा चोखा, शोधेलो धूप अने दीप, एठुं नहि थएलुं एवुं सरस नैवेद्य तथा मनोहर फल इत्यादि सामग्री एकठी करवी. एवी रीते द्रव्य शुद्धि कही. राग, द्वेष, कषाय, ईर्ष्या, इहलोकनी तथा परलोकनी इच्छा, कौतुक तथा चित्तनी चपलता इत्यादि दोष मूकीने चित्तनी एकाग्रता राखवी ते भावशुद्धि जाणवी. कह्युं छे के—मन, वचन, काया, वस्त्र, भूमि, पूजानां उपकरण अने स्थिति (आसन प्रमुख) ए सातेनी शुद्धि भगवान्नी पूजा करती वेलाए राखवी.

एवी रीते द्रव्यथी अने भावथी शुद्ध थएलो मनुष्य गृहचैत्यमां (घर देरासरमां) प्रवेश करे. कह्युं छे के—पुरुष जमणो पग आगल मूकीने जमणी बाजूए यतनाथी प्रवेश करे, अने स्त्री डावो पग आगल मूकीने डाबी बाजूए यतनाथी प्रवेश करे. पूर्व अथवा उत्तर दिशाए मुख करीने वाम (डावी) नाडी चालते छते मौन करी सुगंधि अने मधुर द्रव्यथी भगवान्नी पूजा करवी. इत्यादि वचनमां कह्या प्रमाणे त्रण निसिही करी. त्रण प्रदक्षिणा चिंतवी तथा बीजो पण विधि साचवी पवित्र पाटला प्रमुख आसन उपर पद्मासनादिक सुखकारक आसने बेसवुं. पछी चंदनना पा-

भमांथी थोडुं चंदन बीजा पात्रमां अथवा हाथ उपर लइ कपालमां तिलक करी तथा हाथे सुवर्णनां कंकण अने चंदननो लेप करी तथा धूप दइ बे हाथे जिनेश्वर भगवान्नी अग्रपूजा, अंगपूजा तथा भावपूजा करवी. ते पछी पूर्वे करेलुं अथवा न करेलुं पच्चक्खाण भगवान्नी साखे उच्चरवुं. ए प्रकारे पांचमी गाथानो अर्थ थयो.

(मूलगाथा)

विहिणा जिणं जिणगिहे,
गंतुं अच्चेइ उचिअचिंतरउ ॥
उच्चरइ पच्चक्खाणं,
दढपंचाचारगुरुपासे ॥ ६ ॥

भावार्थः– उपरली गाथामां "विधिना" (विधिथी) ए पद छे, ते सर्वे ठेकाणे जोडवुं. ते आ रीतेः– पछी विधिथी जिनमंदिरे जइ, विधिथी उचितचिंता (विचार) करतो छतो विधिथी भगवान्नी पूजा करे.

ते विधि आ प्रमाणेः– जो राजा प्रमुख म्होटो ऋद्धिवंत पुरुष होय तो "सर्व ऋद्धिथी, सर्व दीप्तिथी, सर्व द्युतिथी, सर्व बलथी, सर्व पराक्रमथी" इत्यादि आगम वचन छे तेथी ते (पुरुष) जिनशासननी प्रभावनाने अर्थे म्होटी ऋद्धिथी दशार्णभद्र राजानी पेठे जिनमंदिरे जाय.

जेम ते दशार्णभद्र राजा "पूर्वे कोइए वांद्या नहि एवी म्होटी ऋद्धिथी हुं वीर भगवान्ने वंदना करुं" एवा अहंकारथी म्होटी ऋद्धि सज्ज करी पोतानी अंतःपुरनी स्त्रीओने सर्वांगे शृंगार पहेरावी सारा हाथी, घोडा, रथ प्रमुख चतुरंग सैन्य साथे लइ हस्तिदंतनी, रुपानी तथा सोनानी पांचसे पालखीओमां बेसारी श्री वीरभगवान्ने वंदना करवा आव्यो. तेनो (दशार्णभद्र राजानो) मद दूर करवाने अर्थे सौधर्मेन्द्र वीरभगवानने वंदना करवा आवतां दिव्य ऋद्धि विकुर्वी. बृहत् ऋषिमंडल स्तवमां कह्युं छे के:– चोसठ हजार हाथी. ते प्रत्येक हाथीने

पांचसे बार मुख. प्रत्येक मुखे आठ दांत, प्रत्येक दांतने विषे आठ वाव्यो, प्रत्येक वाव्यमां लाख पांखडीनां आठ कमल, प्रत्येक पांखडी उपर बत्रीसबद्ध दिव्य नाटक, प्रत्येक कर्णिकामां एकेक दिव्य प्रासाद, अने प्रत्येक प्रासादमां अग्रमहिषीनी साथे इंद्र (भगवान्ना गुण) गाय छे. एवी ऋद्धिथी ऐरावण हाथी उपर बेसी आवता इंद्रने जोइ जेनी प्रतिज्ञा पूर्ण थइ नहि एवा दशार्णभद्र राजाए दीक्षा लीधी.

आ विषयमां पूर्वाचार्योए करेली हाथीना मुख प्रमुख वस्तुनी गणत्री देखाडनारी गाथाउ छे तेनो अर्थ आ रीतेः— एक हाथीने पांचसे बार मुख, चार हजार छन्नु दांत, बत्रीश हजार सातसो अडसठ वाव्यो, बे लाख बासठ हजार एकसो चुम्मालीश कमल. कर्णिका प्रासादनी अंदर आवेला नाटकनी संख्या कमल जेटलीज. छवीससो क्रोड, एकवीस क्रोड अने चोपन लाख एटली एक हाथीना कमलदलनी संख्या शक्रेंद्रनी जाणवी.

हवे चोसठ हजार हाथीनां सर्वेनां मुख, दंत प्रमुख वस्तुनी संख्या भेगी कहीए छीए. सर्वे हाथीनां मुख त्रण क्रोड, सत्तावीस लाख, अडसठ हजार. सर्वेना दांतनी संख्या छवीस क्रोड, एकवीस लाख, चोपन हजार. सर्वे वावडीनी संख्या बसे क्रोड, नवक्रोड, इकोतेर लाख, बावन हजार. सर्वे कमलनी संख्या एक हजार क्रोड, छसे क्रोड, सित्तोतेर क्रोड, बहोतेर लाख, सोल हजार. सर्वे पांखडीनी तथा नाटकनी संख्या सोल कोडाकोडी, सित्तोतेर लाख कोड, बहोत्तेर हजार क्रोड, एकसोने साठ क्रोड.

हवे सर्वे नाटकना रूपनी संख्या पांचसे कोडाकोडी, छत्रीस कोडाकोडी, सत्याशी लाख क्रोड, नव हजार क्रोड, एकसो क्रोड अने वीस क्रोड. ए सर्वे संख्या आवश्यक चूर्णिमां कही छे. प्रत्येक प्रासादने विषे आठ अग्रमहिषीनी साथे इंद्र भगवान्ना गुण गाय छे, एम कह्युं. त्यां अग्रमहिषीनी संख्या कमल जेटली जाणवी. इंद्राणीनी संख्या तो, तेर हजार क्रोड, चारसोने एकवीस क्रोड, शित्तोतेर लाख, अठावीस हजार एटली जाणवी. एकेक नाटकमां सरखां छे रूप, शृंगार अने नाट्योपकरण जेनां एवां एकसो आठ दिव्यकुमार अने तेटलीज देवक

न्या होय. एमज १ शंख, २ शृंग, ३ शंखिका, ४ पेया, ५ परिपरिका, ६ पणव, ७ पटह, ८ भंभा, ९ होरंभा, १० भेरी, ११ झल्लरी, १२ दुंदुभी, १३ मुरज, १४ मृदंग, १५ नांदीमृदंग १६ आलिंग, १७ कुस्तुंब, १८ गोमुख, १९ मादल, २० विपंची, २१ वल्लकी, २२ भ्रामरी, २३ षड्भ्रामरी, २४ परिवादिनी, २५वव्वीसा, २६ सुघोषा, २७ नंदिघोषा, २८ महती, २९ कच्छपी, ३० चित्रवीणा, ३१ आमोट, ३२झांझ, ३३ नकुल, ३४ तूणा, ३५ तुंबवीणा, ३६ मुकुंद, ३७ हुडुक्का, ३८ चिच्चिकी, ३९ करटीका, ४० डिंडिम, ४१ किणित, ४२ कडंबा, ४३ दर्दरक, ४४ दर्दरिका ४५ कुस्तुंबर, ४६ कलसिका, ४७ तल, ४८ ताल, ४९ कांस्यताल, ५० गिरिसिका, ५१ मकरिका, ५२ शिशुमारिका, ५३ वंश, ५४ वाली, ५५ वेणु, ५६ परिली, ५७ वंधूक प्रमुख विविध वाजिंत्रना वगाडनार प्रत्येकमां एकसोने आठ जाणवा. ३ शंखिका एटले तीक्ष्ण स्वरवालो न्हानो शंख होय ठे, अने शंखनो तो गंभीर स्वर होय ठे. ४ पेया ते म्होटी काहला जाणवी. ५ परिपरिका एटले करोलियाना पडथी वंधायलुं एक मुखवाजिंत्र ठे. ६ पणव ते पटह विशेष अथवा भांझपटह जाणवो. ८ भंभा एटले ढक्का अने ९ होरंभा एटले महाढक्का. १० भेरी ते ढक्का जेवा आकारनो वाद्य विशेष ठे. ११ झल्लरी ते चामडाथी वींटायली पहोली अने वलयाकार जाणवी. १२ दुंदुभी ते भेरी सरखा आकारनुं सांकडा मुखनुं देववाद्य ठे. १३ मुरज एटले म्होटो मादल. १४ मृदंग एटले न्हानो मादल. १५ नांदीमृदंग ते एक वाजूथी सांकडो अने वीजी वाजूथी पहोलो होय ठे. १६ आलिंग ए एक मुरजनी जाति ठे. १७ कुस्तुंब ते चामडाथी वंधायलुं घडा जेवुं वाजिंत्र जाणवुं. १९ मादल ते वे वाजूथी सरखो होय ठे. २० विपंची ते त्रण तांतनी वीणा होय ठे. २१ वल्लकी एटले सामान्य वीणा. २४ परिवादिनी एटले सात तांतनी वीणा. २८ महती एटले सो तारनी वीणा. ३५ तुंबवीणा ते तुंबडावाली वीणा जाणवी. ३६ मुकुंद ते एक जातनो मुरज ठे. जे प्राये घणुं लीन थइने वगडाय ठे. ३७ हुडुक्का प्रसिद्ध ठे. ४० डिंडिम ते प्रस्तावनानुं सूचक एक जातनुं वाजिंत्र ठे. ४२ कडंबा. ३९ करटिका अने ४३ दर्दरक प्रसिद्ध ठे. ४४ दर्दरिका ते न्हानो दर्दरक जाणवो. ४७ तल एटले हस्तताल. ५४ वाली

ए एक जातनुं मुखवाजिंत्र छे. ५७ वंधूक ए पण तूण सरखुं मुखवाजिंत्र ज छे. बाकीना भेद लोकमां प्रसिद्ध होय ते माफक जाणवा.

सर्वे वाजिंत्रना भेद ओगणपचास जातना वाजिंत्रना भेदमां समाय छे. जेम वंशमां वाली, वेणु, परिली अने वंधूक ए वाजिंत्रो समाय छे. शंख, शृंग, शंखिका, खरमुखी, पेया अने परपरिका ए वाजिंत्रो घणा धमधमता शब्दे पूरतां वागे छे. पटह अने पणव ए बे (ऋांडीथी) ठोकतां वागे छे. भंभा अने होरंभा ए बे आस्फालन करतां वागे छे. भेरी, झल्लरी अने दुंदुभि ए त्रण ताडना करतां (ठोकतां) वागे छे. मुरज, मृदंग अने नांदीमृदंग ए त्रण आलाप करतां वागे छे. आलिंग, कुस्तुंब, गोमुखी अने मर्दल ए चार जोरथी ताडना करतां वागे छे. विपंची, वीणा अने वल्लकी ए त्रण मूर्छना करतां वागे छे. भ्रामरी, षड्भ्रामरी अने परिवादिनी ए त्रण किंचित् हलावतां वागे छे. बब्बीसा, सुघोषा अने नंदीघोषा ए त्रण फेरवतां वागे छे. महती, कछपी अने चित्रवीणा ए त्रण कूटतां वागे छे. आमोट, झंझा अने नकुल ए त्रण मरडतां वागे छे. तूण अने तुंबवीणा ए बे स्पर्श करतां वागे छे. मुकुंद, हुडुक्क अने चिच्चिकी ए त्रण मूर्छना करतां वागे छे. करटी, डिंडिम, किणित अने कदंवा ए चार वगाडतां वागे छे. दर्दरक, दर्दरिका, कुस्तुंव अने कलशिका ए चार घणी ताडना करतां वागे छे. तल, ताल अने कांस्यताल ए त्रण मांहो मांहे अफालतां वागे छे. रिंगिसिका, लत्तिका, मकरिका अने शिशुमारिका ए चार घसतां वागे छे. वंश, वेणु, वाली, पिरली अने वंधूक ए पांच फूंकतां वागे छे. (ए रीते वाजिंत्रना प्रकार कह्या.)

सर्वे दिव्यकन्या अने कुमार साथेज गायन, अने नृत्य करे. प्रसंगे बत्रीशबद्ध नाटकनां नाम कहे छेः— स्वस्तिक, श्रीवत्स, नंद्यावर्त्त, वर्धमानक, भद्रासन, कलश, मत्स्य युग्म, दर्पण, ए आठ मंगलिकनी विचित्र रचना ए मंगलभक्तिचित्र नामा प्रथम भेद (१). आवर्त्त, (दक्षिणावर्त्त), प्रत्यावर्त्त (वामावर्त्त), श्रेणि (समीपंक्ति), प्रश्रेणि (उलटी पंक्ति). स्वस्तिक, सौवस्तिक, पुष्यमान (लक्षणविशेष) वर्द्धमान, मत्स्यांडक (मत्स्यनां इंडां), मकरांडक (मगरनां इंडां), जारमार (मणि विशेष), पुष्पावलि, पद्मपत्र, सागरतरंग, वासंतीलता अने पद्मलता एमनी विचित्र रचना-

रूप बीजो भेद (२). ईहामृग (वरु), वृषभ (बलद), अश्व, मनुष्य, मगर, पक्षी, सर्प, किन्नर, रुरु (हरिण भेद), शरभ (अष्टापद); चमर (चमरीगाय), हस्ती, वनलता, पद्मलता एमनी विचित्र रचना रूप त्रीजो भेद (३). एकतोवक्र (एक बाजुए वांकुं), एकतःखड्ग (एक बाजुए धारवालुं), एकतः चक्रवाल (एक बाजुए चक्राकार), द्विधा चक्रवाल, (बे बाजुए चक्राकार) चक्रार्द्ध चक्रवाल एवी रचना रूप चोथो भेद (४). चंद्रावलि (चंद्रनी पंक्ति), सूर्यावलि (सूर्यनी पंक्ति), वलयावलि, तारावलि, हंसावलि, एकावलि, मुक्तावलि, कनकावलि, रत्नावलि ए आवलि प्रविभक्ति (पंक्तिनी रचना) नामा पांचमो भेद (५). चंद्रोदय प्रविभक्ति (चंद्रोदयनी रचना), सूर्योदय प्रविभक्ति (सूर्योदयनी रचना) ए उदय प्रविभक्ति नामा छठ्ठो भेद (६). चंद्रागमन प्रविभक्ति (चंद्रना आगमननी रचना), सूर्यागमन प्रविभक्ति (सूर्यना आगमननी रचना) ए गमनागमन प्रविभक्ति नामा सातमो भेद (७). चंद्रावरण प्रविभक्ति (चंद्रना आवरणनी रचना), सूर्यावरण प्रविभक्ति (सूर्यना आवरणनी रचना) ए आवरणावरण प्रविभक्ति नामा आठमो भेद (८). चंद्रास्तमन प्रविभक्ति (आथमता चंद्रनी रचना), सूर्यास्तमन प्रविभक्ति (आथमता सूर्यनी रचना) ए अस्तमन प्रविभक्ति नामा नवमो भेद (९). चंद्रमंडल प्रविभक्ति (चंद्रमंडलनी रचना), सूर्यमंडल प्रविभक्ति (सूर्यमंडलनी रचना), नागमंडल प्रविभक्ति, यक्षमंडल प्रविभक्ति, भूतमंडल प्रविभक्ति, राक्षस महोरग गंधर्वमंडल प्रविभक्ति ए मंडल प्रविभक्ति (मंडलनी रचना) नामा दशमो भेद (१०). वृषभललित विक्रांत (बलदनी एक जातनी गति), सिंहललित विक्रांत (सिंहनी विशेष गति), अश्व विलंबित (घोडानी विशेष गति). गज विलंबित (हाथीनी विशेष गति), मत्तहय विलसित (मस्त घोडानी चेष्टा), मत्तगय विलसित (मस्त हाथीनी चेष्टा) ए द्रुतविलंबित नामा अग्यारमो भेद (११). शकटोपधि प्रविभक्ति (गाडलाना उपकरणनी रचना), सागर प्रविभक्ति (समुद्रनी रचना), नगर प्रविभक्ति (नगरनी रचना) ए सागर नागर प्रविभक्ति नामा बारमो भेद (१२). नंदा प्रविभक्ति, चंपा प्रविभक्ति ए नंदा चंपा प्रविभक्ति नामा तेरमो भेद (१३). मत्स्यांक प्रविभक्ति (मत्स्यनां इंडांनी

रचना), मकरांम्ड प्रविन्नक्ति, जार प्रविन्नक्ति, मार प्रविन्नक्ति ए मत्स्यां-ड्यादि प्रविन्नक्ति नामा चौदमो नेद (१४). क, ख, ग, घ, ङ प्रविन्नक्ति ए पंदरमो नेद (१५). च, छ, ज, झ, ञ प्रविन्नक्ति ए सोलमो नेद(१६). ट, ठ, ड, ढ, ण प्रविन्नक्ति ए सत्तरमो नेद (१७). त, थ, द, ध, न प्रविन्नक्ति ए अढारमो नेद (१८). प, फ, ब, न, म प्रविन्नक्ति ए उंगणीशमो नेद (१९). अशोकपल्लव प्रविन्नक्ति (आसोपालवनी रचना), आम्रपल्लव प्रविन्नक्ति (आंबाना पालवनी रचना), जंबूपल्लव प्रविन्नक्ति, कोशांबपल्लव प्रविन्नक्ति ए पल्लव प्रविन्नक्ति नामा वीसमो नेद (२०). पद्मलता प्रविन्नक्ति, नागलता प्रविन्नक्ति, अशोकलता प्रविन्नक्ति, चंपकलता प्रविन्नक्ति, आम्रलता प्रविन्नक्ति, वनलता प्रविन्नक्ति, कुंदलता प्रविन्नक्ति, अतिमुक्तलता प्रविन्नक्ति अने श्यामलता प्रविन्नक्ति ए लताप्रविन्नक्ति नामा एकवीशमो नेद (२१). डुतनृत्य (उतावलुं नाचवुं) ए बावीशमो नेद (२२). विलंबित नृत्य (धीमे नाचवुं) ए त्रेवीसमो नेद (२३). डुतविलंबित नृत्य ए चोवीशमो नेद (२४). अंचितनृत्य नामा पचीशमो नेद (२५). रिंन्नितनृत्य नामा छवीशमो नेद (२६). अंचितरिंन्नित नृत्य नामा सत्तावीशमो नेद (२७). आरन्नटनृत्य नामा अठावीसमो नेद (२८). नसोलनृत्य नामा उंगणत्रीशमो नेद (२९). आरन्नट नसोलनृत्य नामा त्रीशमो नेद (३०). उत्पात–(ऊंचुं चढवुं), निपात (नीचे पडवुं), प्रसक्त (वलगवुं), संकुचित (अंग संकोचवुं), प्रसादित (अंग पसारवुं), रेचक, आरचित, न्रांत (नमवुं), संन्रांत (घणुं नमवुं), ए उत्पातादिनृत्य नामा एकत्रीशमो नेद (३१). तीर्थंकरादि महापुरुषना चरित्रनो विनय करवो ए बत्रीशमो नेद (३२). एवी रीते बत्रीशवरू नाटकना नेद रायपसेणी सूत्रमां कह्या ने.

एवी रीते राजा प्रमुख म्होटो ऋद्धिवंत श्रावक जिनमंदिरे जाय. पण जे साधारण ऋद्धिनो धणी होय, तेणे तो लोकोनी हांसी टालवाने अर्थे अहंकार मूकी पोताना कुलने तथा इव्यने उचित एवो आमंबर राखीने नाइ, मित्र पुत्रादिक परिवारने साथे लइ जिनमंदिरे जवुं. त्यां जइ(१) फूल, तांबूल, सरशव, दूर्वा (दरो), तथा ठरी. पाडुका (पावडी).

१ जारा मारा ए मणि विशेष छे. मतांतरे जलचर जीव छे.

मुकुट, वाहन प्रमुख सचित्त अने अचित्त वस्तुनो त्याग करे, ए प्रथम अभिगम जाणवो. (२) मुकुट वर्जीने बाकी रहेला अलंकार प्रमुख अचित्त द्रव्यनो त्याग न करे, ए बीजो अभिगम जाणवो. (३) एक (वगर सांधेला) तथा पहोला वस्त्रथी उत्तरासंग करे ए त्रीजो अभिगम जाणवो. (४) भगवान्‌ने दीठे छते बे हाथ जोडी "णमो जिणाणं" एम कहेतो छतो वंदना करे, ए चोथो अभिगम जाणवो. (५) मनने एकाग्र करे, ए पांचमो अभिगम जाणवो. एवा पांच अभिगम साचवी तथा निसिही करी जिनमंदिरमां प्रवेश करे. आ विषयमां पूर्वाचार्यनुं वचन छे, ते आ प्रमाणेः– सचित्त द्रव्यनो त्याग करवाथी (१), अचित्त द्रव्यनो त्याग नहि करवाथी (२), एक शाटक (एक पनानुं सांधा वगरनुं) उत्तरासंग करवाथी (३), भगवानने दीठे बे हाथ जोडवाथी (४), अने मननुं एकाग्रपणुं करवाथी (५) इत्यादि. राजा प्रमुख तो जिनमंदिरमां प्रवेश करतां तेज समये पोतानां राजचिन्ह मूकी दे. कह्युं छे के– खड्ग, छत्र, मोजडी, मुकुट अने चामर ए पांच श्रेष्ठ राजचिन्ह मूकीने इत्यादि.

मंदिरना प्रथम द्वारमां प्रवेश करतां, "मन वचन कायाथी घर संबंधी व्यापारनो निषेध कराय छे. एम जणाववाने अर्थे त्रण वार निसिहि कराय छेः पण ते निसिहि एकज गणाय छे. कारण के, एक घर संबंधी व्यापारनोज तेमां निषेध कर्यो छे. पछी मूलनायकजीने वंदना करी, कल्याणने वांछनारा लोकोए सर्व उत्कृष्ट वस्तु प्राये जमणे भागेज राखवी." एवी नीति छे माटे मूलनायकजीने पोताने जमणे भागे करतो ज्ञान, दर्शन अने चारित्र ए त्रणनी आराधना करवाने अर्थे त्रण प्रदक्षिणा दे. कह्युं छे के– ते पछी भक्तिथी परिपूर्ण मने करी "नमो जिणाणं" एम प्रकट कहे. अर्धावनत जेमां अरधुं शरीर नमाय छे एवो अथवा पंचांग प्रणाम करे. पछी पूजानां उपकरण हाथमां लइ भगवानना गुणगणथी रचायला स्तवनोने पोताना परिवारनी साथे गंभीर अने मधुर स्वरथी गातो हाथमां योगमुद्राने धारण करतो. पगे पगे जीवरक्षानो उपयोग राखतो अने भगवानना गुणगणने एकाग्र मनथी चिंतवतो थको त्रण प्रदक्षिणा दे. घरदेरासरने विषे पछी तेने प्रदक्षिणा प्रमुख क्रिया करवानुं बनतुं नथी. बीजा मोटा मंदिरने विषे पण कारणथी ए सर्व कराय छे. तो पण

बुद्धिशाली पुरुषे ए सर्व क्रिया करवानो परिणाम निरंतर राखवो, पण छोडवो नहीं. सुश्रावक प्रदक्षिणा देवाने अवसरे समवसरणमां बेठेला चतुर्मुख भगवान्नुं ध्यान करतो छतो गभाराने विषे भगवाननी पूंठ अने डाबो तथा जमणो भाग ए त्रणे दिशाए रहेला जिनबिंबने वांदे. ए माटेज सर्वे जिनमंदिर समवसरणने ठेकाणे होवाथी गभाराना व-हारना भागमां त्रणे दिशाए मूलनायकजीना नामथी जिनबिंब कराय छे. एम करवाथी, "अरिहंतनी पूंठ वर्जवी" एम कह्युं छे, तेथी चारे दि-शाए अरिहंतनी पूंठे रहेवानो दोष टले छे.

पछी जिनमंदिरनुं पूंजवुं, पोतिया प्रमुखनुं नामुं लखवुं इत्यादि आ-गल कहेशे ते प्रमाणे यथायोग्य चैत्यचिंता तथा पूजानी संपूर्ण सामग्री प्रथमथीज तैयार करीने मुख्य मंडपादिकने विषे चैत्य व्यापार निषेध-रूप बीजी निसिही करे. अने मूलनायकजीने त्रण वार वांदी पूजा करे. भाष्यमां कह्युं छे के– ते पछी प्रथम निसिही करी मुखमंडपमां पेसी, जिन भगवान्नी आगल ढींचण अने हाथ भूमिए लगाडी यथाविधि त्रण वार वंदना करे. पछी हर्षथी उल्लास पामतो सुश्रावक मुखकोश करीने जिनेंद्र प्रतिमा उपरनो रात्रिनो वासी फूल प्रमुख निर्माल्य मोरपींछीथी उतारे. ते पछी पोते जिनेश्वरना देराने पूंजे, अथवा बीजा पासे पूंजावे. उपरांत जोगवाइ होय ते प्रमाणे विधिए जिनबिंबनी पूजा करे. मुखकोश आठ पडवाला वस्त्रना छेडाथी मुखनो अने नासिकानो निश्वास रोकवाने अर्थे बांधवो. चोमासु होय त्यारे निर्माल्यमां कुंथूआ प्रमुख जीवोनी उत्पत्ति प-ण थाय छे, माटे तेवे समये निर्माल्य अने स्नात्रनुं जल ज्यां प्रमादी मा-णसनी हालचाल नथी एवा पवित्र स्थानकने विषे नांखवुं. एम करवाथी जीवनी रक्षा थाय छे, अने आशातना पण टले छे. घरदेरासरने विषे तो प्रतिमाने ऊंचे स्थानके भोजनादि कृत्योमां वापरवामां न आवनारा पवित्र पात्रमां स्थापन करी बे हाथे पकडेला पवित्र कलशादिकना जले करी अभिषेक करवो. ते समये– "बालत्तणम्मि सामिअ, सुमेरुसिहरम्मि कणयकलसेहिं ॥ [2]तिअसीसरेहिं न्हविओ. ते धन्ना जेहिं दिठोसि ॥ १ ॥

१ हे स्वामिन्! चोसठ इंद्रोए बाल्यावस्थामां मेरुपर्वत उपर सुवर्ण कलशोथी आपने न्ह-वराव्या ते समये जेमणे आपने दीठा, ते जीवो धन्य छे.॥१॥ २ "तिअसासुरेहिं" इति पाठांतरं.

इत्यादिक मनमां चिंतववुं. पछी घणी यतना राखी वालाकूंचीथी जिनबिंब उपरना चंदनादिक उतारी फरीथी पखालीने बे अंगलूहणाथी जिनबिंब उपरनुं सर्व पाणी लोही लेवुं. पछी पगना बे अंगूठा, बे ढींचण, हाथनां बे कांडां, बे खभा अने मस्तक एटला स्थानके अनुक्रमे पूजा करवी. एम कह्युं छे माटे आगल कहीशुं ते प्रमाणे सीधा क्रमथी नवे अंगने विषे चंदन केसर प्रमुख वस्तुए करी पूजा करे. केटलाक आचार्य कहे छे के, पहेलां कपाले तिलक करी पछी नवांगे पूजा करवी. श्रीजिनप्रभसूरीए करेली पूजाविधिने विषे तो सरस अने सुगंधी चंदने करी भगवान्नुं जमणुं ढींचण, जमणो खभो, कपाल, डाबो खभो अने डाबुं ढींचण ए पांच अथवा हृदय सहित छ अंगने विषे पूजा करी ताजां फल अने वासक्षेप ए बे द्रव्यथी पूजा करे एम कह्युं छे.

जो पहेलां कोइए पूजा करी होय, अने आपणी पासे पहेली पूजा करतां श्रेष्ठ पूजा करवानी सामग्री न होय तो, ते पूजा दूर न करवी. कारण के, ते (पहेली) सुंदर पूजाना दर्शनथी भव्यजीवोने थनारा पुण्यानुबंधि पुण्यना अनुबंधने अंतराय करवानो प्रसंग आवे. माटे पहेली पूजा न उतारतां पोतानी पासे रहेली सामग्रीथी पहेली पूजा वधारवी. बृहद्भाष्यमां कह्युं छे के—जो पूर्वे कोइए सारो द्रव्य व्यय करीने पूजा करी होय, तो तेज (पहेली) पूजा जेम विशेष शोभा आपनारी थाय, तेम पोतानी पूजा सामग्री वापरीने करवुं. एम करे तो पहेली पूजा निर्माल्य पण गणाय नहीं. कारण के, त्यां निर्माल्यनुं लक्षण आवतुं नथी. गीतार्थ आचार्यो उपभोग लीधाथी निरुपयोगी थएली वस्तुने निर्माल्य कहे छे. ए माटेज वस्त्र, आभरण, बे कुंडल जेवी घणी वस्तु एक वार उतारेली फरीथी जिनबिंब उपर चढावे छे. एम न होय तो एक गंधकाषायिका वस्त्रथी एकसो आठ जिनप्रतिमानी अंगलूहणा करनारा विजयादिक देवतानुं वर्णन सिद्धांतमां कह्युं छे ते शी रीते घटे? जिनबिंब उपर चढावेली जे वस्तु फीकी, दुर्गंधी, जोनारने शोभाकारी न लागे, तथा भव्य जीवना मनने हर्ष न उपजावे एवी थइ गइ होय, तेनेज बहुश्रुतना जाण पुरुषो निर्माल्य कहे छे. एम संघाचारवृत्तिमां कह्युं छे. प्रद्युम्नसूरीए करेला विचारसार प्रकरणमां तो एवी रीते कह्युं छे. चैत्य-

द्रव्य (देवद्रव्य) बे प्रकारनुं छे. एक पूजाद्रव्य अने बीजुं निर्माल्य द्रव्य. पूजाने अर्थे जे लावीने द्रव्य एकठुं करेलुं होय ते पूजाद्रव्य जाणवुं. अने अक्षत, फल, बलि (सूखडी विगेरे), वस्त्र प्रमुख संबंधी जे द्रव्य, ते निर्माल्य द्रव्य कहेवाय. तेनो जिनमंदिरने विषे उपयोग जाणवो. आ वचनमां प्रतिमा आगल धरेला अक्षत (चोखा) प्रमुख द्रव्यने पण निर्माल्यपणुं कह्युं छे. पण बीजे ठेकाणे आगममां, प्रकरणमां अथवा चरित्रादिकमां क्यांय पण ए वात देखाती नथी. स्थविरना संप्रदायादिकथी पण कोइ गच्छमां ए प्रकार जणातो नथी. वली जे गामडा आदिकमां लावेला द्रव्य प्राप्तिनो उपाय नथी होतो, त्यां प्रतिमा आगल धरेला अक्षत प्रमुख वस्तुना द्रव्यथीज प्रतिमा पूजाय छे. जो अक्षतादिक निर्माल्य होत तो तेथी प्रतिमानी पूजा पण केम थात? माटे उपभोग करवाथी निरुपयोगी थएली वस्तुनेज निर्माल्य कहेवुं युक्तियुक्त लागे छे. अने "भोगविणठ्ठं दव्वं, निम्मल्लं बिंति गीअत्था" ए आगम वचन पण ए वातने आधार भूत छे. तत्त्व तो केवली जाणे. चंदन, फूल प्रमुख वस्तुथी पूजा तेवी रीते करवी के, जेथी प्रतिमानां चक्षु तथा मुख ढंकाइ जाय नहीं, अने पूर्व करतां वधारे शोभा थाय. कारण के, तेम करवाथीज जोनारने हर्ष, पुण्यनी वृद्धि इत्यादि थवानो संभव रहे छे.

अंगपूजा, अग्रपूजा अने भावपूजा एवा पूजाना त्रण प्रकार छे. तेमां प्रथम अंगपूजामां शी शी वस्तु आवे ते कहे छे. निर्माल्य उतारवुं, पूंजणीए पूंजवुं, अंग प्रक्षालन करवुं, वालाकूंचीए केशर प्रमुख द्रव्य उतारवा, केशरादिक द्रव्यथी पूजा करवी, पुष्प चढाववां, पंचामृत स्नात्र करवुं, शुद्ध जलनी धारा देवी, धूप दीधेला निर्मल अने कोमल एवा गंधकाषायिकादि वस्त्रे करी अंग ल्होवुं, कपूर कुंकुम प्रमुख वस्तुथी मिश्र करेला गोशीर्षचंदने विलेपन करवुं, आंगी प्रमुखनी रचना करवी, गोरोचना, कस्तूरी प्रमुख द्रव्ये करी तिलक तथा पत्रवल्ली (पील) आदिकनी रचना करवी, सर्वोत्कृष्ट रत्नजडित सुवर्णनां तथा मोतीनां आभरण अने सोना रूपानां फूल विगेरे चढाववां. जेम श्री वस्तुपाल मंत्रीए पोते करावेला सवालाख जिनबिंब उपर तथा श्रीसिद्धाचलजी उपर आवेली सर्वे प्रतिमा उपर रत्नजडित सुवर्णनां आभरण चढाव्यां, तथा जेम दम-

यंतीए पूर्वभवे अष्टापद तीर्थ उपर आवेली चोवीशे प्रतिमा उपर रत्ननां तिलक चढाव्यां, तेम सुश्रावके जेम बीजा भव्य जीवोना भाव वृद्धि पामे, तेम आभरण चढाववां, कह्युं छे के– प्रशंसनीय साधनोथी प्राये प्रशंसनीय भाव उत्पन्न थाय छे. प्रशंसनीय साधनोनो ए विना बीजो सारो उपयोग नथी. तथा पहेरामणी, चंद्रोदय प्रमुख नानाविध दुकूलादि वस्त्र चढाववां, श्रेष्ठ, ताजां अने शास्त्रमां कहेली विधि प्रमाणे लावेलां शतपत्र (कमलनी जाति), सहस्रपत्र (कमलनी जाति), जाइ, केतकी चंपा प्रमुखना फूलोनी गूंथेली, वींटेली, पूरेली अने भेगी करेली, एवी चार प्रकारनी माला, मुकुट, शेखर, ‘फूलघर प्रमुखनी रचना करवी, जिनेश्वर भगवान्‌ना हाथने विषे सोनानां बीजोरां, नालीएर, सोपारी, नागरवेलनां पान, सोनाम्होर, वींटीउं, मोदक प्रमुख मूकवां. धूप उखेववो, सुगंधी वासक्षेप करवो इत्यादि सर्व उपचार अंगपूजाने विषे थाय छे. बृहद्भाष्यमां कह्युं छे के– स्नात्र, विलेपन, आभरण, वस्त्र, फल, सुगंधी चूर्ण (वासक्षेप), धूप अने पुष्प एटला उपचारथी जिनेश्वर भगवान्‌नी अंगपूजा कराय छे. तेनो विधि ए प्रमाणे जाणवो. वस्त्रथी नासिका बांधीने अथवा जेम चित्तनी समाधि रहे तेम करीने पूजा करवी. ते समये शरीरे खरज खणवा प्रमुख क्रिया अवश्य वर्जवी. अन्य स्थले पण कह्युं छे के– जगतना बांधव श्रीजिनेश्वर भगवान्‌नी पूजा करती वखते शरीरे खरज खणवी, बलखो नांखवो, अने स्तुति स्तोत्र भणवां ए त्रण वानां वर्जवां. देवपूजाने अवसरे श्रेष्ठ मार्ग ए छे के मौनज करवुं, कदाचित् तेम न करी शकाय तो सावद्य वचन तो सर्वथा छोडवुं. कारण के. निसिहि कहवामां गृहव्यापारनो निषेध कर्यो छे. ते माटेज हस्त, मुख, नेत्र प्रमुख अवयवथी पापहेतु संज्ञा पण न करवी. करे तो अनुचितपणानो प्रसंग आवे.

अहिं जिणहा श्रेष्ठीनुं दृष्टांत कहे छे. ते आ प्रमाणेः– धोलका नगरमां जिणहा नामे अति दरिद्री श्रेष्ठी रहेतो हतो. ते घीनां कुडलां, कपासनी गांसडीओ प्रमुख भार उपाडीने पोतानो निर्वाह करतो हतो. नवकार प्रमुख सोत्रना स्मरणथी प्रसन्न थएली चक्रेश्वरी देवीए तेने

वशीकरण करी शके एवुं एक रत्न आप्युं. ते रत्नना प्रभावथी जिणहाए मार्गमां रहेला त्रण प्रसिद्ध दुष्ट चोरोने हणी नांख्या. ते आश्चर्यकारी वृत्तांत सांभली पाटणना भीमदेव राजाए बहुमान सहित बोलावी तेने देशनी रक्षाने अर्थे एक खड्ग आप्युं. त्यारे शत्रुशल्य नामा सेनापतिए अदेखाइथी कह्युं के,

खांडो तासु समप्पिइ, जसु खांडे अभ्यास ॥
जिणहा इक्कुं समप्पिइ, तुलचेलउ कप्पास ॥ १ ॥

खांडुं तेनेज आपवुं जोइए के, जेने खांडानो अभ्यास होय. जिणहाने तो एक तेलनां कुडलां अने कपास एज आपवुं जोइए. ॥ १ ॥

ते सांभली जिणहाए उत्तर दीधो के,

असिधर धणुधर कुंतधर, संति नरा अ बहू य ॥
सतुसल रणि जे शूर नर, जणणी विरल पसूअ ॥ २ ॥

तरवार, धनुष्य अने भालाने पकडनार तो जगत्मां घणा पुरुषो छे, परंतु शत्रुजना शल्य रूप रणभूमिमां शूरवीर पुरुषोने प्रसवनारी तो कोइकज माता होय छे. ॥ २ ॥

अश्व, शस्त्र, शास्त्र, वीणा, वाणी, नर अने स्त्री एटली वस्तु योग्य पुरुषना हाथमां जाय तो सारी योग्यता पामे, अने अयोग्य पुरुषना हाथमां जाय तो योग्यता पामे नहीं. जिणहानां एवां वचनथी भीमदेव राजाए हर्ष पामी तेने कोटवालनो अधिकार आप्यो. पछी जिणहाए गूजरात देशमां चोरनुं नाम पण रहेवा दीधुं नहीं.

एक दिवसे सोरठ देशना कोइ चारणे जिणहानी परीक्षा करवाने अर्थे ऊंटनी चोरी करी. त्यारे जिणहाना सुभटो तेने पकडी सवारमां देवपूजाने अवसरे जिणहा आगल लइ आव्या. जिणहाए फूलनुं बींटुं तोडवाथी सूचव्युं के, "एने हणी नांखो" त्यारे चारणे कह्युं.

जिणहाने जिणवरह, न मिले तारो तार ॥
जिण कर जिनवर पूजिए, ते किम मारणहार ॥ ३ ॥

चारणनुं एवुं वचन सांभली शरमायला जिणहाए "फरीथी चोरी न करीश" एम कही तेने छोडी दीधो. त्यारे चारणे कह्युं.

इक्का चोरी सा किया, जा खोलडे न माय ॥
बीजी चोरी किम करे, चारण चोर न थाय ॥ ४ ॥

चारणनी चतुराइथी जरेली उक्ति सांजली जिणहाए तेने पहेरामणी आपी. पठी जिणहाए तीर्थयात्राउ करी. जिनमंदिर बंधाव्यां, पुस्तक लखाव्यां, तथा बीजुं पण घणुं पुण्य कर्युं. पोटली उपरनुं दाण मूकाव्युं विगेरे वातो तो हजी सुधी लोकमां चाले ठे. ए जिणहानो प्रबंध थयो.

मूलनायकजीनी सविस्तर पूजा करी रह्या पठी अनुक्रमे सामग्री होय ते प्रमाणे सर्व जिनबिंबनी पूजा करवी. बारणा उपरना तथा समवसरणना जिनबिंबनी पूजा पण मूलनायकजीनी पूजा करी गजारामांथी बहार नीकलती वखते करवी संजवे ठे, पण पहेलां नहीं. कारण के, मूलनायकजीनीज प्रथम पूजा करवी उचित लागे ठे. बारणा उपरनु बिंब बारणामां पेसतां प्रथम पासे आवे ठे, तेथी तेनी प्रथम पूजा करवी, एम जो कदापि कहो, तो म्होटा जिनमंदिरमां पेसतां घणां जिनबिंब प्रथम पासे आवे ठे. तेथी तेमनी पण प्रथम पूजा करवानो प्रसंग आवे, अने तेम करे तो पुष्पादिकनी सामग्री थोडी होय त्यारे मूलनायकजी सुधी जतां सामग्री खूटी जवाथी मूलनायकजीनी पूजा पण न थाय. तेमज श्रीसिद्धाचलजी. गिरनार प्रमुख तीर्थोने विषे प्रवेश करतां मार्गमां नजीक घणां चैत्य आवे ठे, तेमनी अंदर रहेली प्रतिमाउनुं प्रथम अनुक्रमे पूजन करे तो, ठेक ठेठ मूलनायकजीना मंदिरे जवानुं थाय. ए वात योग्य नथी. जो योग्य मानिये तो उपाश्रयमां प्रवेश करतां गुरुने वांदतां पहेलां नजीक आवेला साधुउने प्रथम वंदना करवानो प्रसंग आवे ठे. नजीक आवेली प्रतिमाउने मूलनायकजीनी पूजा करतां पहेलां मात्र प्रणाम करवो योग्य ठे. संघाचारमां त्रीजा उपांगने मते विजयदेवतानी वक्तव्यतामां पण द्वारना अने समवसरणना जिनबिंबनी पूजा मूलनायकजीनी पूजा कर्या पठी कही ठे. ते आ रीतः—ते पठी सुधर्मा सजाए जइने जिनेश्वर जगवाननी दाढा देखतांज वंदना करे, मावडो उघाडीने मोरपींछीनी पूंजणीए प्रमार्जन करे, सुगंधी जलथी एकवीश वार प्रक्षालन करी गोशीर्षचंदननो लेप करे. अने पठी सुगंधी पुष्प प्रमुख उपचारे करी पूजा करे. ते उपरांत पांचे सजाउने विषे पूर्वनी पेठे द्वार

प्रतिमानी पूजा करे. द्वारनी पूजा प्रमुख बाकी रह्युं ते त्रीजा उपांगमांथी जाणी लेवुं. माटे मूलनायकजीनी पूजा बीजी सर्वे प्रतिमाथी पहेली अने विशेष शोभा सहित करवी. कह्युं छे के– मूलनायकजीनी पूजाने विषे विशेष शोभा करवी उचित छे; कारण के, मूलनायकजीने विशेज भव्यजीवोनी दृष्टि अने मन प्रथम आवीने पडे छे.

शिष्य पूछे छे के, " पूजा, वंदन प्रमुख क्रिया एकने करीने पछी बाकीना बीजा सर्वेने करवामां आवे, तो तेथी तीर्थंकरोमां स्वामि सेवकभाव करेलो प्रकट देखाय छे. एक प्रतिमानी घणा आदरथी विशिष्ट पूजा करवी, अने बीजी प्रतिमाउनी सामग्री माफक थोडी करवी, ए पण म्होटी अवज्ञा थाय छे, ए वात निपुणबुद्धिवाला पुरुषोना ध्यानमां आवशे."

समाधानमां आचार्य कहे छे के–" सर्वे जिनप्रतिमाउनो प्रातिहार्यप्रमुख परिवार सरखोज छे, तेने प्रत्यक्ष जोनारा जाण पुरुषोना मनमां तीर्थंकरोने विषे मांहो मांहे स्वामि सेवक भाव छे एवी बुद्धि उत्पन्न थाय नहीं. मूलनायकजीनी प्रतिष्ठा प्रथम थइ माटे तेमनी पूजा प्रथम करवी ए व्यवहार छे. एथी बाकी रहेली तीर्थंकरनी प्रतिमानुं नायकपणुं जतुं नथी. उचित प्रवृत्ति करनारो पुरुष एक प्रतिमाने वंदना, पूजा तथा बलि ढौकन करे तो, तेमां बीजी प्रतिमाउनी आशातना जोवामां आवती नथी. जेम माटीनी प्रतिमानी पूजा पुष्प अक्षत प्रमुख वस्तुथीज करवी उचित छे, अने सुवर्ण प्रमुख धातुनी प्रतिमाने तो स्नान, विलेपन इत्यादिक उपचार पण करवा उचित छे. कल्याणक इत्यादिकनो महोत्सव होय तो एकज प्रतिमानी विशेष पूजा करे तो, ए जेम धर्मना जाण पुरुषोना मनमां बाकीनी प्रतिमाने विषे अवज्ञा परिणाम आवता नथी, ए रीते उचित प्रवृत्ति करनार पुरुषथी जेम बाकीनी प्रतिमानी अवज्ञा थती नथी, तेम मूलनायकजीनी विशेष पूजा करे तो पण बीजी प्रतिमानी आशातना थती नथी.

जिनमंदिरमां जिनप्रतिमानी पूजा करवामां आवे छे, ते जिनेश्वर भगवान्ने अर्थे नथी, पण बोध पामेला पुरुषोने शुभभावना उत्पन्न करवा माटे तथा बोध नहीं पामेला पुरुषोने बोध पमाडवाने अर्थे कराय छे. केटलाक भव्य जीव चैत्यना दर्शनथी, केटलाक प्रशांत जिनबिंब जो-

वाथी, केटलाक पूजानो अतिशय जोवाथी अने केटलाक उपदेशथी प्रतिबोध पामे ठे. माटे म्होटां मंदिरो अने घरदेरासरो तथा तेमांनी सर्वे प्रतिमाउं तथा विशेषे करी मूलनायकजीनी प्रतिमा ए सर्वे पोतानुं सामर्थ्य, देश तथा काल एमना अनुसारथी सर्वोत्कृष्ट कराववां. घरदेरासर तो पीतल, तांबा प्रमुख धातुनुं हमणां पण करी शकाय तेम ठे. धातुनुं करवानी शक्ति न होय तो, हस्तिदंत प्रमुख वस्तुनुं कराववुं, अथवा हस्तिदंतनी भमरी प्रमुखनी रचनाथी शोभतुं, पीतलनी पट्टीथी अने हिंगलोकना रंगथी सुंदर देखातुं अने श्रेष्ठ कोरणीथी रलियामणुं एवुं काष्ठादिकनुं घरदेरासर कराववुं. म्होटा जिनमंदिरे तथा घरदेरासरने विषे पण चारे तरफथी प्रतिदिन पूंजवुं, तेमज बांधकाममां आवेलां लाकडां उज्ज्वल करवाने अर्थे तेनी उपर तेल चोपडवुं, तथा भींतो चूनाथी धोलाववी. जिनेश्वर भगवान्नुं चरित्र देखाडे एवी चित्रामणनी रचना करवी, पूजानी समग्र सामग्री बराबर गोठवी राखवी, पडदा तथा चंडुआ बांधवा. इत्यादिक मंदिरनां कामो एवी रीते करवां के, जेथी मंदिरनी अने प्रतिमानी विशेष शोभा वधे. घरदेरासर उपर धोतीआं, पठेडी प्रमुख वस्तु पण न मूकवी. कारण के, म्होटा चैत्यनी पेठे तेनी (घरदेरासरनी) पण चोराशी आशातना टालवानी ठे. पीतल, पाषाण विगेरेनी प्रतिमा होय तो तेना न्हवण करी रह्या पछी दररोज एक अंगलूहणाथी सर्वे अवयवो जल रहित करवा अने ते पछी बीजा कोमल अने उज्ज्वल अंगलूहणाथी वारंवार प्रतिमानां सर्वे अंगने स्पर्श करवो. एम करवाथी प्रतिमाउं उज्ज्वल रहे ठे. जे जे ठेकाणे थोडी पण जलनी भीनाश रहे ठे. ते ते ठेकाणे काला डाघ पडे ठे. माटे जलनी भीनाश सर्वथा दूर करवी. घणा केशर सहित चंदननो लेप करवाथी पण प्रतिमाउं अधिकाधिक उज्ज्वल थाय ठे. पंचतीर्थी, चतुर्विंशति पट्ट इत्यादि स्थलने विषे स्नात्रजलनो मांहो मांहे स्पर्श थाय ठे, तेथी कांइ पण शंका मनमां न लाववी.

श्रीरायपसेणी सूत्रने विषे कह्युं ठे के—सौधर्म देवलोके सूर्याभ देवताना अधिकारमां तथा जीवाभिगमने विषे पण कह्युं ठे के, विजयापुरी राजधानीमां विजयादि देवताना भृंगार (नालवाला कलश), मोरपींछ, अंगलू-

हणुं तथा धूपधाणुं प्रमुख जिनप्रतिमानां तथा जिनेश्वर जगवान्नी दाढा-नां उपकरण पूजाने विषे एकेकज होय छे. निर्वाण पामेला जिनेश्वर जगवान्नी दाढाउं देवलोकना मावडामां तथा त्रणे लोकमां छे, ते मांहोमांहे एक बीजीने लागेली छे. तेथीज तेमनुं न्हवण जल पण मांहो मांहे फरसे छे. पूर्वधर आचार्योना वारामां वनावेली प्रतिमाउं विगेरे केटलाक नगरोमां हाल छे. तेमां केटलीक प्रतिमाउं व्यक्ता नामनी छे, केटलीक क्षेत्रा नामनी छे, तथा केटलीक महा नामनी छे. वली बीजी पण ग्रंथोक्त प्रतिमाउं छे. अरिहंतनी एकज पाट उपर एकज प्रतिमा होय तो ते व्यक्ता कहेवाय. एकज॰पाट प्रमुख उपर चोवीश प्रतिमाउं होय तो ते क्षेत्रा नामथी कहेवाय, अने एकज पाट प्रमुख उपर शित्तेर प्रतिमाउं होय तो ते महा नामथी कहेवाय. फूलनी वृष्टि करता मालाधर देवताउंनी प्रतिमा जे जिनबिंबने माथे होय छे, तेनुं फरसेलुं जल पण जिनबिंबने फरसे छे. तथा जिनप्रतिमानी चित्रामणवाला पुस्तक उपरा उपरी रहे छे, अने एक बीजाने फरसे छे. माटे चोवीस पट्ट प्रमुख प्रतिमाउंनुं न्हवण जल मांहो माहे फरसे तेमां कांइ दोष जणातो नथी. कारण के, ग्रंथोने विषे तेनी आचरणानी युक्तिउं देखाडी छे. बृहद्भा-ष्यमां पण कह्युं छे के– कोइ जक्तिमान् श्रावक जिनेश्वर जगवान्नी ऋद्धि देखाडवाने अर्थे देवतानां आगमन तथा अष्ट प्रातिहार्य सहित एकज प्रतिमा करावे छे, कोइ दर्शन, ज्ञान अने चारित्र ए त्रणेनी आराधनाने अर्थे त्रण प्रतिमा करावे छे, कोइ पंच परमेष्ठी नमस्कारना उजमणामां पंचतीर्थी (पांच प्रतिमा) करावे छे, कोइ जरतक्षेत्रमां चो-वीश तीर्थंकर थाय छे, माटे बहुमानथी कल्याणक तपना उजमणामां चोवीस प्रतिमा करावे छे/कोइ धनाढ्य श्रावक मनुष्यक्षेत्रमां उत्कृष्टा ए-कसो शीत्तेर तीर्थंकर विचरे छे,माटे जक्तिथी एकसो शीत्तेर प्रतिमा क-रावे छे. माटे त्रितीर्थी (त्रण प्रतिमा), पंचतीर्थी (पांच प्रतिमा) च-तुर्विंशति पट्ट(चोवीस प्रतिमा) प्रमुख करवुं न्याययुक्त छे. इति अंगपूजा.

(हवे अग्रपूजा कहे छे.) विविध प्रकारनुं उदन (जात) प्रमुख अशन, साकर गोल प्रमुख पान, पक्कान्न, सुखडी तथा फल प्रमुख खाद्य अने तांबूल आदिक स्वाद्य एवुं चार प्रकारनुं नैवेद्य जगवान् आगल ध-

खवुं, जेम श्रेणिक राजा प्रतिदिन सोनाना एकसो आठ जवे करी मंगलिक लखतो हतो, तेम सोनाना अथवा रूपाना चोखा, धोला सरसव, चोखा इत्यादि वस्तुथी अष्ट मंगलिक लखवां, अथवा ज्ञान, दर्शन, चारित्रनी आराधनाने अर्थे पाटला प्रमुख वस्तुने विषे श्रेष्ठ अखंड चोखाना अनुक्रमे त्रण पुंज (ढगलीउ) करीने मूकवा, गोशीर्षचंदनना रसथी पांच आंगली सहित हाथेलीए मंडल रचवां विगेरे, तथा पुष्पांजलि, आरति प्रमुख सर्व अग्रपूजानी अंदर आवे छे. भाष्यमां कह्युं छे के—गायन, नृत्य, वाजित्र, लूण उतारवुं, जल तथा आरति दीप प्रमुख जे कांइ कराय छे, ते सर्व अग्रपूजामां समाय छे. नैवेद्य पूजा तो प्रतिदिन सुखथी करी शकाय तेम छे, अने तेनुं फल पण बहु म्होटुं छे. कारण के, साधारण धान्य तथा विशेषे करी रांधेलुं धान्य जगत्नुं जीवन होवाथी सर्वोत्कृष्ट रत्न कहेवाय छे. माटे वनवासथी आवेला रामचंद्रजीए महाजनने अन्ननुं कुशल पूछ्युं. कलहनो अभाव अने प्रीति प्रमुख मांहो मांहे जमाडवाथी अतिशय दृढ थाय छे. घणुं करीने देवतादिक पण नैवेद्यथीज प्रसन्न थायछे. संभलाय छे के—अग्निवेताल सोमूडा धान्यना नैवेद्य प्रमुख वस्तुथी विक्रमराजाने वश थयो हतो. भूत, प्रेत, पिशाच प्रमुख पण खीर, खीचडी, वडां विगेरे अन्नभोज उतार प्रमुख मागे छे. तेमज दिक्पालनो अने तीर्थंकरनी देशना थया पछी जे बलि कराय छे, ते बलि पण अन्नथीज कराय छे.

कोइ निर्धन खेडूत साधुना वचनथी समीप आवेला जिनमंदिरे प्रतिदिन नैवेद्य धरतो हतो. एक दिवसे मोडुं थवाथी अधिष्टायक यक्षे सिंहना स्पर्शथी त्रण विघ्न देखाडी तेनी परीक्षा करी. परीक्षामां टकी रह्यो तेथी संतुष्ट थएला यक्षना वचनथी सातमे दिवसे स्वयंवरमां कन्या, राजजय, अने राज्य ए त्रणे वस्तु तेने मली. लोकमां पण कह्युं छे के—धूप पापोने बाली नांखे छे. दीप मृत्युनो नाश करे छे, नैवेद्य आपवाथी विपुल राज्य मले छे. अने प्रदक्षिणाथी कार्यसिद्धि थाय छे. अन्न प्रमुख सर्व वस्तु नीपजवानुं कारण होवाथी जल अन्नादिकथी पण वधारे श्रेष्ठ छे. माटे ते पण भगवान् आगल मूकवुं. नैवेद्य, आरती प्रमुख आगमने विषे पण कह्युं छे. आवश्यक निर्युक्तिमां कह्युं छे के—"बलि कराय छे" इत्यादि. निशीथने विषे पण कह्युं छे के—ते पछी प्रभावती राणीए बलि प्रमुख

सर्वे करीने कह्युं के, "देवाधिदेव वर्धमानस्वामीनी प्रतिमा होय तो प्रकट थाउ." एम कही (पेटी उपर) कूहाडो नांख्यो. तेथी (पेटीना) वे नाग थया अने मांहि सर्वे अलंकारथी शोनित नगवंतनी प्रतिमा जोवामां आवी. निशीथपीठमां पण कह्युं छे के– वलि एटले उपद्रव शमाववाने अर्थे कूर (अन्न) कराय छे. निशीथचूर्णिमां पण कह्युं छे के– संप्रति राजा रथयात्रा करतां पहेलां विविध प्रकारनां फल, सुखडी, शालि, दालि, कोडा, वस्त्र प्रमुख नेटणुं करे. कल्पने विषे पण कह्युं छे के–साहम्मिउ न सच्चा, तस्सकयं तेण कप्पइ जईणं ॥ जं पुण पडिमाणकए, तस्स कहा का अ जीवत्ता ॥ १ ॥ श्रीपादलिप्तसूरिए प्रतिष्ठाप्राभृतमांथी उद्धरेली प्रतिष्ठा पद्धतिने विषे कह्युं छे के– " आगममां कह्युं छे के, आरति उतारी मंगल दीप करी पछी चार स्त्रीउए मली निम्मंछण (गीतगान) प्रमुख विधि माफक करवुं. महानिशीथने विषे त्रीजा अध्ययनमां कह्युं छे के– अरिहंत नगवंतनी गंध, माल्य, दीप, संमार्जन (पूंजवुं), विलेपन, विविध प्रकारनो बलि, वस्त्र, धूप प्रमुख उपचारथी आदर पूर्वक पूजा प्रतिदिन करता थका तीर्थनी उन्नति करिये. " इति अग्रपूजा.

(हवे नावपूजा कहे छे.) जेनी अंदर जिनेश्वर नगवानननी पूजा संबंधी व्यापारनो निषेध आवे छे, एवी त्रीजी निसिही करी पुरुषे नगवाननी जमणी वाजूए अने स्त्रीए मावी वाजूए आशातना टालवाने अर्थे सगवड होय तो जघन्यथी पण नव हाथ, घरदेरासर होय तो एक हाथ अथवा अर्धो हाथ अने उत्कृष्टथी तो साठ हाथ अवग्रहथी वहार रही चैत्यवंदन, सारी स्तुतीउ इत्यादि नणवाथी नावपूजा थाय छे. कह्युं छे के– चैत्यवंदन करवाने उचित एवा स्थानके वेसी पोतानी शक्ति माफक विविध आश्चर्यकारी गुण वर्णन रूप स्तुति स्तोत्र प्रमुख कहीने देववंदन करे ते त्रीजी नावपूजा कहेवाय छे. निशीथमां पण कह्युं छे के– ते गंधार श्रावक स्तव स्तुतिये करी नगवाननी स्तवना करतो वैताढ्यगिरिनी गुफाए अहोरात्र रह्यो. तेमज वसुदेवहिंमिमां पण कह्युं छे के–वसुदेव राजाए सम्यक्त्व पूर्वक श्रावकना सामायिक प्रमुख व्रतनो अंगीकार करी पच्चरकाण लइ, अने कायोत्सर्ग, स्तुति तथा वंदना करी. एवी रीते घणे ठेकाणे "श्रावक प्रमुख मनुष्योए कायोत्सर्ग, स्तुति विगेरे करीने चैत्यवं-

दन कह्युं एम कह्युं छे. चैत्यवंदन जघन्यादि भेदथी त्रण प्रकारनुं छे. भाष्यमां कह्युं छे के–

नमुकारेण जहन्ना, चिइवंदण मज्झदंडथुइजुअला॥
पणदंड थुइचउक्कग–थयपणिहाणेहिं उक्कोसा ॥ १ ॥

अर्थः–नमस्कार एटले हाथ जोडीने माथुं नमाववुं इत्यादि लक्षणवालो प्रणाम मात्र करवाथी, अथवा "नमो अरिहंताणं" एम कही नमस्कार करवाथी, किंवा श्लोकादि रूप एक अथवा घणा नमस्कारथी, किंवा प्रणिपात दंडक नामा शक्रस्तव (नमुत्थुणं) एक वार कहेवाथी जघन्य चैत्यवंदन थाय छे. चैत्यस्तव दंडक एटले अरिहंत चेइयाणं "कही अंते पहेली एकज स्तुति (थुइ) भणे तो मध्यम चैत्यवंदन थाय. पांच दंडक एटले १ शक्रस्तव, २ चैत्यस्तव (अरिहंत चेइयाणं), ३ नामस्तव (लोगस्स), श्रुतस्तव (पुक्खरवरदी), ५ सिद्धस्तव (सिद्धाणं बुद्धाणं) ए पांच दंडक कही अंते प्रणिधान एटले जयवीयराय कहेवाथी उत्कृष्ट चैत्यवंदन थाय. (ए गाथानो अर्थ थयो.)

बीजा आचार्य एम कहे छे के, एक शक्रस्तवथी जघन्य, बे अथवा त्रण शक्रस्तवथी मध्यम अने चार अथवा पांच शक्रस्तवथी उत्कृष्ट चैत्यवंदन थाय छे. इरियावही पहेला अथवा प्रणिधान (जयवीयराय) ने अंते शक्रस्तव कहेवो, अने द्विगुण चैत्यवंदनने अंते पण शक्रस्तव कहेवाथी त्रण शक्रस्तव थाय. एक वार वंदनामां अने पूर्वे तथा छेडे शक्रस्तव कहेवाथी चार शक्रस्तव थाय अथवा द्विगुण चैत्यवंदनमां अने पूर्वे तथा छेडे शक्रस्तव भणवाथी चार शक्रस्तव थाय. द्विगुण चैत्यवंदनमां त्रण शक्रस्तव, स्तुति, प्रणिधान अने शक्रस्तव मली पांच शक्रस्तव थाय छे.

महानिशीथसूत्रमां साधुने प्रतिदिन सात चैत्यवंदन कह्यां छे, तथा श्रावकने पण उत्कृष्टताथी सातज कह्यां छे. भाष्यमां कह्युं छे के– रात्रि प्रतिक्रमणमां १. जिनमंदिरे २, आहार पाणीने समये ३, दिवस चरिम पच्चक्खाणने अवसरे ४. दैवसिक प्रतिक्रमणमां ५, सुई रहेवा पहेलां ६. अने जाग्या पछी ७ एवी रीते साधुओने अहोरात्रमां मली सात वार चैत्यवंदन होय छे. प्रतिक्रमण करनार श्रावकने प्रतिदिन सात वार चैत्यवंदन होय छे. ए उत्कृष्ट भांगो जाणवो. प्रतिक्रमण न करनारने पां-

च वार होय छे. ए मध्यम जांगो जाणवो. त्रिकाल पूजामां प्रत्येक पूजाने छेडे एकेक मळीने त्रण वार चैत्यवंदन करे ते जघन्य जांगो जाणवो. सात चैत्यवंदन ए रीते जाणवां:– बे प्रतिक्रमणने अवसरे बे, सूतां अने जागतां मळी बे, त्रिकाल पूजामां प्रत्येक पूजाने छेडे एकेक मळी त्रण. एवी रीते अहोरात्रमां सर्व मळी सात चैत्यवंदन श्रावक आश्रयी थयां. एक वार प्रतिक्रमण करतो होय तो छ थाय. सूती वखते विगेरे न करे तो पांच, चार प्रमुख पण थाय. जिनमंदिर घणां होय तो प्रतिदिन सात करतां पण वधारे चैत्यवंदन थाय. श्रावके त्रण टंक पूजा करवानुं कदाचित् न बने तो त्रण टंक अवश्य देव वांदवा. आगममां कह्युं छे के– हे देवानुप्रिय ! आजथी मांडी जावज्जीव सूधी त्रण काले विक्षेप रहित अने एकाग्र चित्तथी देव वांदवा. हे देवानुप्रिय ! अपवित्र, अशाश्वत अने क्षणजंगुर एवा मनुष्यपणाथी एज सार लेवा योग्य छे. मध्यान्ह पहेलां ज्यां सूधी देवने तथा साधुने वंदना न कराय, त्यां सूधी पाणी न पीवुं. मध्यान्हे ज्यां सूधी देवने तथा साधुने वंदना न कराय, त्यां सूधी जोजन न करवुं. तेमज पाछले पहोरे देवने वंदना कर्या वगर सज्जातले (पथारीए) न जवाय तेम करवुं. कह्युं छे के– प्रजात समये श्रावके ज्यां सूधी देवने तथा साधुने विधिपूर्वक वांद्या न होय, त्यां सूधी पाणी पण पीवुं योग्य नथी. मध्यान्ह समये फरी वंदना करीने निश्चयथी जोजन करवुं कल्पे. संध्या समये पण फरीथी देवने तथा साधुने वंदना करी पछी सुइ रहेवुं कल्पे.

गीत, नाटक प्रमुख अग्रपूजामां कह्युं छे, ते जावपूजामां पण आवे छे. ते (गीत नाटक) मोटा फलनुं कारण होवाथी मुख्य मार्गे तो उदायन राजानी राणी प्रजावतीनी पेठे पोतेज करवुं. निशीथचूर्णिमां कह्युं छे के– प्रजावती राणी न्हाइ, कौतुकमंगल करी, उज्वल वस्त्र पहेरी यावत् अष्टमीए तथा चतुर्दशीए जक्तिरागथी पोतेज जगवाननो नाटक रूप राजोपचार करे. राजा (उदायन) पण राणीनी अनुवृत्तिथी पोते मृदंग वगाडे.

पूजा करवाने अवसरे अरिहंतनी छद्मस्थ, केवली अने सिद्ध ए त्रण अवस्थानी जावना करवी. जाष्यमां कह्युं छे के–

न्हवणच्चगेहिं ठउम– ठवठ पडिहारगेहिं केवलिअं ॥
पलिअंकुस्सग्गेहिं, जिणस्स भाविज्ज सिद्धत्तं ॥ १ ॥

अर्थः– प्रतिमाना परिवार उपर रचेला जे हाथमां कलश लइ हाथी उपर चढेला एवा भगवानने न्हवरावनारा देवता, तथा ते परिवारमांज रचेला जे फूलनी माला धारण करनार पूजक देवता, ते मनमां चिंतवी भगवाननी छद्मस्थ अवस्था भाववी. छद्मस्थ अवस्था त्रण प्रकारनी छे. एक जन्मावस्था, बीजी राज्यावस्था अने त्रीजी श्रामण्यावस्था– तेमां, परिवारमां रचेला न्हवरावनार देवता उपरथी भगवाननी जन्मावस्था भाववी. परिवारमां रचेलाज मालाधारक देवता उपरथी भगवाननी राज्यावस्था भाववी, तथा भगवाननुं मस्तक तथा मुख लोच करेलुं जोवाथी भगवाननी श्रामण्यावस्था (दीक्षा लीधी ते वखतनी अवस्था) तो सुखथी जणाय एवी छे. परिवारनी रचनामां पत्रवेलनी रचना आवे छे, ते जोइने अशोकवृक्ष, मालाधारी देवता जोइने पुष्पवृष्टि अने बन्ने बाजुए वीणा तथा वांसली हाथमां धारण करनार देवता जोइने दिव्यध्वनिनी कल्पना करवी. बाकीना चामर, आसन प्रमुख प्रातिहार्य तो प्रकट जणाय एवा छे. एवा आठ प्रातिहार्य उपरथी भगवाननी केवली अवस्था भाववी, अने पद्मासने बेठेला अथवा काउस्सग्ग करी उभा रहेला भगवाननुं ध्यान करी सिद्धावस्था भाववी.॥१॥ इति भावपूजा(३).

बृहद्भाष्यमां कह्युं छे के– पांच प्रकारी, अष्ट प्रकारी तथा विशेष ऋद्धि होय तो सर्व प्रकारी पण पूजा जाणवी. तेमां फूल, अक्षत, गंध, धूप अने दीप ए पांच वस्तुथी पंच प्रकारी पूजा जाणवी. फूल, अक्षत, गंध, दीप, धूप, नैवेद्य, फल अने जल ए आठ वस्तुथी आठ कर्मनो क्षय करनारी अष्ट प्रकारी पूजा थाय छे. स्नात्र, अर्चन, वस्त्र, आभूषण, फल, नैवेद्य, दीप, नाटक, गीत, आरती प्रमुख उपचारथी सर्व प्रकारी पूजा थाय छे. एवी रीते बृहद्भाष्यादि ग्रंथोमां पूजाना कहेला त्रण प्रकार, तथा फल फूल प्रमुख पूजानी सामग्री पोते लावे ते प्रथम प्रकार, बीजा पासे मंगावे ते बीजो प्रकार अने मनमां सर्व सामग्रीनी कल्पना करवी ए त्रीजो प्रकार. एवी रीते मन वचन कायाना योगथी तथा करण करावण अनुमोदनाथी कहेला त्रण प्रकार. तेमज पुष्प, आमि-

ष (अशनादि प्रधान भोग्य वस्तु), स्तुति अने प्रतिपत्ति (भगवान-नी आज्ञा पालवी) एवी रीते चार प्रकारनी पूजा छे. ते यथाशक्ति करवी. ललितविस्तरादिक ग्रंथोमां तो पुष्पपूजा, आमिष पूजा, स्तोत्र-पूजा अने प्रतिपत्ति पूजा ए चारे पूजामां उत्तरोत्तर एक करतां एक पूजा श्रेष्ठ छे, एम कह्युं छे. आमिष शब्दथी श्रेष्ठ अशनादिक भोग्य वस्तुज लेवी. गौडकोशमां कह्युं छे के– उत्कोचे पलले न स्त्री, आमिषं भोग्य वस्तुनि " एनो अर्थः– स्त्रीलिंग नहीं एवा आमिष शब्दना लांच, मांस अने भोग्य वस्तु एवा त्रण अर्थ थाय छे. प्रतिपत्ति शब्दनो अर्थ "तीर्थंकर भगवाननी आज्ञा सर्व प्रकारे पालवी" एवो जाणवो. एवी रीते आगममां कहेला चार प्रकार, तेमज जिनेंद्र भगवाननी पूजा द्रव्य-थी अने भावथी एवी रीते बे प्रकारनी छे. तेमां फूल, अक्षत प्रमुख द्रव्यथी जे पूजा कराय छे, ते द्रव्यपूजा अने भगवाननी आज्ञा पालवी ते भावपूजा जाणवी. एवी रीते कहेला बे प्रकार, तेमज फूल चढाववां, चंदन चढाववुं इत्यादिक उपचारथी कहेली सत्तर प्रकारी पूजा तथा स्नात्र, विलेपन प्रमुख उपचारथी कहेली एकवीस प्रकारनी पूजा ए सर्व पूजाना प्रकार अंगपूजा, अग्रपूजा अने भावपूजा ए सर्वव्यापक त्रण प्रकारमां समाइ जाय छे. सत्तर प्रकारी पूजाना भेद एवी रीते कह्या छेः– १ अंगपूजामां स्नात्र अने विलेपन करवुं, २ वासपूजामां बे चक्षु चढाववी, ३ फूल चढाववां, ४ फूलनी माला चढाववी, ५ वर्णक (गंध विशेष) चढाववुं, ६ चूर्ण चढाववुं, ७ मुकुट प्रमुख आभरण चढाववां, ८ फूलघर करवुं, ९ फूलनो पगर (राशि) करवो, १० आरति तथा मंगलदीप करवो, ११ दीप करवो, १२ धूप उखेववो, १३ नैवेद्य धरवुं, १४ सारां फल धरवां, १५ गायन करवुं, १६ नाटक करवुं, १७ वाजित्र वगाडवां एवी रीते पूजाना सत्तर प्रकार कह्या छे. एकवीस प्रकारी प्रमुख पूजानो विधि पण ए रीतेज कह्यो छे, ते आ प्रमाणेः–

पश्चिम दिशाए मुख करीने दातण करवुं. पूर्व दिशाए मुख करीने न्हावुं, उत्तर दिशाए मुख करीने उज्वल वस्त्र पहेरवां. अने पूर्व अथवा उत्तर दिशाए मुख करीने भगवाननी पूजा करवी. घरमां प्रवेश करतां शल्य वर्जित डावे भागे दोढ हाथ ऊंची भूमी उपर घरदेरासर करवुं. जो

नीचे भूमीए लागतुं देरासर करे तो तेनो वंश एक सरखो नीचे जाय
छे, अर्थात् धीमे धीमे नाश पामे छे. पूजा करनार माणस पूर्व अथवा
उत्तर दिशा तरफ मुख करीने बेसे, पण दक्षिण दिशाए तथा चारे को-
ण दिशाए मुख करीने न बेसे. जो पश्चिम दिशाए मुख करीने भगवान्नी
पूजा करे, तो ते माणसनी चोथी पेढीए तेनो कुलक्षय थाय; अने दक्षिण दि-
शाए मुखकरे तो ते माणसनी आगल संतति वृद्धि पामे नहीं. अग्नि कोण तरफ
मुख करीने पूजा करे तो, ते माणसनी दिवसे दिवसे धन हानि थाय.
वायव्य कोण तरफ मुख करे तो संतति न थाय, नैऋत्य कोण तरफ मुख
करे तो कुल क्षय थाय, अने ईशान कोण तरफ मुख करे तो संतति बिल-
कुल न थाय. प्रतिमाना बे पग, बे ढींचण, बे हाथ, बे खभा अने म-
स्तक ए नवे अंगनी अनुक्रमे पूजा करवी. चंदन विना कोइ काले पण
पूजा न करवी. कपाल, कंठ, हृदय, खभा अने उदर (पेट) एटले ठे-
काणे तिलक करवां. नव तिलकथी हमेशां पूजा करवी. जाण पुरुषोए
प्रभात कालमां प्रथम वासपूजा करवी, मध्यान्ह समये फूलथी पूजा
करवी, अने संध्या समये धूप दीपथी करवी. धूपधाणुं भगवानना डावे
पडखे राखवुं. अग्रपूजामां धराय छे ते सर्व वस्तु भगवाननी सन्मुख
मूकवी. भगवाननी जमणी बाजुए दीपनुं स्थानक राखवुं. ध्यान तथा चै-
त्यवंदन भगवाननी जमणी बाजुए करवुं. हाथथी खसी पडेलुं, वृक्ष उ-
परथी भूमीए पडेलुं, कोइ पण रीते पगे लागेलुं, माथे उचकी लावेलुं,
खराब वस्त्रमां राखेलुं, नाभिथी नीचे पहेरेला वस्त्र प्रमुखमां राखेलुं,
दुष्ट मनुष्योए फरसेलुं, घणा लोकोए उपाडी मूकी खराब करेलुं अने
कीडीओए करडेलुं एवुं फल, फूल तथा पत्र भक्तिथी जिन भगवान्नी
प्रीतिने अर्थे चढाववुं नहीं. एक फूलना बे भाग न करवा. कली पण
तोडवी नहीं. चंपा अने कमल एना बे भाग करे तो घणो दोष लागे.
गंध, धूप, दीप, अक्षत, मालाओ, बलि (नैवेद्य), जल अने श्रेष्ठ फल ए-
टली वस्तुथी श्रीजिनभगवान्नी पूजा करवी. शांतिने अर्थे लेवुं होय तो
धोलुं लेवुं, लाभने अर्थे पीलुं लेवुं, शत्रुने जीतवाने अर्थे श्याम वर्ण
लेवुं. मंगलिकने अर्थे रातुं लेवुं अने सिद्धिने अर्थे पंचवर्णुं लेवुं. पंचा-

मृतनुं स्नात्र प्रमुख करवुं, अने शांतिने अर्थे घी गोल सहित दीवो करवो. शांति तथा पुष्टिने अर्थे अग्निमां लवण नांखवुं सारुं छे. खंडित, सांधेलुं, फाटेलुं, रातुं, तथा बीहामणुं एवुं वस्त्र पहेरीने करेलुं दान, पूजा, तपस्या, होम, आवश्यक प्रमुख अनुष्ठान सर्व निष्फल छे. पुरुष पद्मासने बेसी नासिकाना अग्रभाग उपर दृष्टि राखी, मौनकरी, वस्त्रथी मुखकोश करी जिनेश्वर भगवाननी पूजा करे. १ स्नात्र, २ विलेपन, ३ आभूषण, ४ फूल, ५ वास, ६ धूप, ७ दीप, ८ फल, ९ अक्षत, १० पत्र, ११ सोपारी, १२ नैवेद्य, १३ जल, १४ वस्त्र, १५ चामर, १६ छत्र, १७ वाजिंत्र, १८ गीत, १९ नाटक, २० स्तुति, २१ भंडारनी वृद्धि, आ एकवीस उपचारथी एकवीस प्रकारी पूजा थाय छे. सर्वे जातना देवता एवी भगवाननी एकवीस प्रकारनी प्रसिद्ध पूजा हमेशां करे छे; परंतु कलिकालना दोषथी कुमति जीवोए खंडित करी. आ पूजामां पोताने जे जे वस्तु प्रिय होय, ते ते वस्तु भगवानने अर्पण करवी. पूजानुं आ प्रकरण उमास्वाति वाचके कह्युं एवी प्रसिद्धि छे.

"ईशान कोणे देवमंदिर करवुं." एम विवेकविलासमां कह्युं छे. तेमज, विषम आसने बेसी, पग उपर पग चढावी, उभा पगे बेसी, अथवा डाबो पग ऊंचो राखी पूजा करवी नहीं. तथा डावे हाथे पण पूजा न करवी. सूकां, भूमी उपर पडेलां, सडेली पांखडीवालां, नीच लोकोए फरशेलां, खराब अने नहि खीलेलां, कीडीथी खवायलां, वालथी भरायलां, सडेलां, वासी, करोलियानां घरवालां, दुर्गंधी, सुगंध रहित, खाटा गंधनां, मलना तथा मूत्रना [१]संपर्कथी अपवित्र थएलां एवां फूल पूजामां वर्जवां.

सविस्तर पूजा करवाने अवसरे, प्रति दिवस तथा विशेषे करी पर्वदिवसे त्रण, पांच अथवा सात पुष्पांजलि चढावीने भगवानने स्नात्र करवुं. तेनो विधि आ प्रमाणेः- प्रभात समये प्रथम निर्माल्य उतारवुं, प्रक्षालन (पखाल) करवुं, संक्षेपथी पूजा, आरती अने मंगलदीप करवो. पछी स्नात्र प्रमुख सविस्तर बीजी पूजा करवी. पूजाना प्रारंभ समये प्रथम भगवान् आगल कुंकुम जलथी भरेलो कलश स्थापन करवो. पछी

[१] वडीनीति लघुनीति करतां वखते पासे राखेलां.

"मुक्तालंकार विका-रसारसौम्यत्वकांतिकमनीयम् ॥ सहजनिजरूपनिर्जित-जगत्त्रयं पातु जिनबिंबम् ॥ १ ॥" ए मंत्र कही अलंकार उतारवा. "अवणिअ कुसुमाहरणं, पयइपइठिअमणोहरछायं ॥ जिणरूवं मज्जणपीठसंठिअं वो सिवं दिसउ ॥ १ ॥" एम कही निर्माल्य उतारवुं. पछी पूर्वे कहेलो कलश ढोलवो, अने संक्षेपथी पूजा करवी. पछी धोएला अने सुगंधी धूप दीधेला कलशोमां स्नात्र योग्य सुगंधी जल नरवुं, अने ते सर्वे कलश एक हारमां स्थापन करी तेमनी उपर शुद्ध उज्वल वस्त्र ढांकवुं. पछी सर्वे श्रावको पोतानी चंदन धूप प्रमुख सामग्रीथी तिलक करी, हाथे सुवर्णनां कंकण पहेरी, हाथने धूप दइ, तथा एवी बीजी क्रिया करीने हारबंध उत्ना रहे, अने कुसुमांजलिनो पाठ बोले. ते आ रीतः—"सयवत्त कुंद मालइ– बहुविह कुसुमाइ पंचवन्नाइं ॥ जिणनाहन्हवणकाले, दिंति सुरा कुसुमंजली हिठा ॥ १ ॥" एम कही नगवान्ना मस्तके फूल चढाववां. "गंधायढिअमहुयर–मणहरझंकारसद्दसंगीआ॥ जिणचलणोवरि मुक्का, हरउ तुम्ह कुसुमंजली डुरिअं ॥१॥" इत्यादि पाठ कहेवो. प्रत्येक गाथादिकनो पाठ थाय, त्यारे नगवान्ना चरण उपर एक एक श्रावके कुसुमांजलिनां फूल चढाववां, प्रत्येक पुष्पांजलिनो पाठ थए छते तिलक. फूल. पत्र, धूप प्रमुख पूजानो विस्तार जाणवो. पछी म्होटा अने गंनीर स्वरथी प्रस्तुत जे नगवानना स्नात्रपीठ उपर स्थापना होय, ते नगवान्ना जन्मानिषेक कलशनो पाठ बोलवो. पछी घी, शेलडीनो रस, दूध, दही अने सुगंधी जल ए पंचामृतथी स्नात्र करवां. स्नात्र करतां वचमां पण धूप देवो. तथा स्नात्र चालतुं होय त्यारे पण जिनबिंबने मस्तके पुष्प अवश्य राखवुं.

१ अलंकारना संबंध विना अने ओधादिक विना पण सारभूत सौम्य कांतिथी रमणीय अने पोताना स्वाभाविक सुंदर रूपथी जगत्रयने जीतनारुं जिनबिंब तमारी रक्षा करो.

२ फूल तथा आभरणथी रहित, पण स्वभावसिद्ध रहेली मनोहर कांतिथी शोभतुं [illegible] एवुं जिनबिंब तमने शिवसुख आपो.

३ [illegible] मोगरानां पुष्प, मालति प्रमुख पांच वर्णनां बहु जातनां फूलनो कुसुमांजलि [illegible] भगवानना स्नात्रने विषे आपे छे.

४ सुगंधीथी [illegible] भमराओना मनोहर गुंजारव रूप संगीतथी युक्त एवो भगवानना चरण उपर मूकेलो कुसुमांजलि तमारां [illegible] हरण करो.

वादिवेताल श्रीशांतिसूरिजीए कह्युं छे के- स्नात्र पूरुं थाय त्यां सूधी भगवाननुं मस्तक फूलथी ढांकेलुं राखवुं. सारां सुगंधी फूल ते उपर एवी रीते राखवां के, जेथी उपर पडती जलधारा देखाय नहीं. स्नात्र चालतुं होय त्यारे शक्ति माफक एक सरखो चामर, संगीत, वाजिंत्र प्रमुख आडंबर करवो. सर्व लोकोए स्नात्र करे छते फरीथी न करवाने अर्थे शुद्ध जलनी धारा देवी. तेनो पाठ आ रीतेः-" अभिषेक तोयधारा, धारेव ध्यानमंडलाग्रस्य ॥ भवभवनभित्तिभागान्, भूयोऽपि भिनत्तु भागवती ॥ १ ॥" पछी अंगलूहणां करी विलेपन प्रमुख पूजा, पहेला करतां अधिक करवी. सर्व जातनां धान्यनां पकान्न, शाक, घी, गोल प्रमुख विगय तथा श्रेष्ठ फल प्रमुख वलि भगवान् आगल धरवो. ज्ञान, दर्शन अने चारित्र ए त्रण रत्नना धणी एवा त्रण लोकना स्वामी भगवान् आगल म्होटा न्हानाना क्रमथी प्रथम श्रावकोए त्रण पुंज (ढगलीउं) करी उचित स्नात्रपूजादिक करवुं. पछी श्राविकाउंए पण अनुक्रमथी करवुं. भगवान्ना जन्माभिषेकने अवसरे पण प्रथम अच्युत इंद्र पोताना देवना परिवार सहित स्नात्र प्रमुख करे छे, अने ते पछी अनुक्रमे बीजा इंद्र करे छे. शेषानी (चढावेली फूलनी मालानी) पेठे स्नात्र जल माथे छांट्युं होय तो 'तेमां कांइ दोष लागशे,' एवी कल्पना न करवी. हेमचंद्र कृत वीरचरित्रमां कह्युं छे के-सुर, असुर, मनुष्य अने नागकुमार एमणे ते स्नात्र जलने वारंवार वंदन कर्युं,अने पोताना सर्व अंगे छांट्युं. श्रीपद्मचरित्रमां पण उगणीशमा उद्देशमां आषाढ शुदि आठमथी मांडी दशरथ राजाए करावेला अठाइ महोत्सवना चैत्य स्नात्रोत्सवने अधिकारे कह्युं छे के-दशरथ राजाए ते शांति करनारुं न्हवण जल पोतानी भार्याउं तरफ मोकल्युं. तरुण दासीउंए शीघ्र जइ बीजी राणीउंने मस्तके ते (न्हवण जल) छांट्युं, पण म्होटी राणीने पहोचाडवानुं न्हवण जल [2]कंचुकीना हाथमां आप्युं. तेनी वृद्धावस्था होवाथी पहोचतां वार लागी, त्यारे म्होटी राणी शोक अने कोप पामी. पछी कंचुकीए आवी क्रोध

१-ध्यान रूप मंडलनी धारा सरखी भगवानना अभिषेकनी जलधारा संसार रूप महेलनी भींतोने फरी फरीवार तोडी नांखो.

२-राजाना अंतःपुरना द्वारनुं रक्षण करनार.

पामेली राणीने ते न्हवण जलनो अन्निषेक कस्यो, त्यारे ते राणीनुं चित्त अने शरीर शीतल थयां, अने कंचुकी उपर प्रसन्न हृदय थयुं.

बृहच्छांति स्तवमां पण कह्युं बे के— स्नात्रजल मस्तके चढाववुं. संप्रदाय बे के— श्रीनेमिनाथ नगवान्ना वचनथी कृष्णे नागेंद्रनी आराधना करी पातालमांथी श्री पार्श्वनाथनी प्रतिमा शंखेश्वर पुरे लावी तेना न्हवण जलथी पोतानुं सैन्य जरासंधनी जराथी पीडाएुं हतुं ते साजुं कर्युं. आगममां पण कह्युं बे के— जिनेश्वर नगवान्नी देशनाने स्थानके राजा प्रमुख लोकोए उबालेलो अन्ननो बलि पाबो नूमीए पडतां पहेलांज देवताउ तेनो अर्धो नाग ले बे. अर्धनो अर्ध नाग राजा ले बे, अने बाकी रहेलो नाग बीजा लोको ले बे. तेनो एक दाणो पण माथामां राख्यो होय तो रोग मटे, अने ब महिना सूधी बीजो रोग थाय नहीं. पबी सजुरुए स्थापन करेलो, म्होटे उत्सवे आणेलो अने डुकूलादि श्रेष्ठ वस्त्रथी शोन्नतो एवो महाध्वज त्रण प्रदक्षिणा तथा बलिदान प्रमुख विधि करीने चढाववो. त्यां सर्व लोकोए शक्ति माफक पहेरामणी मूकवी. पबी नगवान् आगल मंगलदीप सहित आरतीनो उद्योत करवो. तेनी पासे अग्निपात्र (शगडी) मूकवुं. तेमां लवण अने जल नंखाशे. "[1]उवणेउ मंगलं वो, जिणाण मुहलालिजालसंवलिआ ॥ तिबपवत्तण समए, तिअसविमुक्का कुसुमवुठी ॥ १ ॥" ए मंत्र कही प्रथम पुष्प वृष्टि करवी. पबी "[2]उअह पडिन्नग्ग पसरं, पयाहिणं मुणिवइं करेऊणं ॥ पडइ सलोणत्तणल- जिअं व लोणं हुअवहंमि ॥ १ ॥" इत्यादि पाठ कहीने जिनेश्वर नगवान उपरथी त्रण फूल सहित लवण जल उतारवा प्रमुख करवुं. पबी अनुक्रमे पूजा करवी. ते पबी आरती करवी ते आ रीतेः— आरतीने वखते धूप उखेववो, बे दिशाए ऊंची अने अखंड कलश जलनी धारा देवी. श्रावकोए फूलना पगर विंखेरवा. श्रेष्ठ पात्रमां आरती राखी "मरगय मणि घडिय विसाल थाल माणिक्कमंडिअ पईवं ॥ न्हवणयरकरुक्खित्तं, नमउ जिणारत्तिअं तुम्ह ॥ १ ॥" इत्यादि

१— तीर्थंकरना तीर्थप्रवृत्तिने अवसरे शब्द करता भ्रमरना समुदायथी युक्त एवी देवतानी करेली पुष्पवृष्टि तमने मंगल आपो. २— जुओ, लवण जाणे पोताना लावण्यथी लज्जित थयुं अने कांइ उपाय न रहेवाथी भगवान्ने त्रण प्रदक्षिणा दइ अग्निमां पडे छे.

पाठ कहीने प्रधान पात्रमां रहेली आरति त्रण वार उतारवी. त्रिषष्टि-चरित्रादि ग्रंथमां कह्युं छे के– पछी इंद्रे कृतकृत्य पुरुषनी पेठे कांइक पाछा खसी फरी आगल आवी जगवान्नी आरति ग्रहण करी. इंद्र बलता दीपोनी कांतिथी शोजती आरती हाथमां होवाथी देदी-प्यमान औषधीना समुदायथी चलकता शिखरे करी जेम मेरुपर्वत सुं-दर देखाय छे, तेम सुंदर देखायो. श्रद्धालु देवताउं फूलनी वृष्टि करता छतां इंद्रे त्रण वार जगवान् उपरथी आरति उतारी. मंगलदीप पण आ-रतिनी पेठे पूजाय छे. [१]कोसंविसंठिअस्स व, पयाहिणं कुणइ मउलि-अपईवो ॥ जिण सोमदंसणे दिण– यरुव्व तुह मंगलपईवो ॥ १ ॥ जामि-ज्ञंतो सुरसुं–दरीहिं तुह नाह मंगलपईवो ॥ कणयायलस्स नज्जइ, जा-णुव्व पयाहिणं दिंतो ॥ २ ॥ एवो पाठ कही मंगलदीप आरति माफक उतारी देदीप्यमान एवोज जिनजगवान्नी आगल मूकवो. आरति तो उलवाय छे. तेमां दोष नथी. मंगलदीप तथा आरति प्रमुख मुख्य मा-गेथी तो घी, गोल, कपूर प्रमुख वस्तुनो कराय छे. कारण के, तेम करवा-मां विशेष फल छे. लोकमां पण कह्युं छे के– जक्तिमान् पुरुष देवाधिदे-वनी आगल कपूरनो दीप प्रज्वलित करीने अश्वमेधनुं पुण्य पामे, तथा कुलनो पण उद्धार करे. अहिं "मुक्तालंकार–" इत्यादि गाथाउं ह-रिजद्रसूरिनी करेली हशे एवुं अनुमान कराय छे. कारण के, तेमना र-चेला समरादित्य चरित्रना प्रारंजमां "उवणेउ मंगलं वो" एवो नमस्का-र देखाय छे. आ गाथाउं तपापद्ध प्रमुख गछमां प्रसिद्ध छे माटे सर्वे लखी नथी. स्नात्र प्रमुख धर्मानुष्ठानमां सामाचारीना जेदथी नानाविध विधि देखाय छे, तो पण तेथी जव्य जीवे मनमां व्यामोह (मूझवण) न करवो. कारण के, सर्वेने अरिहंतनी जक्ति रूप फलज साधवानुं छे. गणधरोनी सामाचारीमां पण घणा जेद होय छे, माटे जे जे आचरणाथी धर्मादिकने विरोध न आवे, अने अरिहंतनी जक्तिनी पुष्टि थाय ते ते आचरणा कोइने पण नाकबुल नथी. एज न्याय सर्वे धर्मकृत्योमां जा-

---

१–सौम्य दृष्टिवंत एवा हे भगवान्! जेम कोशांबीमां रहेला तमने सूर्ये आवी प्रदक्षि-णा करी, तेम कलिका समान दीपवालो ए मंगलदीप तमने प्रदक्षिणा करे छे. २–हे नाथ! देवीओए भमाडेलो तमारो मंगलदीप मेरुने प्रदक्षिणा करता सूर्य माफक देखाय छे.

णवो. आ पूजाना अधिकारमां लवण, आरति प्रमुखनुं उतारवुं संप्रदायथी सर्व गछमां तथा परदर्शनमां पण सृष्टिथीज करातुं देखाय छे. श्री जिनप्रभसूरिए करेला पूजाविधिमां तो एवी रीते कह्युं छे के–पादलिप्तसूरि प्रमुख पूर्वाचार्योए लवणादिकनुं उत्तारण संहारथी करवानी अनुज्ञा आपी छे, तो पण सांप्रत सृष्टिथीज कराय छे.

स्नात्र करवामां सर्व प्रकारनी सविस्तर पूजा तथा प्रभावना इत्यादि थवानो संभव छे, के तेथी परलोके उत्कृष्ट फल प्रकट जाणवुं. तथा जिनेश्वर भगवान्‌ना जन्म कल्याणकने समये स्नात्र करनारा चोसठ इंद्र तथा तेना सामानिक देवता प्रमुखनुं अनुकरण अहिं मनुष्यो करे छे, ए इहलोके पण फल जाणवुं. इति स्नात्रविधि संपूर्ण.

प्रतिमाउ विविध प्रकारनी छे. तेमनी पूजा करवाना विधिमां सम्यक्त्व प्रकरण ग्रंथनें विषे एवी रीते कह्युं छे के– गुरुकारिआइ केई, अन्ने सयकारिआइ तं बिंति ॥ विहिकारिआइ अन्ने, पडिमाए पूअणविहाणं ॥ १ ॥ ए गाथानो अर्थः– केटलाक आचार्यो गुरु एटले मा, बाप, दादा प्रमुख लोकोए करावेली प्रतिमानी, बीजा केटलाएक आचार्यो पोते करावेली प्रतिमानी, तथा बीजा वली विधिथी करावेली प्रतिमानी विधि पूर्वक पूजा करवी एम कहे छे. पण छेल्ले पक्षे निर्णय ए छे के, बाप दादाए करावेली ए वात निरुपयोगी छे. माटे ममत्व तथा कदाग्रह छोडी दइने सर्वे प्रतिमाउ समान बुद्धिथी पूजवी. कारण के, सर्व प्रतिमाने विषे तीर्थंकरनो आकार जणाय छे, तेथी " आ तीर्थंकर छे " एवी बुद्धि उत्पन्न थाय छे. एम न करतां पोताना कदाग्रहथी अरिहंतनी प्रतिमानी पण अवज्ञा (तिरस्कार) करे तो, ते बलात्कारथी दुरंत संसार रूप दंड भोगववो आवी पडे छे. जो एम करे तो अविधिथी करेली प्रतिमानुं पण पूजन करवानो प्रसंग आवे, अने तेथी अविधि कृत प्रतिमाने अनुमति आपवाथी भगवानना आज्ञाभंग कस्यानो दोष आवी पडे. माटे एवो कुतर्क न करवो. कारण के, आगमनुं प्रमाण छे.

श्रीकल्पभाष्यमां कह्युं छे के– निस्सकड मनिस्सकडे, अ चेइए सव्वहिं थुई तिन्नि ॥ वेलं च चेइआणि अ, नाउं इक्किक्कआ वा वि ॥ १ ॥ अर्थः– निश्राकृत एटले गछ प्रतिबद्ध अने अनिश्राकृत एटले

गछ प्रतिबद्ध रहित एवा चैत्यने विषे सर्व ठेकाणे त्रण स्तुति कहेवी. हवे सर्व ठेकाणे त्रण स्तुति देतां वखत जतो रहेतो होय तो अथवा त्यां चैत्य घणां होय तो वेला अने चैत्य ए बन्नेनो विचार करी प्रत्येक चैत्यने विषे एक एक स्तुति पण कहेवी.

चैत्यमां जो करोलियानां जाल प्रमुख थाय तो ते काढी नांखवानो विधि कहे छे. सीलेह मंखफलए, इयरे चोइंति तंतुमाईसु ॥ अभिजोइंति सवित्तिसु, अणिछ फेडंतऽदीसंता ॥ १ ॥ अर्थः– साधुओ मंदिरमां करोलियानां जाल विगेरे होय तो मंदिरनी संभाल करनार बीजा गृहस्थी लोकोने प्रेरणा करे. ते एवी रीते के– "तमे मंखफलकनी (चितारानी पाटियानी) पेठे मंदिरने उज्ज्वल राखो. जेम चितारानुं चित्रनुं पाटीयुं उज्ज्वल होय तो सर्व लोक तेने वखाणे छे, तेम तमे जो मंदिरोने वारंवार संमार्जन (पूंजवुं) प्रमुख करी उज्ज्वल राखो तो घणा लोको तमारो पूजा सत्कार करशे." हवे ते मंदिरना सेवक लोको जो मंदिरना घर क्षेत्र (खेतर) प्रमुखनी वृत्ति भोगवनारा होय तो, तेमने ठपको देवो. ते आ रीतेः– "एक तो तमे मंदिरनी वृत्ति भोगवो छो, अने बीजुं मंदिरनी संमार्जन प्रमुख सारवार पण करता नथी!" एम कह्या पछी पण ते लोको जो करोलियानां जालां प्रमुख काढी नांखवा न इछे, तो जेनी अंदर जीव देखातां न होय तेवा तंतुजालोने साधु पोतेज काढी नांखे. एवां सिद्धांत वचनना प्रमाणथी साधुए पण विनाशपामता चैत्यनी सर्वथा उपेक्षा न करवी, एम सिद्ध थयुं. चैत्ये जवुं, पूजा करवी, स्नात्र करवुं इत्यादि जे आ उपर विधि कह्यो, ते सर्व ऋद्धिपात्र श्रावक आश्रयी जाणवो. कारण के, तेनाथीज ए सर्व बनी शकवानो संभव छे. ऋद्धि रहित श्रावक तो पोताने घेरज सामायिक आदरीने कोइनुं देवुं अथवा कोइनी साथे विवाद प्रमुख न होय तो ईर्यासमिति आदिकने विषे उपयोग राखी साधुनी पेठे त्रण निसिही प्रमुख भावपूजाने अनुसरता विधिथी मंदिरे जाय. पुष्प प्रमुख सामग्री न होवाथी ते श्रावक द्रव्यपूजा करवाने असमर्थ होय छे, माटे फूल गूंथवां विगेरे काम कायाथी बनी शके एम होय तो सामायिक पारीने ते करे.

शंकाः– सामायिक मूकीने द्रव्यस्तव करवो उचित शी रीते थाय?

समाधानः– ऋद्धि रहित श्रावकथी सामायिक करवुं पोताना हाथमां होवाथी गमे ते समये पण बनी शके एम छे; पण मंदिरनुं कार्य तो समुदायने आधीन होवाथी कोइ कोइ समयेज ते करवानो प्रसंग आवे छे, माटे प्रसंग आवे त्यारे ते करवाथी विशेष पुण्यनो लान्न थाय छे. आगममां कह्युं छे के– (द्रव्यस्तवथी) नव्य जीवोने बोधिलान्न थाय छे, सम्यग्दृष्टि जीवोनुं प्रिय कर्युं एम थाय छे, नगवान्नी आज्ञा पलाय छे, जिनेश्वर नगवान्नी नक्ति थाय छे, अने शासननी प्रनावना थाय छे. आ रीते अनेक गुण द्रव्यस्तवमां रह्या छे, माटे तेज करवो. दिनकृत्य सूत्रमां पण कह्युं छे के– आ रीते आ सर्व विधि ऋद्धिवंत श्रावकनो कह्यो. सामान्य श्रावक तो पोताने घेरज सामायिक लइने जो कोइनुं देवुं न होय, अने कोइनी साथे विवाद न होय तो साधुनी पेठे उपयोगथी जिनमंदिरे जाय. जो जिनमंदिरे कायाथी बनी शके एवुं कांइ कार्य होय, तो सामायिक पारीने जे कार्य होय ते करे. सूत्र गाथामां "विधिना" एवुं पद छे, तेथी नाष्यादि ग्रंथमां चोवीस मूलद्वारथी अने बे हजार चुमोत्तेर प्रतिद्वारथी कहेलो, दश त्रिक तथा पांच अनिगम प्रमुख सर्व विधि आ ठेकाणे जाणवो. ते आ रीतेः–१ [1]त्रण निसिही, २ [2]त्रणप्रदक्षिणा, ३ [3]त्रण प्रणाम, ४ [4]त्रिविध पूजा, ५ [5]अरिहंतनी त्रण अवस्थानी नावना,

---

१ त्रण निसिहि आ रीतेः–देरासरना मूल बारणे पेसतां पोताना घर संबंधी व्यापारनो त्याग करवा रूप प्रथम निसिही जाणवी १. गभाराानी अंदर पेसतां देरासरने पूंजवा समारवाना कार्यने त्याग करवा रूप बीजी निसिहि जाणवी २. चैत्यवंदन करवा समये द्रव्यपूजानो त्याग करवा रूप त्रीजी निसिहि जाणवी ३.

२ जिनप्रतिमानी जमणी बाजुथी ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनी आराधना रूप त्रण प्रदक्षिणा देवी.

३ त्रण प्रकारना प्रणाम आ रीतेः–जिनप्रतिमाने देखी बे हाथ जोडी कपाले लगाडीने प्रणाम करीए ते पहेलो अंजलिबद्ध प्रणाम १. केड उपरनो भाग लगारेक नमावीने प्रणाम करीए ते बीजो अर्धावनत प्रणाम २. बे ढींचण, बे हाथ, अने मस्तक ए पंचांग नमावी खमासमण दइए ते त्रीजो पंचांग प्रणाम ३.

४ त्रण प्रकारनी पूजा. भगवानने अंगे केसर, चंदन, पुष्प विगेरे चडाववां ते पहेली अंगपूजा १. धूप, दीप, अने नैवेद्यादि भगवाननी आगल मूकवा रूप बीजी अग्रपूजा २. भगवाननी आगल [illegible], स्तोत्र, गीत, गान, नाटक प्रमुख करवा रूप त्रीजी भावपूजा ३.

५ त्रण अवस्थाः– पिंडस्थ एटले छद्मस्थावस्था १. पदस्थ एटले केवलिअवस्था २. रूपस्थ एटले सिद्धावस्था ३.

६ [6]त्रण दिशाए जोवाथी विरमवुं, ७ पग नीचेनी भूमि त्रण वार पूंजवी, ८ [8]त्रण वर्णादिक, ए [9]त्रण मुद्रा, अने १० [10]त्रिविध प्रणिधान ए दश त्रिक जाणवां. इत्यादि विधिपूर्वक करेलुं देवपूजा, देववंदन प्रमुख धर्मानुष्ठान महा फलदायी थाय छे, अने विधि पूर्वक न करे तो अल्प फल थाय छे. तेमज अतिचार लागे तो वखते सारा फलने बदले उलटो अनर्थ उपजे छे. कह्युं छे के– जेम औषध अविधिथी अपाय तो उलटो अनर्थ उपजे छे, तेम धर्मानुष्ठानमां अविधि थाय तो नरकादिकना दुःख समुदायने निपजावे एवो म्होटो अनर्थ थाय छे. चैत्यवंदन प्रमुख धर्मानुष्ठानमां अविधि थाय तो सिद्धांतमां तेनुं प्रायश्चित्त पण कह्युं छे. महानिशीथ सूत्रना सातमा अध्ययनमां कह्युं छे के–जो अविधिथी चैत्यवंदन करे, तो तेने प्रायश्चित्त लागे; कारण के, अविधिथी चैत्यवंदन करनारो पुरुष बीजा साधर्मिउने अश्रद्धा उत्पन्न करे छे. देवता, 'विद्या अने मंत्रनी आराधना पण विधिथी करी होय तोज फलसिद्धि थाय छे. नहिं तो तत्काल अनर्थादिक थाय छे. ए उपर दृष्टांत कहे छे.

अयोध्या नगरीमां सुरप्रिय नामे यक्ष छे. ते प्रतिवर्षे यात्राने दिवसे जो रंगाव्यो होय, तो रंगनार चित्रकारने हणे, अने न रंगाव्यो तो नगरना लोकोने हणे. पछी भयथी चित्राकरो नासभाग करवा लाग्या. त्यारे राजाए मांहोमांहे जामीन विगेरे लइने सर्वे चित्रकारोने वेडीथी बांध्या होय ए रीते नगरमां राख्या. पछी एक घडामां सर्वेना नामोनी चिठीउ

---

६ जे दिशाए जिनप्रतिमा होय, ते दिशा विना बीजी त्रण दिशाए न जोवुं.

७ चैत्यवंदनादिक करतां पग मूकवानी भूमि त्रण वार पूंजवी.

८ नमुत्थुणं विगेरे भणतां सूत्र शुद्ध बोलवुं १. तेना अर्थ विचारवा २. जिनप्रतिमानुं स्वरूप–आलंबन धारवुं ३.

९ त्रण मुद्राः–बे हाथनी दशे आंगलीओ मांहो मांहे मेलवी कमलना दोडाने आकारे हाथ जोडी पेट उपर कोणी राखवी ते पहेली योगमुद्रा १. बे पगना आंगलांना वचमां आगलथी चार आंगलनो अने पाछलथी कांइक ओछो अंतर राखी काउस्सग्ग करवो ते बीजी जिनमुद्रा २. बे हाथ भेगा करी कपाले लगाडवा ते त्रीजी मुक्ताशुक्ति मुद्रा ३.

१० त्रण प्रणिधानः–जावंति चेइयाइं ए गाथाए करी चैत्य वांदवा रूप प्रथम प्रणिधान १. जावंत केवि साहू ए गाथाए करी गुरुने वांदवा रूप बीजुं प्रणिधान २. जयवीयराय कहेवा रूप त्रीजुं प्रणिधान जाणवुं ३. अथवा मन, वचन अने कायानुं एकाग्रपणुं करवुं ते रूप त्रण प्रणिधान जाणवां.

नांखे. जेना नामनी चिठ्ठी नीकले ते, ते यक्षने रंगे. एक वखत कोइ वृद्धस्त्रीना पुत्रनुं नाम नीकल्युं, त्यारे ते मोशी रोवा लागी. एटलामां कोशांबी नगरीथी केटलाक दिवस उपर आवेलो एक चित्रकारनो पुत्र हतो. तेणे "नक्की अविधिथी यक्ष चित्राय छे." एम चिंतवी वृद्धस्त्रीने दृढताथी कह्युं के, "हुं यक्षने चित्रीश" पछी ते चित्रकारना पुत्रे छठ कर्यो. शरीर, वस्त्र, जात जातना रंग, पींछीउं प्रमुख सर्व वस्तु पवित्र जोइने लीधी,मुखे आठपडनो मुखकोश बांध्यो अने बीजो पण विधि साचवी ते यक्षने चितर्यो, अने पगे लागीने खमाव्यो. तेथी सुरप्रिय यक्षने प्रसन्न थएलो जोइ चित्रकार पुत्रे कह्युं के, "हे यक्ष ! मारिनो उपद्रव न करवो." अर्थात् हवे कोइने मारवो नहीं. यक्षे ते वात अंगीकार करी. वली तेणे प्रसन्नताथी चित्रकार पुत्रने कोइ पण वस्तुना अवयवनो अंशमात्र जोवाथी वस्तुनो सर्व आकार चित्राय एवी अद्भुत चित्रकला आपी.

एक वखत कोशांबी नगरीने विषे राजसभामां गएला ते चित्रकार पुत्रे गोखमांथी मृगावती राणीनो अंगूठो जोइ, ते उपरथी ते राणीनुं यथास्थित रूप चितर्युं. राजाए मृगावतीनी साथल उपर तल हतो, ते पण छबीमां काढेलो जोइ चित्रकार पुत्रने मारी नांखवानी आज्ञा करी. बीजा सर्व चित्रकारोए यक्षना वरनी वात राजाने कही. त्यारे राजाए परीक्षा करवा माटे एक कुब्जा (दासी) नुं मुखमात्र देखाडी रूप चितारवा कह्युं. ते चित्रकार पुत्रे बराबर चित्रेलुं जोई राजाए तेनो जमणो हाथ कापी नांख्यो. त्यारे चित्रकार पुत्रे फरीथी यक्षनी आराधना करी वर मेलवी मृगावतीनुं रूप फरी वार डाबे हाथे चीतर्युं, अने ते चंडप्रद्योत राजाने देखाड्युं. पछी मृगावतीनी मागणी करवा माटे चंडप्रद्योते कोशांबी नगरीए दूत मोकल्यो. तेनो धिक्कार करेलो जोइ चंडप्रद्योते कोशांबी नगरीने कटकथी चारे बाजूए वींटी. शतानिक राजा मरी गयो, त्यारे मृगावतीए चंडप्रद्योतने कहेवराव्युं के, "उज्जयिनीथी ईटो मंगावीने कोट कराव, अने नगरमां अन्न तथा घास घणुं भरी रखाव." ते प्रमाणे चंडप्रद्योते कर्युं. एटलामां वीर भगवान् समवसर्या. भिल्लना पूछवाथी भगवाने कहेलो "या सा सा सा नो" संबंध सांभली मृगावती

राणी अने चंडप्रद्योतनी अंगारवती प्रमुख आठ राणीओए दीक्षा लीधी. ए रीते विधि अविधि उपर दृष्टांत कह्युं.

ए उपरथी "अविधिथी करवा करतां न करवुं ते सारुं" एवा विरुद्ध पक्षनी कल्पना न करवी. कह्युं छे के– अविधिए करवुं, ते करतां न करवुं ए सारुं, ए वचन सिद्धांत विरुद्ध छे. एम सिद्धांतना जाण आचार्यो कहे छे. कारण के, न करे तो घणुं प्रायश्चित्त लागे छे, अने करे तो थोडुं लागे छे. माटे धर्मानुष्ठान हमेशां करवुंज. पण ते करतां सर्व शक्तिथी विधि साचववानी यतना राखवी. एम करवुं एज श्रद्धावंत जीवोनुं लक्षण छे. कह्युं छे के– श्रद्धावंत अने शक्तिमान् पुरुष विधिथीज सर्व धर्मक्रिया करे छे, अने कदाचित् द्रव्यादिक दोष लागे तो पण ते "विधिथीज करवुं" एवो विधिने विषेज पक्षपात राखे छे. जेमने विधि पूर्वक धर्मक्रिया करवानो योग मळी आवे छे, ते पुरुषो तथा विधिपक्षनी आराधना करनारा, विधिपक्षने बहुमान आपनारा अने विधिपक्षने दोष न देनारा पुरुषो पण धन्य छे. आसन्नसिद्धि[1] जीवोनेज विधिथी धर्मानुष्ठान करवानो सदाय परिणाम थाय छे. तथा अभव्य अने दूरभव्य होय तेने तो विधिनो त्याग अने अविधिनी सेवा करवानो परिणाम थाय छे. खेती, व्यापार, सेवा प्रमुख तथा भोजन, शयन, बेसवुं, आववुं, जवुं, बोलवुं इत्यादि क्रिया पण द्रव्य, क्षेत्र, काळ प्रमुख विधिथी करी होय तो फळवाळी थाय छे, नहीं तो अल्प फळवाळी थाय छे.

आ वात उपर दाखलो संभळाय छे के– कोइ बे माणसोए द्रव्यने अर्थे देशांतरे जइ एक सिद्ध पुरुषनी घणी सेवा करी. तेथी सिद्ध पुरुषे प्रसन्न थई तेमने अद्भुत प्रभाववाळां तुंबी फळनां बीज आप्यां. तेनो सर्व आम्नाय पण कह्यो. ते आ रीतेः–सो वार खेडेला खेतरमां तडको न होय अने उक्त वार नक्षत्रनो योग होय, त्यारे ते बीज वाववां. वेलडी थाय त्यारे केटलांक बीज लइने पत्र, पुष्प, फळ सहित ते वेलडी तेज खेतरमां बाळवी. तेनी भस्म एक गदियाणा भार लइ चोसठ गदियाणा भार तांबामां नांखी देवी. तेथी जात्य (सो टचनुं) सुवर्ण थाय. एवी सिद्ध पुरुषनी शिखामण लइने ते बन्ने जणा घेर आव्या. तेमां एक जणाने व-

१ नजीक सिद्धिवाळा.

राबर विधि प्रमाणे क्रिया करवाथी जात्य सुवर्ण थयुं. बीजाए विधिमां कांइक कसर करी तेथी रूपुं थयुं. माटे सर्व कार्यमां विधि सारी पेठे जाणवो. पोतानी सर्व शक्तिथी ते (विधि) साचववो.

पूजा प्रमुख पुण्यक्रिया करी रह्या पछी सर्व कालविधिनी कांइ आशातना थइ होय, ते माटे मिथ्याडुष्कृत देवुं. हवे पूर्वाचार्यो अंगपूजादि त्रण पूजाउनुं फल आवी रीते कहे छेः– पहेली अंगपूजा विघ्ननी शांति करनारी छे, बीजी अग्रपूजा अन्युदय करनारी छे, अने त्रीजी न्नावपूजा निर्वाणनी साधक छे. एवी रीते त्रणे पूजाउ नाम प्रमाणे फल आपनारी छे. अहिं पूर्वे कहेली अंगपूजा तथा अग्रपूजा अने चैत्य कराववा, माटे जिनबिंबनी स्थापना कराववी, तीर्थयात्रा करवी इत्यादि सर्व डव्यस्तव जाणवो. कह्युं छे के–जिनमंदिरनी अने जिनबिंबनी प्रतिष्ठा, यात्रा, पूजा प्रमुख धर्मानुष्ठान सूत्रोमां कहेला विधि माफक करवुं. यात्रा प्रमुख आ सर्व डव्यस्तव छे एम जाणवुं. कारण के, ए न्नावस्तवनुं कारण छे. जो पण पूजा दररोज परिपूर्णपणे करी शकाय नहीं, तो पण अक्षत, दीप इत्यादि दइने हमेशां पूजा करवी. जलनो एक बिंडु महा समुद्रमां नांखवाथी ते जेम अक्षय थाय छे,तेम वीतरागने विषे पूजा अर्पण करीए तो अक्षय थाय. सर्व न्नव्य जीवो आ पूजा रूप बीजथी आ संसार रूप अटवीमां डुःख न पामतां अत्यंत उदार न्नोग न्नोगवीने सिद्धि (मोक्ष) पामे छे. पूजाथी मनने शांति थाय छे, मननी शांतिथी शुन्न ध्यान थाय छे, शुन्न ध्यानथी मुक्ति पामे छे, अने मुक्ति पामवाथी निराबाध सुख थाय छे.

जिनन्नक्ति पांच प्रकारनी छे. एक फूल प्रमुख वस्तुथी पूजा करवी, बीजी न्नगवान्नी आज्ञा पालवी, त्रीजी देवडव्यनुं सारी पेठे रक्षण करवुं, चोथी जिनमंदिरे उत्सव करवो, पांचमी तीर्थयात्रा करवी. डव्यस्तव आन्नोगथी अने अनान्नोगथी एवी रीते बे प्रकारनुं छे. कह्युं छे के–न्नगवान्ना गुणनो जाण पुरुष वीतराग उपर घणो न्नाव राखी विधिथी तथा घणा आदरथी जिनराजनी उत्तम प्रकारे पूजा करे, ते आन्नोग डव्यस्तव जाणवो. आ आन्नोग डव्यपूजाथी सकल कर्मनुं निर्दलन करी शके एवो चारित्रनो लान्न शीघ्र थाय छे. माटे सम्यग्दृष्टि जीवोए आ पूजाने

विषे सारी पेठे प्रवृत्त थवुं. पूजानो विधि बरावर न होय, जिनभगवा-
न्ना गुणोनुं पण ज्ञान न होय, अने मात्र शुभ परिणामथी करेली जे पू-
जा, ते अनाभोग द्रव्यपूजा कहेवाय छे. ए रीते करेली ए अनाभोग
द्रव्यपूजा पण गुणस्थाननुं स्थानक होवाथी गुणकारीज छे. कारण के,
एथी अनुक्रमे शुभ, शुभतर परिणाम थाय छे, अने सम्यक्त्वनो लाभ
थाय छे. भावि काले कल्याण पामनारा घणा धन्य जीवोनेज 'गुण नहीं जा-
ण्या तो पण पूजादि विषये जेम अरिहंतना बिंबने विषे सूडाना जोडला-
ने उत्पन्न थई,' तेम प्रीति उत्पन्न थाय छे. भारेकर्मी अने भवाभिनंदी
जीवोनेज, पूजादि विषयमां जेम निश्चयथी मरण नजीक आवे,त्यारे रो-
गी मनुष्यने पथ्य वस्तुने विषे द्वेष उत्पन्न थाय छे, तेम द्वेष उत्पन्न था-
य छे. माटे तत्त्वज्ञ पुरुष जिनबिंबने विषे अथवा जिनेंद्र प्रणीत धर्मने
विषे अशुभ परिणामनो अभ्यास थवानी बीकथी लेश मात्र पण द्वेष वर्जे
छे. पारकी जिनपूजानो द्वेष करवा उपर कुंतला राणीनुं दृष्टांत आ रीतेः—

अवनिपुरमां जितशत्रु राजानी घणी धर्मनिष्ठ एवी कुंतला नामे पट्टराणी
हती. ते बीजाने धर्मने विषे प्रवर्तावनारी हती, माटे तेना वचनथी तेनी
सर्व सपत्नीओ (शोक्यो) धर्मनिष्ठ थई, अने कुंतला राणीने घणुं मान-
वा लागी. एक वखत सर्व राणीओए पोत पाताना जूदां सारां अंगोपांग स-
हित नवां जिनमंदिर तैयार कराव्यां. तेथी कुंतला राणीना मनमां घणोज
मत्सर उत्पन्न थयो. ते पोताना मंदिरमांज सारी पूजा, गीत, नाटक प्र-
मुख करावे, अने बीजी राणीओनी पूजा प्रमुखनो द्वेष करे. घणी खेदनी
वात ए छे के, मत्सर केवो दुस्तर छे! कह्युं छे के— मत्सर रूप सागरमां
समजु पुरुष रूप वहाण पण बूडी जाय छे. तो पछी पथ्थर सरखा बीजा
जीव बूडी जाय एमां शी नवाइ? विद्या, वेपार, कलाकौशल, वृद्धि, ऋ-
द्धि, गुण, जाति, ख्याति, उन्नति इत्यादिकमां माणस मत्सर (अदेखाइ)
करे ते वात जूदी, परंतु धर्ममां पण मत्सर करे छे! तेने धिक्कार थाओ! धि-
क्कार थाओ!! सपत्नीओ (शोक्यो) सरल स्वभावनी होवाथी तेओ हमेशां कुं-
तला राणीना पूजा प्रमुख शुभ कृत्यने अनुमोदना देती हती. मत्सरथी भ-
रेली कुंतला राणी तो दुर्दैवथी असाध्य रोगे पीडाणी. राजाए आभरण प्र-
मुख सार वस्तु तेनी पासे हती ते लइ लीधी. पछी ते (कुंतला) घणी अ-

शाता वेदनाथी मरण पामी सपत्नीनी पूजानो द्वेष करवाथी कुत्री थइ. ते पूर्वभवना अभ्यासथी पोताना चैत्यना बारणामां बेसती हती. एक वखत त्यां केवली समवसर्या. राणीउए केवलीने पूछ्युं के, "कुंतला राणी मरण पामीने कइ गतिए गई?" केवलीए यथार्थ वात हती ते कही. तेथी राणीउना मनमां घणो वैराग्य उत्पन्न थयो. तेउ हमेशां ते कुत्रीने खावा पीवा आपती, अने स्नेहथी कहेती के, "हा हा! धर्मिष्ठ एवी तें केम फोगट द्वेष कर्यो के, जेथी त्हारी एवी अवस्था थइ." ते वचन सांभली तथा पोतानुं चैत्य विगेरे जोई तेने (कुत्रीने) जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं. त्यारे संवेग पामी तेणे सिद्धादिकनी साक्षीए पोते करेला द्वेष विगेरे अशुभ कर्म आलोच्यां, अने अनशन करी मरण पामी वैमानिक देवता थई. द्वेषनां एवां कडवां फलछे माटे द्वेष छोडी देवो. एवी रीते द्रव्यस्तव कह्यो.

आ ठेकाणे सर्वे भावपूजा (जिनेश्वरनी आज्ञा पालवी) ए भावस्तव जाणवो. जिनाज्ञा स्वीकार रूप, अने परिहार रूप एवी रीते बे प्रकारनी छे. तेमां शुभकर्मनुं सेवन करवुं ते स्वीकार रूप आज्ञा जाणवी, अने निषिद्धनो त्याग करवो ते परिहार रूप आज्ञा जाणवी. स्वीकार रूप आज्ञा करतां परिहार रूप आज्ञा श्रेष्ठ छे. कारण के, निषिद्ध एवा प्राणातिपात प्रमुख सेवन करनारो मनुष्य गमे तेटलुं शुभकर्म करे, तो पण तेथी विशेष गुण थतो नथी. जेम रोगी माणसना रोगनी चिकित्सा औषधनो स्वीकार अने अपथ्यनो परिहार ए बे प्रकारथी कराय छे. रोगीने घणुं औषध आपतां पण ते जो अपथ्य सेवन करे, तो तेने आरोग्यतानो लाभ थाय नही. कह्युं छे के– व्याधि औषध वगर केवल पथ्यथीज जाय छे, पण पथ्य न करे तो शेंकडो औषधोथी पण व्याधि जाय नहीं. ए रीते जिनभगवान्नी भक्ति पण निषिद्ध आचरण करनारने विशेष फलवाली थाय नहीं. जेम पथ्य सेवन करनारने औषधथी आरोग्य लाभ थाय छे, तेम स्वीकार रूप अने परिहार रूप बे आज्ञानो योग थाय तो संपूर्ण फलसिद्धि थाय छे. श्रीहेमचंद्रसूरीए पण कह्युं छे के–हे वीतराग! तमारी पूजा करवा करतां तमारी आज्ञा पालवी वधु श्रेयस्कर छे. कारण के, आज्ञानी आराधना करी होय तो शिवसुख अने विराधना करी होय तो भवनी वृद्धि थाय छे. हे वीतराग! तमारी आज्ञा हमेशां छांड-

वा योग्य वस्तुना त्याग रूप अने आदरवा योग्य वस्तुना आदर रूप होय छे. आश्रव सर्वथा छांडवा योग्य छे, अने संवर सर्वथा आदरवा योग्य छे. पूर्वाचार्योए द्रव्यस्तवनुं अने भावस्तवनुं फल कह्युं छे. ते आ-रीतेः—द्रव्यस्तवनी उत्कृष्टपणे आराधना करी होय तो बारमा अच्युत देव-लोक सुधी जाय छे, अने भावस्तवनी उत्कृष्टपणे आराधना करी होय तो अंतर्मुहूर्तमां निर्वाण पामे छे. द्रव्यस्तव करतां जो पण कांइक षट्काय जीवोनी उपमर्दनादिकथी विराधना थाय छे, तो पण कूवाने दृष्टांते गृहस्थ जीवने ते (द्रव्यस्तव) करवो उचित छे. कारण के, तेथी कर्त्ता (द्रव्य-स्तवनो करनार), द्रष्टा (द्रव्यस्तवनो जोनार), अने श्रोता (द्रव्य-स्तवनो सांभलनार) ए त्रणेने अगणित पुण्यानुबंधि पुण्यनो लाभ थाय छे.

कूवानुं दृष्टांत आ रीतेः—एक नवा गाममां लोकोए कूवो खोदवा मां-ड्यो, त्यारे तेमने तृषा, थाक, कादवथी मलिनता विगेरे थयुं; पण ज्यारे कूवामांथी जल नीकल्युं, त्यारे केवल तेमनांज तृषादिक तथा शरीर अने वस्त्र प्रमुख वस्तु उपर चढेला मलादिक दूर थया. एटलुंज नहि पण बी-जा सर्व लोकोनां पण दूर थयां, सदा काल सर्व प्रकारे सुख थयुं. तेम द्रव्यस्तवनी वातमां पण जाणवुं. आवश्यकनिर्युक्तिमां कह्युं छे के—सर्व-विरति न पामेला देशविरति जीवोने संसारने पातलो करनारो ए द्रव्यस्तव कूवाने दृष्टांते उचित छे. बीजे ठेकाणे पण कह्युं छे के— आ-रंभने वलगी रहेला, षट्काय जीवोनी विराधनाथी विरति न पामेला अने तेथीज संसार अटवीमां पडता जीवोने द्रव्यस्तव एज म्होटुं आलंबन छे. जे वणिक वायु सरखा चंचल, निर्वाणने अंतराय करनार, घणा नायकोना तावामां रहेला, स्वल्प अने असार एवा धनथी स्थिर फलने आपनारी, निर्वाणने साधनारी, पोतानी स्वाधीनतामां रहेली, घ-णुं फल आपनारी अने सारभूत एवी जिनेश्वर भगवान्नी पूजा करीने निर्मल पुण्य उपार्जे छे, तेज वणिक् वाणिज्य कर्ममां घणो निपुण जाणवो.

श्रद्धावंत मनुष्य "जिनमंदिरे जइश" एम चिंतवतां एक उपवासनुं, जवा माटे ऊठतां छठ्ठनुं, जवानुं नक्की करतां अठ्ठमनुं, मार्गे जतां चार उपवासनुं, जिनमंदिरना बाह्य भागे जतां पांच उपवासनुं, मंदिरनी अंदर जतां पन्नर उपवासनुं अने जिनप्रतिमानुं दर्शन करतां एक

महिनाना उपवासनुं फल पामे. पद्मचरित्रमां तो एवी रीते कह्युं छे के— श्रद्धावंत श्रावक "जिनमंदिरे जइश" एम मनमां चिंतवतां एक उपवासनुं, उठतां बे उपवासनुं, मार्गे जवा लागतां त्रण उपवासनुं, जतां चार उपवासनुं, थोडो मार्ग उल्लंघतां पांच उपवासनुं, अर्धे मार्गे जतां पंदर उपवासनुं, जिनप्रतिमानुं दर्शन करतां एक महिनाना उपवासनुं, जिनमंदिरे प्रवेश करतां छ महिनाना उपवासनुं, मंदिरने बारणे जतां बार महिनाना उपवासनुं, प्रदक्षिणा देतां सो वर्षना उपवासनुं, जिनप्रतिमानी पूजा करतां हजार वर्षना उपवासनुं फल पामे, अने जिनभगवान्नी स्तुति करतां अनंत पुण्य पामे. प्रमार्जन करतां सो उपवासनुं, विलेपन करतां हजार उपवासनुं, माला पहेरावतां लाख उपवासनुं, अने गीत वादित्र पूजा करतां अनंत उपवासनुं फल पामे. पूजा प्रतिदिन त्रण टंक करवी. कह्युं छे के—प्रातःकाले करेली जिनपूजा रात्रे करेला पापनो नाश करे छे, मध्यान्ह समये करेली पूजा जन्मथी मांडीने करेला पापनो क्षय करे छे, अने संध्या समये करेली पूजा सात जन्ममां करेलां पाप टाले छे. जलपान, आहार, औषध, निद्रा, विद्या, दान, खेती ए सात वस्तु पोत पोताने समये करी होय तो सारुं फल आपे छे; तेम जिनपूजा पण अवसरे करी होय तो सत्फल आपे छे. त्रिकाल जिनपूजन करनारो भव्य जीव समकितने शोभावे, अने श्रेणिक राजानी पेठे तीर्थंकर नामगोत्र कर्म बांधे. जे पुरुष दोष रहित जिनभगवाननी त्रिकाल पूजा करे, ते त्रीजे अथवा सातमे आठमे भवे सिद्धिसुख पामे. चोसठ इंद्रो परम आदरथी पूजा करे छे, तो पण भगवान् पूजाता नथी. कारण के, भगवान्ना गुण अनंत छे. हे भगवन्! अमे तमने नेत्रथी देखी शकता नथी, अने सारी पूजाथी परिपूर्ण आराधी शकता पण नथी; परंतु गुरुभक्ति रागना वशथी अने आपनी आज्ञा पालवाने अर्थे पूजादिकने विषे प्रवृत्ति करीए छीए. देवपूजादि शुभ कृत्यमां प्रीति, बहुमान अने सम्यग् विधि विधान (सारी पेठे साचववो). ए बन्नेने विषे खरा खोटा रुपियाना दृष्टांतथी चौभंगी जाणवी. ते आ रीतेः—

खरुं रुपुं अने खरी मुद्रा ए प्रथम भांगो जाणवो. खरुं रुपुं अने खोटी मुद्रा ए बीजो भांगो जाणवो. खरी मुद्रा अने खोटुं रुपुं ए त्रीजो भांगो

जाणवो. खोटुं रुपुं अने खोटी मुद्रा ए चोथो ज्ञांगो जाणवो. ए रीतेज देवपूजा प्रमुख कृत्योमां पण सारुं बहुमान अने सारो विधि होय तो प्रथम ज्ञांगो जाणवो. सारुं बहुमान होय, पण सारो विधि न होय तो बीजो ज्ञांगो जाणवो. सारो विधि होय, पण सारुं बहुमान न होय तो त्रीजो ज्ञांगो जाणवो. अने सारुं बहुमान न होय अने सारो विधि पण न होय तो चोथो ज्ञांगो जाणवो. बृहद्भाष्यमां कह्युं बे के– आ वंदनाने विषे रूपा सरखुं, पुरुषना चित्तमां रहेलुं बहुमान जाणवुं अने संपूर्ण बाह्य (बहार रहेली) क्रिया, मुद्रा समान जाणवी. बहुमान अने बाह्यक्रिया ए बेनो योग मळी आवे तो खरा रुपियानी पेठे सारी वंदना जाणवी. मनमां बहुमान बतां प्रमादथी वंदना करनारनी वंदना बीजा ज्ञांगामां कहेला रुपिया सरखी जाणवी. कांइ वस्तुना लाजने अर्थे संपूर्ण बाह्यक्रिया साचवीने पण वंदना करनारनी वंदना त्रीजा ज्ञांगामां कहेला रुपिया सरखी जाणवी. मनमां बहुमान न होय अने बाह्यक्रिया पण बराबर न होय तो ए तत्वथी वंदना नज समजवी. मनमां बहुमान राखनारा पुरुषे देश कालने अनुसरीने थोडी अथवा घणी वंदना विधिथी करवी, ए ज्ञावार्थ बे. बीजुं आ जिनमतने विषे धर्मानुष्ठान चार प्रकारनुं कह्युं बे. एक प्रीति अनुष्ठान, बीजुं ज्ञक्ति अनुष्ठान, त्रीजुं वचन अनुष्ठान अने चोथुं असंग अनुष्ठान. बालादिकनी, जेम रत्नने विषे प्रीति होय बे, तेम सरल प्रकृतिवाळा जीवने जे पूजा वंदनादि अनुष्ठान करतां मनमां प्रीतिरस उत्पन्न थाय, ते प्रीति अनुष्ठान जाणवुं. शुद्ध विवेकी ज्ञव्य जीवने विशेष बहुमानथी पूजा वंदनादि अनुष्ठान करतां जो प्रीतिरस उत्पन्न थाय, तो ते ज्ञक्ति अनुष्ठान जाणवुं. जेम पुरुष पोतानी मातानुं अने स्त्रीनुं पालण पोषण प्रमुख सरखुंज करे बे, तो पण मातानुं पालनादिक ज्ञक्तिथी (बहुमानथी) करे बे, अने स्त्रीनुं पालनादिक प्रीतिथी करे बे. तेम अहिं प्रीति अनुष्ठानमां अने ज्ञक्ति अनुष्ठानमां पण ज्ञेद जाणवो. जिनेश्वर ज्ञगवान्‌ना गुणनो जाण ज्ञव्य जीव सूत्रमां कहेला विधिथी जो वंदना करे, तो ते वचनानुष्ठान जाणवुं. ए वचनानुष्ठान चारित्रवंत पुरुषने नियमथी होय बे. फलनी आशा न राखनारो ज्ञव्य जीव श्रुतना आलंबन वगर केवल पूर्वेना अज्यासना रसथीज जे अनुष्ठान

करे, ते निपुण पुरुषोए असंग अनुष्ठान जाणवुं. ए जिनकल्पी प्रमुखने होय छे. जेम कुंभारना चक्रनुं भ्रमण प्रथम दंडना संयोगथी थाय छे, तेम वचन अनुष्ठान आगमथी प्रवर्ते छे. अने जेम दंड काढी लीधा पछी पण पूर्व संस्कारथी चक्र भमतुं रहे छे, तेम आगमना केवल संस्कारथी आगमनी अपेक्षा न राखतां असंग अनुष्ठान थाय छे. ए रीते दृष्टांत उपरथी वचन अनुष्ठानमां अने असंग अनुष्ठानमां भेद जाणवो. प्रथम बालादिकने लेशमात्र प्रीतिथी अनुष्ठान संभवे छे, पण उत्तरोत्तर निश्चयथी अधिक भक्ति विगेरे गुणनी प्राप्ति थाय छे. माटे प्रीति भक्ति प्रमुख चारे प्रकारनुं अनुष्टान प्रथम भांगामां कहेला रुपिया सरखुं निश्चयथी जाणवुं. कारण के, पूर्वाचार्योंए चारे प्रकारनुं अनुष्ठान मुक्तिने अर्थे कह्युं छे. बीजा भांगामां कहेला रुपिया सरखुं धर्मानुष्ठान पण सम्यग् धर्मानुष्ठाननुं कारण होवाथी एकांत दूषित न जाणवुं. कारण के, पूर्वाचार्यो कहे छे के, दंभ कपटादि रहित भव्य जीवनी अशुद्ध धर्मक्रिया पण शुद्ध धर्मक्रिया प्रमुखनुं कारण थाय छे, अने तेथी अंदर रहेलुं निर्मल सम्यक्त्व रूप रत्न बाह्यमलनो त्याग करे छे. त्रीजा भांगामां कहेला रुपिया सरखुं धर्मानुष्ठान मायामृषादि दोष युक्त होवाथी खोटा रुपियाथी व्यवहार करनारनी पेठे महान् अनर्थ उत्पन्न करे छे. ए (त्रीजा भांगामां कहेला रुपिया सरखुं) धर्मानुष्ठान प्राये भवाभिनंदी जीवोने अज्ञानथी, अश्रद्धाथी अने भारेकर्मिपणाथी थाय छे. चौथा भांगामां कहेला रुपिया सरखुं धर्मानुष्ठान तो निश्चे आराधनाथी अने विराधनाथी रहित छे. ते अभ्यासना वशथी कोइ वखत एकाद जीवने शुभने अर्थे थाय छे. जेम कोइ श्रावकनो पुत्र कांइ पण पुण्यकर्म कर्या विना केवल हमेशां जिनबिंबने जोतां जोतां मरण पाम्यो, अने मत्स्यने भवे जइ त्यां प्रतिमाकार मत्स्यना दर्शनथी सम्यक्त्व पाम्यो. ए चोथा भांगानुं दृष्टांत जाणवुं. ए रीते देवपूजा प्रमुख धर्मकृत्योमां एकांतथी प्रीति अने बहुमान होय तथा विधि पूर्वक क्रिया करे तो भव्य जीव यथोक्त फल पामे. माटे प्रीति, बहुमान अने विधि विधान (विधि माफक करवुं.) ए त्रणेने विषे सारी पेठे यत्न करवो. चालता विषय उपर धर्मदत्त राजानुं दृष्टांत कहीए छीए.

रुपाना जिनमंदिरथी शोजता एवा राजपुर नगरमां चंद्रमानी पेठे शीतकर[१] अने कुवलयविकासी[२] एवो राजधर नामे राजा हतो. जेमनी पासे देवांगनाउंए पोतानी रूप संपदा जाणे थापणज मूकी होयनी ! एवी ते राजानी प्रीतिमती प्रमुख पांचसे परणेली राणीउं हती. एक प्रीतिमती राणी वर्जीने वाकी सर्वे राणीउं जगत्ने आनंदकारी पुत्रना लाजथी चित्तमां संतोष पामी. पुत्र न होवाथी वंध्या जेवी प्रीतिमती राणी मनमां घणोज खेद पामी. पंक्तिजेद सहन करवो कठण ठे, अने तेमां पण प्रमुख माणसने जो पंक्तिजेद थाय, तो तेनाथी ते सहन कराय ए घणीज कठण वात ठे. अथवा जे वस्तु दैवना आधीनमां रही, ते वस्तुनी वावतमां मुख्य, अमुख्यनो विचार करवाथी शुं लाज थवानो ? एम ठतां मनमां ते वातथी डुःख धारण करनारा मूढ हृदयवाला लोकोनी मूढताने धिक्कार थाउं. देवताउंने करेली विविध प्रकारनी मानताउं पण ज्यारे निष्फल नीवडी, त्यारे तो प्रीतिमतीनुं डुःख घणुं वृद्धि पाम्युं. उपाय निष्फल उतरे, त्यारे आशा सफल न थाय एम जाणवुं. एक समये एक हंसनुं बच्चुं घरमां बालकनी पेठे रमतुं हतुं, ते तेणे हाथ उपर लीधुं. तो पण मनमां जय न राखतां हंसे मनुष्य वाणीथी ते राणीने कह्युं के "हे जडे ! हुं अहिं यथेष्ठ वृटथी रमतो हतो, ते मने तुं निपुण ठतां केम रमाडवाना रसथी पकडे ठे ? यथेष्ठ विहार करनार जीवोने बंधनमां रहेवुं निरंतर मरण समान ठे. तुं पोते वंध्यापणुं जोगवती ठती पाठुं वली एवुं अशुज कर्म केम करे ठे ? शुज कर्मथी धर्म थाय ठे, अने धर्मथी पोतानुं वांठित सफल थाय ठे." पठी प्रीतिमतीए मनमां चमत्कार अने स्मर पामी हंसने कह्युं के, "हे चतुरशिरोमणे ! तुं मने एम केम कहे ठे ? तने हुं थोडी वारमां मूकी दउं. पण ते पहेलां एक वात तने पूठुं ठुं के, अनेक देवताउंनी पूजा, विविध प्रकारनां दान प्रमुख घणां शुजकर्म हुं हमेशां करुं ठुं, तो पण शाप पामेली स्त्रीनी पेठे मने संसारमां सारजूत पुत्र केम नथी थतो ? पुत्रने अर्थे हुं डुःखी ठुं, ते तुं शी रीते जाणे ठे, अने म-

---

१ शीतकर पदनो चंद्र तरफ "ठंडा किरणनो धरावनार" राजा तरफ "लोको पासे ठं-डाईथी कर (वेरो) लेनार" एवो अर्थ जाणवो. २ कुवलयविकासी ए पदनो चंद्र तरफ "कमलने खिलावनार" अने राजा तरफ "पृथ्वीने आनंद पमाडनार" एवो अर्थ जाणवो.

नुष्यनी वाणी शी रीते बोले छे?" हंस बोल्यो. "म्हारी वातचित पूछवानुं तने शुं प्रयोजन छे? हुं तने हितकारी वचन कहुं छुं. धन, पुत्र, सुख प्रमुख सर्व वस्तुनी प्राप्ति पूर्वभवे करेला कर्मनी आधीनतामां छे. आलोके करेलुं शुभकर्म तो वच्चे आवता अंतरायोने दूर करे छे. बुद्धिहीन मनुष्यो जे ते देवतानी पूजा करे छे, ते मिथ्या छे, अने तेथी मिथ्यात्व लागे छे. एक जिनप्रणीत धर्मज जीवोने आलोकमां तथा परलोकमां वांछित वस्तुनो दातार छे. जो जिनधर्मथी विघ्ननी शांति प्रमुख न थाय, तो ते बीजा उपायथी क्यांथी थवानी? जे अंधकार सूर्यथी दूर थइ शके नहीं, ते कांइ बीजा ग्रहथी दूर थाय? माटे तुं कुपथ्य सरखा मिथ्यात्वने छोडी दे, अने रूडा पथ्य समान अर्हद्धर्मनी आराधना कर. तेथी आलोकमां तथा परलोकमां पण त्हारा मनोरथ पूर्ण थशे."

हंस एम कही पांरानी पेठे झट क्यांय उडी गयो. पछी चमत्कार पामेली प्रीतिमती राणी पुत्रनी आशा पाछी उत्पन्न थवाथी हास्यमुखी थई. चित्तमां कांइ पीडा थई होय तो धर्म, गुरु प्रमुख वस्तु उपर बहु स्थिर आस्था रहे छे. जीवनो एवो स्वभाव होवाथी प्रीतिमती राणीए सद्गुरु पासेथी श्रावक धर्मनो अंगीकार कर्यो. सम्यक्त्व धारण करनारी अने त्रिकाल जिनपूजा करनारी प्रीतिमती राणी अनुक्रमे सुलसा श्राविका जेवी थई. हंसनी वाणीनो ए कोइ म्होटो चमत्कारी गुण जाणवो. हशे; एक वखते राजधर राजाना चित्तमां एवी चिंता उत्पन्न थई के, "हजी पट्टराणीने एके पुत्र थयो नथी, अने बीजी राणीउने तो शेंकडो पुत्र छे. एमां राज्यने योग्य पुत्र कोण हशे?" राजा एवी चिंतामां छे, एटलामां रात्रे स्वप्नमां जाणे साक्षात्‌ज होयनी! एवा कोइ दिव्य पुरुषे आवी राजाने कह्युं. "हे राजन्! पोताना राज्यने योग्य पुत्रनी तुं व्यर्थ चिंता न कर. जगत्‌ने विषे कल्पवृक्ष समान फल दायक एवा एक जिनधर्मनीज तुं आराधना कर. तेथी आलोक परलोकमां त्हारी इष्ट सिद्धि थशे." एवुं स्वप्न जोवाथी राजधर राजा पवित्र थइ हर्षथी जिनपूजा प्रमुख करवाथी जिनधर्मनी आराधना करवा लाग्यो. एवुं स्वप्न जोया पछी कोण आलस्यमां रहे? पछी कोइ उत्तम जीव हंस जेम सरोवरमां अवतरे छे, तेम प्रथम अरिहंतनी प्रतिमा स्वप्नमां देखाडी प्री-

तिमतीनी कूखमां अवतर्यो. तेथी सर्वे लोकोना चित्तमां घणो हर्ष फेलायो. गर्भना प्रभावथी ते प्रीतिमती राणीने मणिरत्नमय जिनमंदिर अने जिनप्रतिमा कराववी तथा तेनी पूजा करवी इत्यादि दोहलो उत्पन्न थयो. फूल फलने अनुसरतुं थाय तेमां शी नवाई? देवताउंनी कार्यसिद्धि मनमां चिंतवतांज थइ जाय छे, राजाउंनी कार्यसिद्धि मुखमांथी वचन नीकलतां वारज थाय छे, धनवंत लोकोनी कार्यसिद्धि धनथी तत्काल थाय छे, अने बाकी रहेला मनुष्योनी कार्यसिद्धि ते पोते अंग महेनत करे त्यारे थाय छे. हशे; प्रीतिमतीनो दोहलो डुःखथी पूर्ण कराय एवो हतो, तो पण राजाए घणा हर्षथी तेनो संपूर्ण दोहलो तत्काल पूर्ण कर्यो. जेम मेरुपर्वत उपरनी भूमि पारिजात कल्पवृक्षने प्रसवे, तेम प्रीतिमती राणीए आगलथीज शत्रुने नाश करनारो पुत्र प्रसव्यो. ते पुत्र अनुक्रमे महिमावंत थयो.

राजधर राजाने पुत्र जन्म सांभली घणोज हर्ष थयो. तेथी तेणे पूर्वे कोइ समये न करेलो एवो म्होटो ते पुत्रनो जन्मोत्सव विगेरे ते समये कर्यो, अने ते पुत्रनुं शब्दार्थने अनुसरतुं धर्मदत्त एवुं नाम राख्युं. एक दिवसे नवनवा उत्सव करीने आनंदथी ते पुत्रने जिनमंदिरे लइ जइ अरिहंतनी प्रतिमाने नमस्कार करावी भगवान् आगल भेटणा माफक मूक्यो. त्यारे घणी संतुष्ट थएली प्रीतिमती राणीए पोतानी सखीने कह्युं के, " हे सखि! ते चतुर हंसे चित्तमां चमत्कार उत्पन्न करे एवो घणोज उपकार म्हारा उपर कर्यो. ते हंसना वचन माफक करवाथी निर्धन पुरुष जेम दैवयोगथी पोताथी मेलवी न शकाय एवो निधि पामे, तेम म्हाराथी मेलवी न शकाय एवुं जिनधर्म रूप एक रत्न अने बीजुं आ पुत्ररत्न हुं पामी. प्रीतिमति एम बोले छे, एटलामां मांदा माणसनी पेठे ते बालक अकस्मात् आवेली मूर्छाथी तत्काल बेभान थइ गयुं, अने तेनी पाछल तेनी माता पण आकरा डुःखथी मूर्छा खाई बेभान थइ. तुरत परिवारना तथा आशपाशना लोकोए 'दृष्टिदोष अथवा कोइ देवतानी पीडा विगेरे हशे,' एम मनमां कल्पना करी घणा खेदथी ऊंचे स्वरे पोकार कर्यो के, " हाय हाय! माता अने पुत्र ए बन्नेने एकदम आ शुं थयुं?" क्षणमात्रमां राजा, प्रधान प्रमुख लोकोए त्यां आवी बन्ने

माता पुत्रने शीतल उपचार कर्या. तेथी थोडी वारमांज बालक अने तेनी पाछल तेनी माता पण सचेतन थइ. पूर्वकर्मनो योग घणो आश्चर्यकारी छे. तेज समये सर्वत्र आ वातनी वधामणी गइ. राजपुत्रने उत्सव सहित लइ गया. ते दिवसे राजपुत्रनी तबियत सारी रही. तेणे वारंवार दूधपान विगेरे कर्युं. पण बीजे दिवसे शरीरनी प्रकृति सारी छतां अरुचिवाला माणसनी पेठे ते बालके दूध पीधुं नहीं, अने चउविहार पच्चक्खाण करनारनी पेठे औषध प्रमुख पण न लीधुं. तेथी ते बालकना मावाप, मंत्री, नगरना लोको ए सर्व घणा दुःखी थया; अने शुं करवुं ? ते कोइने सूझे नहीं. त्यारे जाणे बालकना पुण्यथी खेंचायलाज होयनी ! एवा एक मुनिराज मध्यान्ह समये आकाशमांथी उतर्या. प्रथम परम प्रीतिथी बालके अने ते पछी राजा प्रमुख लोकोए मुनिराजने वंदना करी. राजाए बालके दूध विगेरे त्याग करवानुं कारण पूछ्युं, त्यारे मुनिराजे स्पष्ट कह्युं के, "हे राजन् ! आ बालकने रोगादिकनी अथवा बीजी कांइ पण पीडा नथी. एने तमे जिनप्रतिमानां दर्शन करावो. एटले ए हमणां दूधपान विगेरे करशे." मुनिराजना वचन प्रमाणे ते बालकने जिनमंदिरे लइ जइ दर्शन, नमस्कार प्रमुख कराव्युं. त्यारे ते पूर्वनी माफक दूध पीवा लाग्यो, अने तेथी सर्व लोको आश्चर्य अने संतोष पाम्या. फरीथी राजाए मुनिराजने पूछ्युं के, "आ शुं चमत्कार ?" मुनिराजे कह्युं. "हे राजन् ! तने ए वात एना पूर्वभवथी मांडीने कहुंछुं ते सांभल—

जेमां निंद्य पुरुष थोडा अने उत्तम पुरुष घणा एवी पुरिका नामे नगरीमां दीन जीव उपर दया अने शत्रु उपर क्रूरदृष्टि राखनारो कृप नामे राजा हतो. बुद्धिथी बृहस्पतिनी बराबरी करी शके एवो ते राजानो चित्रमति नामे मंत्री हतो; अने द्रव्यथी कुबेरनी बराबरी करनारो वसुमित्र नामे श्रेष्ठी ते मंत्रीनो मित्र हतो. नामथीज एक अक्षरे उछो, पण ऋद्धिथी बराबरीनो एवो सुमित्र नामे एक धनाढ्य वणिक्पुत्र वसुमित्रनो मित्र हतो. वणिक्पुत्र पण अनुक्रमे श्रेष्ठीनी बराबरीनो अथवा तेना करतां अधिक चढतो पण थाय छे. सारा कुलमां जन्म्याथी पुत्र सरखो मान्य एवो एक धन्य नामे सुमित्रनो सेवक हतो. ते धन्य एक दिवसे न्हावाने अर्थे न्हावा योग्य सरोवरे गयो. सारां कमल, सारी शोभा अने सारुं जल धराव-

नारा ते सरोवरमां हाथीना बच्चानी पेठे जलक्रीडा करतां ते धन्यने दिव्यकमल सरखुं घणुं सुगंधी हजार पांखडीवालुं कमल मल्युं. पछी ते धन्य सरोवरमांथी बहार नीकली घणा हर्षथी चालतो थयो. अनुक्रमे मार्गे जतां फूल उतारीने जती मालीनी चार कन्याउ तेने मली. पूर्वनो घणो परिचय होवाथी ते कन्याउए कमलना गुण जाणी धन्यने कह्युं के, "हे भद्र! भद्रशाल वनमांना वृक्षनुं फूल जेम अहिं दुर्लभ छे, तेम आ कमल पण दुर्लभ छे. आ उत्तम वस्तु उत्तम पुरुषनेज योग्य छे, माटे एनो उपयोग जेवा तेवा पात्रने विषे करीश नहीं." धन्ये कह्युं. "आ कमलनो उत्तम पुरुषने विषेज मुकुट समान उपयोग करीश."

पछी धन्ये विचार कर्यो के, "सुमित्रज सर्व सज्जनोमां श्रेष्ठ छे, अने तेथीज ते म्हारे पूज्य छे." जेनी आजीविका जे माणसथी चालती होय, तेने ते माणस करतां बीजो कोण श्रेष्ठ लागे? ईशे, भोला स्वभावना धन्ये एम विचारी जेम कोइ देवताने भेटणुं आपवुं होय, तेम सुमित्रनी पासे जइ विनयथी नमस्कार करी अने यथार्थ वात हती ते कही, पेलुं कमल भेट तरीके मूक्युं. त्यारे सुमित्रे कह्युं के, "म्हारा शेठ वसुमित्र सर्व लोकोमां उत्कृष्ट होवाथी तेमनेज आ उत्तम वस्तु वापरवा योग्य छे. तेमना म्हारा उपर एटला उपकार छे के, हुं अहोनिश तेमनुं दासपणुं करूं तो पण तेमना ऋणमांथी हुं मुक्त न थउं." सुमित्रे एम कह्याथी धन्ये ते कमल वसुमित्रने भेट आप्युं. त्यारे वसुमित्रे पण कह्युं के, "आलोकमां म्हारां सर्व कार्य सफल करनारो एक चित्रमति मंत्रीज सर्वमां उत्तम छे." वसुमित्रनां एवा वचनथी धन्ये ते कमल चित्रमति मंत्रीने नजराणा तरीके आप्युं. त्यारे चित्रमतिए पण कह्युं के, "म्हारा करतां श्रेष्ठ कृप राजा छे. कारण के, ते पृथ्वीनो अने प्रजानो अधिपति होवाथी तेनी दृष्टिनो प्रभाव पण देवगतिनी पेठे घणो अद्भुत छे. तेनी क्रूरदृष्टि जे कोइनी उपर पडे ते घणो मातवर होय तो पण कंगाल जेवो थइ जाय, अने तेनी कृपादृष्टि जेनी उपर पडे ते कंगाल होय तो पण मातवर थाय." चित्रमतिनां एवां वचनथी धन्ये ते कमल कृप राजाने आप्युं. कृप राजा पण जिनेश्वर भगवान्‌नी अने सद्गुरुनी सेवा करवामां तत्पर हतो, तेथी तेणे कह्युं के, "जेना चरणक-

मलने विषे म्हारा जेवा राजाओ भ्रमरनी पेठे तल्लीन रहे छे, तेज सद्गुरु सर्वमां श्रेष्ठ छे, पण तेमनो योग स्वाति नक्षत्रना जलनी पेठे स्वल्प मले."

कूप राजा एम कहे छे, एटलामां सर्व लोकोने आश्चर्य पमाडनार कोइ चारण मुनि देवतानी पेठे त्यां आकाशमांथी ऊतर्या. घणी आश्चर्यनी वात छे के, आशा रूप वेलडी केवी रीते सफल थाय छे! कूप राजा प्रमुख लोको मुनिराजने बहुमान पूर्वक आसन दइ, वंदना प्रमुख करी पोत पोताने उचित स्थानके बेठा. पछी धन्ये विनयथी ते कमलनुं मुनिराज आगल भेटणुं मूक्युं. त्यारे चारण मुनिए कह्युं के, "जो तारतम्यताथी कोइ पण मनुष्यने विषे उत्कृष्टपणुं आवतुं होय तो तेनो छेडो अरिहंतने विषेज आववो योग्य छे. कारण के, अरिहंत त्रणे लोकमां पूज्य छे. माटे त्रण जगत्मां उत्तम एवा अरिहंतनेज आ कमल धारण करवुं उचित छे. आलोके अने परलोके वांछित वस्तु आपनारी ते अरिहंतनी पूजा एक नवी उत्पन्न थएली कामधेनु समान छे." भद्रक स्वभावनो धन्य, चारण मुनिना वचनथी हर्ष पाम्यो, अने पवित्र थइ जिनमंदिरे जइ तेणे ते कमल भावथी भगवान्‌ने मस्तके छत्रनी माफक चढाव्युं. ते कमलथी भगवान्‌नुं मस्तक जेम मुकुट पहेरवाथी शोभे, तेम शोभवा लाग्युं. तेथी धन्यना मनमां घणोज आनंद उत्पन्न थयो. पछी ते धन्य स्वस्थ मन करी क्षण मात्र शुभ भावना भाववा लाग्यो. एटलामां ते मालीनी चारे कन्याओ त्यां फूल वेचवा आवी. त्यारे धन्ये अरिहंतने मस्तके मूकेलुं ते कमल तेमना जोवामां आव्युं. ते शुभ कर्मने अनुमोदना दइ ते चारे कन्याओए जाणे संपत्तिनुं बीजज होयनी ! एवुं एक एक उत्कृष्ट फूल भगवान्‌नी प्रतिमा उपर समकाले चढाव्युं. ठीकज छे, शुभ अथवा अशुभ कर्म करवुं, भणवुं, गणवुं, देवुं, लेवुं, कोइने मान आपवुं, शरीर संबंधी अथवा घर संबंधी कांइ कार्य करवुं, इत्यादि कृत्यने विषे भव्य जीवनी प्रवृत्ति प्रथम भगवाननुं दर्शन करीनेज थाय छे.

पछी पोताना जीवने धन्य मानतो धन्य अने ते चार कन्याओ पोतपोताने घेर गयां. ते दिवसथी मांडी धन्य भगवानने वनतां सूधी दररोज वंदना करवा आवे, अने एवी भावना भावे के, "रांक जानवरनी पेठे अहोरात्र परतंत्रतामां रहेवाथी दररोज जेनाथी भगवान्‌ने वांदवा-

नो नियम पण लेवातो नथी, एवा मने धिक्कार थाओ." हशे, कुप राजा, चित्रमति मंत्री, वसुमित्र श्रेष्ठी अने सुमित्र वणिक्पुत्र ए चारे जणाए चारण मुनिना उपदेशथी श्रावकधर्म आदर्यो, अने अनुक्रमे तेओ सौधर्म देवलोके गया. धन्य पण अरिहंत उपर भक्ति राखवाथी सौधर्म देवलोके महर्द्धिक देवता थयो; अने ते चारे मालीनी कन्याओ तेना (धन्यना) मित्रदेवता थया. कुप राजानो जीव देवलोकथी च्यवी जेम स्वर्गमां देवताओनो राजा इंद्र छे, तेम वैताढ्य पर्वत उपर आवेला गगनवल्लभ नगरमां ते चित्रगति नामे विद्याधरनो राजा थयो. मंत्रीनो जीव देवलोकथी च्यवीने चित्रगति विद्याधरनो पुत्र थयो. तेनी उपर माता पिता घणीज प्रीति करवा लाग्या. बापथी वधारे तेजस्वी एवा ते पुत्रनुं विचित्रगति नाम राख्युं. विचित्रगतिए यौवन अवस्थामां आवी एक वखते राज्यना घणा लोभथी पोताना बापने मारी नांखवा माटे मजबूत अने गुप्त विचार कर्यो. लोभांध थइ पितानुं अनिष्ट करवा धारनार एवा कुपुत्रने धिक्कार थाओ! सारा दैवयोगथी गोत्रदेवीए ते सर्व गुप्त विचार चित्रगतिने कह्यो. अणचिंत्यो घणो भय आववाथी चित्रगति तेज समये उज्वल वैराग्य पाम्यो, अने विचार करवा लाग्यो के, "हाय हाय! हवे हुं शुं करुं? कोने शरण जउं? कोने शुं कहुं? पूर्वभवे पुण्य उपार्ज्युं नहीं, तेथी पोतानाज पुत्रथी म्हारा भाग्यमां पशुनी माफक मरण अने माठी गति पामवानो प्रसंग आव्यो, तो हजी पण हुं चेती जउं." एम चिंतवी मनना अध्यवसाय निर्मल थवाथी तेणे तेज वखत पंचमुष्टि लोच कर्यो. देवताओए आवी साधुनो वेष आप्यो. त्यारे उत्तम बुद्धिवाला ते चित्रगतिए पंच महाव्रत आदर्यां. पछी पश्चाताप पामेला विचित्रगतिए चित्रगतिने खमाव्या; अने फरीथी राज्य उपर बेसवा घणी विनंति करी. चित्रगतिए चारित्र लेवानी वात जेवी रीते बनी, ते सर्व कही पवननी पेठे अप्रतिबंध विहार कर्यो. साधुना कल्पने अनुसरी विहार करतां अने दुःखथी आचराय एवी तपस्या आचरतां ते चित्रगति मुनिराजने अवधिज्ञान अने तेनी पछवाडे तेनी स्पर्धाथीज के शुं! मनःपर्यव ज्ञान पण उत्पन्न थयुं.

(चित्रगति मुनि राजा प्रत्ये कहे छे के,) ते हुं ज्ञानथी लाभ थाय

एम जाणीने तमारो मोह दूर करवा माटे अहिं आव्यो. हवे बाकीनो समग्र संबंध कहुं छुं. वसुमित्रनो जीव देवलोकथी च्यवीने तुं राजा थयो, अने सुमित्रनो जीव च्यवीने त्हारी प्रीतिमती नामे राणी थयो. ए रीते तमारी बन्नेनी प्रीति पूर्वभवथी दृढ थएली छे. पोतानुं उत्कृष्ट श्रावकपणुं जणाववाने अर्थे कोइ कोइ वखत सुमित्रे कपट कर्युं, तेथी ते स्त्रीपणुं पाम्यो. घणी खेदनी वात छे के, समजु मनुष्यो पण पोतानुं हित अने अहित जाणवामां मुझाइ जाय छे. "म्हारा करतां पहेलां म्हारा न्हाना भाइने पुत्र न थाउ." एम चिंतव्युं, तेथी आ भवमां घणा विलंबथी पुत्र थयो. एक वार कोइनुं मातुं चिंतव्युं होय तो पण ते पोतानुं घणुंज आकरुं फल आप्या वगर रहे नहीं. धन्यना जीवे देवताना भवमां एक दिवसे सुविधि जिनेश्वरने पूछ्युं के, "हुं अहिंथी च्यवीने क्यां उत्पन्न थइश?" त्यारे ते भगवाने तमारा बन्नेना पुत्र थवानी वात धन्यना जीवने कही. पछी धन्यना जीवे विचार कर्यो के, "मा बाप धर्म पाम्या न होय, तो पुत्रने धर्मनी सामग्री क्यांथी मले? मूल कूवामां जो पाणी होय, तोज पासेना हवाडामां सहजथी मली आवे." एम विचारी पोताने बोधिबीजनो लाभ थवा माटे हंसनुं रूप धारण करी राणीने प्रस्तावने उचित वचनथी अने तने स्वप्न देखाडीने बोध कर्यो. ए रीते भव्य जीवो देवताना भवमां छतां पण परभवे बोधिलाभ थवाने अर्थे उद्यम करे छे. बीजा केटलाएक लोको मनुष्य भवमां छतां पण पूर्वे पामेला चिंतामणिरत्न समान बोधिरत्नने (सम्यक्त्वने) खोइ बेसे छे.

ते सम्यक्त्वधारी देवता (धन्यनो जीव) स्वर्गथी च्यवीने तमारो बन्ने जणानो पुत्र थयो. हवे एनी माताने सारां स्वप्न आव्यां अने सारा दोहला उत्पन्न थया, तेनुं कारण एज छे के, जेम शरीर पछवाडे छाया, पतिनी पछवाडे पतिव्रता स्त्री, चंद्रनी पछवाडे चंद्रिका, सूर्यनी पछवाडे तेनो प्रकाश, अने मेघनी पछवाडे वीजली जाय छे, तेम एनी पछवाडे पूर्वभवथी जिनभक्ति आवेली छे. तेथी दोहला अने स्वप्नां सारां आव्यां. गइ काले एने जिनमंदिरे लइ गया, त्यारे फरी फरीने जिनप्रतिमाने जोवाथी तथा हंसना आगमननी वात सांभलवाथी एने मूर्छा आवी. अने तत्काल जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं. तेथी पूर्वभवनुं सर्व कृत्य

एनी यादमां आव्युं. त्यारें एणे पोताना मनथीज एवो नियम लीधो के, "जिनेश्वर जगवान्नुं दर्शन अने वंदना कर्या विना म्हारे यावज्जीव सुधी मुखमां कांइ पण नांखवुं न कल्पे." नियम रहित धर्म करतां नियम सहित धर्मनुं अनंतगुणुं अधिक फल छे. कह्युं छे के- नियम सहित अने नियम रहित एवो बे प्रकारनो धर्म छे. तेमां पहेलो धर्म थोडो उपार्ज्यो होय, तो पण निश्चयथी बीजा करतां अनंतगुणुं फल आपे छे, अने बीजो धर्म घणो उपार्ज्यो होय, तो पण प्रमाणवालुं अने अनिश्चित फल आपे छे. जो कांइ पण ठराव कर्या वगर कोइने घणा काल सुधी अने घणुंए द्रव्य धीर्युं होय, तो तेथी किंचित्मात्र पण व्याज उत्पन्न न थाय, अने जो धीरती वखते ठराव कर्यो होय तो धीरेला द्रव्यनी प्रतिदिन वृद्धि थती जाय छे. एम धर्मना विषयमां पण नियम करवाथी विशेष फलवृद्धि जाणवी. तत्त्वनो जाण पुरुष होय, तो पण अविरतिनो उदय होय तो श्रेणिक राजानी पेठे तेनाथी नियम लेवा तो नथी, अने अविरतिनो उदय न होय तो लेवाय छे. तो पण कठण वखत आवतां दृढता राखी नियमनो जंग न करवो, ए वात तो आसनसिद्धि जीवथीज बनी शके छे. ए धर्मदत्ते पूर्वजवथी आवेली धर्मरुचिथी अने जक्तिथी पोतानी एक महिनानी उम्मरे गइ काले नियम ग्रहण कर्यो. गइ काले जिनदर्शन अने जिनवंदना कर्यां हतां, माटे एणे दूध विगेरे पीधुं. आजे क्षुधा तृषाथी पीडायो तो पण दर्शननो अने वंदनानो योग न मलवाथी एणे मन दृढ राखी दूध न पीधुं. अमारा वचनथी एनो अजिग्रह पूर्ण थयो, त्यारे एणे दूधपान विगेरे कर्युं. पूर्वजवे जे शुज अथवा अशुज कर्म कर्युं होय, अथवा करवा धार्युं होय, ते सर्व परजवे पूर्वजवनी पेठे मली आवे छे. ए महिमावंत पुरुषने पूर्वजवे करेली जिनेश्वर जगवाननी अप्रकट जक्तिथी पण चित्तने चमत्कार उत्पन्न करनारी परिपूर्ण समृद्धि मलशे. मालीनी चारे कन्याउना जीव स्वर्गथी च्यवीने जूदा जूदा म्होटा राजकुलमां अवतरी एनी राणीउ थशे. साथे सुकृत करनाराउनो योग पण सायेज रहे छे."

मुनिराजनी एवी वाणी सांजली तथा वालकना नियमनी वात प्रत्यक्ष जोइ राजा प्रमुख लोको नियम सहित धर्मनो स्वीकार करवामां अग्रे-

सर थया. “ पुत्रने प्रतिबोध करवाने अर्थे विहार करुं छुं. ” एम कही ते मुनिराज गरुडनी पेठे वैताढ्य पर्वते उडी गया. जगत्‌ने आश्चर्यकारी पोतानी रूप संपत्तिथी कामदेवने पण लजावनार एवो जातिस्मरण पामेलो धर्मदत्त, ग्रहण करेला नियमने मुनिराजनी पेठे पालतो अनुक्रमथी वृद्धि पामवा लाग्यो. तेना सर्वोत्कृष्ट शरीरनी वृद्धि थती होवाथी तेना रूप,लावण्य प्रमुख लोकोत्तर सद्गुण जाणे मांहो मांहे स्पर्धाथीज के शुं! प्रतिदिन वधवा लाग्या. ते धर्मदत्तना सद्गुणोने धर्म करवाथी विशेष शोभा आवी. कारण के, एणे त्रण वर्षनी उम्मरेज “जिनेश्वर भगवानानी पूजा कर्या वगर जमवुं नही. ” एवो अभिग्रह लीधो. निपुण धर्मदत्तने लखवुं, भणवुं प्रमुख बहोतेर कलाउ जाणे पूर्वे लखेली, भणेलीज होयनी! तेम सहजमात्र लीलाथीज शीघ्र आवडी गइ. पुण्यनो महिमा घणो चमत्कारी छे! पछी धर्मदत्ते “ पुण्यानुबंधी पुण्यथी परभवे पण पुण्यनी प्राप्ति सुखे थाय छे.” एम विचारी सद्गुरु पासेथी पोते सारा श्रावकधर्मनो स्वीकार कर्यो.

“ धर्मकृत्य विधि विना सफल थतुं नथी. ” एम विचारी तेणे त्रिकाल देवपूजा विगेरे शुभ कृत्य श्रावकनी सामाचारीने अनुसरी करवा मांड्युं. हमेशां धर्म उपर उत्कृष्ट भाव राखनारो ते धर्मदत्त, अनुक्रमे मध्यम वय पाम्यो. त्यारे जाडी शेलडीनी पेठे तेनामां लोकोत्तर मीठाश आवी. एक दिवसे कोइ परदेशी पुरुषे धर्मदत्तने अर्थे ‘इंद्रना अश्व सरखा लक्षणवाला एक अश्वनुं राजाने भेटणुं कर्युं. त्यारे धर्मदत्त पोतानी माफक ‘ते अश्व पण स्वर्गमां दुर्लभ छे’ एम जाणी योग्य वस्तुनो योग करवानी इच्छाथी तेज समये पितानी आज्ञा लइने ते अश्व उपर चढ्यो. समजु माणसने पण मोह वश करी ले छे, ए घणी खेदनी वात छे ! हशे, धर्मदत्त उपर चढतां वारज पोतानो अलौकिक वेग आकाशमां पण देखाडवाने अर्थेज के शुं ! अथवा इंद्रना अश्वने मलवानी उत्सुकताथीज के शुं ! ते अश्व एकदम आकाशमां उडी गयो. थोडी वारमां देखातो हतो, ते क्षणमात्रमां अदृश्य थयो, अने हजारो योजन उल्लंघी ते धर्मदत्तने घणी विकट अटवीमां मूकी क्यांय चाल्यो गयो. सर्पना फूत्कारथी, वानराना बूत्कारथी, सूअरना घुत्कारथी, दीपडाना चीत्कारथी, चमरी गायना भां-

कारथी, रोझना आट्कारथी अने खराव शियालियाना फेत्कारथी घणी-ज जयंकर एवी ते अटवीमां पण स्वजावथीज जय रहित एवा धर्मदत्ते लेशमात्र पण जय मनमां धारण कस्यो नहीं. ठीकज ठे, सत्पुरुषो विपत्कालमां घणीज धीरज राखे ठे, अने संपदा आवे त्यारे अहंकार बिलकुल राखताज नथी. गजेंद्रनी पेठे अटवीमां यथेब फरनारो धर्मदत्त ते शून्य अटवीमां पण मन शून्य न राखतां जेम पोताना राजमंदिरना उद्यानमां रहेतो होय, तेम त्यां स्वस्थपणे रह्यो. परंतु जिनप्रतिमानुं पूजन करवानो योग मली न आववाथी मात्र ते दुःखी थयो. तथापि समता राखी ते दिवसे फल प्रमुख वस्तु पण तेणे न खातां पापने खपावनारो निर्जल उपवास (चउविहारो उपवास) कस्यो. शीतल जल अने जात जातनां फल घणां होवा ठतां पण क्षुधा तृषाथी अतिशय पीडायला धर्मदत्तने ए रीते त्रण उपवास थया. पोताना आदरेला नियम सहित धर्मने विषे ए केवी आश्चर्यकारी दृढता ठे ! लू लागवाथी अतिशय करमाइ गएली फूलनी मालानी पेठे धर्मदत्तनुं सर्व शरीर करमाइ गयुं हतुं, तो पण धर्मने विषे दृढता होवाथी तेनुं मन घणुंज प्रसन्नतामां हतुं. एटलामां एक देव प्रकट थइ तेने कहेवा लाग्यो. “ अरे सत्पुरुष ! वहु सारुं ! वहु सारुं ! कोइथी सधाय नहीं एवुं कार्य तें साध्युं. आ ते केवुं धैर्य ! पोताना जीवितनी अपेक्षा न राखतां आदरेला नियमने विषेज त्हारी दृढता निरुपम ठे. शक्रेंद्रे त्हारी प्रकट प्रशंसा करी ते योग्य ठे. ते वात म्हाराथी खमाई नहि, तेथी में अहिं अटवीमां लावीने त्हारी धर्म मर्यादानी परीक्षा करी. हे सुजाण ! त्हारी दृढतायी हुं प्रसन्न थयो हुं, माटे मुखमांथी एक वचन काढीने त्हारे जे इष्ट मागवुं होय ते माग.” देवतानुं एवुं वचन सांजली धर्मदत्ते विचार करीने कह्युं के, “हे देव ! हुं ज्यारे त्हारुं स्मरण करुं, त्यारे तुं म्हारुं कार्य करजे.”

पठी ते देव “ए धर्मदत्त अद्भुत जाग्यनो निधि खरो. कारण के, एणे मने ए रीते तदन वश करी लीधो.” एम चिंतवतो धर्मदत्तनुं वचन अंगीकार करी तेज समये त्यांथी जतो रह्यो. पठी “धर्मदत्त, मने हवे म्हारा स्थानकनी प्राप्ति विगेरे शी रीते थशे ?” एवा विचारमां ठे. एटलामां तेणे पोताने पोताना महेलमां जोयो. त्यारे धर्मदत्ते विचार्युं के,

"हमणां में देवतानुं स्मरण नहीं कर्युं हतुं, तो पण तेणे पोतानी शक्तिथी मने म्हारे स्थानके लावी मूक्यो. अथवा प्रसन्न थएला देवताने एटलुं कार्य करवुं एमां शुं कठण छे?" हवे धर्मदत्त राजपुत्रे पोताना मेलापथी मा बापने, बीजा सगा वहालाने तथा पोताना चाकरोने आनंद पमाड्यो. पुण्यनो महिमा अद्भुत छे. पछी राजपुत्रे पारणाने अर्थे घणी उत्सुकता न राखतां जिनप्रतिमानी पूजा ते दिवसे पण विधि माफक करी, अने ते पछी पारणुं कर्युं. धर्मनिष्ठ पुरुषोनो आचार घणो आश्चर्यकारी होय छे.

हवे ते चारे कन्याउना जीव पूर्व, पश्चिम, दक्षिण अने उत्तर ए चारे दिशाउमां आवेला देशना चार राजाउनी सर्वेने घणी मान्य एवी घणा पुत्र उपर अनुक्रमे पुत्रीउ थई. तेमां पहेलीनुं नाम धर्मरति, बीजीनुं धर्ममति, त्रीजीनुं धर्मश्री अने चोथीनुं धर्मिणी. आ नाम प्रमाणे तेमनामां गुण पण हता. ते चारे जणीउ अनुक्रमे तरुण अवस्थामां आवी त्यारे जाणे लक्ष्मीदेवीयेज पोतानां चार रूप बनाव्यां होयनी! एवी रीते तेउ शोभवा लागी. एक दिवसे ते कन्याउ अनेक सुकृतकारी उत्सवनुं स्थानक एवा जिनमंदिरमां आवी अने अरिहंतनी प्रतिमा जोइने जातिस्मरण ज्ञान पामी. तेथी "जिनप्रतिमानी पूजा कर्या वगर अमारे भोजन करवुं न कल्पे" एवो नियम लई हमेशां जिनभक्ति करती रही. वली ते चारे कन्याउए एक दिल थइ एवो नियम कर्यो हतो के, "आपणे पूर्व भवनो परिचित (उलखीतो) वर वरीशुं." ते जाणी पूर्व देशना राजाए पोतानी पुत्री धर्मरतिने अर्थे म्होटो स्वयंवरमंडप कराव्यो, अने तेमां समग्र राजाउने तेडाव्या. पुत्र सहित राजधर राजाने आमंत्रण आव्युं हतुं, तो पण धर्मदत्त त्यां गयो नहीं. कारण के, तेणे विचार्युं के, "ज्यां फलप्राप्ति थाय के नहीं? तेनो निश्चय नथी एवा कार्यमां कोण समजू माणस दोडतो जाय?" एटलामां विचित्रगति नामा विद्याधरनो राजा चारित्रवंत थएला पोताना पिताना उपदेशथी पंच महाव्रत आदरवा तैयार थयो. तेने एक पुत्री हती. माटे तेणे प्रज्ञप्ति विद्याने पूछ्युं के, "म्हारी पुत्रीने परणी म्हारुं राज्य चलाववा योग्य कोण पुरुष छे?" प्रज्ञप्तिए कह्युं. "तुं त्हारी पुत्री अने

राज्य सुपात्र एवा धर्मदत्त कुमारने आपजे." विद्यानां एवा वचनथी विचित्रगति घणो हर्ष पाम्यो, अने धर्मदत्तने बोलाववाने अर्थे राजपुर नगरे आव्यो. त्यां धर्मदत्तना मुखथी धर्मरति कन्याना स्वयंवरना समाचार जाणी, ते विचित्रगति धर्मदत्तने साथे लइ देवतानी पेठे अदृश्य थइ कौतुकथी धर्मरतिना स्वयंवरमंडपे आव्यो. अदृश्य रहेला ते बन्ने जणाए आश्चर्यकारी ते स्वयंवरमंडपमां जोयुं तो कन्याए अंगीकार न करवाथी झांखा पडी गएला अने जाणे लूटाइ गया होयनी ! एवा निस्तेज थएला सर्व राजाउ जोवामां आव्या. सर्व लोको "हवे शुं थशे?" एम मनमां आकुल व्याकुल थइ गया. एटलामां विचित्रगतिए अरुण सहित सूर्य जेम प्रातःकाले प्रकट थाय छे, तेम पोते अने धर्मदत्त त्यां शीघ्र प्रकट थया. धर्मरति राजकन्या धर्मदत्तने जोतां वारज संतोष पामी, अने जेम रोहिणीए वसुदेवने वर्यो, तेम तेंणे धर्मदत्तने वर्यो. पूर्वभवनो प्रेम अथवा द्वेष ए बन्ने पोत पोताने उचित एवां कृत्योने विषे जीवने प्रेरणा करे छे. बाकी त्रणे दिशाउना राजाउ त्यां आव्या हता, तेमणे विद्याधरनी सहायथी पोतानी त्रणे पुत्रीउने विमानमां वेसारी त्यां तेडावी, अने घणा हर्षथी तेज समए धर्मदत्तने आपी. पछी धर्मदत्ते, विद्याधरे करेला दिव्य उत्सवमां ते चारे कन्याउनुं पाणिग्रहण कर्युं. ते पछी विचित्रगति विद्याधर धर्मदत्तने तथा सर्वे राजाउने वैताढ्य पर्वते लइ गयो. त्यां विविध प्रकारना उत्सव करी तेणे पोतानी पुत्री, अने राज्य धर्मदत्तने अर्पण कर्युं. तथा तेज समए विद्याधरे आपेली एक हजार विद्याउ धर्मदत्तने सिद्ध थइ. ए रीते विचित्रगति प्रमुख विद्याधरोए आपेली पांचसे कन्याउनुं वैताढ्य पर्वत उपर पाणिग्रहण करी धर्मदत्त अनुक्रमे पोताने नगरे आव्यो, अने त्यां पण राजाउनी पांचसे कन्याउ परण्यो. ते पछी राजधर राजाए आश्चर्यकारी घणा उत्सव करीने जेम वेलडी सारा क्षेत्रमां वाववी. तेम पोतानी समग्र राज्यसंपदा पोताना सद्गुणी पुत्र धर्मदत्तने माथे वृद्धिने अर्थे सोंपी; अने चित्रगति सद्गुरुनी पासे पोतानी पट्टराणी प्रीतिमतीनी साथे दीक्षा लीधी. पोतानो सुपुत्र राज्य चलाववा योग्य थया पछी कोण पोताना आत्मानुं हित न करे ? विचित्रगतिए पण धर्मदत्तने पूछीने दीक्षा लीधी. अनुक्रमे चित्र-

गति, विचित्रगति, राजधर राजा अने प्रीतिमती राणी ए च्यारे मोक्षे गयां.

हवे धर्मदत्ते हजारो राजाउने सहजमां जीती लीधा, अने ते दस हजार रथ, दस हजार हाथी, एकलाख घोडा अने एक क्रोड पायदल एटला सैन्यनो अधिपति थयो. विविध प्रकारनी विद्यानो मद धरनारा हजारो विद्याधरोना राजाउ धर्मदत्तनी सेवामां तत्पर रह्या. ए रीते घणा काल सूधी इंद्रनी पेठे तेणे घणुं राज्य भोगव्युं. स्मरण करतांज आवनारो जे पूर्वे प्रसन्न थएल देवता तेना सहाय्यथी धर्मदत्ते पोताना देशने देवकुरु क्षेत्रनी पेठे मारि, दुर्भिक्ष विगेरेनुं जेमां नाम पण न जणाय एवो कर्यो. पूर्वे भगवान्नी सहस्रदल कमलथी पूजा करी, तेथी एटली संपदा पाम्यो, तो पण यथाविधि त्रिकाल पूजा करवामां ते घणोज तत्पर रहेतो हतो. "पोतानी उपर उपकार करनारनुं पोषण अवश्य करवुं जोइए" एम विचारी ते धर्मदत्ते नवा नवा चैत्यमां प्रतिमा बेसारी तथा तीर्थयात्रा, स्नात्रमहोत्सव प्रमुख शुभ कृत्य करीने पोतानी उपर उपकार करनारी जिनभक्तिनु घणुंज पोषण कर्युं. ते धर्मदत्तना राज्यमां अढारे वर्ण "जेवो राजा तेवी प्रजा" एवी कहेवत प्रमाणे घणा खरा जैनधर्मी थया. ते जैनधर्मथीज आभवे तथा परभवे उदय थाय छे. ते धर्मदत्ते अवसर उपर पुत्रने राज्य आपी पोते राणीउनी साथे दीक्षा लीधी, अने मननी एकाग्रताथी तथा अरिहंत उपर दृढ भक्तिथी तीर्थंकर नामगोत्र कर्म उपार्ज्युं. अहिं बे लाख पूर्वनुं आयुष्य भोगवीने ते सहस्रार देवलोके देवता थयो. तथा ते चारे राणीउ जिनभक्तिथी गणधर कर्म बांधीने तेज देवलोके गइ. पछी धर्मदत्तनो जीव चारे राणीउना जीवनी साथे स्वर्गथी च्यव्यो. धर्मदत्तनो जीव महाविदेह क्षेत्रमां तीर्थंकर थयो, अने चारे राणीउना जीव तेना गणधर थया. धर्मदत्तनो जीव तीर्थंकर नामगोत्र वेदीने अनुक्रमे गणधर सहित मुक्तिए गयो. आ धर्मदत्तनो अने चारे राणीउनो संयोग केवो आश्चर्यकारी छे ? समजु जीवोए आ रीते जिनभक्तिनुं ऐश्वर्य जाणी धर्मदत्त राजानी पेठे जिनभक्ति तथा बीजां शुभ कृत्य करवाने अर्थे हमेशां तत्पर रहेवुं. आ रीते विधिपूर्वक जिनपूजा करवी ए विषय उपर धर्मदत्त राजानी कथा.

मूलगाथामां " उचिअ चिंतरउ " एटले " उचित चिंता करवाने त-

रपर " एम कह्युं छे. माटे उचित चिंता ते शुं? ते कहे छे. जिनमंदिरमां सफाइ राखवी; जिनमंदिर अथवा तेनो भाग पडी जतो होय तो तुरत समारवो; पूजानां उपगरण खूटतां होय तो पूरां पाडवां; भगवाननी तथा परिवारनी प्रतिमाउ निर्मल राखवी, उत्कृष्टी पूजा तथा दीपादिकनी उत्कृष्ट शोभा करवी, चोराशी आशातनाउ टालवी; अक्षत, फल, नैवेद्य प्रमुखनी सिद्धता करवी, चंदन, केशर, धूप, दीप, तेल एटली वस्तुनो संग्रह करवो, चैत्यद्रव्यनो नाश थतो होय तो आगल कहेवाशे ते दृष्टांत माफक तेनी रक्षा करवी, बे चार सारा श्रावक साक्षी राखीने देवद्रव्यनी उघराणी करवी, उघराणीमां आवेलुं द्रव्य सारे ठेकाणे यतनाथी राखवुं, देवद्रव्यनो जमे खर्चनुं नामुं चोक्कुं राखवुं. पोते देवद्रव्यनी वृद्धि करवी तथा बीजा पासे करावववी, मंदिरमां काम करनार लोकोने पगार आपवो, तथा ते लोको बराबर काम करे छे के नहीं? ते तपासवा माटे तेमनी उपर देखरेख राखवी, इत्यादिक अनेक प्रकारनी उचित चिंता जाणवी. द्रव्यथी अथवा चाकर विगेरेथी बनी शके एवां मंदिरनां कार्य द्रव्यवान् श्रावकथी वगर प्रयासे थाय एम छे. तथा पोतानी अंग महेनतथी अथवा पोताना कुटुंबना माणसोथी बनी शके एवां कार्य होय ते निर्धन माणसथी वगर द्रव्ये थाय एम छे. माटे जेनी जे करवानी जेवी शक्ति होय, तेणे ते कार्यमां तेवी उचित चिंता करवी. जे उचित चिंता थोडा समयमां थाय एवी होय, ते बीजी निसिही करतां पहेलांज करवी. पछी पण जेवो योग होय, ते प्रमाणे करवी.

जेम उपर मंदिरनी उचित चिंता कही, तेमज धर्मशाला, गुरु, ज्ञान प्रमुखनी पण उचित चिंता पोतानी सर्व शक्तिथी करवी. कारण के देव, गुरु प्रमुखनी चिंता करनार श्रावक वगर बीजो कोइ नथी. जेम एक गायना घणा मालीक ब्राह्मणो तेने दोहता, पण तेने घास पाणी नीरता नही. एवी रीते देव, गुरु प्रमुखनी उपेक्षा अथवा तेमना काममां ढील न करवी. कारण के, तेम करे तो सम्यक्त्वनो पण वखते विनाश थइ जाय. आशातना विगेरे थतां जो पोताने घणुं दुःख न थाय तो ते केवी अरिहंत प्रमुखनी भक्ति? लौकिकमां पण संभलाय छे के, महादेवनी आंख उखडी गएली जोइ घणा दुःखी थएला भिल्ले पोतानी आंख महादेवने

अर्पण करी. माटे हमेशां देव, गुरु विगेरेनां काम स्वजन संबंधीना काम करतां पण घणा आदरथी करवां. अमे एम कहीए ठीए के- सर्व संसारी जीवोनी देह, द्रव्य अने कुटुंब उपर जेवी प्रीति होय ठे, तेवीज प्रीति मोक्षाभिलाषी जीवोनी जिनप्रतिमा, जिनमत अने संघ उपर होय ठे. देव, गुरु अने ज्ञान इत्यादिकनी आशातना जघन्य, मध्यम अने उत्कृष्ट नेदथी त्रण प्रकारनी ठे. तेमां पुस्तक, पाटली, टिप, जपमाला प्रमुखने थूंक लगाडवुं, उंठा अथवा वधारे अक्षर बोलवा, ज्ञानोपकरण पासे ठतां वायुसंचार करवो, इत्यादिक जघन्य आशातना जाणवी. अध्ययन (नणवानो) नो काल न होय त्यारे नणवुं, योगनां उपधान तपस्या वगर सूत्रनुं अध्ययन करवुं, न्रांतिथी अर्थनो अनर्थ करवो, प्रमादथी पुस्तक प्रमुख वस्तुने पग विगेरे लगाडवो, पुस्तक प्रमुख नूमि उपर नांखी देवुं, ज्ञानोपगरण पासे ठतां आहार अथवा लघुनीति करवी, इत्यादिक मध्यम आशातना जाणवी. पाटली विगेरे उपरना अक्षर थूंकथी घसीने नूंसी नांखवा, ज्ञानोपगरण उपर बेसवुं, सूवुं रहेवुं विगेरे, ज्ञानोपगरण पासे ठतां वडीनीति विगेरे करवुं, ज्ञाननी अथवा ज्ञानीनी निंदा, दुश्मनाइ,नुकशान विगेरे करवुं, तथा उत्सूत्र नाषण करवुं, ए उत्कृष्ट आशातना जाणवी.

जिनप्रतिमानी त्रण प्रकारनी आशातना आ रीतेः—तेमां वालाकुंची विगेरे पठाडवी, जिनप्रतिमाने पोताना निश्वासनो स्पर्श करावदो, पोताना वस्त्रना ठेडा प्रतिमाने अडाडवा इत्यादिक जघन्य आशातना जाणवी. वगर धोएला धोतीयाथी जिनप्रतिमानी पूजा करवी, तथा जिनबिंबने नूमी उपर पाडवुं इत्यादिक मध्यम आशातना जाणवी. पग लगाडवो, जिनप्रतिमाने नाकनो मल अथवा थूंक विगेरे लगाडवुं, प्रतिमानो नंग करवो, प्रतिमाने लइ जवी, तथा जिनेश्वर नगवान्नी हीलना करवी, इत्यादि उत्कृष्ट आशातना जाणवी. अथवा जिनप्रतिमानी जघन्यथी आशातना दस, मध्यमथी चालीश, अने उत्कृष्टथी चोराशी जाणवी. ते अनुक्रमथी आ रीतेः—

जिनमंदिरनी अंदर १ पान सोपारी खावी,२ पाणी प्रमुख पीवुं,३ नोजन करवुं, ४ पगरखां पहेरवां, ५ स्त्रीसंनोग करवो, ६ निद्रा लेवी, ७ थूंक प्रमुख नांखवुं, ८ लघुनीति करवी, ए वडीनीति करवी, तथा १० जुवटे

रमवुं, ए रीते जिनमंदिरमां जघन्यथी दस आशातना अवश्य वर्जवी.

जिनमंदिरनी अंदर १ लघुनीति करवी, २ वडीनीति करवी, ३ पगरखां पहेरीने जवुं, ४ पाणी प्रमुख पीवुं, ५ भोजन करवुं, ६ निद्रा लेवी, ७ स्त्रीसंभोग करवो, ८ पान सोपारी खावी, ए थूंक विगेरे नांखवुं, १० जूवटुं रमवुं, ११ द्यूतक्रीडा चालती होय ते जोवी, १२ विकथा करवी, १३ पलांठी वाली (पग उपर पग चढावीने) बेसवुं, १४ पग पहोला करीने बेसवुं, १५ मांहे मांहे विवाद करवो, १६ मश्करी करवी, १७ अदेखाइ करवी, १८ बेसवानुं सिंहासन विगेरे उपभोग्य वस्तु वापरवी, १ए केशनी अथवा शरीरनी आभूषण विगेरेथी शोभा करवी, २० छत्र धारण करवुं, २१ खड्ग धारण करवुं, २२ मुकुट धारण करवो, २३ चामर धारण करवां, २४ धरणुं करवुं (लांघवा बेसवुं), २५ स्त्रीउनी साथे विकार सहित हास्य प्रमुख करवुं, २६ विट (जार) पुरुषोनी साथे प्रसंग करवो, २७ पूजाने अवसरे मुखकोश न करवो, २८ पूजाने अवसरे शरीर तथा वस्त्र मलिन राखवां, २ए पूजाने अवसरे मननी एकाग्रता न करवी, ३० सचित्त द्रव्यनो वहार त्याग न करवो, ३१ हार, मुद्रिका प्रमुख अचित्त वस्तुनो त्याग करवो, ३२ एकसाडी उत्तरासंग न करवुं, ३३ जिनप्रतिमानुं दर्शन थए अंजलि न करवी, ३४ जिनप्रतिमानुं दर्शन थए पूजा न करवी, ३५ खराब फूल प्रमुख वस्तुथी पूजा करवी, ३६ पूजादिकने विषे घणा आदरथी प्रवृत्ति न करवी, ३७ जिनप्रतिमाना शत्रुनुं निवारण न करवुं, ३८ चैत्यद्रव्यनी उपेक्षा करवी, ३ए शरीरमां शक्ति, छतां गाडी प्रमुख वाहनमां बेसी जिनमंदिरे आववुं, ४० प्रथमज चैत्यवंदनादिक बोलवुं, ए रीते जिनमंदिरमां मध्यमथी चालीश आशातना जाणवी.

१ मंदिरमां खेल, श्लेष्म (नासिकानो मल प्रमुख) नांखवो, २ द्यूतक्रीडा प्रमुख करवुं, ३ कलह करवो, ४ धनुर्वेदादि कला प्रकट करवी, ५ कोगला करवा, ६ पान सोपारी खावी, ७ तांबूलना कूचा प्रमुख नांखवा, ८ गालो देवी, ए लघुनीति तथा वडीनीति विगेरे करवुं. १० शरीर धोवुं, ११ केश समारवा, १२ नख समारवा. १३ रुधिर (लोही) प्रमुख नांखवां, १४ शेकेलां धान्य. सुखडी प्रमुख खावां. १५ गड गूमडां प्रमुखनी चामडी नांखवी, १६ पित्तनुं औषधादिकथी वमन करवुं, १७ औष-

धादिकथी अन्नादिकनुं वमन करवुं, १८ औषधादिकथी पडेला दांत नांखवा, १९ पग विगेरे चंपाववा, २० हाथी, घोडा प्रमुख पशुओने दमाववा, २१ दांतनो, २२ आंखनो, २३ नखनो, २४ गालनो, २५ नासिकानो, २६ मस्तकनो, २७ काननो, अथवा २८ चामडीनो मल जिनमंदिरमां नांखवो, २९ जारण मारण उच्चाटनना मंत्र अथवा राजकार्य विगेरेनी मसलतो करवी, ३० पोताना घरना विवाह प्रमुख कृत्यमां भेगा थवानुं नक्की करवा माटे वृद्ध पुरुषोने मंदिरे भेगा करी बेसारवा, ३१ लेखां (नामां) लखवां, ३२ धन प्रमुखनी वहेंचण करवी, ३३ पोतानो द्रव्य भंडार त्यां स्थापन करवो, ३४ पग उपर पग चढावीने अथवा अविनय थाय एवी कोइ पण रीते बेसवुं, ३५ छाणां, ३६ वस्त्र, ३७ दाल, ३८ पापड, ३९ वडी तथा केरां, चीभडां, प्रमुख वस्तु जिनमंदिरे सूकववा माटे तडका विगेरेमां राखवी, ४० राजादिकना ऋण प्रमुखना भयथी गभारा विगेरेमां संताइ रहेवुं, ४१ स्त्री, पुत्र विगेरेना वियोगथी रुदन आक्रंद करवो, ४२ स्त्रीओ, भोजनादिक अन्न, राजा अने देश ए चार संबंधी विकथा करवी. ४३ बाण तथा धनुष्य, खड्ग प्रमुख शस्त्र घडवां, ४४ गाय, बलद विगेरे जानवरोने त्यां राखवां, ४५ शीतनो उपद्रव दूर करवा माटे अग्निने सेववो, ४६ अन्नादिक रांधवुं, ४७ नाणुं विगेरे परखवुं, ४८ यथाविधि निसिही न करवी, ४९ छत्र, ५० पगरखां, ५१ शस्त्र तथा ५२ चामर ए चार वस्तु मंदिरथी बहार न मूकवी, ५३ मननी एकाग्रता न करवी, ५४ शरीरे तेल प्रमुख चोपडवुं, ५५ सचित्त पुष्पादिकनो त्याग न करवो, ५६ अजीव एवां हार वींटी प्रमुख अचित्त वस्तु बहार उतारी मूकी शोभा हीन थइ मंदिरमां पेसवुं, (एम करवाथी अन्यदर्शनी लोको "शोभा हीन थइ मंदिरमां पेसवुं, 'आ ते केवो भिक्षाचर लोकोनो धर्म छे," एवी निंदा करे छे. माटे हार मुद्रिका प्रमुख न उतारतां अंदर जवुं.) ५७ भगवान्ने दीठे छते हाथ न जोडवा, ५८ एकसाडी उत्तरासंग न करवुं, ५९ मस्तके मुकुट धारण करवो, ६० माथे मुकुट अथवा पाघडी उपर फेंटो विगेरे राखवो, ६१ फूलना तोरा, कलगी प्रमुख माथे राखेला न उतारवा, ६२ पारेवा, नालिएर प्रमुख वस्तुनी होड रमवी, ६३ दडे रमवुं, ६४ मावाप प्रमुख स्वजनोने जुहार करवो, ६५ गाल, काख वगाडवा प्रमुख

भांमचेष्टा करवी ६६ रेकार टुंकार प्रमुख तिरस्कारनां वचन बोलवां, ६७ लेहेणुं अर्थे लांघवा बेसवुं, ६८ कोइनी साथे संग्राम करवो, ६९ वाल बूटी करवा, ७० पलांठी वालीने बेसवुं, ७१ लाकडानी पावडीउं पगे पहेरवी, ७२ स्वेच्छाए पग लांबा करीने बेसवुं, ७३ सुखने अर्थे पुडपुडी वगाडवी, ७४ पोतानुं शरीर अथवा शरीरना अवयव धोवा प्रमुखथी कादव करवो, ७५ पगे लागेली धूल जिनमंदिरमां खंखेरवी, ७६ स्त्रीसंभोग करवो, ७७ माथानी अथवा वस्त्र प्रमुखनी जूउं जोवरावची तथा नंखाववी, ७८ त्यां भोजन करवुं, अथवा दृष्टियुद्ध बाहुयुद्ध करवुं, ७९ शरीरना गुप्त अवयव उघाडा राखवा, ८० वैदुं करवुं, ८१ क्रय विक्रय प्रमुख व्यापार करवो, ८२ पथारी पाथरीने सूइ रहेवुं, ८३ जिनमंदिरमां पीवानुं पाणी राखवुं, त्यां पाणी पीवुं अथवा बारे मास पीवाय एवा हेतुथी मंदिरना टांकामां वर्षादनुं पाणी लेवुं, ८४ जिनमंदिरे न्हावुं, धोवुं. ए उत्कृष्ट भांगाथी चोराशी आशातनाउं जाणवी.

बृहद्भाष्यमां तो पांचज आशातना कही छे. ते आ रीतेः— १ अवर्ण आशातना, २ अनादर आशातना, ३ भोग आशातना, ४ दुःप्रणिधान आशातना अने ५ अनुचितवृत्ति आशातना; एवी जिनमंदिरे पांच आशातना थाय छे. तेमां पलांठी वालवी, भगवान् तरफ पूंठ करवी, पुडपुडी वगाडवी, पग पसारवा, तथा जिनप्रतिमानी आगल दुष्ट आसनें बेसवुं. ए सर्व पहेली अवर्ण आशातना जाणवी. जेवां तेवां वस्त्र विगेरे पहेरी, जेवा तेवा समये जेम तेम शून्य मनथी जिनप्रतिमानी पूजा विगेरे करवी ते बीजी अनादर आशातना जाणवी. जिनमंदिरे पानसोपारी प्रमुख भोग भोगववा, ते त्रीजी भोग आशातना जाणवी. ए आशातना करवाथी अवश्य आत्माना ज्ञानादि गुणोने आवरण आवे छे, माटे ए आशातना जिनमंदिरे अवश्य वर्जवी. रागथी, द्वेषथी अथवा मोहथी मननी वृत्ति दूषित थएली होय तो, ते चोथी दुःप्रणिधान आशातना कहेवाय छे. ते जिनराजने विषे वर्जवी. लेण देणने निमित्ते लांघवा बेसवुं, वाद विवाद करवो, रोवुं कूटवुं, राजकथा प्रमुख विकथा करवी, जिनमंदिरे पोताना गाय बलद प्रमुख बांधवा, त्यां विविध प्रकारनां अन्न रांधवां, इत्यादि घरनां काम तथा कोइने गालो देवी विगेरे

पांचमी अनुचितवृत्ति आशातना जाणवी. अत्यंत विषयासक्त अने अविरति एवा देवताओ पण सर्वथा जिनमंदिरादिकने विषे आशातनाओ वर्जे छे. कह्युं छे के–काम विषय रूप विषथी मूझायला देवताओ पण जिनमंदिरने विषे अप्सराओनी साथे हास्यक्रीडा प्रमुख कोइ काले करता नथी.

गुरुनी आशातना तेत्रीश छे. ते आ रीतेः–१ कारण विना गुरुथी आगल चालवुं. मार्ग देखाडवा प्रमुख कारण विना गुरुनी आगल चालवुं न कल्पे. कारण के, तेथी अविनय रूप दोष थाय छे. माटे ए आशातना जाणवी. २ गुरुना बेहु पडखे चालवुं (एथी पण अविनय थाय छे, माटे ए आशातना जाणवी.) ३ गुरुनी पूठने अडकतां अथवा थोडे छेटे चालवुं (एम करवाथी खासी अथवा छींक आवतां खेल मल नीकले ते गुरुना वस्त्र प्रमुखने लागवानो संभव छे, माटे ए आशातना जाणवी. एम बीजी आशातनाना पण दोष जाणवा.) ४ गुरुना मुख आगल उभा रहेवुं, ५ पडखे उभा रहेवुं, ६ पूंठे नजीक उभा रहेवुं, ७ गुरुना मुख आगल बेसवुं, ८ बे पडखे बेसवुं, ९ पूंठे नजीक बेसवुं, १० आहार प्रमुख लेवाने अवसरे गुरुथी प्रथमज आचमन करवुं, ११ गमनागमननी आलोचना (इरियावहि) गुरुथी पहेलां करवी, १२ रात्रिए "कोण सूतो छे?" एम कही गुरु बोलावे त्यारे गुरुनुं वचन सांभलीने पण निद्रादिकनुं मिष करी पाछो उत्तर न देवो, १३ गुरुआदिकने कोइ बोलाववा आवे तो तेने प्रसन्न राखवाने अर्थे गुरुथी पहेलां पोतेज बोलावे, १४ आहार प्रमुख प्रथम बीजा साधुओनी पासे आलोइ, पछी गुरु पासे आलोवे, १५ आहार प्रमुख बीजा साधुओने प्रथम देखाडी पछी गुरुने देखाडवो, १६ आहार प्रमुख करवाने अवसरे प्रथम बीजा साधुओने बोलावी पछी गुरुने बोलाववा, १७ गुरुने न पूछतां स्वेच्छाए स्निग्ध तथा मिष्ट अन्न बीजा साधुओने आपवुं, १८ गुरुने जेवो तेवो आपीने सरस तथा स्निग्ध आहार पोते वापरवो, १९ गुरु बोलावे त्यारे सांभलीने पण अणसांभल्यानी पेठे गुरुने पाछो उत्तर न आपवो, २० गुरुनी साथे घणां कर्कश वचने तथा ऊंचे स्वरे बोलवुं, २१ गुरु बोलावे त्यारे पोताने आसने बेसीनेज उत्तर आपवो, २२ गुरु बोलावे त्यारे "कहो, शुं छे ? कोण बोलावे छे ? " एवां विनयहीन वचन बोलवां, २३ गुरु

कांइ काय ... कहे, त्यारे "तमे केम करता नथी?" एवो उत्तर आपवो, २४ गुरु ... के "तमे समर्थ बो, पर्याये (दीक्षाए) लघु बो, माटे वृद्ध ग्लानादिकनुं वैयावृत्य करो." त्यारे "तमे पोते केम नथी करता? तमारा बीजा शिष्य लाजना अर्थी नथी? तेमनी पासे करावो." इत्यादि उत्तर आपवा, २५ गुरु धर्मकथा कहे त्यारे अप्रसन्न थाय, २६ गुरु सूत्र प्रमुखनो पाठ आपे, त्यारे "एनो अर्थ तमने बराबर सांजरतो नथी. आनो एवो अर्थ नथी, आवोज बे." एवां वचन बोलवां, २७ गुरु कांइ कथा प्रमुख कहेता होय तो पोते पोतानुं माहापण बतावबाने अर्थे "हुं कहुं?" एम कहीने कथामां जंग पाडवो, २८ पर्षदा रसथी धर्मकथा सांजलती होय, त्यारे "गोचरीनो समय थयो" इत्यादि वचन कही पर्षदानो जंग करवो, २९ पर्षदा उठतां पहेलां पोतानी चतुराइ जणाववाने अर्थे गुरुए कहेलीज कथा विशेष विस्तारथी कहेवी, ३० गुरुनी शय्या, आसन, संथारो विगेरे वस्तुने पग लगाडवो, ३१ गुरुनी शय्या विगेरे उपर बेसवुं, ३२ गुरु करतां उंचे आसने बेसवुं, ३३ गुरुने समान आसने बेसवुं. आवश्यकचूर्णि प्रमुख ग्रंथमां तो गुरु धर्मकथा कहेता होय, त्यारे वच्चे "हाजी, आ एमज बे" एम शिष्य कहे तो ते एक जूदी आशातना गणी बे, अने गुरुथी उंचे अथवा सरखे आसने बेसवुं ए बन्ने मली एकज आशातना गणी बे. आ रीते गुरुनी तेत्रीश आशातनाउ कही.

हवे गुरुनी त्रिविध आशातना गणाय बे, ते आ रीतेः—१ गुरुने शिष्यना पग प्रमुखथी संघट्ट थाय तो जघन्य आशातना थाय, २ गुरुने शिष्यना खेल थूंक प्रमुखनो स्पर्श थाय तो मध्यम आशातना थाय, अने ३ गुरुनी आज्ञा न पालवी, पण तेथी उलटुं करवुं, गुरुनी आज्ञा न सांजलवी, तथा कठोर वचन बोलवां इत्यादिकथी उत्कृष्ट आशातना थाय.

स्थापनाचार्यजीनी आशातना त्रण प्रकारनी बे. ते आ रीतेः— १ स्थापनाचार्यजीने आम तेम फेरवे, अथवा पग प्रमुख लगाडे तो जघन्य आशातना थाय, २ जूमी उपर पाडे, अथवा अवज्ञाथी (तिरस्कारथी) मूकी दे तो मध्यम आशातना थाय, अने ३ गुमावे अथवा नांगी नांखे तो उत्कृष्ट आशातना थाय. ज्ञानोपकरणनी पेठे रजोहरण, मुहपत्ति, दांडो, दांडी प्रमुख दर्शननां अने चारित्रनां उपकरणनी पण आशातना

वर्जवी. कारण के, "नाणाइतिअं" एवा वचनथी ज्ञानोपकरणनी पेठे दर्शनोपकरणनी अने चारित्रोपकरणनी पण गुरुने स्थानके स्थापना थाय छे, माटे विधिथी वापरवा करतां वधारे वापरी तेनी आशातना न करवी. श्रीमहानिशीथ सूत्रमां कह्युं छे के– पोतानुं आसन, उत्तरासंग, रजोहरण, अथवा दांडो अविधिथी वापरे तो, एक उपवासनुं आलोयण आवे छे. माटे श्रावकोए पण चरवलो मुहपत्ति वगेरे उपगरण विधिथी वापरवां, अने बराबर पोत पोताने स्थानके राखवां. एम न करे तो धर्मनी अवज्ञा प्रमुख कर्यानो दोष माथे आवे. ए आशातनाउमां उत्सूत्र वचन, अरिहंतनी अथवा गुरु प्रमुखनी अवज्ञा विगेरे उत्कृष्ट आशातना सावद्य आचार्य, मरीचि, जमालि, कूलवालक प्रमुखने जेम अनंतसंसारी करनारी थइ, तेम अनंतसंसारनी करनारी जाणवी. कह्युं छे के– "उत्सूत्र वचन बोलनारनुं समकित नाश थाय छे, अने ते अनंतसंसारी थाय छे. माटे धीर पुरुषो प्राणत्याग थाय तो पण उत्सूत्र वचन बोलता नथी. तीर्थंकर भगवान्, गणधर, प्रवचन, श्रुत, आचार्य अथवा बीजा कोइ महर्द्धिक साधु प्रमुख एमनी आशातना करनारो अनंतसंसारी थाय छे.

एमज देवद्रव्य, ज्ञानद्रव्य, साधारण द्रव्य अने वस्त्रपात्रादि गुरुद्रव्य एमनो नाश करे, अथवा नाश थतो होय तो उपेक्षा प्रमुख करे, तो पण म्होटी आशातना लागे छे. कह्युं छे के– चैत्यद्रव्यनो भक्षणादिकथी नाश करवो, चारित्रीया मुनिराजनो घात करवो, प्रवचननो उड्डाह करवो अने साध्वीना चतुर्थव्रतनो भंग करवो एटलांवानां करनारो समकितना लाभरूप वृक्षना मूलमां अग्नि मूके छे. इहां विनाश शब्दथी चैत्यद्रव्यनुं भक्षण अने उपेक्षा कर्यानुं समजवुं. श्रावकदिनकृत्य, दर्शनशुद्धि इत्यादि ग्रंथमां कह्युं छे के–जे मूढमति श्रावक चैत्यद्रव्यनो अथवा साधारणद्रव्यनो भक्षणादिकथी विनाश करे, तेने धर्मतत्वनुं ज्ञान थाय नहीं, अथवा ते नरक गतिनुं आयुष्य बांधे. चैत्यद्रव्य प्रसिद्ध छे. तेमज श्रीमान् श्रावकोए पुस्तक लखाववां, खराब अवस्थामां आवेला श्रावकोने सहाय करवी. इत्यादि साधारण धर्मकृत्य करवा माटे आपेलुं द्रव्य, ते साधारणद्रव्य जाणवुं. नवुं (रोकड आवेलुं) द्रव्य अने मंदिरना काममां वापरी पाछी उपाडी राखेली ईटो, लाकडां, पत्थर प्रमुख

वस्तु एवा बे ... चैत्यद्रव्यनो नाश थतो होय, अने जो तेनी साधु उपेक्षा करे तो, ... पण सिद्धांतमां तीर्थंकरादिके अनंतसंसारी कह्यो छे. मूल अने उत्तर ... पण बे प्रकारनुं चैत्यद्रव्य कह्युं छे. तेमां स्तंभ, कुंभी विगेरे मूलद्रव्य अने छापरुं विगेरे उत्तर द्रव्य जाणवुं. अथवा स्वपक्ष अने परपक्ष ए बे भेदथी बे प्रकारनुं चैत्यद्रव्य जाणवुं. तेमां श्रावकादिक स्वपक्ष अने मिथ्यादृष्टि प्रमुख परपक्ष जाणवो. सर्व सावद्यविरत साधु पण चैत्यद्रव्यनी उपेक्षा करवाथी जो अनंतसंसारी थाय छे, तो पछी श्रावक थाय एमां तो शुं आश्चर्य !

शंकाः—त्रिविध त्रिविधे सर्व सावद्यनुं पच्चक्खाण करनार साधुने, चैत्यद्रव्यनी रक्षा करवानो अधिकार शी रीते आवे छे ?

समाधानः—जो साधु राजा, मंत्री विगेरे पासे मागणी करीने घर, दुकान, गाम इत्यादि मंदिर खाते अपावी आदान भेटथी चैत्यद्रव्यमां नवो उमेरो करे, तो ते साधुने दोष लागे. कारण के, एवां सावद्य काम करवानो साधुने अधिकार नथी. पण कोइ भद्रक जीवे धर्मादिकने अर्थे पूर्वे आपेला अथवा बीजा चैत्यद्रव्यनो विनाश थतो होय तो तेनुं जो साधु रक्षण करे, तो कांइ दोष नथी. एटलुंज नहीं पण एम करवामां जिनाज्ञानी सम्यक् प्रकारे आराधना थती होवाथी साधुधर्मने उलटी पुष्टी मले छे. जेम साधु नवुं जिनमंदिर करावे नहीं, पण पूर्वे करेला जिनमंदिरनुं तेना शत्रुने योग्य शिक्षा करी रक्षण करे, तो ते साधुने कांइ प्रायश्चित्त लागतुं नथी, अथवा सर्व सावद्यविरति रूप प्रतिज्ञाने पण बाध आवतो नथी. तेम चैत्यद्रव्यनी रक्षामां पण जाणवुं. आगममां पण एवीज व्यवस्था छे. शंकाकार कहे छे के—"जिनमंदिर संबंधी क्षेत्र, सुवर्ण, ग्राम, गाय इत्यादि वस्तुना संबंधमां आवनार साधुने त्रिकरणशुद्धि शी रीते थाय ?" उत्तरमां सिद्धांती कहे छे के—"अहिं बे वात छे, जो साधु मंदिर संबंधी वस्तु पोते मागे तो तेने त्रिकरण शुद्धि न थाय. पण जो कोइ ए (चैत्य संबंधी) वस्तु हरण करे, अने ते बाबतनी जो साधु उपेक्षा करे, तो तेनी त्रिकरण शुद्धि न थाय; एटलुंज नहिं पण चैत्यद्रव्य हरणोपेक्षा रूप अभक्ति पण थाय. माटे कोइने पण हरण करतां अवश्य वारवो जोइए. कारण के, साधुउने सर्व शक्तिए संघनी साथेज संबंध छे.

चारित्री होय के अचारित्री होय, परंतु सर्वेने संघनी सार संकरण कार्य तो छेज.

तेमज पोते चैत्यद्रव्य खानारो, बीजा खानारनी उपेक्षा करनारो अने अंग उपर उधार आपीने किंवा बीजी रीते चैत्यद्रव्य आशातना नाश करनारो अथवा कियुं काम थोडा द्रव्यमां थाय? अने कियुं आसन कामने घणुं द्रव्य लागे? ए वातनी खबर न होवाथी मतिमंदपणा उपरने लीधे चैत्यद्रव्यनो नाश करनारो अथवा खोटुं नामुं लखनारो श्रावक अगेरे पापकर्मे लेपाय छे. देवद्रव्यनी आवकमां भंग थाय एवुं कोइ पण कार्य करे, अथवा पोते आपवा कबूल करेलुं देवद्रव्य न आपे,तथा देवद्रव्यना भक्षण करनारनी उपेक्षा करे, तो पण ते संसारमां भमे छे. केवलिभाषित धर्मनी वृद्धि करनार अने ज्ञान दर्शनना गुणनी प्रभावना करनार एवा जो चैत्यद्रव्यनुं भक्षण करे, तो अनंतसंसारी थाय. देवद्रव्य होय तो मंदिरनी सार संभाल तथा हमेशां पूजा, सत्कार थवानो संभव छे. त्यां जिनराजनो पण योग मली आवे छे. तेमनुं व्याख्यान सांभलवाथी केवलिभाषित धर्मनी वृद्धि अने ज्ञान दर्शनना गुणनी प्रभावना थाय छे. केवलिभाषित धर्मनी वृद्धि करनारा अने ज्ञान दर्शनना गुणोनी प्रभावना करनार देवद्रव्यनुं संरक्षण करे, ते परिमित (अल्प) संसारी थाय. केवलिभाषित धर्मनी वृद्धि करनारा अने ज्ञान दर्शना गुणोनी प्रभावना करनार देवद्रव्यनी, पूर्वनुं होय तेनुं रक्षण तथा नवानो उमेरो करी जे वृद्धि करे, ते केवलिभाषित धर्मनी अतिशय भक्ति करवाथी तीर्थंकरपणुं पामे. पंदर कर्मादान तथा बीजा निंद्य व्यापार वर्जीने सारा व्यवहारथी तथा न्यायमार्गेज देवद्रव्यनी वृद्धि करवी. कह्युं छे के– मोहथी मूझायला केटलाक अज्ञानी लोको जिनेश्वर भगवान्नी आणाथी विपरीत मार्गे देवद्रव्यनी वृद्धि करता उलटा संसार समुद्रमां डूबे छे. " श्रावक शिवाय बीजा लोको पासेथी वदलामां वधारे वस्तु रखावी तथा व्याज पण वधारे लइ देवद्रव्यनी वृद्धि करवी उचित छे " एवो केटलाक लोकोनो मत छे. सम्यक्त्ववृत्ति प्रमुख ग्रंथोमां संकाशनी कथाने प्रसंगे एमज कह्युं छे. देवद्रव्यना भक्षण रक्षण उपर सागरश्रेष्ठीनुं दृष्टांत छे. ते आ रीतेः–

साकेतपुर नामना नगरमां अरिहंतनो भक्त एवो सागर श्रेष्ठी नामा एक सुश्रावक रहेतो हतो. त्यांना बीजा सर्वे श्रावकोए सागर श्रेष्ठीने सु-

श्रावक जाणी देवद्रव्य सोंप्युं, अने कह्युं के " मंदिरनुं काम करनारा सूतार आ द्रव्य यथोचित आपवुं." पछी सागर श्रेष्टीए लोजथी देवद्रव्य (वापरीने) धान्य, गोल, घृत, तेल, वस्त्र प्रमुख घणी वस्तु वेचाथी लइ मूकी, अने ते सूतार विगेरेने रोकडनाणुं न आपतां तेना बदलामां धान्य, गोल, घृत प्रमुख वस्तु मोंघे जावे आपे, अने एम करतां लाज मले ते पोते राखे. एम करतां तेणे रुपियाना एशीमा जाग रूप एक हजार कांकणीनो लाज लीधो, अने तेथी महा घोर पापकर्म उपार्ज्युं. तेनी आलोचना न करतां मरण पामी समुद्रनी अंदर जलमनुष्य थयो. त्यां जात्य रत्नना ग्राहकोए जलना अने जलचर जीवोना उपद्रवने टालनार अंडगोलिकानुं ग्रहण करवाने अर्थे तेने वज्रघरट्टमां पील्यो. ते महा व्यथाथी मरण पामी त्रीजी नरके नारकी थयो. वेदांतमां पण कह्युं छे के—देवद्रव्यथी तथा गुरुद्रव्यथी थएली द्रव्यनी वृद्धि परिणामे सारी नथी. केम के, तेथी इहलोके कुल नाश अने मरण पछी नरक गति थाय छे. नरकमांथी नीकलीने पांचसे धनुष्य लांबो महा मत्स्य थयो. ते जवे कोइ म्लेछे तेना सर्वांगे छेद करी महा कदर्थना करी. तेथी मरण पामी चोथी नरके नारकी थयो. एम एकेक अथवा बे बे जव वच्चे करीने साते नरकोमां बे बे वार उत्पन्न थयो. पछी ते सागर श्रेष्टीना जीवे एक हजार कांकणी जेटला देवद्रव्यनो उपजोग कर्यो हतो, तेथी लागट तथा आंतराथी श्वान, सूअर, मेष, बोकडो, घेटो, हरिण, ससलो, शंबर (हरिणनी एक जाति) शियालियो, बिलाडी, उंदर, नोलियो, करोलियो, गिरोली, घो, सर्प, वींछी, विष्टाना कृमि, पृथ्वीकाय, अप्काय, तेउकाय, वायुकाय, वनस्पतिकाय, शंख, छीप, जलो, कीडी, कीडा, पतंग, माखी, भ्रमर, मत्स्य, काचबो, गर्दभ, पाडो, बलद, ऊंट, खच्चर, घोडो, हाथी इत्यादि जीवयोनिमां प्रत्येक जीवयोनिए एकेक हजार वार उत्पन्न थई सर्व मली लाखो जव संसारमां जमतां पूरा कर्या. प्राये सर्व जवे शस्त्रघात प्रमुख महा व्यथा सहन करीने ते मरण पाम्यो. पछी घणुं खरुं पाप क्षीण थयुं, त्यारे वसंतपुर नगरमां क्रोडपति वसुदत्त श्रेष्टीनी तेनी स्त्री वसुमतिनी कूखे पुत्रपणे उत्पन्न थयो. ते गर्जमां छतांज वसुदत्त श्रेष्टीनुं सर्व द्रव्य नाश पाम्युं. पुत्र अवतर्यो तेज दिवसे वसुदत्त श्रेष्टी मरण पाम्यो, अने तेने पां-

चमुं वर्ष बेसतां वसुमती पण देवगत थई. तेथी लोकोए "निष्पुण्यक" एवुं नाम पाड्युं. कोइ रांकनी पेठे जेम तेम निर्वाह करी ते वृद्धि पाम्यो.

एक दिवसे तेनो मामो तेने स्नेहथी पोताने घेर लइ गयो. दैवयोगे तेज दिवसनी रात्रीए मामानुं घर पण चोरोए लूट्युं. एम जेने जेने घेर ते एक दिवस पण रह्यो, ते सर्वने त्यां चोर, धाड, अग्नि विगेरे उपद्रव थयो. कोइ ठेकाणे तो घरधणीज मरण पाम्यो. पछी "आ कपोतपोत[1] छे? के बलती गाडरी छे? अथवा मूर्तिमान् उत्पात छे?" एवी रीते लोको तेनी निंदा करवा लाग्या. तेथी उद्वेग पामी ते निष्पुण्यक नामा सागर श्रेष्ठीनो जीव बहु देशांतरे न्रमतां ताम्रलिप्ति नगरीए गयो. त्यां विनयंधर श्रेष्ठीने त्यां चाकरपणे रह्यो. तेज दिवसे विनयंधर श्रेष्ठीनुं घर सलग्युं. तेथी तेणे पोताना घरमांथी हडकायला श्वाननी पेठे तेने काढी मूक्यो. पछी शुं करवुं? ते न सूजवाथी पूर्वन्नवे उपार्जेला दुष्कर्मनी निंदा करवा लाग्यो. कह्युं छे के—सर्वे जीव स्ववशपणे कर्म करे छे, पण ते नोगववानो अवसर आवे त्यारे परवश थइने नोगवे छे. जेम माणस पोतानी स्वतंत्रताथी वृक्ष उपर चढी जाय छे, पण पडवानो समय आवे त्यारे परवश थईने नीचे पडे छे. पछी निष्पुण्यक "योग्य स्थाननो लान्न न थवाथी नाग्यना उदयने हरकत आवे छे," एम विचारी समुद्रतीरे गयो, अने धनावह श्रेष्ठीनी चाकरी करवी कबूल करी तेज दिवसे वहाण उपर चढ्यो, श्रेष्ठीनी साथे क्षेम कुशलथी परद्वीपे गयो, अने मनमां विचार करवा लाग्यो के, "म्हारुं नाग्य उघड्युं! कारण के, हुं अंदर बेठा पछी पण वहाण नाग्युं नहीं. अथवा म्हारुं दुर्दैव आ वखते पोतानुं काम नूली गयुं. रखेने पाछा वलतां तेने ते याद आवे!" निष्पुण्यकना मनमां आवेली कल्पना खरी करवाने अर्थेज के शुं? तेना दुर्दैवे लाकडीनो प्रहार करीने, जेम घडाना शेंकडो कडका करे, तेम पाछा वलतां ते वहाणना कडका कर्या. दैवयोगथी निष्पुण्यकने हाथे पाटियुं आवी गयुं. तेना सहाय्यथी ते समुद्र कांठाना एक गामे आव्यो, अने त्यांना ठाकोरना आश्रय तले रह्यो.

एक दिवसे चोरोए ठाकोरना घर उपर धाड पाडी, अने निष्पुण्यकने

[1] पारेवानुं बच्चुं.

ठाकोरनो पुत्र पकडी बांधीने तेउं पोतानी पल्लीए लइ गया. तेज दिवसे बी॰ कोइ पल्लीपतिए धाड पाडी ते पल्लीनो मूलथी नाश कर्यो. पछी ते चोरोए पण ते निष्पुण्यकने अनागी जाणीने काढी मूक्यो. कह्युं छे के—एक माथे टालवालो पुरुष माथे तडको लागवाथी घणोज तपी गयो, अने शीतल छायानी इच्छाथी दैवयोगे बिलाना वृक्षनी नीचे जई पहोच्यो. त्यारे त्यां पण उपरथी पडता एक म्होटा बिलीना फलथी तेनुं मस्तक "कडाक" शब्द करी नाग्युं. तात्पर्य ए छे के, नाग्यहीन पुरुष ज्यां जाय, त्यां आपदा पण तेनी साथेज आवे छे. आ रीते जूदा-जूदा नवसो नवाणुं स्थलोने विषे चोर, जल, अग्नि, स्वचक्र, परचक्र, मरकी प्रमुख अनेक उपद्रव थवाथी ते निष्पुण्यकने लोकोए काढी मूक्यो. त्यारे ते म्हा दुःखी थई एक म्होटी अटवीमां आराधक जनोने प्रत्यक्ष फल आपनारा सेलक नामा यक्षने मंदिरे आव्यो. पोतानुं सर्व दुःख यक्ष आगल कही एकाग्र मनथी तेनी आराधना करवा लाग्यो. एक दिवस उपवास करवाथी प्रसन्न थएला यक्षे तेने कह्युं के, "प्रतिदिन संध्या समये म्हारी आगल सुवर्णमय एक हजार चंद्रकने धारण करनारो मोर नृत्य करशे. तेनां दररोज पडी गएलां पिछ त्हारे लेवां." यक्षना एवा वचनथी हर्ष पामेला निष्पुण्यके केटलांक पिछ संध्या समये पडी गयां, ते ग्रहण कर्यां. एम प्रतिदिवस ग्रहण करतां नवसो पिछ नेगां थयां. एकसो बाकी रह्यां. पछी निष्पुण्यके दुर्दैवनी प्रेरणाथी मनमां विचार्युं के, "बाकी रहेलां पिछ लेवाने अर्थे हवे केटला दिवस आ जंगलमां रहेवुं? माटे सर्वे पिछां सामटां एक मूठीथी पकडीने उखेडी लेवां ए ठीक." एम विचारी ते दिवसे मोर नाचवा आव्यो, त्यारे एक मूठीथी तेनां पिछ पकडवा गयो. एटलामां मोर कागडानुं रूप करीने उडी गयो, अने पूर्वे एकठां करेलां नवसो पिछ पण जतां रह्यां! कह्युं छे के— दैवनी मर्यादा उल्लंघीने जे कार्य करवा जइए, ते सफल थाय नहीं. जुउ, चातके ग्रहण करेलुं सरोवरनुं जल पेटमां न उतरतां गलामां रहेला छिद्रथी बहार जतुं रहे छे. माटे "धिक्कार थाउ मने! के, में फोगट एटली उतावल करी." एम विषाद करता निष्पुण्यके आम तेम नमतां एक ज्ञानी गुरुने दीठा. तेमनी

१ मोरना पीछ उपर नेत्राकार चिन्ह होय छे तेने चंद्रक कहे छे.

पासे जई वंदना करी. तेणे तेमने पोताना पूर्वकर्मनुं स्वरूप कह्युं "निष्पुण्यक" पण तेना पूर्वजवनुं स्वरूप जेवुं हतुं तेवुं प्रकटपणे कह्युं ... वृद्धि पाम्यो पूर्वे देवद्रव्य उपर पोतानी आजीविका करी तेनुं प्राय... गयो. दैवयोगे से माग्युं. मुनि महाराजे कह्युं के, " जेटलुं देवद्रव्य... एम जेने जेने घेर ते करतां वधारे द्रव्य देवद्रव्य खातामां आप, ... अग्नि विगेरे उपद्रव था तेनी वृद्धि विगेरे यथाशक्ति कर. एटले ... पछी " आ कपोतपोत परिपूर्ण जोग, ऋद्धि अने ...नो लाज थशे." ...पात छे ? " एवी री... नी गुरु पासे नियम लीधो के, "में पूर्वजवे जे... ते निष्पुण्यक न..., ते करतां हजारगुणुं द्रव्य देवद्रव्य खाते ... तिलिप्ति नगरीए गयो. सूर्य अन्न वस्त्र चाले, ते करतां वधारे द्रव्यनो ... दिवसे विनयंधर ... नियम नी साथे शुरू ... कधर्म पण तेणे गुरुनी... कायला आननी ... दिवसथी मांडी तेणे जे जे ... व्यवहार कर्यो, ते सर्वमां ... पूर्वजवे उपार्जेल... लाज थयो जेम जेम लाज थयो, तेम तेम ते माथे ... वशपणे कर्म ... उतारतो गयो पूर्वजवे वापरेल एक हजार कांकिणीना ... ने जोगवे छे. ...ख कांकिणी तेणे थोडा दिवसमां देवद्रव्य खाते आपी, पण पडवा... ऋणमांथी मुक्त थया पछी घणुं द्रव्य उपार्जीने ते पोताने न... क " योग्य ... र्वे म्होटा श्रेष्ठी उमां श्रेष्ठ थवाथी ते निष्पुण्यक राजाने पण ... एम कह्यो. पछी ते पोते क रावेला तथा बीजा पण सर्व जिनमंदिरोनी ... संजाल पोतानी सर्व शक्तिथी करे, दररोज म्होटी पूजा तथा प्रजावना करावे, अने देवद्र व्यनुं उत्तम प्रकारे रक्षण करी तेनी युक्तिथी वृद्धि करे. एवा सत्कृत्यथी चिरकाल पुण्य उपार्जीने छेवट तेणे जिननामकर्म बांध्युं. पछी ते निष्पु ण्यके अवसरे दीक्षा लई गीतार्थ थई यथायोग्य घणी धर्मदेशना प्रमु ख देवाथी जिनजक्ति रूप प्रथम स्थानकनी आराधना करी, अने तेथी पूर्वे बांधेलुं जिननामकर्म निकाचित कर्युं. ते उपरांत सर्वार्थसिद्ध महा विमाने देवतापणुं तथा अनुक्रमे महाविदेह क्षेत्रमां अरिहंतनी ऋद्धि जोगवी सागरश्रेष्ठीनो जीव निष्पुण्यक सिद्ध थयो. एवी रीते देवद्रव्य उपर सागर श्रेष्ठीनी कथा कही.

हवे ज्ञानद्रव्यना अने साधारण द्रव्यना विषयमां दृष्टांत कहीए छी ए. जोगपुर नगरमां चोवीस क्रोड सोनइयानो धणी धनावह नामे श्रेष्ठी

ठाकोरनो पुत्र ...। नामे तेनी स्त्री हती. ते स्त्री जर्तारने कर्मसार अने तेज दिवसे बीजा सुंदर पुत्र जोडले थएल हता. एक दिवसे धनावह कस्यो. पछी ते चेतियाने पूछ्युं के, "म्हारा बन्ने पुत्रो आगल जतां केवा कह्युं छे के–एक मातताए कह्युं. "कर्मसार जड स्वजावनो अने घणोज तपी गयो, अने शीतल अवलुं माहापण वापरीने घणा उद्यम करशे; लई पहोच्यो. त्यारे त्याीइ देवाथी अने नवुं न मेलववाथी ते घणा काल सुधी तेनुं मस्तक "कडाक रहेशे. पुण्यसार पण पितानुं तथा पोते नवुं कमा ज्यां जाय, त्यां आधुं जतुं रहेवाथी कर्मसार जेवोज दुःखी थशे; तेवसो नवाणुं स्थलो विगेरे कलामां बहु भाह्यो थशे. बन्ने पुत्रोने पाछली वय अनेक उपद्रव छे, संतति विगेरेनी घणी समृद्धि थशे."

श्रेष्ठीए हा दुःखी थई एमे सर्व विद्या तथा कलामां निपुण एवा उपाध्याय पासरा सेलक नामा मूक्या. पुण्यसार सुखथमेहवें विद्याउ जण्यो. कर्मसारने तो एकाग्र मनथी ते करे छते एक अक्षर पण आवडे नहीं. घणुं शुं कहीए! प्रसन्न थएला अगेरे पण न आवडे. त्यारे विद्यागुरुए पण "ए सर्वथा पसुवर्णमय एक छे" एवो निश्चय करी तेने शेखाववानुं मूकी दीधुं. पछी बन्ने पडी गएला अवस्थामां आव्या. त्यारे मा बापे धन घणुं होवाथी सुखे मलेला केटलांक श्रेष्ठिपुत्रीउनी साथे बन्ने जणाने उत्सव सहित परणाव्या. "मांहो मांहे कलह न थवो जोइए" एम विचारी धनावह श्रेष्ठीए एकेक पुत्रने बार बार क्रोड सोनैया जेटलो जाग वहेंची आपी बन्ने पुत्रोने जूदा राख्या. धनावह श्रेष्ठी पोतानी स्त्री साथे दीक्षा लइ स्वर्गे गयो.

हवे कर्मसार पोताना स्वजन संबंधीनुं वचन न मानतां पोतानी कुबुद्धिथी तेवा तेवा व्यापार करवा लाग्यो के, जेमां तेने धननी हानिज थइ. थोडा दिवसमां पिताए आपेला बार क्रोड सोनैया तेणे गुमाव्या. पुण्यसारना बारक्रोड सोनैया तो चोरोए खातर पाडीने लूटी लीधा. बन्ने जाई दरिद्री थया. स्वजन संबंधी प्रमुख लोकोए तेमनुं नाम पण मूकी दीधुं. बन्ने जणानी स्त्रीउ अन्न वस्त्र पण न मलवाथी पोताने पियर गइ. कह्युं छे के– लोको धनवंत पुरुषनी साथे पोतानुं खोटुंज सगपण जगतमां प्रकट करे छे, अने कोइ निर्धन पुरुषनी साथे खरेखर अने नजीकनुं सगपण होय तो पण तेथी शरमाय छे. धन जतुं रहे छे, त्यारे गुण-

वान् पुरुषने पण तेना परिवारना लोको निर्गुण माने छे, [illegible]नु "निष्पुण्यक"
प्रमुख खोटा गुणोनी कल्पना करीने परिवारना लोको [illegible] ते वृद्धि पाम्यो.
गीत गाय छे. पछी " तमे बुद्धिहीन तथा भाग्यहीन [illegible]ई गयो. दैवयोगे
घणी निंदा करवा लाग्या, त्यारे लज्जा पामीने [illegible]. एम जेने जेने घेर
गया. बीजो कांइ उपाय न होवाथी बन्ने जणा [illegible] अग्नि विगेरे उपद्रव
जूदा जूदा चाकरी करवा रह्या. जेने घेर कर्मसार [illegible] पछी " आ कपोतपोत
व्यवहारी अने महा कृपण हतो. कबूल करेल [illegible]पात छे ? " एवी रीते.
"फलाणे दिवसे आपीश" एम वारंवार ठग [illegible]मी ते निष्पुण्यक नाम्म-
सारे घणो काल गए छते कांइ पण धन उपा[illegible]प्रतिष्ठित नगरीए गयो थोडुं
घणुं द्रव्य उपार्ज्युं अने ते प्रयत्नथी रक्षण प[illegible] दिवसे विनयंधर [illegible] लोको
ते सर्व हरण करी गया. पछी कर्मसार ज[illegible]कायला श्राननी [illegible] पासे
चाकरीए रह्यो, [illegible] किमिया, खनिवाद [illegible]पूर्वभवे उपार्जेल [illegible] काढवानी
विद्या) सिद्ध रसायन, रोहणाचले गमन क[illegible]अवशपणे कर्म [illegible]साधन, रुदंती
प्रमुख औषधीनी शोध खोल इत्यादि कृत्यो [illegible]ने भोगवे छे. [illegible]थी अगी-
आर वार कर्यां, तो पण पोतानी कुबुद्धिथी, पण पडवा[illegible] स्थानमां विपरी-
तपणुं होवाथी ते किंचित्मात्र पण धन सं[illegible]क " योग्य [illegible]शक्यो नहीं. उ-
लटुं उपर कहेलां कृत्यो करतां तेने नाना [illegible] एम दुःखो भोगववां पड्यां.

पुण्यसारे तो अगीआर वार धन मेलव्युं [illegible] ने तेटलीज वार प्रमादा-
दिकथी खोयुं. छेवट बन्ने जणा बहु उद्वेग पाम्या, अने एक वहाण उपर
चढी रत्नद्वीपे गया. त्यांनी भक्त जनोने साक्षात् फल देखाडनारी एक
देवी आगल " मृत्यु अंगीकार करी बन्ने जणा बेठा. एम करतां सात
उपवास थया, त्यारे आठमे उपवासे देवीए कह्युं के, " तमे बन्ने भाग्य-
शाली नथी. " देवीनुं वचन सांभली कर्मसार उठ्यो. एकवीस उपवास
थया त्यारे देवीए पुण्यसारने तो चिंतामणि रत्न आप्युं. कर्मसार पश्चा-
त्ताप करवा लाग्यो, त्यारे पुण्यसारे कह्युं. " भाई विषाद करीश नहीं. आ
चिंतामणिरत्नथी त्हारी कार्यसिद्धि थशे. " पछी बन्ने भाई हर्ष पामी
पाछा वल्या, अने एक वहाण उपर चढ्या. रात्रे पूर्ण चंद्रमानो उदय
थयो, त्यारे म्होटा भाईए कह्युं. "भाई ! चिंतामणिरत्न काढ. आपणे
जोइए के, चिंतामणि रत्ननुं तेज वधारे छे के, चंद्रमानुं तेज वधारे

ठाकोरनो पुत्र णना कांठा उपर बेठेला न्हाना भाईए दुर्दैवनी प्रेरणाथी तेज दिवसे बीजुं थमां लीधुं, अने क्षणमात्र रत्न उपर तथा क्षणमात्र कर्यो. पछी ते च आम तेम दृष्टि फेरवतां ते रत्न सागरमां पाड्युं. तेथी कह्युं छे के—एक मा थनो भंग थयो. पछी सरखा दुःखी थएला बन्ने तपी गयो, अने शीत या.

ई पहोच्यो. त्यारे त्य जणाए ज्ञानी मुनिराजने पोतानो पूर्वभव थी तेनुं मस्तक "कडा ". " चंद्रपुर नगर जिनदत्त अने जिनदास ना ज्यां जाय, त्यां आ ेता हता. एक सम श्रावकोए घणुं एकठुं थए वसो नवाणुं स्थलो ष्ठीने अने साधारण द्रव्य जिनदास श्रेष्ठीने र-क्षण क अनेक उपद्रव श्रेष्ठीओ सोंपेला द्रव्यनी उत्तम प्रकारे रक्षा करता ह ा दुःखी थई नदत्त श्रेष्ठीए पोताने माटे कोइ लखनार पासे पुस्त रा सेलक नामा से बीजुं द्रव्य न होवा मे 'ए पण ज्ञाननुंज काम छे' ए एकाग्र मनथी ते द्रव्यमांथी बार द्रम्म ल नारने आप्या.

जिनदास प्रसन्न थएला दिवसे विचार कर्यो के, "साधारण द्रव्य तो सातेक्षेत्रे सुवर्णमय एक ी श्रावकथी पण ए वापर शकाय एम छे, अने हुं प डी गएलो माटे हुं म्हारा कामने अर्थ वापरुं तो शी हरकत छे?" एम टलांक कांइ घणुं जरूरीनुं काम पडवाथी अने पासे बीजुं द्रव्य न होवाथी साधारण द्रव्यमांना बार द्रम्म घरकाममां वापर्या. पछी ते बन्ने जणा कालक्रमे मरण पामी ते पापथी हेली नरके गया. वेदांतिए पण कह्युं छे के—प्राण कंठगत थाय, तो प साधारण द्रव्यनो अभिलाष न करवो. अग्निथी बली गएल भाग रु छे, पण साधारण द्रव्यना भक्षणथी जे दझाणो, ते पाछो रुझतो नथी. साधारण द्रव्य, दरिद्रीनुं धन, गुरुनी स्त्री अने देवद्रव्य एटली वस्तु भोगवना-रने तथा ब्रह्महत्या करनारने स्वर्गमांथी पण नीचे उतारे छे. नरकमांथी नीकलीने ते बन्ने जणा सर्प थया. त्यांथी नीकली बीजी नरके नारकी थया. त्यांथी नीकली गृध्र (गीध) पक्षी थया. पछी त्रीजी नरके गया. ए रीते एक अथवा बे भव आंतरामां करीने साते नरकमां गया. पछी एकेंद्रिय, बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, चोरेंद्रिय अने पंचेंद्रिय तथा तिर्यञ्चो-

१ वीश कोडीये एक कांकिणी, चार कांकिणीये एक पण, अने तेवा सोळ पणे एक द्रम्म थाय.

निमां बार हजार भव करी तेमां घणुंज अशातावेदनीय कर्म “निष्पुण्यक” घणुं खरुं पाप क्षीण थयुं, त्यारे जिनदत्तनो जीव कर्मसार ते वृद्धि पाम्यो. दासनो जीव पुण्यसार एवा नामथी तमे उत्पन्न थया पुष्टि गयो. दैवयोगे वापर्युं हतुं, तेथी तमारे बन्ने जणाने बार हजार एम जेने जेने घेर भोगववुं पड्युं. आ भवमां पण बारक्रोड सोनैया अग्नि विगेरे उपद्रव घणो उद्यम कर्यो, तो पण एकने बिलकुल धनलाभ पछी “ आ कपोतपोत जाने जे द्रव्य मळ्युं हतुं, ते पण जतुं रह्युं, ते उत्पात छे ? ” एवी रीते तथा घणुं दुःख भोगववुं पड्युं. कर्मसारने तो एमी ते निष्पुण्यक नामर-वाथी बुद्धिनी घणीज मंदता विगेरे थातुं फत्रलिपि नगरीए गयो.

मुनिराजनुं एवुं वचन सांभळी बन्ने जणा दिवसे विनयंधर अंगीकार कर्यो, अने ज्ञानद्रव्य तथा साधारण द्रव्य थायला श्रावनी त तरीके कर्मसारे बार हजार द्रम्म ज्ञान खाते तथा पूर्वभवे उपार्जेल हजार द्रम्म साधारण खाते जेम उत्पन्न थता जाय, तेम ववशपणे कर्म नियम लीधो. पछी पूर्वभवना पापनो क्षय थवाथी ते बन्नेने भोगवे छे. धि लाभ थयो. तेमणे ज्ञानद्रव्य तथा साधारण द्रव्य कर्युं पण पडवार्नु तेटलुं आप्युं. ते उपरांत ते बन्ने भाईनी पासे थोडा समयक “ योग्य सोनैया जेटलुं धन थयुं. तेथी ते म्होटा श्रेष्ठी अने सुश्रा ’ एम कर्युं. तेमणे ज्ञानद्रव्यनी तथा साधारण द्रव्यनी सारी रक्षा वधारो वृद्धि विगेरे करी. आ रीते उत्तम प्रकारे श्रावकधर्मनी आराधना करी तथा अंते दीक्षा लइ ते बन्ने जणा सिद्ध थया. आ रीते ज्ञानद्रव्य अने साधारण द्रव्य उपर कर्मसारनी अने पुण्यसारनी कथा कही.

ज्ञानद्रव्य, देवद्रव्यनी पेठे श्रावकने नज कल्पे. साधारणद्रव्य पण संघे आप्युं होय तोज वापरवुं कल्पे, नहि तो नहीं. संघे पण साधारण द्रव्य सात क्षेत्रोने विषेज वापरवुं, पण याचकादिकने आपवुं नहीं. हालना व्यवहारथी तो जे द्रव्य गुरुना न्युंछनादिकथी साधारण खाते एकतुं करेलुं होय, ते श्रावक श्राविकाउने आपवाने कांइ पण युक्ति देखाती नथी. अर्थात् ते द्रव्य श्रावक श्राविकाने अपाय नहीं. धर्म-शालादिकना कार्यमां तो ते श्रावकथी वपराय. एवी रीते ज्ञानद्रव्यमांथी

१ गुरुनी सन्मुख उभा रही तेमना उपरथी उतारी भेट तरीके मूकेलुं.

ते पाडाए घणा काल सूधी महा वेदना सहन करी. एक दिवसे नवा बनावेला जिनमंदिरनो कोट बंधातो हतो, तेने माटे पाणी उपाडतां जिनमंदिर तथा जिनप्रतिमा प्रमुख जोइ ते पाडाने जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं. तेथी ते कोइ पण रीते जिनमंदिर छोडीने जाय नहीं. पछी पूर्वभवना पुत्रोए ज्ञानी गुरुना वचन उपरथी भक्तिने द्रव्य आपी ते पाडाने छोडाव्यो, अने तेणे पूर्वभवे जेटलुं देवद्रव्य आपवा कबूल कर्युं हतुं ते करतां हजारगणुं द्रव्य आपी पूर्वभवना पोताना पिताने ऋणमांथी मुक्त कर्यो. पछी ते पाडो अनशन करी स्वर्गे गयो, अने अनुक्रमे मोक्षे पाम्यो. आ रीते देवद्रव्यादि आपतां विलंब करवा उपर ऋषभदत्त श्रेष्ठीनुं दृष्टांत कह्युं.

माटे कबूल करेलुं देवादि द्रव्य क्षणमात्र पण घरमां न राखवुं. विवेकी पुरुषो बीजानुं देवुं होय, तो पण व्यवहार साचववाने अर्थे आपवाने विलंब नथी लगाडता; तो पछी देवादि द्रव्य आपवाने विलंब शी रीते लगाडाय? ते कारण माटे देव, ज्ञान, साधारण प्रमुख खातामां, माल, पहेरामणी विगेरेनुं जेटलुं द्रव्य जे खाते आपवा कबूल कर्युं होय, तेटलुं द्रव्य ते खातानुं थयुं. माटे ते शी रीते भोगवाय? अथवा ते रकमथी नीपजेलो व्याज प्रमुख लाभ पण शी रीते लेवाय? कारण के, तेम करे तो उपर कहेलो देवादि द्रव्योपभोगनो दोष माथे आवे. माटे देवादिकनुं द्रव्य तत्काल आपवुं. जेनाथी तत्काल आपवानुं न बनी शके, तेणे प्रथमथीज पखवाडियानी अथवा अठवाडियानी मुदत प्रकट करवी, अने मुदतनी अंदर उघराणीनी वाट न जोतां पोतेज आपी देवुं. मुदत वीती जाय तो देवादि द्रव्योपभोगनो दोष लागे. देवद्रव्यादिकनी उघराणी पण ते काम करनार लोकोए पोताना द्रव्यनी उघराणीनी माफक शीघ्र अने बराबर मन दइने करवी. तेम न करे, अने आलस करे तो, वखते दुर्दैवना योगथी दुर्भिक्ष, देशनो नाश, दारिद्र्य प्राप्ति इत्यादिक थाय, तो पछी गमे तेटलुं करे तो पण उघराणी न थाय, अने तेथी म्होटो दोष लागे. आ विषय उपर दृष्टांत कहे छे.

महेन्द्र नामा नगरमां एक सुंदर जिनमंदिर हतुं. तेमां चंदन, बरास, फूल, अक्षत, फल, नैवेद्य, दीप, तेल, भंडार, पूजानी सामग्री, पूजानी

रचना, मंदिरनुं समारवुं, देवद्रव्यनी उघराणी, तेनुं नामुं लखवुं, सारी यतनाथी देवद्रव्य राखवुं, तेना जमे खरचनो विचार करवो, एटलां काम करवाने अर्थे श्रीसंघे प्रत्येक काममां चार चार माणस राख्या हता. ते लोको पोत पोतानुं काम बराबर करता. एक दिवसे उघराणी करनारमां-नो मुख्य माणस एक ठेकाणे उघराणी करवा गयो, त्यां उघराणी न थतां उलटां देणदारना मुखमांथी नीकळेलां दुर्वचन सांजलवाथी ते मनमां घणो दुःखी थयो अने ते दिवसथी ते उघराणीना काममां आ-लस करवा लाग्यो, "जेवो उपरी तेवा तेना हाथ नीचेना लोको होय ठे." एवो लोकव्यवहार होवाथी तेना हाथ नीचेना लोको पण आलस करवा लाग्या. एटलामां देशनो नाश विगेरे थवाथी उधार रहेलुं घणुं देवद्रव्य नाश पाम्युं. पठी ते कर्मना दोषथी उघराणी करनारनो उपरी असंख्या-ता जव जम्यो. आ रीते देवद्रव्यनी उघराणी करवामेंद काममां आलस करवा उपर दृष्टांत कह्युं.

तेमज देवद्रव्य प्रमुख जे आपवानुं होय ते सारुं आपवुं, घसायलुं अथ-वा खोटुं नाणुं विगेरे न आपवुं. कारण के, तेम करवाथी कोई पण रीते देव-द्रव्यादिकनो उपजोग कर्यानो दोष माथे आवे ठे. तेमज देव, ज्ञान तथा साधारण द्रव्य संबंधी घर, दुकान, क्षेत्र, वाडी, पाषाण, ईंट, काष्ट, वांस, नलीयां, माटी, खडी प्रमुख वस्तु तथा चंदन, केशर, बरास फूल, ठाबडीओ, चंगेरीओ, धूपधाणुं, कलश, वालाकुंची, ठत्र सहित सिंहासन, चामर, चंद्रुओ, झल्लरी, जेरी प्रमुख वाजित्र, तंबू, कोडियां, पडदा, कांबल, सादरी, कवाट, पाट, पाटला अने पाटलीओ, कूंडी, घडा, ओरसीओ, काजल, जल अने दीवा प्रमुख वस्तु तथा मंदिरनी शालामां थइने नीकने मार्गे आवेलुं जल प्रमुख पण पोताना कार्यने अर्थे वापरवुं. कारण के, देवद्रव्यनी पेठे तेना उपजोगथी पण दोष लागे ठे. चामर, तंबू प्रमुख वस्तु नो वापरवाथी कदाचित् मलिन थवानो तथा तूटवा फाटवानो पण संजव ठे, तेथी उपजोग करतां पण अधिक दोष लागे. कह्युं ठे के- जगवान् आगल दीवो करीने तेज दीवाथी घरनां काम न करवां. तेम करे तो तिर्यग्योनिमां जाय. ए उपर दृष्टांत कहे ठे.

इंद्रपुर नगरमां देवसेन नामे एक व्यवहारी हतो, अने धनसेन नामे

एक ऊंटस्वार तेनो सेवक हतो. धनसेनना घरथी हमेशां एक ऊंटडी देवसेनने घेर आवती. धनसेन तेने मारी कूटीने पाछी लइ जाय, तो पण ते स्नेहने लीने पाछी देवसेनने घेरज आवीने रहे. एम थवा लाग्युं त्यारे देवसेने तेने वेचाथी लइने पोताना घरमां राखी. कोइ समये ज्ञानी मुनिराजने ऊंटडीना स्नेहनुं कारण पूछतां तेमणे कह्युं के, "ए ऊंटडी पूर्वभवे त्हारी माता हती,एणे भगवान आगल दीवो करीने तेज दीवाथी घरनां काम कर्यां. धूपधाणामां रहेला अंगाराथी चूलो सलगाव्यो. ए पापकर्मथी ए ऊंटडी थइ. कह्युं छे के–जे मूढ मनुष्य भगवानने अर्थे दीवो तथा धूप करीने तेथीज पोताना घरनां काम मोहथी साधे छे, ते वारंवार तिर्यंचपणुं पामे. आ रीते तमारो बन्नेनो स्नेह पूर्वभवना संबंधथी आवेलो छे. ए रीते भगवान् आगल करेलो दीवो वापरवा उपर दृष्टांत कह्युं.

माटे देवनी आगल करेला दीवाना प्रकाशमां कागल न वंचाय, कांइ पण घरनुं काम न कराय, तथा नाणुं न परखाय, देव आगल करेला दीवाथी पोताने अर्थे बीजो दीवो पण सलगाववो नहीं. भगवान्ना चंदनथी पोताना कपालादिकमां तिलक न करवुं, भगवान्ना जलथी हाथ पण धोवाय नहीं. पोतानी मेले नीचे पडेली भगवान्नी शेषा (चढावेली माला प्रमुख) पण स्वल्पज लेवाय छे. परंतु ते प्रतिमा उपरथी उतारीने न लेवाय. भगवान्नां भेरी, झल्लरी प्रमुख वाजित्र पण गुरुने अथवा संघने कामे वगाडाय नहीं. इहां केटलाकनो मत एवो छे के, कांइ तेवुं जरूरनुं काम होय तो देवनां भेरी प्रमुख वाजित्र वापरवां, पण वापरतां पहेलां तेना बदलामां देवद्रव्य खाते म्होटो नकरो आपवो. कह्युं छे के–जे मूढ पुरुष जिनेश्वर महाराजनां चामर, छत्र, कलश प्रमुख उपकरण पोताने कामे मूल्य दीधा विना वापरे, ते दुःखी थाय. नकरो आपीने वापरवा लीधेलां वाजिंत्र कदाचित् भागी तूटी जाय तो पोताना गांठना द्रव्यथी ते समारी आपवां. घरकाम सारु करेलो दीवो दर्शन करवाने अर्थेज जो जिनेश्वर भगवान्नी प्रतिमा आगल लावेलो होय, तो ते तेटला कारणथी देवदीप थतो नथी. पूजाने अर्थेज भगवान् आगल मूक्यो होय तो, ते देवदीप थाय. मुख्यमार्गेथी तो देवदीपने अर्थे कोडियां विगेरे जूदांज राखवां, अने तेमां पूजाने अर्थे दीप कर्यो होय

तो तेनां कोडियां, बत्ती अथवा घी, तेल पोताने कामे न वापरवां. कोइ माणसे पूजा करनार लोकोने हाथ पग धोवाने अर्थेज मंदिरे जूदुं जल राख्युं होय, तो ते जलथी हाथ पग धोवाने कांइ हरकत नथी. ठाव-डिउं, चंगेरी, ओरसीयो प्रमुख तथा चंदन, केशर, कपूर, कस्तूरी प्रमुख वस्तु पोतानी निश्राएज राखीनेज देवना काममां वापरवी; पण देवनी निश्राए न राखवी. कारण के, देवनी निश्राए न राखी होय तो पोताना काममां कांइ प्रयोजन पडे तो ते वापरी शकाय छे. एज रीते भेरी, झल्लरी प्रमुख वाजिंत्र पण साधारण खाते राख्युं होय तो ते सर्व धर्मकृत्योमां वापरी शकाय छे. पोतानी निश्राए राखेली तंबू, पडदा प्रमुख वस्तु देव-मंदिर वगेरेमां वापरवाने अर्थे केटलाक दिवस सूधी राखी होय तो पण तेटला कारणथी ते वस्तु देवद्रव्यमां गणाय नहीं. कारण के, मनना परिणामज प्रमाणभूत छे. एम न होय तो, पोताना मेहेलमां रहेलुं नैवेद्य भगवान् आगल मूके छे, तेथी ते पात्र पण देवद्रव्य गणवुं जोइए. श्रा-वके देरासर खातानी अथवा ज्ञानखातानी घर, पाट प्रमुख वस्तु भाडुं आपीने पण न वापरवी. कारण के, तेथी निर्लज्जपणुं विगेरे दोषनी प्राप्ति थाय छे. साधारण खातानी वस्तु संघनी अनुमतिथी वापरवी. तो पण लोकव्यवहारनी रीतने अनुसरी ओछुं न पडे एटलुं भाडुं आपवुं, अने ते पण कहेली मुदतनी अंदर पोतेज जइने आपवुं. तेमां जो कदाचित् ते घरनी भींत, करा प्रमुख पूर्वेना होय, ते पडी जवाथी पाछा समारवा पडे तो तेमां जे कांइ खरच थयुं होय, ते भाडामां वाली लेवुं. कारण के, तेवो लोकव्यवहार छे; परंतु जे पोताने अर्थे एकाद माल नवो चणाव्यो हो-य अथवा ते घरमां बीजुं कांइ नवुं कर्युं होय तो तेमां जे खरच थयुं होय, ते भाडामां वाली लेवाय नहीं. कारण के, तेथी साधारण द्रव्यनो उपभोग करवानो दोष आवे छे. कोइ साधर्मीभाई माठी अवस्थामां होय, तो ते संघनी सम्मतिथी साधारण खाताना घरमां वगर भाडे रही शके. तेमज बीजुं स्थानक न मलवाथी तीर्थादिकने विषे तथा जिनमंदि-रमांज जो घणी वार रहेवुं पडे तथा निद्रा प्रमुख लेवी पडे तो जेटलुं वा-परवामां आवे, ते करतां पण वधारे नकरो आपवो. थोडो नकरो आपे तो प्रकट दोष छेज. आ रीते देव, ज्ञान अने साधारण ए त्रणे खातानी

वस्त्र, नालीएर, सोना रुपानी पाटी, कलश, फूल, पक्वान्न, सुखडी प्रमुख वस्तु उजमणामां, नंदिमां, अने पुस्तकपूजा विगेरे कृत्योमां सारो नकरो आप्या विना न मूकवी. ' उजमणा प्रमुख कृत्यो पोताना नामथी म्होटे आडंबरे मांड्यां होय तो लोकमां घणी प्रशंसा थाय ' एवी इच्छाथी थोडो नकरो आपीने घणी वस्तु मूकवी ए योग्य नथी. आ वात उपर लक्ष्मीवतीनुं दृष्टांत कहे छे.

कोइ लक्ष्मीवती नामे श्राविका घणी द्रव्यवान, धर्मिष्ठ अने पोताने म्होटाइ इच्छनारी हती. ते हमेशां थोडो नकरो आपीने घणा आडंबरथी विविध प्रकारनां उजमणां प्रमुख धर्मकृत्यो करे, अने करावे. तथा मनमां एम जाणे के, " हुं देवद्रव्यनी वृद्धि तथा प्रभावना करुं छुं. " एवी रीते श्रावकधर्म पालीने ते मरण पामीने स्वर्गे गई, तो पण बुद्धिपूर्वक अपराधना दोषथी त्यां नीच देवीपणे उत्पन्न थई. अनुक्रमे स्वर्गथी च्यवी कोइ धनवान तथा पुत्र रहित श्रेष्ठीने त्यां मान्य पुत्रीपणे उत्पन्न थई. पण ते गर्भमां आवी त्यारे उचिंतो परचक्रनो म्होटो भय आव्याथी तेनी मातानो सीमंतनो उत्सव न थयो. तथा जन्मोत्सव, छठीनो जागरिकोत्सव, नाम पाडवानो उत्सव प्रमुख उत्सव पिताए म्होटा आडंबरथी करवानी तैयारी करी हती, तो पण राजा तथा मंत्री प्रमुख म्होटा लोकोना घरमां शोक उप्पन्न थवाथी ते न थया. तेमज श्रेष्ठीए रत्नजडित सुवर्णना सर्व अंगे पहेराय एटला अलंकार घणा आदरथी कराव्या हता, तो पण चोरादिकना भयथी ते पुत्री एक दिवस पण पहेरी शकी नहीं. ते मा बापने तथा बीजा लोकोने पण घणी मान्य हती, तो पण पूर्वकर्मना दोषथी तेने खावा पीवानी तथा पहेरवा उढवानी वस्तु घणे भागे एवी मलती हती के, जे सामान्य माणसने पण सुखे मली शके. कह्युं छे के– हे सागर ! तुं रत्नाकर कहेवाय छे, अने तेथी तुं रत्नथी भरेलो छे, छतां म्हारा हाथमां देडको आव्यो ! ए त्हारो दोष नथी पण म्हारा पूर्वकर्मनो दोष छे. पछी श्रेष्ठीए "ए पुत्रीनो एके उत्सव थयो नथी" एम विचारी म्होटा आडंबरथी तेनो लग्नमहोत्सव करवा मांड्यो. लग्नसमय समीप आव्यो, त्यारे ते पुत्रीनी माता अकस्मात् मरण पामी ! त्यारे बिलकुल उत्सव न थतां वर-

वहुनो हस्तमेलाप मात्र रूढी प्रमाणे कस्यो. म्होटा धनवान् अने उदार श्रेष्टीने घेर ते पडी हती, अने सासरा प्रमुख सर्वे लोकोने मानीती हती, तो पण पूर्वनी पेठें नवा नवा जय, शोक, मांदगी प्रमुख कारण उत्पन्न थवाथी ते पुत्रीने पोताना मनगमता विषयसुख, तथा उत्सव नोगववानो योग प्राये नज मल्यो. तेथी ते मनमां घणी उद्विग्न थई, अने संवेग पामी. एक दिवसे तेणे केवली महाराजने ए वातनुं कारण पूठवाथी ते मणे कह्युं के, "पूर्व नवे तें थोडो नकरो [illegible]पीने मंदिर प्रमुखनी घणी वस्तु वापरी अने म्होटो आरंबर देखाड्यो. तेथी जे दुष्कर्म तें उपाज्युं तेनुं आ फल ठे." केवलीनां एवा वचन सांजली ते प्रथम आलोयण अने पठी दीक्षा लई अनुक्रमे निर्वाण पामी. ए रीते लक्ष्मीवतीनी कथा.

माटे उजमणा प्रमुखमां मूकवा माटे पाटलिठं, नालिएर, लाडू, प्रमुख वस्तु [illegible]नुं जेटलुं मूल्य होय, तथा ते तैयार करमें लावतां जे द्रव्य बेठुं होय ते[illegible] पण कांइक वधारे रकम आपवी. एम करवाथी शुरू नकरो कहेवाय ठे. कोइए पोताना नामथी उजमणा प्रमुख मांड्युं होय, परंतु अधिक शक्ति विगेरे न होवाथी मांडेला उजमणा[illegible] रीत वरावर साचववाने अर्थे कोइ बीजो माणस कांइ मूके, तो तेथी कोइ दोषनी प्राप्ति थती नथी. पोताना घरदेरासरमां जगवान आगल मूकेला चोखा, सोपारी, नैवेद्य प्रमुख वस्तु वेचवाथी निपजेली रकममांथी पुष्प, जोग (केसर, चंदन) प्रमुख वस्तु पोताना घरदेरासरमां न वापरवी; अने बीजा जिनमंदिरमां पण पोते जगवान् उपर न चढाववी. परंतु खरी वात कहीने पूजक लोकोना ते हाथथी चढावे. जिनमंदिरे पूजकनो योग न होय तो सर्वे लोकोने ते वस्तुनुं स्वरूप प्रकट कहीने पोतेजा ते वस्तु जगवान् उपर चढावे. एम न करे तो, गांठनुं न खरचतां फोगट लोको पासेथी पोतानी प्रशंसा कराव्यानो दोष माथे आवे ठे. घरदेरासरनी नैवेद्य प्रमुख वस्तु मालीने आपवी, पण ते तेना मासिक पगारनी रकममां न गणवी. जो प्रथमथी मासिक पगारने वदले नैवेद्य प्रमुख आपवानो ठराव कस्यो होय, तो कांइ दोष नथी. मुख्यमार्गे जोतां मालीने मासिक पगार जूदोज आपवो. घरदेरासरमां जगवान् आगल धरेला चोखा, नैवेद्य प्रमुख वस्तु म्होटा जिनमंदिरे मूकवी. नहीं तो 'घरदेरा-

सरनी वस्तुथीज घरदेरासरनी पूजा करी, पण गांठना द्रव्यथी न करी' एम थाय, अने अनादर, अवज्ञा प्रमुख दोष पण लागे. एम थवुं योग्य नथी.

पोताना शरीर, कुटुंब विगेरेने अर्थे गृहस्थ माणस गमे तेटलो द्रव्यव्यय करे छे. माटे जिनमंदिरे जिनपूजा पण शक्ति माफक पोताना द्रव्यथीज करवी, पण पोताना घरदेरासरमां भगवान् आगल धरेली नैवेद्य प्रमुख वस्तु वेचीने निपजेला द्रव्यथी अथवा देवद्रव्य संबंधी प्रमुख वस्तुथी न करवी. [illegible]रण के, तेम करवाथी उपर कहेलो [illegible] आवे छे. तेमज जिनमंदिरे आवेली नैवेद्य, चोखा, सोपारी [illegible] वस्तुनी पोतानी वस्तुनी माफक रक्षा करवी. सारुं मूल्य उत्पन्न [illegible] एवी युक्तिथी वेचवी, पण जेम तेम आवे तेटला मूल्यथी काढी [illegible]खवी नहीं. कारण के, तेम करवाथी देव्यद्रव्यनो विनाश प्रमुख [illegible] दोष आवे छे. सर्व प्रय[illegible] रक्षण प्रमुखनी चिंता करतां छतां [illegible] जो कदाचित् चोर, अग्नि प्रमुखना उपद्रवथी देवद्रव्यादिकनो [illegible] थइ जाय, तो सार संभाल करनारने माथे कांइ दोष नथी. कारण [illegible], अवश्य थनारी वात–[illegible]वितव्यता आगल कोइनो उपाय नथी. [illegible], तीर्थनी अथवा संघनी पूजा, साधर्मिक वात्सल्य, स्नात्र, प्रभावना, पुस्तक लखाववुं, वाचन प्रमुख धर्मकृत्योमां जो वीजा कोइ गृहस्थना द्रव्यनी मदद लेवाय तो, [illegible] चार पांच पुरुषोने साक्षी राखीने लेवी, अने ते द्रव्य खरचवाने समये गुरु, संघ प्रमुख लोकोनी आगल ते द्रव्यनुं खरुं स्वरूप प्रकटपणे कहेवुं. एम न करे तो दोष लागे. तीर्थ प्रमुख स्थलने विषे देवपूजा, स्नात्र, धजारोपण, पहेरामणी प्रमुख अवश्य करवा योग्य धर्मकृत्यो गांठना द्रव्यथीज करवां, पण तेमां वीजा कोइनुं द्रव्य भेगुं न लेवुं.

उपर कहेलां धर्मकृत्यो गांठना द्रव्यथी करीने पछी वीजा कोइए धर्मकृत्योमां वापरवा द्रव्य आप्युं होय तो, ते महापूजा, भोग, अंगपूजा प्रमुख कृत्योमां सर्वनी समक्ष जूदुं वापरवुं. ज्यारे घणा गृहस्थ भेगा थइने यात्रा, साधर्मिक वात्सल्य, संघपूजा प्रमुख कृत्य करे, त्यारे जेनो जेटलो भाग होय, तेनो तेटलो भाग प्रमुख सर्व समक्ष कही देवो. एम न करे तो पुण्यनो नाश, तथा चोरी प्रमुख दोष माथे आवे. तेमज माता पिता प्रमुख लोकोनी आयुष्यनी छेल्ली घडी आवे, त्यारे जो तेना

पुण्यने अर्थे द्रव्य खरचवानुं होय तो, मरनार माणस शुद्धिमां छतां गुरु तथा साधर्मीक विगेरे सर्व लोकोनी समक्ष मरनारने कहेवुं के, "तमारा पुण्यने अर्थे आटला दिवसनी अंदर आटलुं द्रव्य हुं खरचीश. तेने तमे अनुमोदना आपो." एम कही ते द्रव्य कहेली मुदतमां सर्व लोको जाणे एवी रीते खरचवुं. पोताना नामथी ते द्रव्यनो व्यय करे तो पुण्यने स्थानके पण चोरी प्रमुख करवानो दोष आवे. पुण्यस्थानके चोरी प्रमुख करवाथी मुनिराजने पण हीनता आवे छे, कह्युं छे के- जे माणस (साधु) तप, व्रत, रूप, आचार अने भाव एनी चोरी करे, ते किल्विषी देवतानुं आयुष्य बांधे.

मुख्यवृत्तिए विवेकी पुरुषे धर्मखाते काढेलुं द्रव्य साधारण राखवुं. तेम करवाथी धर्मस्थान बराबर जोइने ते ठेकाणे ते द्रव्यनो व्यय करी शकाय छे. साते क्षेत्रमां जे क्षेत्र सीदातुं होय, तेने आधार आपवामां बहु लाभ देखाय छे. कोइ श्रावकज माठी अवस्थामां होय, अने तेने जो ते द्रव्यथी सहाय्य कराय, तो ते श्रावक आलंबन मळवाथी धनवान थइ साते क्षेत्रोनी वृद्धि करे एवो संभव रहे छे. लौकिकमां पण कह्युं छे के- हे राजेंद्र! तुं दरिद्र माणसनुं पोषण कर, पण धनवान पुरुषनुं करीश नहीं. कारणके, रोगी माणसनेज औषध आपवुं हितकारी छे, पण नीरोगी माणसने औषध आपवाथी शुं लाभ थवानो? माटेज प्रभावना, संघनी पहेरामणी, द्रव्य युक्त मोदक (लाडु) अने ल्हाणा प्रमुख वस्तु साधर्मिकोने आपवी होय, त्यारे दरिद्री साधर्मिकने सारामां सारी वस्तु होय तेज आपवी योग्य छे. एम न करे तो धर्मनी अवज्ञा प्रमुख करवानो दोष आवे. योग होय तो धनवान् करतां दरिद्र साधर्मिकने वधारे आपवुं; पण योग न होय तो सर्वने समान आपवुं. संभलाय छे के, यमुना पुरमां जिनदास ठक्कुरे धनवान् साधर्मीने आपेला समकित मोदकमां एक एक सोनैयो अंदर नांख्यो हतो, अने दरिद्र साधर्मीकने आपेला मोदकमां बे बे सोनैया नांख्या हता. तेमज, धर्मखाते वापरवा कबूल करेलुं सर्व द्रव्य तेज खाते वापरवुं जोइए.

मुख्यमार्गे जोतां तो. पिता प्रमुख लोकोए पुत्र प्रमुख लोकोनी पाछळ अथवा पुत्र प्रमुख लोकोए पिता प्रमुखनी पाछळ जे पुण्यमार्गे खरचवुं होय.

ते प्रथमथीज सर्वेनी समक्ष करवुं. कारण के, कोण जाणे, कोनुं क्यां अने शी रीते मरण थशे ! माटे प्रथम नक्की करीने जेटलुं कबूल कर्युं होय, तेटलुं अवसर उपर जूदुंज वापरवुं, पण पोते करेला साधर्मिक वात्सल्य प्रमुख कृत्योमां न गणवुं. कारण के, तेथी धर्मस्थानने विषे व्यर्थ दोष आवे छे.

एम छतां केटलाक लोको यात्राने अर्थे 'आटलुं द्रव्य खरचीशुं' एम कबूल करीने ते कबूल करेली रकममांथीज गाडी भाडुं, खावुं पीवुं, लवुं विगेरे मार्ग प्रमुख स्थानके लागेलुं खरच ते द्रव्यमां गणे छे, मूढलोको कोण जाणे के कइ गति पामशे ? यात्राने अर्थे जेटलुं द्रव्य मान्युं होय, तेटलुं देव गुरु प्रमुखनुं द्रव्य थयुं. ते द्रव्य जो पोताना उपभोगमां वापरे तो देवादि द्रव्य भक्षण कर्यानो दोष केम न लागे ?

एवी रीते जाणतां अथवा अजाणतां जे कोइ प्रसंगे देवादि द्रव्यनो उपभोग थयो होय तेनी आलोयणा तरीके, जेटला द्रव्यनो उपभोग अनुमानथी ध्यानमां आवतो होय, तेना प्रमाणमां पोतानी गांठनुं द्रव्य देवादि द्रव्यमां नांखे. ए आलोयणा मरण समय नजीक आवे त्यारे तो अवश्य करवी. विवेकी पुरुषे पोतानी अल्प शक्ति होय तो धर्मनां सात क्षेत्रोने विषे पोतानी शक्ति माफक अल्प द्रव्य वापरवुं, पण माथे कोइनुं ऋण राखवुं नहीं. पाइए पाई चूकती करवी. तेमां पण देव, ज्ञान अने साधारण ए त्रण खातानुं ऋण तो बिलकूल नज राखवुं. कह्युं छे के– श्रेष्ठ पुरुषे कोइनुं ऋण एक क्षणमात्र पण कोइ काले न राखवुं. तो पछी अति दुःसह देवादिकनुं ऋण कोण माथे राखे? माटे बुद्धिमान् पुरुषे धर्मनुं स्वरूप जाणीने सर्व ठेकाणे चोख्खो व्यवहार राखवो. कह्युं छे के– जेम गाय पडवेना चंद्रने, नोलियो नोलियणने, हंस पाणीमां रहेला दूधने अने पक्षी चित्रावेलने जाणे छे, तेम बुद्धिमान् पुरुष सूक्ष्मधर्म जाणे छे. हवे आ विषयनो ए करतां वधारे विस्तार करता नथी.

हवे गाथाना उत्तरार्द्धनी व्याख्या करीए छीए. आ रीते जिनपूजा करीने ज्ञानादि पांच आचारने दृढपणे पालनार एवा गुरुनी पासे जइ पोते पूर्वे करेलुं पच्चक्खाण अथवा तेमां कांइक वधारीने गुरु पासे उच्चरवुं. ज्ञानादि पांच आचारनी व्याख्या अमारा रचेला आचारप्रदीप ग्रंथथी जाणवी. पच्चक्खाण त्रण प्रकारनुं छे. एक आत्म साक्षिक, बीजुं देवसा-

द्विक अने त्रीजुं गुरु साद्विक. तेनो विधि आ प्रमाणेः– जिनमंदिरे देववंदनने अर्थे, स्नात्रमहोत्सवना दर्शनने अर्थे अथवा देशना प्रमुख कारणथी आवेला सद्गुरुनी पासे वंदना विगेरे करी विधिपूर्वक पच्चरकाण लेवुं. मंदिरे न होय तो उपाश्रयमां जिनमंदिरनी पेठे त्रण निसिही तथा पांच अभिगम प्रमुख यथायोग्य विधिथी प्रवेश करी देशनाथी पहेला अथवा ते थइ रह्या पछी सद्गुरुने पच्चीश आवश्यकथी शुद्ध एवी द्वादशावर्त्त वंदना करे. ए वंदनानुं फल बहु म्होटुं छे. कह्युं छे के– माणस श्रद्धाथी वंदना करे तो, नीचगोत्र कर्मने खपावे, उच्चगोत्र कर्म बांधे, अने कर्मनी दृढग्रंथि शिथिल (ढीली) करे. कृष्णे गुरुवंदनाथी सातमीने बदले त्रीजी नरकनुं आयुष्य अने तीर्थंकर नामकर्म बांध्युं. तथा ते क्षायिक सम्यक्त्व पाम्यो. शीतलाचार्यने वंदना करवा माटे आवेला, रात्रीए बहार रहेला अने रात्रे केवलज्ञान पामेला पोताना (शीतलाचार्यना) चार भाणेजोने प्रथम क्रोधथी द्रव्य वंदना करी अने पछी तेमना वचनथी भाववंदना करी त्यारे तेमने केवलज्ञान उत्पन्न थयुं.

गुरुवंदन पण त्रण प्रकारनुं छे. भाष्यमां कह्युं छे के– गुरुवंदन त्रण प्रकारनुं छे. एक फेटा वंदन, बीजुं थोभ वंदन अने त्रीजुं द्वादशावर्त्त वंदन. एकलुं माथुं नमावे, अथवा बे हाथ जोडे ते फेटा वंदन जाणवुं, बे खमासमणां दे ते बीजुं थोभ वंदन जाणवुं, अने बार आवर्त्त, पच्चीश आवश्यक विगेरे विधि सहित बे खमासणां दे, ते त्रीजुं द्वादशावर्त्त वंदन जाणवुं. तेमां प्रथम फेटा वंदन सर्व संघे मांहो मांहे करवुं. बीजुं थोभ वंदन गछमां रहेला रुडा मुनिराजने अथवा कारणथी लिंगमात्रधारी समकितीने पण करवुं. त्रीजुं द्वादशावर्त्त वंदन तो आचार्य, उपाध्याय प्रमुख पदे रहेला मुनिराजनेज करवुं. जे पुरुषे प्रतिक्रमण कर्युं नथी, तेणे विधिथी वंदना करवी. भाष्यमां कह्युं छे के– प्रथम इरियावही प्रतिक्रमीने "कुसुमिण दुसुमिण" टालवाने अर्थे चार लोगस्सनो अथवा सो उच्छ्वासनो काउस्सग्ग करे, कुस्वमादिकपोते अनुभव्यां होय तो एकसो आठ उच्छ्वासनो काउस्सग्ग करवो. पछी आदेश मागीने चैत्यवंदन करे, पछी आदेश मागी मुहपत्ति पडिलेहे. पछी बे वांदणां देइ, राइअं आलोवे, पछी फरीथी बे वांदणां दे, अब्भिंतर गइ-

अ खमावे, पछी बे वार वांदणां देइ, पच्चक्खाण करे, पछी चार खमासमणां देइ, आचार्यादिकने थोभ वंदन करे, पछी सज्झाय संदिसाहु? अने सज्झाय करुं? ए बे खमासमणे बे आदेश मागी सज्झाय करे. ए प्रकारे प्रभात कालनो वंदन विधि कह्यो.

प्रथम ईरियावहि प्रतिक्रमीने आदेश मागी चैत्यवंदन करे, पछी मुहपत्ति पडिलेहे, बे वांदणां दे. पछी दिवसचरिम पच्चक्खाण करे, पछी बे वांदणां देइ देवसिअ आलोवे, पछी बे वांदणां देइ देवसिअ खमावे, पछी चार खमासमणां देइ, आचार्यादिकने वांदीने आदेश मागी देवसि पायछित्त विसोहणने अर्थे चार लोगस्सनो कायोत्सर्ग करे, पछी सज्झाय संदिसाहु? अने सज्झाय करुं? ए प्रकारे आदेश मागी बे खमासमण देइ सज्झाय करे. ए संध्या समयनो वंदन विधि कह्यो. गुरु कांइ काममां व्यग्र होवाथी जो द्वादशावर्त वंदना करवानो योग न आवे तो, थोभ वंदनथीज गुरुने वंदना करवी. एवी रीते वंदना करी गुरु पासे पच्चक्खाण करवुं. कह्युं छे के– पोते जे पहेलां पच्चक्खाण कर्युं होय, तेज अथवा तेथी वधारे गुरु साक्षिए ग्रहण करवुं. कारण के, धर्मना साक्षी गुरु छे. धर्म त्यि गुरु साक्षिए करवामां एटला लाभ छे. एक तो "गुरु सक्खिओ हु धम्मो" (गुरु साक्षिए धर्म होय छे.) जिनेश्वर भगवान्नी आज्ञानुं पालन थाय छे. बीजो, गुरुना वचनथी शुभ परिणाम उत्पन्न थवाथी अधिक क्षयोपशम थाय छे. त्रीजो, पूर्वे धार्युं होय ते करतां पण वधारे पच्चक्खाण लेवाय छे. ए त्रण लाभ छे. श्रावकप्रज्ञप्तिमां कह्युं छे के– प्रथमथीज पच्चक्खाण प्रमुख लेवाना परिणाम होय, तो पण गुरु पासे जवामां ए लाभ छे के, परिणामनी दृढता थाय छे, भगवानी आज्ञा पलाय छे अने कर्मना क्षयोपशमनी वृद्धि थाय छे. एमज दिवसना अथवा चातुर्मासना संयम प्रमुख पण योग होय तो गुरु साक्षिएज ग्रहण करवा.

अहिं, पांच नामादि बावीस मूलद्वार तथा चारसो बाणुं प्रतिद्वार सहित द्वादशावर्त वंदननो विधि तथा दश प्रत्याख्यानादि नव मूलद्वार अने नेवु प्रतिद्वार सहित पच्चक्खाण विधि पण भाष्य प्रमुख ग्रंथमांथी जाणी लेवो. पच्चक्खाणनुं लेशमात्र स्वरूप पूर्वे कह्युं छे.

हवे पच्चक्खाणनुं फल कहीए छीए. धम्मिल्ल कुमार छ मास सुधी

आंबिल तप करी म्होटा श्रेष्ठीउंनी, राजाउंनी अने विद्याधरोनी बत्रीश कन्या परण्यो, तथा घणी ऋद्धि पाम्यो. ए इहलोकमां फल जाणवुं. तथा चार हत्या प्रमुखनो करनार दृढप्रहारी ठ मास तप करीने तेज नवे मुक्ति जनारो थयो. ए परलोकमां फल जाणवुं. कह्युं ठे के— पच्चरकाण करवाथी आश्रव द्वारनो उच्छेद थाय ठे. आश्रवना उच्छेदथी तृष्णानो उच्छेद थाय ठे. तृष्णाना उच्छेदथी माणसोने घणो उपशम थाय ठे. घणा उपशमथी पच्चरकाण शुद्ध थाय ठे. शुद्ध पच्चरकाणथी चारित्रधर्म पमाय ठे. चारित्रधर्मनी प्राप्तिथी कर्मनो विवेक थाय ठे. कर्मना विवेकथी अपूर्वकरण पमाय ठे. अपूर्वकरणनी प्राप्तिथी केवलज्ञान उत्पन्न थाय ठे. केवलज्ञान थयाथी सदाय सुखनुं दातार एवुं मोक्ष मले ठे.

पठी श्रावके साधु साध्वी प्रमुख चतुर्विध संघने वंदन करवुं. जिनमंदिर प्रमुख स्थले गुरुनुं आगमन थाय तो, तेमनो सारी पेठे आदर सत्कार साचववो. कह्युं ठे के— गुरुने जोतांज उना थवुं. सामा आवता होय तो सन्मुख जवुं. बे हाथ जोडी माथे अंजलि करवी. पोते आसन आपवुं. गुरु आसने बेठा पठी पोते आसने बेसवुं, गुरुने भक्तिथी वंदना करवी. गुरुनी सेवा पूजा करवी, अने गुरु जाय त्यारे तेमनी पाठल जवुं. ए रीते संक्षेपथी गुरुना आदर सत्कार जाणवो. तेमज गुरुनी बे बाजूए मुख आगल, अथवा पूंठे पण न बेसवुं. गुरुनो साथलने पोतानी साथल लगाडीने तेमनी पासे न बेसवुं. तेमज श्रावके गुरुनी पासे जांगनी अथवा बाहुनी पलांठी वालीने अथवा पग लांबा करीने पण न बेसवुं. बीजे ठेकाणे पण कह्युं ठे के— पलांठी वालवी, उठिंगु देवुं, पग लांबा करवा, विकथा करवी, अने घणुं हसवुं. एटलां वानां गुरु पासे वर्जवां. वली कह्युं ठे के— श्रावके निद्रा तथा विकथा वर्जी, मन वचन कायानी गुप्ति राखी, हाथ जोडी अने बराबर उपयोग सहित भक्तिथी बहुमान पूर्वक गुरुनां उपदेश वचन सांभलवां. इत्यादिक सिद्धांतमां कहेली रीत प्रमाणे गुरुनी आशातना टालवाने अर्थे गुरुथी साडाचार हाथनुं क्षेत्र मूकी तेनी बहार जीवजंतु रहित भूमीए बेसीने धर्मदेशना सांभलवी. कह्युं ठे के—शास्त्रथी, निंदित आचरण आचरवाथी उत्पन्न थएला तापने

नाश करनारुं, सद्गुरुना मुख रूप मलय पर्वतथी उत्पन्न थएलुं चंदनरस सरखुं वचन रूपी अमृत धन्य पुरुषनेज मळे छे.

धर्मदेशना सांभळवाथी अज्ञाननो अने मिथ्या ज्ञाननो नाश थाय, सम्यक्तत्वनुं ज्ञान थाय, संशय जतो रहे, धर्मने विषे दृढपणुं थाय, व्यसन प्रमुख कुमार्गथी निवृत्ति थाय, सन्मार्गने विषे प्रवृत्ति थाय, कषाय प्रमुख दोषनो उपशम थाय, विनय प्रमुख गुणोनी प्राप्ति थाय, कुसंगतिनो त्याग थाय, सत्संगतिनो लाभ मळे, संसारने विषे वैराग्य उपजे, मोक्षनी इच्छा थाय, शक्ति माफक देशविरतिनी अथवा सर्वविरतिनी प्राप्ति थाय, अने अंगीकार करेली देशविरतिनी अथवा सर्वविरतिनी सर्व प्रकारे एकाग्र मनथी आराधना थाय. इत्यादिक अनेक गुण छे. ते नास्तिक प्रदेशी राजा, आम राजा, कुमारपाळ, थावच्चापुत्र इत्यादिक दृष्टांत उपरथी जाणवा. कह्युं छे के— जिनेश्वर भगवाननुं वचन सांभळे तो बुद्धिनो मोह जतो रहे, कुपंथनो उच्छेद थाय, मोक्षनी इच्छा वृद्धि पामे, शांति विस्तार पामे, अधिक वैराग्य उपजे, अने अतिशय हर्ष थाय. एवी कइ वस्तु छे के; जे जिनेश्वर भगवाननुं वचन सांभळवाथी न मळे? पोतानुं शरीर क्षणभंगुर छे, बांधव बंधन समान छे, लक्ष्मी विविध अनर्थने उत्पन्न करनारी छे माटे जैनसिद्धांत सांभळवुं. तेथी संवेग विगेरे उत्पन्न थाय छे, अने ते सिद्धांत माफक उपर कांइ उपकार करवामां खामी राखतुं नथी. प्रदेशी राजानुं दृष्टांत संक्षेपथी आ रीतेः—

श्वेतांबी नगरीमां प्रदेशी नामे राजा अने चित्रसारथी नामे तेनो मंत्री हतो. चित्रसारथी मंत्रीए चार ज्ञानना धारक श्रीकेशि गणधर पासे श्रावस्ति नगरीमां श्रेष्ठ श्रावकधर्म स्वीकार्यो हतो. एक समये चित्रसारथी मंत्रिना आग्रहथी केशि गणधर श्वेतांबी नगरीए आव्या. चित्रसारथी मंत्री घोडा उपर बेसी शेहेल करवाना मिषथी प्रदेशी राजाने केशि गणधर पासे लइ गयो. त्यारे गर्वथी राजाए मुनिराजने कह्युं: "हे मुनिराज! तमे वृथा कष्ट न करो. कारण के, धर्म विगेरे जगत्मां सर्वथा छेज नहि. म्हारी माता श्राविका हती, अने पिता नास्तिक हतो. मरण समये में एमने घणुं कह्युं के, "मरण थया पछी स्वर्गमां तमने जे सुख अथवा नरकमां दुःख थाय, ते मने जणावजो." पण मरण पा-

ह्या पछी आवीने माताए स्वर्गसुख प्रमुख तथा पिताए नरक दुःख प्रमुख कांइ पण मने जणाव्युं नहीं. एक चोरना में तल जेटला कटका कर्या, तो पण तेमां क्यांयी मने जीव देखायो नहीं. तेमज जीवता तथा मरण पामेला माणसने तोलतां जारमां कांइ पण फेर जणायो नहीं. वली में छिद्र विनानी कोठीनी अंदर एक माणसने पूर्यो, अने ते कोठी उपर सज्जड ढांकणुं ढांक्युं. अंदर ते माणस मरी गयो. तेना शरीरमां पडेला असंख्य कीडा में जोया, पण ते माणसनो जीव वहार जवाने तथा ते कीडाना जीवोने अंदर आववाने वालना अग्रभाग जेटलो पण मार्ग म्हारा जोवामां आव्यो नहीं. .एवी रीते घणी परीक्षा करीने हुं नास्तिक थयो छुं."

श्री केशि गणधरे कह्युं. "त्हारी माता स्वर्गसुखमां निमग्न होवाथी तने कहेवा आवी नहीं. तथा त्हारो पिता पण नरकनी घोर वेदनाथी आकुल होवाथी अहिं आवी शक्यो नहीं. अरणीना काष्टनी अंदर अग्नि छतां तेना गमे तेटला झीणा कटका करीए, तो पण तेमां अग्नि देखाय एम नथी. तेमज शरीरना गमे तेटला झीणा कटका करो, तो पण तेमां जीव क्यां छे ? ते देखाय नहीं. लुहारनी धमण वायुथी भरेली अथवा खाली तोलो, तथापि तोलमां रतिमात्र पण फेर जणाशे नहीं. तेमज शरीरनी अंदर जीव छतां अथवा ते नीकली गया पछी शरीर तोलशो, तो तोलमां फेर जणाशे नहीं. कोठीनी अंदर पूरेलो माणस अंदर शंख प्रमुख वगाडे तो शब्द वहार संभलाय, पण ते शब्द कये मार्गे वहार आव्यो ? ते जणाय नहीं. तेमज कुंभीनी अंदर पूरेला माणसनो जीव शी रीते वहार गयो? अने कुंभीनी अंदर थएला कीडानो जीव शी रीते अंदर आव्या ? ते पण जणाय नहीं."

एवी रीते श्रीकेशि गणधरे युक्तिथी वरावर वोध कर्यो, त्यारे प्रदेशी राजाए कह्युं. "आप कहो छो, ते वात सत्य छे, पण कुलपरंपराए आवेलुं नास्तीकपणुं शीरीते मूकी देवुं ?" श्री केशि गणधरे कह्युं. "जेम कुलपरंपराथी आवेलां दारिद्र्य, रोग, दुःख प्रमुख मूकाय छे, तेम नास्तिकपणुं पण मूकी देवुंज." ते सांभली प्रदेशी राजा सुश्रावक थयो. ते राजानी सूर्यकांता नामे एक राणी हती. तेणे परपुरुषने विषे आसक्त थई

एक दिवसे पौषधने पारणे प्रदेशी राजाने विष खवराव्युं. ते वात तुरत ते राजाना ध्यानमां आवी, ने तेणे चित्रसारथीने कही. ते पछी तेणे चित्रसारथी मंत्रिना वचनथी पोतानुं मन समाधिमां राख्युं, अने आराधना तथा अनशन करी ते सौधर्म देवलोके सूर्याभ विमाननी अंदर देवता थयो. विषप्रयोगनी वात खबर पडवाथी सूर्यकांता घणी शरमाइ, अने बीकथी जंगलमां नासी गइ, अने त्यां सर्पना दंशथी मरण पामी नरके पहोची. एक वखते आमलकल्पा नगरीमां श्रीवीर भगवान् समवसर्या. त्यारे सूर्याभ देवता वांदवा आव्या तथा जमणा हाथथी एकसो आठ खेलक[1] तथा खेलिका[2] प्रकट करवा प्रमुख प्रकारथी भगवान् आगल आश्चर्यकारी दिव्य नाटक करी स्वर्गे गयो. त्यारे गौतम स्वामीना पूछवाथी श्रीवीर भगवाने सूर्याभ देवतानो पूर्वभव तथा देवना भवथी च्यवी महाविदेह क्षेत्रे सिद्धि पामशे, इत्यादि वात कही. आ रीते प्रदेशी राजानुं दृष्टांत कह्युं. आम राजा बप्पभट्टसूरीना अने कुमारपाल राजा श्री हेमचंद्रसूरीना सदुपदेशथी बोध पाम्या ए वात प्रसिद्ध छे. हवे थावच्चापुत्रनी कथा संक्षेपथी कहीए छीए.

द्वारिका नगरीमां कोइ सार्थवाहनी थावच्चा नामे स्त्री घणी द्रव्यवान हती. "थावच्चा पुत्र" ए नामे ओलखातो तेनो पुत्र बत्रीश कन्या परण्यो हतो. एक समये श्री नेमिनाथ भगवान्नी देशनाथी ते प्रतिबोध पाम्यो. थावच्चा माताए घणो वार्यो, तो पण तेणे दीक्षा लेवानो विचार मांडी वाल्यो नहि. त्यारे ते थावच्चा माता पुत्रना दीक्षा उत्सवने अर्थे केटलांक राजचिन्ह कृष्ण पासे मागवा गइ. कृष्णे पण थावच्चाने घेर आवी तेना पुत्रने कह्युं के, "तुं दीक्षा लइश नहीं. विषयसुख भोगव." थावच्चा पुत्रे कह्युं के, "भय पामेला माणसने विषयभोग गमता नथी." कृष्णे पूछ्युं. "म्हारा छतां तने भय शानो ?" थावच्चापुत्रे कह्युं. "मृत्युनो." पछी कृष्णे पोते तेनो दीक्षा उत्सव कर्यो. थावच्चापुत्रे एक हजार श्रेष्ठी प्रमुखनी साथे दीक्षा लीधी. अनुक्रमे ते चौदपूर्वी थयो, अने सेलक राजाने तथा तेना पांचसे मंत्रीओने श्रावक करी सौगंधिका नगरीमां आव्यो. ते समये व्यासनो पुत्र शुक नामे एक परिव्राजक त्यां पो-

---

१ कुमर. २ कुमरीओ.

ताना एक हजार शिष्य सहित हतो. ते त्रिदंड, कमंडलु, छत्र, त्रिकाष्ठी, अंकुश , पवित्रक, अने केसरी नामा वस्त्र एटली वस्तु हाथमां राखतो हतो. तेनां वस्त्र गेरुथी रंगेलां हतां. ते सांख्य शास्त्रना सिद्धांत प्रमाणे चालनारो होवाथी प्राणातिपात विरमणादि पांच यम (व्रत) अने शौच (पवित्रता) संतोष, तप, स्वाध्याय तथा ईश्वरप्रणिधान ए पांच नियम मलीने दश प्रकारना शौचमूल परिव्राजक धर्मनी तथा दानधर्मनी प्ररूपणा करतो हतो. तेणे पूर्वे सुदर्शन नामे नगरशेठ पासे पोतानो शौचमूल धर्म लेवराव्यो हतो. थावच्चापुत्र आचार्ये तेनेज फरी प्रतिबोध करी विनयमूल जिनधर्मनो अंगीकार कराव्यो. पछी सुदर्शन श्रेष्ठीना देखतां शुक परिव्राजकने तथा थावच्चापुत्र आचार्यने एक बीजाने प्रश्नोत्तर थया ते आ रीतेः—

शुक परिव्राजकः— “हे भगवन्! सरिसवय भक्ष्य छे, के अभक्ष्य छे?” थावच्चा पुत्रः— “हे शुक परिव्राजक! सरिसवय भक्ष्य छे, अने अभक्ष्य पण छे. ते आ रीतेः—सरिसवय बे प्रकारना छे. एक मित्र सरिसवय (सरखी उम्मरना) अने बीजा धान्य सरिसवय (सर्षप, सर्शव). मित्र सरिसवय त्रण प्रकारना छे. एक साथे उत्पन्न थएला, बीजा साथे वृद्धि पामेला अने त्रीजा बाल्यावस्थामां साथे धूलमां रमेला ए त्रणे प्रकारना मित्र सरिसवय साधुउने अभक्ष्य छे. धान्य सरिसवय बे प्रकारना छे. एक शस्त्रथी परिणमेला अने बीजा शस्त्रथी न परिणमेला. शस्त्र परिणमेला सरिसवय बे प्रकारना छे. एक प्रासुक अने बीजा अप्रासुक. प्रासुक सरिसवय पण बे प्रकारना छे. एक जात अने बीजा अजात. जात सरिसवय पण बे प्रकारना छे. एक एषणीय अने बीजा अनेषणीय. एषणीय सरिसवय पण बे प्रकारना छे. लब्ध अने बीजा अलब्ध. धान्य सरिसवयमां अशस्त्र परिणमेला अप्रासुक, अजात, अनेषणीय अने अलब्ध एटला प्रकारना अभक्ष्य छे, अने बाकी रहेला स-

१ “सरिसवय” ए मागधी शब्द छे. “सदृशवय” अने “सर्षप” ए बे संस्कृत, शब्दनुं मागधीमां “सरिसवय” एवुं रूप थाय छे. सदृशवय एटले सरखी उमरनो अने सर्षप एटले सरशव.

वे प्रकारना धान्य सरिसवय साधुउने नक्ष्य ठे. एवी रीतेज कुलत्थ अने मास पण जाणवा. तेमां एटलोज विशेष के, मास त्रण प्रकारना ठे. एक काल मास (महिनो), बीजो अर्थ मास (सोना रूपाना तोलमां आवे ठे ते) अने त्रीजो धान्यमास (अडद)

एवी रीते थावच्चापुत्र आचार्ये बोध कस्यो, त्यारे पोताना हजार शिष्यना परिवार सहित शुक परिव्राजके दीक्षा लीधी. थावच्चापुत्र आचार्य पोताना हजार शिष्यना परिवार सहित शत्रुंजय तीर्थे सिद्धि पाम्या. पठी शुकाचार्य शेलकपुरना शेलक नामे राजाने तथा तेना पांचसो मंत्रीने प्रतिबोध करी दीक्षा आपी पोते सिद्धिपद पाम्या. शेलक मुनि अगीयार अंगना जाण थइ पोताना पांचसो शिष्योनी साथे विचरवा लाग्या. एटलामां हमेशां लूखो आहार खाधामां आववाथी शेलक मुनिराजने खस, पित्त प्रमुख रोग थया. पठी ते विहार करता परिवार सहित शेलकपुरे आव्या. त्यां तेमनो गृहस्थपणानो पुत्र मंडुक राजा हतो. तेणे तेमने पोतानी वाहनशालामां राख्या. प्रासुक औषधनो अने पथ्यनो सारो योग मलवाथी शेलक मुनिराज रोग रहित थया, तो पण स्निग्ध आहारनी लोलुपताथी विहार न करतां ते त्यांज रह्या. पठी पंथक नामे एक साधुने शेलक मुनिराजनी वैयावच्च करवा माटे राखीने बीजा सर्वे साधुउए विहार कस्यो.

एक समये कार्तिक चोमासीने दिवसे शेलक मुनिराज यथेष्ठ स्निग्ध आहार करी सूइ रह्या. प्रतिक्रमणनो समय आव्यो त्यारे पंथके खमाववाने अर्थे तेमने पगे पोतानुं माथुं अडाड्युं. तेथी तेमनी (शेलक मुनिराजनी) निद्रा उडी गइ. पोताना गुरुने रोषमान थएला जोइने पंथके . . " चातुर्मासिमां थएला अपराध खमाववाने अर्थे में आपसाहेबना ` ` स्पर्श कस्यो." पंथकनुं एवुं वचन सांनली शेलक मुनिराज राग्य पाम्या, अने मनमां विचार करवा लाग्या के, " रसवि-

" ‿ल " शब्द मागधी छे. " कुलत्थ " (कलथी) अने " कुलस्थ " ए वे संस्कृत शब्दोनुं कुलत्थ " एवुं एकज मागधीमां रूप थाय छे.

२ "मास" महिनो), "माष" (अडद) अने "मास " (तोलवानुं एक काटलुं) ए त्रणे शब्दनुं र्ध ` " मास " एवुं एकज रूप थाय छे.

षयमां लोलुप थएला मने धिक्कार थाओ ! " एम विचारी तेमणे तुरत विहार कर्यो. पछी बीजा शिष्यो पण शेलक मुनिराजने मळ्या. तेओ शत्रुंजय पर्वत उपर पोताना परिवार सहित सिद्ध थया. आ रीते थावच्चापुत्रनी कथा.

माटे सुश्रावके नित्य सद्गुरु पासे धर्मोपदेश सांभळवो, अने धर्मोपदेशमां कह्या प्रमाणे यथाशक्ति धर्मानुष्टान पण करवुं. कारण के, जेम औषध केवल जाणवाथीज आरोग्य थवानुं नथी, तथा भक्ष्य पदार्थ पण केवल जोवाथी पेट भरातुं नथी, तेम केवल धर्मोपदेश सांभळवाथी पण पूरुं फल मळतुं नथी. माटे उपदेश माफक धर्मक्रिया करवी जोइए. कह्युं छे के–पुरुषोने क्रियाज फल आपनारी छे. केवल, ज्ञान फल आपतुं नथी. कारण के, स्त्रीना अने भक्ष्य पदार्थना भोग शी रीते भोगववा ? ते जाणतो होय, तो पण ते केवल, ज्ञानथी ते पुरुषने भोगथी मळनारुं सुख मळतुं नथी. तेमज कोइ पुरुष तरवानुं जाणतो होय, तो पण जो नदीमां पडी शरीरने हलावे नहि, तो ते नदीना प्रवाहमां तणाइ जाय. तेम ज्ञानवान् पुरुष धर्मक्रिया न करे तो, संसार समुद्रमां फरे. दशाश्रुतस्कंधनी चूर्णिमां कह्युं छे के–जे अक्रियावादी छे, ते भव्य होय, अथवा अभव्य होय, पण नियमथी कृष्णपक्षनो तो होयज, अने क्रियावादी नियमथी भव्य अने शुक्लपक्षनो होयज. ते सम्यग्दृष्टि होय अथवा मिथ्यादृष्टि होय, तो पण ते पुद्गलपरावर्तनी अंदर सिद्ध थशेज. आ उपरथी " ज्ञान विनानी क्रिया पण हितकारी छे, एम न समजवुं." कह्युं छे के–ज्ञान विनानी क्रियाथी कर्मनो क्षय थाय, ते मंडूकचूर्ण[1] समान जाणवो, अने ज्ञानपूर्वक क्रियाथी कर्मनो क्षय थाय ते मंडूकभस्म[2] समान जाणवो. अज्ञानी जीव क्रोडोगमे वर्षोथी जेटलुं कर्म खपावे, तेटलां कर्मने मन वचन कायानी गुप्ति राखनार ज्ञानी एक उच्छ्वासमां खपावे छे. माटेज तामलि तापस, पूरण तापस इत्यादि लोकोए तपस्यानुं घणुं कष्ट सहन कर्युं, तो पण तेमने ईशानेंद्रपणुं, चमरेंद्रपणुं इत्यादिक अल्प फलज मळ्युं. जो ज्ञानी पुरुष होय, तथापि चित्तमां श्रद्धा न होय तो तेने सम्यक् प्रकारे क्रियाने विषे प्रवृत्ति थाय नहीं. अहिं अंगारमर्दक आचार्यनुं दृष्टांत जाणवुं. कह्युं छे के–ज्ञान रहित पुरुषनी क्रिया करवानी शक्ति,

१ देडकानुं चूर्ण. २ देडकानी भस्म.

क्रिया करवाने असमर्थ पुरुषनुं ज्ञान अने मनमां श्रद्धा नथी एवा पुरुषनी क्रिया करवानी शक्ति अने ज्ञान ए सर्व निष्फल छे. अहिं चालवानी शक्ति धरावनार पण मार्गना अजाण आंधलानुं, मार्गना जाण पण चालवानी शक्ति नहीं धरावनार पांगलानुं अने मार्गनुं ज्ञान तथा चालवानी शक्ति धरावतां छतां पण खोटे मार्गे चालवानी इच्छा राखनार पुरुषनुं एवां त्रण दृष्टांत अनुक्रमे जाणवां. कारण के, दृष्टांतमां कहेला त्रणे पुरुषो अंतराय रहित कोइ ठेकाणे जइ शके तेम नथी. आ उपरथी आटलुं सिद्ध थयुं के, ज्ञान, दर्शन अने चारित्र ए त्रणना योगथी मोक्ष थाय छे. माटे ज्ञान, दर्शन, चारित्रनी आराधना करवानो हमेशां प्रयत्न करवो. ए तात्पर्य जाणवुं.

तेमज सुश्रावक मुनिराजने संयमयात्रानो निर्वाह पूछे. ते आ रीतेः—" तमारी संयमयात्रा निर्वहे छे ? तमारी रात्रि सुखथी गइ ? तमारुं शरीर निराबाध छे ? कोइ व्याधि तमने पीडा तो नथी करतो ? वैद्यनुं प्रयोजन पडे तेवुं कांइ नथी ? औषध प्रमुखनो खप नथी ? कांइ पथ्य प्रमुखनी आवश्यकता नथी ? " इत्यादिक प्रश्न करवां. एवां प्रश्न करवाथी कर्मनी म्होटी निर्जरा थाय छे. कह्युं छे के—साधुओनी सन्मुख जवाथी, तेमने वंदना तथा नमस्कार करवाथी अने संयमयात्रानां प्रश्न पूछवाथी चिरकालनुं संचित करेलुं कर्म, पण क्षणमात्रमां शिथिलबंधवालुं थाय छे. प्रथम साधुओने वंदना करी होय, त्यारे सामान्यथी " सुहराइ सुहदेवसी" प्रमुख शाताप्रश्न कर्युं होय, तो पण विशेषे करी अहिं प्रश्न करवानुं कह्युं, ते, प्रश्ननुं स्वरूप सम्यक् प्रकारे जणाववाने अर्थे तथा प्रश्नमां कहेला उपाय करवाने अर्थे छे, एम जाणवुं. माटेज अहिं साधु मुनिराजने पगे लागीने प्रकट निमंत्रणा करवी ते आ रीतेः—

"इच्छकारि भगवन् ! पसाय करी प्रासुक अने एषणीय अशन, पान, खादिम, स्वादिम, वस्त्र, पात्र, कंबल, पादप्रोंछनक, प्रातिहार्य, पीठ, फलक, सिज्जा (पग पहोला करी सुवाय ते), संथारो (पग पहोला न कराय एवो सांकडो), औषध (एक वस्तुनुं करेलुं), तथा भेषज (घणी वस्तु एकठी करीने करेलुं.) एमां जे वस्तुनो खप होय तेनो स्वीकार करी हे भगवन् ! म्हारा उपर अनुग्रह करो." हालना कालमां आ निमंत्रण वृहद्व-

दन दीधा पछी श्रावको करे छे. जेणे साधुनी साथे प्रतिक्रमण कर्युं होय, ते श्रावक सूर्योदय थया पछी पोताने घेर विगेरे जइने पछी निमंत्रण करे. जे श्रावकने प्रतिक्रमणनो अने वांदवानो योग न होय, तेणे पण वंदना प्रमुखने अवसरेज निमंत्रणा करवी. मुख्यमार्गे तो वीजी वार देवपूजा करी तथा जगवान् आगल नैवेद्य धरी पछी उपाश्रये जवुं, अने साधु मुनिराजने निमंत्रणा करवी. श्राद्धदिनकृत्य प्रमुख ग्रंथोमां एमज कह्युं छे. पछी अवसरनो योग होय ते प्रमाणे रोगनी चिकित्सा करावे, औषध प्रमुख आपे, उचित एवो पथ्य आहार वहोरावे, अथवा बीजी साधु मुनिराजनी जे अपेक्षा होय ते पूरी करे. कह्युं छे के–साधुमुनिराजना ज्ञानादि गुणने अवलंबन देनारो चतुर्विध आहार तथा औषध, वस्त्र प्रमुख जे मुनिराजने योग्य होय, ते तेमने आपवुं.

साधु मुनिराज आपणे घेर वहोरवा आवे, त्यारे सुश्रावके जे जे योग्य वस्तु होय, ते सर्व तेमने वहोराववी, अने सर्वे वस्तु नाम दइने दररोज कहेवी के, " महाराज ! अमुक अमुक वस्तुनी जोगवाइ छे." एम न कहे तो पूर्वे करेली निमंत्रणा निष्फल थाय. नाम दइने सर्व वस्तु कहे, अने कदाचित् मुनिराज न वहोरे, तो पण कहेनार श्रावकने पुण्यनो लाज थायज. कह्युं छे के–साधु मुनिराजने वहोराववानी वात मनमां चिंतवे तो पण पुण्य थाय, जो वचनथी वहोराववानी वात उच्चरे, तो विशेष पुण्य थाय; अने जो तेवो योग वनी आवे तो कल्पवृक्षज फल्यो एम समजवुं. जे वस्तुनो योग होय, ने ते वस्तुनुं नाम दइने जो श्रावक न कहे, तो प्रत्यक्ष वस्तु देखाय तो पण ते साधु वहोरे नहीं. तेथी घणी हानि थाय छे. निमंत्रणा कर्या पछी जो कदाचित् साधु मुनिराज आपणे घेर न आवे, तो पण निमंत्रणा करनारने पुण्यनो लाज तो थायज; अने विशेष जाव होय तो अधिक पुण्य थाय. जेम वैशाली नगरीमां श्रीवीर जगवान् छद्मस्थपणामां चोमासी तप करता हता, त्यारे जीर्णश्रेष्ठी दररोज जगवानूने पारणाने अर्थे निमंत्रण करवा आवतो. चोमासी तप पूरुं थयुं, ते दिवसे जीर्णश्रेष्ठीए जाण्युं के, " आजे तो स्वामी निश्चे पारणुं करशे. एम जाणी ते जगवानने घणा आग्रहथी निमंत्रणा करी पोताने घेर गयो. अने "हुं धन्य छुं. स्वामि आजे म्हारे घेर पारणुं करशे." इत्यादि जावना जावतां

जीर्णश्रेष्ठीए अच्युत देवलोकनुं आयुष्य बांध्युं. पारणाने दिवसे मिथ्यादृष्टी अभिनव श्रेष्ठीए दासी पासेथी भिक्षाचरने भिक्षा आपवानी रीति प्रमाणे भगवान्ने कुल्माष (अडदना बाकुला) अपाव्या. ते वडेज भगवंते पारणुं कर्युं, अभिनव श्रेष्ठीने घेर पंच दिव्य प्रकट थया, त्यारे देवडुंडुभीनो प्रकट थएलो स्वर जो जीर्णश्रेष्ठी न सांभलत, तो केवलज्ञान पण पामत; परंतु डुंडुभीनो स्वर सांभलतांज भावना खंडित थइ. एम ज्ञानीए कह्युं छे. आ रीते साधुने निमंत्रण करवा उपर दृष्टांत कह्युं.

साधु मुनिराजने आहार वहोरावववाना विषयमां श्रीशालिभद्र प्रमुखनुं अने रोग प्रमुख आवे अने औषध भेषज देवाना विषयमां श्रीवीर भगवानने औषध देनारी तथा जिननामकर्म बांधनारी रेवतीनुं दृष्टांत जाणवुं. ग्लान साधुनी सारवार करवामां म्होटुं फल छे. सिद्धांतमां कह्युं छे के— हे गौतम ! जे जीव ग्लान साधुनी सारवार करे, ते म्हारा दर्शननो (शासननो) स्वीकार करे, अने जे म्हारा दर्शननो स्वीकार करे, ते ग्लान साधुनी सारवार करे. कारण के, अरिहंतना दर्शनमां शासननी आज्ञा प्रमाणे चालवुं एज प्रधान छे. एम निश्चयथी जाणवुं. इत्यादि. अहिं कृमि कुष्ट रोगथी पीडायला साधुनी सारवार करनारो ऋषभदेवनो जीव जे जीवानंद वैद्य, तेनुं दृष्टांत जाणवुं. तेमज सुश्रावके सुपात्र साधुउने सारा स्थानके योग्य एवो उपाश्रय प्रमुख देवो. कह्युं छे के—इछा जेटलुं घरमां धन न होय, तो पण सुश्रावके मुनिराजने वसति, शय्या, आसन, आहार, पाणी, औषध, वस्त्र, पात्र प्रमुख थोडामां थोडुं पण आपवुं. जयंती, वंकचूल, कोशावेश्या, अवंतिसुकुमाल प्रमुख जीवो साधुने उपाश्रय आपवाथीज संसार सागरने तरी गया. तेमज सुश्रावके साधुनी निंदा करनारा, तथा जिनशासनना प्रत्यनीक लोकोने पोताना सर्व शक्तिथी वारवा. कह्युं छे के—सुश्रावके पोतामां सामर्थ्य छतां, भगवान्नी आज्ञाथी उलटा चालनारा लोकोनी कदी पण उपेक्षा न करवी. अनुकूल अथवा प्रतिकूल उपाय योजीने अवश्य शिखामणनां वचन कहेवां." अहिं द्रमक मुनिनी निंदा करनार लोकोने युक्तिथी वारनार अभयकुमारनुं दृष्टांत जाणवुं.

साधुनी पेठे साध्वीउने पण सुख संयमयात्रानां प्रश्न प्रमुख करवां.

तेमां एटली वात वली अधिक जाणवी के, साध्वीओनुं दुराचारी अने नास्तिक लोकोथी रक्षण करवुं. पोताना घरनी पासे चारे बाजूथी सारी रीते रक्षण करेला अने जेनां बारणां गुप्त (ज्यां कोइ झट आवी शके तेम न होय) तेवी वसती आपवी. पोतानी स्त्रीओ पासे तेमनी सेवा करावबी, पोतानी पुत्रीओने ज्ञानादि गुणने अर्थे तेमनी पासे राखवी, पोताना कुटुंबमांनी पुत्री प्रमुख कोइ स्त्री दीक्षा लेवा तैयार थाय, तो ते तेमनेज (साध्वीओनेज) सोंपवी, जो साध्वीओ पोतानो कोइ आचार भूली जाय, तो तेमने ते संभारवो, जो ते साध्वीओ अन्यायमार्गे चाले, एवो संभव देखाय तो तेमने ते मार्गे जतां रोकवी, जो तेमनो पग खोटे मार्गे पडी गयो होय तो पहेली वार तेमने (साध्वीओने) सारी शिखामण देवी, अने जो ते शिखामण न मानतां वारंवार ते साध्वीओ कुमार्गे चालवा जाय, तो तेमने कठोर वचन संभलाववां तथा बीजो उपाय न होय तो दंडादिवडे शिक्षा करवी. तेमज उचित वस्तु आपी तेमनी सेवा करवी. ए रीते साध्वी संबंधी विचार जाणवो.

सुश्रावके साधु मुनिराज पासे जइ कांइ पण भणवुं. कह्युं छे के– विवेकी पुरुषे काजलनो क्षय अने राफडानी वृद्धि जोइने दान अने भणवा प्रमुख शुभ कृत्योथी पोतानो दिवस सफल करवो. पोतानी स्त्री, भोजन अने धन ए त्रण वस्तुने विषे संतोष राखवो. अर्थात् ए त्रणेनो वधारे लोभ न राखवो, परंतु दान, भणवुं अने तपस्या ए त्रण वस्तुमां संतोष न राखवो. अर्थात् न धरातां हमेशां ते त्रणे वस्तुनी वृद्धि करवी. जाणे मृत्युए आपणा मस्तकना केश पकड्या होयनी ! एम जाणी विवेकी पुरुषे धर्मकृत्य उतावलथी करवुं, अने म्हारी काया अजरामर छे. एम जाणी विद्या अने धननुं उपार्जन करवुं. जेम जेम घणी रुचिथी साधु मुनिराज नवा नवा श्रुतमां (शास्त्रमां) प्रवेश करे, तेम तेम पोताना संवेगीपणा उपर नवी नवी श्रद्धा उत्पन्न थवाथी तेमने घणोज हर्ष थाय. जे जीव आ मनुष्यभवमां प्रति दिवस नवुं नवुं भणे. ते परभवे तीर्थंकरपणुं पामे. हवे जे बीजाने भणावे. तेनुं ज्ञान भारे छे. एम कहेवानी हवे शी जरूर रही ? थोडी बुद्धि होय तो पण जो पाठ करवानो निरं

उद्यम करे, तो माष तुषादिकनी पेठे तेज भवे केवलज्ञानादिकनो लाभ थाय एम जाणवुं. आ रीते छठी गाथानो अर्थ कह्यो.

उपर कह्या प्रमाणे धर्मक्रिया करी रह्या पछी राजा प्रमुख होय तो पोताना राजमंदिरे जाय. मंत्री प्रमुख होय तो न्यायसभाए जाय, अने वणिक प्रमुख होय तो पोतानी दुकाने अथवा बीजो जे उद्यम करतो होय ते उद्यमे जाय. आ रीते पोत पोताना उचित स्थानके जइ धर्मने विरोध न आवे, ते रीते द्रव्य संपादन करवानो विचार करवो. जो राजाओ दरिद्रीने अने धनवान्ने, पोताना मान्य पुरुषने अने अमान्य पुरुषने तथा उत्तमने अने अधमने मध्यस्थ वृत्ति राखी सरखीरीते न्याय आपे, तो तेमना कार्यमां धर्मनो विरोध नथी एम जाणवुं. आ विषय उपर दृष्टांत छे ते आ रीतेः—

कल्याणकटक पुरमां घणो न्यायी एवो यशोवर्मा नामे राजा हतो. तेणे पोताना राजमंदिरना द्वारमां न्यायघंटा नामे एक घंटा बंधावी हती. एक समये राजानी न्यायीपणानी परीक्षा करवाने अर्थे राज्यनी अधिष्ठायिका देवी तत्काल प्रसूत थएली गायनुं अने वाछडानुं रूप प्रकट करी राजमार्गमां बेठी. एटलामां राजपुत्र घणा वेगथी दोडती एक घोडी उपर बेसी त्यां आवी पहोच्यो. वेग घणो होवाथी वाछरडांना बे पग घोडीनी अडफटमां आव्या. तेथी वाछरडुं मरण पाम्युं. त्यारे गाय शब्द करवा अने नेत्रमांथी आंसु गालवा लागी. कोइए गायने कह्युं के, "तुं राजद्वारे जइने न्याय माग." त्यारे तेणे त्यां जइ पोताना शिंगडानी अणीथी न्यायघंटा वगाडी. यशोवर्मा राजा ते समये भोजन करवा बेठो हतो, तेणे घंटानो शब्द सांभलीने पूछ्युं के, "घंटा कोण वगाडे छे?" सेवकोए त्यां जइ जोइने कह्युं के, " हे देव ! कोइ नथी. आप भोजन करो." राजाए कह्युं. "कोणे वगाडी तेनो निर्णय थया विना शी रीते हुं भोजन करुं ?" पछी तुरत भोजननो थाल पडतो मूकीने राजा बारणे आव्यो, अने बीजुं कोइ नजरे पड्युं नहीं, तेथी तेणे गायने पूछ्युं के, "तने कोइए उपद्रव कर्यो के शुं ? उपद्रव करनार कोण छे ? ते मने देखाड." राजाए एम कह्युं, त्यारे गाय आगल चाली, अने राजा पाछल जवा लाग्यो. गाये मरण पामेलुं वाछरडुं देखाड्युं. राजाए कह्युं. " ए वाछरडा

उपरथी जे घोडीने कूदावतो गयो, तेणे म्हारी आगल प्रकट थवुं." ज्यारे कोइ कांइ बोल्यो नहीं, त्यारे राजाए पाछुं कह्युं के, ज्यारे अपराधी प्रगट थशे, त्यारेज हुं भोजन करीश."

राजाने लांघण थइ, त्यारे सवारे राजकुमारे कह्युं. "हे तात! हुं अपराधी छुं. मने यथायोग्य दंड करो." पछी राजाए स्मृतिना जाण पुरुषोने पूछ्युं के, "एनो शुं दंड करवो." जाण पुरुषोए कह्युं. "हे राजन्! राज्यने योग्य एवो आ एकज त्हारो पुत्र छे. माटे एने शुं दंड करीए?" राजाए कह्युं. "कोनुं राज्य अने कोनो पुत्र? हुं तो न्यायनेज सर्व वस्तु करतां श्रेष्ठ गणुं छुं. कह्युं छे के– १ दुर्जननो दंड करवो, २ सज्जननी पूजा करवी, ३ न्यायथी भंडारनी वृद्धि करवी, ४ पक्षपात न राखवो, अने ५ शत्रु थकी राज्यनी रक्षा करवी. एज राजाओने नित्य करवा योग्य पंच महा यज्ञ कह्या छे. सोमनीतिमां पण कह्युं छे के–राजाए पोताना पुत्रनो पण अपराधना अनुसारथी दंड करवो. माटे जे एने योग्य दंड होय ते कहो." राजाए एम कह्युं, तो पण ते विद्वान् लोको ज्यारे कांइ बोल्या नहीं, त्यारे "जे जीव बीजा जीवने जे रीते अने जे दुःख दे, ते जीवने ते दुःखना बदलामां ते रीते तेज दुःख मलवुं जोइए." तथा "कोइ अपकार करे तो तेनो अवश्य पाछो बदलो वालवो जोइए" इत्यादि नीतिशास्त्रना वचन उपरथी, राजाए पोतेज पुत्रने कयो दंड आपवो? तेनो निर्णय कर्यो. पछी घोडी मंगावीने पुत्रने कह्युं. "तुं अहिं मार्गमां सूइ रहे." पुत्र पण विनीत हतो तेथी पितानुं वचन मानी मार्गमां सूइ रह्यो. राजाए पोताना सेवकोने कह्युं. "एना उपरथी दोडती घोडी लइ जाओ." राजानुं ए वचन कोइए मान्युं नहीं. त्यारे सर्व लोकोए वार्यो, तो पण राजा पोते घोडी उपर असवार थयो, अने घोडीने दोडावीने पुत्रना शरीर उपर लइ जाय छे, एटलामां राज्यनी अधिष्ठायिका देवीए प्रकट थई पुष्पवृष्टि करीने कह्युं के. "हे राजन! में त्हारी परीक्षा करी. प्राण करतां पण वल्लभ एवा पोताना पुत्रथी पण तने न्याय प्रिय छे, एमां संशय नथी. माटे तुं चिरकाल निर्विघ्नपणे राज्य कर." आ रीते न्यायने विषे तत्पर रहेवा उपर दृष्टांत कह्युं.

हवे जे राजाना अधिकारी छे, ते जो अभयकुमार, चाणाक्य प्रमुख

पुरुषनी पेठे राजानुं अने प्रजानुं हित थाय तेवी रीते राजकार्य करे तो, तेमना काममां धर्मने विरोध न आवे. कह्युं वे के-केवल राजानुंज हितकरनारो माणस प्रजानो शत्रु थाय वे, अने केवल प्रजानुंज हित करनारो माणस राजाथी त्यजी देवाय वे. एवी रीते एकना हितमां बीजानुं अहित समायलुं होवाथी राजा अने प्रजा ए बन्नेनुं हित करनारो अधिकारी डुर्लन्न वे. वणिक् प्रमुख लोकोए चोख्खो व्यवहार राखवो, एटले धर्मने विरोध न आवे. (६). तेज वात मूलगाथामां कहे वे.

(मूलगाथा.)

ववहारसुद्धि देसा-
इविरुद्धचाय उचित्रचरणोहिं ॥
तो कुणइ अत्थचिंतं,
निवाहिंतो निअं धम्मं ॥ ७ ॥

नावार्थः- पूर्वे कहेली धर्मक्रिया करी रह्या पठी, अर्थचिंता (धन संपादन करवा संबंधी विचार) करे. ते करतां त्रण वस्तु उपर अवश्य ध्यान राखवुं जोइए. एक तो धन प्रमुख मेलववानुं साधन एवा व्यवहारनी निर्दोषता राखवी. अर्थात् व्यवहारमां मन, वचन अने काय ए त्रणे सरल राखवां. कपट न करवुं. बीजुं जे देशमां रहीए, ते देशमां लोकविरुद्ध गणायलां कृत्यो न करवां. त्रीजुं उचित कृत्यो अवश्य करवां. आ त्रणेनुं विस्तारथी विवेचन आगल आवशे. ते ध्यानमां राखीने धननी चिंता करवी. चोथी अवश्य ध्यानमां राखवा योग्य वात ए वे के, पोताना अंगीकार करेला धर्मनो तथा आदरेला व्रतनो निर्वाह थाय, परंतु कोइ स्थले कोइपण रीते तेने (धर्मने अने व्रत प्रमुखने) लोन्नथी अथवा नूल विगेरेथी पण हरकत न आवे एवी रीते धननी चिंता करवी. कह्युं वे के- एवी कोइ पण वस्तु नथी के, जे द्रव्यथी न मेलवी शकाय. माटे बुद्धिशाली पुरुषे सर्व प्रकारना प्रयत्न करीने धन संपादन करवुं. आ ठेकाणे "अर्थचिंता करवी" एम आगम कहेतुं नथी. कारण के,

माणस मात्र अनादि कालनी परिग्रह संज्ञाथी पोतानी मेलेज अर्थचिंता करे छे. केवलिजाषित आगम तेवा सावद्य व्यापारमां जीवोनी प्रवृत्ति शा माटे करावे ! अनादि कालनी संज्ञाथी सुश्रावकने अर्थचिंता करवी पडे, त्यारे तेणे धर्म प्रमुखने बाध न आवे तेम करवी, एटलीज आगमनी आज्ञा छे. लोक जेम इहलोकना (संसार संबंधी) कार्यमां सर्व आरंज्ञ करीने अहोरात्र उद्यम करे छे, तेना एक लाखमा अंश जेटलो पण उद्यम जो धर्मने विषे करे, तो शुं मेलववानुं बाकी रहे ?

माणसनी आजीविका १ व्यापार, २ विद्या, ३ खेती, ४ गाय बकरां प्रमुख पशुनुं रक्षण, ५ कला कौशल, ६ सेवा अने ७ जिक्षा ए सात उपायथी थाय छे. तेमां वणिग् लोको व्यापारथी, वैद्य प्रमुख लोको पोतानी विद्याथी, कणबी लोको खेतीथी, गोवाल तथा जरवाड लोको गाय प्रमुखना रक्षणथी, चित्रकार, सूतार प्रमुख लोको पोतानी कारीगरीथी, सेवक लोको सेवाथी अने जिखारी लोको जिक्षाथी पोतानी आजीविका करे छे. तेमां धान्य, घृत, तेल, कपास, सूतर, कापड, तांबा पितल प्रमुख धातु, मोती, ऊवेरात, नाणुं प्रमुख करियाणाना जेदथी अनेक प्रकारना व्यापार छे. “ त्रणसो साठ प्रकारनां करियाणां छे ” एवी लोकमां प्रसिद्धि छे. पेटाना जेद गणवा जइए तो व्यापारनी संख्यानो पार आवे एम नथी. व्याजे धीरवुं ए पण व्यापारनी अंदरज समाय छे.

औषध, रस, रसायन, चूर्ण, अंजन, वास्तु, शकुन, निमित्त, सामुद्रिक, धर्म, अर्थ, काम, ज्योतिष, तर्क प्रमुख जेदथी नाना प्रकारनी विद्याउ छे. तेमां वैद्यविद्या अने गांधीपणुं ए बे विद्या प्राये मातुं ध्यान थवानो संजव होवाथी विशेष गुणकारी नथी. कोइ धनवान् पुरुष मांदो पडी जाय अथवा बीजा कोइ एवाज प्रसंगे वैद्यने तथा गांधीने घणो लाज थाय छे, ठेकाणे ठेकाणे बहुमान मले छे. कह्युं छे के—शरीरे रोग थाय त्यारे वैद्य पिता सरखो छे. तथा रोगिना मित्र वैद्य. राजाना मित्र हाजी हाजी करी मिष्ट वचन बोलनारा, संसारी डुःखथी पीडायला माणसना मित्र मुनिराज अने लक्ष्मी खोइने बेठेला पुरुषोना मित्र ज्योतिषी जाणवा.

व्यापारमां व्यापार गांधीनोज सरस छे. कारण के, ते व्यापारमां एक टके खरीदेली वस्तु सो टके वेचाय छे. आ सर्व वात साची छे. वैद्य-

ने तथा गांधीने लाभ तथा मान घणुं मळे छे; परंतु एवो नियम छे के, जेने जे कारणथी लाभ थाय छे, ते माणस तेवुं कारण हमेशां बनी आववानी इच्छा राखे छे. कह्युं छे के— सुभटो रणसंग्रामनी, वैद्यो म्होटा म्होटा धनवंत लोकोनी मांदगीनी, ब्राह्मणो घणा मरणोनी अने निर्ग्रंथ मुनिओ लोकमां सुभिक्षनी तथा क्षेमकुशलनी इच्छा करे छे. मनमां धन उपार्जवानी इच्छा राखनार जे वैद्य लोको मांदा पडवानी इच्छा करे छे, रोगी माणसना रोगने औषधथी साजा थता अटकावीने द्रव्य लोभथी उलटी तेनी वृद्धि करे छे, एवा वैद्यना मनमां दया ते क्यांथीज होय? केटलाक वैद्य तो पोताना साधर्मी, दरिद्री, अनाथ, मरणने कांठे आवेला एवा लोको पासेथी पण बलात्कारे द्रव्य लेवाने इच्छे छे. अभक्ष्य वस्तु पण औषधमां नांखी रोगीने खवरावे, अने द्वारिकाना अभव्य वैद्य धन्वंतरिनी पेठे जात जातनां औषध प्रमुखना कपटथी लोकोने ठगे छे. हवे थोडो लोभ राखनारा, परोपकारी अने सारी प्रकृतिना जे वैद्यो छे, तेमनी वैद्यविद्या ऋषभ देव भगवान्‌ना जीव जीवानंद वैद्यनी पेठे इहलोके तथा परलोके गुणकारी जाणवी.

हवे, खेती त्रण प्रकारनी छे. एक वरसादना जलथी थनारी, बीजी कूवा प्रमुखना जलथी तथा त्रीजी बन्नेना जलथी थनारी, गाय, भेंस, बकरी, ऊंट, बलद, घोडा हाथी प्रमुख जानवरो पालीने पोतानी आजीविका करवी ते पशुरक्षावृत्ति कहेवाय छे. ते पालवानां जानवर जातजातनां होवाथी अनेक प्रकारनी छे. खेती अने पशुरक्षावृत्ति ए बन्ने विवेकी माणसने करवा योग्य नथी. कह्युं छे के— हाथीना दांतने विषे राजाओनी लक्ष्मी, बलदना खंध उपर खेडूत लोकोनी लक्ष्मी, खड्गनी धारा उपर सुभटोनी लक्ष्मी तथा शृंगारेला स्तन उपर वेश्याओनी लक्ष्मी रहे छे. कदाचित् बीजी कांइ वृत्ति न होय, अने खेतीज करवी पडे तो वाववानो समय विगेरे बराबर ध्यानमां राखवो. तथा पशुरक्षावृत्ति करवी पडे तो मनमां घणी दया राखवी. कह्युं छे के— जे खेडुत वाववानो समय, भूमीनो भाग केवो छे? ते, तथा तेमां कयो पाक आवे? ते जाणे, अने मार्गमां आवेलुं खेतर मूकी दे, तेनेज घणो लाभ थाय. तेमज जे माणस द्रव्य प्राप्तिने अर्थे पशुरक्षावृत्ति करतो होय, तेणे पोताना मननी अंदर रहेलो दयाभाव छोडवो

नहीं. ते काममां सर्व ठेकाणे पोते जागृत रही ठविछेद विगेरे वर्जवुं.

हवे शिल्पकला सो जातनी छे, कह्युं छे के- कुंभार, लुहार, चित्रकार, सूतार, अने घांयजो ए पांचनां पांच शिल्पज (कारीगरी) मुख्य छे. पाछा एकेक शिल्पना वीस वीस पेटाना भेद गणतां सर्व मली सो भेद थाय छे. प्रत्येक माणसनी शिल्पकला एकनी बीजाथी जूदी पडनारी होवाथी जूदी गणीए तो घणाज भेद थाय. आचार्यना उपदेशथी थएलुं ते शिल्प कहेवाय छे. उपर कहेलां पांच शिल्प ऋषभ देव भगवानना उपदेशथी चालतां आवेलां छे. आचार्यना उपदेश विना जे केवल लोकपरंपराथी चालतुं आवेलुं खेती व्यापार प्रमुख ते कर्म कहेवाय छे. सिद्धांतमां कह्युं छे के- आचार्यना उपदेशथी थएलुं शिल्प अने उपदेशथी न थएलुं ते कर्म कहेवाय छे. कुंभारनुं, लुहारनुं, चित्रकारनुं इत्यादिक शिल्पना भेद छे, अने खेती, व्यापार प्रमुख कर्मना भेद छे. खेती, व्यापार अने पशुरक्षावृत्ति ए त्रण कर्म अहिं प्रत्यक्ष कह्यां. बाकी रहेलां कर्म प्राये शिल्प विगेरेमां समाइ जाय छे. पुरुषोनी तथा स्त्रीउनी कलाउ केटलीक विद्यामां अने केटलीक शिल्पमां समाइ जाय छे. कर्मना सामान्यथी चार प्रकार छे. कह्युं छे के- बुद्धिथी कर्म (कार्य) करनारा उत्तम, हाथथी कर्म करनारा मध्यम, पगथी कर्म करनारा अधम अने मस्तकथी (भार उपाडीने) कर्म करनारा अधममां अधम जाणवा. हवे बुद्धिथी कर्म करवा उपर दृष्टांत कहीए छीए.

चंपा नगरीमां मदन नामे धनश्रेष्टीनो पुत्र हतो. तेणे बुद्धि आपनारा लोकोनी डुकाने जइ पांचसो द्रम्म आपी एक बुद्धि लीधी के, " बे जणा लढता होय त्यां उभा रहेवुं नहीं. " घेर आव्यो त्यारे मित्रोए पांचसो द्रम्मनी बुद्धि सांभली तेनी घणी मश्करी करी, तथा पिताए पण घणो ठपको आप्यो. तेथी ते मदन बुद्धि पाछी आपी पोताना द्रम्म लेवा डुकानवाला पासे आव्यो. डुकानदारे कह्युं के, "ज्यां बे जणानी लढाइ चालती होय, त्यां अवश्य उभा रहेवुं. " एम तुं कबूल करतो होय तो त्हारा द्रम्म पाछा आपुं. " ते वात कबूल करवाथी डुकानदारे मदनने पांचसो द्रम्म पाछा आप्या. हवे एक समये मार्गमां बे सुभटो-

१ खांसी करवी, नाक छिंकवा विगेरे.

नो कांई विवाद थतो हतो, त्यारे मदन तेमनी पासे उन्नो रह्यो. बन्ने सुन्नटोए मदनने पोताना साक्षी तरीके जणाव्यो. न्याय करवानो समय आव्यो, त्यारे राजाए मदनने साक्षी तरीके बोलाव्यो. त्यारे बन्ने सुन्नटोए मदनने कह्युं के, "जो म्हारी तरफेणमां साक्षी नहि पूरे, तो त्हारुं आवी रह्युं एम समजजे." एवी धमकीथी आकुल व्याकुल थएला धनश्रेष्ठीए पोताना पुत्रना रक्षणने अर्थे क्रोड द्रम्म खरचीने बुद्धि देनारनी पासेथी एक बुद्धि लीधी के, "तुं त्हारा पुत्रने गांडो कर." एम करवाथी धनश्रेष्ठी सुखी थयो. ए बुद्धिकर्म उपर दृष्टांत कह्युं.

व्यापार प्रमुख करनारा लोको हाथथी काम करनारा जाणवा. दूतपणुं विगेरे काम करनारा लोको पगथी काम करनारा जाणवा. न्नार उपाडनारा विगेरे लोको मस्तकथी काम करनारा जाणवा. १ राजानी, २ राजाना अमलदार लोकोनी, ३ श्रेष्ठीनी अने ४ वीजा लोकोनी मली चार प्रकारनी सेवा छे. राजादिकनी सेवा अहोरात्र परवशता प्रमुख न्नोगववुं पडतुं होवाथी जेवा तेवा माणसथी थाय तेम नथी. कह्युं छे के– जो सेवक कांइ न बोले, तो मूगो कहेवाय, जो बूटथी बोले तो बकनारो कहेवाय, जो पासे बेसी रहे तो धीठो कहेवाय, जो आघो बेसे तो बुद्धिहीन कहेवाय, स्वामी कहे ते सर्व सहन करे तो कायर कहेवाय, जो न सहन करे तो हलका कुलनो कहेवाय, माटे योगीउथी पण न जाणी शकाय एवो सेवाधर्म वहुज कठण छे. जे पोतानी उन्नति थवाने अर्थे नीचुं माथुं नमावे, पोतानी आजीविकाने अर्थे प्राण आपवा पण तैयार थाय, अने सुख प्राप्तिने अर्थे दुःखी थाय, एवा सेवक करतां वीजो कोण मूर्ख हशे ?

पारकी सेवा करवी ते श्वानवृत्ति समान छे, एम कहेनारा लोकोए वरावर विचार कस्यो जणातो नथी, कारण के, श्वान धणीनी खुशामत पूंछडीथी करे छे, अने सेवक तो धणीनी खुशामत माथुं नमावी नमावीने करे छे. माटे सेवकनी वृत्ति श्वान करतां पण नीच छे. एम छतां पण वीजी कोइ रीते निर्वाह न थाय तो, सेवा करीने पण विवेकी पुरुषे पोतानो निर्वाह करवो. कह्युं छे के–म्होटो श्रीमान् होय तेणे व्यापार करवो, अल्प धनवान् होय तेणे खेती करवी, अने सर्व उद्यम ज्यारे तूटा

पडे, त्यारे छेवट सेवा करवी. समजु, उपकारनो जाण तथा जेनामां वी-जा एवाज गुण होय, ते धणीनी सेवा करवी. कह्युं छे के– जे काननो काचो न होय, तथा शूरवीर, करेला उपकारनो जाण, पोतानुं सत्व राखनारो, गुणी, दाता, गुण उपर प्रीति राखनारो एवो धणी सेवकने जाग्यथीज मळे छे. क्रूर, व्यसनी, लोजी, नीच, घणा काळनो रोगी, मूर्ख अने अन्यायी एवा माणसने कदि पण पोतानो अधिपति न करवो. जे माणस अविवेकी राजा पासेथी पोते ऋद्धिवंत थवाने इछे छे, ते पोताने ऋद्धि प्राप्त थवाने अर्थे सो योजन पगे जवानी धारणा करे छे, अर्थात् ते नकामी एम समजवुं. कामंदकीय नीतिसारमां पण कह्युं छे के– वृद्ध पुरुषोनी सम्मतिथी चालनारो राजा सत्पुरुषोने मान्य थाय छे. कारण के, खराब चालना लोको कदाचित् तेने खोटे मार्गे दोरे, तो पण ते जाय न हीं. धणीए पण सेवकना गुण प्रमाणे तेनो आदर सत्कार करवो जोइए. कह्युं छे के– ज्यारे राजा सारा तथा नरसा सर्वे सेवकोने सरखी पंक्तिमां गणे, त्यारे उद्यम करवाने समर्थ एवा सेवकोनो उत्साह जागी जाय छे.

सेवके पण पोताने विषे जक्ति, चतुरता प्रमुख अवश्य राखवांज जोइए. कह्युं छे के–सेवक धणी उपर घणी प्रीति राखनारो होय, तो पण ते जो बुद्धिहीन अने कायर होय तो तेथी धणीने शुं लाज थवानो! तथा सेवक बुद्धिशाली अने पराक्रमी होय, तो पण ते जो धणी उपर प्रीति राखनारो न होय तो तेथी पण शुं लाज थवानो? माटे जेमनामां बुद्धि, शूरवीरपणुं, अने प्रीति ए त्रण गुण होय, तेज राजाना संपत्काळमां तथा विपत्काळमां उपयोगी थइ पडे एवा जाणवा, अने जेमनामां एवा गुण न होय, ते सेवक स्त्री समान समजवा. कदाचित् राजा प्रसन्न थाय तो ते सेवकोने मान मात्र आपे छे, पण सेवको तो ते मानना बदलामां वखते पोताना प्राण आपीने पण राजा उपर उपकार करे छे. सेवके राजादिकनी सेवा घणी चतुराइथी करवी. कह्युं छे के– सेवके सर्प, व्याघ्र, गज अने सिंह एवा क्रूर जीवोने पण उपायथी वश करेला जोइने मनमां विचारवुं के. बुद्धिशाली अने डाह्या पुरुषोने "राजाने वश करवो" ए वात शी गणत्रीमां? राजादिकने वश करवानो प्रकार नीतिशास्त्र प्रमुख ग्रंथोमां कह्यो छे, ते आ रीतः– डाह्या सेवके धणीनी पासूए बेसवुं. तेना मुख तरफ

दृष्टि राखवी, हाथ जोडवा, अने धणीनो स्वभाव जाणीने सर्व कार्यो साधवां. सेवके सभामां धणीनी पासे बहु नजीक न बेसवुं, तथा बहु दूर पण न बेसवुं, धणीना आसन जेटला अथवा तेथी वधारे ऊंचा आसन उपर पण न बेसवुं. धणीनी आगल तेम पाछल पण न बेसवुं. कारण के, बहु नजीक बेसे तो धणीने अकलामण थाय, बहु दूर बेसे तो बुद्धिहीन कहेवाय, आगल बेसे तो बीजा कोइ माणसने खोटुं लागे, अने पाछल बेसे तो धणीनी दृष्टि न पडे, माटे उपर कह्या प्रमाणे बेसवुं.

थाकी गएलो, क्षुधाथी तथा तृषाथी पीडायलो, क्रोध पामेलो, कोई कार्यमां रोकायलो, सुवानो विचार करनारो, तथा बीजा कोइनी विनंती सांभलवामां रोकायलो एवी अवस्थामां धणी होय, ते समये सेवके तेने कांइ वात कहेवानी होय तो कहेवी नहीं. सेवके जेम राजानी साथे तेमज राजमाता, पट्टराणी, पाटवी कुमार, मुख्यमंत्री, राजगुरु अने द्वारपाल एटला माणसोनी साथे पण वर्तवुं. "पूर्वे मेंज ए सलगाव्यो छे, माटे हुं एनी अवहीलना करुं, तो पण ए मने बालशे नहीं." एवी खोटी समजथी जो कोइ माणस पोतानी आंगली दीवा उपर धरे, तो ते तत्काल बाली नांखे छे, तेम "मेंज एने हिकमतथी राजपदवीने पहोचाड्यो छे, माटे गमे ते करुं तो पण म्हारा उपर ए रुष्ट थाय नहीं. एवी खोटी समजथी जो कोइ माणस राजाने आंगली अडाडे, तो पण ते रुष्ट थया वगर रहे नहीं. माटे ते रुष्ट न थाय तेम चालवुं. कोइ पुरुष राजाने घणो मान्य होय, तो पण मनमां तेणे ते वातनो गर्व न करवो. कारण के, "गर्व विनाशनुं मूल छे." एम कह्युं छे. आ विषय उपर एक वात सांभलवामां छे ते आ रीतेः—

दिल्ली नगरीमां बादशाहना म्होटा प्रधानने घणो गर्व थयो. ते मनमां एम समजवा लाग्यो के, "राज्य म्हारा आधार उपरज टकी रह्युं छे" एक समये कोइ म्होटा माणस आगल तेणे तेवी गर्वनी वात पण प्रकट करी. ते वात बादशाहने काने जतांज तेणे मुख्य प्रधानने पद उपरथी उतारी मूक्यो, अने तेनी जग्या उपर हाथमां रापडी राखनारो एक नजीकमां मोची हतो, तेने राख्यो. ते कामकाजना कागल उपर सहीनी निशानी तरीके रापडी लखतो हतो. तेनो वंश हजी पण दिल्लीमां मान्य छे.

आ रीते राजादिक प्रसन्न थाय तो ऐश्वर्य प्रमुखनो लाभ थवो अशक्य नथी. कह्युं छे के–शेलडीनुं खेतर, समुद्र, योनि पोषण अने राजानो प्रसाद एटलावानां तत्काल दरिद्रपणुं दूर करे छे. सुखनी वांछा करनारा अभिमानी लोको राज प्रमुख लोकोनी सेवा करवानी भले निंदा करो; पण राजसेवा कर्या वगर स्वजननो उद्धार अने शत्रुनो संहार थाय नहीं. कुमारपाल नासी गयो, त्यारे बोसिर ब्राह्मणे तेने सहायता आपी, तेथी तेणे प्रसन्न थइ अवसर आवतां ते ब्राह्मणने लाटदेशनुं राज्य आप्युं. कोइ देवराज नामे राजपुत्र जितशत्रु राजाने त्यां पोलियानुं काम करतो हतो. तेणे एक समये सर्पनो उपद्रव दूर कर्यो, तेथी प्रसन्न थएला जितशत्रु राजा ते देवराजने पोतानुं राज्य आपी पोते दीक्षा लई सिद्ध थयो. मंत्री, श्रेष्ठी, सेनापति प्रमुखनां सर्व कामो पण राजसेवामांज समाइ जाय छे. ए मंत्री प्रमुखनां कामो घणां पापमय छे, अने परिणामे कडवां छे. माटे खरेखर जोतां श्रावके ते वर्जवां. कह्युं छे के–जे माणसने जे अधिकार उपर राखीए, तेमां ते चोरी कर्या वगर रहे नहीं जुओ, धोबी पोतानां पहेरवानां वस्त्र वेचाथी लइने पहेरे छे के शुं? मनमां अधिक अधिक चिंता उत्पन्न करनारा अधिकार कारागृह समान छे. राजाना अधिकारीओने प्रथम नहीं पण परिणामे बंधन थाय छे.

हवे सुश्रावक सर्वथा राजाओनुं कामकाज करवानुं मूकी न शके, तो पण गुप्तिपाल, कोटवाल, सीमापाल प्रमुखना अधिकार तो घणाज पापमय अने निर्दय माणसथी बनी शके एवा छे, माटे श्रद्धावंत श्रावके ते अवश्य वर्जवा. कह्युं छे के–तलार, कोटवाल, सीमापाल, पटेल प्रमुख अधिकारी कोइ माणसने पण सुख देता नथी. बाकीना अधिकार कदाचित् कोइ श्रावक स्वीकारे तो, तेणे मंत्री वस्तुपाल तथा पृथ्वीधरनी पेठे श्रावकोनी सुकृतनी कीर्ति थाय, तेवी रीते ते अधिकार चलाववा. कह्युं छे के–जे माणसोए पापमय एवां राजकार्यो करतां छतां, तेनी साथे धर्मनां कृत्यो करीने पुण्य उपार्ज्युं नहीं, ते माणसोने द्रव्यने अर्थे धूल धोनारा लोको करतां पण हुं मूढ जाणुं छुं. पोतानी उपर राजानी घणी कृपा होय तो पण तेनुं शाश्वतपणुं धारी राजाना कोइ पण माणसने कोपाववो नहीं. तथा राजा आपणने कांइ कार्य करवा सोंपे तो ग-

जा पासे ते काम उपर उपरी माणस मागवो. सुश्रावके आ रीते राजसेवा करवी. ते बनतां सूधी श्रावक राजानी ज करवी. ए उचित छे. कह्युं छे के-श्रावके ज्ञान अने दर्शन संपादन करेला कोइ श्रावकने घेर दासपणे रहेवुं ते पण श्रेष्ठ छे, पण मिथ्यात्वथी मूढमति थएलो कोइ म्होटो राजा अथवा चक्रवर्त्ति होय, तो तेने घेर रहेवुं श्रेष्ठ नथी. हवे कदाचित् बीजुं कांइ निर्वाहनुं साधन न होय, तो समकितना पच्चक्खाणमां " वित्ती-कंतारेणं " एवो आगार राख्यो छे, तेथी कोइ श्रावक जो मिथ्यादृ-ष्टिनी सेवा करे, तो पण तेणे पोतानी शक्तिथी अने युक्ति करी शकाय तेटली स्वधर्मिनी पीडा टालवी. तथा बीजा कोइ प्रकारे थोडो पण श्रा-वकने घेर निर्वाह थवानो योग मले, तो मिथ्यादृष्टिनी सेवा मूकी देवी. ए प्रकारे सेवाविधि कह्यो.

सुवर्ण प्रमुख धातु, धान्य, वस्त्र इत्यादि वस्तुना भेदथी भिक्षा अ-नेक प्रकारनी छे. तेमां सर्वसंग परित्याग करनारा मुनिराजनी धर्मका-र्यना रक्षणने अर्थे आहार, वस्त्र, पात्र प्रमुख वस्तुनी भिक्षा उचित छे. कह्युं छे के- हे भगवति भिक्षे ! तुं प्रतिदिन परिश्रम विना मली शके एवी छे, भिक्षुक लोकोनी माता समान छे, साधु मुनिराजनी तो कल्पवल्ली छे, राजाउ पण तने नमे छे, तथा तुं नरकने टालनारी छे, माटे हुं तने नमस्कार करुं छुं. बाकी सर्वे प्रकारनी भिक्षा माणसने अति-शय लघुता उत्पन्न करनारी छे कह्युं छे. के-माणस ज्यां सूधी मुखमांथी "आपो" एवो शब्द काढे नहीं, अर्थात् याचना करे नहीं. त्यां सूधी तेनां रूप, गुण, लज्जा, सत्यता, कुलीनता अने अहंकार रहेलां छे एम जाणवुं. तृण बीजी वस्तु करतां (हलकुं) छे, रु तृण करतां हलकुं छे, अने या-चक तो रु करतां पण हलको छे, त्यारे एने पवन केम उडाडीने लइ जतो नथी ? तेनुं कारण ए छे के, पवनना मनमां एवो भय रहे छे के, हुं एने (याचकने) लइ जऊं तो म्हारी पासे ए कांइ मागशे ? रोगी, घणा काल सूधी प्रवास करनार, नित्य पारकुं अन्न भक्षण करनार अने पारके घेर सुइ रहेनार एटला माणसोनुं जीवित मरण समान छे. एट-लुंज नहि पण मरण पामवुं ते एमने सारी विश्रांति छे. भिक्षा मागीने निर्वाह करनारो माणस निष्कालजी, बहु खानारो, आलसु अने घणी

निद्रा लेनारो होवाथी जगत्मां तदन नकामो थाय छे. एवी वात संभलाय छे के–

कोई कापालिकना भिक्षा मागवाना ठीकरामां एक घांचीना बलदे मुख घाल्युं. त्यारे घणो कोलाहल करीने कापालिके कह्युं के, "मने बीजी घणी भिक्षा मलशे, पण ए बलदे भिक्षाना पात्रमां मुख घाल्युं, तेथी रखेने एनामां भिक्षाचरना आलस, बहु निद्रा प्रमुख गुण आवे, अने तमने नकामो थई पडे ! माटे मने बहु खेद थाय छे. " श्रीहरिभद्रसूरीए पांचमा अष्टकमां त्रण प्रकारनी भिक्षा कही छे. ते आ रीतेः–तत्वना जाण पुरुषोए १ सर्वसंपत्करी, २ पौरुषघ्नी, अने ३ वृत्तिभिक्षा. ए रीते त्रण प्रकारनी भिक्षा कही छे. गुरुनी आज्ञामां रहेला, धर्मध्यान प्रमुख शुभ ध्यान करनारा अने यावज्जीव सर्व आरंभथी निवृत्ती पामेला साधुउनी भिक्षा सर्वसंपत्करी कहेवाय छे. जे पुरुष पंच महाव्रतनो अंगीकार करीने यतिधर्मने विरोध आवे एवी रीते चाले, ते गृहस्थनी पेठे सावद्य आरंभ करनारा साधुनी भिक्षा पौरुषघ्नी कहेवाय छे. कारण के, धर्मनी लघुता उत्पन्न करनारो ते मूढ साधु, शरीरे पुष्ट छतां दीन थई भिक्षा मागीने उदरपोषण करे, तेथी तेनो केवल पुरुषार्थ नाश पामे छे. दरिद्री, आंधला, पांगला तथा बीजा पण जेमनाथी कांइ धंधो थइ शके एम नथी, ए लोको जे पोतानी आजीविकाने अर्थे भिक्षा मागे छे, ते वृत्तिभिक्षा कहेवाय छे. वृत्तिभिक्षामां बहु दोष नथी, कारण के, तेना मागनारा दरिद्री प्रमुख लोको धर्मने लघुता उपजावता नथी. मनमां दया लावी लोको तेमने भिक्षा आपे छे. माटे गृहस्थे अने विशेषे करी धर्मी श्रावके मागवी वर्जवी.

बीजुं कारण एवुं छे के, भिक्षा मागनार गृहस्थ गमे तेटलुं श्रेष्ठ धर्मानुष्ठान करे, तो पण जेम दुर्जननी मैत्रीथी, तेम तेथी लोकमां अवज्ञा, निंदा प्रमुखज थाय; अने जे जीव धर्मनी निंदा करावनारो थाय, तेने सम्यक्त्व प्राप्ति प्रमुख थवुं कठण छे. उघनिर्युक्तिमां साधु आश्रयी कह्युं छे के, षड्जीवनिकाय उपर दया राखनार संयमी साधु पण, आहार निहार करतां तथा गोचरीए अन्न ग्रहण करतां जो कांइ धर्मनी निंदा उपजावे, तो तेने बोधिलाभ दुर्लभ थाय. भिक्षा मागवाथी कोइने लक्ष्मी अने सुख प्र-

सुखनी प्राप्ति थती नथी. कह्युं छे के–पूर्ण लक्ष्मी व्यापारनी अंदर वसे छे, थोडी खेतीमां छे, सेवामां नहीं जेवी छे अने भिक्षामां तो बिलकूल लेज नही. उदरपोषण मात्र तो भिक्षाथी पण थाय छे, तेथी अंध प्रमुखने ते आजीविकानुं साधन थई पडे छे. मनुस्मृतिना चोथा अध्यायमां कह्युं छे के– ऋत, अमृत, मृत, प्रमृत अने सत्यानृत एटला उपायथी पोतानी आजीविका करवी, परंतु नीचनी सेवा करी पोतानो निर्वाह कदि पण न करवो. चौटामां पडेला दाणा वीणवा ते ऋत कहेवाय छे. याचना कर्या वगर मलेलुं ते अमृत अने याचना करवाथी मलेलुं ते मृत कहेवाय छे. प्रमृत ते खेती अने सत्यानृत एटले व्यापार जाणवो. वणिग् लोकोने मुख्य मार्गे तो द्रव्य संपादननुं साधन व्यापारज छे. कह्युं छे के– लक्ष्मी विष्णुना वक्षस्थले अथवा कमल वनमां रहेती नथी, पण पुरुषोना उद्यम रूप समुद्रमां तेनुं वसतीस्थान छे. विवेकी पुरुषे पोतानो अने पोताना मददगार, धन, बल, भाग्योदय, देश, काल प्रमुखनो विचार करीनेज व्यापार करवो. नहीं तो तूट विगेरे आववानो संभव रहे छे. अमे कह्युं छे के– बुद्धिशाली पुरुषे पोतानी शक्ति होय ते प्रमाणेज कार्य करवुं. तेम न करे तो कार्यनी असिद्धि, लज्जा, लोकमां उपहास, हीलना तथा लक्ष्मीनी अने बलनी हानि थाय. अन्य ग्रंथकारोए पण कह्युं छे के–देश कयो छे? म्हारा सहाय्यकारी केवा छे? काल केवो छे? म्हारे आवक तथा खरच केटलुं छे? हुं कोण छुं? अने म्हारी शक्ति केटली छे? ए वातनो नित्य वारंवार विचार करवो.

शीघ्र हाथ आवनारां, विघ्न विनानां, पोतानी सिद्धिने अर्थे घणां साधनो धरावनारां एवां कारणो प्रथमथीज शिघ्र कार्यनी सिद्धि सूचवे छे. यत्न वगर प्राप्त थनारी अने घणा यत्नथी पण प्राप्त न थनारी लक्ष्मी पुण्यमां अने पापमां केटलो भेद छे? ते जणावे छे. व्यापारना व्यवहारनी शुद्धि द्रव्य, क्षेत्र, काल अने भाव ए भेदथी चार प्रकारनी छे. तेमां द्रव्यथी तो पंदर कर्मादान प्रमुखनुं कारण एवुं करियाणुं सर्वथा वर्जवुं. कह्युं छे के– धर्मने पीडा करनारुं तथा लोकमां अपयश उत्पन्न करनारुं करियाणुं घणो लाभ थतो होय, तो पण पुण्यार्थी लोकोए ग्रहण न करवुं. तैयार थएलां वस्त्र, सूतर, नाणुं, सुवर्ण अने रूपुं प्रमुख व्यापारनी वस्तु प्राये निर्दोष

होय छे. व्यापारमां जेम आरंभ ओछो थाय, तेम हमेशां वर्त्तवुं. दुर्भिक्ष प्रमुख आवे छते बीजी कोई रीते निर्वाह न थतो होय तो, घणा आरंभथी थाय एवो व्यापार तथा खरकर्म प्रमुख पण करे. तथापि खरकर्म प्रमुख करवानी इच्छा मनमां न राखवी. तेवो प्रसंग आवे करवुं पडे तो पोताना आत्मानी अने गुरुनी साखे तेनी निंदा करवी. तथा मनमां लज्जा राखीनेज तेवां कार्य करवां.

सिद्धांतमां भाव श्रावकना लक्षणमां कह्युं छे के— सुश्रावक तीव्र आरंभ वर्जे, अने ते विना निर्वाह न थतो होय तो मनमां तेवा आरंभनी इच्छा न राखतां केवल निर्वाहने अर्थेज तीव्र आरंभ करे; पण आरंभ परिग्रह रहित एवा धन्य जीवोनी स्तुति करवी. तथा सर्व जीव उपर दयाभाव राखवो. जे मनथी पण कोइ जीवने पीडा उपजावता नथी अने जे आरंभना पापथी विरति पामेला छे, एवा धन्य महा मुनिओ त्रण कोटिये शुद्ध आहार ग्रहण करे छे. नहीं जोएलुं तथा नहीं पारखेलुं करियाणुं ग्रहण न करवुं. तथा जेने विषे लाभ थाय के, न थाय? एवी शंका होय, अथवा जेमां बीजी घणी वस्तु भेगी थएली होय एवुं करियाणुं घणा व्यापारिओए पांति (भाग) थी लेवुं. एटले वखते तोटो आवे तो सर्वेने सरखे भागे आवे. कह्युं छे के—व्यापारी पुरुष व्यापारमां धन मेलववा इच्छतो होय तो, तेणे करियाणां दीठा विना वहानुं न आपवुं, अने आपवुं होय तो बीजा व्यापारीओनी साथे आपवुं.

क्षेत्रथी तो ज्यां स्वचक्र,परचक्र,मांदगी, अने व्यसन प्रमुखनो उपद्रव न होय, तथा धर्मनी सर्व सामग्री होय, ते क्षेत्रमां व्यापार करवो. बीजे बहु लाभ थतो होय तो पण न करवो. कालथी तो बार मासनी अंदर आवती त्रण अठाइओ, पर्वतिथि व्यापारमां वर्जवी, अने वर्षादि ऋतु आश्रयी जे जे व्यापारनो सिद्धांतमां निषेध कर्यो छे, ते ते व्यापार पण वर्जवो. कइ ऋतुमां कयो व्यापार वर्जवो? ते आ ग्रंथमांज कहीशुं. भावथी तो व्यापारना घणा भेद छे. ते आ रीतेः—क्षत्रिय जातना व्यापारी तथा राजा विगेरे एमनी साथे थोडो व्यवहार कर्यो होय तो पण प्राये तेथी लाभ थतो नथी. पोताने हाथे आपेलुं द्रव्य मागतां पण जे लोकोथी भय राखवो पडे, तेवा शस्त्रधारी प्रमुख लोकोनी साथे थोडो

व्यवहार करवाथी पण लाभ क्यांथी थाय ? कह्युं छे के– श्रेष्ठ वणिके क्षत्रिय व्यापारी, ब्राह्मण व्यापारी तथा शस्त्रधारी एमनी साथे कोइ काले पण व्यवहार न राखवो. तथा पाछलथी विरोध करनारा लोकोनी साथे उधारनो व्यापार पण न करवो. कह्युं छे के– वस्तु उधार न आपतां संग्रह करी राखे, तो पण अवसर आवे तेना वेचवाथी मूल द्रव्य जेटलुं द्रव्य तो उपजशे. पण विरोध करनारा लोकोने उधार आप्युं होय तो तेटलुं द्रव्य पण उत्पन्न न थाय. तेमां विशेषे करी नट, विट (वेश्याना दलाल), वेश्या तथा द्यूतकार (जुगारी) एमनी साथे उधारनो व्यापार थोडो पण न करवो. कारण के, तेथी मूल द्रव्यनो पण नाश थाय छे. व्याज वटावनो व्यापार पण जेटलुं द्रव्य आपवुं होय, ते करतां अधिक मूल्यनी वस्तु गिरवी राखीनेज करवो उचित छे. तेम न करे तो, उघराणी करतां घणो क्लेश तथा विरोध थाय. वखते धर्मनी हानि थाय, तथा लांघवा बेसवा प्रमुख अनेक अनर्थ पण उत्पन्न थाय. आ विषय उपर एक वात संभलाय छे ते आ रीतेः–

जिनदत्त नामे एक श्रेष्ठी तथा तेनो मुग्ध नामे एक पुत्र हतो. मुग्ध पोताना नाम प्रमाणे घणो मुग्ध (भोलो) हतो. पोताना पितानी कृपाथी ते सुखमां लीलालहेर करतो हतो. अवसर आवतां जिनदत्त श्रेष्ठीए दस पेढीथी शुद्ध कुलमां उत्पन्न थएली नंदिवर्धन श्रेष्ठीनी कन्यानी साथे म्होटा उत्सवथी पोताना पुत्रने परणाव्यो. आगल जतां पुत्रनी मुग्धता जेवी पूर्वे हती तेवीज जोवामां आवी, त्यारे जिनदत्त श्रेष्ठीए गूढ अर्थना वचनथी तेने आ रीते उपदेश कर्यो. "हे वत्स ! १ सर्व ठेकाणे दांतनो पडदो राखवो. २ कोइने व्याजे द्रव्य धीर्या पछी तेनी उघराणी न करवी. ३ बंधनमां पडेली स्त्रीने मारवी. ४ मीठुंज भोजन करवुं. ५ सुखेज निद्रा लेवी. ६ गामे गाम घर करवुं. ७ दरिद्रावस्था आवे तो गंगातट खोदवो. ८ उपर कहेली वातमां कांइ संशय पडे तो पाटलिपुत्र नगरे जइ त्यां सोमदत्त श्रेष्ठी नामे म्हारो मित्र रहे छे, तेने पूछवुं." मुग्धश्रेष्ठीए पितानो एवो उपदेश सांभल्यो, पण तेनो भावार्थ तेना ध्यानमां उतर्यो नहीं. आगल जतां ते मुग्धश्रेष्ठी घणो खेद पाम्यो. भोलपणमां सर्व द्रव्य खोयुं. स्त्री प्रमुख लोकोने ते अप्रिय लागवा लाग्यो. " एके

काम एनुं सिद्ध थतुं नथी. एनी पासेनुं द्रव्य पण खूटी गयुं. ए महा मूर्ख छे." एवी रीते लोकमां तेनी हांसी थवा लागी.

पछी ते (मुग्ध श्रेष्ठी) पाटलीपुत्र नगरे गयो. सोमदत्त श्रेष्ठीने पिताना उपदेशनो भावार्थ पूछ्यो. सोमदत्ते कह्युं. "१ सर्व ठेकाणे दांतनो पडदो राखवो एटले मुखमांथी अप्रिय वचन काढवुं नहीं. अर्थात् सर्व लोकोने प्रिय लागे एवुं हितकारी वचन बोलवुं. २ कोइने व्याजे द्रव्य धीर्या पछी तेनी उघराणी न करवी. एटले प्रथमथीज अधिक मूल्य-वाली वस्तु गिरवी राखीने द्रव्य धीरवुं के, जेथी देणदार पोते आवीने व्याज सहित द्रव्य पाछुं आपी जाय. ३ बंधनमां पडेली स्त्रीने मारवी एटले पोतानी स्त्रीने जो पुत्र अथवा पुत्री थइ होय, तोज तेने ताडना करवी. तेम न होय तो ते ताडना करवाथी रोष करीने पियर अथवा बीजे कोइ स्थले जाय. अथवा कूवामां पडीने किंवा बीजी कोइ रीते आ-पघात करे. ४ मीठुंज भोजन करवुं, एटले ज्यां प्रीति तथा आदर दे-खाय त्यांज भोजन करवुं. कारण के, प्रीति तथा आदर एज भोजननी खरेखर मीठाश छे. अथवा भूख लागे त्यारेज खावुं एटले सर्व मीठुंज लागे. ५ सुखेज निद्रा करवी एटले ज्यां कोइ प्रकारनी शंका न होय, त्यांज रहेवुं एटले त्यां सुखे निद्रा आवे. अथवा आंखमां निद्रा आवे, त्यारेज सूइ रहेवुं, एटले सुखे निद्रा आवे. ६ गामे गाम घर करवुं ए-टले गामे गाम एवी मैत्री करवी के, जेथी पोताना घरनी पेठे त्यां भो-जनादिक सुखे मळी शके. ७ दरिद्रावस्था आवे तो गंगातट खोदवो एटले ह्मारा घरमां ज्यां गंगा नामे गाय बंधाय छे, ते भूमि खोदवी. जेथी पिताए दाटी राखेलुं निधान तने झट मळे." सोमदत्त श्रेष्ठीना मुखथी ए भावार्थ सांभळी मुग्धश्रेष्ठीए ते प्रमाणे कर्युं, तेथी ते द्रव्यवान, सुखी अने लोकमां मान्य थयो. ए रीते पुत्रशिक्षानुं दृष्टांत कह्युं.

माटे उधारनो व्यवहार नज राखवो. कदाचित् ते विना न चाले तो सत्य बोलनार लोकोनी साथेज राखवो. व्याज पण देश, काल प्रमुखनो विचार करीनेज एक, बे, त्रण, चार, पांच अथवा एथी वधारे टका लेवुं. पण ते एवी रीते के, जेथी श्रेष्ठ लोकोमां आपणी हांसी न थाय. देवादारे पण कहेली मुदतनी अंदरज देवुं पाछुं आपवुं. कारण के, माणसनी प्रति-

ष्टा मुखमांथी नीकलेलुं वचन पालवा उपरज आधार राखे छे. कह्युं छे के–जेटलां वचननो निर्वाह करी शको, तेटलांज वचन तमे मुखमांथी बहार काढो. अर्धा मार्गमां मूकवो न पडे, तेटलोज भार प्रथमथी उपाडवो. कदाचित् कांइ उचिंता कारणथी धननी हानी थइ जाय, अने तेथी करेली काल मर्यादामां रुण पाछुं न वाली शके, तो कटके कटके लेवानुं कबूल करावी लेणदारने संतोष करवो. एम न करे तो विश्वास उठी जवाथी व्यवहारमां भंगाण आवे.

विवेकी पुरुषे पोतानी सर्व शक्तिथी रुण उतारवानो प्रयत्न करवो. आ भवे अने परभवे दुःख देनारुं रुण क्षण मात्र पण माथे राखे एवो कोण मूढमति हशे? कह्युं छे के–धर्मनो आरंभ, रुण उतारवुं, कन्यादान, धन मेलववुं, शत्रुनो उछेद, अने अग्निनो तथा रोगनो उपद्रव मटाडवो एटलांवानां जेम बने तेम जलदीथी करवां. शरीरे तेलनुं मर्दन करवुं, रुण उतारवुं अने कन्यानुं (दीकरीनुं) मरवुं ए त्रणवानां प्रथम दुःख देइने पाछलथी सुख आपे छे. पोतानुं उदरपोषण करवाने पण असमर्थ होवाथी जो रुण पाछुं आपी न शकाय तो, पोतानी योग्यता माफक शाहुकारनी सेवा करीने पण रुण उतारवुं. एम न करे तो आवते भवे शाहुकारने त्यां सेवक, पाडो,[1] बलद, ऊंट, गर्दभ, खच्चर, अश्व प्रमुख थवुं पडे. शाहुकारे पण रुण पाछुं वालवा असमर्थ होय तेनी पासे मागवुं नहीं. कारण के, तेथी फोगट संक्लेश तथा पापनी वृद्धि मात्र थवानो संभव रहे छे. माटे एवा नादारने शाहुकारे कहेवुं के, " तने आपवानी शक्ति आवे त्यारे म्हारुं रुण आपजे, अने न आवे तो म्हारुं एटलुं द्रव्य धर्मखाते थाओ." देवादारे घणा काल सुधी रुणनो संबंध माथे न राखवो. कारण के, तेम करवाथी वखते आयुष्य पूरुं थइ जाय तो, आवते भवे पाछो बे जणानो संबंध थइ वैर प्रमुख वधे छे. भावड श्रेष्ठीने पूर्वभवना रुणना संबंधथीज पुत्र थया एवी वात संभलाय छे, ते आ रीतेः–

भावड नामे एक श्रेष्ठी हतो. तेनी स्त्रीने उदरे एक जीव अवतर्यो. ते समये दुष्ट स्वप्न आव्यां, तथा श्रेष्ठीनी स्त्रीने दोहला पण घणाज माठा उत्पन्न थया. बीजा पण घणा अपशकुन थया. समय पूर्ण थए श्रेष्ठीने मृत्युयोग उपर दुष्ट पुत्र थयो. ते घरमां रखाय नहीं, तेथी माहणी नदीने

कांठे एक सूकायला वृक्षनी नीचे ते बालकने मूक्यो. त्यारे ते बालके प्रथम रुदन करी अने पाछलथी हसीने कह्युं के, " एक लाख सोनैया हुं तमारी पासे मागुं छुं, ते आपो. नहीं तो तमारा उपर घणा अनर्थ आवी पडशे." ते सांभली भावड श्रेष्ठीए पुत्रनो जन्मोत्सव करी छठ्ठे दिवसे एक लाख सोनैया वावस्या, त्यारे ते बालक मरण पाम्यो. एज रीते बीजो पुत्र पण त्रण लाख सोनैया आप्या, त्यारे मरण पाम्यो. त्रीजो पुत्र थवाने अवसरे स्वप्न तथा शकुन पण सारा थया. पुत्र उत्पन्न थया पछी तेणे कह्युं के, " म्हारे ओगणीश लाख सोनैया लेवा छे." एम कही तेणे मा बाप पासेथी ओगणीस लाख सोनैया धर्मखाते कढाव्या. पछी ते नव लाख सोनैया खरचीने काश्मीर देशमां श्री ऋषभदेव भगवान्, श्री पुंडरीक गणधर अने चक्रेश्वरी देवी ए त्रणनी प्रतिमा लइ गयो. दस लाख सोनैया खरचीने त्यां प्रतिमाओनी प्रतिष्ठा करावी. पछी उपार्जन करेलुं असंख्य सुवर्ण अढार वहाणमां भरीने ते शत्रुंजये गयो. त्यां लेप्यमय प्रतिमाओ हती, ते काढीने तेने ठेकाणे तेणे मम्माणी रत्ननी प्रतिमाओ स्थापन करी. आ रीते ऋण भवांतरे वालवुं पडे, ए विषय उपर भावड श्रेष्ठीनी कथा.

ऋणना संबंधमां प्राये कलह तथा वैरनी वृद्धि प्रमुख थाय छे, ते लोकमां प्रसिद्ध छे. माटे ऋणनो संबंध चालता भवमांज गमे ते उपाय करीने वाली नांखवो. बीजुं, व्यवहार करतां जो द्रव्य पाछुं न आवे, तो मनमां एम जाणवुं के, तेटलुं द्रव्य में धर्मार्थे वापस्युं. आपेलुं द्रव्य उघराणी करतां पण पाछुं न मले तो, ते धर्मार्थे गणवाने मार्ग रहे, ते माटेज विवेकी पुरुषे साधर्मी भाइओनी साथेज मुख्य मार्गे व्यवहार करवो, ए योग्य छे. म्लेच्छ प्रमुख अनार्य लोको पासे लेहेणुं होय, अने ते जो पाछुं न आवे तो ते द्रव्य धर्मार्थे छे, एवुं चिंतववाने कांइ पण रस्तो नथी, माटे तेनो केवल त्याग करवो, अर्थात् तेना उपरथी पोतानी ममता छोडी देवी. कदाचित् त्याग कस्या पछी ते द्रव्य देणदार आपे, तो ते श्रीसंघने धर्मार्थे वापरवाने अर्थे सोंपवुं. तेमज द्रव्य, शस्त्र प्रमुख आउध अथवा बीजी पण कोइ वस्तु खोवाइ जाय, अने पाछी मलवानो संभव न रहे, त्यारे तेनो पण त्याग करवो जोइए. अर्थात् तेने वोसिराववी जोइए, एम करवाथी जो चोर प्रमुख, चोराइ गएली वस्तुनो उपयोग पापकर्ममां करे,

तो ते पापना भागीया आपणे थता नथी एटलो लाभ छे. विवेकी पुरुषे पापनो अनुबंध करनारी, अनंता भव संबंधी शरीर, गृह, कुटुंब, द्रव्य, शस्त्र प्रमुख वस्तुनो आ रीते त्याग करवो. एम न करे तो अनंता भव सुधी तेमना (ते वस्तुना) संबंधथी थनारां माठां फल भोगववां पडे.

आ अमारुं वचन सिद्धांतथी विरुद्ध छे, एम नथी. श्रीभगवती सूत्रना पांचमा शतकना छठ्ठा उद्देशामां "आहेडीए हरिणने मार्यो, त्यारे जे धनुष्यथी, बाणथी, धनुष्यनी दोरीथी तथा लोढाथी हरिण हणायो, ते [1]जीवोने पण हिंसा (पांच क्रिया) लागे. एम कह्युं छे. हशे, विवेकी पुरुषे कोइ ठेकाणे कांइ धन हानि प्रमुख थाय तो, तेथी मनमां उदासीनता न लाववी. कारण के, उदासीनता न करवी एज लक्ष्मीनुं मूल छे. कह्युं छे के—दृढ निश्चयवालो, कुशल, गमे तेटला क्लेशने खमनारो अने अहोरात्र उद्यम करनारो माणस पाछल लागे तो लक्ष्मी केटली दूर जवानी? ज्यां धननुं उपार्जन कराय, त्यां थोडुं घणुं धन तो नाश पामेज. खेडूतने वावेला बीजथी उत्पन्न थएला धान्यना पर्वत सरखा ढगले ढगला मले, तो पण वावेलुं बीज तेने पाछुं मलतुं नथी. तेम ज्यां घणो लाभ थाय, त्यां थोडी पण खोट खमवीज पडे. कोइ समये दुर्दैवथी धननी घणी हानि थाय, तो पण विवेकी पुरुषे दीनता न करवी; पण उपर कहेली रीत प्रमाणे खोट गएलुं द्रव्य धर्मार्थे चिंतववुं. तेम करवाने मार्ग न होय तो तेनो मनथी त्याग करवो, अने लेश मात्र पण उदासीनता न राखवी. कह्युं छे के— छेदायलो वृक्ष पाछो नवपल्लव थाय छे, अने क्षीण थएलो चंद्रमा पण पाछो परिपूर्ण दशामां आवे छे. एम विचार करनारा सत्पुरुषो आपत्काल आवे मनमां खेद करता नथी. संपत्ति (लक्ष्मी) अने विपत्ति (विपत्काल) ए बन्ने म्होटा पुरुषोने भोगववी पडे छे. जुओ, चंद्रमाने विषेज क्षय अने वृद्धि देखाय छे, पण नक्षत्रोने विषे देखाती नथी. हे आम्रवृक्ष! "फागण मासे म्हारी सर्व शोभा एकदम हरण करी" एम जाणी तुं शा माटे झांखो पडे छे? थोडा समयमां वसंतऋतु आवे छते पाछी पूर्वे हती, तेवीज त्हारी शोभा तने अवश्य मलशे. आ विषय उपर दृष्टांत कहेवाय छे, ते आ रीतेः—

१ धनुष्य बाण विगेरेना मूल जीवोने.

पाटणमां श्रीमाली नातनो नागराज नामे एक कोटिध्वज श्रेष्ठी हतो, अने मेलादेवी नामे तेनी स्त्री हती. एक समये मेलादेवी गर्जवती थए ठते नागराज श्रेष्ठी कोलेराना रोगथी मरण पाम्यो. 'श्रेष्ठीने पुत्र नथी' एम जाणी राजाए तेनुं सर्व धन पोताना कबजामां लई लीधुं, त्यारे मेलादेवी पोताने पियर धोलके गई. गर्जना सुलक्षणथी मेलादेवीने अमारि पडह वजाववानो दोहलो उत्पन्न थयो. ते तेना पिताए पूर्ण कस्यो. अवसर आवे पुत्र थयो तेनुं अजय एवुं नाम राख्युं. ते लोकोमां "आजड" एवे नामे प्रख्यात थयो. पांच वर्षनो थयो त्यारे तेने निशाले जणवा मोकल्यो. एक समये साथे जणनार बीजा बालकोए एने उपहासथी "नबापो, नबापो," एम कह्युं. तेणे घेर आवी घणा आग्रहथी माताने पितानुं स्वरूप पूछ्युं. माताए सत्य वात बनी हती, ते आजडने कही. पछी आजड घणा आग्रहथी अने हर्षथी पाटण गयो, अने त्यां व्यापार करवा लाग्यो. अनुक्रमे ते आजड लाछलदेवी नामे कन्या परण्यो. पिताए दाटेलुं निधान प्रमुख मलवाथी ते पण कोटिध्वज थयो. तेने त्रण पुत्र थया.

अनुक्रमे समय जतां माठा कर्मना उदयथी ते आजड निर्धन थयो. पोताना त्रण पुत्रो सहित तेणे स्त्रीने पियर मोकली दीधी अने पोते मणिहारनी डुकान उपर मणि प्रमुख घसवानां काम उपर रह्यो. तेने एक माप जव मलता हता. तेने पोते दलीने तथा रांधीने खातो हतो. लक्ष्मीनी गति एवीज विचित्र छे. कह्युं छे के–जे लक्ष्मी स्नेहथी खोलामां बेसारनार समुद्रना अने कृष्णना राजमहेलमां स्थिर न रही, ते लक्ष्मी बीजा उडाउ लोकोना घरमां शी रीते स्थिर रहे? एक समये आजड श्रीहेमाचार्यजी पासेथी परिग्रह परिमाण व्रत लेवा उजो थयो. द्रव्य परिमाणनो बहुज संक्षेप करेलो जोइ श्रीहेमाचार्यजीए तेने तेम करतां वास्यो. त्यारे एक लाख द्रम्मनुं अने तेना अनुसारथी बीजी वस्तुनुं पण तेणे परिमाण राख्युं. परिमाण करतां धन प्रमुख वृद्धि पामे तो, तेणे धर्म कार्ये वापरवानो निश्चय कस्यो. आगल जतां पांच द्रम्म गांठे थया.

एक समये आजडे पांच द्रम्म आपी एक बकरी वेचाथी लीधी. जाग्यना उदयथी बकरीना गलामां इंद्रनील (मणि) बांध्यो हतो, ते आजडे उलख्यो. तेना कटका करी एकेकनुं लाख लाख मूल्य उत्पन्न थाय एवा

मणि तैयार कराव्या. तेथी अनुक्रमे ते पूर्वे हतो तेवो द्रव्यवान थयो. त्यारे आभडना कुटुंबना सर्व माणसो भेगा थया. तेना घरमांथी प्रतिदिवस साधु मुनिराजने एक घडा जेटलुं घृत वहोरावता. प्रतिदिन साधर्मिवात्सल्य, सदावर्त तथा महापूजा प्रमुख आभडने घेर थतुं हतुं. वर्षे वर्षे सर्व दर्शन संघनी पूजा बे वार थती हती. तथा नाना प्रकारनां पुस्तक लखातां, तेमज जीर्णमंदिरना जीर्णोद्धार थता हता! तथा भगवान्नी मनोहर प्रतिमाउ पण तैयार थती हती. एवां धर्मकृत्य करतां आभडनी चोराशी वर्षनी अवस्था थइ. अंत समय समीप आव्यो, त्यारे आभडे धर्मखातानो चोपडो वंचाव्यो, तेमां भीमराजाना समयना अठाणु लाख द्रम्मनो व्यय थएलो तेना सांभलवामां आव्यो. तेथी आभडे खिन्न थइने कह्युं के, “ मैं कृपणे एक क्रोडद्रम्म पण धर्मकार्ये वापर्या नहीं. ” ते सांभली आभडना पुत्रोए तेज समये दशलाख द्रम्म धर्मकृत्यमां वापर्या. तेथी सर्व मली एक क्रोड अने आठ लाख द्रम्म धर्मखाते थया. वली बीजा आठ लाख द्रम्म धर्मने माटे वापरवानो आभडना पुत्रोए निश्चय कर्यो. पछी काल समय आवे आभड अनशन करी स्वर्गे गयो. आ रीते आभडनो प्रबंध कह्यो.

पूर्वभवे करेला दुष्कृतना उदयथी पूर्वना सरखी अवस्था फरीथी न आवे, तो पण मनमां धिरज राखवी. कारण के, आपत्काल रूप समुद्रमां बूवता जीवने धिरज वहाण समान छे. सर्वे दिवस सरखा कोना रहे छे? कह्युं छे के– आ जगत्मां सदाय सुखी कोण छे? लक्ष्मी कोनी पासे स्थिर रही? स्थिर प्रेम क्यां छे? मृत्युना वशमां कोण नथी? अने विषयासक्त कोण नथी? माठी अवस्था आवे, त्यारे सर्व सुखनुं मूल एवो संतोषज नित्य मनमां राखवो.तेम न करे तो चिंताथी आलोकनां तथा परलोकनां पण तेनां कार्य विनाश पामे. कह्युं छे के–चिंता नामे नदी आशा रूप पाणीथी परिपूर्ण भरेली वहे छे. हे मूढ जीव! ते नदीमां तुं बूवे छे, माटे तने एमांथी तारनार संतोष रूप जहाजनो आश्रय कर. नानी प्रकारना उपाय कर्या पछी पण जो एम जणाय के, “ पोतानी भाग्यदशाज हीन छे. ” तो कोइ भाग्यशाली पुरुषनो सारी युक्तिथी कोइ पण रीते आश्रय करवो. कारण के, काष्ठनो आधार मले तो लोढुं

अने पाषाण प्रमुख वस्तु पण पाणीमां तरे छे. एवी वात सांजलवामां छे के—
एक जाग्यशाली श्रेष्ठी हतो. तेनो वणिक्पुत्र (मुनम) घणोज विचक्षण हतो. ते पोते जाग्यहीन छतां श्रेष्ठीना संबंधथी इव्यवान थयो. अनुक्रमे श्रेष्ठी मरण पाम्यो, त्यारे ते पण निर्धन थयो. पछी ते श्रेष्ठीना पुत्रोनी पासे रहेवानी इछा करतो हतो, पण निर्धन जाणी तेनी साथे श्रेष्ठीना पुत्रो एक अक्षर पण बोलता नहोता. त्यारे तेणे बे त्रण सारा माणसोने साक्षी राखीने युक्तिथी श्रेष्ठीना जूना चोपडामां पोताना हाथ अक्षरथी लख्युं के, "श्रेष्ठीना बे हजार टंक म्हारे देवा छे." आ काम तेणे घणीज गुप्त रीते कर्युं. एक समये श्रेष्ठिपुत्रोनी दृष्टिमां तेना हाथ अक्षर आव्या, त्यारे तेमणे मुनम पासे बे हजार टंकनी मागणी करी.तेणे कह्युं. "व्यापारने अर्थे थोडुं धन मने आपो तो हुं थोडा दिवसमां तमारुं देवुं आपुं." पछी श्रेष्ठीपुत्रोए तेने व्यापारने अर्थे इव्य आप्युं. अनुक्रमे मुनमे घणुं इव्य संपादन कर्युं. त्यारे श्रेष्ठीपुत्रोए पोतानुं लेहेणुं तेनी पासे माग्युं. मुनमे साक्षी सहित यथार्थ वात हती ते कही. आ रीते श्रेष्ठीपुत्रोना आश्रयथी ते मुनम धनवान् थयो.

निर्दयपणुं, अहंकार, घणो लोज, कठोर जाषण अने नीच वस्तु उपर प्रीति राखवी ए पांचवानां लक्ष्मीनी साथे निरंतर रहे छे. एवुं एक वचन प्रसिद्ध छे, पण ते सज्जन पुरुषोने लागु पडतुं नथी. हलका स्वजावना लोकोने उद्देशीने उपरनुं वचन प्रवृत्त थयुं छे. माटे विवेकी पुरुषे इव्य प्रमुख घणुं मले तो पण अहंकार विगेरे न करवो. कह्युं छे के—जे सत्पुरुषोनुं चित्त आपदा आवे दीन थतुं नथी, संपदा (लक्ष्मी) आवे अहंकार पामतुं नथी, पारकुं दुःख जोइने दुःखी थाय. अने पोते संकटमां आवे तो सुखी थाय, तेमने नमस्कार थाउ. सामर्थ्य छतां पारका उपद्रव खमे, धनवान् छतां गर्व न करे, अने विद्वान् छतां पण विनय करे, ए त्रण पुरुषो पृथ्वीना उत्तम अलंकार छे. विवेकी पुरुषे कोइनी साथे स्वल्पमात्र पण क्लेश न करवो. तेमां पण म्होटा पुरुषोनी साथे तो क्यारे पण नज करवो. कह्युं छे के—जेने खासीनो विकार होय, तेणे चोरी न करवी, जेने घणी निद्रा आवती होय, तेणे जारकर्म न करवुं, जेने रोग थयो होय तेणे मधुरादि रस उपर आसक्ति न करवी. अर्थात् पोतानी

जीज स्वाधीनतामां राखवी, अने जेनी पासे धन होय, तेणे कोइनी साथे क्लेश न करवो. भंडारी, राजा, गुरु अने तपस्वी एमनी साथे तथा पक्ष-पाती, बलिष्ट, क्रूर अने नीच एवा पुरुषनी साथे विवेकी पुरुषे वाद न करवो. कदाचित् कोइ म्होटा पुरुषनी साथे द्रव्य प्रमुखनो व्यवहार थयो होय, तो विनयथीज पोतानुं कार्य साधवुं. बलात्कार, क्लेश प्रमुख न करवो. पंचोपाख्यानमां पण कह्युं छे के– उत्तम पुरुषने विनयथी, शूर पुरुषने फितुरीथी, नीच पुरुषने अल्प द्रव्यादिकना दानथी अने आपणी बराबरीनो होय तेने पोतानुं पराक्रम देखाडवाथी वश करवो.

धननो अर्थी अने धनवान् ए बन्ने पुरुषोए विशेषे करी क्षमा राखवी जोइए. कारण के, क्षमा करवाथी लक्ष्मीनी वृद्धि अने रक्षण थाय छे. कह्युं छे के–ब्राह्मणनुं बल होममंत्र, राजानुं बल नीतिशास्त्र, अनाथ प्रजा-उनुं बल राजा अने वणिक्पुत्रनुं बल क्षमा छे. मीठुं वचन अने क्षमा ए बे धननां कारण छे. धन, शरीर अने यौवन अवस्था ए त्रण कामनां कारण छे. दान, दया अने इंद्रियनिग्रह ए त्रण धर्मनां कारण छे, अने सर्वसंग परित्याग करवो ए मोक्षनुं कारण छे. वचन क्लेश तो सर्व ठे-काणे सर्वथा वर्जवो. श्री दारिद्र्संवादमां कह्युं छे के–(लक्ष्मी कहे छे.) हे इंद्र! ज्यां म्होटा पुरुषोनी पूजा थाय छे, न्यायथी धन उपार्जे छे, अने लेशमात्र पण वचन कलह नथी, त्यां हुं रहुं छुं. (दारिद्र्य कहे छे.) हमेशां द्यूत (जुगार) रमनार, स्वजननी साथे द्वेष करनार, धातुर्वाद (किमिया) करनार, सर्व काल आलसमां गुमावनार, अने पेदाश तथा खरच तरफ दृष्टि न राखनार एवा पुरुषनी पासे हुं हमेशां रहुं छुं. वि-वेकी पुरुषे पोताना लेहेणानी उघराणी पण कोमलता राखी, निंदा न थाय तेवी रीते करवी, एज योग्य छे. एम न करे तो देवादारनी दाक्षिण्यता लज्जा विगेरेनो लोप थाय अने तेथी पोताना धन, धर्म अने प्रतिष्ठा ए त्रणेनी हानि थवानो संभव छे. माटेज पोते कदाचित् लांघण करे तो पण बीजाने लांघण न करावावी. पोते भोजन करीने बीजाने लांघण करावावी, ए सर्वथा अयोग्यज छे. भोजन प्रमुखनो अंतराय करवो, ए ढंढणकुमारादिकनी पेठे बहु दुःसह छे.

सर्व पुरुषोए तथा विशेषे करी वणिग्जनोए सर्वथा संप सलाहथीज

पोतानुं सर्व कार्य साधवुं. कह्युं छे के– जो पण साम, दाम, भेद अने दंड ए कार्य साधन करवाना चार उपाय प्रसिद्ध छे, तो पण सामथीज सर्वत्र कार्यसिद्धि थाय छे, अने बाकीना उपाय तो केवल नामनाज छे. कोइ तीक्ष्ण तथा घणा क्रूर होय, तो पण ते सामथी वश थाय छे. जुओ, जिव्हामां घणी मीठाश होवाथी कठोर दांत पण दासनी पेठे तेनी (जीभनी) सेवा करे छे. लेहेण देणना संबंधमां जो भ्रांतिथी अथवा विस्मरण प्रमुख थवाथी कांइ वांधो पडे तो मांहो मांहे नकामो विवाद (झगडो) न करवो. परंतु चतुर, लोकमां प्रतिष्ठा पामेला, हितकारी अने न्याय करी शके एवा चार पांच पुरुषो निष्पक्षपातथी जे कहे, ते मान्य करवुं. तेम न करे तो विवाद मटे नहीं. कह्युं छे के–सगा भाइओमां विवाद होय, तो पण तेने पारका पुरुषोज मटाडी शके. कारण के, गुंथाइ गएला वाल कांकशीथीज जूदा थइ शके छे. न्याय करनारा पुरुषोए पण पक्षपात मूकी मध्यस्थ वृत्ति राखीनेज न्याय करवो. अने ते पण स्वजननुं अथवा स्वधर्मी प्रमुखनुं कार्य होय, तोज सारी पेठे सर्व वातनो विचार करीने करवो. ज्यां त्यां न्याय करवा न बेसवुं. कारण के, लोभ न राखतां सारी पेठे न्याय करवामां आवे, तो पण तेथी जेम विवादनो भंग थाय छे, अने न्याय करनारने म्होटाइ मले छे, तेम तेथी एक म्होटो दोष पण उत्पन्न थाय छे. ते आ के, विवाद भागतां न्याय करनारना ध्यानमां वखते खरी वीना न आववाथी कोइनुं देवुं न होय तो ते माथे पडे छे, अने कोइनुं खरुं देवुं होय तो ते भागी जाय छे. प्रस्तुत विषय उपर एक वात संभलाय छे. ते आ रीतेः–

एक ऋद्धिवंत श्रेष्ठी लोकमां बहु प्रख्यात हतो. ते म्होटाइना अने बहुमानना अभिलाषथी ज्यां त्यां न्याय करवा जाय. तेनी बालविधवा पण घणी समजु एवी एक पुत्री हती, ते हमेशां श्रेष्ठीने तेम करतां वारे, पण ते तेनुं कह्युं माने नहीं. एक वखत श्रेष्ठीने बोध करवाने अर्थे पुत्रीए खोटो झगडो मांड्यो. ते आ रीते के, "पूर्वे थापण मूकेला म्हारा बे हजार सोनैया आपो, तोज हुं भोजन करुं." एम कहीने ते श्रेष्ठीपुत्री लांघण करवा लागी. कोइ पण रीते माने नहीं. "पिताजी वृद्ध थया, तो पण म्हारा धननो लोभ करे छे." इत्यादि जेवां तेवां वचन बोलवा लागी.

पछी श्रेष्ठीए लजवाइने न्याय करनार लोकोने बोलाव्या. तेमणे आवीने विचार कर्यो के, "आ श्रेष्ठीनी पुत्री छे, अने बालविधवा छे, माटे एनी उपर दया राखवी जोइए." एम विचारी न्याय करनार पंचोए श्रेष्ठी पासेथी बे हजार सोनैया पुत्रीने अपाव्या. तेथी श्रेष्ठी "ए पुत्रीए फोगट म्हारुं धन लीधुं अने लोकमां खमाय नहीं एवो अपवाद फेलायो." एवो विचार करी मनमां बहु खेद पाम्यो. थोडी वार पछी पुत्रीए पोतानो सर्व अभिप्राय श्रेष्ठीने सारी पेठे कही, समजावी सोनैया पाछा आप्या. तेथी श्रेष्ठीने हर्ष थयो, अने न्याय करवाना परिणाम ध्यानमां उतरवाथी ज्यां त्यां न्याय करवा जवानुं तेणे छोडी दीधुं. आ रीते न्याय करनारनुं दृष्टांत कह्युं.

माटे न्याय करनार पंचोए ज्यां त्यां जेवो तेवो न्याय न करवो. साधर्मिनुं, संघनुं, म्होटा उपकारनुं अथवा एवुंज योग्य कारण होय तो न्याय करवो. तेमज कोइ जीवनी साथे मत्सर पण न करवो. लक्ष्मीनी प्राप्ति कर्माधीन छे, माटे नकामो मत्सर करवामां शुं लाभ छे ? तेथी बन्ने भवमां दुःखमात्र थाय छे. अमे कह्युं छे के—जेवुं बीजाने चिंतवे, तेवुं पोते पामे, एम जाणतां छतां कयो माणस बीजानी लक्ष्मीनी वृद्धि जोइने मत्सर करे ? तेमज धान्यना वेचाणमां लाभ थवाने अर्थे दुर्भिक्षनी, औषधमां लाभ थवाने अर्थे रोगवृद्धिनी तथा वस्त्रमां लाभ थवाने अर्थे अग्नि प्रमुखथी वस्त्रना क्षयनी इच्छा न करवी. कारण के, जेथी लोको संकटमां आवी पडे एवी इच्छा करवाथी कर्मबंधन थाय छे. दुर्दैवना योगथी कदाचित् दुर्भिक्षादि आवे तो पण विवेकी पुरुषे "ठीक थयुं" एम कही अनुमोदना पण न करवी. कारण के, तेथी वृथा पोतानुं मन मलिन थाय छे. आ विषय उपर टूंकमां एक दृष्टांत छे, ते आ रीतेः—

बे मित्र हता, तेमां एक घृतनी अने बीजो चामडानी खरिदी करवा जता हता. मार्गमां एक वृद्ध स्त्रीने त्यां भोजन करवा रह्या. वृद्ध स्त्रीए तेमनो भाव जाणी घृतना खरीदनारने घरनी अंदर अने बीजाने वहार बेसारीने जमाड्या. बन्ने जण खरीद करीने पाछा तेज वृद्ध स्त्रीने त्यां आव्या. त्यारे ते स्त्रीए चामडा खरीदनारने अंदर अने बीजाने वहार बेसारी जमाड्या. पछी ते बन्नेना पूछवाथी वृद्ध स्त्रीए कह्युं के, जेनुं मन

शुद्ध हतुं, तेने अंदर वेसास्यो, अने जेनुं मन मलिन हतुं तेने वहार वेसास्यो. आ रीते मननी मलिनता न राखवा उपर दृष्टांत कह्युं.

कह्युं छे के– उचिअं मुत्तूण कलं, दव्वादिकमागयं च उक्करिसं ॥ निव डिअमविजाणंतो, परस्स संतं न गिण्हिज्जा ॥ १ ॥ एनी व्याख्याः– सो रुपिये चार पांच टका सुधी उचित व्याज अथवा " व्याजमां बमणुं मूल द्रव्य थाय " एवुं वचन छे, तेथी धीरेला द्रव्यनी बमणी वृद्धि अने धीरेला धान्यनी त्रमणी वृद्धि थाय तेटलो लाभ विवेकी पुरुषे लेवो. तथा जे गणिम धरिमादि वस्तुनो सर्वत्र कांइ कारणथी क्षय थइ गयो होय, अने आपणी पासे होय तो तेनो चढते भावे जेटलो उत्कृष्टो लाभ थाय तेटलो लेवो; पण ए विना बीजो लाभ न लेवाय. तात्पर्य ए छे के, जो कोइ समये भाविभावथी सोपारी प्रमुख वस्तुनो नाश थवाथी पोतानी पासे संग्रह करेली ते वस्तु वेचतां बमणो अथवा तेथी वधारे लाभ थाय, ते मनना परिणाम शुद्ध राखीने लेवो, पण "सोपारी प्रमुख वस्तुनो ज्यां त्यां नाश थयो ए ठीक थयुं." एम मनमां न चिंतवे. तेमज कोइ पण ठेकाणे पडेली वस्तु पारकी छे, आपणी नथी, एम जाणता छतां उपाडवी नहीं. व्याज वटाव अथवा क्रय विक्रय प्रमुख व्यापारमां देश, काल विगेरेनी अपेक्षाए उचित तथा शिष्ट जनोने निंदापात्र न थाय तेवी रीते जेटलो लाभ मले तेटलोज लेवो. एम प्रथम पंचाशकनी वृत्तिमां कह्युं छे.

तेमज खोटां काटलां अथवा खोटां माप राखीने, न्यूनाधिक वेपार करीने रसनी अथवा बीजी वस्तुनी भेलसेल करीने, मर्यादा करतां अधिक अयोग्य मूल्य वधारीने, अयोग्य रीते व्याज वधारीने, लांच आपीने अथवा लेइने, कूट करकर्पण करीने, खोटुं अथवा घसायलुं नाणुं आपीने, कोइना खरीद वेचाणनो भंग करीने, पारका ग्राहको भरमावी खेंची लइने, नमुनो एक बतावी बीजो माल आपीने, ज्यां बराबर देखातुं न होय एवा स्थानके वस्त्रादिकनो व्यापार करीने, लेखमां फेरफार करीने तथा बीजा एवाज प्रकारथी कोइने पण ठगवुं नहीं. कह्युं छे के– जे लोको विविध प्रकारे कपट करीने परने ठगे छे, ते लोको मोहजालमां पडी पोताना जीवनेज ठगे छे. कारण के, ते लोको कूड कपट न क-

रत तो वखते स्वर्गनां तथा मोक्षनां सुख पामत. आ उपरथी एवो कुतर्क न करवो के, कूड कपट कर्या विना दरिद्री तथा गरीब लोको व्यापार उपर शी रीते पोतानी आजीविका करे? आजीविका तो कर्मने आधीन छे, तो पण व्यवहार शुद्ध राखे तो उलटा ग्राहको वधारे आवे अने तेथी विशेष लाभ थाय. आ विषय उपर एक दृष्टांत छे, ते आ रीतेः—

एक नगरमां हेलाक नामे श्रेष्ठी हतो. तेने चार पुत्र हता. तथा तेनो बीजो परिवार पण म्होटो हतो. हेलाक श्रेष्ठीए त्रण शेर, पांच शेर प्रमुख खोटां माप तथा खोटां काटलां विगेरे राख्यां हतां. तथा त्रिपुष्कर, पंचपुष्कर प्रमुख संज्ञा कही पुत्रने गाल देवाना बाहानाथी खोटां तोल माप वापरीने ते लोकोने ठगतो हतो. तेना चोथा पुत्रनी स्त्री बहु समजु हती. तेणे ते वात जाणी एक समये श्रेष्ठीने घणो ठपको दीधो. त्यारे श्रेष्ठीए कह्युं के, "शुं करीए? एम न करीए तो निर्वाह शी रीते थाय? कह्युं छे के— भूख्यो माणस कयुं पाप न करे?" ते सांभली पुत्रनी स्त्रीए कह्युं के, "हे तात! एम न कहो. कारण के, व्यवहार शुद्ध राखवामांज सर्व लाभ रह्यो छे. कह्युं छे के— लक्ष्मीना अर्थी सु माणसो धर्मने तथा नीतिने अनुसरीने चाले तो तेमनां सर्व कार्य धर्मथीज सिद्ध थाय छे. धर्म विना कोई पण रीते कार्यनी सिद्धि थती नथी. माटे हे तात! परीक्षा जोवाने अर्थे छ मास सुधी शुद्ध व्यवहार करो. तेथी धननी वृद्धि थशे. अने तेटलामां प्रतीति आवे तो आगल पण तेमज चलावजो." पुत्रनी स्त्रीनां एवां वचनथी श्रेष्ठीए तेम करवा मांड्युं.

अनुक्रमे ग्राहक घणा आववा लाग्या, आजीविका सुखे थइ, अने गांठे चार तोला सुवर्ण थयुं. पछी "न्यायथी उपार्जन करेलुं द्रव्य खोवाय, तो पण ते पाछुं हाथ आवे छे." ए वातनी परीक्षा करवाने अर्थे पुत्रनी स्त्रीना वचनथी श्रेष्ठीए चार तोला सुवर्ण उपर लोढुं मढावीने तेनुं एक काटलुं पोताना नामनुं बनाव्युं, अने छ मास सुधी ते वापरीने एक द्रहमां नांखी दीधुं. एक माछली "कांइ भक्ष्य वस्तु छे" एम जाणी ते गली गइ. धीवरे ते माछली पकडी, त्यारे तेना पेटमाथी पेलुं काटलुं नीकल्युं. नाम उपरथी ओलखीने धीवरे ते काटलुं श्रेष्ठीने आप्युं. तेथी श्रेष्ठीने तथा तेना परिवारना सर्व माणसोने शुद्ध व्यवहार उपर विश्वास

उत्पन्न थयो. आ रीते श्रेष्ठीने बोध थयो, त्यारे ते सम्यक् प्रकारे शुद्ध व्यवहार करी म्होटो धनवान थयो. राजद्वारमां तेने मान मलवा लाग्युं. ते श्रावकोमां अग्रेसर अने सर्व लोकोमां एटलो प्रख्यात थयो के, तेनुं नाम लीधाथी पण विघ्न, उपद्रव टलवा लाग्या. हालना समयमां पण वहाण चलावनारा लोको वहाण चलाववानी वखते "हेला हेला" एम कहे छे ते संभलाय छे. आ रीते व्यवहारशुद्धि उपर दृष्टांत कह्युं.

विवेकी पुरुषे सर्व पापकर्म वर्जवां, तेमां पण पोताना स्वामी, मित्र, आपणा उपर विश्वास राखनार, देव, गुरु, वृद्ध तथा बालक एटलानी साथे वैर करवुं, अथवा तेमनी थापण ओलववी ए तेमनी हत्या करवा समान छे, माटे ए तथा बीजां महा पातको विवेकी पुरुषे अवश्य वर्जवां. कह्युं छे के– खोटी साक्षी भरनार, घणा काल सुधी रोष राखनार, विश्वासघाती अने कृतघ्न ए चार कर्मचांडाल (कर्मथी थएला चांडाल) कहेवाय छे, अने पांचमो जातिचांडाल जाणवो. अहिं विसेमिरानो संबंध कहीए छीए. ते आ रीतेः–

विशाला नगरीमां नंदनामे राजा, भानुमती नामे राणी, विजयपाल नामे पुत्र अने बहुश्रुत नामे मंत्री हता. नंदराजा भानुमती राणीने विषे घणो आसक्त होवाथी ते सभामां पण राणीने पासेज राखतो हतो. जे राजाना वैद्य, गुरु अने मंत्री प्रसन्नता राखवाने अर्थे केवल मधुर वचन बोलनाराज होय, राजानो कोप थाय एवा भयथी सत्य वात पण कहे नहीं, ते राजाना अनुक्रमे शरीरनो, धर्मनो अने भंडारनो नाश थाय. एवुं नीतिशास्त्रनुं वचन होवाथी सत्य वात राजाने कहेवी ए आपणुं कर्तव्य छे. एम विचारी मंत्रीए राजाने कह्युं के, "महाराज! सभामां राणी साहेबने पासे राखवां ए घटित नथी. कह्युं छे के– राजा, अग्नि, गुरु अने स्त्रीओ ए चार वस्तु बहु समीप होय तो विनाश करे छे, अने बहु दूर होय तो ते पोतानुं फल बराबर आपी शकती नथी. माटे उपर कहेली चारे वस्तु बहु समीप अथवा बहु दूर न राखतां सेववी. माटे राणीनी एक सारी छबी चितरावी ते पासे राखो." नंदराजाए मंत्रीनी वात स्वीकारी एक छबी चितरावी शारदानंदन नामे पोताना गुरुने देखाडी. शारदानंदने पोतानी विद्वत्ता जणाववाने अर्थे कह्युं के, "राणीना डाबा

साथल उपर तल छे, ते एमां कह्यो नथी." गुरुना एवा वचनथी राजाना मनमां राणीना शीलने विषे संशय आव्यो, अने तेथी तेणे मंत्रीने कह्युं के, "शारदानंदनने मारी नांखो."

त्यारे मंत्रीए विचार कर्यो के, कांइ कार्य सहसा न करवुं. विचार न करवो ए म्होटा संकटोनुं स्थानक छे. सद्गुणोथी ललचायली संपदाओ प्रथम पूर्ण विचार करीने पछी कार्य करनार पुरुषने पोते आवीने वरे छे. पंडित पुरुषे शुभ अथवा अशुभ कार्य करतां प्रथम तेना परिणामनो यत्नथी निर्णय करवो. कारण के, अतिशय उतावलथी करेला कृत्योनां परिणाम शल्यनी पेठे मरण सुधी हृदयमां वेदना उत्पन्न करनारां थाय छे.

एवां नीतिशास्त्रनां वचन तेने स्मरणमां आव्यां, तेथी तेणे पोताना घरमां शारदानंदनने छानो राख्यो. एक समये राजपुत्र मृगया करतां एक सूअरनी पछवाडे लागी बहु दूर गयो. संध्या समये एक सरोवरनुं जल पीइने राजपुत्र वाघना भयथी एक वृक्ष उपर चढ्यो. त्यां एक व्यंतराधिष्ठित वानर हतो, तेना खोलामां प्रथम राजपुत्र सुइ रह्यो अने पछी राजपुत्रना खोलामां वानर सूतो हतो; एटलामां क्षुधाथी पीडायला वाघना वचनथी राजपुत्रे वानरने नीचे नांख्यो. वानर वाघना मुखमां पड्यो हतो, पण वाघ हस्यो, त्यारे ते मुखमांथी बहार नीकल्यो, अने रुदन करवा लाग्यो. वाघे रुदन करवानुं कारण पूछवाथी वानरे कह्युं के, "हे वाघ! पोतानी जाति मूकीने जे लोको परजातिने विषे आसक्त थाय, तेमने उद्देशीने हुं एटला माटे रुदन करुं छुं के, ते जड लोकोनी शी गति थशे?"

पछी एवा वचनथी तथा पोताना कृत्यथी शरमायला राजपुत्रने तेणे गांडो कर्यो. त्यारे राजपुत्र "विसेमिरा, विसेमिरा" एम कहेतो जंगलमां भटकवा लाग्यो. राजपुत्रनो अश्व एकलोज छेठ नगरमां जइ पहोच्यो. ते उपरथी नंदराजा शोध खोल करावी पोताना पुत्रने घेर लइ आव्यो. घणा उपाय कर्या, तथापि राजपुत्रने लेशमात्र पण गुण थयो नहि. त्यारे नंदराजाने शारदानंदननुं स्मरण थयुं. "जे राजपुत्रने साजो करी गमे हुं म्हारुं अर्ध राज्य आपीश." एवो पडह वजडावी राजाए कह्युं. नाम्वानुं धार्युं. त्यारे मंत्रीए कह्युं. "महाराज, म्हारी पुत्री थोडुं छीने तथा तेन." ते सांभली नंदराजा पुत्र सहित मंत्रीने घेर आव्यो.

त्यारे पडदानी अंदर बेसी रहेला शारदानंदने कह्युं के, "विश्वास राखनारने ठगवुं एमां शी चतुराइ? तथा खोलामां सूतेलाने मारवो एमां पण शुं पराक्रम ?"

शारदानंदननुं ए वचन सांभली राजपुत्रे "विसेमिरा" ए चार अक्षरमांथी प्रथम अक्षर "वि" मूक्यो. "सेतु (रामे बंधावेली समुद्रनी पाल) जोवाथी तथा गंगाना अने सागरना संगमने विषे स्नान करवाथी ब्रह्महत्या करनार पोताना पातकथी छूटे छे, पण मित्रने हणवानी इच्छा करनार माणस पालने जोवाथी अथवा संगम स्नानथी शुद्ध थतो नथी." ए बीजुं वचन सांभली राजपुत्रे बीजो "से" अक्षर मूकी दीधो. "मित्रने हणवानी इच्छा करनार कृतघ्न, चोर अने विश्वासघात करनारो ए चारे जणा ज्यां सुधी चंद्र सूर्य छे, त्यां सुधी नरक गतिमां रहे छे." ए त्रीजुं वचन सांभली राजपुत्रे त्रीजो "मि" अक्षर मूक्यो. "राजन्! तुं राजपुत्रनुं कल्याण इच्छतो होय तो सुपात्रे दान आप. कारण के, गृहस्थ माणस दान आपवाथी शुद्ध थाय छे." ए चोथुं वचन सांभली राजपुत्रे चोथो "रा" अक्षर मूक्यो. पछी स्वस्थ थएला राजपुत्रे वाघ अने वानर प्रमुखनुं सर्व वृत्तांत कह्युं. राजा पडदानी अंदर रहेला शारदानंदनने मंत्रीनी पुत्री समजतो हतो, तेथी तेणे तेने पूछ्युं के, "हे बाला! तुं गाममां रहे छे, तेम छतां जंगलमां थएली वाघनी, वानरनी अने माणसनी वार्ता शी रीते जाणे छे?" राजाए एम पूछ्युं, त्यारे शारदानंदने कह्युं के, "हे राजन्! देव गुरुना प्रसादथी म्हारी जीभनी अणी उपर सरस्वती वसे छे, तेथी जेम में भानुमती राणीनो तल जाण्यो, तेम आ वात पण हुं जाणुं छुं."

पछी शारदानंदन गुरुनो अने राजानो मेलाप थयो. अने तेथी बन्ने जणाने घणो हर्ष थयो. आ रीते विश्वासघात उपर दृष्टांत कह्युं.

आलोकमां पाप बे प्रकारनुं छे. एक गुप्त अने बीजुं प्रकट. गुप्त पाप पण बे प्रकारनुं छे. एक लघु पाप अने बीजुं महा पाप. खोटां त्राजुआं तथा खोटां माप विगेरे राखवां ए गुप्त लघु पाप अने विश्वासघात प्रमुख करवो ए गुप्त महा पाप कहेवाय छे. प्रकट पापना पण बे प्रकार छे. एक कुलाचारथी करवुं ते अने बीजुं लोकलज्जा मूकीने करवुं ते. गृहस्थ लोको कुलाचारथी आरंभ समारंभ करे छे. तथा म्लेच्छ लोको

कुलाचारथीज हिंसा प्रमुख करे छे, ते प्रकट लघु पाप जाणवुं; अने साधुनो वेष पहेरी निर्लज्जपणाथी हिंसा प्रमुख करे, ते प्रकट महा पाप जाणवुं. लज्जा मूकीने करेला प्रकट महा पापथी अनंतसंसारीपणुं विगेरे थाय छे. कारण के, प्रकट महा पापथी शासननो उड्डाह प्रमुख थाय छे. कुलाचारथी प्रकट लघु पाप करे तो थोडो कर्मबंध थाय, अने जो गुप्त लघु पाप करे तो तीव्र कर्मबंध थाय छे. कारण के, तेवुं पाप करनार माणस असत्य व्यवहार करे छे. मन वचन कायाथी असत्य व्यवहार करवो, ए घणुंज म्होटुं पाप कहेवाय छे; अने असत्य व्यवहार करनारा माणसो गुप्त लघु पाप करे छे.

असत्यनो त्याग करनार माणस कोइ समये पण गुप्त पाप करवाने प्रवृत्त थाय नहीं. जेनी प्रवृत्ति असत्य तरफ थई, ते माणस निर्लज्ज थाय छे, अने निर्लज्ज थएलो माणस स्वामी, मित्र अने आपणा उपर विश्वास राखनारनो घात करवा प्रमुख गुप्त महा पाप करे. एज वात योगशास्त्रमां कही छे. ते आ रीतेः—एक बाजुए त्राजुआमां असत्य राखीए, अने वीजी बाजुए सर्व पातक मूकीए तो ते बेमां पहेलुंज तोलमां वधारे उतरशे. तेथी कोइने ठगवुं ए असत्यमय गुप्त लघु पापनी अंदर समाय छे. माटे कोइने ठगवानुं सर्वथा वर्जवुं. न्यायमार्गे चालवुं एज द्रव्यनी प्राप्ति करावनार एक गुप्त महा मंत्र छे. हमणां पण देखाय छे के, न्यायमार्गने अनुसरनारा केटलाक लोको थोडुं थोडुं धन उपार्जन करे, तो पण तेउ धर्मस्थानके नित्य खरचे छे. तेम छतां जेम कूवानुं जल नीकले थोडुं, पण कोइ समये क्षय पामे नहिं, तेम तेमनुं धन क्षय पामतुं नथी. वीजा पापकर्म करनारा लोको घणुं द्रव्य उपार्जन करे छे, तथा बहु खरच करता नथी, तो पण मरुदेशनां सरोवर स्वल्प कालमां सूकाइ जाय छे, तेम ते लोको अल्प समयमां निर्धन थाय छे. कह्युं छे के— पारकां छिद्र काढीने स्वार्थ साधवाथी पोतानी उन्नति थती नथी, पण उलटो पोतानो नाशज थाय छे. जुउ, रहेंटना घडा छिद्रथी पोतामां जल जरी ले छे, तेथी तेमां जल जराएलुं रहेतुं नथी, पण वारंवार खाली थइने तेने जलमां बूडवुं पडे छे.

शंकाः— न्यायवान अने धर्मि एवा पण केटलाक लोको निर्धनता

प्रमुख दुःखथी घणा पीडायला देखाय छे. तेमज वीजा अन्यायथी अने अधर्मथी चालनारा लोको पण ऐश्वर्य प्रमुख घणुं होवाथी सुखी देखाय छे. त्यारे न्यायथी अने धर्मथी सुख थाय एम आप कहो छो ते प्रमाणभूत केम मनाय ?

समाधानः— न्यायथी चालनारा लोकोने दुःख अने अन्यायथी चालनारा लोकोने सुख देखाय छे, ते पूर्व भवना कर्मनां फल छे, पण आ भवमां करेला कर्मनां फल नथी. पूर्व कर्मना चार प्रकार छे. श्री धर्मघोषसूरीजीए कह्युं छे के— १ पुण्यानुवंधि पुण्य, २ पापानुवंधि पुण्य, ३ पुण्यानुबंधि पाप अने ४ पापानुबंधि पाप एवा पूर्वकर्मना चार प्रकार छे. जिनधर्मनी विराधना न करनारा जीवो भरत चक्रवर्तीनी पेठे संसारमां कष्ट रहित निरुपम सुख पामे छे, ते पुण्यानुवंधि पुण्य जाणवुं. अज्ञान कष्ट करनारा जीवो कोणिक राजानी पेठे म्होटी ऋद्धि तथा रोग रहित काया प्रमुख धर्मसामग्री छतां पण धर्मकृत्य करे नहीं, अने पापकर्मने विषे रक्त थाय, ते पापानुवंधि पुण्य जाणवुं. जे जीवो द्रमक मुनिनी पेठे पापना उदयथी दरिद्री अने दुःखी छतां पण लेश मात्र दया प्रमुख होवाथी जिनधर्म पामे छे, ते पुण्यानुवंधि पाप जाणवुं. जे जीवो कालशौकरिकनी पेठे पापी, क्रूरकर्म करनारा, अधर्मी, निर्दय, करेला पापनो पस्तावो न करनार अने जेम जेम दुःखी थता जाय, तेम तेम अधिक अधिक पापकर्म करता जाय एवा छे, ते पापानुवंधि पापनुं फल जाणवुं. पुण्यानुवंधि पुण्यथी वाह्य ऋद्धि अने अंतरंग ऋद्धि पण पमाय छे. ते वे ऋद्धिमां एक पण ऋद्धि जे माणस न पाम्यो, तेना मनुष्यभवने धिक्कार थाओ. जे जीवो प्रथम शुभ परिणामथी धर्मकृत्यनो आरंभ करे, पण पाछलथी शुभ परिणाम उतरी जवाथी परिपूर्ण धर्म करे नहीं, ते जीवो परभवे आपदा सहित संपदा पामे. आ रीते कोइ जीवने पापानुवंधि पुण्यना उदयथी आलोकमां दुःख कष्ट जणातुं नथी, तो पण तेने आवता भवमां परिणामे निश्चयथी पापकर्मनुं फल मलवानुं एमां संशय नथी. कह्युं छे के— द्रव्य संपादन करवानी वहु इच्छाथी अंध थएलो माणस पापकर्म करीने जे कांइ द्रव्य प्रमुख पामे, ते द्रव्य प्रमुख वस्तु मांसमां परोवेला लोढाना कांटानी पेठे

ते माणसनो नाश कर्या वगर पचती नथी. माटे जेथी स्वामिद्रोह थाय एवां दाणचोरी प्रमुख अकार्य सर्वथा वर्जवां. कारण के, तेथी आलोके तथा परलोके अनर्थ उत्पन्न थाय छे. जेथी कोइने स्वल्प मात्र पण ताप उत्पन्न थतो होय, ते व्यवहार तथा घर, हाट कराववां, तथा लेवां तथा तेमां रहेवा प्रमुख सर्व वर्जवुं. कारण के,कोइने ताप उत्पन्न करवाथी पोतानी सुखादि ऋद्धि वधती नथी. कह्युं छे के–जे लोको मूर्खताथी मित्रने, कपटथी धर्मने, सुखथी विद्याने अने क्रूरपणाथी स्त्रीने वश करवा तथा परने ताप उपजावी पोते सुखी थवा इच्छता होय, ते मूर्ख जाणवा.

विवेकी पुरुषे जेम लोको आपणा,उपर प्रीति करे, तेम पोते वर्तवुं. कह्युं छे के–इंद्रियो जीतवाथी विनय गुण उत्पन्न थाय छे. विनयथी घणा सद्गुणोनी प्राप्ति थाय छे. घणा सद्गुणोथी लोकोना मनमां प्रीति उत्पन्न थाय छे, अने लोकोना अनुरागथी सर्व संपत्ति उत्पन्न थाय छे. विवेकी पुरुषे पोताना धननी हानि,वृद्धि अथवा करेलो संग्रह प्रमुख वात कोइनी आगल प्रगट न करवी. कह्युं छे के–जाण पुरुषे स्त्री, आहार, पुण्य, धन, गुण, दुराचार, मर्म अने मंत्र ए आठ पोतानी वस्तु गुप्त राखवी. कोइ अजाण माणस उपर कहेली आठ वस्तुनुं स्वरूप पूछे तो, असत्य न बोलवुं; पण एम कहेवुं के, "एवा प्रश्ननुं शुं प्रयोजन ?" इत्यादि प्रत्युत्तर भाषासमितिथी आपवो. राजा, गुरु विगेरे म्होटा पुरुषो उपर कहेली आठ वस्तु पूछे तो, परमार्थथी जे वस्तु जेवी होय, तेवी कही देवी. कह्युं छे के– मित्रोनी साथे सत्य वचन बोलवुं, स्त्रीनी साथे मधुर वचन बोलवुं, शत्रुनी साथे असत्य पण मधुर वचन बोलवुं, अने पोताना स्वामीनी साथे तेने अनुकूल पडे एवुं सत्य वचन बोलवुं. सत्य वचन ए एक माणसने म्होटो आधार छे. कारण के, सत्य वचनथीज विश्वास प्रमुख उत्पन्न थाय छे. आ विषय उपर एक दृष्टांत संभलाय छे, ते आ रीतेः–

दिल्ली नगरीमां एक महणसिंह नामे वणिक् रहेतो हतो. तेनी सत्यवादीपणानी कीर्ति सर्वत्र प्रसरी रही हती. बादशाहे एक दिवसे महणसिंहनी परीक्षा करवाने अर्थे तेने पूछ्युं के, "त्हारी पासे केटलुं धन छे?" त्यारे महणसिंहे कह्युं के, "हुं चोपडामां लेख जोइने पछी कहीश." एम कही महणसिंहे सर्व लेख सम्यक् प्रकारे जोई बादशाहने यथार्थ

कह्युं के, "म्हारी पासे आशरे चोराशी लाख टंक हशे." "में थोडुं धन सांभल्युं हतुं, अने एणे तो बहु कह्युं." एम विचार करी बादशाह घणो प्रसन्न थयो, अने तेणे महणसिंहने पोतानो भंडारी कर्यो.

तेमज खंभात नगरमां प्राणांत संकट आवे तो पण सत्य वचनने न छोडे एवो श्रीजगच्चंद्रसूरीनो शिष्य भीम नामे सोनी रहेतो हतो. एक समये शस्त्रधारी यवनोए श्रीमल्लिनाथजीना मंदिरमां भीमने पकडी बंदीखानामां राख्यो. त्यारे भीमना पुत्रोए पोताना पिताजीने छोडाववाने माटे चार हजार खोटा टंकनुं ते लोकोने भेटणुं कर्युं. यवनोए ते टंकनी परीक्षा भीम पासे करावी. त्यारे भीमे यथार्थ हतुं ते कह्युं. तेथी प्रसन्न थइ तेमणे भीमने छोडी दीधो, अने तेना पुत्रोने तेज वखते मारी नांख्या. तेमने अग्निदाह दीधा पछी यवनोए भोजन कर्युं. वचन आपवाथी तेमना मरण दिवसे एमना निमित्तथी हजी पण त्यां श्रीमल्लिनाथजीनी महापूजा प्रमुख थाय छे.

विवेकी पुरुषे संकट समय आवे साहाय्य मळे ते माटे एवो एक मित्र करवो के, जे धर्मथी, धनथी, प्रतिष्ठाथी तथा बीजा एवाज सद्गुणोथी आपणी बराबरीनो, बुद्धिशाली तथा निर्लोभी होय. रघुकाव्यमां कह्युं छे के– राजाना मित्र तदन शक्ति विनाना होय तो प्रसंग आवे राजा उपर उपकार करी न शके. तथा तेना मित्र राजाथी वधारे शक्तिमान् होय तो ते राजानी साथे स्पर्धाथी वैर प्रमुख करे. माटे राजाना मित्र मध्यम शक्तिना धारण करनारा जोइए. बीजा एक स्थलने विषे पण कह्युं छे के–आवेली आपदाने दूर करनार मित्र, माणसने एवी अवस्थामां सहाय्य करे छे के, जे अवस्थामां माणसनो सगो भाई, प्रत्यक्ष पिता अथवा बीजा स्वजन पण तेनी पासे उभा रही न शके. हे लक्ष्मण! आपणा करतां म्होटा समर्थनी साथे प्रीति राखवी ए मने रुचतुं नथी. कारण के, तेने घेर आपणे जइए, तो आपणो कांइ पण आदर सत्कार थाय नहीं. अने ते जो आपणे घेर आवे तो आपणे शक्ति करतां वधारे धन खरचीने तेनी परोणागत करवी पडे. एवी रीते आ वात युक्तिवाली छे खरी, तो पण कोइ प्रकारे जो म्होटानी साथे प्रीति थाय तो तेथी बीजाथी न सधाय एवां आपणां कार्यो बनी शके छे, तथा बीजा पण केटलाक लाभ थाय छे. कह्युं छे के–

आपणपें प्रभु होइए, के प्रभु कीजे हत्र ॥
कज्ज करेवा माणुसह, अवरो मग्ग न अत्र ॥ १ ॥

म्होटा पुरुषे हलका माणसनी साथे पण मैत्री करवी. कारण के, म्होटा पुरुष उपर कोइ प्रसंग आवे हलको माणस पण साहाय्य करी शके छे. पंचोपाख्यानमां कह्युं छे के– बलवान् अने दुर्बल एवा बन्ने प्रकारना मित्रो करवा. जुउ, अटवीनी अंदर बंधनमां पडेला हाथीना टोलाने उंदरडे छोडाव्युं. क्षुद्र जीवथी थइ शके एवां कामो सर्वे म्होटा लोको एकत्र थाय, तो पण तेमनाथी ते थइ शके नहीं. सोयनुं कार्य सोयज करी शके, पण ते खड्ग प्रमुख शस्त्रोथी थाय नहीं. तृणनुं कार्य तृणज करी शके, पण ते हस्ति प्रमुखथी थाय नहीं. तेज कह्युं छे के– तृण, धान्य, मीठुं, अग्नि, जल, काजल, छाण, माटी, पत्थर, रक्षा, लोढुं, सोय, औषधीचूर्ण अने कूंची इत्यादि वस्तुउ पोतानुं कार्य पोतेज करी शके, पण बीजी वस्तुथी थाय नहीं. दुर्जननी साथे पण वचननी सरलता प्रमुख दाक्षिण्यता राखवी. कह्युं छे के– मित्रने शुद्ध मनथी, बांधवोने सन्मानथी, स्त्रीउने प्रेमथी, सेवकोने दानथी अने बीजा लोकोने दाक्षिण्यताथी वश करवा.

कोइ समये पोतानी कार्यसिद्धिने अर्थे खल पुरुषोने पण अग्रेसर करवा. कह्युं छे के–कोइ स्थले खल पुरुषोने पण अग्रेसर करीने जाण पुरुषे स्वकार्य साधवुं. रसने चाखनारी जिव्हा कलह क्लेश करवामां निपुण एवा दांतोने अग्रेसर करी पोतानुं कार्य साधे छे. कांटानो संबंध कर्या विना प्राये निर्वाह थतो नथी. जुउ, क्षेत्र, ग्राम, गृह, बगीचा प्रमुख वस्तुनी रक्षा कांटाने स्वाधीनज रही छे. ज्यां प्रीति होय त्यां द्रव्य संबंध विगेरे राखवोज नहीं. कह्युं छे के–ज्यां मैत्री करवानी इछा न होय, त्यां द्रव्य संबंध करवो अने पोतानी प्रतिष्ठानो भंग थाय एवा भयथी ज्यां त्यां उभा न रहेवुं. सोमनीतिने विषे पण कह्युं छे के– ज्यां द्रव्य संबंध अने सहवास ए बे वानां होय, त्यां कलह थया विना रहे नहीं. पोताना मित्रने घेर पण कोइ साक्षी राख्या विना थापण मूकवी नहीं. तेमज पोताना मित्रने हाथे द्रव्य मोकलवुं पण नहीं. कारण के, अविश्वास धननुं अने विश्वास अनर्थनुं कारण छे. कह्युं छे के–विश्वासु तथा अविश्वासु बन्ने

माणसो उपर विश्वास न राखवो. कारण के, विश्वासथी उत्पन्न थएलो भय मूलथी नाश करे छे. एवो कोण मित्र छे के, जे गुप्त थापण मूकी होय तो तेनो लोभ न करे? कह्युं छे के–श्रेष्ठी पोताना घरमां कोइनी थापण आवीने पडे त्यारे ते पोताना देवतानी स्तुति करीने कहे के, "जो ए थापणनो स्वामी शीघ्र मरण पामे तो तने मानेली वस्तु आपीश." अमे पण कह्युं छे के, धन अनर्थनुं मूल छे, पण जेम अग्नि विना, तेम ते धन विना गृहस्थनो निर्वाह कोइ पण रीते थाय नहीं. माटे विवेकी पुरुषे धननुं अग्निनी पेठे रक्षण करवुं. आ विषय उपर धनेश्वर श्रेष्ठीनुं दृष्टांत कहे छे.

धनेश्वर नामे एक श्रेष्ठी हतो, तेणे पोताना घरमांनी सर्व सार वस्तु एकठी करी तेनुं रोकडुं द्रव्य करी एकेकनुं क्रोडक्रोड सोनैया मूल्य उपजे, एवां आठ रत्न वेचाथी लीधां, अने कोइ न जाणे तेवी रीते पोताना एक मित्रने त्यां थापण मूक्यां. पछी पोते धन संपादन करवाने अर्थे परदेश गयो. त्यां बहु काल रह्या पछी दुर्दैवना योगथी अचिंती शरीरे मांदगी थइ, अने मरण पाम्यो. कह्युं छे के–पुरुष मुचकुंदना फूल सरखा शुद्ध मनमां कांइ जूदुंज चिंतवे छे, अने दैवयोगथी कांइ जूदुंज थाय छे. धनेश्वर श्रेष्ठीनो अंत समय समीप आव्यो, त्यारे पासे स्वजन संबंधी हता तेमणे श्रेष्ठीने द्रव्य प्रमुखनुं स्वरूप पूछ्युं. श्रेष्ठीए कह्युं. "परदेशे उपार्जन करेलुं बहु द्रव्य छे, तो पण ते ज्यां त्यां विखरायलुं होवाथी म्हारा पुत्रोथी लेवाय तेम नथी. पण म्हारा एक मित्रनी पासे में आठ रत्न थापण मूक्यां छे, ते म्हारा स्त्री पुत्रादिकने अपावजो." एम कही धनेश्वर श्रेष्ठी मरण पाम्यो. पछी स्वजनोए आवी धनेश्वर शेठना पुत्रादिकने ए वात कही, त्यारे तेमणे पोताना पिताना मित्रने विनयथी, प्रेमथी अने बहुमानथी घेर बोलाव्यो. अने अभयदानादि अनेक प्रकारनी युक्तिथी रत्नोनी मागणी करी; तो पण लोभी मित्रे ते वात मानी नहीं, अने रत्न पण आप्यां नहीं. पछी ते विवाद न्यायसभामां गयो. साक्षी, लेख प्रमुख पुरावो नहीं होवाथी राजा मंत्री प्रमुख न्यायाधीशो रत्नो अपावी शक्या नहीं. आ रीते साक्षी राखीने द्रव्य आपवा उपर धनेश्वर श्रेष्ठीनुं दृष्टांत कह्युं.

माटे कोइने पण साक्षी राखीने द्रव्य आपवुं. साक्षी राख्यो होय

तो चोरने आपेलुं द्रव्य पण पाछुं आवे छे. ए उपर एक दृष्टांत कहे छे.

एक वणिक् धनवान् अने बहु धूर्त हतो. परदेश जतां मार्गमां तेने चोरोनी धाड नडी. चोरोए जुहार करीने तेनी पासे द्रव्य माग्युं. वणिके कह्युं. "साक्षी राखीने आ सर्व द्रव्य तमे ग्रहण करो अने अवसर आवे पाछुं आपजो, पण मने मारशो नहीं." पछी चोरोए "आ कोइ परदेशी मूर्ख माणस छे." एम धारी एक जंगली काबरचित्र वर्णना बिलाडाने साक्षी राखी सर्व द्रव्य ग्रहण करी वणिकने छोडी दीधो. ते वणिक् अनुक्रमे ते स्थान बराबर ध्यानमां राखीने पाछो पोताने ग्रामे गयो. केटलोक समय गए छते एक दिवसे ते चोरो वणिकना गामना केटलाक चोरोनी साथे घणी वस्तु लइने (वणिकना गाममां) आव्या. ते वणिके चोरोने उंलखी पोताना द्रव्यनी मागणी करी; कलह थयो, छेवट ते वात राजद्वारे चढी. न्यायाधीशोए वणिकने पूछ्युं. "द्रव्य आप्युं ते समये कोइ साक्षी हतुं ?" वणिके पांजरामां राखेला एक काला बिलाडाने आगल मूकीने कह्युं. "आ म्हारो साक्षी छे." चोरोए कह्युं. "त्हारो केवो साक्षी छे? ते देखाड." वणिके देखाड्यो, त्यारे चोरोए कह्युं. "ते आ नथी. ते काबरचित्र वर्णनो हतो, अने आ तो कालो छे." आ रीते पोताने मुखेज चोरोए कबूल कह्युं, त्यारे न्यायाधीशोए तेमनी पासेथी वणिकने तेनुं सर्व धन पाछुं अपाव्युं. ए प्रकारे साक्षी राखवा उपर दृष्टांत कह्युं.

माटे थापण मूकवी, तथा लेवी होय तो गुप्त मूकवी नहीं, तेम लेवी पण नहीं. पण स्वजनोने साक्षी राखीनेज मूकवी तथा लेवी. धणीनी सम्मति विना थापण हलाववी चलाववी पण नहीं. तो पछी वापरवानी तो वातज शी? कदाचित् थापण मूकनार माणस परदेशे मरण पामे, तो ते थापण तेना पुत्रोने आपवी. तेने पुत्र प्रमुख न होय तो सर्व संघना समक्ष ते धर्मस्थाने वापरवी. उधार थापण प्रमुखनी नोंध तेज वखते करवामां, लेशमात्र पण प्रमाद न करवो. कह्युं छे के-गांठमां द्रव्य राखवामां, वस्तुनी परीक्षा करवामां, गणवामां, गुप्त राखवामां, खरच करवामां अने नामुं राखवामां जे माणस आलस्य करे, ते शीघ्र विनाश पामे छे. पाछलथी माणसना ध्यानमां सर्व वात रहेती नथी, बहु

जूठी जवाय छे, अने जूठी जवाथी वृथा कर्मबंध प्रमुख दोष माथे आवे छे. पोताना निर्वाहने अर्थे चंद्रमा जेम रविने अनुसरे छे, तेम राजा तथा मंत्री प्रमुखोने अनुसरवुं. नहीं तो वखते वखते पराभव प्रमुख थवानो संभव छे. कह्युं छे के-डाह्या पुरुषो पोताना मित्रजन उपर उपकार करवाने अर्थे तथा शत्रुजननो नाश करवाने अर्थे राजाना आश्रयने वांछे छे, पण पोताना उदरपोषणने अर्थे नहीं. कारण के, राजाना आश्रय विना कोण पोतानुं उदरपोषण करतुं नथी? घणा करे छे. वस्तुपाल मंत्री, पेथडश्रेष्ठी प्रमुख लोकोए पण राजाना आश्रयथी जिनमंदिर प्रमुख अनेक पुण्यकृत्य कर्यां छे.

हवे, विवेकी पुरुषे द्यूत (जुगार), धातुर्वाद (किमिया) प्रमुख व्यसनोनो दूरथीज त्याग करवो. कह्युं छे के-दैवनो कोप थाय त्यारेज द्यूत, धातुर्वाद, अंजनसिद्धि, रसायन अने यक्षिणीनी गुफामां प्रवेश एटला वानां करवानी बुद्धि थाय. तेमज सहज काममां जेम तेम सोगन प्रमुख पण न खावा, अने तेमां पण विशेषे करीने देव, गुरु, ज्ञान प्रमुखना तो नज खावा. कह्युं छे के- जे मूढ पुरुष चैत्य (देव) ना साचा अथवा जूठा सम खाय, ते बोधिबीज वमे, अने अनंतसंसारी थाय. जाण पुरुषे कोइना जामीन थवा प्रमुख संकटमां न पडवुं. कार्पासिके कह्युं छे के- दरिद्रीने बे स्त्रीउं, मार्गमां क्षेत्र, बे प्रकारनी खेती, जामीनपणुं अने साक्षीपणुं ए पांच अनर्थ माणसोए पोते उत्पन्न करेलां होय छे. तेमज विवेकी पुरुषे बनतां सुधी जे गाममां पोतानुं वसति स्थान होय तेज गाममां व्यापार प्रमुख करवो. तेथी पोताना कुटुंबना माणसोनो वियोग थतो नथी, घरनां तथा धर्मनां कामो यथास्थित थाय छे. इत्यादिक गुण पोताना गाममांज व्यापार प्रमुख करवामां छे. पोताना गाममां निर्वाह न थतो होय तो, पोताना देशमां व्यापार प्रमुख करवो, पण परदेशे न जवुं. पोताना देशमां व्यापार करवाथी शीघ्र तथा वारे वारे पोताने गामे जवाय छे, तथा घरनां कामो विगेरे पण जोवाय छे. कोण दरिद्री माणस पोताना गाममां अथवा देशमां निर्वाह थवानो संभव छतां परदेशे जवानो क्लेश माथे ले? कह्युं छे के- हे अर्जुन! दरिद्री, रोगी, मूर्ख, मुसाफर अने नित्य सेवा करनारो ए पांच जणा जीवता छतां पण मरण पाम्या समान छे, एम शास्त्रमां संभ-

लाय छे. हवे जो परदेश गया विना निर्वाह न चालतो होय, तेथी परदेशमां व्यापार करवो पडे, तो पोते व्यापार न करवो, तथा पुत्रादिक पासे पण न कराववो. परंतु सम्यक् प्रकारे परीक्षा करवाथी विश्वासपात्र थएला मुनमो पासे व्यापार चलाववो. जो कोइ समये पोताने परदेशे जवुं पडे, तो सारा शकुन प्रमुख जोई तथा गुरुवंदन प्रमुख मांगलिक करी भाग्यशाली पुरुषोनी साथेज जवुं. जतां साथे पोतानी ज्ञातिना केटलाएक उलखीता लोको पण लेवा, अने मार्गमां निद्रादि प्रमाद लेशमात्र पण न करवो. तथा घणा यत्नथी जवुं. परदेशमां व्यापार करवो पडे, अथवा रहेवुं पडे तो पण आ रीतेज करवुं. कारण के, एक भाग्यशाली साथे होय तो सर्व लोकोनुं विघ्न टले छे. आ विषय उपर दृष्टांत छे, ते आ रीतेः—

एकवीस माणसो वर्षाकालमां कोइ ग्रामे जता हता. ते संध्या समये एक मंदिरे उतस्या. त्यां वारे वारे विजली मंदिरना द्वार सुधी आवीने जाय. ते सर्वे जणाए मनमां भय थवाथी कह्युं के, "आपणामां कोइ अभागी पुरुष छे, माटे एकेक जणाए मंदिरने फरती प्रदक्षिणा दइने पाछुं अहिंज आववुं." तेम करतां वीस जणाए अनुक्रमे प्रदक्षिणा दइ मंदिरमां पाछो प्रवेश कस्यो. एकवीशमो पुरुष बहार नीकलतो नहोतो. तेने वीश जणाए बलात्कारथी खेंचीने बहार काढ्यो. त्यारे वीस जणा उपर वीजली पडी. तेउमां एकज भाग्यशाली हतो. आ रीते भाग्यवान् पुरुषनी साथे जवा उपर दृष्टांत कह्युं.

माटे भाग्यशाली पुरुषोना साथमां तेमनी संघाथे जवुं, तथा जे कांइ लेण देण होय, अथवा निधि प्रमुख राख्यो होय तो, ते सर्व पिता, भाइ अथवा पुत्र प्रमुखने नित्य जणाववुंवो, तेमां पण परगाम जती वखते तो अवश्य जणाववुंज. तेम न करे तो, दुर्दैवना योगथी जो कदाचित् परगामे अथवा मार्गमां पोते मरण पामे तो धन छतां पिता, भाई, पुत्र विगेरेने वृथा दुःख भोगववुं पडे.

विवेकी पुरुषे परगाम जती वखते धनादिकनी यथायोग्य चिंता करवाने अर्थे कुटुंबना सर्वे लोकोने सारी शिखामण देवी, तथा बहुमानथी सर्वे स्वजनोनी साथे वार्ता करी गमन करवुं. कह्युं छे के— जेने जगत्मां

जीववानी इच्छा होय, ते माणसे पूज्य पुरुषोनुं अपमान करी, पोतानी स्त्रीने कटु वचन कही, कोइने ताडना करी तथा बालकने रोवरावी परगामे गमन न करवुं. परगाम जवानो विचार करतां जो पासे कांइ पर्व अथवा उत्सव प्रमुख आव्यो होय तो ते करीने जवुं. कह्युं छे के- उत्सव, भोजन, म्होटुं पर्व तथा बीजां पण सर्व मंगल कार्यनी उपेक्षा करीने तथा जन्मनां अने मरणनां मली बे प्रकारनां सूतक होय तो अने पोतानी स्त्री रजस्वला होय तो परगामे गमन न करवुं. एमज बीजी वातोनो पण शास्त्रना अनुसारथी विचार करवो. तेज कह्युं छे के—दूधनुं भक्षण, स्त्रीसंभोग, स्नान, पोतानी स्त्रीने ताडना, वमन तथा निष्ठीवन (थूंकवुं) एटलां वानां करीने तथा आक्रोश वचन सांभलीने परगामे न जवुं. हजामत करावीने, नेत्रमांथी आंसु गालीने तथा सारा शकुन थता न होय तो परगामे न जवुं. पोताना स्थानकथी कांइ कार्यने अर्थे बहार जतां जे भागनी नाडी वहेती होय, ते बाजुनो पग आगल मूकवो. तेम करवाथी माणसना वांछित कार्यनी सिद्धि थाय छे. जाण पुरुषे मार्गे जतां सामा आवेला रोगी, वृद्ध, ब्राह्मण, अंध, गाय, पूज्य पुरुष, राजा, गर्भिणी स्त्री अने माथे भार होवाथी नमी गएलो माणस एटला लोकोने प्रथम मार्ग आपीने पछी पोते जवुं. पक्क अथवा अपक्क धान्य, पूजवा योग्य मंत्रनुं मंडल, नांखी दीधेलुं उवटणुं, स्नाननुं उदक, रुधिर अने मडदुं एटलां वानां उल्लंघीने गमन न करवुं. थूंक, श्लेष्म, विष्टा, मूत्र, प्रज्वलित अग्नि, सर्प, माणस अने आयुध एटलां वानां बुद्धिशाली पुरुषे कोइ काले पण उल्लंघन न करवां. विवेकी पुरुषे नदीना कांठा सूधी, गायो बांधवाना स्थानक सुधी, वड प्रमुख वृक्ष, तलाव, सरोवर, कूवा, आराम विगेरे आवे त्यां सुधी पोताना बंधुने वलाववा जवुं.

कल्याणना अर्थी पुरुषे रात्रिने समये वृक्षने तले रहेवुं नहीं. उत्सव तथा सूतक समाप्त थया पहेलां कोइ दूर प्रदेशे गमन करवुं नहीं. जाण पुरुषे एकला अजाण्या माणसोनी साथे अथवा दासनी साथे गमन न करवुं. तथा मध्यान्ह समये अथवा मध्य रात्रिए पण मार्गे गमन न करवुं. क्रूर पुरुष, रखवाल, चाडीया, शिल्पी लोक अने अयोग्य मित्र एटलानी साथे घणी वार्ता न करवी. तथा अकाले एमनी साथे क्यांय पण

गमन न करवुं. लक्ष्मीनी इच्छा करनार माणसे मार्गमां गमे एटलो थाक लागे तो पण पाडा, गर्दभ अने गाय एमनी उपर बेसवुं नहीं. माणसे मार्गे जतां हस्तिथी एक हजार, गाडाथी पांच, तथा शिंगडावाला पशुथी अने अश्वथी दश हाथने छेटे गमन करवुं. बुद्धिशाली पुरुषे भातुं लीधा विना मार्गे गमन न करवुं, मुकाम कर्यो होय त्यां घणी निद्रा न लेवी, तथा साथे आवनारा लोको उपर विश्वास न राखवो. शेंकडो कार्य होय तो पण क्यांय एकला न जवुं. जुओ एक कर्कट[1] सरखा क्षुद्र जीवे ब्राह्मणनी रक्षा करी. एकला माणसे कोइ पण माणसने घेर गमन न करवुं. कोइना घरमां आडेमार्गे पण प्रवेश न करवो.

बुद्धिमान् पुरुषे जीर्ण नावमां न बेसवुं, एकलाए नदीमां प्रवेश न करवो अने सगा भाइनी साथे मार्गे जवुं नहीं. विवेकी पुरुषे पोतानी पासे साधन न होय तो जलना तथा स्थलना विषम प्रदेश, घोर अटवी तथा ऊंडुं जल एटलां वानानुं उल्लंघन न करवुं. जेमां घणा खरा लोको क्रोधी, सुखना अभिलाषी अने कृपण होय, ते समुदाय पोतानो स्वार्थ खोइ बेसे छे. जेमांना सर्वे लोको नायकपणुं धरावे छे, सर्वे पोताने पंडित माने छे, अने म्होटाइ इच्छे छे, ते समुदाय खराब अवस्थामां आवी पडे छे. ज्यां बंदीवानोने तथा फांशीनी शिक्षा पामेला लोकोने राखता होय, ज्यां द्यूत चालतुं होय, ज्यां पोतानो अनादर थतो होय त्यां तथा कोइना खजानामां अने अंतःपुरमां गमन न करवुं. जाण पुरुषे दुगंछा उत्पन्न करनार स्थल, स्मशान, शून्य स्थान, चउटुं, फोतरां तथा ज्यां सूकुं घास घणुं पथरायलुं होय, ज्यां प्रवेश करतां घणुं दुःख थाय, तथा ज्यां कचरो नंखातो होय एवुं स्थानक, खारी भूमि, वृक्षनो अग्रभाग, पर्वतनी टूंक, नदीनो तथा कूवानो कांठो अने ज्यां भस्म, कोयला, वाल अने माथानी खोपरीओ पडेली होय एटला स्थानके घणी वार उभा न रहेवुं. घणो परिश्रम थाय तो पण जे समये जे कृत्य करवानुं होय, ते न मूकवुं. क्लेशने वश थएलो पुरुष पुरुषार्थना फल रूप धर्म, अर्थ अने काम ए त्रीणने पामतो नथी.

माणस छेक आडंबर रहित होय तो तेनो ज्यां त्यां अनादर थाय

---

१ कार्किडे.

ले, माटे बुद्धिशाली पुरुषे कोइ पण स्थले विशेष आम्बर लोडवो नहीं. विवेकी पुरुषे परदेश गया पछी पोतानी योग्यता माफक सर्वांगे विशेष आम्बर तथा स्वधर्मने विषे परिपूर्ण निष्ठा राखवी. कारण के, तेम करवाथीज म्होटाई, बहुमान तथा धारेला कार्यनी सिद्धि प्रमुख थवानो संभव छे. परदेशे बहु लाभ थाय तो पण घणा काल सुधी न रहेवुं. कारण के, तेम करवाथी गृहकार्यनी अव्यवस्था प्रमुख दोष उत्पन्न थाय छे. काष्ठश्रेष्ठ्यादिकनी पेठे लेवा वेचवा प्रमुख कार्यना आरंभमां, विघ्ननो नाश अने इच्छित लाभ प्रमुख कार्य सिद्ध थवाने अर्थे पंच परमेष्ठीनुं स्मरण करवुं, गौतमादिकनुं नाम उच्चारवुं, तथा केटलीएक वस्तु देवना, गुरुना अने ज्ञान प्रमुखना उपयोगमां आवे एवी रीते राखवी. कारण के, धर्मनी प्रधानता राखवाथीज सर्व कार्य सफल थाय छे. धननुं उपार्जन करवाने अर्थे जेने आरंभ समारंभ करवो पडे, ते श्रावके सात क्षेत्रमां धन वापरवाना तथा बीजा एवाज धर्मकृत्यना नित्य म्होटा मनोरथ करवा. कह्युं छे के– विचारवान पुरुषे नित्य म्होटा म्होटा मनोरथ करवा. कारण के, पोतानुं भाग्य जेवा मनोरथ होय, ते प्रमाणे कार्यसिद्धि करवामां यत्न करे छे. धन, काम अने यश ए त्रण वस्तुनी प्राप्तिने अर्थे करेलो यत्न पण वखते निष्फल थाय छे, परंतु धर्मकृत्य करवानो केवल मनमां करेलो संकल्प पण निष्फल जतो नथी.

लाभ थाय त्यारे पूर्वे करेला मनोरथ लाभना अनुसारथी सफल करवा. कह्युं छे के– उद्यमनुं फल लक्ष्मी छे, अने लक्ष्मीनुं फल सुपात्रे दान देवुं ए छे. माटे जो सुपात्रे दान न करे, तो उद्यम अने लक्ष्मी बन्ने दुर्गतिनां कारण थाय छे. सुपात्रे दान दे, तोज पोते उपार्जन करेली लक्ष्मी ते धर्मनी ऋद्धि कहेवाय, नहीं तो पापनी ऋद्धि कहेवाय. कह्युं छे के– ऋद्धि त्रण प्रकारनी छे. एक धर्म ऋद्धि, बीजी भोग ऋद्धि, अने त्रीजी पाप ऋद्धि तेमां जे धर्मकृत्यने विषे वपराय छे, ते धर्म ऋद्धि, जे शरीर सुखने अर्थे वपराय ते भोग ऋद्धि अने जे दानना तथा भोगना काममां आवती नथी ते अनर्थ उत्पन्न करनारी पाप ऋद्धि कहेवाय छे. पूर्वभवे करेला पापकर्मथी अथवा भावि पापथी पाप ऋद्धि पमाय छे. आ विषय उपर दृष्टांत सांभलो.

वसंतपुर नगरमां एक ब्राह्मण, एक क्षत्रिय, एक वणिक् अने एक सोनी, ए चार जणा मित्र हता. तेओ द्रव्य उपार्जन करवाने अर्थे साथे परदेश जवा नीकळ्या. रात्रिए एक उद्यानमां रह्या. त्यां वृक्षनी शाखाए लटकतो एक सुवर्णपुरुष तेमणे दीठो. चारमांथी एक जणे कह्युं. "द्रव्य छे." सुवर्णपुरुषे कह्युं. "द्रव्य अनर्थ आपनारो छे." ते सांभ-ळी सर्वे जणाए भयथी सुवर्णपुरुषने तज्यो; पण सोनीए सुवर्णपुरुषने कह्युं. "नीचे पड." त्यारे सुवर्णपुरुष नीचे पड्यो. पछी सोनीए तेनी एक आंगळी कापी लीधी, अने बाकी सर्व सुवर्णपुरुषने एक खाडामां फेंक्यो. ते सर्वेए दीठो. पछी ते चार जणामांथी बे जणा भोजन लाववाने अर्थे गाममां गया, अने बे जणा बहार रह्या. गाममां गएला बे जणा बहार रहेलाने मारवाने अर्थे विष मिश्रित अन्न लाव्या. बहार रहेला बे जणाए गाममांथी आवता बे जणाने खड्ग प्रहारथी मारी नांखी पोते विष-मिश्रित अन्न भक्षण कर्युं. आ रीते चारे जणा मरण पाम्या. ए पाप-ऋद्धि उपर दृष्टांत कह्युं.

माटे प्रतिदिन देवपूजा, अन्नदान प्रमुख पुण्य तथा अवसर आवे संघपूजा, साधर्मिवात्सल्य प्रमुख अवसर पुण्य करीने पोतानी लक्ष्मी ध-र्मकृत्ये लगाडवी. साधर्मिवात्सल्य प्रमुख अवसर पुण्यो घणा द्रव्यनो व्यय करवाथी थाय छे, अने तेथी ते श्रेष्ठ पण कहेवाय छे. अने दररोज थतां पुण्यो न्हानां कहेवाय छे. ए वात सत्य छे,तो पण दररोजनां पुण्यो नित्य करता रहीए तो तेथी पण म्होटुं फल उत्पन्न थाय छे. माटे दररोजनां पुण्य करीनेज अवसर पुण्य करवां ए उचित छे. धन अल्प होय, तथा बीजां एवांज कारण होय तो पण धर्मकृत्य करवामां विलंबादिक न करवो. कह्युं छे के– अल्प धन होय तो अल्पमांथी अल्प पण आपवुं, परंतु म्होटा उदयनी अपेक्षा न राखवी. इच्छा माफक दान आपवानी शक्ति क्यारे कोने मळवानी? आवती काले करवा धारेलुं धर्मकार्य आजज करवुं. पाछले पहोरे करवा धारेलुं धर्मकार्य बपोर पहेलांज करवुं. कारण के, मृत्यु आवशे त्यारे एम नहीं विचार करे के, "एणे पोतानुं कर्तव्य केटलुं कर्युं छे, अने केटलुं बाकी राख्युं छे?" द्रव्य उपार्जन करवानो पण यथायोग्य उद्यम प्रतिदिन करवो. कह्युं छे के– वणिक्, वेश्या, कवि,

जट्ट, चोर, ठगवाज, ब्राह्मण, एटला लोको जे दिवसे कांइ नवो लाज न थाय ते दिवस निष्फल माने छे. अल्प लक्ष्मीनी प्राप्ति थवाथी उद्यम छोडी न देवो. माघ कविए कह्युं छे के– जे पुरुष अल्प संपत्तिना लाज-थी पोताने सारी स्थिति पामेलो माने, तेनुं दैव पण पोतानुं कर्तव्य कर्युं एम जाणी तेनी संपत्ति वधारतुं नथी. एम मने लागे छे. अति लोज पण न करवो. लोकमां पण कह्युं छे के– अति लोज न करवो. तथा लोजनो समूल त्याग पण न करवो. अति लोजने वश थएलो सा-गरश्रेष्ठी समुद्रमां बूडीने मरण पाम्यो.

हद्द विनानी इछा जेटलुं धन कोइने पण मलवानो संजव नथी. रांक पुरुष चक्रवर्तिपणुं विगेरे उच्चपदनी इछा करे, तो पण ते तेने कोइ समये प्राप्त थवानुं नथी. जोजन, वस्त्र, प्रमुख तो इछा माफक मली शके. कह्युं छे के– इछा माफक फल मेलवनार पुरुषे पोतानी योग्यता माफक इछा करवी. लोकमां पण परिमित (प्रमाणवाली) वस्तु मागे तो मले छे, अने अपरिमित (प्रमाण विनानी) मागे तो मलती नथी. माटे पोताना जाग्य प्रमुखना अनुसारथीज इछा राखवी. जे माणस पो-तानी योग्यता करतां अधिकने अधिकज इछा कर्या करे, तेने इछित वस्तुनो लाज न थवाथी हमेशां दुःखीज रहेवुं पडे छे. नवाणुं लाख टंकनो अधिपति छतां क्रोडपति थवाने अर्थे अहोनिश घणो क्लेश जो-गवनार धनश्रेष्ठीनां तथा एवांज बीजां दृष्टांत अहिं जाणवां. कह्युं छे के– माणसोना मनोरथ जेम जेम पूर्ण थता जाय, तेम तेम तेनुं मन विशेष लाजने अर्थे दुःखी थतुं जाय छे. जे माणस आशानो दास थयो, ते त्रणे जगत्नो दास समजवो अने जेणे आशाने पोतानी दासी करी, तेणे त्रणे जगत्ने पोताना दास कर्या.

गृहस्थ पुरुषे धर्म, अर्थ अने काम ए त्रणेनुं एक बीजाने बाधा न थाय तेवी रीते सेवन करवुं. कह्युं छे के–धर्म, अर्थ (द्रव्य) अने काम (विषयसुख) ए त्रण पुरुषार्थ लोकमां वखणाय छे. जला पुरुषो अव-सर जोइ त्रणेनुं सेवन करे छे. तेमां जंगली हाथीनी पेठे धर्मनो अने अर्थनो त्याग करीने क्षणिक विषयसुखथी लुब्ध थएला कया माणस आपदामां नथी पडतो ? अर्थात् सर्व पडे छे. जे माणस विषयसुखने

विषे घणी आसक्ति राखे छे, तेना धननी, धर्मनी अने शरीरनी पण हानि थाय छे. धर्मने अने कामने छोडी दइने उपार्जन करेलुं धन पारका लोको भोगवे छे, अने उपार्जन करनार पोते हाथीने मारनार सिंहनी पेठे मात्र पापनो धणी थाय छे. अर्थ अने काम छोडीने एकला धर्मनीज सेवा करवी ए तो साधु मुनिराजनो धर्म छे. गृहस्थनो नथी. गृहस्थे पण धर्मने बाधा उपजावीने अर्थनुं तथा कामनुं सेवन न करवुं. कारण के, बीजभोजी (वाववाने अर्थे राखेला दाणा भक्षण करनार) कणबीनी पेठे अधार्मिक पुरुषनुं परिणामे कांइ पण कल्याण थतुं नथी. सोमनीतिमां पण कह्युं छे के- जे माणस परलोकना सुखने बाधा न आवे, तेवी रीते आलोकनुं सुख भोगवे, तेज सुखी कहेवाय. तेमज अर्थने बाधा उपजावीने धर्मनुं तथा कामनुं सेवन करनारने माथे घणुं देवुं थाय, अने कामने बाधा उपजावीने धर्मनुं अने अर्थनुं सेवन करनारने संसारीसुखनो लाभ न थाय. आ रीते क्षणिक विषयसुखने विषे आसक्त थएला, मूलभोजी (मूलने खाइ जनार) अने कृपण ए त्रणे पुरुषना धर्म, अर्थ तथा कामने बाधा उत्पन्न थाय छे.

जे माणस कांइ पण संग्रह न करतां जेटलुं धन मळे, तेटलुं विषयसुखने अर्थेज खरचे, ते क्षणिक विषयसुखने विषे आसक्त कहेवाय. जे माणस पोताना बाप दादानुं उपार्जन करेलुं द्रव्य अन्यायथी भक्षण करे, ते बीजभोजी कहेवाय, अने जे माणस पोताना जीवने, कुटुंबने तथा सेवक वर्गने दुःख दइने द्रव्यनो संग्रह करे, पण योग्य जेटलुं खरचवुं जोइए तेटलुं पण न खरचे, ते कृपण कहेवाय. तेमां क्षणिक विषयसुखने विषे आसक्त थएला अने मूलभोजी (मूलने खाइ जनार) ए बन्ने जणानुं द्रव्य नाश पामे छे, तेथी तेमनाथी धर्म अने काम सचवातां नथी. माटे ए बन्ने जणानुं कल्याण थतुं नथी. हवे कृपणे करेलो द्रव्यनो संग्रह पारको कहेवाय छे. राजा भाइयात, भूमि, चोर प्रमुख लोको कृपणना धनना धणी थाय छे, तेथी तेनुं धन धर्मना अथवा कामना उपयोगमां आवतुं नथी. कह्युं छे के- जे धनने भाइयात इच्छे, चोर लूटे, कांई छलभेद करी राजाओ हरण करे, क्षणमात्रमां अग्नि भस्म करी नांखे, जल डूबावे, भूमिमां दाट्युं होय तो यक्ष हरण

करे, पुत्रो दुराचारी होय तो बलात्कारथी खोटे मार्गे उडाडे, ते घणाना ताबामां रहेला धनने धिक्कार थाउ. पोताना पुत्रने लाड लडावनार पति-ने जेम दुराचारिणी स्त्री हसे छे, तेम मृत्यु शरीरनी रक्षा करनारने अने पृथ्वी धननी रक्षा करनारने हसे छे. कीडिउंए एकठुं करेलुं धान्य, मधमाखीउंए एकठुं करेलुं मध अने कृपणे उपार्जन करेलुं धन ए त्रणे वस्तु पारकाना उपभोगमांज आवे छे. माटे धर्म, अर्थ अने कामने बाधा उत्पन्न करवी ए वात गृहस्थने उचित नथी. ज्यारे पूर्वकर्मना योगथी तेम थाय, त्यारे उत्तरोत्तरनी बाधा थाय तो पण पूर्व पूर्वनुं रक्षण करवुं. ते आ रीतेः–

कामने बाधा थाय तो पण धर्मनुं अने अर्थनुं रक्षण करवुं. कारण के, धर्म अने अर्थनी सारी रीते रक्षा करी हशे तो काम (विषयसुख) सुखेथी मली शके एम छे. तेमज अर्थ अने काम ए बन्नेने बाधा थाय तो पण सर्व प्रकारे धर्मनी रक्षा करवी. कारण के, अर्थनुं अने कामनुं मूल धर्म छे. कह्युं छे के–गमे तो कोपरीमां भिक्षा मागीने पोतानी आ-जीविका चलावतो होय, तो पण माणस जो पोताना धर्मने बाधा न उ-पजावे, तो तेणे एम जाणवुं के, "हुं म्होटो धनवान् छुं." कारण के, धर्म तेज सत्पुरुषोनुं धन छे. जे माणस मनुष्यभव पामीने धर्म, अर्थ काम ए त्रणनुं साधन न करे, तेनुं आयुष्य पशुना आयुष्यनी पेठे वृथा जाणवुं. ते त्रणमां पण धर्म श्रेष्ट गणाय छे. कारण के, ते विना अर्थ अने काम उत्पन्न थता नथी. द्रव्यनी प्राप्तिना प्रमाणमां उचित खरच करवुं. नीतिशास्त्रमां कह्युं छे के–जेटली द्रव्यनी प्राप्ति होय, तेना एक चतुर्थ भागनो संचय करवो; बीजो चतुर्थ भाग व्यापारमां अथवा व्याजे लगाडवो; त्रीजो चतुर्थ भाग धर्मकृत्यमां तथा पोताना उपभोगमां ल-गाडवो; अने चोथो चतुर्थ भाग कुटुंबना पोषणने अर्थे खरचवो. केट-लाक एम कहे छे के–प्राप्तिनो अर्धो अथवा ते करतां पण अधिक भाग धर्मकृत्यमां वापरवो, अने बाकी रहेला द्रव्यमां बाकीनां सर्व कार्यो क-रवां. कारण के, एक धर्म विना बाकीनां सर्व इहलोकनां कार्यो तुच्छ छे.

केटलाक लोको कहे छे के–उपर आपेलां बे वचनोमां पहेलुं वचन गरीब गृहस्थने तथा बीजुं धनवान् गृहस्थने उद्देशीने कह्युं छे

एम जाणवुं. तथा जीवित अने लक्ष्मी कोने वल्लभ नथी ! पण अवसर आवे सत्पुरुषो ते बन्नेने तणखला करतां पण हलकां गणे छे. १ यशनो फेलाव करवो होय, २ मित्रता करवी होय, ३ पोतानी प्रिय स्त्रीउने माटे कांइ करवुं होय, ४ पोताना निर्धन बांधवोने सहाय्य करवी होय, ५ धर्मकृत्य करवुं होय, ६ विवाह करवो होय, ७ शत्रुनो क्षय करवो होय, अथवा ८ कांइ संकट आव्युं होय, तो डाह्या पुरुषो (ए आठ कृत्योमां) धनना खरचनी गणत्री राखता नथी. जे पुरुष एक कांकिणी (पैसानो चोथो भाग) पण खोटे मार्गे जाय तो एक हजार सोनैया गया एम समजे छे, तेज पुरुष योग्य अवसर आवे, जो क्रोडो धननुं छूटा हाथथी खरच करे, तो लक्ष्मी तेने कोइ समये पण मूके नहीं. आ विषय उपर एक दृष्टांत छे ते आ रीतेः—

एक श्रेष्ठीना पुत्रनी वहू नवी परणेली हती. तेणे एक दिवसे पोताना ससराने दीवामांथी नीचे पडेला तेलना बिंदुवडे पगरखाने चोपडतां जोयो, अने ते मनमां विचार करवा लागी के, " म्हारा ससरानी ए कृपणता छे के घणी करकसर छे ? " एवो संशय आव्याथी तेणे ससरानी परीक्षा करवानुं धार्युं. एक दिवसे " म्हारुं माथुं दुःखे छे." एवा वहानाथी ते सूइ रही, अने घणी घणी राडो पाडवा लागी. ससराए घणा उपाय कर्या, त्यारे तेणे कह्युं. " मने पहेलां पण कोइ कोइ समये एवो दुखावो थतो हतो त्यारे ऊंचां (खरां) मोतीना चूर्णना लेपथी ते मटतो. " ते सांभळी ससराने घणो हर्ष थयो. तेणे तुरत ऊंचां मोती मंगावी वाटवानी तैयारी करी. एटलामां वहूए सर्व यथार्थ वात कही.

धर्मकृत्यमां खरच करवुं ए एक लक्ष्मीनुं वशीकरण छे. कारण के, तेम करवाथीज ते स्थिर थाय छे. कह्युं छे के—दीधाथी धननो नाश थाय छे, एम तुं कोइ काळे पण समजीश नहीं. जुउ, कुवा, बगीचा, गाय विगेरे जेम जेम देता जाय छे, तेम तेम तेमनी संपदा वृद्धि पामे छे. आ विषय उपर एक दृष्टांत छे ते आ रीतेः—

विद्यापति नामे एक श्रेष्ठी घणो धनवान् हतो. लक्ष्मीए स्वप्नमां आवी तेने कह्युं के, " हुं आजथी दशमे दिवसे त्हारा घरमांथी नीकळी जवानी छुं. " पछी श्रेष्ठीए पोतानी स्त्रीना कहेवाथी सर्व धन तेज

दिवसे धर्मना सात क्षेत्रोमां वापर्युं, अने ते गुरु पासेथी परिग्रहनुं प्रमाण स्वीकारीने रात्रे सुखे सुइ रह्यो. प्रभात समये जोयुं तो पाछुं घरमां पहेलांनी माफक परिपूर्ण धन तेना जोवामां आव्युं. त्यारे फरीथी तेणे सर्व धन धर्मकृत्यमां वापर्युं. एम करतां नव दिवस गया. दशमे दिवसे फरी स्वप्नमां आवी लक्ष्मीए कह्युं के, "ल्हारा पुण्यने लीधे हुं ल्हारा घरमांज स्थिर रही छुं." लक्ष्मीनुं एवुं वचन सांभली विद्यापति श्रेष्ठी परिग्रह परिमाण व्रतनो कदाच भंग थाय, एवा डरथी नगर मूकी बहार जइ रह्यो. एटलामां कोइ एक राजा पछवाडे पुत्र न मूकतां मरी गयो हतो, तेनी गादीए योग्य पुरुषने बेसारवाने अर्थे पट्टहस्तीनी शूंढमां मंत्री विगेरे लोकोए अभिषेक कलश राख्यो हतो. ते हाथीए आवी आ विद्यापति श्रेष्ठीने अभिषेक कर्यो. पछी आकाशवाणीना कहेवा प्रमाणे विद्यापतिए राजा तरीके जिनप्रतिमानी स्थापना करी राज्य चलाव्युं, अने अनुक्रमे ते पांचमे भवे मोक्ष पाम्यो.

न्यायथी धननुं उपार्जन करनार माणस उपर कोइ शक राखतुं नथी, पण ज्यां त्यां तेनी प्रशंसा थाय छे. प्राये तेनी कोइ प्रकारनी हानि थती नथी, अने तेनी सुखसमाधि विगेरे दिवसे दिवसे वृद्धि पामे छे. माटे धननुं उपार्जन करवुं ते उपर कहेली रीते आलोकमां तथा परलोकमां लाभकारी छे. कह्युं छे के– पवित्र पुरुषो पोतानी शुद्ध चालचालगतना बलनी मगरूरी होवाथी सर्व ठेकाणे धीरजथी वर्ते छे. पण पापी पुरुषो पोताना कुकर्मथी हणायला होवाने लीधे सर्व ठेकाणे मनमां शंका राखीने वर्ते छे. आ विषय उपर दृष्टांत छे ते आ रीतेः–

देव अने यश नामे श्रेष्ठी बहु प्रीतिथी साथे फरता हता. कोइ नगरने विषे मार्गमां पडेलुं रत्नजडित कुंडल तेमना दीठामां आव्युं. देवश्रेष्ठी सुश्रावक, पोताना व्रतने दृढ वलगी रहेलो अने परधनने सर्व अनर्थ समान गणनारो होवाथी पाछो वल्यो. यशश्रेष्ठी पण तेनी साथे पाछो वल्यो. पण "पडेली वस्तु लेवामां बहु दोष नथी." एम विचारी तेणे वृद्धश्रेष्ठीनी (देवश्रेष्ठीनी नजर चूकावीने कुंडल उपाड्युं.) अने पाछुं मनमां विचार्युं के, "ए (देवश्रेष्ठी) म्हारो मित्र धन्य छे. कारण के, एनामां एवी अलोकिक निर्लोभता वसे छे. तो पण युक्तिथी हुं एने आ

कुंकलमां भागियो करीश." एम विचारी यशश्रेष्ठीए कुंकल छानुं राख्युं, अने बीजे नगरे जइ ते कुंकलना द्रव्यथी घणुं करियाणुं खरीद्युं. अनुक्रमे बन्ने श्रेष्ठी पोताने गामे आव्या. लावेला करियाणानी वहेंचण करवानो अवसर आव्यो, त्यारे घणुं करियाणुं जोइ देवश्रेष्ठीए घणा आग्रहथी तेनुं कारण पूछ्युं. यशश्रेष्ठीए पण यथार्थ वात हती ते कही. पछी देवश्रेष्ठीए कह्युं. "अन्यायथी उपार्जन करेलुं ए धन कोइ पण रीते ग्रहण करवा योग्य नथी. कारण के, जेम खाटी कांजी अंदर पडे तो दूधनो नाश थाय छे, तेम ए धन लीधाथी पोतानुं न्यायथी उपार्जेलुं धन पण एनी साथे अवश्य नाश पामे छे" एम कही देवश्रेष्ठीए ते सर्व अधिक करियाणुं हतुं ते जूदुं करी यशश्रेष्ठीने आप्युं. "पोतानी मेले चाल्युं आवेलुं धन कोण मूके!" एवा लोभथी यशश्रेष्ठी ते सर्व करियाणुं पोतानी वखारे लइ गयो. तेज दिवसनी रात्रिए चोरोए यशश्रेष्ठीनी वखारे धाड पाडी सर्व करियाणुं लूट्युं. प्रभात कालमां करियाणाना ग्राहक घणा आव्या. तेथी बमणुं तथा तेथी पण वधारे मूल्य मलवाथी देवश्रेष्ठीने बहु लाभ थयो. पछी यशश्रेष्ठी पण पस्तावो थवाथी सुश्रावक थयो, अने शुद्ध व्यवहारथी धन उपार्जीने सुख पाम्यो. आ रीते न्यायथी तथा अन्यायथी धन उपार्जन करवा उपर बे मित्रोनी कथा कही.

आ विषय उपर लौकिक शास्त्रमां कहेलुं एक दृष्टांत छे, ते आ रीतेः—

चंपा नगरीमां सोम नामे राज्य हतो. तेणे "सुपर्वने विषे दान आपवा योग्य सारुं द्रव्य कयुं? अने दान लेवाने सुपात्र कोण?" एवुं मंत्रीने प्रश्न कर्युं. मंत्रीए कह्युं. "आ नगरमां एक सुपात्र ब्राह्मण छे, पण न्यायथी उपार्जन करेला शुभ द्रव्यनो योग मलवो सर्वे लोकोने अने विशेषे करी राजाने दुर्लभ छे. कह्युं छे के—जेम सारा बीजनो अने सारा क्षेत्रनो योग मलवो कठण छे, तेम शुद्ध मननो दाता अने योग्य गुणने धरावनार पात्र ए बन्नेनो योग मलवो पण दुर्लभ छे. ते सांभली सोम राजाए पर्व उपर पात्र दान देवाना हेतुथी कोइ न जाणे तेवी रीते वेष बदलीने रात्रिने समये वणिग् लोकोनी दुकाने जइ साधारण वणिक्पुत्रने करवा योग्य काम आठ दिवस सुधी कर्युं, अने तेना बदलामां आठ द्रम्म उपार्जन कर्या. पर्व आवे सर्व ब्राह्मणोने नि-

मंत्रण करी सुपात्र ब्राह्मणने निमंत्रण करवाने अर्थे मंत्रीने मोकल्यो. मंत्रीए ते ब्राह्मणने बोलावतां तेणे जवाब वाळ्यो के, "जे ब्राह्मण लोजथी मोहमां सपडाइने राजा पासेथी दान ले, ते तमिस्रादिक घोर नरकमां पडी दुःखी थाय. राजानुं दान मधमां मिश्र करेला झेर सरखुं छे. अवसर आवे जले पोताना पुत्रनुं मांसभक्षण करवुं ते श्रेष्ठ, पण राजा पासेथी दान न लेवुं. चक्री पासेथी दान लेवुं ते दस हिंसा समान, [१]ध्वज पासेथी लेवुं ते सो हिंसा समान, वेश्या पासेथी लेवुं ते हजार हिंसा समान, अने राजा पासेथी लेवुं ते दश हजार हिंसा समान छे. एवां स्मृतिनां तथा पुराण विगेरेनां वचनोमां राजा पासेथी दान लेवामां दोष कह्यो छे. माटे हुं राजदान नहीं लउं." पछी मंत्रीए कह्युं. "राजा पोताना जुजाबलथी न्यायमार्गे उपार्जन करेलुं सारुं द्रव्यज तमने आपशे. माटे ते लेवामां कांइ दोष नथी." इत्यादि वचनोथी घणुं समजावी मंत्री ते सुपात्र ब्राह्मणने राजानी पासे लइ गयो. तेथी राजाए घणा हर्षथी ब्राह्मणने पोतानुं आसन वेसवा आप्युं, पग धोइ विनयथी तेनी पूजा करी, अने न्यायथी उपार्जेला आठ द्रम्म तेने दक्षिणा तरीके कोइ न जोइ शके एवी रीते तेनी मूठीमां आप्या. बीजा ब्राह्मणो ते जोइ थोडा रीसाया. तेमना मनमां एवो वहेम आव्यो के, "राजाए कांइ सार वस्तु छानी रीते एने आपी." पछी राजाए सुवर्ण विगेरे आपीने बीजा ब्राह्मणोने संतुष्ट कस्या. सर्वेनी राजा तरफथी विदायगिरी थइ. बीजा सर्व ब्राह्मणोनुं राजाए आपेलुं धन कोइनुं छ मासमां, तो कोइनुं तेथी थोडी अधिक मुदतमां खूटी गयुं. पण सुपात्र ब्राह्मणने आपेला आठ द्रम्म अन्न वस्त्र प्रमुख कार्यमां वापस्या, तो पण न्यायथी उपार्जेला तेथी खूट्या नहीं. पण अक्षय निधिनी पेठे तथा क्षेत्रमां वावेला सारा बीजनी पेठे लक्ष्मीनी वृद्धिज घणा काल सुधी थती रही. आ रीते न्यायार्जित धन उपर सोम राजानी कथा कही.

१ न्यायथी उपार्जेलुं धन अने सुपात्र दान ए बेना योगथी चउजंगी (चार जांगा) थाय छे. तेमां १ न्यायथी उपार्जेलुं धन अने सुपात्र दान ए बेना योगथी प्रथम जांगो थाय छे, ए पुण्यानुबंधि पुण्यनुं कारण हो-

१ दारुनो वेचनार.

वाथी एथी उत्कृष्ट देवतापणुं, युगलियापणुं तथा समकित विगेरेनो लाभ थाय छे, अने एवी सामग्रीना लाभथी अंते मोक्ष पण थोडा कालमां प्राप्त थाय छे. अहिं धनसार्थवाह तथा शालिभद्र विगेरेनुं दृष्टांत जाणवुं.

२ न्यायथी उपार्जेलुं धन पण कुपात्र दान ए वेनो योग थवाथी वीजो भांगो थाय छे. ए पापानुबंधि पुण्यनुं कारण होवाथी एथी कोइ कोइ भवमां विषयसुखनो देखीतो लाभ थाय छे. तो पण अंते तेनुं परिणाम कडवुंज निपजे छे. अहिं लाख ब्राह्मणोने भोजन आपनार ब्राह्मणनुं दृष्टांत जाणवुं. ते आ रीतेः—

एक ब्राह्मणे लाख ब्राह्मणोने भोजन आप्युं. तेथी ते केटलाक भवोमां विषयभोग प्रमुख सुख भोगवी मरीने सर्वे सुंदर अने सुलक्षण अवयवोने धारण करनारो सेचनक नामे भद्र जातिनो हाथी थयो. तेणे लाख ब्राह्मणोने जमाड्या, त्यारे ब्राह्मणोने जमतां उगरेलुं अन्न भेगुं करी सुपात्रेदान आपनारो वीजो एक दरिद्री ब्राह्मण हतो. ते सुपात्रदानना प्रभावथी सौधर्म देवलोके जइ त्यांथी च्यवी पांचसो राजकन्याउने परणनार नंदिषेण नामे श्रेणिक पुत्र थयो. तेने जोइ सेचनकने जाति स्मरण ज्ञान थयुं. तो पण अंते ते प्रथम नरके गयो.

३ अन्यायथी उपार्जेलुं धन अने सुपात्रदान ए वेना योगथी त्रीजो भांगो थाय छे. सारा क्षेत्रमां हलकुं वीज वाववाथी जेम अंकुर मात्र उगे छे, पण धान्य निपजतुं नथी, तेम एथी परिणामे सुखनो संबंध थाय छे तेथी राजाउ, व्यापारियो अने घणा आरंभथी धननुं उपार्जन करनार लोकोने ते मानवा योग्य थाय छे. कह्युं छे के— ए लक्ष्मी काशयष्टिनी पेठे सार विनानी अने रस विनानी छतां पण धन्य पुरुषोए तेने सात क्षेत्रोमां वावीने शेलडी समान करी. खोल गायने आपतां तेनुं परिणाम दूधना रूपमां थाय छे, अने दूध सर्पने आपतां तेनुं परिणाम झेरना रूपमां आवे छे. सुपात्रे तथा कुपात्रे वस्तुनो उपयोग करवाथी एवां भिन्न भिन्न परिणाम निपजे छे, माटे सुपात्रेदान करवुं एज श्रेष्ठ छे. स्वाति नक्षत्रनुं जल सर्पना मुखमां पडे तो झेर अने छीपना संपुटमां पडे तो मोती थाय छे. जुउ, तेज स्वाति नक्षत्र अने तेज जल पण

१ एक जातना घासनी सांठी.

पात्रना फेरफारथी परिणाममां केटलो तफावत पडे छे ! आ विषय उपर अर्बुद (आबू) पर्वत उपर जिनमंदिर करावनार विमलमंत्री विगेरेनां दृष्टांत लोकप्रसिद्ध छे. म्होटा आरंभ,समारंभ विगेरे अनुचित कर्म करीने मेळवेलुं धन धर्मकृत्यमां न वापरे तो, ते धनथी आलोकमां अपयश अने परलोकमां नरक थायज. अहिं मम्मणश्रेष्ठी विगेरेनां दृष्टांत जाणवां.

४ अन्यायथी उपार्जेलुं धन अने कुपात्रे दान ए बेना योगथी चोथो भांगो थाय छे. एथी माणस आलोकमां सत्पुरुषोने धिक्कारवा योग्य थाय छे, अने परलोकमां नरकादिक दुर्गतिमां जाय छे. माटे ए (चोथो भांगो) विवेकी पुरुषोए अवश्य वर्जवो. कह्युं छे के-अन्यायथी मेळवेला धननुं दान आपवामां बहु दोष छे. गायने मारी तेना मांसथी कागडाने तृप्त करवा जेवी आ वात छे. अन्याये मेळवेला धनथी लोको जे श्राद्ध करे छे, तेथी चंडाल, भिल्ल अने एवाज (बुक्कस्स) हलकी जातना लोको धराइ रहे छे. न्यायथी मेळवेलुं थोडुं पण धन जो सुपात्रे आपे तो, तेथी कल्याण थाय छे. परंतु अन्यायथी मेळवेलुं घणुं धन आपे तो पण तेथी कांइ खरुं फल निपजवानुं नथी. अन्याये मेळवेला धनथी जे माणस पोताना कल्याणनी इच्छा करतो होय, ते कालकूट नामे झेर भक्षण करी जीववानी आशा राखे छे. अन्याये मेळवेला धन उपर पोतानो निर्वाह चलावनार गृहस्थ प्रायें अन्यायमार्गे चालनारो, कलह करनारो, अहंकारी अने पापकर्मी होय छे. अहिं रंकश्रेष्ठी विगेरेनां दृष्टांत जाणवां. रंकश्रेष्ठीनी कथा आ प्रमाणेः—

मारवाड देशने विषे पाली गाममां काकूयाक अने पाताक नामे बे भाइ हता. तेमां न्हानो भाइ पाताक धनवंत अने म्होटो भाइ काकूयाक बहु दरिद्री हतो. म्होटो भाइ दरिद्रि होवाथी न्हानाने घेर चाकरी करी पोतानो निर्वाह करे. एक समये वर्षाकालमां दिवसे बहु महेनत करवाथी थाकी गएलो काकूयाक रात्रिए सुइ रह्यो. एटलामां पाताके उलंभो दइने कह्युं के, "भाइ! आपणा खेतरोना क्यारडा पाणी घणुं भराइ गयाथी फाटी गया, छतां तने कांइ तेनी चिंता नथी ?" एवो ठपको सांभळी तुरत पोतानी पथारी छोडी काकूयाक दरिद्री पारके घेर चाकरी करनारा पोताना जीवनी निंदा करतो छतो कोदालो लइ खेतरे गयो; अने केटलाक लोकोने फाटी गएला क्यारडाने फरीथी समा क-

रता जोइ तेणे पूछ्युं के, "तमे कोण छो?" ते लोकोए कह्युं. "अमे म्हारा भाईना चाकर छीए." पाछुं काकूयाके पूछ्युं के, "म्हारा चाकर कोइ ठेकाणे छे?" तेमणे कह्युं के, "वलभीपुरमां छे." अनुक्रमे केटलोक समय गए अवसर मलतांज काकूयाक पोतानो परिवार साथे लइ वलभीपुरे गयो. त्यां गोपुरमां भरवाड लोको रहेता हता, तेमनी पासे एक घासनुं झूंपडुं बांधी तथा तेज ते लोकोनी सहायताथीज एक न्हानी दुकान काढीने रह्यो. काकूयाक शरीरे बहु दूबलो होवाथी भरवाड लोको तेने "रंकश्रेष्ठी" एवा नामथी कहेवा लाग्या. एक समये कोइ कार्पटिक, शास्त्रमां कहेला कल्प प्रमाणे गिरनार पर्वत उपर सिद्ध करेलो कल्याणरस तुंबडीमां भरी लइ आवतो हतो. एटलामां वलभीपुरना समीप भागमां आवतां "काकू तुंबडी" एवी वाणी कल्याणरसमांथी नीकली. ते सांभली डरी गएला कार्पटिके वलभीपुरना परामां कपटी एवा काकूयाकना घरमां कल्याणरसनी तुंबडी थापण मूकी, अने ते पोते सोमनाथनी यात्राए गयो.

एक वखते कांइ पर्व आवे काकूयाकना घरमां पाक विशेष वस्तु तैयार करवानी होवाथी चूला उपर तावडी मूकी. ते तावडी उपर पेला तुंबडीना काणामांथी एक बिंदु (टपकुं) पडी गयुं हतुं. अग्निनो संयोग थतांज ते (तावडी) सुवर्णमय थएली जोइ काकूयाके निश्चयथी जाण्युं के, "आ तुंबडीमां कल्याणरस छे." पछी तेणे घरमांनी सर्व सार वस्तु अने ते तुंबडी बीजे कोइ स्थले राखी ते झूंपडुं सलगावी दीधुं, अने बीजे गोपुरे एक घर बंधावीने रह्यो. त्यां रहेतां छतां एक स्त्री घी वेचवा आवी, तेनुं घी तोली लेतां काकूयाकनी नजरमां एम आव्युं के, 'गमे तेटलुं घी काढतां पण ए घीनुं पात्र खाली थतुं नथी." ते उपरथी काकूयाके निश्चय कर्यो के, "ए पात्रनी नीचे कुंभलिका (उढाणी) छे, ते काली चित्रकवेलीनी छे." पछी तेणे कोइ बहानुं करीने ते कुंभलिका लीधी. आ रीतेज कपट करी तेणे खोटां त्राजुआंथी अने खोटा मापथी व्यापार कर्यो. पापानुबंधि पुण्य जोरावर होवाथी तेवा व्यापारमां पण रंकश्रेष्ठीने घणो धन लाभ थयो. एक समये कोइ सुवर्णसिद्धि करनार पुरुष तेने मल्यो. त्यारे तेणे छलभेद करी तेने छ-

गीने सुवर्णसिद्धि ग्रहण करी. आ रीते त्रण प्रकारनी सिद्धि हाथ आववाथी रंकश्रेष्ठी केटलाक क्रोडो धननो मालीक थयो. पोतानुं धन कोइ तीर्थे, सुपात्रे तथा अनुकंपा[१] दानमां यथेछ वापरवानुं दूर रह्युं, पण अन्यायथी मेलवेला धन उपर निर्वाह करवानुं तथा पूर्वेनी गरीब स्थिति अने पाछलथी मलेली धनसंपदानो पार विनानो अहंकार एवा कारणोथी रंकश्रेष्ठीए, सर्व लोकोने उखेडी नांखवा, नवा नवा कर वधारवा, बीजा धनवान लोकोनी साथे हरीफाइ तथा मत्सर विगेरे करवा इत्यादिक दुष्ट कृत्यो करी पोतानी लक्ष्मी लोकोने प्रलयकालनी रात्री सरखी भयंकर देखाडी.

एक समये रंकश्रेष्ठीनी पुत्रीनी रत्नजडित कांशकी बहु सुंदर होवाथी राजाए पोतानी पुत्रीने अर्थे मागी, पण श्रेष्ठीए आपी नहीं. त्यारे राजाए बलात्कारथी ते कांशकी लीधी. तेथी राजा उपर रोष करी रंकश्रेष्ठी म्लेछ लोकोना राज्यमां गयो, अने त्यां क्रोडो सोनैया खरची मोंगल लोकोने वलभीपुर उपर चढाइ करवा लइ आव्यो. मोंगलोए वलभीपुरना राज्यना ताबानो देश भागी नांख्यो, त्यारे रंकश्रेष्ठीए सूर्यमंडलथी आवेला अश्वना रखवाल लोकोने छानुं द्रव्य आपी फोडी नांखी कपट क्रियानो प्रपंच कराव्यो. पूर्वे वलभीपुरमां एवो नियम हतो कै, संग्रामनो प्रसंग आवे राजा सूर्यना वचनथी आवेला घोडा उपर चढे, अने पछी प्रथमथीज ते काम माटे ठरावी राखेला लोको पंच वादित्रो वगाडे, एटले ते घोडो आकाशमां उडी जाय. पछी घोडा उपर असवार थएलो राजा शत्रुओने हणे, अने संग्रामनी समाप्ति थाय, त्यारे घोडो पाछो सूर्यमंडले प्रवेश करे. आ प्रसंगे रंकश्रेष्ठीए पंच वादित्रो वगाडनार लोकोने फोडी नांख्या हता, तेथी तेमणे राजा घोडा उपर चढ्या पहेलांज पंचवादित्रो वगाड्यां. एटले घोडो आकाशमां उडी गयो. शिलादित्य राजाने ते समये शुं करवुं ? ते सूज्युं नहीं. त्यारे शत्रुओए शिलादित्यने मारी नांख्यो, अने सुखे वलभीपुरनो भंग कर्यो. कह्युं छे के— विक्रम संवत् ३७५ वरस गया पछी वलभीपुर भाग्युं. रंकश्रेष्ठीए मोंगलोने पण जल विनाना प्रदेशमां पाडीने मारी नांख्या. ए रीते रंकश्रेष्ठीनो संबंध कह्यो.

---

१ दुःखी माणस उपर दया लावीने आपवुं ते.

अन्यायथी उपार्जन करेला धननुं एवुं परिणाम ध्यानमां लई न्यायथी धन मेलववाने अर्थे उद्यम करवो. कह्युं छे के- साधुउंना विहार, आहार, व्यवहार अने वचन ए चारे वानां शुद्ध छे के नहीं? ते जोवाय छे. पण गृहस्थनो तो मात्र एक व्यवहारज शुद्ध छे के नहीं? ते जोवाय छे? व्यवहार शुद्ध होय तोज सर्वे धर्मकृत्यो सफल थाय छे. दिनकृत्यकारे कह्युं छे के, व्यवहार शुद्ध राखवो ए धर्मनुं मूल छे, कारण के, व्यवहार शुद्ध होय तो (व्यवहारथी कमाएलुं) धन शुद्ध होय छे. धन शुद्ध होय तो आहार शुद्ध होय छे. आहार शुद्ध होय तो देह शुद्ध होय छे, अने देह शुद्ध होय तो माणस धर्मकृत्य करवाने उचित थाय छे. तथा ते माणस जे जे कांइ कृत्य करे छे, ते ते कृत्य तेनां सफल थाय छे. परंतु व्यवहार शुद्ध न होय तो, माणस जे जे कांइ कृत्य करे ते सर्व तेनुं निष्फल छे. कारण के, व्यवहार शुद्ध न राखनार माणस धर्मनी निंदा करावे छे; अने धर्मनी निंदा करावनार माणस पोताने तथा परने अतिशय दुर्लभबोधि करे छे. एम सूत्रमां कह्युं छे. माटे विचक्षण पुरुषे बनी शके तेटलो प्रयत्न करी एवां कृत्य करवां के, जेथी मूर्खजनो धर्मनी निंदा करे नहीं. लोकमां पण आहार माफक शरीरप्रकृति बंधाय छे, ए वात प्रकट देखाय छे. जेम पोतानी बाल्यावस्थामां भेंसनुं दूध पीनारा घोडाउ जलमां सुखे पड्या रहे छे, अने गायनुं दूध पीनारा घोडाउ जलथी दूर रहे छे, तेम माणस पण बाल्य प्रमुख अवस्थामां जेवो आहार भोगवे छे, तेवी प्रकृतिनो थाय छे. माटे व्यवहार शुद्ध राखवाने अर्थे सारो प्रयत्न करवो. आ रीते व्यवहारशुद्धिनुं स्वरूप कह्युं.

तेमज देशादिविरुद्ध वातनो त्याग करवो. एटले जे वात देशविरुद्ध (देशनी रूढीने मलती न आवे एवी,) अथवा कालविरुद्ध (समयने अनुसरती न होय एवी) किंवा राजादि विरुद्ध (राजादिकने न गमे एवी) होय, ते मूकवी. हितोपदेशमालामां कह्युं छे के, जे माणस; देश, काल, राजा, लोक तथा धर्म एटलामां कोइने पण प्रतिकूल आवे तेवी वात जो वर्जे, तो ते समकित अने धर्म पामे. तेमां सौवीर (सिंध) देशमां खेती अने लाट (भरुछ प्रांत) देशमां मद्यसंधान (दारु निपजाववो) देशविरुद्ध छे. बीजुं पण जे देशमां शिष्ट लोकोए जे वर्ज्युं होय ते; ते दे-

शमां देशविरुद्ध जाणवुं. अथवा जाति, कुल विगेरेनी रीतभातने जे अनुचित ते देशविरुद्ध कहेवाय. जेम ब्राह्मणने मद्यपान करवुं, तथा तिल, लवण विगेरे वस्तुनो विक्रय करवो ए देशविरुद्ध छे. तेमना शास्त्रमां कह्युं छे के, तिलनो व्यापार करनारा ब्राह्मणो जगत्मां तिल माफक हलका तथा कालुं काम करनारा होवाथी हलका गणाय छे, तथा परलोके तिलनी पेठे घाणीमां पीलाय छे. कुलनी रीतभात प्रमाणे तो चौलुक्य विगेरे कुलमां थएला लोकोने मद्यपान करवुं ते देशविरुद्ध छे. अथवा परदेशी लोको आगल तेमना देशनी निंदा करवी विगेरे देशविरुद्ध कहेवाय.

हवे कालविरुद्ध आ रीतेः— शियालामां हिमालय पर्वतना आसपासना प्रदेशमां ज्यां घणी टाढ पडती होय त्यां, अथवा गरमीनी मोशममां मारवाड (वींकानेर प्रांत) जेवा अतिशय निर्जल देशमां, अथवा वर्षाकालमां ज्यां घणुं पाणी, भेज, अने घणोज चीकणो कादव रहे छे, एवा पश्चिम तथा दक्षिण समुद्रने कांठे आवेला कोकण विगेरे देशोमां पोतानी सारी शक्ति तथा कोइनी सारी सहाय्य विगेरे न छतां जवुं. तथा घणो दुकाल पड्यो होय त्यां बे राजाउनी मांहोमांहे तकरार चालती होय त्यां, धाड विगेरे पडवाथी मार्ग बंध पड्यो होय त्यां, अथवा पार जइ न शकाय एवा म्होटा जंगलमां तथा समीसांझ विगेरे भयंकर समयमां पोतानी तेवी शक्ति विना तथा कोइनी तेवी सहाय्य विगेरे विना जवुं, के जेथी प्राणनी अथवा धननी हानि थाय, नही तो बीजो कोइ अनर्थ सामो आवे, ते कालविरुद्ध कहेवाय. अथवा फागण मास उतरी गया पछी तिल पीलवा, तिलनो व्यापार करवो, अथवा तिल भक्षण करवा विगेरे, वर्षाकालमां तांदलजा विगेरेनी भाजी लेवी विगेरे, तथा ज्यां घणी जीवाकुलभूमि होय, त्यां गाडी गाडां विगेरे खेडवां. एवो म्होटो दोष उपजावनार कृत्य करवुं ते कालविरुद्ध कहेवाय.

हवे राजविरुद्ध आ रीतेः—राजा विगेरेना दोष काढवा. राजाना माननीक मंत्री विगेरेनुं आदरमान न करवुं, राजाथी विपरीत थया लोकोनी सोबत करवी, वैरिना स्थानकमां लोभथी जवुं, वैरिना स्थानकथी आवेलानी साथे व्यवहार विगेरे राखवो, राजानी महेरबानी छे एम समजी राजाना करेला कामममां पण फेरफार करवो, नगरना आगेवान

लोकोथी विपरीत चालवुं, पोताना धणीनी साथे नीमकहरामी करवी, इत्यादिक राजविरुद्ध कहेवाय छे. तेनुं परिणाम घणु दुःसह छे. जेम भुवनभानु केवलीनो जीव रोहिणीनुं थयुं तेम. ते रोहिणी निष्ठावाली, तथा भणेली, स्वाध्याय उपर लक्ष राखनारी एवी हती, तो पण विकथाना रसथी वृथा राणीनुं कुशीलपणुं विगेरे दोषो बोलवाथी राजाने तेना उपर रोष चढ्यो, पछी उत्तम श्रेष्ठीनी पुत्री होवाथी मान्य एवी पण रोहिणीनी जीभना राजाए कटके कटका कर्या, अने देश बहार काढी मूकी. तेथी दुःखी थएली रोहिणीए अनेक भवोमां जिव्हाछेद विगेरे दुःखो सह्यां.

लोकनी तथा विशेषे करी गुणी जनोनी निंदा वर्जवी. कारण के, लोकनी निंदा करवी, अने पोतानां वखाण करवां ए बन्ने लोकविरुद्ध कहेवाय छे. कह्युं छे के—खरा खोटा पारका दोष बोलवामां शुं लाभ छे! तेथी धननो अथवा यशनो लाभ थतो नथी, एटलुंज नहीं पण जेना दोष काढिये, ते एक पोतानो नवो शत्रु उत्पन्न कर्यो एम थाय छे. १ पोतानी स्तुति, २ पारकी निंदा, ३ वश न राखेली जीभ, ४ सारां वस्त्र अने ५ कषाय आ पांच वानां संयम पालवाने अर्थे सारो उद्यम करनारा एवा मुनिराजने पण खाली करे छे. जो पुरुषमां खरेखरा घणा गुण होय, तो ते (गुणो) वगर कहे पोतानो उत्कर्ष करशेज अने जो ते (गुणो) न होय तो फोगट पोतानां पोते करेलां वखाणथी शुं थाय? पोते पोतानां बहु वखाण करनारा माणसने तेना मित्र हसे छे, बांधवजनो निंदा करे छे, म्होटा लोको तेने कोरे मूके छे, अने तेनां मा बाप पण तेने बहु मानता नथी. बीजानो पराभव अथवा निंदा करवाथी तथा पोतानी म्होटाइ पोते प्रकट करवाथी भवे भवे नीचगोत्र कर्म बंधाय छे. ते कर्म क्रोडो भव थए पण छूटवुं कठण छे. पारकी निंदा करवी ए महापाप छे, कारण, घणी खेदनी वात छे के, निंदा करवाथी पारकां पापो वगर करे मात्र निंदा करनारने खाडामां उतारे छे. अहिं एक निंदक वृद्धस्त्रीनुं दृष्टांत छे ते आ प्रमाणेः—

सुग्राम नामना गाममां सुंदर नामनो एक श्रेष्ठी हतो. ते म्होटो धर्मी अने मुसाफर विगेरे लोकोने भोजन, वस्त्र, रहेवानुं स्थानक विगेरे आपीने तेमना उपर म्होटा उपकार करतो हतो. तेनी पडोशमां एक

वृद्ध ब्राह्मणी रहेती हती, ते श्रेष्ठीनी हमेशां निंदा कस्या करे, अने कहे के, "मुसाफर लोको परदेशमां मरण पामे छे, तेमनी थापण विगेरे मलवानी लालचथी ए (श्रेष्ठी) पोतानी सच्चाइ बतावे छे विगेरे." एक समये क्षुधा तृषाथी पीडाएलो एक कार्पटिक आव्यो. तेने घरमां न होवाथी नरवाडण पासे छाश मंगावीने ते पाइ, तेने तेथी ते मरी गयो. कारण के, नरवाडणे माथे राखेला छाशना वासणमां उपरथी जती समलीए मोढामां पकडेला सर्पना मुखमांथी गरल (झेर) पड्युं हतुं. कार्पटिक मरण पाम्यो तेथी घणी खुशी थएली ब्राह्मणीए कह्युं के, "जुओ, आ केवुं धर्मीपणुं!!" ते समये आकाशमां जती रहेली हत्याए विचार कस्यो के, "दातार (श्रेष्ठी) निरपराधी छे. सर्प अज्ञानी तथा समलीना मोढामां सपडाएलो होवाथी परवश छे, समलीनी जातज सर्पने नक्षण करनारी छे, अने नरवाडण पण ए वातमां अजाण छे. माटे हवे हुं कोने वलगुं!" एम विचारी छेवट ते हत्या वृद्ध ब्राह्मणीने वलगी. तेथी ते काली कूबडी अने कोढ रोगवाली थइ. आ रीते पारका खोटा दोष बोलवा उपर लोकप्रसिद्ध दृष्टांत कह्युं.

हवे कोइ राजानी आगल कोइ परदेशीए लावेली त्रण कोपरीओनी पंक्तिोए परीक्षा करी. ते आ रीतेः—एकना कानमां दोरो नांख्यो, ते तेना मुखमांथी बहार नीकल्यो, ते सांभल्युं होय तेटलुं मोढे बकनारी कोपरीनी किम्मत फूटी कोडी करी. बीजी कोपरीना कानमां नांखेलो दोरो तेना बीजा कानमांथी बहार नीकल्यो. ते एक काने सांभली बीजे काने बहार नांखी देनारीनी किम्मत लाख सोनैया करी. त्रीजाना कानमां नांखेलो दोरो तेना गलामां उतस्यो. ते सांभलेली वात मनमां राखनारीनी किम्मत पंक्तिो करी शक्या नहीं. ए साचा दोष कहेवा उपर दृष्टांत जाणवुं.

तेमज सरल लोकोनी मश्करी करवी, गुणवान् लोकोनी अदेखाइ करवी, कृतघ्न थवुं, घणा लोकोनी साथे विरोध राखनारनी सोबत करवी, लोकमां पूजाएलानी मानखंडना करवी, सदाचारी लोको संकटमां आवे राजी थवुं. आपणामां शक्ति छतां आफतमां सपडायला सारा माणसने मदत न करवी, देश विगेरेनी उचित रीतभात छोडवी. धनना प्रमाणथी घणो उजलो अथवा घणो मलिन वेष विगेरे करवो. ए सर्व लोकविरुद्ध

कहेवाय ले. एथी आलोकमां अपयश विगेरे थाय ले. वाचक शिरोमणि श्रीउमास्वाति वाचकजीए कह्युं ले के, सर्वे धर्मी लोकोनो आधार लोक ले. माटे जे वात लोकविरुद्ध अथवा धर्मविरुद्ध होय ते सर्वथा लोडवी. लोकविरुद्ध तथा धर्मविरुद्ध वात लोडवामां लोकनी आपणा उपर प्रीति उपजे ले, स्वधर्म सचवाय ले, अने सुखे निर्वाह थाय ले, इत्यादि गुण रहेला ले. कह्युं ले के—लोकविरुद्ध वातने लोडनार माणस सर्व लोकोने प्रिय थाय ले, अने लोकप्रिय थवुं ए समकित वृक्षनुं बीज ले.

हवे धर्मविरुद्ध कहीए लीए. मिथ्यात्व कृत्य करवुं, मनमां दया न राखतां बलद विगेरेने मारवुं, बांधवुं विगेरे. जूउ तथा माकण विगेरे तडके नांखवा, माथाना वाल म्होटी कांशकीथी समारवा, लीखो विगेरे फोडवी, उष्णकालमां त्रण वार अने बाकीना कालमां बे वार मजबूत म्होटा जाडा गलणाथी संखारो विगेरे साचववानी युक्तिथी पाणी गालवामां तथा धान्य, लाणां, शाक, खावानां पान फल विगेरे तपासवामां सम्यक् प्रकारे उपयोग न राखवो. आखी सोपारी, खारेक, वालोल, फली विगेरे मोढामां एमनी एम नांखवी, नालवानुं अथवा धारानुं जल विगेरे पीवुं, चालतां, बेसतां, सुतां, न्हातां, कांइ वस्तु मूकतां अथवा लेतां, रांधतां खांडतां, दलतां, घसतां अने मलमूत्र, बलखो, कोगलो, जल, तांबूल विगेरे नांखतां बराबर यत्न न राखवो, धर्मकरणीने विषे आदर न राखवो, देव, गुरु तथा साधर्मि एमनी साथे द्वेष करवो, देवद्रव्य विगेरेनो उपजोग करवो, अधर्मि लोकोनी सोबत करवी, धार्मिक विगेरे सारा लोकोनी मश्करी करवी, कषायनो उदय बहु राखवो, बहु दोषथी जरेलुं खरीद वेचाण करवुं, खरकर्म तथा पापमय अधिकार इत्यादिकने विषे प्रवर्तवुं. ए सर्व धर्मविरुद्ध कहेवाय ले. उपर आवेलां मिथ्यात्व विगेरे घणां खरां पदोनी व्याख्या अर्थदीपिकामां करी ले. धर्मिलोको देशविरुद्ध, कालविरुद्ध, राजविरुद्ध अथवा लोकविरुद्ध आचरण करे तो तेथी धर्मनी निंदा थाय ले, माटे ते सर्व धर्मविरुद्ध समजवुं. उपर कहेलुं पांच प्रकारनुं विरुद्धकर्म श्रावके वर्जवुं. आ रीते देशादि पांच विरुद्धकर्मनो त्याग कह्यो.

हवे उचिताचरण (उचितकर्म) कहीए लीए. उचिताचरणना पिता संबंधी, माता संबंधी विगेरे नव प्रकार ले. उचिताचरणथी आलोकमां

पण स्नेहनी वृद्धि, यश विगेरेनी प्राप्ति थाय छे. ते हितोपदेशमालामां जे गाथाउवडे देखाड्युं छे, ते गाथाउ अहिं लखीए छीए.

सामन्ने मणुअत्ते, जं केई पाउणंति इह कित्तिं ॥ तं मुणह निव्विअप्पं, उचिआचरणस्स माहप्पं ॥ १ ॥ अर्थः– माणस मात्रनुं माणसपणुं सरखुं छतां केटलाक माणसोज आलोकमां यश पामे छे, ते उचित आचरणनो महिमा छे. एम नक्की समजवुं. (१)

तं पुण पिइमाइसहो– अरेसु पणइणिअवच्च सयणेसु ॥ गुरुजण नायरपरति– त्थिएसु पुरिसेण कायव्वं ॥ २ ॥ अर्थः– ते उचित आचरणना नव प्रकार छे, ते आ रीतेः– १ पोताना पिता संबंधी, २ माता संबंधी, ३ सगा भाई संबंधी, ४ स्त्री संबंधी, ५ पुत्र पुत्री संबंधी, ६ सगा वहाला संबंधी, ७ वडील लोको संबंधी, ८ नगरना रहीश लोको संबंधी, तथा ए अन्यदर्शनी संबंधी. ए नव प्रकारनुं उचित आचरण प्रत्येक माणसने करवुं जोइए. (२)

हवे पिताना संबंधमां मन वचन कायाथी त्रण प्रकारे उचित आचरण करवुं पडे छे, ते अनुक्रमे हितोपदेशमालाकार कहे छे.

पिउणो तणुसुस्सूसं, विणएणं किंकरव्व कुणइ सयं ॥ वयणं पि से पडिच्छइ, वयणाउ अपडिअं चेव ॥ ३ ॥ अर्थः– पिताजीनी शरीर सेवा चाकरनी पेठे पोते विनयथी करवी. ते आ रीतेः– तेमना पग धोवा, तथा दाबवा, वृद्ध अवस्थामां तेमने उठाडवा तथा बेसारवा, देशना अने कालना अनुसारथी तेमने सदे एवी भोजन, बिछानुं, वस्त्रो, उवटणुं विगेरे वस्तु आपवी. ए तथा एवां बीजां पिताजीनां काम सुपुत्रे पोते विनयथी करवां, पण कोइना कहेवाथी पराणे अथवा अवज्ञा, तिरस्कार विगेरे करीने न करवां. तथा पोते करवां, पण चाकर विगेरे पासे न कराववां. कह्युं छे के–पुत्र, पिताजी आगल बेठो होय. त्यारे तेनी जे शोभा देखाय छे, ते शोभानो सोमो भाग पण ते (पुत्र) ऊंचा सिंहासन उपर बेसे तो पण क्यांथी आवे? तथा मुखमांथी बहार पड्युं न पड्युं एटलामां पिताजीनुं वचन झडपी लेवुं. एटले पिताजीनुं वचन सत्य करवाने अर्थे राज्याभिषेकने अवसरेज वनवासने अर्थे नीकलेला रामचंद्रजीनी पेठे सुपुत्रे पिताजीना मुखमांथी वचन नीकलतां-

ज " हाजी, आपनी आज्ञा प्रमाण छे. आज्ञा माफक हमणां करुं छुं." एम कही घणा आदरथी ते वचन स्वीकारवुं, पण सांभळ्युं अणसांभळ्युं करी, माथुं धूणावी, कह्या माफक करतां घणी वार लगाडी अथवा कहेलुं काम अधुरुं मूकीने पिताजीना वचननी अवज्ञा न करवी. (३)

चित्तं पि हु अणुअत्तइ, सव्वपयत्तेण सव्वकज्जेसु॥ उवजीवइ बुद्धिगुणे, निअसप्पावं पयासेइ ॥ ४ ॥ अर्थः- सुपुत्रे हरकाममां सर्व प्रयत्नथी पिताजीना मनने पसंद पडे तेम करवुं. अर्थात् पोतानी बुद्धिथी कांइ अवश्य करवा योग्य काम धार्युं होय, तो पण ते पिताजीने मनगमतुं होय तोज करवुं. तथा शुश्रूषा (सेवा), ग्रहण विगेरे तथा लौकिक अने अलौकिक सर्व व्यवहारमां आवनारा बीजा, सर्व जे बुद्धिना गुणो तेमनो अभ्यास करवो. बुद्धिनो प्रथम गुण मा बाप विगेरेनी सेवा करवी ए छे. बहु जाण एवा मा बाप विगेरेनी सारी सेवा करी होय तो, तेउ दरेक कार्यनां रहस्य (गुप्त विचार) अवश्य प्रकट करे छे. कह्युं छे के- ज्ञानवृद्ध लोकोनी सेवा न करनारा अने पुराण तथा आगम विना पोतानी बुद्धिथी जूदी जूदी कल्पना करनारा लोकोनी बुद्धि घणी प्रसन्न थती नथी. एक स्थविर जे जाणे छे, ते क्रोडो तरुण लोको पण जाणी शकता नथी. जुउ, राजाने लात मारनार माणस वृद्धना वचनथी पूजाय छे. वृद्ध पुरुषोनुं वचन सांभळवुं, तथा काम पडे बहुश्रुत एवा वृद्धनेज पूछवुं. जुउ, वनमां [१]हंसनुं टोळुं बंधनमां पड्युं हतुं, ते वृद्ध वचनथी छूटयुं. तेमज पोतानो मनमांनो अभिप्राय पिताजी आगळ प्रकटपणे कहेवो.(४)

आपुच्छिउं पयट्टइ, करणिज्जेसु निसेहिउ ठाइ ॥ खलिए खरं पि भणिउ, विणीअयं न हु विलंघेइ ॥ ५ ॥ अर्थः-पिताजीने पूछीनेज हरकामने विषे प्रवर्त्ते, जो कदाच पिताजी कोइ कार्य करवानी मनाइ करे तो, ते न करे, कांइ अपराध थए पिताजी कठण शब्द बोले, तो पण पोतानुं विनीतपणुं न मूके, अर्थात् मर्यादा मूकीने गमे तेम उत्तर न करे.

सविसेसं परिपूरइ, धम्माणुगए मणोरहे तस्स ॥ एमाइ उचिअकरणं, पिउणो जणणीइ वि तहेव ॥ ६ ॥ अर्थः-जेम अभयकुमारे श्रेणिक राजाना तथा चिल्लणा माताना मनोरथ पूर्ण कर्या, तेम सुपुत्रे पि-

१ जुओ, समकितकौमुदि भाषांतर पाने ३३ मे.

ताजीना साधारण लौकिक मनोरथ पण पूर्ण करवा. तेमां पण देवपूजा करवी, सद्गुरुनी सेवा करवी, धर्म सांजळवो, व्रत पच्चरकाण आदरवुं, षडावश्यकने विषे प्रवर्त्तवुं, सात खेतरमां धन वावरवुं, तीर्थयात्रा करवी, अने दीन तथा अनाथ लोकोनो उद्धार करवो इत्यादिक जे मनोरथ (इछा) ते धर्म मनोरथ कहेवाय छे. पिताजीना धर्म मनोरथ घणाज आदरथी पूर्ण करवा. कारण के, आलोकमां श्रेष्ठ एवा मा बापना संबंधमां सुपुत्रोनुं ए कर्तव्यज छे. कोइ पण रीते एमना उपकारनो माथे रहेलो जार उतारी शकाय नहीं, एवा मा बाप विगेरे गुरुजनोने (वडीलोने) केवलिजाषित सद्धर्मने विषे जोड्या विना बीजो उपकारनो जार हलको करवानो उपायज नथी. स्थानांग सूत्रमां कह्युं छे के, त्रण जणना उपकार उतारी न शकाय एवा छे. तिण्हं दुप्पडिआरं समणाउसो। तं जहा—अम्मापिउणो १, जट्टिस्स २, धम्मायरिअस्स ३॥ संपाउविअणं। ते आ रीतेः—१ मा बापना, २ धणीना अने ३ धर्माचार्यना.

केइ पुरिसे अम्मापिअरं सयपाग सहस्सपागेहिं तिल्लेहिं अप्भंगित्ता सुरजिणागंधट्टयणं उवट्टित्ता तिहिं उदगेहिं मज्जावित्ता सव्वालंकार विजूसिअंकरित्ता मणुन्नं थालिपाग सुद्धं अट्ठारसवंजणाउलंजोअणं जोआवित्ता जावज्जीवं पिठवडंसिआए परिवहिज्जा। तेणावि तस्स अम्मापिउस्स दुप्पडिआरं जवइ? अहेणं से तं अम्मापिअरं केवलिपन्नत्ते धम्मे आघवइत्ता, पन्नवइत्ता, परूवइत्ता, ठावइत्ता जवइ, तेणामेव तस्स अम्मापिउस्स सुपडियारं जवइ समणाउसो ॥ १ ॥ कोइ पुरुष जावज्जीव सुधी प्रजात कालमां पोताना मा बापने शतपाक तथा सहस्रपाक तेलवडे अच्यंग करे, सुगंधी पीठी चोले, गंधोदक, उष्णोदक, अने शीतोदक ए त्रण प्रकारना जलवडे न्हवरावे, सर्वे आजूषण पहेरावी सुशोजित करे, पाकशास्त्रमां कहेली रीत प्रमाणे बरोबर रांधेलुं, अढार जातिनां शाक युक्त एवुं मनगमतुं अन्न जमाडे, अने जावज्जीव पोताना खजा उपर धारण करे, तो पण तेनाथी पोतानां मा बापना उपकारनो बदलो वाली न शकाय, परंतु जो ते पुरुष पोतानां मा बापने केवलिजाषित धर्म संजलावी, मनमां बरोबर उतारी तथा धर्मना मूल जेदनी अने उत्तर जेदनी प्ररूपणा करी ते धर्मने विषे स्थापन करनारो थाय

तोज ते पुरुषथी पोताना मा बापना उपकारनो बदलो वालीशकाय.

केइ महच्चे दरिद्दं समुक्कसिज्जा। तएणं से दरिद्दे समुक्किठे समाणे पच्छापुरंवणं विउलभोगसमिइ समणागएआवि विहरिज्जा । तएणं से महच्चे अन्नयाकयाइ दरिद्दिहूए समाणे तस्स दरिद्दस्स अंतिअं हव्वमागच्छिज्जा। तएणं से दरिद्दे तस्स भट्टिस्स सव्वस्समवि दलमाणे तेणावि तस्स दुप्पडियारं भवइ? अहेणं से तं भट्टिं केवलिपन्नत्तेधम्मे आघवइत्ता जाव ठावइत्ता भवइ, तेणामेव तस्स भट्टिस्स सुप्पडियारं भवइ ॥ २ ॥ कोइ म्होटो धनाढ्य पुरुष एकाद दरिद्री माणसने धन विगेरे आपीने सारी अवस्थामां लावे, अने ते माणस सारी अवस्थामां आव्यो, ते वखतनी पेठे ते पछी पण घणी भोग्य वस्तुना समुदायनो भोगवनारो एवो रहे, पछी ते माणसने सारी अवस्थामां लावनार धनाढ्य पुरुष कोइ समये पोते दरिद्री थइ पूर्वे जे दरिद्री हतो, ते माणस पासे शीघ्र आवे. त्यारे ते माणस पोताना ते धणीने जो सर्वस्व आपे, तो पण तेनाथी ते धणीना उपकारनो बदलो वाली न शकाय, परंतु जो ते माणस पोताना धणीने केवलिभाषित धर्म कही, समजावी अने अंतर्भेद सहित प्ररूपीने ते धर्मने विषे स्थापन करनारो थाय, तोज तेनाथी धणीना उपकारनो बदलो वाली शकाय.

केवइ तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा अंतिए एगमवि आरिअं धम्मिअं सुवयणं सुच्चा निसम्म कालमासे कालंकिच्चा अन्नयरेसु देवलोगेसु देवत्ताए उववन्ने ॥ तएणं सा देवे तं धम्मायरियं दुभिक्खाउ वा दिसाउ सुभिक्खंदेसं साहरिज्जा। कंताराउ निक्कंतारं करिज्जा। दीहकालिएणं वा रोगायंकेण अभिभूअं विमोइज्जा । तेणावि तस्स धम्मायरियस्स दुप्पडियारं भवइ? अहेणं से तं धम्मायरिअं केवलिपन्नताउ धम्माउ भठं समाणं भुज्जो केवलिपन्नत्तेधम्मे आघवइत्ता जाव ठावइत्ता भवइ तेणामेव तस्स धम्मायरियस्स सुप्पडियारं भवइ ॥३॥ कोइ पुरुष सिद्धांतमां कहेला लक्षणवडे युक्त एवा श्रमण माहणनी (धर्माचार्यनी) पासे जो धर्म संबंधी उत्तम एकज वचन सांभली, मनमां तेनो बरोबर विचार करी मरणनो समय आवे मरण पामी कोइ देवलोकने विषे देवतापणे उत्पन्न थाय. पछी ते देवता पोताना ते धर्माचार्यने जो दुर्भिक्ष-

वाला देशमांथी सुभिक्ष देशमां लावी मूके, विकराल जंगलमांथी पार उतारे, अथवा कोइ दीर्घकालना रोगथी पीडाता ते धर्माचार्यने तेमांथी मूकावे, तो पण तेनाथी ते धर्माचार्यना उपकारनो बदलो वाली न शकाय; परंतु ते पुरुष केवलिभाषित धर्मथी भ्रष्ट थएला ते पोताना धर्माचार्यने केवलिभाषित धर्म कही, समजावी, अंतर्भेद सहित प्ररूपी फरीवार ते धर्मने विषे स्थापन करनार थाय, तोज ते पुरुषथी ते धर्माचार्यना उपकारनो बदलो वाली शकाय."

मात पितानी सेवा करवा उपर, पोताना आंधला मा बापने कावडमां बेसारी कावड पोते उपाडी तेमने तीर्थयात्रा करावनार श्रवणनुं दृष्टांत जाणवुं. मा बापने केवलिभाषित धर्मने विषे स्थापन करवा उपर पोताना पिताजीने दीक्षा देनार श्री आर्यरक्षितसूरिनुं अथवा केवलज्ञान उत्पन्न थए छते पण मा बापने प्रतिबोध थाय त्यां सुधी निरवद्य वृत्तिए घरमां रहेला कूर्मापुत्रनुं दृष्टांत जाणवुं. पोताना शेठने धर्मने विषे स्थापन करवा उपर प्रथम कोइ मिथ्यात्वी श्रेष्ठीना मुनमपणाथी पोते म्होटो श्रेष्ठी थएलो, अने वखत जतां दुर्भाग्यथी दरिद्री थएला ते मिथ्यात्वी श्रेष्ठीने धनादिक आपीने फरीथी तेने म्होटो श्रेष्ठी बनावनार अने श्रावक धर्मने विषे स्थापन करनार जिनदास श्रेष्ठिनुं दृष्टांत जाणवुं. पोताना धर्माचार्यने फरीथी धर्मने विषे स्थापन करवा उपर निद्रा विगेरे प्रमादमां पडेला शेलकाचार्यने बोध करनार पंथक शिष्यनुं दृष्टांत जाणवुं. इत्यादिक पिता संबंधी उचित आचरण छे. माता संबंधी उचित आचरण पण पितानी पेठेज जाणवुं. (६)

हवे माता संबंधी उचित आचरणमां वधारे कहेवा योग्य छे ते कहे छे. नवरं से सविसेसं, पयडइ भावाणुवित्तिमप्पडिमं ॥ इत्थीसहावसुलहं, पराभवं वहइ न हु जेण ॥ ७ ॥ अर्थः— माता संबंधी उचित आचरण पिता सरखुं छतां पण तेमां एटलो विशेष छे के, माता जाते स्त्री होय छे, अने स्त्रीनो स्वभाव एवो होय छे के, नजीवी बाबतमां ते पोतानुं अपमान थयुं एम मानी ले छे, माटे माता पोताना मनमां स्त्री स्वभावथी कांइ पण अपमान न लावे एवी रीते सुपुत्रे तेमनी मरजी माफक पिताजी करतां पण वधारे चालवुं. वधारे एम कहेवानुं कारण ए छे के,

माता, पिताजी करतां अधिक पूज्य छे, मनुए कह्युं छे के— उपाध्यायथी दस गुणो श्रेष्ठ आचार्य छे, आचार्यथी सो गुणो श्रेष्ठ पिता छे, अने पिताथी हजार गुणी श्रेष्ठ माता छे. बीजाओए पण कह्युं छे के—पशुओ दूध पान करवुं होय त्यां सुधी माताने माने छे, अधम पुरुषो स्त्रीनी प्राप्ति थाय त्यां सुधी माने छे, मध्यम पुरुषो घरनुं कामकाज तेने हाथे चालतुं होय त्यां सुधी माने छे, अने उत्तम पुरुषो तो जावज्जीव तीर्थनी पेठे माने छे. पशुओनी माता पुत्रने मात्र जीवतो जोइनेज संतोष माने छे, मध्यम पुरुषोनी माता पुत्रनी कमाइथी राजी थाय छे, उत्तम पुरुषोनी माता पुत्रना शूरवीरपणानां कृत्योथी संतुष्ट थाय छे, अने लोकोत्तर पुरुषोनी माता पुत्रना पवित्र आचरणथी खुशी थाय छे. (७)

हवे बंधु संबंधी उचित आचरण कहे छे. उचिअं एअं तु सहो—अरंमि जं निअइ अप्पसममेअं ॥ जिठं व कणिठं पि हु, बहु मन्नइ सवकज्जेसु ॥८॥ अर्थः— पोताना सगा भाइना संबंधमां उचित आचरण ए छे के, तेने आत्मा समान (पोतानी माफक) जाणवो. न्हाना भाईने पण म्होटा भाइ माफक सर्वे कार्यमां बहु मानवो. "म्होटा भाइ माफक" एम कहेवानुं कारण ए छे के, "ज्येष्ठो भ्राता पितुः समः" (म्होटो भाइ पिता समान छे.) एम कह्युं छे. माटे म्होटा भाइ माफक एम कह्युं. जेम लक्ष्मण श्रीरामने प्रसन्न राखतो हतो, तेम सावका‍(ओरमाई) एवा न्हाना भाइए पण म्होटा भाइनी मरजी माफक चालवुं. ए रीतेज न्हाना म्होटा भाइओनां स्त्री, पुत्र विगेरे लोकोए पण उचित आचरण ध्यानमां लेवुं. (८)

दंसइ न पुढो भावं, सप्भावं कहइ पुछइ अ तस्स ॥ ववहारंमि पयट्टइ, न निगूहइ थेवमवि दविणं ॥ ९ ॥ अर्थः— भाइ पोताना भाइने जूदो भाव न देखाडे, मनमांनो सारो अभिप्राय कहे, तेनो सारो अभिप्राय पूछे, तेने व्यापारमां प्रवर्तावे, तथा थोडुं पण धन छानुं न राखे. "व्यापारमां प्रवर्तावे" एम कहेवानुं कारण ए छे के, जेथी ते व्यापारमां होंशियार थाय, तथा ठग लोकोथी ठगाय नही. "धन छानुं न राखे" एम कह्युं तेनुं कारण ए के, मनमां दगो राखीने धन न छुपावे, पण संकटने अवसरे निर्वाहने अर्थे छानुं राखेज. तेमां दोष नथी. (९)

हवे खराब सोबतथी पोतानो भाइ बीगडे थाय तो शुं करवुं ते कहे छे.

अविणीअं अणुअत्तइ, मित्तेहिं तो सहो उवालज्जइ ॥ सयणजणाउ सिक्खं, दावइ अन्नावएसेण ॥१०॥ अर्थः—विनय रहित थएला पोताना भाइने तेना मित्रो पासे समजावे, पछी पोते एकांतमां तेने (भाइने) ठपको दे अने बीजा कोइ विनय रहित पुरुषना मिषथी तेने (भाइने) तेना काका, मामा, ससरो, साला विगेरे लोको पासे शीखामण देवरावे, पण पोते तेनो तिरस्कार करे नहीं. कारण के, तेम करवाथी ते कदाच बेशरम थाय, अने मर्यादा मूकी दे. (१०)

हिअए ससिणेहो वि हु, पयडइ कुविअं व तस्स अप्पाणं ॥ पडिवन्न विणयमग्गं, आलवइ अछम्मपिम्मपरो ॥११॥ अर्थः—हृदयमां प्रीति होय तो पण बहारथी तेने पोतानुं स्वरूप क्रोधी जेवुं देखाडे, अने ज्यारे ते भाई विनयमार्ग स्वीकारे, त्यारे तेनी साथे खरा प्रेमथी वार्ता करे. उपर कहेला उपाय कर्या पछी पण जो ते भाई कदाच ठेकाणे न आवे, तो तेनी ए प्रकृतिज छे" एवुं तत्त्व समजी तेनी उपेक्षा करे. (११)

" तप्पणइणिपुत्ताइसु, सम्मद्दिठी होइ दाणसम्माणे ॥ सावक्कंमि उ इत्तो, सविसेसं कुणइ सव्वं पि ॥ १२ ॥ अर्थः—भाइना स्त्री, पुत्र विगेरेने विषे दान, आदर विगेरे बाबतमां समान दृष्टि राखवी, अर्थात् पोताना स्त्री पुत्र विगेरेनी पेठेज तेमनी पण आसना वासना करवी. तथा साव-का (ओरमाइ) भाइना स्त्रीपुत्र विगेरेनां मान विगेरे सर्व उपचार तो पोतानां स्त्री पुत्र करतां पण अधिक करवां. कारण के, सावका भाइना संबंधमां थोडुं पण अंतर प्रकट कराय तो तेमनां मन बगडे छे, अने लोकमां पण अपवाद थाय छे. ए रीते पोताना पिता समान, माता समान तथा भाइ समान लोकोना संबंधमां पण उचित आचरण तेमनी योग्यता माफक ध्यानमां लेवुं. कह्युं छे के— १ उत्पन्न करनार, २ उछेरनार, ३ विद्यानो आपनार, ४ अन्न वस्त्र देनार अने ५ जीवने बचावनार ए पांचे "पिता" कहेवाय छे. १ राजानी स्त्री, २ गुरुनी स्त्री, ३ पोतानी स्त्रीनी माता, ४ पोतानी माता अने ५ पोतानी धावमाता पांचे "माता" कहेवाय छे. १ सगो भाई, २ साथे भणनार, ३ मित्र, मांदगीमां मावजत राखनार अने ५ मार्गमां वातचित करी मैत्री

करनार ए पांचे "न्नाई" कहेवाय ढे." न्नाइर्जए मांहो मांहे धर्मकरणीनी एक बीजाने सारी पेठे याद करावबी. कह्युं ढे के— जे पुरुष, प्रमादरूप अग्निथी सलगेला संसार रूप घरमां मोहनिद्राथी सुतेला माणसने जगाडे, ते तेनो परम बंधु कहेवाय. न्नाइर्जनी मांहोमांहे प्रीति उपर न्नरतनो दूत आवे श्रीऋषभ देव न्नगवानने साथे पूढवा गएला अठाणुं न्नाइर्जनुं दृष्टांत जाणवुं. आ माफक मित्रनी साथे पण वर्तवुं. (१२)

इअ न्नाइगयं उचिअं, पणइणिविसयं पि किं पि जंपेमो ॥ सप्पणयवयणसम्मा— णणेण तं अन्निमुहं कुणइ ॥ १३ ॥ अर्थः— आ रीते न्नाइना संबंधमां उचित आचरण कह्युं. हवे न्नार्यानी बाबतमां पण कांइक कहीए ढीए. पुरुषे प्रीति वचन कही सारुं मान राखी पोतानी स्त्रीने स्वकार्यमां उत्साहवंत राखवी. पतिनुं प्रीति वचन ते एक संजीवनी विद्या ढे. तेथी बाकीनी सर्व प्रीतिर्ज सजीव थाय ढे. योग्य अवसरे प्रीतिवचननो उपयोग कस्यो होय तो ते दानादिकथी पण घणुंज वधारे गौरव उत्पन्न करे ढे. कह्युं ढे के— प्रीति वचन जेवुं बीजुं वशीकरण (कामण) नथी, कला कौशल जेवुं बीजुं धन नथी, अहिंसा जेवो बीजो धर्म नथी, अने संतोष जेवुं बीजुं सुख नथी. (१३)

सुस्सूसाइ पयट्टइ, ढत्तान्नरणाइ समुचिअं देइ ॥ नाडयपिच्छणयाइसु, जणसंमद्देसु वारेइ ॥ १४ ॥ अर्थः— पुरुष पोतानी स्त्रीने न्हवरावबुं, पग दवाववा विगेरे पोतानी कायसेवामां प्रवर्तावे. देश, काल, पोतानुं कुटुंब, धन विगेरेनो विचार करी उचित एवां वस्त्र, आन्नूषण प्रमुख तेने आपे, तथा ज्यां नाटक, नृत्य विगेरे जोवाय ढे, एवा घणा लोकोना मेलावडामां तेने जतां अटकावे. पोतानी कायसेवामां स्त्रीने जोडवानुं कारण ए ढे के, तेम करवाथी तेनो पति उपर सारो विश्वास रहे ढे, तेना मनमां स्वान्नाविक प्रेम उपजे ढे, अने तेथी ते कोइ समये पण पतिने अणगमतुं कृत्य करे नहीं. आन्नूषण प्रमुख आपवानुं कारण ए ढे के, ते स्त्रीर्ज आन्नूषण विगेरेथी शोन्नती होय तो तेथी गृहस्थनी लक्ष्मी वधे ढे. कह्युं ढे के—लक्ष्मी मंगलिक करवाथी उत्पन्न थाय ढे. धीरजथी वधे ढे, दक्षताथी पोतानुं जडमूल करीने रहे ढे, अने इंद्रियो वश राखवाथी स्थिर रहे ढे. नाटक विगेरेना मेलावडामां स्त्रीर्जने जतां

अटकाववानुं कारण ए छे के, त्यां हलका लोकोनां अटकचाळां, मर्यादा वगरनां हलकां वचन तथा बीजी पण खराब चेष्टाउ जोवाथी मूलथी निर्मल एवुं पण स्त्रीउनुं मन वरसादना पवनथी शुद्ध आरिसानी पेठे प्राये बगडे छे. माटे नाटक जोवा विगेरे वर्जवुं. (१४)

रुंजइ रयणिपयारं, कुसीलपासंकिसंगेमवणेइ ॥ गिहकज्जेसु निउंजइ, न विउंजइ अप्पणा सद्धिं ॥ १५ ॥ अर्थः– पुरुष पोतानी स्त्रीने रात्रिए बहार राजमार्गे अथवा कोइने घेर जतां अटकावे, कुशीलनी तथा पाखंडीनी सोबतथी दूर राखे, देवुं लेवुं, सगा वहालांनुं आदरमान करवुं, रसोइ करवी इत्यादि गृहकार्यमां तेने अवश्य जोडे, तथा आपणाथी छूटी एकलीने जूदी न राखे. स्त्रीने रात्रिए बहार जतां अटकाववानुं कारण ए छे के, मुनिराजनी पेठे कुलीन स्त्रीउने पण रात्रिए फरवुं हरवुं घणुं अनर्थकारी छे. धर्म संबंधी आवश्यक विगेरे कृत्यने अर्थे मोकलवी होय तो मा, ब्हेन विगेरे सुशील स्त्रीउना समुदायनी साथेज जवानी आज्ञा आपवी. स्त्रीनां गृहकृत्य कह्यां छे, ते आ रीतेः– पथारी विगेरे उपाडवी, घर साफ करवुं, पाणी गलवुं. चूलो तैयार करवो, थाली प्रमुख वासण धोवां, धान्य दलवां तथा खांडवां, गायो दोहवी, दहीं वलोववुं, पाक करवो, उचितपणे अन्न पिरसवुं, वासण विगेरे चोख्खां करवां, तथा सासू, जर्तार, नणंद, दीअर विगेरेनो विनय साचववो. ए रीते कुलवधूनां गृहकृत्यो जणवां. स्त्रीने गृहकृत्योमां अवश्य जोडवानुं कारण ए छे के, तेम न करे तो स्त्री सर्वदा उदास रहे. स्त्री उदासीन होय तो गृहकृत्यो बगडे छे. स्त्रीने कांइ उद्यम न होय तो ते चपल स्वभावथी बगडे छे. गृहकृत्योमां स्त्रीउनुं मन वलगाडवाथीज तेमनुं रक्षण थाय छे. श्री उमास्वातिवाचकजीए प्रशमरति ग्रंथमां कह्युं छे के, पुरुषे पिचाशनुं आख्यान सांजलीने कुलस्त्रीनुं निरंतर रक्षण करवुं, अने पोतानो आत्मा संयमयोगवडे हमेशां उद्यममां राखवो. स्त्रीने आपणाथी छूटी न राखवी एम कह्युं एनुं कारण ए छे के. प्राये मांहोमांहे दर्शन (जोवा) उपरज प्रेम रह्यो छे. कह्युं छे के–जोवाथी, वार्तालाप करवाथी. गुणनां वखाणथी, इष्ट वस्तु देवाथी, अने मन माफक करवाथी पुरुषने विषे स्त्रीनो दृढ प्रेम थाय छे. न जोवाथी. अतिशय

जोवाथी, रोगा थए न बोलवाथी, अहंकारथी अने अपमानथी ए पांच कारणथी प्रेम घटे छे. पुरुष हमेशां मुसाफरी करतो रहे तो स्त्रीनुं मन तेना उपरथी ऊतरी जाय, अने तेथी ते कदाच अनुचित कृत्य पण करे; माटे स्त्रीने आपणाथी वूटी न राखवी. (१५)

अवमाणं न पयंसइ, खलि[illegible] सिक्खेइ कुविअमणुणेइ ॥ धणहाणि-वुड्ढिघरमं-तवइअरं पयडइ न [illegible]से ॥ १६ ॥ अर्थः—पुरुष वगर कारणे क्रोधादिकथी पोतानी स्त्रीनी आगल " त्हारा उपर बीजी परणीश " एवां अपमान वचन न प्रगट करे, कांइक अपराध थयो होय तो तेने एकांतमां एवी शीखामण दे के, पाछो ते तेवो अपराध न करे. घणी क्रोधे भराणी होय तो तेने समजावे, धनना लाभनी अथवा नुकशाननी वात तथा घरमांनी गुप्त मसलतो तेनी आगल प्रकट न करे. "त्हारा उपर बीजी परणीश" एवां वचन न बोलवां, एनुं कारण ए छे के, कोण एवो मूर्ख छे के, जे स्त्री उपर क्रोध विगेरे आव्याथी बीजी स्त्री परणवाना संकटमां पडे ! कह्युं छे के—बे स्त्रीना वशमां पडेलो पुरुष घरमांथी भूख्यो वहार जाय, घरमां पाणीनो छांटो पण न पामे, अने पग धोया विनाज सुइ रहे. पुरुष कारागृहमां नंखाय, देशांतरमां भटकतो रहे, अथवा नरकावास भोगवे, ते कांइक ठीक, पण तेणे बे स्त्रीओनो भर्तार थवुं, ए ठीक नथी. कदाच कांइ योग्य कारणथी पुरुषने बे स्त्रीओ परणवी पडे, तो ते बन्नेने विषे तथा बन्नेना पुत्रादिकने विषे समदृष्टि विगेरेज राखवी. परंतु बेमांथी कोइनो पण वारो खंडित न करवो. कारण के, शोक्यनो वारो तोडावीने पोताना पतिनी साथे कामसंभोग करनार स्त्रीने चोथाव्रतनो बीजो अतिचार लागे छे एम कह्युं छे. घणी क्रोधे भराणी होय तो तेने समजाववानुं कारण ए छे के, तेम न करे तो ते (स्त्री) कदाच सोमदत्तनी स्त्रीनी पेठे सहसात्कारथी कूवामां पडे, अथवा बीजुं एवुंज कांइ अकृत्य करे, माटेज स्त्रीओनी साथे हमेशां नरमाशथी वर्तवुं. कोइ काले पण कठोरपणुं न वतावतुं. कह्युं छे के, " पाञ्चालः स्त्रीषु मार्दवम् " (पांचाल ऋषि कहे छे के, स्त्रीओने विषे नरमाश राखवी.) नरमाशथीज स्त्रीओ वश थाय छे. कारण के, ते रीतेज तेमनाथी सर्वत्र सर्व कार्य सिद्ध थएलां देखाय छे; अने नरमाश न होय तो कार्यसिद्धिने बदले कार्यमां बगा[illegible]

थएलो पण अनुभवमां आवे छे. निर्गुणी स्त्री होय तो बहुज नरमाशथी काम लेवानी कालजी राखवी जोइए. देहमां जीव छे त्यां सुधी मजबूत वेडी सरखी वलगेली ते (निर्गुणी) स्त्रीथीज कोइ पण रीते पोतानुं गृहसूत्र चलाववुं, अने सर्व प्रकारनो निर्वाह करी लेवो. कारण के, " गृहिणी तेज घर " एवुं शास्त्र वचन छे. "धनना लाभनी अथवा नुकशाननी वात न करवी " एम कहेवानुं कारण ए छे के, पुरुष धननो लाभ स्त्री आगल प्रकट करे, तो ते बूटथी धन खरचवा लागे. धनना नुकशाननी तेनी आगल वात करे तो ते (स्त्री) तुच्छपणाथी ज्यां त्यां ते वात प्रकट करी भर्तारनी घणा कालथी मेलवेली म्होटाइ गुमावे. तथा घरमांनी गुप्त मसलतो तेनी आगल प्रकट न करवानुं कारण ए छे के, स्त्री स्वभावथीज कोमल हृदयनी होवाथी तेना मुखमां गुप्त वात टके नहीं. ते पोतानी प्रेमपात्र सखीओ विगेरेनी आगल ते वात प्रकट करे. अने तेथी आगलथी धारेलां कार्यो निष्फल करी नांखे. कदाच कोइ गुप्त वात तेने मुखे प्रकट थवाथी राजद्रोहनो वांक पण उभो थाय. माटेज घरमां स्त्रीनुं मुख्य चलण न राखवुं. कह्युं छे के—स्त्री पुंवच्च प्रभवति यदा तद्धि गेहं विनष्टम् " (स्त्री, पुरुष जेवी प्रबल थाय तो ते घर धूल बराबर मली गयुं एम समजवुं.) आ विषय उपर एक दृष्टांत कहीए छीए.

कोइ नगरमां मंथर नामनो एक कोली हतो. ते वणवानो दांडो विगेरे करवाने अर्थे लाकडां लाववा जंगलमां गयो. त्यां एक शीसमना वृक्षने कापतां तेना अधिष्ठायक व्यंतरे ना पाडी, तो पण ते साहसथी तोडवा लाग्यो. त्यारे व्यंतरे कोलीने कह्युं. "वर माग" ते (कोली) स्त्रीलंपट होवाथी स्त्रीने पूछवा गयो. मार्गमां तेनो एक नापित (घांयजो) मित्र मल्यो, तेणे कह्युं. " तुं राज्य माग." तो पण तेणे स्त्रीने पूछ्युं. स्त्री तुच्छ स्वभावनी हती, तेथी एक वचन तेनी यादमां आव्युं. ते आ रीतेः– "प्रवर्धमानः पुरुष स्त्रयाणामुपघातकृत् ॥ पूर्वोपार्जितमित्राणां, दाराणामथ वेश्मानाम् ॥१॥" अर्थ—पुरुष लक्ष्मीना लाभथी घणो वधी जाय त्यारे पोताना जूना मित्र, स्त्री अने घर ए त्रण वस्तुने छोडी दे छे. एम विचारी तेणे भर्तारने कह्युं के, " घणुं दुःखदायि राज्य लइने शुं करवुं छे? बीजा बे हाथ अने एक मस्तक माग एटले त्हाराथी बे वस्त्र साथे वणाशे." पछी कोलीए

स्त्रीना कह्या प्रमाणे माग्युं, अने व्यंतरे आप्युं. पण लोकोए तेवा विचित्र स्वरूपे गाममां पेसनारा ते कोलीने राक्षस समजी लाकडाथी अने पत्थरथी मारी नांख्यो. कह्युं छे के—जेने पोताने अक्कल नथी, तथा जे मित्रनुं कहेलुं पण माने नहि अने स्त्रीना वशमां रहे, ते मंथर कोलीनी पेठे नाश पामे. उपर कहेलो प्रकार क्वचितज बने छे. माटे सुशिक्षित अने बुद्धिशाली स्त्री होय तो तेनी सलाह मसलत लेवाथी उलटो घणो फायदोज थाय छे. आ वातमां अनुपमदेवी अने वस्तुपाल तेजपालनुं दृष्टांत जाणवुं. (१६)

सुकुलुग्गयाहिं परिणय—वयाहिं निछम्मधम्मनिरयाहिं ॥ सयणरमणीहिं पीइं, पाउणइ समाणधम्माहिं ॥ १७ ॥ अर्थः— सारा कुलमां उत्पन्न थएली, पाकी वयनी, कपट विनानी, धर्मकरणी करवामां तत्पर, पोतानी साधर्मिक अने पोताना सगा वहालामां आवेली एवी स्त्रीउनी साथे पोतानी स्त्रीनी प्रीति कराववी. सारा कुलमां उत्पन्न थएलीनी साथे प्रीति करवानुं कारण ए छे के, खराब कुलमां उत्पन्न थएली स्त्रीनी साथे सोबत करवी ए कुलस्त्रीउने अपवादनुं मूल छे. (१७)

रोगाइसु नो विरकइ, सुसहाउ होइ धम्मकज्जेसु ॥ एमाइ पण इणिगयं, उचिअं पाएण पुरिसस्स ॥ १८ ॥ अर्थः—पुरुष स्त्रीने रोगादिक थाय तो तेनी उपेक्षा न करे, तपस्या, उजमणुं, दान, देवपूजा, तीर्थयात्रा प्रमुख धर्मकृत्योमां स्त्रीने तेनो उत्साह वधारी धन विगेरे आपीने सहाय्य करे, पण अंतराय न करे. कारण के, पुरुष स्त्रीना पुण्यनो भाग लेनारो छे. तथा धर्मकृत्य कराववुं एज परम उपकार छे. पुरुषनुं स्त्रीना संबंधमां इत्यादि उचित आचरण प्राये जाणवुं. (१८)

पुत्तं पइ पुण उचिअं, पिउणो लालेइ बालभावंमि ॥ उम्मीलिअबुद्धिगुणं, कलासु कुसलं कुणइ कमसो ॥ १९ ॥ हवे पुत्रना संबंधमां पितानुं उचित आचरण कहीए छीए. पिता बाल्यावस्थामां पौष्टिक अन्न, स्वेच्छाथी हरवुं फरवुं, भातभातनां रमकडां विगेरे उपायथी पुत्रनुं लालन पालन करे, अने तेना बुद्धिना गुण खीली नीकले त्यारे तेने कलामां कुशल करे. बाल्यावस्थामां पुत्रनुं लालन पालन करवानुं कारण ए छे के, ते अवस्थामां तेनुं शरीर जो संकाएलुं अने दूबलुं रहे तो ते

कोइ काले पण पुष्ट न थाय. माटेज कह्युं छे के, पुत्रनुं पांच वर्षनो थाय त्यां सुधी लालन पालन करवुं, ते पछी दस वर्ष सुधी अर्थात् पंदर वर्षनो थाय त्यां सुधी ताडना करवी, अने सोलमुं वर्ष बेठे छते पिताए पुत्रनी साथे मित्रनी पेठे वर्तवुं. (१९)

गुरुदेवधम्मसुहिसय–णपरिचयं कारवेइ निच्चं पि ॥ उत्तम लोएहिं समं, मित्तीभावं रयावेई ॥ २० ॥ अर्थः– पिताए पुत्रने गुरु, देव, धर्म्म, सुखी, तथा स्वजन एमनो हमेशां परिचय करावववो. तथा सारा माणसोनी साथे तेने मैत्री करावववी. गुरुआदिकनो परिचय बाल्यावस्थाथीज होय तो वल्कलचीरिनी पेठे हमेशां मनमां सारी वासनाज रहे छे. उत्तम जातना, कुलीन तथा सुशील लोकोनी साथे मैत्री करी होय तो कदाच नशीबना वांकथी धन न मले, तो पण आवनारां अनर्थ तो टली जायज एमां शक नथी. अनार्य देशमां थएला एवा पण आर्द्रकुमारने अभयकुमारनी मैत्री तेज भवमां सिद्धिने अर्थे थई. (२०)

गिण्हावेइ अ पाणिं, समाणकुलजम्मरूवकन्नाणं ॥ गिहभारंमि निजुंजइ, पहुत्तणं विअरइ कमेण ॥ २१ ॥ अर्थः– पिताए पुत्रने कुलथी, जन्मथी अने रूपथी बराबरीनी एवी कन्या परणाववी, तेने घरना कार्यभारमां जोडवो, तथा अनुक्रमे तेने घरनी मालकी सोंपवी. "कुलथी, जन्मथी अने रूपथी बराबरीनी कन्या परणाववी" एम कहेवानुं कारण ए छे के, कजोड स्त्री भर्तारनो योग थाय तो तेमनो ते गृहवास नथी, पण मात्र विटंबना छे. तथा एक बीजा उपरनो राग ऊतरी जाय तो कदाच बन्ने जणा अनुचित कृत्य करे एवो पण संभव छे. आ विषय उपर एक दृष्टांत संभलाय छे ते आ रीतेः–

भोजराजाना राज्यमां आवेली धारा नगरीनी अंदर एक घरमां घणो कुरूप अने निर्गुणी एवो पुरुष तथा अति रूपवती अने गुणवान एवी स्त्री हती. बीजा घरमां तेथी उलटुं एटले पुरुष सारो अने स्त्री कुरूप हती. एक समये बन्ने जणाना घरमां चोरे खात्र पाड्युं. अने बन्ने जोडाने जोइ कांइ न बोलतां सुरूप स्त्री सुरूप पुरुष पासे, अने कुरूप स्त्री कुरूप पुरुष पासे फेरवी नांखी. ज्यां सुरूपने सुरूपनो योग थयो, ते बन्ने स्त्री पुरुष प्रथम घणा उद्विग्न हता ते हर्ष पाम्या. पण

जेने कुरूप स्त्रीनो योग थयो, तेणे राजसन्नामां विवाद चलाव्यो. राजाए पडह वजडाव्यो, त्यारे चोरे आवीने कह्युं के, "हे महाराज! रात्रिने विषे परद्रव्यनो अपहार करनारा में विधातानी नूल सुधारी, एक रत्नो बीजा रत्नी साथे योग कर्यो." चोरनुं वचन सांजली हसनारा राजाए तेज वात प्रमाण करी.

विवाहना नेद विगेरे आगळ कहेवाशे. "तेने घरना कार्यन्नारमां जोडवो." एम कहेवानुं कारण ए ठे के, घरना कार्यन्नारमां जोडायलो पुत्र हमेशां घरनी चिंतामां रहेवाथी स्वछंदी अथवा मदोन्मत्त न थाय. तेमज घणां कष्ट सहन करी धन कमावयुं पडे ठे, ए वातनो जाण थइ अनुचित व्यय करवानुं मनमां न लावे. "घरनी मालकी सोंपवी" एम कह्युं तेनुं कारण ए ठे के, म्होटा लोकोए योग्य वस्तु न्हानाने माथे सोंपवाथी न्हानानी प्रतिष्ठा थाय ठे. घरनो कार्यन्नार सारी परीक्षा करीने न्हानो पुत्र योग्य होय तो तेने माथेज सोंपवो. कारण के, तेम करवाथीज निर्वाह थवानो, तथा तेथी शोन्ना विगेरे वधवानो पण संन्नव ठे. प्रसेनजित राजाए प्रथम सर्वे पुत्रोनी परीक्षा करी सोमो पुत्र जे श्रेणिक तेने माथेज राज्य सोंप्युं. पुत्रनी पेठेज पुत्री, नत्रीजा विगेरेना संबंधमां पण योग्यता माफक उचित आचरण जाणवुं. एमज पुत्रनी वहुना संबंधमां पण समजवुं. जेम धनश्रेष्ठीए चोखाना पांच दाणा आपी परीक्षा करी, चोथी वहू रोहिणीने निज घरनी स्वामिनी करी. तथा उज्झिता, नोगवती अने रक्षिता ए त्रणे म्होटी वहूउने अनुक्रमे ठाण प्रमुख काढवानुं, रांधवानुं तथा नंमारनुं काम सोंप्युं. (२१)

पच्चक्खं न पसंसइ, वसणोवहयाण कहइ डुरवछं ॥ आय वयमवसेसं, च सोहए सयमिमेहिंतो ॥ २२ ॥ अर्थः— पिता पुत्रनी तेना देखतां प्रशंसा न करे, कदाच पुत्र व्यसनमां सपडाय एम होय तो तेने द्यूतादि व्यसनथी थती धननो नाश, लोकमां अपमान, तर्जना, ताडना प्रमुख डुर्दशा संन्नलावे, तेथी ते व्यसनमां सपडातो अटके ठे. तथा लान्न खरच अने शिलक ए त्रणे पुत्र पासेथी तपासी ले. तेथी ते स्वछंदी थतो नथी, तथा पोतानी म्होटाइ रहे ठे. "पुत्रनी तेना देखतां प्रशंसा न करे" एम कहेवानुं कारण ए ठे के, प्रथम तो पुत्रनी प्रशंसाज न करवी. क-

ठे के—गुरुनी तेमना मुख आगल, मित्रोनी तथा बांधवोनी तेमनी पठवाडे, दासनी तथा चाकरनी तेमनुं काम सारुं नीवडे त्यारे, तथा स्त्रीउंनी तेउं मरी गया पठी स्तुति करवी. पण पुत्रनी तो बिलकुल स्तुति करवी ज नही. एम ठतां ते वगर न चाले तो स्तुति करवी. पण प्रत्यक्ष न करवी. कारण के, तेथी तेना गुण आगल वधता अटके ठे, अने वृथा अहंकार विगेरे आवे ठे. (२२)

दंसेइ नरिंदसनं, देसंतरनावपयडणं कुणइ ॥ इच्चाइ अवच्चगयं, उचिअं पिउणो मुणेअव्वं ॥ २३ ॥ अर्थः—पिताए पुत्रने राजसना देखाडवी. तथा परदेशना आचार अने व्यवहार पण प्रकटपणे देखाडवा. पितानुं पुत्रना संबंधमां इत्यादिक उचित आचरण जाणवुं. राजसना देखाडवानुं कारण ए ठे के, राजसनानो परिचय न होय तो कोइ वखते दुदैवथी उचिंतुं कांइ संकट आवी पडे त्यारे ते कायर थाय. तथा पारकी लक्ष्मी जोइ अदेखाइ करनारा शत्रुउ तेने नुकशानमां नांखे. कह्युं ठे के— राजदरबारे जवुं. राजाना माननीक लोको जोवा. तेथी कांइ अर्थ लान न थाय तो पण अनर्थनो नाश तो थायज. माटे राजसनानो अवश्य परिचय कराववो. परदेशना आचार तथा व्यवहार प्रकट देखाडवानुं कारण ए ठे के, परदेशना आचार व्यवहारनुं ज्ञान न होय, अने कारण पडे त्यां जवुं थाय तो त्यांना लोको एने परदेशी जाणीने सहज वारमां व्यसनना खाडामां नांखी दे. माटे परदेशना आचार व्यवहार देखाडवा. पितानी पेठे माताए पण पुत्रना संबंधमां तथा पुत्रनी वहूना संबंधमां संनव माफक उचित आचरण साचववुं. माताए उरमाइ पुत्रना संबंधमां विशेष उचित आचरण साचववुं. कारण के, ते प्राये सहजमां पोताने कांइ उंढुं पड्युं एम माननारो होय ठे. आ विषयमां सावकी माए आपेली अडदनी रावडी उंकनार पुत्रनो दाखलो जाणवो. (२३)

सयणाणसमुचिअमिणं, जं ते निअगेहवुड्ढिकज्जेसु ॥ संमाणिज्ज सयाविहु, करिज्ज हाणीसु वि समीवे ॥२४॥ अर्थः—पिताना, माताना तथा स्त्रीना पक्षना लोको स्वजन कहेवाय ठे. तेमना संबंधमां पुरुषनुं उचित आचरण आ रीते ठे. पोताना घरमां पुत्रजन्म तथा विवाह सगाइ प्रमुख मंगलकार्य होय त्यारे तेमनो हमेशां आदर सत्कार करवो. तेमज

तेमने माथे कांइ नुकशान आवी पडे तो तेमने पोतानी पासे राखवा.

सयमवि तेसिं वसणू–सवेसु होअव्वमंतिअंमि सया ॥ खीणविह-वाण रोगा–उराण कायव्वमुद्धरणं ॥ २५ ॥ अर्थः– स्वजनोने माथे कांइ संकट आवे, अथवा तेमने त्यां कांइ उत्सव होय तो पोते पण हमेशां त्यां जवुं. तथा तेउ निर्धन अथवा रोगातुर थाय तो तेमनो ते संकट-मांथी उद्धार करवो. कह्युं छे के-रोग, आपदा, दुकाल तथा शत्रुनुं संकट माथे आवे छते तथा राजद्वारे अने स्मशाने जवाने अवसरे जे साथे रहे, ते बांधव कहेवाय. स्वजनोनो उद्धार करवो, ते खरेखर जोतां पोतानोज उद्धार छे. कारण के, रहेंटना घडा जे भरे छे, अने खाली थाय छे तेम माणस पण पैसादार अने दरिद्री थाय छे. कोइनी दरिद्री अथवा पैसावाली अवस्था चिरकाल टकती नथी. माटे कदाच दुर्दैवथी आपणे माथे माठी अवस्था आवी पडे तो पूर्वे आपणे जेमना उपर उ-पकार कर्या होय, तेउज आपणो आपदाथी उद्धार करे. माटे अवसर आवे स्वजनोनो संकटमांथी उद्धार करवोज. (२५)

खाइज्ज पिठिमंसं, न तेसि कुज्जा न सुक्ककलहं च ॥ तदमित्तेहिं मित्तिं, न करिज्ज करिज्ज मित्तेहिं ॥ २६ ॥ अर्थः– पुरुषे स्वजनोनी पर पूंठे निंदा न करवी; तेमनी साथे मश्करी विगेरेमां पण वगर कारणे शुष्क वाद न करवो. कारण के, तेथी घणा कालनी पण प्रीति तूटी जाय छे. तेमना शत्रुनी साथे मित्रता न करे, तथा तेमना मित्रनी साथे मैत्री करे.

तयभावे तग्गेहं, न वइज्ज चइज्ज अछ संबंधं ॥ गुरुदेवधम्मकज्जे-सु एकचित्तेहिं होअव्वं ॥ २७ ॥ अर्थः–पुरुषे स्वजन घरमां न होय, अने तेना कुटुंबनी एकली स्त्रीउज घरमां होय, तो तेना घरमां प्रवेश न करवो, तेमनी (स्वजनोनी) साथे द्रव्यनो व्यवहार न करवो, तथा देवनुं, गुरुनुं अथवा धर्मनुं कार्य होय तो तेमनी साथे एकदिल थवुं. स्वजनोनी साथे द्रव्यनो व्यवहार न करवानुं कारण ए छे के,तेमनी साथे व्यवहार करतां प्रथम जराक एम लागे छे के, एथी प्रीति वधे छे; पण परिणामे तेथी प्रीतिने बदले शत्रुपणुं वधे छे. कह्युं छे के–ज्यां घणी प्रीति राखवानी इछा होय, त्यां त्रण वानां न करवां. एक वादविवाद, बीजुं द्रव्यनो व्यवहार अने त्रीजुं तेनी पठवाडे तेनी स्त्रीनी साथे भाषण.

मांदिक कार्यमां एकदिल थवानुं कारण ए छे के, संसारी काममां पण स्वजनोनी साथे एकदिलपणुं राखवाथीज परिणाम सारुं निपजे छे. तो पछी जिनमंदिर प्रमुख देवादिकना कार्यमां तो अवश्य एकदिलपणुं जोइएज. केम के, तेवां कार्यो तो सर्व संघना आधार उपर छे. अने ते सर्व संघना एकदिलथी थाय तेमांज निर्वाह तथा शोभा विगेरेनो संभव छे. माटे ते कार्यो सर्वेनी संमतिथीज करवां. स्वजनोनी साथे एक दिल राखवा उपर पांच आंगलीउनो दाखलो छे, ते आ रीतेः—

प्रथम तर्जनी (अंगूठानी जोडली) आंगली लखवामां तथा चित्रकला विगेरे प्राये सर्व कार्योमां अग्रेसर होवाथी तथा वस्तु देखाडवामां, उत्कृष्ट वस्तुनां वखाण करवामां,वारवामां अने चपटी विगेरे भरवामां साही होवाथी अहंकार पामी मध्यमा (वचली) आंगलीने कहे छे के, " त्हारामां कया गुण छे ?" मध्यमाए कह्युं. "हुं सर्वे आंगलीउमां मुख्य, म्होटी अने मध्यभागमां रहेनारी छुं, तंत्री, गीत, ताल, विगेरे कलामां कुशल छुं, कार्यनी उतावल जणाववा माटे अथवा दोष, छल विगेरेनो नाश करवाने अर्थे चपटी वगाडुं छुं, अने टचकाराथी शिक्षा करनारी छुं." एमज त्रीजी आंगलीने पूछ्युं त्यारे तेणे कह्युं. " देव, गुरु, स्थापनाचार्य, साधर्मिक विगेरेनी नवांग चंदनपूजा, मंगलीक, स्वस्तिक, नंद्यावर्त विगेरे करवानुं; तथा जल, चंदन, वासक्षेप चूर्ण विगेरेनुं अभिमंत्रण करवुं म्हारा तावामां छे." पछी चोथी आंगलीने पूछ्युं, त्यारे तेणे पण कह्युं के, "हुं झीणी (पातली) होवाथी काननी अंदर खणवा प्रमुख सूक्ष्म कामो करी शकुं छुं, शरीरे कष्ट आवे छेदादि पीडा सहुं छुं, शाकिनी विगेरेना उपद्रव दूर करुं छुं, जपनी संख्या विगेरे करवामां पण अग्रेसर छुं." ते सांभली चारे आंगलीउए मांहो मांहे मित्रता करी अंगूठाने पूछ्युं के, "त्हारामां कया गुण छे?" अंगूठे कह्युं. "अलीउ ! हुं तो तमारो धणी छुं! जूउ लखवुं, चित्रामण करवुं, कोलियो वालवो, चपटी भरवी, चपटी वगाडवी, टचकारो करवो, मूठी वालवी, गांठ वालवी, हथियार विगेरे वापरवां, दाढी मूछ समारवी, तथा कातरवी, कातवुं, लोच करवो. पींजवुं, वणवुं, धोवुं, खांडवुं, दलवुं, पीसवुं, कांटो काढवो, गायो विगेरे दोहवी, जपनी संख्या करवी. वाल

अथवा फूल गूंथवां, पुष्प पूजा करवी, विगेरे कार्यो म्हारा विना थतां नथी. तेमज वैरीनु गलुं पकडवुं, तिलक करवुं. श्रीजिनामृतनुं पान करवुं, अंगूठ प्रश्न करवो इत्यादि कार्यो एकला म्हाराथीज थाय छे" ते सांभली चारे आंगलीउं अंगूठानो आश्रय करी सर्वे कार्यो करवा लागी. (२७)

एमाई सयणोचिअ– मह धम्मायरिअ समुचिअं भणिमो ॥ भत्ति-बहुमाणपुवं, तेसिं तिसं झंपि[illegible]णिवाउं ॥ २८ ॥ अर्थः– स्वजनना संबंधमां उपर कह्युं विगेरे उचित आचरण जाणवुं. हवे धर्माचार्यना संबंधमां उचित आचरण कहीए छीए. पुरुषे दररोज त्रण टंक भक्तिथी तथा शरीरवडे अने वचन वडे बहुमानथी धर्माचार्यने वंदना करवी. २८

तहंसिअनिईए, आवस्सयपमुहकिच्चकरणं च ॥ धम्मोवएससवणं, तदंतिए सुद्धसद्धाए ॥ २९ ॥ अर्थः–धर्माचार्ये देखाडेली रीत प्रमाणे आवश्यक विगेरे कृत्यो करवां, तथा तेमनी पासे शुद्ध श्रद्धानथी धर्मोपदेश सांभलवो. (२९)

आएसं बहु मन्नइ, इमेसिं मणसा वि कुणइ नावन्नं ॥ रुंभइ अवन्नवायं, थुइवायं पयडइ सया वि ॥ ३० ॥ अर्थः–धर्माचार्यना आदेशनुं बहुमान करे, एमनी (धर्माचार्यनी) मनथी पण अवज्ञा न करे. अधर्मी लोकोए करेला धर्माचार्यना अवर्णवादने पोतानी शक्ति माफक रोके, पण उपेक्षा न करे, कह्युं छे के–म्होटाउंनी निंदा करनारज केवल पापी नथी, पण ते निंदा सांभलनारज पापी छे. तेमज धर्माचार्यनो स्तुतिवाद हमेशां करे. कारण के,समक्ष अथवा पाछल धर्माचार्यनी प्रशंसा करवाथी असंख्य पुण्यानुबंधि पुण्य बंधाय छे. (३०)

न हवइ छिद्दप्पेही, सुहिव्व अणुअत्तए सुहदुहेसु ॥ पडिणीअपच्चवायं, सव्वपयत्तेण वारेई ॥ ३१ ॥ अर्थः–धर्माचार्यनां छिद्र न जोवां, सुखमां तथा दुःखमां मित्रनी पेठे तेमने अनुवर्तवुं. तथा प्रत्यनीक लोकोए करेला उपद्रवने पोतामां जेटली शक्ति होय, तेटली शक्तिथी वारवा. अहिं कोइ शंका करे के, "प्रमादथी रहित एवा धर्माचार्योमां छिद्रोज न होय, त्यारे ते न जोवां एम कहेवुं व्यर्थ छे. तथा ममता-रहित धर्माचार्यनी साथे मित्रनी पेठे शी रीते वर्तवुं ?" एनो उत्तर. "खरी वात छे, धर्माचार्य तो प्रमादथी अने ममताथी रहितज छे, पण जुदी

जूदी प्रकृतिना श्रावकोने पोतानी प्रकृतिना अनुसारथी धर्माचार्यने विषे पण जूदो जूदो भाव उत्पन्न थाय छे. स्थानांग सूत्रमां कह्युं छे के– हे गौतम ! चार प्रकारना श्रावक कह्या छे. एक माता पिता समान, बीजा भाइ समान, त्रीजा मित्र समान, चोथा शोक्य समान." इत्यादि आ ग्रंथमां पूर्वे कही गया छीए. प्रत्यनीक लोकोए करेलो उपद्रव दूर करवाना संबंधमां कह्युं छे के, साधुउनो, जिनमंदिरनो तथा विशेषे करी जिन-शासननो कोइ विरोधी होय, अथवा कोइथी अवर्णवाद बोलातो होय, तो ते सर्व शक्तिथी वारवो." आ विषय उपर भगीरथ नामना सगर चक्रवर्तीना पोत्रानो जीव कुंभार, के जेणे प्रांत ग्रामना रहीश साठ हजार लोकोए करेला उपद्रवथी पीडायला यात्राए जनार संघनो उपद्रव टाळ्यो, तेनो दाखलो जाणवो. (३१)

खलिअंमि चोइउ गुरु–जणेण मन्नइ तहत्ति सव्वं पि ॥ चोएइ गुरु जणं पि हु, पमायखलिएसु एगंते ॥ ३२ ॥ अर्थः–पुरुषे पोतानो कांइ अपराध थए छते धर्माचार्य शीखामण दे, त्यारे "आप कहो ते योग्य छे" एम कही सर्व मानवुं. कदाच धर्माचार्यनो कांइक दोष देखाय तो तेमने एकांतमां "महाराज ; आप जेवा चारित्रवंतने आ वात उचित छे के ?" एम कहे. (३२)

कुणइ विणउवयारं, भत्तीए समयसमुचिअं सव्वं ॥ गाढं गुणाणु-रायं, निम्मायं वहइ हिअयंमि ॥ ३३ ॥ अर्थः–शिष्ये सामुं आववुं, गुरु आवे ऊठवुं, आसन आपवुं, पगचंपी करवी तथा शुद्ध एवा वस्त्र, पात्र, आहार प्रमुखनुं दान विगेरे समयने उचित एवो सर्व विनय संबंधी उपचार भक्तिथी करवो. अने पोताना हृदयमां धर्माचार्यने विषे दृढ तथा कपट रहित अनुराग धारण करवो. (३३)

भावोवयारमेसिं. देसंतरिउ वि सुमरइ सया वि ॥ इअ एवमाइगुरु-जण समुचिअमुचिअं मुणेयव्वं ॥ ३४ ॥ अर्थः–पुरुष परदेशमां होय तो पण धर्माचार्ये करेला सम्यक्त्व दान प्रमुख उपकारने निरंतर संभारे. धर्माचार्यना संबंधमां इत्यादि उचित आचरण जाणवुं. (३४)

जत्थ सयं निवसिज्जइ, नयरे तत्थेव जे किर वसंति ॥ सम्माणवृत्तिणो ते, नायरया नाम वुच्चंति ॥ ३५ ॥ अर्थः–पुरुष जे नगरमां पोते

रहेतो होय, तेज नगरमां बीजा जे वणिग्वृत्तिए आजीविका करनारा लोको रहेता होय. ते " नागर " एवा नामथी कहेवाय छे. (३५)

समुचिअमिणमोतेसिं, जमेगचित्तेहिं समसुहदुहेहिं ॥ वसणूसवतुल्लगमा–गमेहिं निच्चं पि होअव्वं ॥ ३६ ॥ अर्थः–नागर लोकोना संबंधमां उचित आचरण आ रीते जाणवुं.– पुरुषे तेमने– नगरमां रहेनार लोकोने दुःख आवे पोते दुःखी थवुं, तथा सुख आवे पोते सुखी थवुं. तेमज तेओ संकटमां होय तो पोते पण संकटमां पड्या माफक वर्तवुं. तथा तेओ उत्सवमां होय तो पोते पण उत्सवमां रहेवुं. एम न करतां एक नगरमां रहेला सरखा धंधाना लोको जो कुसंपमां रहे, तो राजाना अधिकारीओ तेमने, आहेडीओ जेम मृगलाओने जालमां फसावे छे, तेम संकटमां उतारे. (३६)

कायव्वं कज्जे वि हु, न इक्कमिक्केण दंसणं पहुणो ॥ कज्जो न मंतभेओ, पेसुन्नं परिहरेअव्वं ॥३७॥ अर्थः–म्होटुं कार्य होय तो पण पोतानी म्होटाइ वधारवा सारु सर्वे नागरोए राजानी भेट लेवा जूदा जूदा न जवुं. कांइ कार्यनी गुप्त मसलत करी होय तो ते बहार न पाडवी. तथा कोइए कोइनी चाडी न करवी. एकेक जण जूदो जूदो राजाने मलवा जाय तो तेथी बीजाना मनमां वैर विगेरे उत्पन्न थाय छे. माटे सर्वेए भेगा थइने जवुं. तथा सर्वेनी योग्यता सरखी होय, तो पण यवननी पेठे कोइने पण मुख्य करी सर्वेए तेनी पछवाडे रहेवुं, पण राजाना हुकमथी मंत्रीए परीक्षा करवाने अर्थे आपेली एक शय्या उपर सर्वे सुवाने माटे विवाद करनारा पांचसो अवलगक (मूर्ख)नी पेठे कुसंपथी राजानी भेट लेवा अथवा तेनी विनति विगेरे करवा न जवुं. कह्युं छे के–गमे एवी असार वस्तु होय तो पण ते जो घणी भेगी थाय, तो तेथी जय थाय छे. जुओ, तृणना समुदायथी बनेलुं दोरडुं हाथीने पण बांधे छे. मसलत न बहार पाडवाथी कार्य भागी पडे छे, तथा वखते राजानो कोप विगेरे पण थाय छे. माटे गुप्त मसलत बहार न पाडवी. मांहोमांहे चाडी क व रा-जा प्रमुख अपमान तथा वखते दंड विगेरे पण करे. तथा सरखा वाला लोकोनुं कुसंपमां रहेवुं नाशनुं कारण छे. कह्युं छे के–एक पेट ने फोकवाला अने जूदां जूदां फलनी इच्छा करनारा भारंड पक्षिनी पेठे

संपमां रहेनारा लोको नाश पामे छे. जे लोको एक बीजानां मर्मोनुं रक्षण करता नथी, ते राफडामां रहेला सर्पनी पेठे मरणांत कष्ट पामे छे. (३७)

समुवठिए विवाए, तुलासमाणेहिं चेव ठायवं ॥ कारण साविरके-हिं, विहुणेअव्वो न नयमग्गो ॥ ३८ ॥ कांइ विवाद उत्पन्न थाय तो त्राजुआं समान रहेवुं. पण स्वजन संबंधी तथा पोतानी ज्ञातिना लोको एमना उपर उपकार करवानी अथवा लांच खावानी इच्छाए न्यायमार्गेनुं उल्लंघन न करवुं. (३८)

बलिएहिं डुब्बल जणो, सुंककराईहिं नाभिन्नविअव्वो ॥ थेवावराह दोसे, वि दंडजूमिं न नेअव्वो ॥ ३९ ॥ अर्थः—प्रबल लोकोए डुर्बल लोकोने घणा दाण, कर, राजदंड विगेरेथी सतावबा नहीं. तथा थोडो अपराध छतां एकदम तेनो दंड न करवो. दाण, कर विगेरेथी पीडायला लोको मांहोमांहे प्रीति न होवाथी संप मूकी दे छे. संप न होय तो घणा बलिष्ट लोको पण वगडामांथी जूदा पडेला सिंहनी पेठे ज्यां ज्यां पराजव पामे छे. माटे मांहोमांहे संप राखवो एज ठीक छे. कह्युं छे के—माणसोनो संप कल्याणकारी छे. तेमां पण पोत पोताना पक्षमां तो अवश्य संप जोइएज. जुओ! फोतराथी पण जूदा पडेला चोखा उगता नथी. जे पर्वतोने फोडी नांखे छे, तथा भूमिने पण विदारे छे, ते जलना प्रवाहने तृणनो समुदाय रोके छे. ए संपनो महिमा छे. (३९)

कारणिएहिं पि समं, कायव्वो ता न अत्थसंबंधो ॥ किं पुण पहुणा सद्धिं, अप्पहिअं अहिलसंतेहिं ॥ ४० ॥ अर्थः— पोतानुं हित इच्छनारा लोकोए राजाना, देवस्थानना अथवा धर्मखाताना अधिकारी तथा तेमना हाथ नीचेना लोको एमनी साथे लेण देणनो व्यवहार न करवो. तो पछी राजानी साथे व्यवहार नज करवो एमां तो कहेवुंज शुं? राजाना अधिकारीओ विगेरेनी साथे व्यवहार न करवानुं कारण ए छे के. ते लोको धन लेवुं होय ते समये मात्र प्राये प्रसन्न मुखथी वार्तालाप करे तथा तेमने त्यां गए बेसका आसन, पानबीडां प्रमुख दइ खोटो बाह्य आडंबर देखाडे छे, अने भलाइ प्रकट करे छे. पण अवसर आवे लहेणुं लेहेणुं मागीए, त्यारे "अमे फलाणुं तमारुं काम नहोतुं कर्युं?" एम कही पोते करेलो तिलना फोतरा सरखो यत्किंचित् मात्र उपकार

प्रकट करे छे, अने पूर्वना दाक्षिण्यने तेज वखते मूकी दे छे. एवो तेमनो स्वभावज छे. कह्युं छे के—१ ब्राह्मणमां क्षमा, २ मातामां द्वेष, ३ गणिकामां प्रेम अने ४ अधिकारीउमां दाक्षिण्यपणुं ए चारे अरिष्ट जाणवां. एटलुंज नहीं, पण उलटा लेणदारने खोटा तहोमतमां लावी राजा पासे शिक्षा करावे छे. कह्युं छे के—लोको धनवंत माणस उपर खोटां तहोमत मूकी तेने उपद्रव करे छे. पण निर्धन माणस अपराधी होय, तो पण तेने कोइ ठेकाणे उपद्रव थतो नथी. राजानी साथे धननो व्यवहार न राखवानुं कारण ए छे के, कोइ सामान्य क्षत्रि पासे पण लेहेणुं मागीए तो खड्ग देखाडे छे, तो पछी स्वभावथीज क्रोधी एवा राजाउनी शी वात कहेवी? आ रीते सरखो धंधो करनारा नागर लोकना संबंधमां उचित आचरण कह्युं. सरखो धंधो न करनारा नागर लोकोनी साथे पण उपर कह्या प्रमाणेज यथायोग्य वर्तवुं. (४०)

एअं परुप्परं ना— यराण पाएण समुचिआचरणं ॥ परतित्थिआण समुचिअ—मह किं पि भणामि लेसेणं ॥ ४१ ॥ अर्थः—नागर (नगरमां रहेनारा) लोकोए एक बीजानी साथे शी रीते उचित आचरण करवुं, ते कह्युं. हवे, अन्यदर्शनी लोकोनी साथे शी रीते उचित आचरण करवुं, ते लेशमात्र कहीए छीए. (४१)

एएसि तित्थिआणं, भिक्खठमुवट्ठिआण निअगेहे ॥ कायव्वमुचिअकिच्चं, विसेसउ रायमहिआणं ॥ ४२ ॥ अर्थः—अन्यदर्शनी भिक्षुको आपणे घेर भिक्षाने अर्थे आवे तो तेमने यथायोग्य दान प्रमुख आपवुं. तेमां पण राजाना माननीक एवा अन्यदर्शनी भिक्षाने अर्थे आवे, तो तेने विशेषे करी दान प्रमुख आपवुं. (४२)

जइ वि न मणंमि भत्ती, न पक्खवाउ अ तग्गयगुणेसु ॥ उचिअं गिहागएसुं, ति तहवि धम्मो गिहीण इमो ॥ ४३ ॥ अर्थः—जो पण श्रावकना मनमां अन्यदर्शनीने विषे भक्ति नथी, तथा तेना गुणने विषे पण पक्षपात नथी; तो पण घेर आवेलानुं उचित आदरमान करवुं ए गृहस्थनो धर्म छे. (४३)

गेहागयाणमुचिअं, वसणावडीआण तह समुद्धरणं ॥ दुहिआण दया एसो, सव्वेसिं संमउ धम्मो ॥ ४४ ॥ अर्थः—घेर आवेलानी साथे

उचित आचरण करवुं, एटले जेनी जेवी योग्यता होय ते माफक तेनी साथे मधुर भाषण करवुं, तेने बेसवा आसन आपवुं, असनादिकने अर्थे निमंत्रण करवुं, कया कारणथी आगमन थयुं ? ते पूछवुं. तथा तेनुं कार्य करवुं, इत्यादि उचित आचरण जाणवुं. तथा संकटमां पडेला लोकोने तेमांथी काढवा. अने दीन, अनाथ आंधला, बहेरा, रोगी विगेरे दुःखी लोको उपर दया करवी, तथा तेमने पोतानी शक्ति माफक ते दुःख मांथी काढवा. ए धर्म सर्वे दर्शनीउने सम्मत छे. अहिं श्रावकोने ए लौकिक उचित आचरण करवानुं कह्युं, एनुं कारण ए छे के, जे माणसो उपर कहेलुं लौकिक उचित आचरण करवामां पण कुशल नथी, तेउ लोकोत्तर पुरुषनी सूक्ष्म बुद्धिथी ग्रहण कराय एवो जैनधर्मने विषे शी रीते कुशल थाय, माटे धर्मार्थि लोकोए अवश्य उचित आचरण करवामां निपुण थवुं. बीजे स्थले पण कह्युं छे के, सर्व ठेकाणे उचित आचरण करवुं, गुण उपर अनुराग राखवो, दोषने विषे मध्यस्थपणुं राखवुं अने जिनवचनने विषे रुचि राखवी, ए सम्यग्दृष्टिनां लक्षण छे. समुद्रो पोतानी मर्यादा मूकता नथी, पर्वतो चलायमान थता नथी, तेम उत्तम पुरुषो कोइ समये पण उचित आचरण छोडता नथी. माटे जगत्ना गुरु एवा तीर्थंकरो पण गृहस्थपणामां माता पिताना संबंधमां अभ्युत्थान (म्होटा पुरुष आवे आदरथी उभुं रहेवुं) प्रमुख करे छे." आ रीते नव प्रकारनुं उचित आचरण कह्युं. (४४)

अवसरे कहेला उचित वचनथी घणा गुण थाय छे. जेम आंबड मंत्रीए मल्लिकार्जुनने जीतीने चौद क्रोड मूल्यना मोतीना भरेला छ मूडा, एकेक तोलमां चौद भार जेटलो एवा धनना बत्रीश कुंभ, शृंगारना रत्न जडित क्रोड वस्त्र, तथा विषने हरण करनार शुक्ति (छीप) विगेरे वस्तु कुमारपालना भंडारमां उमेरी, तेथी तेणे (राजाए) संतुष्ट थइ आंबड मंत्रीने " राज पितामह " ए बिरुद, क्रोड द्रव्य, चोवीश सारा जातिवंत अश्व विगेरे ऋद्धि आपी. त्यारे आंबड मंत्रीए पोताना घर सुधी पहोचतां पहेलाज मार्गमां ते सर्व ऋद्धि याचक जनोने आपी. ए वातनी राजा पासे कोइए चाडी खाधी, त्यारे मनमां माठा अध्यवसाय होवाथी कुमारपाल राजाए क्रोधथी आंबड मंत्रीने कह्युं के, "केम तुं

म्हारा करतां पण वधारे दान आपे छे ?" आंबडे कह्युं. "महाराज ! आपना पिताजी दस गामडाना धणी हता, अने आप तो अढार देशना धणी छो, एमां आप तरफथी पिताजीनो कांइ अविनय थएलो गणाय ?" इत्यादि उचित वचनथी राजाए राजी थइ आंबडने "राजपुत्र" एवो किताब अने पूर्वे आपी हती ते करतां बमणी रुद्धि आपी. अमेज ग्रंथांतरमां कह्युं छे के, दान देतां, गमन करतां, सुतां, बेसतां, जोजन पान करतां, बोलतां तथा बीजे सर्व स्थानके उचित वचननो म्होटो रसमय अवसर होय छे. माटे समयनो जाण पुरुष सर्व ठेकाणे उचित आचरण करे छे. कह्युं छे के—एक तरफ एक उचित आचरण अने बीजी तरफ बीजा क्रोडो गुणो छे. एक उचित आचरण न होय तो सर्व गुणोनो समुदाय विष माफक छे. माटे पुरुषे सर्व अनुचित आचरण छोडी देवुं. तेमज जे आचरवाथी पोतानी मूर्खमां गणतरी थाय ते सर्वे अनुचित आचरणमां समाय छे. ते सर्व लौकिक शास्त्रमां कह्युं छे, ते उपकारनुं कारण होवाथी अहिं देखाडीए छीए.

"राजा ! सो मूर्ख कया ? ते सांजल, अने ते ते मूर्खपणांनां कारण मूक. तेम करवाथी तुं आ जगत्मां निर्दोष रत्ननी पेठे शोजा पामीश. १ छते सामर्थ्ये उद्यम न करे, २ पंम्फितोनी पर्षदामां पोतानां वखाण करे, ३ गणिकाना वचन उपर विश्वास राखे, ४ दंज तथा आरूंबर उपर जरुसो राखे, ५ जुगार, किमिया विगेरेथी धन मेळववानी आशा राखे, ६ खेती प्रमुख लाजना साधनोथी लाज थशे के नहीं ? एवो शक राखे, ७ बुद्धि नहीं छतां म्होटुं कार्य करवा धारे, ८ वणिक थइ एकांतवास करवामां रुचि राखे, ९ माथे रुण करी घरबार प्रमुख खरीदे, १० पोते वृद्ध थइ कन्या परणे, ११ गुरु पासे न धारेला ग्रंथनी व्याख्या करे, १२ खुल्ली वात ढांकवानो प्रयत्न करे, १३ चंचल स्त्रीनो जर्तार थइ इर्ष्या राखे, १४ शत्रु समर्थ छतां मनमां तेनी शंका न राखे, १५ प्रथम धन आपीने पाछलथी पश्चात्ताप करे, १६ अजण छतां म्होटा स्वरथी कविता बोले, १७ अवसर नहीं छतां बोलवानी चतुरता देखाडे, १८ बोलवानो अवसर आवे मौन राखे, १९ लाजने अवसरे कलह क्लेश करे, २० जोजन ते समये क्रोध करे, २१ म्होटा लाजनी आशाथी धन विंखेरे, २२

रण बोलवामां क्लिष्ट एवा संस्कृत शब्द वापरे, २३ पुत्रना हाथमां सर्व धन आपी पोते दीन थाय, २४ स्त्रीपक्षना लोको पासे याचना करे, २५ स्त्रीनी साथे खेद थवाथी बीजी स्त्री परणे, २६ पुत्र उपर क्रोध करी तेनुं नुकशान करे, २७ कामी पुरुषोनी साथे हरीफाइ करी धन उडावे, २८ वाचकोए करेली स्तुतिथी मनमां अहंकार लावे, २९ पोतानी बुद्धिना अहंकारथी बीजानां हित वचन न सांभले, ३० " अमारुं म्होटुं कुल " एवा अहंकारथी कोइनी चाकरी न करे, ३१ दुर्लभ एवुं द्रव्य आपीने कामभोग सेवे, ३२ मूल्य आपीने खराब मार्गे जाय, ३३ राजा लोभी छतां तेनी पासेथी लाभ थवानी आशा राखे, ३४ अधिकारी दुष्ट छतां न्यायनी आशा राखे, ३५ कायस्थने विषे स्नेहनी आशा राखे, ३६ मंत्री क्रूर छतां भय न राखे, ३७ कृतघ्न पासे उपकारना बदलानी आशा राखे, ३८ अरसिक पुरुष आगल पोताना गुण प्रकट करे, ३९ शरीर निरोगी छतां वहेमथी दवा खाय, ४० रोगी छतां परेज न पाले, ४१ लोभथी स्वजनने छोडी दे, ४२ जेथी मित्रना मनमांथी राग उतरी जाय एवां वचन बोले, ४३ लाभनो अवसर आवे आलस करे, ४४ म्होटो ऋद्धिवंत छतां कलह क्लेश करे, ४५ जोशीना वचन उपर भरुसो राखी राज्यनी इच्छा करे, ४६ मूर्खनी साथे मसलत करवामां आदर राखे, ४७ दुर्बल लोकोने उपद्रव करवामां शूरवीरपणुं प्रकट करे, ४८ जेना दोष प्रकट देखाय छे, एवी स्त्री उपर प्रीति राखे, ४९ गुणनो अभ्यास करवामां क्षणमात्र रुचि राखे, ५० बीजाए संचय करेलुं धन उडावे, ५१ मान राखी राजा जेवो डोल घाले, ५२ लोकमां राजादिकनी प्रकट निंदा करे, ५३ दुःख आवे दीनता प्रकट करे,, ५४ सुख आवे भाविकाले थनारी दुर्गति भूली जाय,५५ थोडा बचावने अर्थे घणो व्यय करे, ५६ परीक्षाने अर्थे झेर खाय, ५७ किमियामां धन होमे, ५८ क्षयरोगी छतां रसायन खाय, ५९ पोते पोतानी म्होटाइनो अहंकार राखे. ६० क्रोधथी आत्मघात करवा तैयार थाय. ६१ निरंतर वगर कारणे आम तेम भटकतो रहे. ६२ बाणना प्रहार थया होय, तो पण युद्ध जुए. ६३ म्होटानी साथे विरोध करी नुकशानमां उतरे, ६४ थोडुं धन छतां आडंबर म्होटो राखे. ६५ "हुं पंडित छुं " एम समजी बहु बकबकाट करे, ६६ पोताने शूरवीर

[illegible]

समजी कोइनी बीक न राखे, ६७ घणां वखाण करी सामा माणसने त्रास उपजावे, ६८ हांसी करतां मर्म वचन बोले, ६९ दरिद्रीना हाथमां पोतानुं धन आपे, ७० लाभ नक्की नहीं छतां खरच करे, ७१ पोताना खरचनो हिसाब राखवानो पोते कंटालो करे, ७२ नशीब उपर भरुसो राखी उद्यम न करे, ७३ पोते दरिद्री थइ वातो करवामां वखत गुमावे, ७४ व्यसनासक्त थइ भोजन करवानुं पण भूली जाय, ७५ पोते निर्गुणी छतां पोताना कुलनी घणी प्रशंसा करे, ७६ कठोर स्वर छतां गीत गाय, ७७ स्त्रीना भयथी याचकने दान आपे नही, ७८ कृपणता करवाथी माठी अवस्था पामे, ७९ जेना दोष प्रकट देखाता होय तेनां वखाण करे, ८० सभानुं काम पूरुं थया विना वचमांथी उठी जाय, ८१ दूत थइ संदेशो भूली जाय, ८२ खांसीनो रोग छतां चोरी करवा जाय, ८३ यशने अर्थे भोजननुं खरच म्होटुं राखे, ८४ लोको वखाण करे एवी आशाथी थोडो आहार करे, ८५ जे वस्तु थोडी होय ते घणी भक्षण करवानी इच्छा राखे, ८६ कपटी अने मधुरभाषी लोकोना पाशमां सपडाय, ८७ वेश्याना जारनी साथे कलह करे, ८८ बे जणा कांइ मसलत करता होय तो वच्चे त्रीजो जाय, ८९ आपणा उपर राजानी महेरबानी हमेशां रहेशेज एवी खात्री राखे, ९० अन्यायथी सारी अवस्थामां आववानी इच्छा करे, ९१ धन पासे नहीं छतां धनथी थनारां कामो करवा जाय, ९२ लोकमां गुप्त वात प्रगट करे, ९३ यशने अर्थे अजाण माणसनो जामीन थाय, ९४ हितनां वचन कहेनारनी साथे वैर करे, ९५ सर्व ठेकाणे भरुसो राखे, ९६ लोक व्यवहार न जाणे, ९७ याचक थइ उन्हुं भोजन जमवानी टेव राखे, ९८ मुनिराज थइ क्रिया पालवामां शिथिलता राखे, ९९ कुकर्म करतां शरमाय नहीं, अने १०० भाषण करतां बहु हसे, ते मूर्ख जाणवो." आ रीते सो प्रकारना मूर्ख कह्या.

बीजुं पण एवुंज के, जेथी आपणो अपयश थाय ते छोडवुं. विवेकविलास प्रमुख ग्रंथमां कह्युं छे के—विवेकी पुरुषे सभामां बगासुं, हेडकी, उंडकार, हास्य विगेरे करवां पडे तो मुख ढांकीने करवां. तथा सभामां नाक खोतरवुं नहीं, अने हाथ मरडवा नहीं. पलांठी न वालवी, पग लांबा न करवा, तथा निद्रा विकथा अने खराब चेष्टा न करवी.

सर आवे कुलीन पुरुषोनुं हसवुं मात्र होठ पहोला थाय एटलुंज होय छे, पण खडखड हसवुं अथवा घणुं हसवुं सर्वथा अनुचित छे. वगलमां शीसोटी वगाडवा प्रमुख अंगवाद्य, वगर प्रयोजने तृणना कटका करवा, पगे अथवा हाथे जमीन खोतरवी, नखथी नख अथवा दांत घसवा, एटली चेष्टाउं वर्जवी. विवेकी पुरुषे भाट, चारण अने ब्राह्मण विगेरे लोकोए करेली पोतानी प्रशंसा सांभली मनमां अहंकार न लाववो. तथा समजु लोको वखाण करे तो, ते उपरथी आपणामां गुण छे, एटलो निश्चय मात्र करवो, पण अहंकार न करवो. विचक्षण पुरुषोए पारका वचननो अभिप्राय बराबर धारवो. तथा नीच माणस हलकां वचन बोले तो तेनो वदलो वालवा तेवां वचन पोताना मुखमांथी न काढवां. चतुर पुरुषे जे वात अतीत, अनागत तथा वर्तमान कालमां भरुसो राखवा योग्य न होय, ते वातमां 'ए एमज छे' एवो स्पष्ट पोतानो अभिप्राय न जणाववो. विवेकी पुरुषोए पारका माणस पासेथी शरु कराववा धारेलुं काम ते माणस आगल प्रथमथीज कांइ दृष्टांतथी अथवा विशेष वचनथी जणाववुं. आपणा धारेला कार्यने अनुकूल एवुं कोइनुं वचन होय तो ते आपणा कार्यनी सिद्धिने अर्थे अवश्य प्रमाण करवुं. जेनुं कार्य आपणाथी न वनी शके एम होय तेने प्रथमथीज तेम कही देवुं. पण मिथ्या वचन कहीने खाली कोइने धक्का न खवराववा.

समजु लोकोए कोइने कडवां वचन न संभलाववां. पोताना शत्रुउने तेवां वचन संभलाववां पडे तो ते पण अन्योक्तिथी अथवा वीजा कोइ वहानाथी संभलाववां. जे पुरुष माता, पिता, रोगी, आचार्य, प्राहुणा, भाई, तपस्वी, वृद्ध, वालक, दुर्बल माणस, वैद्य, पोतानी संतति, भाइयात, चाकर, व्हेन, आश्रित लोको, सगा संवंधी अने मित्र एटलानी साथे कलह न करे ते त्रणे जगत्ने वश करे. एक सरखुं सूर्य तरफ न जोवुं. तेमज चंद्र सूर्यनुं ग्रहण, म्होटा कूवानुं पाणी अने संध्या समये आकाश न जोवुं. स्त्री पुरुषनो संभोग, मृगया, तरुण अवस्थामां आवेली नग्न स्त्री, जानवरोनी क्रीडा, अने कन्यानी योनि एटला वानां न जोवां. विद्वान् पुरुष पोताना मुखनो पडछायो तेलमां, जलमां. हथियारमां, मूत्रमां तथा लोहीमां न जुए. कारण के, एम करवाथी आयुष्य घटे छे.

सारा माणसे कबूल करेल वचननो भंग, गई वस्तुनो शोक तथा कोइनो निद्राभंग कोइ काले पण न करवो. घणानी साथे वैर न करतां घणा मतमां पोतानो मत आपवो. जेमां स्वाद नथी एवां कार्यो पण समुदायनी साथे करवां. सुज्ञ पुरुषोए सर्व शुभ क्रियामां अग्रेसर थवुं. माणसो कपटथी पण निस्पृहपणुं देखाडे तो पण तेथी फल निपजे छे. पुरुषोए कोइनुं नुकशान करवाथी नीपजे एवुं कार्य करवा उत्सुक न थवुं. तथा सुपात्र माणसोनी कोइ काले अदेखाइ न करवी. पोतानी जाति उपर आवेला संकटनी उपेक्षा न करवी, पण घणा आदरथी जातिनो संप थाय तेम करवुं. कारण के, एम न करे तो मान्य पुरुषोनी मानखंडना अने अपयश थाय. पोतानी जाति छोडीने परजातिने विषे आसक्त थएला लोको कुकर्दम राजानी पेठे मरणांत कष्ट पामे छे. ज्ञातियो मांहोमांहे कलह करवाथी प्राये नाश पामे छे, अने संपमां रहे तो, जेम जलमां कमलिनी वधे छे, तेम वृद्धि पामे. समजु माणसे दरिद्री अवस्थामां आवेलो पोतानो मित्र, साधर्मी, ज्ञातिनो आगेवान, म्होटो गुणी तथा पुत्र विनानी पोतानी व्हेन एटला लोकोनुं अवश्य पोषण करवुं. जेने म्होटाइ गमती होय, एवा पुरुषे सारथिनुं काम, पारकी वस्तुनुं खरीद वेचाण तथा पोताना कुलने अनुचित कार्य करवा तैयार न थवुं.

महाभारत प्रमुख ग्रंथोमां पण कह्युं छे के, पुरुषे ब्राह्म मुहूर्त्तने विषे उठवुं, अने धर्मनो तथा अर्थनो विचार करवो. सूर्यने उदय पामतां तथा आथमतां कोइ समये पण न जोवो. पुरुषे दिवसे उत्तर दिशाए तथा रात्रिए दक्षिण दिशाए अने कोइ हरकत होय तो गमे ते दिशाए मुख करीने मल मूत्रनो त्याग करवो. आचमन करीने देवनी पूजा विगेरे करवी, गुरुने वंदना करवी, तेमज भोजन करवुं. हे राजा! जाण पुरुषे धन संपादन करवाने अर्थे यत्न करवोज. कारण के, धन होय तोज धर्म काम विगेरे थाय छे. जेटलो धननो लाभ होय तेनो चोथो भाग धर्मकृत्यमां, चोथो भाग संग्रहमां अने वाकी रहेला बे चोथा भागमां पोतानुं पोषण अने नित्य नैमित्तिक क्रियाओ करवी. वाल समारवा, आरिसामां मुख जोवुं, तथा दातण अने देवनी पूजा करवी एटलां वानां बपोर पहेलांज करवां. पोताना हितनी वांछा करनार पुरुषे हमेशां घ-

रथी आधे जइ मल मूत्र करवुं, पग धोवा, तथा एठवाड नांखवो. जे पुरुष माटीना गांगडा जागे, तृणना कटका करे, दांतवडे नख उतारे, तथा मल मूत्र कस्या पछी बरावर शुद्धि न करे, ते आलोकमां लांबुं आयुष्य न पामे. जागेला आसन उपर न बेसवुं, जागेलुं कासानुं पात्र वर्जवुं, वाल बूटा मूकी जोजन न करवुं, तथा नग्न थइने न न्हावुं. नग्नपणे सुइ न रहेवुं. घणी वार एठा हाथ प्रमुख न राखवा, मस्तकना आश्रयतले सर्व प्राण रहे छे, माटे एठा हाथ मस्तके न लगाडवा. माथाना वाल न पकडवा, तथा मस्तकने विषे प्रहार पण न करवो. पुत्र तथा शिष्य विना शीखामणने अर्थे कोइने ताडना पण न करवी. पुरुषोए कोइ काले पण बे हाथे मस्तक न खणवुं, तथा वगर कारणे वारंवार माथे न्हावुं नहीं. ग्रहण विना रात्रिए न्हावुं सारुं नथी. तथा जोजन करी रह्या पछी अने ऊंडा ऊहमां पण न न्हावुं. गुरुनो दोष न उच्चारवो, गुरु क्रोध करे तो तेमने प्रसन्न करवा, तथा वीजा लोको आपणा गुरुनी निंदा करता होय तो ते न सांजलवी.

हे जारत! गुरु, सती स्त्रीउं, धर्मी पुरुषो तथा तपस्वीउं, एमनी मश्करीमां पण निंदा न करवी. कोइ पण पारकी वस्तु न चोरवी, किंचित्मात्र पण कडवुं वचन न बोलवुं, मधुर वचन पण मिथ्या न बोलवुं. पारका दोष न उच्चारवा. महा पाप करवाथी पतित थएला लोकोनी साथे वार्तालाप न करवो, एक आसन उपर न बेसवुं, तेमना हाथनुं अन्न न लेवुं, तथा तेमनी साथे कांइ पण काम न करवुं. डाह्या माणसे लोकमां निंदा पामेला, पतित, उन्मत्त, घणा लोकोनी साथे वेर करनारा, अने मूर्ख एटलानी साथे मित्रता न करवी. तथा एकला पंथ न उल्लंघवो. हे राजा! दुष्ट रथमां न चढवुं, किनारा उपर आवेली छायामां न बेसवुं, तथा अग्रेसर थइ जलना वेगनी सामा न जवुं. सलगेला घरमां प्रवेश न करवो, पर्वतनी टूंक उपर न चढवुं. मुख ढांक्या विना बगासुं खांसी तथा श्वास वर्जवा. डाह्या माणसे चालतां ऊंची, आडी अवली अथवा दूर दृष्टि न राखवी, पण आगल चार हाथ जेटली भूमी उपर दृष्टि राखीने चालवुं. डाह्या माणसे खडखड न हसवुं, शीशोटी न वगाडवी, दांतथी नख न छेदवा, तथा पग उपर पग चडावीने न बेसवुं,

दाढी मूछना वाल न चाववा, होठ दांतमां वारंवार न पकडवा, एवुं होय तो कांइ भक्षण न करवुं, तथा कोइ पण ठेकाणे द्वार न होय तो चोरमार्गे प्रवेश न करवो. उनालानी तथा चोमासानी ऋतुमां छत्र लइने तथा रात्रिए अथवा वगडामां जवुं होय तो लाकडी लइने जवुं. पगरखां, वस्त्र, अने माला ए त्रण वानां कोइए पहेरेलां होय तो धारण न करवां. स्त्रीउने विषे ईर्ष्या न करवी, तथा पोतानी स्त्रीनुं प्रयत्नथी रक्षण करवुं, ईर्ष्या राखवाथी आयुष्य घटे छे, माटे ते वर्जवी.

हे महाराज! रात्रिए जलनो व्यापार, दही, अने साथवो तेमज मध्यरात्री भोजन वर्जवुं. डाह्या माणसे घणी वार सुधी ढींचण ऊंचा करीने न सूवुं, गोदोहिका आसने न बेसवुं, तथा पगे आसन खेंचीने पण न बेसवुं. पुरुषे तदन प्रातःकालमां, तदन संध्याने विषे तथा तदन बपोरमां तथा एकाकीपणे अथवा घणा अजाण लोकोनी साथे गमन न करवुं. हे महाराज! बुद्धिशाली पुरुषोए मलिन दर्पणमां पोतानुं मुख विगेरे न जोवुं. तथा दीर्घ आयुष्यनी वांछा करनार पुरुषे रात्रिए पण दर्पणमां मुख न जोवुं. हे राजा! पंडित पुरुषे एक कमल (सूर्यविकासी कमल) अने कुवलय (रातुं कमल) वर्जीने राती माला धारण न करवी, पण सफेद धारण करवी. हे राजन्! सूतां, देवपूजा करतां तथा सभामां जतां पहेरवानां वस्त्र जूदां जूदां राखवां. बोलवानी तथा हाथ पगनी चपलता, अतिशय भोजन, शय्या उपर दीवो, तथा अधम पुरुषनी अने थांभलानी छाया एटलां वानां अवश्य वर्जवां. नाक खोतरवुं नहीं, पोते पोतानां पगरखां न उपाडवां, माथे भार न उपाडवो, तथा वरसाद वरसतो होय त्यारे न दोडवुं. पात्र भागे तो प्राये कलह थाय छे, अने खाट भागे तो वाहननो क्षय थाय. ज्यां श्वान अने कूकडो वसता होय त्यां पितराइउ पोतानो पिंड लेता नथी.

गृहस्थे तैयार करेला अन्नथी प्रथम सुवासिनी स्त्री, गर्भिणी, वृद्ध, बालक अने रोगी एमने जमाडवा, अने पछी पोते जमवुं. हे पांडव श्रेष्ठ! गाय, बलद प्रमुख घरमां बंधनमां राखी तथा जोनारा माणसने कांइक भाग न आपी पोतेज एकलो जे माणस भोजन करे, ते केवल पापनुं भक्षण करे छे. गृहनी वृद्धि वांछनार गृहस्थे पोतानी ज्ञातिनो

रडो थएलो माणस अने पोतानो दरिद्री थएलो मित्र एमने घरमां राखवा. डाह्या माणसे अपमान आगल करी तथा मान पाछल राखी स्वार्थ साधवो. कारण के, स्वार्थथी भ्रष्ट थवुं ए मूर्खता छे. थोडा लाभने अर्थे घणुं नुकशान न खमवुं. थोडुं खरची घणानो बचाव करवो एमांज डाह्यापण छे. लेणुं, देणुं तथा बीजां कर्त्तव्यकर्म जे समये करवां जोइए, ते समये जो शीघ्र न कराय तो तेनी अंदर रहेलो रस काल चूसी ले छे. ज्यां जतां आदर सत्कार न मले, मधुर वार्तालाप न थाय, गुण दोषनी पण वात न थाय, तेने घर गमन न करवुं. हे अर्जुन! वगर बोलावे घरमां प्रवेश करे, वगर पूछे बहु बके, तथा न आपेला आसने पोतेज बेसे, ते पुरुष अधम जाणवो. अंगमां शक्ति नहीं छतां कोप करे, निर्धन छतां मानने वांछे, अने पोते निर्गुणी छतां गुणी पुरुषनो द्वेष करे, ते त्रणे पुरुष जगत्मां लाकडी समान समजवा.

माता पितानुं पोषण न करनारो, क्रियाने उद्देशीने याचना करनारो अने मृतपुरुषनुं शय्यादान लेनारो ए त्रणे जणाने फरीथी मनुष्य भव दुर्लभ छे. कोइ काले पाछी न जाय एवी लक्ष्मीनी इच्छा करनार पुरुषे पोते बलिष्ट पुरुषना सपाटामां आवतां (नेतर) माफक नम्र थवुं, पण सर्पनी पेठे कदापि धसी न जवुं. नेतर माफक नम्र रहेनारो पुरुष अवसर आवे अनुक्रमे फरीथी म्होटी लक्ष्मी पामे छे, पण सर्पनी पेठे धसी जनार माणस केवल वध मात्र पामवा योग्य थाय छे, बुद्धिशाली पुरुषे अवसर आवे काचवानी पेठे अंगोपांगनो संकोच करी ताडनाओ सहन करी, अने तेवो अवसर आवे कृष्ण सर्पनी पेठे धसी जवुं. एक संपमां रहेला गमे तेवा तुच्छ लोको होय तो पण तेमने बलिष्ट लोको उपद्रव करी शकता नथी. जुओ, सामो पवन होय तो पण ते एक जथामां रहेली वेलडीओने कांइ पण बाधा उत्पन्न करी शकतो नथी. विद्वान् पुरुषो शत्रुने एक वार वधारीने पछी तेनो समूल नाश करे छे. कारण के, प्रथम गोल खाइने सारी पेठे वधारेलो कफ, सुखे बहार काढी शकाय छे. जेम समुद्र वडवानलने दररोज नियमित जल आपे छे, तेम बुद्धिशाली पुरुषो सर्वस्व हरण करवा समर्थ एवा शत्रुने अल्प अल्प दान करीने प्रसन्न करे छे. लोको पगमां वागेला कांटाने जेम हाथ-

मांना कांटाथी काढी नांखे छे, तेम डाह्यो पुरुष एक तीक्ष्ण शत्रुथी बीजा तीक्ष्ण शत्रुने जीती शके छे. जेम अष्टापद पक्षी मेघनो शब्द सांभली तेनी तरफ कूदका मारी पोतानुं अंग भागी नांखे छे, तेम पोतानी तथा शत्रुनी शक्तिनो विचार न करतां जे शत्रु उपर दोडे छे, ते नाश पामे छे. जेम कागडीए सुवर्ण सूत्रथी कृष्ण सर्पने नीचे पाड्यो, तेम डाह्या पुरुषे पराक्रमथी नहीं थइ शके एवुं कार्य युक्तिथी करवुं. नखवाला अने शींगडावाला जानवरो, नदीउं, शस्त्रधारी पुरुषो, स्त्रीउं अने राजाउं एमनो विश्वास कोइ काले पण न करवो.

सिंहथी एक, बगलाथी एक, कूकडाथी चार, कागडाथी पांच, कूतराथी छ अने गधेडाथी त्रण शीखामणो लेवी. सिंह जेम सर्व शक्तिवडे एक फाल मारी पोतानुं कार्य साधे छे, तेम डाह्या पुरुषे थोडुं अथवा घणुं जे कार्य करवुं होय, ते सर्व शक्तिथी करवुं. बगलानी पेठे कार्यनो विचार करवो, सिंहनी पेठे पराक्रम करवुं, वरु (न्हार) नी पेठे लूटवुं, अने ससलानी पेठे नासी जवुं. १ सउना पहेलां ऊठवुं, २ लढवुं, ३ बंधुवर्गमां खावानी वस्तु वहेंचवी अने ४ स्त्रीने प्रथम ताबामां लइ पछी भोगववी ए चार शीखामणो कूकडा पासेथी लेवी. १ एकांतमां स्त्रीसंभोग करवो, २ धिठाइ राखवी, ३ अवसर आवे घर बांधवुं, ४ प्रमाद न करवो, अने ५ कोइ उपर विश्वास न राखवो ए पांच शीखामणो कागडा पासेथी लेवी. १ मरजी प्रमाणे भोजन करवुं, २ अवसरे अल्प मात्रमां संतोष राखवो, ३ सुखे निद्रा लेवी, ४ सहजमां जाग्रत थवुं, ५ स्वामी उपर भक्ति राखवी, अने ६ शूरवीर रहेवुं ए छ शीखामणो कूतरा पासेथी लेवी. १ उपाडेलो भार वहेवो, २ टाढनी तथा तापनी परवा न राखवी, अने ३ हमेशां संतुष्ट रहेवु, ए त्रण शीखामणो गधेडा पासेथी लेवी."

इत्यादि नीतिशास्त्र विगेरेमां कहेला सर्व उचित आचरणनो सुश्रावके सम्यक् प्रकारे विचार करवो. कह्युं छे के—जे माणस हित कयुं? अहित कयुं? उचित वात कइ? अनुचित कइ? वस्तु कइ? अवस्तु कइ? ए पोते जाणी शकतो नथी, ते शींगडा विनानो पशु संसार रूपी वनमां भटके छे. जे माणस बोलवामां, जोवामां, हसवामां, रमवामां, प्रेरणा करवामां, रहेवामां, परीक्षा करवामां, व्यवहार करवामां, शोभवा-

मां, धन उपार्जवामां, दान देवामां, हालचाल करवामां, जणवामां, हर्ष पामवामां अने वृद्धि पामवामां कांइ समजतो नथी, ते निर्लज्ज शिरोमणि जगत्मां शा माटे जीवतो हशे ? जे माणस पोताने अने पारके ठेकाणे बेसवुं, सूवुं, जोगववुं, पहेरवुं, बोलवुं, ए सर्व बराबर जाणे, ते उत्तम विद्वान् जाणवो. हशे, बहु विस्तार थाय, माटे हवे बस.

व्यवहारशुद्धि विगेरे त्रण शुद्धिथी धन उपार्जन करवा उपर दृष्टांत आ प्रमाणेः–विनयपुर नगरमां धनवान एवो वसुजद्रानो “धनमित्र” नामनो पुत्र हतो. बाल्यावस्थामां ते माता पिता मरण पामवाथी घणो दुःखी तथा धननी हानि थवाथी घणो दरिद्री थयो. तरुण अवस्थामां आव्यो तो पण तेने कन्या मली नहीं. त्यारे ते शरमाइने धन उपार्जन करवा गयो. जमीनमां दाटेलुं धन काढवाना उपाय, किमिया, सिद्धरस, मंत्र, जलनी तथा स्थलनी मुसाफरी, जात जातना व्यापार, राजादिकनी सेवा विगेरे घणा उपाय कस्या, तो पण ते धनमित्रने धननी प्राप्ति थई नहीं. तेथी तेणे अतिशय उद्विग्न थई गजपुर नगरमां केवली जगवानने पोतानो पूर्वजव पूछ्यो. केवली जगवाने कह्युं. “ विजयपुर नगरमां घणो कृपण एवो गंगदत्त नामनो गृहपति रहेतो हतो. ते घणो मत्सरी तथा बीजाने दान मलतुं होय अथवा बीजा कोइने लाज थतो होय तो तेमां पण अंतराय करतो हतो. एक समये सुंदर नामनो श्रावक तेने मुनिराज पासे लई गयो. कांइक जावथी तथा कांइक दाक्षिण्यथी तेणे प्रतिदिन चैत्यवंदन, पूजा विगेरे धर्मकरणी करवानुं कबूल कर्युं. कृपण होवाथी पूजा विगेरे करवामां ते आलस करतो हतो, पण चैत्यवंदन करवानो अजिग्रह तेणे बराबर पाल्यो. ते पुण्यथी हे धनमित्र ! तुं धनवान वणिकनो पुत्र थयो, अने अमने मल्यो. तथा पूर्वजवे करेला पापथी घणो दरिद्री अने दुःखी थयो. जे जे रीते कर्म कराय छे, तेज तेना करतां हजारगुणुं तेज रीते जोगववुं पडे छे. एम जाणीने उचित होय ते आचरवुं.”

केवलीनां एवां वचनथी प्रतिबोध पामेला धनमित्रे श्रावकपणुं स्वीकार्युं. तथा रात्रिना अने दिवसना पहेला पहोरमां धर्मज आचरवो. एवो अजिग्रह पण ग्रहण कर्यो. पछी एक श्रावकने घेर ते रह्यो. प्रज्ञात कालमां मालीनी साथे बागमां पुष्पो जेगां करीने ते घरदेरासरमां

गवान्नी परम भक्तिथी पूजा करतो हतो. तथा बीजा, त्रीजा विगेरे पहोरमां देशविरुद्ध, राजविरुद्ध विगेरेने छोडी दइने व्यवहारशुद्धिथी तथा उचित आचरणथी शास्त्रोक्त रीति माफक ते धनमित्र व्यापार करतो हतो. तेथी तेने निर्वाह जेटलुं सुखे मलवा लाग्युं. एम करतां जेम जेम तेनी धर्मने विषे स्थिरता थइ, तेम तेम तेने अधिक अधिक धन मलवा लाग्युं, अने धर्मकरणीमां अधिक अधिक व्यय थवा लाग्यो. अनुक्रमे धनमित्र जूदा घरमां रह्यो अने धर्मिष्ट जाणीने कोइ श्रेष्ठीए आपेली कन्या पण परण्यो. एक समये गायोनो समुदाय वगडामां जवा नीकल्यो, त्यारे गोल,तेल प्रमुख वस्तु वेचवा गयो. गायोना समुदायनो धणी गोवालियो आ 'अंगारा छे,' एम समजीने सुवर्णनो निधि नांखी देतो हतो, तेने जोइ धनमित्रे कह्युं."आ सुवर्ण छे.केम नांखी द्यो छो."गोकुलना धणीए कह्युं."पूर्वे पण अमारा पिताजीए "आ सुवर्ण छे"एम कही अमने ठग्या,तेम तुं पण अमने ठगवा आव्यो छे."धनमित्रे कह्युं. "हुं असत्य कहेतो नथी." गोकुलना धणीए कह्युं."एम होय तो अमने गोल विगेरे आपीने तुंज आ सुवर्ण ले." पछी धनमित्रे तेम कर्युं. तेमां तेने त्रीश हजार सोनैया मल्या. तथा बीजुं पण तेणे घणुं धन मेलव्युं,तेथी ते म्होटो श्रेष्ठी थयो.तेज भवमां धर्मनुं माहात्म्य केटलुं प्रकट देखाय छे? एक दिवसे धनमित्र कर्मने वश थई सुमित्र श्रेष्ठीने घेर एकलोज गयो. त्यारे सुमित्रश्रेष्ठी क्रोड मूल्यनो रत्नो हार वहार मूकीने कांइ कार्यथी घरमां गयो, अने तुरत पाछो आव्यो. एटलामां रत्नो हार क्यांय जतो रह्यो. त्यारे "अहिं बीजो कोइ आव्यो नथी. माटे तेंज लीधो." एम कही सुमित्र, धनमित्रने राजसभाए लइ गयो. धनमित्रे जिनप्रतिमाना अधिष्ठायक समकिती देवतानो काउस्सग्ग करी प्रतिज्ञा करवा मांडी. एटलामां सुमित्रना खोलामांथीज रत्नो हार नीकल्यो. तेथी सर्वे लोकोने आश्चर्य लाग्युं. आ वात ज्ञानीने पूछतां तेमणे स्पष्ट रीते कह्युं. "गंगदत्त नामनो गृहपति अने मगधा नामनी तेनी भार्या हती. गंगदत्ते पोताना श्रेष्ठीनी स्त्रीनुं एक लक्षमूल्यवालुं रत्न कोइ न जाणे एवी गुप्त रीते ग्रहण कर्युं. श्रेष्ठीनी स्त्रीए घणी मागणी करी, तो पण पोतानी स्त्रीने विषे मोह होवाथी गंगदत्ते तेने "म्हारा गरपजम्हालाउंछएज ते रत्न चोर्युं छे." एम कही खोटुं आल दीधुं. पछी

श्रेष्ठीनी स्त्री बहु खेद पामी तापसी थइ, अने मरण पामी व्यंतर थइ. मगधा मरण पामी सुमित्र थइ, अने गंगदत्त मरण पामीने धनमित्र थयो. ते व्यंतरे क्रोधथी सुमित्रना आठ पुत्र मारी नांख्या. हमणां रत्न-नो हार हरण कस्यो. हजी पण सर्वस्व हरण करशे, अने घणा भव सुधी वैरनो बदलो वालशे. अरे रे! वैरनुं परिणाम केवुं पार विनानुं अने ख-माय नहीं तेवुं आवे छे!! आल दीधाथी धनमित्रने माथे आल आव्युं. धनमित्रना पुण्यथी खेंचायली सम्यग्दृष्टि देवताए व्यंतर पासेथी रत्नाव-ली हार बलात्कारथी छोडाव्यो."

ज्ञानीनां एवां वचन सांभली संवेग पामेलो राजा तथा धनमित्र म्होटा पुत्रने पोतानी गादीए बेसारी दीक्षा लई सिद्ध थयो. आ रीते व्यवहार शुद्धि विगेरे उपर धनमित्रनी कथा कही. इति सातमी गाथानो अर्थ संपूर्ण. (७)

(मूलगाथा)

मज्झण्हे जिणपूआ,
सुपत्तदाणाइजुत्तिजुंजित्ता ॥
पच्चक्खाइ अ गीअ-
त्थंतिए कुणइ सज्झायं ॥ ८ ॥

अर्थः—ब्योरने समये पूर्वे कहेला विधिथी उत्तम कमोदना चोखा प्रमुखथी तैयार करेली संपूर्ण रसवती भगवान् आगल धरीने बीजी वार पूजा करी, तथा सुपात्रेदान प्रमुख आपवानी युक्ति न मूकतां पोते भोजन करी गीतार्थ गुरु पासे जवुं. अने त्यां पच्चक्खाण तथा स्वाध्याय करवी. बपोरनी पूजानो तथा भोजननो काल नियमित नथी. ज्यारे तीव्र क्षुधा लागे, तेज भोजननो काल समजवानी रूढी छे. माटे बपोर पहेलां पण आदरेलुं पच्चक्खाण पारीने देवपूजा करी भोजन करे तो दोष नथी. वैद्यशास्त्रमां तो एम कह्युं छे के, पहोर दिवस आव्या पहेलां भोजन न करवुं. तथा भोजन विना बपोरनुं उल्लंघन न थवा देवुं. कुसुमे

पहेला पहोरमां प्रथम दिवसे खाधेला अन्ननो रस बने छे, माटे नवुं भोजन न करवुं, अने भोजन विना बपोर उल्लंघी जाय तो बलनो क्षय थाय छे, माटे बीजे पहोरे अवश्य भोजन करवुं. सुपात्रेदान प्रमुख करवानी युक्ति आ प्रमाणे छेः—श्रावके भोजनने अवसरे परम भक्तिथी मुनिराजने निमंत्री तेमने पोताने घेर लाववा.

अथवा श्रावके पोतानी इच्छाए आवता मुनिराजने जोइ तेमनी सन्मुख गमनादिक करवुं. पछी क्षेत्रसंवेगीनुं भावित छे के, अभावित छे? काल सुभिक्षनो छे के, दुर्भिक्षनो छे? आपवानी वस्तु सुलभ छे के, दुर्लभ छे? तथा पात्र (मुनिराज) आचार्य छे, अथवा उपाध्याय, गीतार्थ, तपस्वी, बाल, वृद्ध, ग्लान (रोगी) समर्थ किंवा असमर्थ छे? इत्यादि विचार मनमां करवो. अने हरीफाई, म्होटाई, अदेखाई, प्रीति, लज्जा, दाक्षिण्य, "बीजा लोको दान आपे छे, माटे म्हारे पण ते प्रमाणे करवुं जोइए" एवी इच्छा, उपकारनो बदलो वालवानी इच्छा, कपट, विलंब, अनादर, कडवुं भाषण, पश्चात्ताप विगेरे दानना दोष वर्जवा. पछी केवल पोताना जीव उपर अनुग्रह करवानी बुद्धिथी बेतालीस तथा बीजा दोषथी रहित एवी पोतानी संपूर्ण अन्न, पान, वस्त्र, प्रमुख वस्तु; प्रथम भोजन, पछी बीजी वस्तु एवा अनुक्रमथी पोते मुनिराजने आपवी. अथवा पोते पोताना हाथमां पात्र विगेरे धारण करी पासे उभो रही पोतानी स्त्री विगेरे पासेथी दान अपाववुं. आहारना बेतालीश दोष पिंडविशुद्धि प्रमुख ग्रंथमां जोइ लेवा. दान दीधा पछी मुनिराजने वंदना करी तेमने पोताना घरना द्वार सुधी पहोचाडी पाछुं वलवुं. मुनिराजनो योग न होय तो, "मेघविनानी वृष्टि माफक जो कदाच मुनिराज क्यांयथी पधारे, तो हुं कृतार्थ थऊं" एवी भावना करी मुनिराजनी आववानी दिशा तरफ जोवुं. कह्युं छे के— जे वस्तु साधु मुनिराजने न अपाइ, ते वस्तु कोइ पण रीते सुश्रावको भक्षण करता नथी. माटे भोजननो अवसर आवे द्वार तरफ दृष्टि राखवी.

मुनिराजनो निर्वाह बीजी रीते थतो होय तो अशुद्ध आहार, आपनार गृहस्थ तथा लेनार मुनिराजने हितकारी नथी, परंतु दुर्भिक्ष प्रमुख होवाथी जो निर्वाह न थतो होय, तो आतुरना दृष्टांतथी तेज आपनारने हितकारी छे. तेमज "मार्ग कापवाथी थाकी गएला, ग्लान

थएला, लोच करेला एवा आगम शुद्ध वस्तुनुं ग्रहण करनार मुनिराजने उत्तरवारणाने विषे दान आप्युं होय, ते दानथी बहु फल उत्पन्न थाय छे. आ रीते श्रावक देश तथा क्षेत्र जाणीने प्रासुक अने एषणीय एवो आहार जेने जे योग्य होय, ते तेने आपे. अशन, पान, खादिम, स्वादिम, औषध (एक वस्तुथी बनेलुं) अने भैषज्य घणा द्रव्यना मिश्रणथी बनेलुं ए सर्वे वस्तु प्रासुक अने एषणीय होय ते मुनिराजने आपे. मुनिराजने शी रीते निमंत्रणा करवी? तथा गोचरी शी रीते ग्रहण करवी? इत्यादिक विधि म्हारी करेली श्राद्धप्रतिक्रमण वृत्तिथी समजी लेवो. ए सुपात्रदानज अतिथिसंविभाग व्रत कहेवाय छे, कह्युं छे के—न्यायथी उपार्जन करेला तथा कल्पनीय एवा अन्न पान प्रमुख वस्तुनुं; देश, काल, श्रद्धा, सत्कार, अने क्रम साचवीने परम भक्तिए पोताना आत्मा उपर अनुग्रह करवानी बुद्धिए साधु मुनिराजने दान आपवुं, तेज अतिथिसंविभाग कहेवाय छे. सुपात्रदानथी दिव्य तथा औदारिक प्रमुख वांछित भोगनी प्राप्ति थाय छे, सर्वे सुखनी समृद्धि थाय छे, तथा चक्रवर्त्ति विगेरेनी पदवी प्रमुख मळे छे, अने अंते थोडा समयमांज निर्वाण सुखनो लाभ थाय छे. कह्युं छे के—१ अभयदान, २ सुपात्रदान, ३ अनुकंपादान, ४ उचितदान, अने ५ कीर्तिदान एवा दानना पांच प्रकार छे. तेमां पहेला बे प्रकारना दानथी भोग सुख पूर्वक मोक्षनी प्राप्ति थाय छे, अने छेल्ला त्रण प्रकारना दानथी मात्र भोग सुखादिकज मळे छे. सुपात्रनुं लक्षण आ रीते कह्युं छे. उत्तम पात्र साधु, मध्यम पात्र श्रावको अने जघन्य पात्र अविरति सम्यग्दृष्टि जाणवा. तेमज कह्युं छे के—हजारो मिथ्यादृष्टि करतां एक वार व्रतधारी श्रावक श्रेष्ठ छे, अने हजारो वार व्रतधारी श्रावको करतां एक पंच महाव्रतधारी मुनिराज श्रेष्ठ छे. हजारो मुनिराज करतां एक तत्त्वज्ञानी श्रेष्ठ छे. तत्त्वज्ञानी जेवुं पात्र थयुं नही, अने थशे पण नही. सत्पात्र, म्होटी श्रद्धा, योग्य काल, उचित एवी आपवानी वस्तु एवी धर्मसाधननी सामग्री घणा पुण्यथी प्राप्त थाय छे. १ अनादर, २ विलंब, ३ पराङ्मुखपणुं, ४ कडवुं वचन अने ५ पश्चात्ताप ए पांचवानां शुद्ध दानने पण दूषित करे छे. १ भमर ऊंची चढाववी, २ दृष्टि ऊंची करवी, ३ अंतर्वृत्ति राखवी, ४ पराङ्मुख थवुं. ५ मौन करवुं, आ

६ कालविलंब करवो, ए छ प्रकारनो नाकारो कहेवाय छे. १ आंखमां आनंदनां आंसु, २ शरीरना रुंआडां उंचां थवां, ३ बहुमान ४ प्रिय वचन अने ५ अनुमोदना ए पांच पात्रदाननां भूषण कहेवाय छे. सुपात्रदान उपर अने परिग्रह परिमाणव्रत पालवा उपर रत्नसार कुमारनी कथा आ रीतेः—

संपत्तिना म्होटा निवासस्थान रूप रत्नविशाला नामनी नगरी हती. तेमां "समरसिंह" एवुं यथार्थ नाम धारण करनारो राजा राज्य करतो हतो. माठी अवस्थामां आवी पडेला लोकोनां दुःखोने हरण करनारो वसुसार नामनो एक म्होटो धनाढ्य व्यापारी ते रत्नविशालामां रहेतो हतो. तेनी वसुंधरा नामे स्त्री हती. तेमने रत्न सरखा उत्कृष्ट गुणोने धारण करनार रत्नसार नामे एक पुत्र हतो. ते एक समये पोताना मित्रोनी साथे वनमां गयो. विचक्षण रत्नसारे त्यां विनयंधर आचार्यने जोइ वंदन करी तेमने पूछ्युं के, "हे महाराज! आलोकमां पण सुख शी रीते पमाय छे?" विनयंधर आचार्ये कह्युं. "हे दक्ष! जीव संतोषनी वृद्धि राखवाथी आलोकमां पण सुखी थाय छे. परंतु बीजी कोइ रीते नथी थतो. संतोष देशथी अने सर्वथी एवा बे प्रकारनो छे. तेमां देशथी संतोष जे छे, तेथी गृहस्थ पुरुषोने सुख थाय छे. परिग्रह परिमाण व्रतना अंगीकारथी गृहस्थ पुरुषोने देशथी संतोष वृद्धि पामे छे. कारण के, परिग्रह परिमाण करवाथी पार विनानी आशा मर्यादामां आवी रहे छे. सर्वथी संतोषनी वृद्धि तो मुनिराजथीज करी शकाय छे. तेथी अनुत्तर विमानवासी देवता करतां पण श्रेष्ठ सुखनी आलोकमांज प्राप्ति थाय छे.

भगवती सूत्रमां कह्युं छे के—एक मास सुधी दीक्षापर्याय पालनारा साधु आदरेला चारित्रना विशुद्ध परिणामथी वाणमंतरनी, बे मास सुधी पालनारा भवनपतिनी, त्रण मास सुधी पालनारा असुरकुमारनी, चार मास सुधी पालनारा ज्योतिषीनी, पांच मास सुधी पालनारा चंद्र सूर्यनी, छ मास सुधी पालनारा सौधर्म तथा ईशान देवतानी, सात मास सुधी पालनारा सनत्कुमारवासी देवतानी, आठ मास सुधी पालनारा ब्रह्मवासी तथा लांतकवासी देवतानी, नव मास सुधी पालनारा शुक्रवासी तथा सहस्रारवासी देवतानी, दश मास सुधी पालनारा आनत प्रमुख चार देवलोकमां रहेनार देवतानी, अगीआर मास सुधी पालनारा ग्रैवेयक-

वासी देवतानी तथा बार मास सुधी पालनारा अनुत्तरोपपातिक देवता-
नी तेजोलेश्यानुं (मनमां उत्पन्न थएली सुखनी प्राप्तिनुं) उल्लंघन करे.

जे माणस संतोषी नथी,तेने घणा चक्रवर्त्ति राज्योथी,घणाज धनथी,
तथा सर्वे ञोगोपञोगना साधनोथी पण सुख उत्पन्न थतुं नथी. सुञूम
चक्रवर्ती, कोणिक राजा, मम्मण शेठ, हासा प्रहासा पति विगेरे मनुष्यो सं-
तोष न राखवाथीज दुःखी थया. कह्युं ठे के— अञयकुमारनी पेठे सं-
तोष राखनार माणसने जे कांइ सुख मले ठे, ते सुख असंतोषी एवा
चक्रवर्तीने तथा इंद्रने पण मली शकतुं नथी. उपर उपर जोनारा सर्वे
दरिद्री थाय ठे; पण नीचे नीचे जोनार कया माणसनी म्होटाइ वृद्धि
न पामी ? माटे सुखने पुष्टि आपनार एवा संतोषने साधवाने अर्थे तुं
पोतानी इछा माफक धन धान्य प्रमुख परिग्रहनुं परिमाण कर. धर्म, नि-
यम लइने स्वल्प मात्र आचर्यो होय, तो पण तेथी पार विनानुं फल प्राप्त
थाय ठे; परंतु नियम लीधा विना घणो धर्म आचर्यो होय, तो पण तेथी,
स्वल्प मात्र फल प्राप्त थाय ठे. जुउ ! कूवामां स्वल्प मात्र झरणुं होय [illegible]
तो पण ते नियमित होवाथी तेनुं जल कोइ काले खूटतुं नथी, [illegible]टनी
सरोवरनुं जल कांठा सुधी ञर्युं होय तो पण ते नियम विना [illegible] पोपटे
खूटे ठे. माणसे नियम लीधो होय तो संकट समय [illegible] कुमारनो विलाप
काय अने नियमनुं बंधन न होय तो सारी [illegible]
धर्मकृत्य मूकाय ठे. तेमज नियम लीधो हो ! सकल लोकोना आधार, अ-
दृढता थाय ठे. जुउ ! दामनीने[1] विषे वांधवा[illegible] [illegible]क, म्होटा पराक्रमी,
स्थिर रहे ठे. धर्मनुं जीवित दृढता, वृक्षनुं जीवित [illegible]थी म्हारुं रक्षण
जल, सुञटनुं जीवित बल, ठग माणसनुं जीवित असत्य, जलनी [illegible] !
शीतलपणुं अने ञक्ष्य वस्तुनुं जीवित घृत ठे. माटे डाह्या पुरुषोए धर्म-
करणीनो नियम लेवामां तथा लीधेला नियमने विषे दृढता राखवामां
घणोज मजबूत प्रयत्न करवो. कारण के, तेम करवाथी वांछित सुखनी
सुखे प्राप्ति थाय ठे."

रत्नसार कुमारे सद्गुरुनी एवी वाणी सांञलीने सम्यक्त्व सहित परि-
ग्रह परिमाण व्रत लीधुं. ते आ रीतेः—"म्हारे म्हारी मालकीमां एक लाख

---

१ गाय भेंस विगेरेने पगे बांधवानुं दोरडुं.

रत्न, दसलाख सुवर्ण, मोतीना अने परवालाना एम एकेकना आठ आठ मूडा, नाणाबंध आठक्रोड सोनैया, दस हजार भार रूपुं विगेरे धातुउ, सो मूडा धान्य, एक लाख भार बाकीनां करियाणां, छ गोकुल, पांचसो घर तथा हाट, चारसो वाहन, एक हजार घोडा अने सो हाथी राखवा. एथी वधारे संग्रह न करवो. तथा म्हारे राज्य अने राज्यनो व्यापार पण न स्वीकारवो. श्रद्धावंत एवो ते रत्नसार कुमार आ रीते पांच अतिचारथी रहित एवा पांचमा अणुव्रतनो अंगीकार करी श्रावकधर्म पालवा लाग्यो.

बीजे कोई समये ते पाछो पोताना शुद्ध मनवाला मित्रोनी साथे फरतां फरतां आदरथी "रोलंबलोल" नामना बगीचामां आव्यो. बगीचानी शोभा जोतो ते क्रीडा पर्वत उपर गयो. त्यां कुमारे दिव्यरूप अने दिव्य वेष धारण करनारुं, तथा दिव्य गायन करी रहेलुं एक किन्नरनुं जोडलुं दीठुं. ते बन्नेनुं मुख अश्व सरखुं अने बाकीना शरीरनो सर्व भाग माणस सरखो एवुं कोइ दिवसे न जोएलुं स्वरूप जोइ चमत्कार पामेला कुमारे हास्य करीने कह्युं के, "जो ए माणस अथवा देवता होत, तो एनुं देशं अश्व सरखुं केम होय? माटे ए माणस नथी, अने देवता पण नथी; तेथी गृहे बीजा द्वीपमां उत्पन्न थएलो कोइ तिर्यंच देखाय छे, अथवा गृहस्थ पुरुषोने दरनं ए वाहन हशे." ते कुमारनुं कानने कडवुं लागे ए करवाथी पार विनानी आशेला किन्नरे कह्युं. "हे कुमार! तुं कुकनी वृद्धि तो मुनिराजथीज कटुंवना शुं करवा करे छे? जगत्मां पोतानी देवता करतां पण श्रेष्ठ अनुकरनारो हुं व्यंतर देवता छुं. पण तुं मात्र भगवती सूत्रमां कारण के, त्हारा पिताए तने देवताउने पण न मली शकुं ओर एक दिव्य वस्तुथी एकाद चाकरनी पेठे दूर राख्यो छे.

अरे कुमार! "समरांधकार" नामनो एक नीलवर्ण धारण करनारो उत्तम अश्व त्हारा पिताने कोइ दूर द्वीपांतरमां पूर्वे मल्यो. जेम खराब राजा कृश अने वक्र मुखने धारण करनारो, हलका कानने, ठेकाणा वगरनो, पगे पगे दंड करनारो अने क्रोधी होय छे, तेम ते अश्व पण कृश अने वक्र मुखने धारण करनारो, टूंका कानने धारण करनारो, बहुज चपल, स्कंधने विषे वेडीरूप चिन्ह धारण करनारो अने प्रहार न खमी शके एवो

* ... हजार गायोनुं एक गोकुल.

छे. आ रीते खराब राजा सरखो ते अश्व छे, खरो तो पण ए आश्चर्य छे के ते सर्व लोकोना मनने खेंचनारो तथा पोतानी अने पोताना धणीनी सर्व प्रकारे ऋद्धिने वधारनारो छे. कह्युं छे के– कृश मुखवाला, नहीं बहु जाडा तथा नहीं बहु पातला एवा मध्यभागने धारण करनारा, टूंका कानवाला, ऊंचा खंधने अने पहोली छातीने धारण करनारा, स्निग्ध रोमराजीवाला पुष्ट एवा पाछला बे पासाने धारण करनारा, पृष्टभागने विषे घणाज विशाल, अने घणा वेगवाला एवा सर्व श्रेष्ठ गुणोने धारण करनार अश्व उपर राजाए बेसवुं." पवन करतां पण चपल एवो ते अश्व "असवारनुं मन वधारे आगल दोडे छे के, हुं दोडुं छुं" एवी हरीफाइथीज के शुं? एक दिवसमां सो गाउ जाय छे. जाणे लक्ष्मीनो अंकुरज होयनी! एवा ते बेसवा लायक अश्व उपर जे पुरुष असवार थाय, ते सात दिवसमां जगत्‌मां श्रेष्ठ एवी वस्तु पामे छे, ए घणी आश्चर्यनी वात छे! अरे कुमार! तुं पोताना घरमांनी छानी वात जाणतो नथी, अने पोते पंडिताइनो म्होटो अहंकार धारण करी मात्र अज्ञानथी म्हारी फोगट एवी निंदा [illegible] छे! जो तुं ते अश्व मेलवीश, तो त्हारुं धैर्य, शूरवीरपणुं अने [illegible]टनी जणाशे." एम कही किंनर, किंनरीनी साथे आकाशमां उडी [illegible] पोपटे

रत्नसार कुमार घणी अपूर्व वात सांभली [illegible] कुमारनो विलाप घणोज ठगायलो मानी आमणो दूमणो थइ [illegible] रना मध्य भागमां जइ बारणां दइ पलंग [illegible]! सकल लोकोना आधार, अ[illegible]क, म्होटा पराक्रमी, पिताए आवी तेने कह्युं के, "हे वत्स! तने शुं [illegible] (मनने पीडा) अथवा व्याधि (शरीरने पीडा) उत्पन्न [illegible]थी म्हारुं रक्षण [illegible] ते कहे, एटले हुं तेनो अवश्य उपाय करुं. जे होय ते वात प्रगट [illegible]! मोतीनी पण विंध्या विना किंमत थती नथी." पितानां एवां वचनथी संतोष पामेला रत्नसारे शीघ्र बारणां उघाड्यां, अने जे वात बनी गइ हती अने जे मनमां हती, ते सर्व पिताजीने कही. घणुं आश्चर्य पामी पिताए पण कह्युं के, "हे वत्स! ए अमारो पुत्र आ सर्वोत्तम अश्व उपर बेसीने भूतलने विषे चिरकाल फरतां रखे अमने पोताना वियोगथी दुःखी करे." एवी कल्पनाथी में आज सुधी अश्व घणा प्रयत्ने गुप्त राख्यो. पण ते हवे त्हारा हाथमां सोंपवोज पडशे. परंतु तने उचित लागे [illegible]

एम कही पिताए हर्षथी रत्नसार कुमारने ते अश्व आप्यो. माग्या पछी पण न आपवुं ए प्रीति उपर अग्नि मूकवा सरखुं छे. जेम निधान मळवाथी निर्धनने आनंद थाय छे, तेम रत्नसार कुमारने अश्व प्राप्तिथी घणो आनंद थयो. श्रेष्ठ वांछित वस्तु मळे त्यारे कोने आनंद न थाय? पछी घणो बुद्धिशाली कुमार, सूर्य जेम उदय पर्वत उपर आवे छे, तेम रत्नजडित सुवर्णनुं पलाण चढावेला ते अश्व उपर चढ्यो, अने वयथी तथा शीलथी सरखा एवा शोभता अश्व उपर बेठेला श्रेष्ठ मित्रोनी साथे नगरथी बहार नीकळ्यो. इंद्र जेम पोताना उच्चैःश्रवा नामना अश्वने चलावे छे, तेम ते कुमार, जेनी बराबरीनो अथवा जेथी चढियातो सलक्षण अश्व जगत्मां पण नथी, एवा उच्चैःश्रवा समान ते अश्व रत्नने घोडा फेरववाना मेदानमां फेरववा लाग्यो.

[illegible]ह्या एवा कुमारे ते अश्वने आक्षेपथी अनुक्रमे धौरित, वल्गित, [illegible]त, अने उत्तेजित ए चार गतिमां (चार प्रकारनी चालमां) चलाव्यो. [illegible] शुक्लध्यान जीवने पांचमी गतिए (मुक्तिए) पहोचाडे छे, त्यारे ते [illegible]म बीजा सर्व जीवने पाछळ मूके छे, तेम कुमारे ते अश्वने आस्कं[illegible] पांचमी गतिए पहोचाड्यो, त्यारे ते अश्वे बीजा सर्व अश्वो[illegible] श्रेष्ठीना घरने विषे पांजरामां राखेलो एक बु[illegible] कार्य[illegible]सार, ध्यानमां लइ वसुसार श्रेष्ठीने [illegible]ाइ रत्नसार कुमार हालमां अश्वरत्न उपर [illegible] छे. कौतुकनो घणो रसिक एवो कुमार चा[illegible], अश्व पण हरिण सरखो घणो चालाक अने चालतां ज[illegible]का मारनारो छे, अने दैवनी गति वीजळीना चमकारा करतां पण घणी विचित्र छे, तेथी अमे जाणी शकता नथी के, आ कृत्यनुं परिणाम केवुं आवशे ? सारा भाग्यनो जाणे एक समुद्र ज होयनी! एवा म्हारा भाइनुं अशुभ तो कोइ ठेकाणे थायज नहीं, तथापि स्नेहवाला लोकोनां मनमां पोतानी जेना उपर प्रीति होय, तेनी बाबतमां अशुभ कल्पनाओ आव्या विना रहेती नथी. सिंह ज्यां जाय त्यां पोतानी प्रभुताज चलावे छे, तथापि तेनी माता सिंहीनुं मन पोताना पुत्रना संबंधमां [illegible]ल्पना करी अवश्य दुःखी थाय छे. एम छतां पण प्रथमथीज

पोतानी शक्ति माफक यत्न राखवी ए घणी सारी वात छे. तलाव मजबूत छे, तेटलामांज पाल बांधवी, ए युक्तिथी बहु सारुं देखाय छे. माटे हे तात ! हे स्वामिन् ! आपनी आज्ञा थाय तो हुं कुमारनी खोलने अर्थे एक पालानी माफक शीघ्र जउं. दैव न करे,अने कदाच कुमार उपर कांइ आपदा आवी पडे तो, हुं हर्ष उत्पन्न करनारां वचन विगेरे संभलावी तेने सहाय पण करुं."

पछी श्रेष्ठीना मनमां जे अभिप्राय हतो, तेने मलती वात करनार पोपटने श्रेष्ठीए कह्युं के, "हे रूडा पोपट ! तें बहु सारुं कह्युं. त्हारुं मन बहु शुद्ध छे. माटे हे वत्स ! हवे तुं शीघ्र जा. अने घणा वेगथी गमन करनार एवा रत्नसार कुमारने विकट मार्गमां सहाय कर. लक्ष्मण साथे होवाथी राम जेम सुखे पाछा आव्या, तेम त्हारा जेवो प्रिय मित्र साथे होवाथी ते कुमार पोतानी वांछा पूर्ण करीने सुखे निश्चयथी पाछो पोताने स्थानके आवशे." श्रेष्ठीनां एवां वचन सांभली पोताने कृतार्थ माननार, ते मानवंत पोपट श्रेष्ठीनी आज्ञा मलतांज, संसारमांथी जेम सद्बुद्धि [illegible]वाणस बहार नीकले छे,तेम शीघ्र पांजरामांथी बहार नीकल्यो. वाण[illegible]टनी गमन करनार ते पोपट क्षणमात्रमां कुमारने आवी मल्यो. कु[illegible]रे पोपटना न्हाना भाइनी पेठे प्रेमथी बोलावी खोला[illegible] कुमारनो विलाप रत्नी (रत्नसारनी) प्राप्ति होवाथी [illegible]माण

होयनी! एवा ते अश्वरत्ने वेगथी गमन [illegible]! सकल लोकोना आधार, अ- नगरनी पाछल भागोलना भागमांज मूक्या. [illegible], म्होटा पराक्रमी, पुरुषोने जेम पाछल मूके छे, तेम कुमारना अश्वरत्ने पां[illegible] म्हारुं रक्षण ना अश्वो प्रथमथीज निरुत्साह हता, ते त्यांज विलखा थइ ज[illegible]!

हवे अतिशय कूदका मारनारो शरीरथी प्राये अक्रूर चालनारो कुमारनो अश्व जाणे शरीरे रज लागवानी बीकथीज के शुं ! भूमीने स्पर्श पण करतो नहोतो. ते समये नदीउ, पर्वतो, जंगलनी भूमीउ विगेरे सर्व वस्तु जाणे कुमारना अश्वनी साथे हरीफाइथीज के शुं ! वेगथी चालती होय एवी चारे तरफ देखाती हती. झडपथी भूमीने उल्लंघन करनार ते श्रेष्ठ अश्वे कौतुकथी उत्सुक थएला कुमारना मननी प्रेरणाथीज के शुं ! पोताने थता श्रम तरफ कोइ स्थले पण विल[illegible]

नहीं पहोचाड्युं. एम करतां ते अश्व अनुक्रमे वारंवार फरती भिल्लनी सेनाथी घणी बीहामणी (भयंकर) एवी "शबरसेना" नामनी म्होटी अटवीमां आव्यो. ते म्होटी अटवी सांभलनारने भय अने उन्माद (घेलापणुं) उत्पन्न करनार, तथा न संभलाय एवा जंगली क्रूर जानवरोनी गर्जनाउना बहानाथी जाणे "हुं सर्वे अटवीउमां अग्रेसर बुं" एवा अहंकारवडे गर्जनाज करती होयनी ! एम लागतुं हतुं. गज, सिंह, वाघ, सूअर, पाडा विगेरे जानवरो कुमारने कौतुक देखाडवाने अर्थेज के शुं ! चारे तरफ परस्पर लढता हता. ते महा अटवी शियालियाना शब्दना बहानाथी "अपूर्व वस्तुना लाभनी तथा कौतुक जोवानी इच्छा होय, तो शीघ्र आम आव" एम कही कुमारने बोलावतीज होयनी ! एवी देखाती हती. ते म्होटी अटवीमांनां वृक्ष धुजती शाखाउना ढुंकना बहानाथी जाणे ते अश्वरत्ननो वेग जोइ, चमत्कार पामी पोतानां मस्तक धुणावतां होयनी ! एवा देखाता हता. ते महा लोअटवीमां भिल्लनी स्त्रीउ जाणे कुमारनुं मनरंजन करवाने अर्थेज के देशथी किंनरीनी पेठे मधुर स्वरथी उद्भट गीतो गाती हती.

तेथी गृहस्थ जतां रत्नसार कुमारे हिंमोला उपर हिंचका खाता एक गृहस्थ पुरुषोने देखेल्वाली दृष्टिथी जोयो. ते तापस कुमार मर्त्यलोकमां ण करवाथी पार विनानी आश्चर्य हतो; प्रिय बांधव सरखी तेनी दृष्टि जोनी वृद्धि तो मुनिराजथीज कहता; अने तेने जोतांज एम लागतुं हतुं देवता करतां पण श्रेष्ठ अनुक्रवाकी रह्युं नथी. ते तापस कुमार पण काम- भगवती मत्रमें रत्नसार कुमारने जोइने, जेम वरने जोवाथी कन्याना मनमां श्री लज्जा विगेरे उत्पन्न थाय छे, तेम ते तापस कुमारना मनमां लज्जा, उत्सुकता, हर्ष विगेरे मनोविकार उत्पन्न थया. घणा मनोविकारथी श्रेष्ठ एवो तापस कुमार मनमां शून्य जेवो थयो हतो, तथापि कोइ पण रीते धैर्य पकडीने तेणे हिंमोला उपरथी ऊतरी रत्नसार कुमारने आ रीते प्रश्न कर्यां. "हे जगत्वल्लभ ! हे सौभाग्य निधे ! अमारा उपर प्रसन्न दृष्टि राख, स्थिरता धारण कर, प्रमाद न कर, अने अमारी साथे वात चित कर. त्हारा निवासथी कयो देश अने कयुं नगर जगत्मां [illegible] प्रशंसा करवा योग्य थयुं ? त्हारा जन्मथी कयुं कुल उत्सवथी

परिपूर्ण थयुं ? त्हारा संबंधथी कइ जाति जाइना पुष्प माफक सुगंधी थई ? के जेनी अमे प्रशंसा करीए ! एवो त्रैलोक्यने आनंद पमाडनारो त्हारो पिता कयो ? तने पण पूजवा योग्य एवी त्हारी मान्य माता कोण ? समग्र सुंदर वस्तुमां श्रेष्ठ एवो तुं जेमनी साथे सगाइ संबंध राखे छे, ते सज्जननी पेठे जगत्‌ने आनंद पमाडनारा त्हारा स्वजन कया ? जे वडे जगत्‌मां तुं उलखाय छे, ते म्होटाइनुं स्थानक एवुं त्हारुं नाम कयुं ? त्हारे पोताना इष्ट माणसने दूर राखवानुं शुं कारण उत्पन्न थयुं ? कारण के, तुं कोइ मित्र विना एकलोज देखाय छे. बीजानो तिरस्कार करनारी एवी आ अतिशय उतावल करवानुं शुं प्रयोजन ? अने म्हारी साथे तुं प्रीति करवा इच्छे छे, तेनुं पण शुं कारण ?"

तापस कुमारनुं एवुं मनोहर भाषण पूर्णपणे सांभलतां एकलो रत्नसारज नहीं, परंतु अश्व पण उत्सुक थयो. तेथी कुमारनुं मन जेम त्यां स्थिर थयुं, तेम ते अश्व पण त्यां स्थिर उभो रह्यो. उत्तम अश्वोनुं वर्तन, असवारनी मरजी माफकज होय छे. रत्नसार, तापस कुमारना सौंदर्यथी अने बोलवानी चतुरताथी मोहित थवाथी तथा उत्तर आपवा जेटली बाबत न होवाथी कांइ उत्तर आपी न शक्यो. एटलामां ते [illegible] पोपटे पट वाचाल माणसनी पेठे उच्चस्वरे बोलवा लाग्यो [illegible] कुमारनो विलाप जाण होय, ते अवसर प्राप्त थए [illegible]

"हे तापस कुमार ! कुमार [illegible] कुल [illegible] ! सकल लोकोना आधार, अ- हालमां तें अहिं कांइ विवाह मांड्यो नथी. [illegible], म्होटा पराक्रमी, वामां तुं चतुरज छे. तथापि ते तने कहुं छुं. [illegible] म्हारुं रक्षण आवेलो अतिथि सर्व प्रकारे पूजवा योग छे. लौकिक [illegible] ! कह्युं छे के—चारे वर्णोनो गुरु ब्राह्मण छे, अने ब्राह्मणनो गुरु अग्नि छे. स्त्रीउनो भर्तार एज एक गुरु छे, अने सर्वे लोकोनो गुरु घेर आवेलो अतिथि छे. माटे हे तापस कुमार ! जो त्हारुं चित्त आ कुमार उपर होय तो, एनी घणी परोणागत कर. बीजा सर्व विचार कोरे मूकी दे. पोपटनी एवी चतुर उक्तिथी राजी थएला तापस कुमारे [illegible] हार सरखी पोतानी कमलमाला झट (पोपटना) गलामां पहेरावी. अने रत्नसारने कह्युं के, "हे श्रेष्ठ कुमार ! तुंज जगत्‌मां प्रशंसा करवा [illegible]

छे. कारण के, त्हारो पोपट पण वचन चातुरीमां एवो घणोज निपुण छे. त्हारुं सौभाग्य सर्वे लोको करतां श्रेष्ठ छे. माटे हे कुमार! हवे अश्व उपरथी उतर, म्हारो भाव ध्यानमां लइ म्हारो परोणो था, अने अमने कृतार्थ कर. विकास पामेलां कमलोथी शोभतुं अने निर्मल जलने धारण करनारुं एवुं आ न्हानुं सरखुं एक तलाव छे. आ सघलो सुंदर वननो समुदाय छे, अने अमे त्हारा ताबेदार छीए. म्हारा जेवा तापसथी त्हारी परोणागत ते शी थवानी? नग्न क्षपणक(तपस्वि)ना मठमां राजानी आसना वासना ते शी थाय? तथापि हुं म्हारी शक्ति माफक तने कांइक भक्ति देखाडुं. कोइ स्थले केरांनुं झाड पोतानी छायाथी नीचे बेसनारने विश्रांति सुख नथी आपतुं के शुं? माटे शीघ्र महेरबानी करी आज म्हारी विनति कबूल कर. मुसाफरी करनारा सत्पुरुषो कोइनी विनंति कोइ पण स्थले फोगट जवा देता नथी."

[illegible] रत्नसारना मनमां अश्व उपरथी उतरवानो विचार प्रथमथीज आव्यो [illegible], पाछलथी जाणे सारा शकुनोज होयनी! एवां तापस कुमारनां वचदेशथी नीचे उतर्यो. पछी ते बन्ने कुमारो जाणे जन्मथी मांडीनेज मित्र तेथी गृह[illegible] रीते प्रथम मनथी मल्या हता, ते हमणां प्रीतिथी एक बीजाने गृहस्थ पुरुषोने [illegible] शरीरवडे पण मांहोमांहे आलिंगन करीने मल्या. पछी ण करवाथी पार विनानी आ[illegible]बीज राखवाने अर्थे ते बन्ने जणा नी वृद्धि तो मुनिराजथीज क[illegible]र त्यां [illegible]मतेम फरवा लाग्या. प्रीतिथी देवता करतां पण श्रे[illegible]रा बन्ने कुमार जंगलनी अंदर क्रीडा करनार

भगवती स[illegible]क शोभवा लाग्या. ता[illegible]स कुमारे जेम पोतानुं सर्वस्व [illegible] तेम ते अटवीमांना पर्वत, नदी[illegible], तलावो, क्रीडा करवानां स्थानको विगेरे सर्व रत्नसारने देखाड्यां. [illegible]लोनी तथा फूलोनी घणी समृद्धि थवाथी नमी गएलां एवां, पूर्वे कोइ समये जोवामां न आवेलां केटलांक वृक्षो नाम दइ दइने तापस कुमारे [illegible]त्नसारने पोताना गुरु माफक ओलखाव्यां. पछी रत्नसार, तापस कुमारना कहेवाथी थाक दूर करवाने अर्थे अने [illegible]तुकने अर्थे हाथीनी पेठे एक न्हाना सरोवरमां न्हायो. तापस [illegible]मारे रत्नसारने सारी पेठे न्हायानी वात पूछीने तेनी आगल फल[illegible] लावी मूक्यां. ते आ प्रमाणेः— जाणे प्रत्यक्ष अमृतज

होयनी! एवी पाकी तथा कांइक काची द्राक्ष, व्रतधारी लोकोनां मन पण जेमने नजरे जोतांज जक्षण करवाने अर्थे अधीर थइ जाय, एवां पाकेलां सुंदर आम्रफलो, घणां नालीयेर, केलां, पाकां क्षुधाकरीनां फलो, खजूरनां फलो, मीठाशनुं घरज होयनी! एवां घणां रायणनां फलो, पाकां क्षीरामलकीनां फलो, जेनी अंदर स्निग्ध बीज छे एवां हारबंध चारोलीनां फल, सारां बीजवालां सुंदर बीजफलो, सारां मधुर बीजोरां, सुंदर नारंगीउं, सर्वोत्कृष्ट दाडमो, पाकां साकरनिंबू, जांबूडां, बोर, गूंदां, पीलू, फणस, शींगोडां, सकरटेटी, चीजडां, पाकां तथा काचां एवां जूदां जूदां वालुक विगेरे फलो, कमलपत्रना [illegible]डाथी पीवाय एवां द्राख विगेरेना सरस शरबतो, नालियेरनुं तथा स्वछ सरोवरनुं जल, शाकने ठेकाणे काचां आम्लवेतस, आमली, निंबू विगेरे; खादिमने ठेकाणे कांइक लीली तथा कांइक सूकी हारबंध सोपारीउं, पहोलां अने निर्मल पान, एलची, लविंग, लवलीफल, जायफल विगेरे, तथा जोग सुखने अर्थे शतप[illegible], (एक जातनां कमल), बकुल, चंपक, केतकी, मालती, मोगरा, कुंद, मुचकुंद वा घणांज सुगंधी जातजातनां कमलो, हर्ष उत्पन्न करनारा दमणा [illegible]टनी पुष्पो तथा पत्रो; तेमज कर्पूरवृक्षथी उत्पन्न थएलां कपूरनां [illegible]र पोपटे अने जेटली मली तेटली कस्तूरी प्रमुख तापस कुमारे [illegible] कुमारनो विलाप श्रेष्ठ वस्तुउं बरोबर गोठवीने रत्न[illegible]
बधी वस्तुउं मूकवानुं कारण एम छे के [illegible]! सकल लोकोना आधार, अफूल हमेशां सुखे मलतां हतां, तथा प्रत्येक [illegible] अनुक, म्होटा पराक्रमी, जिन्न होय छे, माटे विस्तारथी सर्व वस्तु तापस कु[illegible] म्हारुं रक्षण

पछी म्होटा मनने धारण करनारा रत्नसार कुमारे तापस [illegible]! रेली जक्तिनी रचना अंगीकार करवाने अर्थे ते सर्व वस्तुउं उपर घणा आदरे एक वार दृष्टि फिरवी, अने जाणे पूर्वे कोइ समये जक्षण करीज न होय! एवी ते सर्व वस्तुउं उपयोगमां आवी ते रीते थोडी थोडी जक्षण करी. दातार पुरुषनी एवीज महेरबानी होय छे! पछी तापस कुमारे, राजा जोजन करी रह्या पछी जेम तेना सेवकने जमाडवो, तेम ते पोपटने तेनी जातिने उचित एवां फलोथी तृप्त कर्यो. अने पा[illegible] तेनी जातिने योग्य आसना वासना करी, तथा योग्य वस्तु [illegible]

पस कुमारे थाक विनानो तथा तृप्त कर्यो. ठीकज छे, म्होटा पुरुषो कोइ काले पण उचित आचरण मूकता नथी. पछी म्होटा मनवालो पोपट रत्नसार कुमारनो अभिप्राय सम्यक् प्रकारे जाणी प्रीतिथी तापस कुमारने पूछवा लाग्यो के, “ हे तापस कुमार! जेने जोतांज रोमराजि विकस्वर थाय एवा आ नवयौवनमां कल्पना पण न करी शकाय एवुं आ तापस व्रत तें केम आदर्युं? सर्वे संपदाउनो जाणे एक सुरक्षित कोटज होय नी! एवुं आ त्हारुं सुंदर स्वरूप क्यां, अने संसार उपर तिरस्कार उत्पन्न करनारुं एवुं आ तापस व्रत ते क्यां? जेम अरण्यमां मालतीनुं पुष्प कोइना भोगमां न आवतां व्यर्थ सूकाइ जाय छे, तेम तें त्हारुं आ चातुर्य अने सौंदर्य प्रथमथीज तापस व्रत लइ निष्फल केम करी नांख्युं? दिव्य अलंकार अने दिव्य वेष पहेरवा लायक एवुं आ कमल करतां पण कोमल शरीर अतिशय कठोर एवां वल्कलोने शी रीते सहन करी [illegible]के? जोनारनी दृष्टिने मृगजाल माफक बंधनमां नांखनारो एवो आ लो[illegible]नो केशपाश क्रूर एवा जटाबंधनो संबंध सहेवा लायक नथी. आ देश[illegible]ंदर तारुण्य अने पवित्र लावण्य तेने योग्य एवा नवनवा भोगोतेथी गृहे[illegible] होवाथी हालमां अमने घणी दया उत्पन्न करे छे. माटे हे गृहस्थ पुरुषोने [illegible]पट करवामां माहापण होवाथी, भाग्ययोगथी ण करवाथी पार विनानी आ[illegible] महातपस्वीनो शाप होवाथी नी वृद्धि तो मुनिराजथीज [illegible]कठण तपश्यानो अंगीकार कर्यो ते कहे?”

देवता करतां पण श्रेष्ठ [illegible] रह्या पछी तापस कुमार एक सरखी नेत्रमां-

भगवती सूत्रमां [illegible]रीना वहानाथी अंदर रहेला दुःखने वमतो होयनी! [illegible] गद्गद स्वरथी बोलवा लाग्यो. “हे रूडा पोपट! हे श्रेष्ठ कुमार! तमारी बराबरी करी शके एवो जगत्‌मां कोण छे? कारण के, अनुकंपापात्र एवा म्हारे विषे एवी तमारी दया प्रकट देखाय छे. पोताने अथवा पोताना कुटुंबीउने दुःख थए दुःखी थएला कोण देखाता नथी? पण पारका दुःखथी दुःखी थनारा पुरुषो त्रणे जगत्‌मां हशे, तो मात्र बे त्रणज हशे. कह्युं छे के—शूरवीर, पंडित तथा पोतानी लक्ष्मीथी कु[illegible]रने पण खरीद करे एवा धनाढ्य लोको, पृथ्वी उपर पगले पगले [illegible]वामां आवशे, पण जे पुरुषनुं मन पारका दुःखी माणसने

प्रत्यक्ष जोइ अथवा काने सांजली तेना डुःखथी डुःखी थाय, एवा सत्पुरुषो जगत्मां पांच अथवा ठज हशे. स्त्रीठं, अनाथ, दीन, डुःखी अने जयथी पराजव पामेला एमने रक्षण करनार सत्पुरुष विना वीजो कोण ठे? माटे हे कुमार! म्हारो वृत्तांत ठे तेवो हुं त्हारी आगल कहुं बुं. मनथी "खरेखर प्रेम राखनार माणस आगल ठानुं रखाय एवुं ते शुं होय?" तापस कुमार एवुं बोले ठे, एटलामां मदोन्मत्त हाथीनी पेठे वनने वेगथी समूल उखेडी नांखनारो, एक सरखी उठलती धूलना समुदायथी त्रणे जगत्ने कोइ समये जोवामां न आवेला घनघोर धूमाडामां अतिशय गर्क करनारो, न सं[illegible]लाय एवा महा जयंकर धूत्कार शब्दथी दिशाठंमां रहेनारा माणसोना कानने पण जर्जर करनारो, तापस कुमारना पोतानो वृत्तांत कहेवाना मनोरथ रूप रथने वलात्कारथी जागी नांखी पोताना "प्रजंजन" एवा नामने यथार्थ करनारो, अकस्मात् चढी आवेला महा नदीना पूरनी पेठे समग्र वस्तुने कूबाडनारो तथा तोफानी, डुष्ट उत्पात पवननी पेठे खमी न शकाय एवो पवन सखत वेगथी [illegible]वा मांड्यो. पठी कावेल चोरनी पेठे मंत्रथीज के शुं! रत्नसारनी अने प[illegible]टनी दृष्टि धूलवडे बंध करीने ते पवने तापस कुमारने हरण कर्यो. [illegible]रे पोपटे अने रत्नसार कुमारे काने न संजलाय एवो [illegible] कुमारनो विलाप मात्र सांजल्यो. ते आ रीतेः—

"हाय हाय! घणी आपदा आवी पडी!! सकल लोकोना आधार, अतिशय सुंदर, संपूर्ण लोकोना मननुं विश्रांति[illegible]क, म्होटा पराक्रमी, जगत्नी रक्षा करवामां दक्ष ए[illegible] हे कुमार! आ संक[illegible]थी म्हारुं रक्षण कर, रक्षण कर!" क्रोधथी युद्ध करवा सिद्ध थएलो रत्नसार, "[illegible]! म्हारा जीवितना जीवन एवा तापस कुमारने हरण करीने क्यां जाय ठे?" एम उच्च स्वरे कही तथा दृष्टिविष सर्प सरखी विकाल तरवार म्यानमांथी काढीने हाथमां लइ [illegible]गथी तेनी पठवाडे दोड्यो. ठीकज ठे, पोताने शूरवीर समजनार लोकोनी रीती एवीज ठे. वीजली माफक अतिशय वेगथी रत्नसार थोडोक दूर गयो, एटलामां रत्नसारना अद्भुत चरित्रथी आश्चर्य पामेला पोपटे कह्युं के, "हे रत्नसार कुमार! तुं चतुर ठतां मुग्ध माणसनी पेठे केम पाठल दोडे ठे? तापस कुमार क्यां [illegible]

तोफानी पवन क्यां? यम जेम जीवित लइ जाय छे, तेम आ घणो तोफानी पवन तापस कुमारने हरण करी, कृतार्थ थई कोण जाणे तेने क्यां अने शी रीते लइ गयो? हे कुमार! एटली वारमां ते पवन तापस कुमारने असंख्य लक्ष योजन दूर लइ जइने क्यांए संताइ गयो. माटे तुं हवे शीघ्र पाछो आव."

घणा वेगथी करवा मांडेलुं कार्य निष्फल थवाथी शरमायलो रत्नसार पोपटना वचनथी पाछो आव्यो, अने घणो खिन्न थइ आ रीते विलाप करवा लाग्यो. "हे पवन! म्हारा प्रेमनुं सर्वस्व एवा तापस कुमारने हरण करी तें दावाग्नि सरखुं क्रूर वर्त्तन केम कर्युं? हाय हाय! तापस कुमारनो मुखचंद्रमा जोइ म्हारां नेत्ररूप नीलकमलो क्यारे विकस्वर थशे? अमृतनी लहेरी सरखा स्निग्ध, मुग्ध अने मधुर एवा ते मनने प्रसन्न करनारा दृष्टिविलास फरीथी मने शी रीते मलशे? रांक सरखो हुं तेनां कल्पवृक्षना पुष्प सरखां, अमृतने पण तुच्छ करनारां वारंवार मुखमांथी नीकलतां मधुर वचन हवे शी रीते सांभलीश?" स्त्रीना वियोगथी दुःखी थएला पुरुषनी पेठे एवा नानाविध विलाप करनार रत्नसार कुमारने पोपटे यथार्थ वात कही, ते आ रीतेः—"हे रत्नसार! जेने माटे तुं शोक करे छे, ते नक्की [illegible] कुमार नथी; पण कोइ पुरुषे पोतानी शक्तिथी रूपांतरमां फेरवी नांखेली ए [illegible] वस्तु छे, एवुं म्हारा विचारमां आवे छे. तेना देखायला ज[illegible] जूदा मनोविकारथी, मनोहर वचन बोलवाना प्रकारथी, [illegible]वाली खेंचायली दृष्टिथी अने बीजां एवांज लक्षणोथी हुं [illegible] एम नक्की अनुमान करुं छुं के, ते एक कन्या छे. एम [illegible] तें पूछ्युं त्यारे तेनां नेत्र आंसुथी केम परिपूर्ण भराइ गयां? ए तो स्त्रीजातिनुं लक्षण छे. उत्तम पुरुषने विषे एवा लक्षणनो संभव नथी. ते घनघोर पवन नहोतो, पण ते कांइक दिव्यस्वरूप हतुं. एम न होत तो ते पवने पेला तापस कुमारनेज हरण कर्यो, अने आपण बे जणाने केम छोडी मूक्या? हुं तो निश्चयथी कही शकुं छुं के, ते कोइक विद्याधरी भली कन्या छे, अने तेने कोइ दुष्ट देवता, पिशाच विगेरे उपद्रव करे छे. नक्की एमज छे. दुष्ट दैव आगल कोनुं चाले एम छे? [illegible] दुष्ट पिशाचना हाथमांथी छूटशे, त्यारे निश्चयथी तनेज व-

रशे. कारण के, जेणे कल्पवृक्ष प्रत्यक्ष जोयो, ते बीजा वृक्ष उपर प्रीति शी रीते राखे? जेम सूर्यनो उदय थए रात्रिरूप पिशाचिकाना हाथमांथी कमलिनी छूटे छे, तेम ते कन्या पण ह्हारा शुभ कर्मनो उदय थए दुष्ट पिशाचना हाथमांथी छूटशे, एम हुं नक्की धारुं छुं. पछी सारा भाग्यना वशथी ते कन्या तने क्यांय पण शीघ्र मलशे. कारण के, भाग्यशाली पुरुषोने वांछित वस्तुनी प्राप्ति अवश्य थाय छे. हे कुमार! हुं जो पण कल्पना करीने आ वात कहुं छुं, तो पण ए ह्हारे कबूल राखवी. ए तो सत्यपणुं अथवा असत्यपणुं थोडा कालमां प्रकट जणाशे. माटे हे कुमार! तुं उत्तम विचारवालो छतां मुखमांथी न उच्चराय एवा आ विलाप केम करे छे? आ वात धीर पुरुषने उचित नथी."

कर्तव्यना जाण एवा रत्नसार कुमारे एवी युक्तिथी परिपूर्ण भरेली पोपटनी वाणी मनमां धारीने शोक करवो मूकी दीधो. जाण पुरुषनुं वचन शुं न करी शके? पछी रत्नसार कुमार अने पोपट तापस कुमारने इष्टदेवनी पेठे संभारता छता अश्वरत्न उपर बेसी पूर्वनी पेठे मार्गे चालवा मांड्या. ते बन्ने जणाए एक सरखुं प्रयाण करतां अनुक्रमे हजारो म्होटां वनो, पर्वतो, खाणो, नगरो, सरोवरो, अने नदीओ उ[illegible]थी आगल आवेलुं एक अतिशय मनोहर वृक्षोथी शोभतुं उद्यान जोयुं. ते उद्यान, बीजे स्थले न मली शके [illegible] सुगंधी पुष्पोने विषे भमता भ्रमरोना झंकार शब्दवडे जाणे रत्नसार कुमारने घणा आदरथी स्वागत वचन कहेतुं होयनी! एवुं देखातुं हतुं. पछी बे[illegible] जणा ते उद्यानमां प्रवेश करतां घणो हर्ष पाम्या, [illegible]टलामां नवनवा [illegible]थी शोभतुं एक श्रीआदिनाथनुं मंदिर तेमना जोवामां आव्युं. ते म[illegible] [illegible] फरकती ध्वजाथी "हे कुमार! आ ठेकाणे तने आ भवनी तथा परभवनी इष्ट वस्तुनो लाभ थशे." एम कही रत्नसार कुमारने जाणे दूरथी बोलावतुंज होयनी! एवुं लागतुं हतुं. कुमार अश्व उपरथी उतरी, तेने (अश्वने) तिलकवृक्षने थडे बांधी, तथा केटलांक सुगंधी पुष्प भेगां करी पोपटनी साथे मंदिरमां गयो. पूजाविधिना जाण एवा रत्नसार कुमारे श्री आदिनाथ भगवाननी जात जातना पुष्पोथी यथाविधि पूजा करी जाग्रत बुद्धिथी आ रीते स्तुति करवा मांडी. "संपूर्ण जगत्[illegible]

णनारा अने देवताउ पण जेमनी सेवा करवा घणा उत्सुक थइ रहे छे, एवा श्री देवाधिदेव श्री आदिनाथ भगवानने म्हारो नमस्कार थाउ. परम आनंदना कंद सरखा, परमार्थनो उपदेश करनारा, परब्रह्म स्वरूपी, अने परमयोगी एवा श्री आदिनाथ भगवानने नमस्कार थाउ. परमात्मस्वरूपी, परम आनंदना दातार, त्रणे जगत्ना स्वामी अने भव्य जीवना रक्षक एवा श्रीयुगादि देवने म्हारो नमस्कार थाउ. महात्मा पुरुषोने वंदन करवा योग्य, लक्ष्मीनुं अने मंगलनुं स्थानक तथा योगिउने पण जेमना स्वरूपनुं ज्ञान थतुं नथी एवा श्री आदिनाथ भगवानने म्हारो नमस्कार थाउ." उल्लासथी जेना शरीर उपर फणसना फल माफक रोमराजि विकस्वर थइ छे, एवा रत्नसार कुमारे जिनेश्वर भगवाननी आ रीते स्तुति करी, तत्त्वार्थनी प्राप्ति होवाथी एम मान्युं के, "मने मुसाफरीनुं पूरेपूरुं फल आजे प्राप्त थयुं."

पछी रत्नसार कुमारे तृषाथी मंदिरना समीप भागमां रहेली शोभा रूप पीडायला माणसनी पेठे उत्तम अमृतनुं वारंवार पान करीने तृप्तिसुख भोगव्युं. ते उपरांत, श्रेष्ठ शोभानुं स्थानक एवा मंदिरना [1]मत्तवारण उपर बेठेलो रत्नसार, मदोन्मत्त ऐरावत हस्ति उपर बेठेला इंद्रनी पेठे शोभवा लाग्यो. पछी रत्नसार कुमारे पोपटने कह्युं के, "तापस कुमारनी हर्ष उत्पन्न करनारी कां[illegible] शुद्धि हजी केम नथी मलती?" पोपटे कह्युं. "हे मित्र! विषाद न कर. हर्ष धारण कर. समीप भागमां शकुन देखाय छे, तेथी [illegible] आज तने ते तापस कुमारनी प्राप्ति थशे." एटलामां [illegible] सर्व अंगे पहेरेलां दिव्य आभूषणथी सर्व दिशाउने [illegible] करती एवी एक सुंदर स्त्री सामी आवी. मस्तके रत्न सरखी शिखा धारण करनार, जोनार लोकोने घणो हर्ष उत्पन्न करनार, मनोहर पिछना समुदायनी शोभाने धारण करनार, मुखे मधुर केकारव करनार, बीजा सर्व मयूरोने पोतानी अलौकिक शोभाथी हरावनार अने इंद्रना अश्वने पण पोताना वेगथी तुच्छ गणनार एवा एक दिव्य मयूरपक्षी उपर ते स्त्री बेठी हती. तेना शरीरनी कांति दिव्य हती. श्रीधर्मनी आराधना करवामां निपुण एवी ते स्त्री प्रज्ञप्ति देवी माफक देखा-

[1] [illegible]ना ओटला उपर.

ती हती. कमलिनीनी पेठे पोताना सर्व शरीरमांथी ते कमलपुष्प जेवी सुगंधीनी वृष्टि करती हती. तेनी सुंदर तरुण अवस्था दीपती हती. अने तेनुं लावण्य अमृतनी नीक सरखुं लागतुं हतुं. जाणे रंभाज पृथ्वी-उपर आवेली होयनी! एवी ते स्त्री आदिनाथ भगवानने भक्तिथी वंदना करी, मयूर उपर बेसीनेज नृत्य करवा लागी. एकाद निपुण नर्तकी माफक तेणे मनने आकर्षण करनारा हस्तपल्लवना कंपाववाथी, अनेक प्रकारना अंगविक्षेपथी, मननो अभिप्राय व्यक्त करनारी अनेक चेष्टाथी तथा बीजा पण नृत्यना विविध प्रकारथी मनोहर नृत्य कर्युं. जाणे सर्व वात भूली जइ तन्मयज थइ गयां होयनी! एवी रीते कुमारनुं अने पोपटनुं चित्त ते नृत्यथी चमत्कार पाम्युं. हरिण जेवां चालाक नेत्रने धारण करनारी ते स्त्री पण सुस्वरूप कुमारने जोइने उल्लासथी विलास करती अने घणा काल सुधी चमत्कार पामेली जेवी देखाइ. पछी रत्नसार कुमारे ते स्त्रीने कह्युं. "हे सुंदर स्त्री! जो ह्हारा मनने कांइ पण खेद न थतो होय, तो हुं कांइक पूछुं छुं." ते स्त्रीए "पूछो, कांइ हरकत नथी." एम कह्युं. त्यारे कुमारे तेनो सर्व वृत्तांत पूछ्यो. बोलवामां चतुर एवी ते स्त्रीए मूलथी छेडासुधी पोतानो मनोवेधक वृत्तांत कह्यो ते [illegible] रीतेः—

"घणा सुवर्णनी शोभाथी अलौकिक शोभाने धारण करनारी कनकपुरी नगरीमां पोताना कुलने दीपावनार [illegible] ध्वज (सुवर्णनी ध्वजा) सरखो कनकध्वज नामे राजा हतो. [illegible] राजाए पोतानी प्रसन्न दृष्टिथी तृणखलाने पण अमृत समान कर्यां. एम [illegible] पोत तो तेना शत्रुओ दांतमां तृणखलां पकडी तेनो स्वाद लेवाथी शी रीते मरण [illegible] पीने जीवता रहेत? प्रशंसा करवा योग्य गुणोने धारण करनारी अने स्वरूपथी [illegible] सरखी सुंदर एवी कुसुमसुंदरी नामे श्रेष्ट राणी कनकध्वजना अंतःपुरमां हती. ते सुंदर स्त्री एक समये सुखनिद्रामां सुती हती, एटलामां जाग्रत अवस्थामां स्पष्ट देखातुं एवुं कन्यानी प्राप्ति करावनारुं स्वप्न तेना जोवामां आव्युं. मनमां रति अने प्रीति उत्पन्न करनारुं रति अने प्रीति ए बन्नेनुं जोडुं कामदेवना खोलामांथी उठीने प्रीतिथी म्हारा खोलामां आवीने बेठुं. तेना स्वप्नमां एवो संबंध हतो. शीघ्र जाग्रत थएली कुसुमसुंदरीए विकस्वर कमल सरखां पोतानां नेत्र उघाड्यां. जेम म्होटा पुरुषो [illegible]

भराय छे, तेम कही न शकाय एवा आनंदपूरथी ते परिपूर्ण भराइ गइ. पछी तेणे कनकध्वज राजा पासे जइने जेवुं जोयुं हतुं, तेवुं स्वप्न कह्युं. स्वप्न विचारना जाण एवा राजाए पण स्वप्ननुं फल कह्युं. ते आ रीतेः– "हे सुंदरी ! विधातानी सृष्टिने श्रेष्ठ पंक्तिए चढावनारुं अने जगत्मां सारभूत एवुं एक कन्यानुं जोडुं तने थशे." एवुं वचन सांभली कन्यानो लाभ थवानो छतां पण कुसुमसुंदरीने घणोज हर्ष थयो. ठीकज छे, पुत्र अथवा पुत्री गमे ते बीजा सर्व करतां उत्तम होय तो कोने न गमे ? पछी कुसुमसुंदरी गर्भवती थइ. अनुक्रमे गर्भना प्रभावथी तेनुं शरीर फीकुं थइ गयुं. जाणे गर्भ पवित्र होवाने लीधे पांडुवर्णना मिषथी ते निर्मल थइ होयनी ! गर्भमां जडने (जलने) राखनारी कादंबिनी (मेघनी पंक्ति)जो कृष्णवर्ण थाय छे, तो गर्भमां जड(मूढ)ने न राखनारी कुसुमसुंदरी पांडुवर्ण थइ ते ठीकज छे. सारी नीति जेम कीर्ति अने लक्ष्मीरूप जोडाने प्रसवे छे, तेम अवसर आवे कुसुमसुंदरीए समकाले बे पुत्रीनुं जोडुं प्रसव्युं. राजाए प्रथम पुत्रीनुं अशोकमंजरी अने बीजीनुं तिलकमंजरी एवुं नाम राख्युं. जेम मेरुपर्वत उपर कल्पलताओ वृद्धि पामे छे, तेम पांच धावमाताओए लालन पालन करेली बन्ने कन्याओ त्यां अनुक्रमे वृद्धि पामवा लागी. ते बन्ने थोडा दिवसमां सर्वे कलाओमां निपुण थइ. [illegible] बुद्धिथी बनी शके एवुं कार्य करतां शी वार ? प्रथमथी ते कन्याओनी रूप संपदामां कांइ खामी नहोती, तथापि स्वभावथी [illegible] सुंदर वनश्री जेम वसंतऋतु आवे विशेष शोभे छे, तेम ते [illegible] यौवन दशा आवे वधारे शोभवा लागी. कामदेवे जगत् [illegible]तवा माटे बे हाथमां पकडेलानां बे खड्गज उज्ज्वल करी राख्यां होयनी ! एवी ते कन्याओनी शोभा देखाती हती. सर्पनी बे जिव्हा माफक अथवा क्रूर ग्रहनां बे नेत्र माफक जगत्ने क्षोभ (कामविकार) करनारी ते कन्याओनी आगल पोतानुं मन वश राखवामां कोइनुं धैर्य टकी न रह्युं. सुखमां, दुःखमां, आनंदमां अथवा विषादमां एक [illegible]जीवथी जूदी न पडनारी, सर्वे कार्योमां अने सर्व व्यापारोमां साथे रहे[illegible]नारी तथा शीलथी अने सर्व गुणोथी मांहोमांहे सरखी एवी ते कन्या[illegible] [illegible]थी बंधायली परस्पर प्रीतिने जो कदाच उपमा आपी शकाय,

तो वे नेत्रोनीज आपी शकाय. कह्युं छे के– सह जग्गिराण सह सो–विराण सह हरिस सोअवंताणं ॥ नयणाण व धन्नाणं, आजम्मं निच्चलं पिम्मं ॥ १ ॥ अर्थः–साथे जागनारी, साथे सूइ रहेनारी (वंध थनारी.) साथे हर्ष पामनारी अने साथे शोक करनारी वे आंखोनी पेठे जन्मथी मांडीने निश्चल प्रेमने धारण करनाराउने धन्य छे. ॥ १ ॥

कन्याउं यौवनदशामां आवी त्यारे कनकध्वज राजा मनमां विचारवा लाग्यो के, "एमने एमना जेवो वर कोण मलशे ? रति प्रीतिनो जेम एक कामदेव वर छे, तेम ए बन्नेनो एकज वर शोधी काढवो जोइए. जो कदाच एमने जूदा वर थशे, तो म[illegible]होमांहे बन्नेनो विरह थवाथी मरणांत कष्ट थशे. एमने आ जगत्मां कयो भाग्यशाली तरुण वर उचित छे? एक कल्पलताने धारण करी शके एवो एक पण कल्पवृक्ष नथी, तो बन्नेने धारण करनारो क्यांथी मली शके ? जगत्मां एमांथी एकने पण परणवा योग्य एवो वर नथी. हाय हाय ! हे कनकध्वज ! तुं ए कन्याउंनो पिता थइने हवे शुं करीश ? योग्य वरनो लाभ न थवाथी आधार विनानी कल्पलता जेवी थएली आ लोकोत्तर निर्भागी कन्याउंनी शी गति थशे ? " एवी अतिशय चिंताना तापथी तपायला कनकध्वज राजा महिनाउंने वर्ष माफक अने वर्षोने युग मा[illegible]वा लाग्यो. शंकरनी दृष्टि सामा पुरुषने जेम कष्टक[illegible]छे, तेम कन्या गमे तेटली सारी होय, तो पण ते पोताना पिताने दुःख आपनारी तो खरीज ! कह्युं छे के– पिताने कन्या उत्पन्न थतांज "कन्या [illegible]" एवी म्होटी चिंता मनमां रहे छे. अनुक्रमे "हवे ते कोने आपवी ?" एवी चिं[illegible]मनमां रहे छे. लग्न कस्या पछी पण "भर्त्तारने घेर सुखे रहेशे के नहीं ?" एवी चिंता रहे छे, माटे कन्याना पिता थवुं ए घणुं कष्टकारी छे, एमां संशय नथी. हवे कामदेव राजानो महिमा जगत्मां अतिशय प्रसिद्ध करवाने अर्थे पोतानी परिपूर्ण ऋद्धि साथे लइ वसंतऋतु वननी अंदर उतस्यो. ते वसंतऋतु जेनो अहंकार सर्वत्र प्रसरी रह्यो छे, एवा कामदेव राजानो त्रण जगत्ने जितवाथी उत्पन्न थएलो जस मनोहर त्रण गीतोवडे गातो होयनी ! एम लागतो हतो. त्रण गीतोमां मलयपर्वत उपरथी आव[illegible]

पवननो सूत्कार शब्द ए पहेलुं गीत, भ्रमरोना झंकार शब्द ए बीजुं गीत अने कोकिल पक्षीओना मधुर शब्द ए त्रीजुं गीत जाणवुं.

ते समये क्रीडा करवाना रसवडे घणी उत्सुक थएली ते बन्ने राजकन्याओ मननुं आकर्षण थवाथी हर्ष पामी वनमां गइ. कोइ हाथीना बच्चा उपर, तो कोइ घोडा उपर, कोइ मिश्र जातिना घोडा उपर, तो कोइ पालखी अथवा रथ विगेरेमां एवी रीते जात जातना वाहनमां बेसी घणो सखीओनो परिवार तेमनी साथे नीकळ्यो. पालखीमां सुखे बेठेली सखीओना परिवारथी शोभती बन्ने राजकन्याओ, विमानमां बेठेली अने देवीओना परिवारथी शोभती एवी लक्ष्मी अने सरस्वतीनी माफक शोभवा लागी. शोकनो समूल नाश करनारा घणा अशोकवृक्षो जेमां सर्वत्र व्यापी रह्या छे, एवा अशोकवन नामना उद्यानमां ते राजकन्याओ आवी पहोची. अंदर कीकी सरखा भ्रमर होवाथी नेत्र समान देखातां पुष्पोनी साथे जाणे प्रीतिथीज के शुं ! पोताना नेत्रोनो मेलाप करनारी राजकन्याओ उद्यान जोवा लागी. यौवनदशामां आवेली अशोकमंजरी क्रीडा करनार स्त्रीना चित्तने उत्सुक करनारी, रक्त अशोक वृक्षनी शाखाए मजबूत बांधेली हिंडोला उपर चढी. अशोकमंजरी उपर दृढ प्रेम राखनारी [illegible] तिलकमंजरीए प्रथम हिंडोलाने हींचका दीधा. स्त्रीना वशमां पडेलो भर्तार जेम [illegible] (स्त्रीना) पादप्रहारथी हर्ष पामी शरीरे विकस्वर थएला रोमांच धारण करे छे, तेम अशोकमंजरीना पादप्रहारथी संतुष्ट थएलो अशोकवृक्ष विकस्वर पुष्पोना मिषथी पोतानी रोमराजि विकस्वर करवा लाग्यो के शुं ! एम लाग्युं. आश्चर्यनी वात [illegible] छे के, हिंडोला उपर बेसी हींचका खानारी अशोकमंजरी तरुण पुरुषोना मनमां नानाविध विकार उत्पन्न करी तेमनां मनने अने नेत्रोने पण हिंडोले चढ्यां होय तेम हींचका खवराववा लागी. ते समये रणझण शब्द करनारां अशोकमंजरीनां रत्नजडित मेखला प्रमुख आभूषणो जाणे पोते त्रूटी जशे एवा भयथी आक्रोशज करवा लाग्यां के शुं ! एम लाग्युं.

क्रीडारसमां निमग्न थएली अशोकमंजरी तरफ तरुण पुरुषो विक- [illegible]जिवाला थइ अने तरुण स्त्रीओ मनमां ईर्ष्या आणी क्षण-

मात्र जोतां हतां, एटलामां दुर्भाग्यथी प्रचंड पवनना वेगवडे हिंडोलो त्रट त्रट शब्द करी अकस्मात् त्रूटी गयो, अने तेनी साथे लोकोना मनमांनो क्रीडारस पण जतो रह्यो. शरीरमांनी नाडी तूटतां जेम लोको आकुल व्याकुल थाय छे, तेम हिंडोलो तूटतांज सर्वे लोको "आनुं हवे शुं थशे ?" एम कही आकुल व्याकुल थइ हाहाकार करवा लाग्या. एटलामां जाणे कौतुकथी आकाशमां गमन करती होयनी ! एवी ते अशोकमंजरी हिंडोला सहित आकाशमां वेगथी जती व्याकुल थएला सर्वे लोकोना जोवामां आवी. ते समये लोकोए, "हाय हाय ! कोइ यम सरखो अदृश्य पुरुष एने हरण करी जाय छे ! !" एवो उच्च स्वरे घणो कोलाहल कर्यो. प्रचंड धनुष्यो अने बाणना समुदायोने धारण करनारा, शत्रुने आगल टकवा न देनारा एवा शूरवीर पुरुषो झडपथी त्यां आवी पासे उन्ना रही अशोकमंजरीनुं हरण उंची दृष्टिए जोता हता. परंतु तेउ कांइ पण करी शक्या नहीं. ठीकज छे, अदृश्य अपराधीने कोण शिक्षा करी शके ?

कनकध्वज राजा कानमां शूल उत्पन्न करे एवुं कन्यानुं हरण, सांभलीने क्षणमात्र वज्रप्रहार थयानी पेठे घणो दुःखी थयो. "हे वत्से ! तुं क्यां गइ ? तुं मने केम पोतानुं दर्शन देती नथी ? हे शुद्ध मनवाली ! पूर्वनो अतिशय प्रेम तें छोडी [illegible] शुं ? हाय हाय !!" कनकध्वज राजा विरहातुर थइ आ रीते शोक करतो हतो, एटलामां एक सेवके आवीने कह्युं के, "हाय हाय ! हे स्वामिन् ! अशोकमंजरीना शोकथी जर्जर मनवाली थएली तिलकमंजरी जेम वृक्षनी मंजरी प्रचंड पवनथी पडे छे, तेम जवरी मूर्छा खाइने पडी ते जाणे कंठमां प्राण राखी शकती [illegible] थइ गइ होयनी ! एवी देखाय छे." कनकध्वज राजा घा उपर खार नांख्या जेवुं अथवा शरीरनो बली गएला भाग उपर फोल्लो थाय तेवुं आ वचन सांभली केटलाक माणसोनी साथे शीघ्र तिलकमंजरी पासे आव्यो. पछी तिलकमंजरी, चंदननो रस छांटवा प्रमुख शीत उपचार करवाथी महा प्रयासे सचेतन थई, अने विलाप करवा लागी. "मदोन्मत्त हस्ति माफक गमन करनारी म्हारी स्वामिनि ! तुं क्यां छे ? तुं म्हारा उपर घणो प्रेम राखनारी छतां मने अहिं मूकीने क्यां गइ ? हाय हाय,

भाग्य विनानी म्हारा प्राण त्हारा वियोगथी शरण विनाना अने चारे तरफथी बाणवडे वींधायला जेवा थएला हवे शी रीते टकी शकशे? हे तात! हुं जीवती रही ए करतां बीजी शी अनिष्ट वात छे? सहन करी न शकाय एवो म्हारी व्हेननो वियोग हुं हवे शी रीते सहन करुं?" एवो विलाप करनारी तिलकमंजरी घेली थयानी पेठे धूलमां आलोटवा अने जलमां माछलीनी पेठे उछलवा लागी.

जेम दवना स्पर्शथी वेलडी सूकाय छे, तेम ते भगिनीने भगिनीज एटली सूकाइ गइ के, कोइने पण तेना जीववानी आशा न रही! एटलामां तेनी माता पण त्यां आवीने आ रीते विलाप करवा लागी. "हे दुर्दैव! तें निर्दय थइ एवुं दुःख मने केम आप्युं? तुं एक म्हारी पुत्रीने हरण करी गयो, अने आ बीजी पुत्री तेना विरहथी दुःखी थइ म्हारा देखतां मरण पामशे! हाय हाय! निर्भागी एवी हुं हणाणी!!! हे गोत्रदेवीओ! वनदेवीओ! आकाशदेवीओ! तमे हवे शीघ्र पासे आवो, अने ए म्हारी पुत्रीने कोइ पण रीते दीर्घ आयुष्यवाली करो." राणीनी सखी[illegible], दासीओ अने नगरनी सती स्त्रीओ त्यां आवी राणीना दुःखथी पोते दु[illegible] थइ उच्चस्वरे अतिशय विलाप करवा लागी. ते समये त्यांना सर्व लोको[illegible]लकमंजरीए[illegible] कहेवुं? "अशोक" एवुं नाम धरावनारा वृक्षो पण चारे तरफ[illegible] करता होय एम लाग्युं. ते समये ते लोकोना दुःखथी जाणे अतिशय दुःखी थइ त्यां रही न शकतो होयनी! एवो [illegible] पण पश्चिम समुद्रमां डूबी गयो. (आथम्यो) पूर्वदिशा तरफ[illegible] फेलाता अंधकारने अशोकमंजरीना विरहथी थएला [illegible] देखाड्यो तेथी ते सुखे झडपथी त्यां सर्व ठेकाणे प्रसरी रह्यो. मननी अंदर शोक होवाथी प्रथमथीज घणा आकुल व्याकुल थएला सर्वे लोको बहार अंधकार प्रसर्यो, त्यारे घणाज अकलाणा. मलिन वस्तुनां कृत्य एवांज होय छे. पछी अमृत सरखां सुखदायी छे किरण जेनां एवो चंद्रमा त्रैलोक्यने मलिन करनारा अंधकारने दूर करतो छतो प्रकट थयो. जेम सजल मेघ वेलडीने तृप्त करे छे, तेम चंद्रमाए मनमां दया लावीनेज के शुं! पोतानी चंद्रिका (चांदनी) रूप अमृतरसनी वृष्टिथी तिलक[illegible] प्रसन्न करी.

पछी रात्रिने पाछले पहोरे जेम मार्गनी जाण पथिक मुसाफर स्त्री ऊठे छे, तेम जाणमां श्रेष्ठ एवी तिलकमंजरी मनमां कांइक विचार करीने ऊठी, अने मनमां कपट न राखतां सखीउनो परिवार साथे लइ उद्याननी अंदर आवेला गोत्रदेवी चक्रेश्वरीना मंदिरमां शीघ्र गइ. महिमानुं स्थानक एवी चक्रेश्वरी देवीनी परम नक्तिवडे सारा कमलोनी मालाउथी पूजा करीने तिलकमंजरीए तेने विनति करी, ते आ रीतेः— "हे स्वामिनि! में जो मनमां कपट रहित नक्ति राखीने सर्व काल त्हारी पूजा, वंदना अने स्तुति करी होय, तो आज म्हारा उपर प्रसाद करी पोतानी पवित्र वाणीथी दीन एवी म्हारी ब्हेननी शुद्धि कहे. हे माताजी! ए वात त्हाराथी न बने तो, "में नोजननो आ जन्म छे त्यां सुधी त्याग कर्यो एम समज. कारण के, कयो नीतिनो जाण माणस पोताना इष्ट माणसना अनिष्टनी कल्पना मनमां आवे नोजन करे?"

तिलकमंजरीनी नक्ति, शक्ति अने बोलवानी युक्ति जोइ चक्रेश्वरी देवी प्रसन्न थइ शीघ्र प्रकट थई. माणस मननी एकाग्रता करे तो शुं न थाय? चक्रेश्वरीए हर्षथी कह्युं के, "हे तिलकमंजरी! त्हारी ब्हेननुं क्षेम कुशल छे. हे वत्से! मनमां खेद करे छे ते छोडी दे, अने नोजन कर. अशोकमंजरीनी शुद्धि एक मासमां तने एनी मेले मलशे, अने तेज समये दैवयोगथी. तेनो अने त्हारो [illegible] पण थशे. "म्हारो म्हारी ब्हेननी साथे मेलाप [illegible] अने शी रीते थशे?" एम जो तुं पूछती होय तो सांनल. वृक्षोनी बहु [illegible] होवाने लीधे कायर माणसथी उल्लंघन न करी शकाय, एवी एक म्होटी अटवी आ नगरीनी पश्चिम दिशाए दूर आवेली छे. ते समृद्ध अटवीमां कोइ [illegible] पण राजानो हाथ पेसी शकतो नथी. तथा सूर्यनां किरण पण प्रवेश [illegible] शकतां नथी. त्यांनां (शियालियां) पण अंतःपुरमां रहेली राजस्त्रीउनी पेठे सूर्यने कोइ काले जोइ शकतां नथी. त्यां जाणे सूर्यनुं विमान ज पृथ्वी उपर ऊतर्युं होयनी! एवुं श्री ऋषनदेव नगवाननुं शोनीतुं एक रत्नजडित म्होटुं मंदिर छे. आकाशमां जेम पूर्ण चंद्रमा शोनतो [illegible] छे, तेम ते मंदिरमां श्रेष्ठ चंद्रकांत मणिनी जिनप्रतिमा शोने छे. [illegible] विधाताए कल्पवृक्ष, कामधेनु, कामकुंन विगेरे वस्तुथी महिमानो मा[illegible]

लइने ते प्रतिमा घडी के शुं कोण जाणे ! हे तिलकमंजरी ! तुं ते प्रशस्त अने अतिशयथी जागती प्रतिमानी पूजा कर. तेथी त्हारी व्हेननी शुद्धि मलशे, अने मेलाप पण थशे. त्यां त्हारुं बीजुं पण सर्व सारुंज थशे. देवाधिदेव जिनेश्वर महाराजनी सेवाथी शुं न थाय ? जो तुं एम कहीश के, “ ते दूर मंदिरे पूजा करवा दररोज हुं शी रीते जउं ? अने पाछी शी रीते आवुं ?” तो हे सुंदरि ! हुं तेनो पण उपाय कहुं, सांभल. कार्यनो उपाय गडबडमां पूरेपूरो न कह्यो होय तो कार्य सफल थतुं नथी. शंकरनी पेठे गमे ते कार्य करवा समर्थ अने कहेलुं गमे ते कार्य करवा तैयार एवो एक म्हारो चंद्रचूड नामे सेवक देवता छे. जेम ब्रह्माना आदेशथी हंस सरस्वतीने लइ जाय छे, तेम म्हारा आदेशथी ते देव मयूरपक्षीनुं रूप करीने तने वांछित स्थानके लइ जशे. ”

चक्रेश्वरी देवीए एम कहेतां वारज जाणे आकाशमांथीज पड्यो के शुं ! कोण जाणे, एवो मधुर केकारव करनारो एक सुंदर पिछवालो मयूरपक्षी क्यांयथी प्रकट थयो. जेनी गतिनी कोइ बरोबरी न करी शके, एवा ते दिव्य मयूरपक्षी उपर बेसीने तिलकमंजरी देवी माफक जिनमहाराजनी पूजा करवा क्षणमात्रमां आवे छे, अने पाछी जाय छे. ज्यां तिलकमंजरी आवे छे, तेज आ मनने आनंद उत्पन्न करनारी अटवी, तेज आ [illegible] हुं तिलकमंजरी अने तेज ए म्हारो विवेकी मयूरपक्षी छे. हे कुमार ! आ म्हारो वृतांत में तेने कह्यो. हे भाग्यशालि ! हवे हुं [illegible] मनथी तने कांइक पूछुं छुं. आज एक मास पूर्ण थयो हुं दररोज अहिं आवुं छुं. मारवाड देशमां जेम गंगा नदीनुं नाम [illegible] मले, तेम में म्हारी व्हेननुं हजी सुधी नाम पण सांभल्युं नहीं. हे जगत्मां श्रेष्ट ! हे कुमार ! रूप विगेरेथी म्हारा सरखी एवी एकाद कन्या जगत्नी अंदर भ्रमण करतां कोइ स्थले त्हारा जोवामां आवी ?”

तिलकमंजरीए एवुं प्रश्न कर्युं, त्यारे रत्नसार कुमारे वश थयानी पेठे मधुर स्वरथी कह्युं के, “बीक पामेला हरिणनी पेठे चंचल नेत्रवाली त्रैलोक्यनी अंदर रहेली सर्व स्त्रीओमां शिरोमणी एवी हे तिलकमंजरी ! जगत्मां भ्रमण करतां में तदन त्हारा जेवी तो क्यांथी ! पण कं[illegible] अंशथी त्हारा जेवी पण कन्या जोइ नहीं, अने जोवामां आवशे पण

नहीं. कारण के, जगत्‌मां जे वस्तु होय, तेज जोवामां आवे, न होय ते क्यांथी आवे ? तथापि हे सुंदरि ! दिव्य देहने धारण करनारो, हिंडोला उपर चढी बेठेलो, शोभती भरजवानीनी अवस्थामां आवी पहोचेलो, लक्ष्मी देवी सरखो मनोहर एवो एक तापस कुमार शबरसेना अटवीमां म्हारा जोवामां आव्यो. ते मात्र वचननी मधुरता, रूप, आकार विगेरेथी त्हारा जेवोज हतो. म्होटा मनवाली हे तिलकमंजरी ! ते तापस कुमारे स्वाभाविक प्रेमथी जे म्हारो आदर सत्कार कर्यो, ते सर्व वातनो स्वप्न माफक विरह थयो, ए वात ज्यारे ज्यारे याद आवे छे, त्यारे त्यारे म्हारुं मन हजी पण कांके कटका थतुं होय, अथवा बलतुं होय, एम मने लागे छे. ते तापस कुमारज तुं छे, अथवा ते त्हारी व्हेन हशे, एम मने लागे छे. कारण के, दैवनी गति मुखथी कही न शकाय एवी होय छे." कुमार एम कहे छे एटलामां बोलवामां चतुर एवो पोपट कलकल शब्द करी कहेवा लाग्यो के, "हे कुमार ! ए वात प्रथमथीज में जाणी हती, अने तने कही पण हती. हुं निश्चयथी कहुं छुं के, ते तापस कुमार खरेखर कन्याज छे, अने ते पण एनी व्हेनज छे. म्हारी समज प्रमाणे मास पूर्ण थयो छे, तेथी आज कोइ पण रीते तेनो मेलाप थशे." तिलकमंजरीए पोपटनां एवां वचन सांभली कह्युं के, "हे शुक ! जगत्‌मां [illegible] एवी म्हारी व्हेनने जो हुं आजे जोइश,तो हुं निमित्तना जाण एवा त्हारी हर्षथी कमलवडे पूजा करीश."

आ रीते तिलकमंजरीए अने कुमारे पण आदरथी "हे चतुर ! बहु सारुं वचन कह्युं." आ प्रमाणे ते पोपटनी प्रशंसा करी. एटलामां मधुर शब्द करनारा नेउरथी शोभती, जाणे आकाशमांथी चंद्रीज पडती होयनी ! एवी भ्रांति उत्पन्न करनारी, अतिशय लांबो आकाशपंथ कापवाथी थाकी गएली तथा बीजी हंसीउ अदेखाइथी, हंसो अनुराग दृष्टिथी अने कुमार विगेरे लोको आश्चर्यथी तथा प्रीतिथी जेनी तरफ जोता रह्या छे, एवी एक दिव्य हंसी रत्नसार कुमारना खोलामां [illegible] आलोटवा लागी, अने घणी प्रीतिथीज के शुं ! कुमारना मुख तरफ [illegible]ती तथा भयथी ध्रूजती छती मनुष्य भाषाए बोलवा लागी. "सत्त्वशाली लोकोनी पंक्तिमां माणिक्यरत्न समान, शरणे आवेला [illegible]

पर दया करनार अने तेमनी रक्षा करनार एवा हे कुमार ! तुं म्हारी रक्षा कर. शरणनी अर्थी एवी हुं शरणे जवा योग्य एवा त्हारा शरणे आवी छुं. कारण के, म्होटा पुरुषो शरणे आवेला लोकोने वज्रपंजर (वज्रना पांजरा) समान छे. कोइ समये अथवा कोइ स्थले पवन स्थिर थाय, पर्वत हाले, जल तपाव्या विना स्वाजाविक रीते अग्निनी पेठे बालवा लागे, अग्नि बरफ सरखो शीतल थाय, परमाणुनो मेरु थाय, मेरुनो परमाणु थाय, आकाशमां अद्धर कमल ऊगे, तथा गर्दजने शींगडां आवे, तथापि धीर पुरुषो शरणे आवेला जीवने कल्पांत थए पण छोडता नथी. धीर पुरुषो शरणे आवेला जीवोनी रक्षा करवाने अर्थे विशाल राज्यने रजःकण माफक गणे छे, धननो नाश करे छे, अने प्राणने पण तृण समान गणे छे." पछी रत्नसार कुमार कमल सरखा कोमल एवा ते हंसीना पिछ उपर हाथ फेरवी कहेवा लाग्यो. "हे हंसि ! बीकणनी पेठे मनमां बीक न राख. कोइ मनुष्योनो राजा, विद्याधरोनो राजा, तथा वैमानिक देवतानो अथवा जवनपतिनो इंद्र पण म्हारा खोलामां बेठेली तने हरण करवा समर्थ नथी. हे हंसि ! म्हारा खोलामां बेठी छतां धूजनारी तुं शेषनागनी कांचली सरखा सफेद एवा पोताना पिछना जोडाने केम धूजावे छे?" एम कही दयालु रत्नसार कुमारे आकुल व्याकुल थएली हंसीने सरोवरमांथी निर्मल जल अने सरस कमलतंतु मंगावी आपीने संतुष्ट करी.

आ कोण छे? क्यांथी आवी ? कोनाथी जय पामी ? अने मनुष्य वाणीथी शी रीते बोले छे ? एवो संशय कुमार विगेरे लोकोना मनमां आवे छे, एटलामां शत्रुनां क्रोडो सुजटोनां जयंकर वचन तेमने काने पड्यां. ते आ रीतेः—"कोण त्रैलोक्यनो अंत करनारा यमने कोपावे ? कोण पोताना जीवितनी दरकार न राखतां शेषनागना मस्तके रहेला मणिने स्पर्श करे ? तथा कोण प्रलय कालना अग्निनी ज्वालाउंमां अणविचारतां प्रवेश करे ?" एवां वचन सांजलतांज चतुर पोपटना मनमां शंका आवी, अने ते शीघ्र मंदिरना द्वारमां आवी शुं बनाव बने छे, ते जोवा लाग्यो. एटलामां गंगा नदीना पूरनी पेठे आकाशमार्गे आवती विद्याधर राजानी घणी शूरवीर सेना तेना जोवामां आवी. तीर्थना प्रजावथी

कांइ दैविक प्रजावथी, जाग्यशाली रत्नसारना आश्चर्यकारी जाग्यथी अथवा रत्नसारना परिचयथी कोण जाणे कया कारणथी पोपट शूरवीर पुरुषोनुं व्रत पालवामां अग्रेसर थयो. तेणे गंजीर अने उच्च स्वरथी शत्रुनी सेनाने हाँकारो करीने कह्युं के, "अरे विद्याधर सुजटो! डुष्ट बुद्धिथी क्यां दोडो डो? देवताथी पण न जीताय एवो कुमार आगल बेठो डे तेने नथी जोता? सुवर्ण सरखी तेजस्वी कायाने धारण करनार ए कुमार जेम गरुड चारे तरफ दोडनारा सर्पनो मद उतारे डे, तेम मदोन्मत्त एवा तमारो अहंकार क्षणमात्रमां उतारशे. आ कुमारने जो क्रोध चढशे, तो युद्धनी वार्त्ता तो दूर रही परंतु तमने जागतां जागतां पण जूमिनो अंत नहीं आवे." विद्याधरना सुजटो वीरपुरुष सरखो पोपटनो एवो हाँकारो सांजलीने विलखा थया, आश्चर्य पाम्या, डरी गया, अने मनमां विचारवा लाग्या के, "ए कोइ देवता अथवा जवनपति पोपटना रूपे बेठो डे. एम न होय तो ए आ रीते विद्याधरोने पण हाँकाराथी शी रीते बोलावे? आगल रहेलो कुमार केवो जयंकर डे? कोण जाणे? आज सुधी विद्याधरोना घणा सिंहनाद पण अमे सहन कर्या डे. एम डतां आज आ एकपोपटनो तुच्छ हाँकारो अमाराथी केम सहन करातो नथी? विद्याधरोने पण जय उत्पन्न करे एवो जेनो पोपट पण शूरवीर डे, तो आगल रहेलो कुमार कोण जाणे केवो हशे? [illegible]वामां निपुण होय तो पण अजाण्यानी साथे कोण युद्ध करे? कोइ तरवानो अहंकार राखतो होय तो पण ते पार विनाना समुद्रने तरी शके के शुं?"

बीक पामेला, आकुल व्याकुल थएला अने पराक्रमथी ज्रष्ट थएला सर्वे विद्याधर सुजटो पोपटनो हाँकारो सांजलतांज एम विचारी शियालियानी पेठे एकदम जागी गया! जेम बालको पिता पासे जइने कहे. तेम ते सुजटोए पोताना राजा पासे जइ यथार्थ वात हती ते कही. ठीकज डे, पोताना स्वामी आगल कांइ गुप्त रखाय? सुजटोनुं वचन सांजलतांज विद्याधर राजानां नेत्र रोषथी रक्तवर्ण थयां, अने वीजलीनी पेठे आम तेम चमकारो मारवा लाग्यां, अने तेनुं मुख ललाट उपर चढेल ज्रमरथी जयंकर देखावा लाग्युं. पडी सिंह सरखा बलिष्ठ अने कीर्तिमान ते राजाए कह्युं के, "अरे सुजटो! शूरवीरतानो अहंकार

धारण करनारा पण खरेखर जोतां कायर अने वगर कारणे क्रूर राखनारा तमने धिक्कार थाओ! पोपट, कुमार अथवा बीजो कोइ देवता के भवनपति ते शुं? अरे रांक सुभटो! तमे हवे म्हारुं पराक्रम जोता रहो." आ रीते उच्च स्वरथी धिक्कार वचन कही विद्याधर राजाए दश मुखवाळुं अने वीश हाथवाळुं रूप प्रकट कर्युं. एक जमणा हाथमां शत्रुना बखतरने सहजमां कापी नांखनार खड्ग, अने एक डाबा हाथमां ढाल, एक हाथमां मणिधर सर्प सरखो बाणनो समुदाय अने बीजा हाथमां यमना बाहुदंडनी पेठे भय उत्पन्न करनारुं धनुष्य, एक हाथमां जाणे पोतानो मूर्तिमंत यशज होयनी! एवो गंभीर स्वरवाळो शंख अने बीजा हाथमां शत्रुना यशरूप नागने (हाथीने) बंधनमां नांखनारो नागपाश, एक हाथमां यम रूप हाथीना दंत सरखो शत्रुनो नाश करनार भालो अने बीजा हाथमां शत्रुथी देखी न शकाय एवी फरसी, एक हाथमां पर्वत सरखो म्होटो मुद्गर अने बीजा हाथमां भयंकर भत्रपाल, एक हाथमां बळती कांतिवाळो भिंदिपाल, अने बीजा हाथमां तीक्ष्णपणाथी जेनी कोइ बरोबरी करी न शके एवुं शल्य, एक हाथमां म्होटुं भयंकर तोमर अने बीजा हाथमां शत्रुने शूल उत्पन्न करनारुं त्रिशूल, एक हाथमां प्रचंड लोहदंड अने बीजा हाथमां मूर्तिमंत पोतानी शक्तिज होयनी! एवी शक्ति, [illegible] हाथमां शत्रुनो नाश करवामां घणो निपुण एवो पट्टिश अने बीजा हाथमां कोइ पण रीते फूटी न शके एवो डुस्फोट, एक हाथमां वैरी लोकोने विघ्न करनारी शतघ्नी अने बीजा हाथमां परचक्रने काळचक्र समान चक्र; आ रीते वीस हाथमां अनुक्रमे वीस आयुधो धारण करी ते विद्याधर राजा जगत्ने भय उत्पन्न करनारो थयो.

तेमज, एक मुखथी सांढ जेम भाट्कार शब्द करे, तेम होंकारो करतो, बीजा मुखथी तोफानी समुद्र माफक गर्जना करतो, त्रीजा मुखथी सिंह सरखो सिंहनाद करतो, चोथा मुखथी अट्टहास्य करनार पुरुषनी पेठे शत्रुने भय उत्पन्न करनारुं अट्टहास्य (खडखड हसवुं) करतो, पांचमा मुखथी वासुदेवनी पेठे म्होटो शंख वगाडतो, छठ्ठा मुखथी मंत्रसाधक पुरुषनी पेठे दिव्य मंत्रोनो जाप करतो, सातमा

मुखथी म्होटो वानरो जेम बुकारव करे छे, तेम हक्कारव करतो, आठमा मुखथी पिशाचनी पेठे उच्चस्वरे भयंकर किलकिल शब्द करतो, नवमा मुखथी गुरु जेम कुशिष्योने तर्जना करे छे, तेम पोतानी सेनाने तर्जना करतो, तथा दशमा मुखथी वादी जेम प्रतिवादीने तिरस्कार करे, तेम रत्नसार कुमारने तिरस्कार करतो एवो ते विद्याधर राजा जूदी जूदी चेष्टा करनारां दश मुखथी जाणे दशे दिशाउने समकाले भक्षण करवाज तैयार थयो होयनी ! एवो देखातो हतो. एक जमणी अने एक डावी एवी बे आंखवडे पोतानी सेना तरफ अवज्ञाथी अने तिरस्कारथी जोतो, बे आंखवडे पोतानी वीस भुजाउने अहंकारथी अने उत्साहथी जोतो, बे आंखवडे पोताना आयुधोने हर्षथी अने उत्कर्षथी जोतो, बे आंखवडे पोपटने आक्षेपथी अने दयाथी जोतो, बे आंखवडे हंसी तरफ प्रेमथी अने समजावटथी जोतो, बे आंखवडे तिलकमंजरी तरफ अभिलाषथी अने उत्सुकताथी जोतो, बे आंखवडे मयूरपक्षी तरफ इच्छाथी अने कौतुकथी जोतो, बे आंखवडे जिनेश्वर भगवाननी प्रतिमा तरफ उल्लासथी अने भक्तिथी जोतो, बे आंखवडे कुमार तरफ अदेखाइथी अने रोषथी जोतो, बे आंखवडे कुमारना तेज तरफ भयथी अने आश्चर्यथी जोतो एवो ते विद्याधर राजा पोतानी वीस भुजानी हरिफाइथीज के शुं ! पोताना वीस आंखवडे उपर कह्या प्रमाणे जूदा जूदा वीस मनोविकार प्रकट करतो हतो. पछी ते विद्याधर राजा यमनी पेठे कोइने वश न थाय एवो, प्रलय कालनी पेठे कोइथी न खमाय एवो अने उत्पातनी पेठे जगत्ने क्षोभ उत्पन्न करनारो एवो थइ आकाशमां उछल्यो. वानर सरखो पोपट भयंकरमां भयंकर, अने जोइ न शकाय एवा साक्षात् रावण सरखा विद्याधर राजाने जोइने शीघ्र बीक पाम्यो.

ठीकज छे, तेवा क्रूर स्वरूप आगल कोण सामो उभो रहे ? कोण पुरुष दावाग्निनी बलती ज्वालाने पीवा इच्छे ? हशे, बीक पामेलो पोपट श्रीराम सरखा रत्नसार कुमारने शरणे गयो. तेवो भय आवे बीजो कोण शरण लेवा उचित छे ? पछी विद्याधर राजाए आ रीते होंकाराथी बोलाव्यो. के अरे कुमार ! दूर भागी जा. नहिं तो हमणां नाश पामीश. अरे दुष्ट ! निर्लज्ज ! अमर्याद ! निरंकुश ! तुं म्हारा जीवितनुं सर्वस्व एवी हंसीने

खोलामां लइने बेठो छे ? अरे ! तने बिलकुल कोइनी बीक के शंका नथी ? जेथी तुं म्हारा आगल हजी उभो छे. हे मूर्ख ! हमेशां दुःखी जीवनी पेठे तुं शीघ्र मरण पामीश."

आ रीते विद्याधरनो राजा तिरस्कार वचन बोली रह्यो, त्यारे पोपट शंकाथी, मयूरपक्षी कौतुकथी, कमल समान नेत्र धारण करनारी तिलकमंजरी त्रासथी अने हंसी संशयथी कुमारना मुख तरफ जोती हती. एटलामां कुमारे किंचित् हास्य करीने कह्युं." अरे ! तुं फोगट केम व्हीवरावे छे ? ए व्हीवराववुं कोइ बालक आगल चालशे, पण शूरवीर आगल नहीं चाले. वीजा पक्षी ताली वगाडवाथी डरे छे, परंतु पडह वागे तो पण धीठाइ राखनारो मठमांनो कपोतपक्षी बिलकुल नहीं बीहे. ए शरणे आवेली हंसीने कल्पांत थाय तो पण हुं नही छोडुं. एम छतां सर्पना मस्तके रहेला मणिनी पेठे तुं एनी इच्छा करे छे, माटे तने धिक्कार थाउ. अरे ! एनी आशा छोडीने तुं शीघ्र अहिंथी भागी जा. नहीं तो हुं त्हारा दस मस्तकथी दश दिक्पालोने बलि आपीश."

एटलामां रत्नसार कुमारने पोते सहाय्य करवानी इच्छा करनारा चंद्रचूड देवताए मयूरपक्षीनुं रूप मूकी शीघ्र पोतानुं देवताइ रूप विकूर्व्युं, अने हाथमां जात जातनां आयुध धारण करीने जाणे कुमारे बोलाव्योज होयनी ! तेम कुमारनी पासे आव्यो. पूर्वभवे करेलां पुण्योनी बलिहारी छे ! पछी चंद्रचूडे कुमारने कह्युं. "हे कुमार ! तुं त्हारी मरजी माफक युद्ध कर, हुं तने शस्त्रो पूरां पाडुं, अने त्हारा शत्रुने चूर्ण करी नांखुं." चंद्रचूडनुं एवुं वचन सांभली लोढानुं कवच तथा कुबेरनो पक्ष मलवाथी तक्षकादिकनी पेठे कुमार बमणो उत्साह पाम्यो, अने तिलकमंजरीना हाथमां हंसीने आपी पोते तैयार थइ विष्णु जेम गरुड उपर चढे छे, तेम समरांधकार अश्व उपर चढ्यो. त्यारे चंद्रचूडे शीघ्र एकाद चाकरनी पेठे कुमारने गांडीवने तुच्छ करनारुं धनुष्य अने बाणनां भाथां आप्यां. ते समये रत्नसार कुमार देदीप्यमान कालनी पेठे प्रचंड भुजादंडने विषे धारण करेला धनुष्यनो म्होटो टंकार शब्द करतो आगल आव्यो. पछी बन्ने श्रेष्ठ योद्धाउए धनुष्यना टंकारथी दशे दिशाउने व्हेरी करी नांखे एवुं बाणयुद्ध शरु कर्युं. बन्ने जणा चालाक

हस्तवाला होवाथी तेमनुं बाणनुं भाथामांथी काढवुं, धनुष्ये जोडवुं अने छोडवुं दक्ष पुरुषोथी पण देखायुं नही. मात्र बाणनी वृष्टि एक सरखी थती हती ते पोपट विगेरे सर्वेना जोवामां आवी.

ठीकज छे, जलथी भरेलो नवो मेघ वृष्टि करे, त्यारे वृष्टिनी धारानो पूर्वापर क्रम क्यांथी जणाय? बाण फेंकवामां स्वाभाविक हस्तचातुर्य धारण करनारा अने कोइ काले पण आकुल व्याकुल न थाय एवा ते बन्ने वीरोनां बाणज मांहोमांहे एक बीजाने प्रहार करतां हतां, परंतु तेमने शरीरे एक पण बाण लाग्युं नहीं. घणा क्रोध पामेला ते बन्ने महा योद्धाउनुं घणा काल सुधी सेल्ल, [illegible]वल्ल, तीरी, तोमर, तबल, अर्धचंद्र, अर्धनाराच, नाराच विगेरे जात जातनां तीक्ष्ण बाणथी युद्ध चाल्युं. संग्राम करवामां कुशल एवा ते बन्ने जणा घणो काल संग्राम थयो, तो पण थाक्या नहीं. सरखे सरखा बे जब्बर जुगारी होय तो तेमनामां मांहो मांहे कोण कोने जीते? तेनो जेम संशय रहे छे, तेम ते बन्ने जणामां कोण जीतशे? तेनो संशय रह्यो. ठीकज छे, एक विद्याना बलथी अने बीजो देवताना बलथी बलिष्ट थएला, वालि अने रावण सरखा ते बन्ने योद्धाउमां कोनो जय थाय, ते शीघ्र शी रीते नक्की कराय? सारी नीतिथी उपार्जन करेलुं धन जेम अनुक्रमे चढती दशामां आवे छे, तेम नीतिनुं अने धर्मनुं बल घणुं [illegible] रत्नसार कुमारनो अनुक्रमे उत्कर्ष थयो. तेथी विलखा थएला विद्याधर राजाए पोतानो पराजय थयो एम समजीने संग्राम करवानी सीधी रीति मूकी दीधी, अने ते पोतानी सर्व शक्तिथी कुमार उपर धसी आव्यो. वीस भुजाउमां धारण करेलां विविध प्रकारनां शस्त्रोथी कुमारने प्रहार करनारो ते विद्याधर राजा, सहस्रार्जुननी पेठे कोइथी न खमाय एवो थयो. मनमां शुद्ध विचार राखनारो रत्नसार कुमार "अन्यायथी संग्राम करनार कोइ पण पुरुषनी कोइ काले जीत न थाय" एम धारी घणो उत्साहवंत थयो.

विद्याधर राजाए करेला सर्व प्रहारथी अश्वरत्ननी चालाकीवडे पोतानो बचाव करनारा कुमारे शीघ्र क्षुरप्र नामे बाण हाथमां लीधुं. शस्त्रो शी रीते तोडवां? तेनो मर्म जाणनारा कुमारे अस्त्रावडे जेम वाल कापे तेम तेनां सर्व शस्त्रो तोडी नांख्यां. पछी कुमारे संग्राममां एक तीक्ष्ण

अर्धचंद्र बाणवडे विद्याधर राजाना धनुष्यना पण शीघ्र बे कटका कर्या. अने बीजा अर्धचंद्र बाणवडे कोइथी न भेदाय एवा विद्याधर राजानी छातीमां प्रहार कर्यो. घणुं आश्चर्य छे के, एक वणिक्कुमारमां पण एवुं अलौकिक पराक्रम हतुं. लाखना रस सरखा लोहीने झरनारो अने छातीमां थएला प्रहारथी दुःखी थएलो विद्याधर राजा शस्त्र रहित होवाथी पानखर ऋतुमां पत्र विनाना थएला पींपलाना वृक्ष सरखो थयो. विद्याधर राजा तेवी अवस्थामां हतो, तो पण क्रोधांध थइ तेणे वेग बहु होवाने लीधे कोइथी पकडाय नहीं एवां अनेक प्रकारनां रूप बहुरूपिणी विद्यावडे कर्यां. विद्याधर राजाए आकाशमां प्रकट करेलां ते लाखो रूपो पवनना तोफाननी पेठे संपूर्ण जगतने भयकारी थयां. ते समये प्रलयकालना भयंकर वादलां सरखां ते रूपोथी सर्व प्रदेश रोकायलो होवाथी आकाश न जोवाय एवुं भयंकर थयुं. रत्नसार कुमारे ज्यां ज्यां पोतानी दृष्टि फेरवी, त्यां त्यां भयंकर भुजाना समुदायथी न जोवाय एवो विद्याधर राजाज तेना जोवामां आव्यो. एटलुं थयुं तो पण कुमारने आश्चर्य मात्र लाग्युं, परंतु लेशमात्र पण भय न लाग्यो. धीर पुरुषो कल्पांतकाल आवी पडे तो पण कायर थाय के शुं ?

पछी कुमारे निशान कर्या विना चारे तरफ बाणनी वृष्टि शरू करी. ठीकज छे, संकट समये आवे धीर पुरुषो अधिक पराक्रम प्रकट करे छे. कुमारने भयंकर संकटमां सपडायलो जोइने चंद्रचूड देवता हाथमां म्होटो मुद्गर लइ विद्याधर राजाने प्रहार करवा धस्यो. हाथमां गदा धारण करनार भीमसेननी पेठे भयंकर स्वरूप धारण करीने आवता चंद्रचूडने जोइ दुःशासन सरखो विद्याधर राजा शीघ्र क्षोभ पाम्यो. तथापि ते (विद्याधर राजा) घणुं धैर्य पकडी पोताना सर्व रूपथी, सर्व भुजाओथी, सर्व शक्तिथी अने सर्वे तरफथी देवताने प्रहार करवा लाग्यो. देवतानी शक्ति अचिंत्य अने कुमारनुं भाग्य अद्भुत होवाथी चंद्रचूड उपर थएला शत्रुना सर्वे प्रहार, कृतघ्न माणस उपर करेला उपकारनी पेठे निष्फल थया ! जेम इंद्र वज्रवडे पर्वतने प्रहार करे, तेम क्रोधथी दुर्धर थएला चंद्रचूडे मुद्गरवडे विद्याधर राजाना मुख्य स्वरूप उपर प्रहार कर्यो. चंद्रचूडे पोतानी सर्व शक्तिथी विद्याधर राजा उपर प्रहार

कर्यो, त्यारे कायर माणसना प्राण नीकली जाय एवो जयंकर शब्द थयो. विद्यावलथी अहंकारी थएला, त्रैलोक्यने जीतवानी सत्ता राखनारा एवा वासुदेव सरखा विद्याधर राजानुं वज्र सरखुं मजबूत मस्तक ते प्रहारथी बेदायुं नहीं. तथापि तेनी बहुरूप धारण करनारी महाविद्या जय पामीनेज के शुं ! कागडानी पेठे शीघ्र नासी गइ. देवतानुं सहाय्य आश्चर्यकारी होय एमां शक नथी.

"आ कुमार स्वजावथीज शत्रुउने राक्षस सरखो जयंकर लागतो हतो, अने तेमां, अग्निने सहाय्यकारी जेम वायु मले, तेम तेने जेनो पराजव न कराय एवो देवता सहाय्यकारी मल्यो." एम विचारी बीकणनी पेठे विद्याधर राजा जागी गयो. कह्युं ठे के–जे जागे, ते जीवे. पायदलनो स्वामी ते विद्याधर राजा पोतानी जागी गएली इष्ट विद्याने जोवाने अर्थे तेनी पाठल शीघ्र वेगथी दोडतो गयो. संनियोग शिष्ट (परस्पर संयोगथी बनी गएलां) बे कार्योमां जेम एकनो नाश थवाथी बीजानो पण नाश थाय ठे, तेम विद्यानो लोप थतां वार विद्याधर राजानो पण लोप थयो. सुकुमार कुमार क्यां? अने कठोर विद्याधर क्यां? तथापि कुमारे विद्याधरने जीत्यो. एनुं कारण के, ज्यां धर्म होय, त्यां जय थाय ठे. विद्याधर राजाना सेवक जे विद्याधरो हता, ते पण तेनी साथेज जागी गया! अथवा ठीकज ठे, दीवो [illegible] गया पठी तेनी प्रजा पाठल रहे के शुं? जेम राजा सेवकनी साथे महेलमां आवे, तेम कुमार डुर्जय शत्रुने जीतवाथी उत्कर्ष पामेला देवतानी साथे प्रासादमां आव्यो. अतिशय चमत्कार उत्पन्न करनारुं कुमारनुं एवुं चरित्र जोइने तिलकमंजरी हर्षथी विकस्वर थएली रोमराजीने धारण करती ठती मनमां विचार करवा लागी के, "त्रणे लोकमां शिरोमणि समान एवो ए तरुण कुमार पुरुषमां एक रत्न ठे. माटे जाग्यथी जो म्हारी व्हेन हमणां मले, तो एवा जर्तारनो लाज थाय." एम विचारी मनमां उत्सुकता, लज्जा अने चिंता धारण करनारी तिलकमंजरी पासेथी कुमारे बालिकानी पेठे हंसीने उपाडी लीधी. (हंसी कहे ठे.) "धीर पुरुषोमां अग्रेसर, कार्यजारे चलावना [illegible]र्थ, वीर पुरुषोनी पंक्तिमां प्रमुख एवा हे कुमारराज! तुं चिरकाल जीवतो अने जयवंतो रहे. हे क्षमाशील कुमार! दीन, रांक, अनिश्चय

बीकण अने अनार्य एवी में म्हारे माटे तने घणो खेद आप्यो, तेनी क्षमा कर. खरेखर जोतां विद्याधर राजा जेवो म्हारा उपर उपकार करनारो बीजो कोइ नथी. कारण के, जेनी बीकथी हुं अनंत पुण्योथी पण न मली शके एवा त्हारा खोलामां आवीने बेठी. धनवान पुरुषना प्रसादथी जेम निर्धन पुरुष सुखी थाय छे, तेम अमारा जेवा पराधीन अने दुःखी जीव त्हारा योगथी चिरकाल सुखी थाउं." कुमारे कह्युं. "मधुर भाषण करनारी हे हंसी! तुं कोण छे? विद्याधरे तने शी रीते हरण करी? अने आ मनुष्यनी वाणी तुं शी रीते बोले छे? ते कहे." पछी ते श्रेष्ठ हंसी कहेवा लागी.

"म्होटा जिनमंदिरथी शोभता वैताढ्य पर्वतना उच्च शिखरने अलंकारभूत एवा "रथनुपर चक्रवाल" नामे नगरनी रक्षा करनारो अने स्त्रीउंने विषे आसक्त एवो " तरुणीमृगांक" नामे विद्याधर राजा छे. एक वखत तेणे आकाशमार्गे जतां कनकपुरीमां मनोवेधक अंगचेष्टा करनारी "अशोकमंजरी" नामे राजकन्या जोइ. समुद्र चंद्रमाने जोतांज जेम खलभले छे, तेम हिंडोला उपर क्रीडा करनारी साक्षात् देवांगना सरखी ते कन्याने जोइ विद्याधर राजा क्षोभ पाम्यो. पछी तेणे तोफानी पवन विकूर्वीने हिंडोला सहित राजकन्याने हरण करी! अथवा पोतानी मतलब साधवा यथाशक्ति कोण प्रयत्न करतो नथी? विद्याधर राजाए राजकन्याने हरण करी शबर[illegible] नामे म्होटी अटवीमां मूकी. त्यां ते हरिणीनी पेठे बीक पामवा लागी, अने कुररी (टींटोडी) नी पेठे आक्रंद करवा लागी. विद्याधर राजाए तेने कह्युं. "हे सुंदर स्त्री! तुं केम बीकथी ध्रूजे छे? दिशाउंने विषे दृष्टि केम फेंके छे? अने हे सुंदरि! आक्रंद पण केम करे छे? हुं कोइ बंदीखानामां राखनारो, चोर के परस्त्रीलंपट नथी, पण त्हारा पार विनाना भाग्यथी तने वश थएलो एक विद्याधर राजा छुं. हुं त्हारो दास थइ त्हारी प्रार्थना करुं छुं. माटे म्हारी साथे पाणिग्रहण कर, अने समग्र विद्याधरोनी तुं स्वामिनी था."
"अग्निनी पेठे बीजाने उपद्रव करनारा कामांध लोको एवी दुष्ट अने अनिष्ट चेष्टा करीने पाणिग्रहण करवा इच्छे छे, एमने अतिशय धिक्कार थाउ!!" मनमां एवो विचार करनारी अशोकमंजरीए विद्याधर [illegible] कांइ पण उत्तर आप्यो नहीं. जेनी अनिष्ट चेष्टा प्रकट देखाती होय,

पुरुषने कोण सत्पुरुष मोढे ना हा नो उत्तर पण आपे?" माता पितानां तथा स्वजनना विरहथी हालमां एने नवुं दुःख थयुं छे. तथापि अनुक्रमे सुखथी ए म्हारी वांछा पूर्ण करशे." मनमां एवी आशा राखीने विद्याधर राजाए, शास्त्री जेम पोताना शास्त्रनुं स्मरण करे छे, तेम पोतानुं सर्व काम परिपूर्ण करनारी सुंदर विद्याने संजारीने तेनुं स्मरण कर्युं.

कन्यानुं स्वरूप गुप्त राखवाने अर्थे विद्याना प्रजावथी ते विद्याधर राजाए राजकन्याने नटनी पेठे एक तापस कुमारना स्वरूपमां प्रकट करी. जेनामां बिलकुल सत्त्व नथी, तथा बालक जेवी बुद्धिवालो एवो विद्याधर राजा केटलीक वार सुधी अशोकमंजरीने मनावतो हतो. मनावतां तेणे जे आदर सत्कारनां वचन कह्यां, ते अशोकमंजरीने तिरस्कार जेवां लाग्यां. बीजा सारा उपचार कर्या, ते आपदानी प्राप्ति जेवा लाग्या, अने प्रेमपूर्वक आलाप कर्या ते पापनी वावणी सरखा लाग्या. राखमां होम करवो, जलना प्रवाहमां लघुनीति करवी, अथवा खारी जूमिमां वाववुं, सींचवुं, जेम निष्फल छे, तेम विद्याधर राजाना सर्व मनाववाना प्रकार अशोकमंजरीने विषे निष्फल थया. तो पण विद्याधर राजाए मनाववाना निष्फल प्रकार बंध कर्या नहीं. चित्तज्रम रोगवाला पुरुषनी पेठे कामी पुरुषोनो कदाग्रह कही न शकाय एवो होय छे. ते दुष्ट विद्याधर राजा एक समये कांइ कार्यने निमित्ते पोताने नगरे [illegible] त्यारे वेषधारी तापस कुमारे हिंमोलानी क्रीडा करतां तेने जोयो. ते (तापस कुमार) त्हारा उपर जरुसो राखी पोतानुं वृत्तांत कहे छे, एटलामां विद्याधर राजा त्यां आवी, पवन जेम आकडाना कपासने हरण करे छे, तेम तेने हरण करी गयो, अने मणिरत्नोथी देदीप्यमान पोताना दिव्य मंदिरमां लइ जइ तेणे क्रोधथी तेने कह्युं के, "अरे देखीती जोली! खरेखर चतुर! अने बोलवामां माही! एवी हे स्त्री! तुं कुमारनी तथा बीजा कोइनी साथे प्रेमथी वार्तालाप करे छे, अने त्हारा वशमां पडेला मने उत्तर पण आपती नथी! हजी म्हारी वात कबूल कर. कदाग्रह मूकी दे, नहीं तो दुःखदायी यमराज सरखो हुं त्हारा उपर रुष्ट थयो एम समज."

एवुं वचन सांजली, मनमां धैर्य पकडी अशोकमंजरीए कह्युं. "अरे विद्याधर राजा! छलबलथी शुं लाज थाय! छलवंत तथा बलवंत लोको-

थी कदाच राज्यऋद्धि प्रमुख सधाय, परंतु कोइ काले पण बलबलथी प्रेम न सधाय. बन्ने जणानां चित्त प्रसन्न होय तोज चित्तरूप भूमिमां प्रेम-रूप अंकुर उत्पन्न थाय छे. जेम घृत विना मोदक बांधवा, तेम स्नेह विना स्त्री पुरुषोनो संबंध शा कामनो? एवो स्नेह विनानो संबंध तो जंगलमां बे लाकडाउनो पण मांहोमांहे थाय छे. माटे मूर्ख विना बीजो कोण पुरुष स्नेह रहित बीजा माणसनी मनवार करे? स्नेहनुं स्थानक जोया विना कदाग्रह पकडनारा मतिमंद माणसने धिक्कार थाउ."

अंकुश विनानो विद्याधर राजा अशोकमंजरीनां एवां वचन सांभली घणो रोष पाम्यो अने शीघ्र म्यानमांथी खड्ग बहार काढी कहेवा लाग्यो के, "अरेरे! हमणां हुं तने मारी नांखुं! म्हारी पण निंदा करे छे!!" अशोकमंजरीए कह्युं. "अनिष्ट माणसनी साथे संबंध करवा करतां मरवुं ए मने पसंद छे. जो मने छोडवानी त्हारी इच्छा न होय तो तुं बीजो कांइ पण विचार न करतां शीघ्र मने मारी नांख."

पछी अशोकमंजरीना पुण्यना उदयथी विद्याधर राजाना मनमां विचार आव्यो के, "हाय हाय! धिक्कार थाउ!! आ शुं में दुष्ट बुद्धिनुं काम मांड्युं? पोतानुं जीवित जेना हाथमां होवाथी जे जीवितनी मालीक कहेवाय छे, ते प्रिय स्त्रीने विषे कयो पुरुष क्रोधथी एवुं घातकी-पणुं आचरण करे? सामोपचारथीज[illegible] ठेकाणे प्रेमनो उत्पन्न थवानो संभव छे. तेमां स्त्रीने विषे ए नियम विशेषे करी लागु पडे छे. पांचाल नामे नीतिशास्त्र कर्ताए कह्युं छे के—"स्त्रीउनी साथे घणी सरलताथी काम लेवुं." कृपणनो सरदार जेम पोतानुं धन भंडारमां राखे छे, तेम विद्याधर राजाए एम विचारी, मनमां उल्लास लावी पोतानुं खड्ग पाछुं शीघ्र म्यानमां राख्युं; अने नवी सृष्टिकर्ता जेवो थइ कामकरी विद्याथी अशोकमंजरीने मनुष्यनी भाषा बोलनारी हंसी बनावी. पछी माणिक्यरत्नमय मजबूत पांजरामां हंसीने राखी ते पूर्वनी पेठे आदरथी तेने सारी रीते प्रसन्न करतो रह्यो. विद्याधर राजानी कमला नामे स्त्री हती. तेना मनमां कांइक शंका आवी, तेथी तेणे सावचेत रही एक समये पोताना भर्तारने हंसीनी साथे माहापणथी भरेलां चाटु वचन बोलतां प्रकट दीठो. ते कमला, मनमां अदेखाइ उत्पन्न थवाथी सामुं जोवाय नहीं ए

तथा मत्सर उत्पन्न थवाथी कोइथी मनावी शकाय नहीं एवी थइ. एमां कांइ आश्चर्य नथी. स्त्रीउनी प्रकृति एवीज होय छे.

कमलाए पोतानी सखी जेवी विद्याना सहाय्यथी हंसीनुं वृत्तांत मूलथी जाण्युं, अने हृदयमां खूचेलुं शल्य जेम काढे, तेम ते हंसीने पांजरामांथी काढी छूटी मूकी. कमलाए शोक्यभावथी हंसीने काढी मूकी पण तेज हंसीने भाग्ययोगथी अनुकूल पड्युं. जेम नरकमांथी वहार नीकलवुं तेम विद्याधर राजाना घरमांथी बहार पडेली हंसी शबरसेना अटवी तरफ चाली. पाछल 'विद्याधर आवशे' एवी धास्तिथी घणी आकुल व्याकुल थएली हंसी धनुष्यथी छूटेला बाण पेठे वेगथी गमन करतां थाकी गइ, अने पोताना भाग्योदयथी विश्रांति लेवा अहिं ऊतरी. तेमज कमलमां जेम संताइ जवुं, तेम तने जोइ त्हारा खोलामां संताइ गइ. हे कुमारराज! ते हंसी हुंज छुं, अने जे म्हारी पाछल आव्यो, अने जेने तें जीत्यो, तेज हुं कहुं छुं ते तेज विद्याधर राजा छे."

तिलकमंजरी पोतानी व्हेननुं एवुं वृत्तांत जाणी, व्हेनना दुःखथी दुःखी थइ घणोज विलाप करवा लागी. स्त्रीउनी रीति एवीज होय छे. तिलकमंजरीए कह्युं. "हाय हाय! हे स्वामिनि! भयनी जाणे राजधानीज होयनी! एवी अटवीमां एकली तापसपणामां शी रीते रही? देवनी विचित्र गतिने धिक्कार थाउ. व्हेन! आज सुधी सुखमां रहेली तें, देवांगनाए जेम तिर्यंचना गर्भमां रहेवुं, तेम कोइथी सहन न कराय एवो घणो दुःखदायी पंजरवास शीरीते सहन कर्यो? हाय हाय! म्होटी व्हेन! आ भवमांज तने तिर्यंचपणुं प्राप्त थयुं! दैव नटनी पेठे सुपात्रनी पण विडंबना करे छे! माटे तेने धिक्कार थाउ! व्हेन! पूर्वभवे तें कौतुकथी कोइने वियोग पडाव्यो हशे अने में ते वातनी उपेक्षा करी हशे, तेनुं आ कही न शकाय एवुं मातुं फल मल्युं. हाय हाय! दुर्दैवथी उत्पन्न थएलुं अथवा जाणे मूर्तिमंत दुर्भाग्यज होयनी! एवुं त्हारुं तिर्यंचपणुं हवे शीरीते दूर थशे!" तिलकमंजरी एवो विलाप करे छे एटलामां सन्मित्रनी पेठे खेद दूर करनार चंद्र[illegible] देवताए ते हंसी उपर जल छांटीने पोतानी शक्तिथी तेनी पूर्ववत् [illegible]या बनावी. जाणे नवी सरस्वतीज उत्पन्न थइ के शुं! अथवा लक्ष्मी[illegible] समुद्रमांथी नीकली के शुं! एवी कुमार विगेरेने घणो हर्ष उत्पन्न क-

रनारी कन्या ते समये बहु दीपवा लागी. विकस्वर रोमराजिना बहानाथी जेमना शरीर उपर हर्षना अंकुराज उत्पन्न थया होयनी! एवी ते बन्ने व्हेनो उतावलथी एक बीजीने आलिंगन करी रही. प्रेमनी रीति एवीज छे.

पछी रत्नसार कुमारे कौतुकथी कह्युं. "हे तिलकमंजरि! अमने आ काममां वकीस अवश्य मलवुं जोइए. हे चंद्रमुखि! कहे, शुं आपवा योग्य छे? जे आपवा योग्य होय ते शीघ्र आप. धर्मनी पेठे औचित्य दान विगेरे देवामां विलंब कोण करे! औचित्यादि दान, ऋण उत्तारवुं, होड, ठरावेलो पगार लेवो, धर्म अने रोगनो तथा शत्रुनो उछेद, एटलां वानां करवां होय तो बिलकुल वखत न गालवो. क्रोधनो जुस्सो आव्यो होय, नदीना पूरमां प्रवेश करवो होय, कांइ पापकर्म करवुं होय, अजीर्ण उपर भोजन करवुं होय, तथा भयने स्थानके जवुं होय तो वखत गालवो एज श्रेष्ठ छे. अर्थात् एटलां वानां करवां होय तो आजनुं काल उपर मुलतवी राखवुं."

कुमारनां विनोद वचन सांभली तिलकमंजरीना मनमां लज्जा उत्पन्न थइ शरीरे कंप छूट्यो, परशेवो वळ्यो अने रोमराजि विकस्वर थइ, स्त्रीओनी लीला अने विलास तेणे प्रकट कर्या, तथा कामविकारथी घणी पीडाइ तो पण तेणे धैर्य पकडीने कह्युं के, "अमारा उपर सर्व प्रकारे उपकार करनार आपने हुं सर्वस्व आपवा योग्य छे एम मानुं छुं. माटे हे स्वामिन्! हुं आपने दाननुं आ एक व्हानुं आपुं छुं. एम आप नक्की समजो. एम कही हर्ष पामेली तिलकमंजरीए जाणे पोतानुं मूर्तिमंत मनज होयनी! एवो मोतीनो मनोहर हार कुमारना गलामां पहेराव्यो. इच्छा विनाना एवा कुमारे पण ते हार अतिशय आदरथी स्वीकार्यो. पोताना इष्ट माणसे आपेली वस्तु स्वीकारवा प्रेरणा करनारी प्रीतिज होय छे. हवे, तिलकमंजरीए शीघ्र पोपटनी पण कमलोवडे पूजा करी. उत्तम पुरुषोनुं साधारण वचन पण कोई स्थले मिथ्या न थाय. उचित आचरण करवामां निपुण एवा चंद्रचूडे ते समये कह्युं के, "हे कुमार! प्रथमथीज तने त्हारा भाग्ये आपेली ए बे कन्याओ हुं हमणां तने आपुं छुं. मंगल कार्योमां विघ्न घणां आवे छे, माटे तुं प्रथमथीज मनमां स्वीकारेला ए बन्ने कन्याओनुं शीघ्र पाणिग्रहण कर."

चंद्रचूड देवता एम कही वरने अने कन्याउने जाणे शोभानो समुदायज होयनी! एवा तिलकवृक्षना कुंजमां परणाववाने अर्थे हर्षथी लइ गया. चक्रेश्वरी देवीए रूप फेरवी शीघ्र त्यां जइ मूलथी ठेडा सुधी ए सर्व श्रेष्ठ वृत्तांत प्रथमथीज जाण्यो हतो. पठी ते चक्रेश्वरी वेगथी पवनने पण जीते एवा अतिशय म्होटा विमानमां घणा हर्षथी वेठी. ते विमान रत्नोनी पहोली घंटाउथी टंकार शब्द करतुं हतुं, रत्नमय शोभती घूघरीउवडे शब्द करनारी शेंकडो ध्वजाउ ते विमानने विषे फरकती हती, मनोहर माणिक्य रत्नोवडे जडेला तोरणथी तेने घणी शोभा आवी हती, नृत्यना, गीतना, अने वाजित्रना शब्दथी ते विमाननी पूतलीउ जाणे बोलतीज होयनी! एवो भास थतो हतो. पार विनानी पारिजात विगेरे पुष्पोनी मालाउ तेमां ठेकाणे ठेकाणे टंगायली हती, हार, अर्धहार विगेरेथी एक उत्तम शोभा तेने आवी हती, सुंदर चामरो तेने विषे उठलतां हतां, तेनी रचनामां सर्व प्रकारनां मणिरत्नो आवेलां होवाथी ते पोताना प्रकाशथी साक्षात् सूर्यमंमलनी पेठे निविड अंधकारने पण कापी नांखतुं हतुं. एवा विमानमां चक्रेश्वरी देवी वेठी, त्यारे वीजी तेनी वराबरीनी घणी देवीउ पोत पोताना विविध प्रकारना विमानमां वेसी तेनी साथे चालवा लागी, अने वीजा घणा देवताउ तेनी सेवामां तत्पर रह्या. आ रीते चक्रेश्वरी देवी तिलकवृक्षना कुंजमां आवी पहोची. वर तथा कन्याउ गोत्रदेवीनी पेठे तेने नम्या. त्यारे तेणे (चक्रेश्वरीए) पति पुत्रवाली वृद्ध स्त्री जेम आशिष आपे ठे, तेम वरने तथा कन्याउने आ रीते आशीष आपी. "हे वधूवरो! तमे हमेशां प्रीतिथी साथे रहो, अने चिरकाल सुख भोगवो. पुत्र पौत्रादि संततिवडे तमारो जगत्मां उत्कर्ष थाउ."

पठी उचित आचरण करवामां चतुर एवी चक्रेश्वरी देवीए पोते अग्रेसर थइ चोरी प्रमुख सर्व विवाहनी सामग्री तैयार करी. अने देवांगनाउ धवल गीतो गातां ठतां यथाविधि तेमनो विवाहोत्सव म्होटा आमंवरथी पूर्ण कर्यो. ते समये देवांगनाउए पोपटने वरना न्हाना भाइ तरीके मानीने तेना नामथी धवल गीतो गायां. म्होटा पुरुषोनी सेवतनुं फल एवुं आश्चर्यकारी थाय ठे. जेमनुं विवाहमंगल साक्षात्

चक्रेश्वरीए कह्युं, ते कन्याउंनो अने कुमारनो पुण्यनो उदय अद्भुत छे. पछी चक्रेश्वरी देवीए बीजुं सौधर्मावतंसक विमानज होयनी! एवो सर्व रत्नमय महेल त्यां बनावीने तेमने रहेवाने अर्थे आप्यो. विविध प्रकारनी क्रीडा करवानां सारां स्थानक जूदां जूदां करेलां होवाथी मनोहर देखातो, सात माल होवाथी सात द्वीपोनी सात लक्ष्मीउंनुं निवास स्थानज होयनी! एवो जोवामां आवतो, हजारो उत्कृष्ट गोखथी हजार नेत्रवालो इंद्रज होयनी! एवी शोभा धारण करतो, मननुं आकर्षण करनार एवा मत्तवारणो (गोखथी) विंध्यपर्वत सरखो देखातो, कोइ स्थले कर्केतन रत्नोना समुदाय जडेला हता तेथी विशाल गंगा नदी सरखो देखातो, कोइ स्थले ऊंची जातनां वैडूर्य रत्नो जडेलां होवाथी यमुना नदीना जल जेवो देखातो, कोइ भागमां पद्मराग रत्नो जडेलां होवाथी संध्या समय सरखो रक्तवर्ण देखातो, कोइ ठेकाणे सुवर्णनुं घडतर काम होवाथी मेरुपर्वतनी एक टुंक सरखो देखातो, कोइ ठेकाणे हरित रत्न जडेलां होवाथी लीला घासवाली भूमि सरखी मनोवेधक शोभा धारण करतो, कोइ स्थले आकाश जेवा पारदर्शक स्फटिक रत्न जडेलां होवाथी स्थल छतां आकाश छे एवी भ्रांति उत्पन्न करनारो, कोइ स्थले सूर्यकांत मणि जडेला होवाथी सूर्यकिरणना स्पर्शवडे उत्पन्न थएला अग्निने धारण करतो, कोइ स्थले चंद्रकांत मणि जडेला होवाथी चंद्रकिरणना स्पर्शवडे अमृतनी वृष्टि करनारो एवो ते महेल हतो.

पुण्यनो घणो उदय होवाथी चक्रेश्वरी देवीए जेनुं वांछित पूर्ण कह्युं एवो रत्नसार कुमार, बे स्त्रीउंनी साथे दोगुंदक देवता जेम विमानमां क्रीडा करे, तेम ते बे स्त्रीउंनी साथे महेलमां एवुं सर्वोत्कृष्ट अने सर्व प्रकारनुं विषयसुख भोगववा लाग्यो के, केटलाक तपस्वीउं पण पोतानी तपस्या वेचीने जे सुखनी वांछा करता रह्या. सर्वार्थसिद्धपणुं (सर्वार्थसिद्ध वेमाननुं सुख) मनुष्य भवमां पामवुं दुर्लभ छे, तथापि रत्नसार कुमारे ते तीर्थनी भक्तिथी, दिव्य ऋद्धिना भोगववाथी अने बे सुंदर स्त्रीउंना लाभथी चालता भवमांज सर्वार्थसिद्धपणुं मेलव्युं. गोभद्र देवताए शालिभद्रने पिताना संबंधथी संपूर्ण भोग आप्या एमां शुं आश्चर्य! पण ए घणी आश्चर्यनी वात छे के, चक्रेश्वरीनी साथे कुमारनो

माता पुत्र विगेरे कोइ जातनो संबंध नहीं छतां देवीए कुमारने वांछित जोग परिपूर्ण आप्या. अथवा पूर्व जवना प्रबल पुण्यनो उदय थए आश्चर्य ते शुं छे ! जरत चक्रवर्तीए मनुष्य जवमांज गंगा देवीनी साथे चिरकाल कामजोग नहीं जोगव्या के शुं ? एक समये चंद्रचूड देवताए चक्रेश्वरीनी आज्ञाथी कनकध्वज राजाने वधू वरनी शुजवार्तानी वधामणी आपी. घणा हर्षवालो कनकध्वज राजा पुत्रीउने जोवानी घणा कालनी उत्कंठाए तथा पुत्रीउ उपर रहेली घणी प्रीतिए शीघ्र प्रेरणा करवाने लीधे साथे सेनानो परिवार लइ नीकल्यो. थोडा दिवसमां कनकध्वज राजा अंतःपुर, मांमलिक राजाउ, मंत्रीउ, श्रेष्ठीउ विगेरे परिवार सहित तथा सेना सहित त्यां आवी पहोच्यो.

श्रेष्ठ शिष्यो जेम गुरुने नमस्कार करे छे, तेम कुमार, पोपट, कन्याउ विगेरे लोकोए शीघ्र सन्मुख आवी उतावलथी राजाने प्रणाम कर्यो. घणा कालथी माताने जोवा उत्सुक थएली बन्ने कन्याउ, वाछरडीउ पोतानी माताने जेवा प्रेमथी आवी मले छे, तेवा कही न शकाय एवा घणा प्रेमथी आवी मली. जगत्मां श्रेष्ठ एवा कुमारने तथा ते दिव्य ऋद्धिने जोइ परिवार सहित कनकध्वज राजाए ते दिवस घणो किमती मान्यो. पछी रत्नसार कुमारे कामधेनु सरखी चक्रेश्वरी देवीना प्रसादथी परिवार सहित कनकध्वज राजानी सारी पेठे परोणागत करी. कनकध्वज राजा पाछो पोतानी नगरीए जवा पहेलां उत्सुक हतो, तो पण कुमारे करेली परोणागत जोइ तेनी उत्सुकता जती रही. ठीकज छे, दिव्य ऋद्धि जोइ कोनुं मन स्थिर न थाय ? कनकध्वज राजाने तथा तेना परिवारने कुमारे करेली नवनवा प्रकारनी परोणागतनो लाज मलवाथी तथा तीर्थनी सेवा पण थती होवाथी पोताना दिवस लेखे लागे छे, एम लाग्युं.

एक समये स्वार्थना जाण एवा कनकध्वज राजाए कुमारने विनति करी के, " हे सत्पुरुष ! धन्य एवा तें जेम म्हारी आ बे कन्या कृतार्थ करी, तेम पोते आवीने अमारी नगरी पण कृतार्थ कर." एवी घणी विनति करी, अने ते कुमारे कबूल करी, त्यारे रत्नसार कुमार, कन्याउ तथा [illegible]जा परिवार साथे राजा पोतानी नगरी तरफ [illegible]ल्यो. ते समये विमानमां बेसी साथे चालनार चक्रेश्वरी, चंद्रचूड विगेरे देवताउए जूमिने

व्यापनारी सेनानी स्पर्धाथीज के शुं ! पोते आकाश व्यापी नांख्युं. सूर्य-नां किरण ज्यां प्रवेश करी शकतां नथी एवी भूमि जेम ताप पामती नथी, तेम उपर विमान चालतां होवाथी ए सर्वेए जाणे माथे एक छत्रज धारण कर्युं होयनी ! तेम कोइने पण ताप लाग्यो नही. कनकध्वज राजा कुमारनी साथे अनुक्रमे नगरीना समीप भागमां आव्यो, त्यारे वधूवरोने जोवा माटे उत्सुक थएला नगरवासी लोकोने घणो हर्ष थयो. पछी कनकध्वज राजाए शक्तिथी अने नीतिथी जेम उत्साह शोभे छे, तेम बे प्रिय स्त्रीथी शोभता रत्नसार कुमारनो घणा उत्सवथी पोतानी नगरीमां प्रवेश कराव्यो. ते नगरी ज्यां त्यां केसरना छंटकाव करेला हो-वाथी तरुण स्त्री सरखी शोभती, ढींचण सुधी फूल पाथरेलां होवाथी तीर्थंकरनी समवसरण भूमि सरखी देखाती, उछलती ध्वजा रूप भुजाथी जाणे हर्षवडे नाचतीज होयनी ! एवी देखाती, ध्वजानी घूघरीउना मधुर स्वरथी जाणे गीत गाती होयनी ! एवी देखाती हती. तथा ते न-गरीनी देदीप्यमान तोरणनी पंक्ति जगत्नी लक्ष्मीनुं क्रीडा स्थानज हो-यनी ! एवी हती. त्यांना माणसो ऊंचा मांचा उपर बेसी मधुर गीतो गाता हता. पति पुत्रवाली स्त्रीउना हसतां मुखोथी पद्मसरोवरनी शोभा ते नगरीने आवी हती. तथा स्त्रीउनां कमलपत्र सरखां नेत्रोथी नील कमलना वन सरखी ते नगरी देखाती हती.

एवी नगरीमां प्रवेश थया पछी राजाए माननीक पुरुषोमां श्रेष्ठ एवा कुमारने हर्षथी अनेक जातना अश्व, दास, दासीउ, धन विगेरे घणी वस्तु आपी. रीत भातना जाण पुरुषोनी एवीज रीत होय छे. पछी जेने विलास प्रिय छे, एवो रत्नसार कुमार पुण्यना उदयथी ससराए आपेला महेलमां बीजा राजानी पेठे बे स्त्रीउनी साथे कामविलास भोगववा लाग्यो. सोनाना पांजरामां रहेलो पोपट घणो कौतुकी होवाथी व्यासनी पेठे कुमारनी साथे हमेशां समस्यापूर्ति, आख्यायिका, प्रहेलिका विगेरे विनोदना प्रकार करतो हतो.त्यां रहेला कुमारे देदीप्यमान श्रेष्ठ लक्ष्मीनी प्राप्ति होवाथी जाणे माणस कायाथीज स्वर्गे गयो होयनी ! तेम पू-नी कोइ पण वात संभारी नहीं. एवा सुखमां कुमारे एक वर्ष एक क्ष-नी पेठे गाल्युं. तेवामां देवयोगथी जे वात थइ ते कहुं छुं.

एक वखत हलका लोकोने हर्ष आपनारी रात्रिने समये कुमार पोपटनी साथे घणी वार सुधी वार्तालाप रूप अमृतपान करी रत्नजडित श्रेष्ठ शय्यागृहमां बिछाना उपर सूतो हतो, अने निद्रा पण पाम्यो. अंधकारथी सर्वे लोकोनी दृष्टिने दुःख देनारो मध्य रात्रिनो समय थयो. त्यारे सर्वे पहोरायत लोको पण निद्रावश थया. एटलामां दिव्य आकार धारण करनारो, देदीप्यमान अने मूल्यवान शृंगारथी शोभतो, चोर गतिए चालनारो अने म्यानमांथी बहार काढेली तरवार हाथमां धारण करनारो एवो कोइक क्रोधी पुरुष लोकोनां नेत्रोनी पेठे महेलनां सर्वे द्वार चारे तरफथी बंध थयां हतां पण कोण जाणे क्यांयथी त्यां आवी पहोच्यो! ते पुरुष गुप्त रीते शय्यागृहमां पेठो, तो पण दैव अनुकूल होवाथी कुमार शीघ्र जाग्यो. ठीकज छे, सत्पुरुषोनी निद्रा स्वल्प तथा शीघ्र जागृत थाय एवी होय छे. "आ कोण छे? अने शा माटे अने शी रीते शय्यागृहमां पेठो"? एवा विचार कुमारना मनमां आवे छे, एटलामां क्रोधथी कोइने न गणे एवा ते पुरुषे उच्च स्वरे कह्युं के, "अरे कुमार! जो तुं शूरो होय तो संग्राम करवा तैयार था. सिंह जेम धूतारा शियालियाना खोटा पराक्रमने सहन न करे, तेम हुं ह्हारा जेवा एक वणिकना खोटा फेलायला पराक्रमने सहन करुं के शुं!" एम बोलतां बोलतांज ते पुरुष पोपटनुं सुंदर पांजरुं [illegible]डी उतावलथी चालवा मांड्यो. कपटी लोकोना कपट आगल अक्कल काम करती नथी. हशे, कुमार पण मनमां रोषनो आवेश आव्याथी, बिलमांथी जेम सर्प बहार काढवो, तेम म्यानमांथी खड्ग बहार काढीने ते पुरुष पाछल दोड्यो. ते पुरुष आगल अने कुमार पाछल ए रीते उतावला चालता अने एक बीजाने जोता एवा ते बन्ने जणा वच्चे आवेला कठण प्रदेश, घर विगेरे वस्तुने सहज उल्लंघन करता चाल्या.

दुष्ट जोगीओ जेम मुसाफरने आडे मार्गे लइ जाय छे, तेम ते दिव्य पुरुषना तेजना अनुसारथी तेनी पाछल जनारा कुमारने ते पुरुष घणोज [illegible] क्यांय लइ गयो. पछी कोइ पण रीते ते दावाग्नि सरखो पुरुष कुमार[illegible] मिल्यो. कुमार क्रोधथी शीघ्र चोरनी पेठे तेने जीवतो पकडवा लाग्यो एटलामां ते चोर पुरुष, कुमारना जोतां छतांज गरुड पक्षीनी पेठे आ-

काशमां उडी गयो! कुमारे आकाशमां गमन करनार ते पुरुषने केटले-क दूर सुधी जोयो. ते उपरांत ते अदृश्य थयो. कुमारना भयथी नासी गयो के शुं? कोण जाणे! पछी कुमार आश्चर्यथी मनमां विचारे छे के, "ए कोइ नक्की म्हारो वैरी छे. कोण जाणे विद्याधर, देव के दानव हशे! जे कोइ हशे ते हशे. ए शुं म्हारुं नुकशान करनारो हतो? पण म्हारुं पोपट रूपी रत्न हरण करवाथी ए आज सुधी म्हारो शत्रु हतो, ते हवे चोर पण थयो. हाय हाय! जाण पुरुषोनी पंक्तिमां अग्रेसर, धीर, शूर, एवा हे शुक! प्रियमित्र एवा त्हारा विना मने हवे सुभाषित संभला-वी कानने सुख कोण आपशे! अने हे धीर शिरोमणे! मने माठी अ-वस्थामां त्हारा विना बीजो कोण सहाय्य आपशे!"

एवो क्षणमात्र मनमां खेद करीने पाछो कुमार विचार करवा लाग्यो के, "विष भक्षण करवा जेवो आ खेद करवाथी शुं सारुं परिणाम नीप-जवानुं? नाश पामेली वस्तुनी प्राप्ति कदाच थाय तो ते योग्य उपायनी योजनाथीज थाय. उपायनी योजना पण चित्तनी स्थिरता होय तोज सफल थाय छे, नहीं तो थती नथी. मंत्र विगेरे पण चित्तनी स्थिरता विना कोइ काले पण सिद्ध थता नथी. माटे हुं हवे एवो निर्धार करुं छुं के, "म्हारो पोपट मने मळ्या विना हुं पाछो वळुं नहीं." पोताना कर्तव्य-नो जाण रत्नसार कुमार एवो निश्चय करी पोपटनी शोधमां भमवा लाग्यो. चोर जे दिशाए आकाशमां गयो, ते दिशाए थाक विना घणे दूर सुधी कुमार गयो, परंतु चोरनो कांइ पण पत्तो लाग्यो नहीं. ठीकज छे, आका-शमार्गे गएलानो पत्तो जमीन उपर क्यांथी लागे? हशे, तथापि "कोइ पण ठेकाणे कोइ रीते पोपटनो तपास लागशे" मनमां एवी आशा राखी कुमारे तपास करवामां कंटालो नहीं कर्यो. सत्पुरुषोनी पोताना आश्रित-ने विषे केवी लागणी होय छे? पोपटे मुसाफरीमां साथे रही अवसरने उचित मधुर सुभाषित कही कुमारने माथे जे ऋण चढाव्युं हतुं, ते ऋण पोपटनो तपास करतां अनेक क्लेश सहन करनार कुमारे उतारी नांख्युं. कुमारे आ रीते पोपटनी शोधमां भमतां एक आखो दिवस गाळ्यो.

बीजे दिवसे आगळ स्वर्ग समान एक नगर तेना ओवामां आव्युं. ते नगर आकाश सुधी उंचा स्फटिकमय देदीप्यमान कोटवडे चारे

तरफथी वीटायलुं हतुं, तेनी प्रत्येक पोलने विषे माणिक्य रत्नना दरवाजा हता, रत्नजडित म्होटा महेलोना समुदायोथी ते नगर रोहण पर्वतनी बराबरी करतुं हतुं, महेल उपर हजारो सफेद ध्वजाउ फरकती हती, तेथी ते सहस्रमुखी गंगा नदी सरखुं देखातुं हतुं. भ्रमर जेम कमलनी सुगंधीथी खेंचाय छे, तेम नगरनी विशेष शोभाथी खेंचायलो रत्नसार कुमार तेनी पासे आव्यो. बावना चंदनना बारणां होवाथी जेनी सुगंधी आसपास फेलाइ रही छे एवा तथा जगत्नी लक्ष्मीनुं जाणे मुखज होयनी ! एवा गोपुरद्वारमां कुमार प्रवेश करवा लाग्यो. एटलामां द्वारपालिकानी पेठे कोट उपर बेठेली एवी सुंदर मेनाए कुमारने अंदर प्रवेश करतां घणोज वार्यो. कुमारने एथी घणुं आश्चर्य लाग्युं. तेणे उच्च स्वरथी पूछ्युं के, “हे सुंदर सारिके! तुं शा माटे मने वारे छे?” मेनाए कह्युं. “ हे महापंडित ! त्हारा हितने अर्थेज वारुं छुं. जो त्हारे जीववानी इछा होय तो आ नगरनी अंदर प्रवेश न कर. तुं एम न समज के, ए मेना वृथा मने वारे छे. अमे जातनी तो पक्षी छीए, तथापि पक्षी जातिमां उत्तमपणुं होतुंज नथी के शुं ! उत्तम जीवो हेतु विना एक वचन पण बोलता नथी. हवे तने हुं वारुं छुं, तेनो हेतु जाणवानी इछा होय तो सांभलः—

आ रत्नपुर नगरमां पराक्रमथी अने प्रभुताथी प्रतिपुरंदरज (बीजो इंद्रज) होयनी ! एवो पुरंदर नामे राजा पूर्वे थयो. कोइथी न पकडाय एवो होवाथी जाणे नगरनुं एक मूर्तिमंत दुर्भाग्यज होयनी ! एवो कोइक चोर जात जातना वेष करीने आखा शेहेरमां चोरीउ करतो हतो. ते मन मानतां विचित्र प्रकारनां खातर पाडतो हतो, अने धननां भरेलां पार विनानां पात्रो उपाडी जतो हतो. कांठानां वृक्षो जेम नदीना महा पुरने रोकी शकतां नथी, तेम तलार तथा बीजा रखवाल विगेरे म्होटा सुभटो तेने अटकावी शक्या नहि. एक दिवसे राजा सभामां बेठो हतो एटलामां नगरवासी लोकोए आवी प्रणाम करी चोरनो उपद्रव सारी पेठे राजाने काने नांख्यो. तेथी राजाने रोष आव्यो, तेनां नेत्र रातां थयां, [illegible] तेज समये तेणे मुख्य तलारने बोलावी घणो ठपको दीधो. तलारे [illegible]द्युं. “ हे स्वामिन् ! असाध्य व्याधि आगल जेम कोइ उपाय चालतो नथी, तेम म्हारो अथवा म्हारा हाथ नीचेना अमलदारोनो ते चिलंदर

चोर आगल कोइ पण उपाय चालतो नथी. माटे आप उचित लागे ते करो." पछी म्होटो पराक्रमी अने यशस्वी पुरंदर राजा पोते रात्रिए गुप्त रीते चोरनी खोल करवा लाग्यो.

एक समये राजाए कोइ ठेकाणे खात्र दइ पाछा जतां ते चोरने चोरीना माल सुद्धां जोयो. ठीकज छे, प्रमाद मूकीने प्रयत्न करनारा पुरुषो शुं न करी शके ! धूतारो बगलो जेम माछली पाछल छानोमानो जाय छे, तेम राजा गुप्त रीते ते वातनो बराबर निर्णय करवाने अर्थे तथा तेनुं स्थानक पण जाणवाने अर्थे तेनी पाछल जवा मांड्यो. ते धूर्त चोरे पूंठे लागेला राजाने कोइ पण रीते शीघ्र जाण्यो. दैव अनुकूल होय तो शुं न थाय ! धीठा अने तरतबुद्धि एवा ते चोरे क्षणमात्रमां राजानी दृष्टि चूकवीने एक मठमां प्रवेश कर्यो. ते मठमां रूडी तपस्या करनार कुमुद नामे एक श्रेष्ठ तापस रहेतो हतो. ते महा शठ चोर तापस निद्रामां हतो तेनो लाभ लइ पोताना जीवने भारभूत थएलो चोरीनो माल त्यां मूकी क्यांय नाशी गयो. खात्रपाडु चोरनी शोध खोल करनार राजा आमतेम तेने खोलतो मठमां पेठो. एटले त्यां चोरीना माल सहित तापस तेना जोवामां आव्यो. राजाए क्रोधथी तापसने कह्युं. "दुष्ट अने चोर एवा हे दंभचर्मधारि तापस ! चोरी करी हमणांज तुं कपटथी सूइ रह्यो छे ! खोटी निद्रा लेनार तने हुं हमणां दीर्घ निद्रा(मरण) आपीश."

राजानां वज्रपात सरखां कठोर वचनथी तापस भयभीत थयो, गभरायो अने जागृत थयो हतो, तो पण उत्तर दइ शक्यो नहीं. निर्दय राजाए सुभटो पासे बंधावीने तेने सवारमां शूलीए चढाववानो हुकम कर्यो. अरेरे ! अविचारी कृत्यने धिक्कार थाओ ! ! ! तापसे कह्युं. "हाय हाय ! हे आर्य पुरुषो ! हुं चोरी कर्या विना तपास न करवाने लीधे मार्यो जउं छुं." तापसनुं ए कहेवुं सत्य हतुं, तथापि ते समये अधिक धिक्कारने पात्र थयुं. ज्यारे दैव प्रतिकूल थाय, त्यारे अनुकूल कोण रहे ? जुओ, राहु चंद्रमाने एकलो जोइ तेनो ग्रास करे छे, त्यारे तेना साहाय्यमां कोइ पण आवतुं नथी. पछी यमना विकाल दूत सरखा ते सुभटोए ते तापसने मुंडावी, उपर चढावी तथा बीजी पण घणी विटंबना करी प्राणघातक उपर चढाव्यो. अरेरे ! पूर्वभवे करेलां माठां कर्मोनुं परिणाम केवुं भयं

कर आवे छे!! तापस स्वजावथी शांत हतो, तो पण तेने ते समये घणो क्रोध आव्यो. जल स्वजावथी शीतल छे, तो पण तेने तपावीए तो ते घणुंज उष्ण न थाय के शुं? तापस तत्काल मरण पामीने राक्षस योनिमां गयो. मरण समये तेवी अवस्थामां (रौद्रध्यानमां) रहेनारा जीवोने तेवीज (व्यंतरनी) गति प्राप्त थाय छे. हीन योनिमां उत्पन्न थएला ते दुष्ट राक्षसे रोषथी क्षणमात्रमां एकला राजाने मारी नांख्यो. अरेरे! अणविचार्युं कार्य करवाथी केवुं मातुं परिणाम आवे छे!! पछी राक्षसे नगरवासी सर्वे लोकोने बहार काढी मूक्या. राजाना अविचारी कृत्यथी प्रजाउ पण पीडाय छे. ते राक्षस हजी पण जे कोइ नगरनी अंदर प्रवेश करे छे, तेने क्षणमात्रमां हणे छे. अथवा अंतःपुरमां[1] प्रवेश करनारनी कोण क्षमा करे? माटे हे वीरपुरुष! त्हारुं हित इच्छनारी हुं तने यमना मुख सरखी ए नगरीमां प्रवेश करतां वारुं छुं."

रत्नसार कुमारने मेनानुं एवुं हितकारी वचन सांजली अने तेनी वाक्चातुरी जोइ आश्चर्य लाग्युं. परंतु राक्षसथी ते लेशमात्र पण डर्यो नहीं. विवेकी पुरुषे कोइ कार्य करतां उत्सुक, कायर तथा आलसु न थवुं. एम छतां कुमार ते नगरनी अंदर प्रवेश करवा घणोज उत्सुक थयो. पछी, कोइनो डर न राखनारो शूरवीर कुमार राक्षसनुं पराक्रम जोवाना कौतुकथी जेम संग्रामजूमिमां उतरवुं, तेम शीघ्र ते नगरीमां पेठो. आगल जतां कुमारे जोयुं तो, कोइ ठेकाणे मलय पर्वत सरखा चंदन काष्ठना ढगला पड्या हता; युगलियाने जोइए तेवां पात्र आपनार नृंगांग कल्पवृक्षनी पेठे, कोइ ठेकाणे सुवर्णना, रूपाना तथा बीजा पात्रना ढगला पड्या हता; खेतरना खलामां जेम धान्यना ढगला पडेला होय छे, तेम त्यां कोइ ठेकाणे कपूर साल प्रमुख धान्यना ढगला पडेला हता; कोइ ठेकाणे सार्थना निवास स्थलनी पेठे सोपारी प्रमुख पार विनानां करियाणां पड्यां हतां; सरोवर जेम सरस जलवालुं होय छे, तेम कोइ ठेकाणे पर–मोदक (सरस लाडवावाली) एवी कंदोइनी दूकानोनी शेरीयो हती; कोइ ठेकाणे सितांशुक (सफेद किरणवाला) चंद्रमानी पेठे सितांशुक (सफेद कपडांवाली) कापडियानी दुकानो हती; कोइ ठे-

१ राणीयोने रहेवानी जग्या.

काणे घनसारवाला (सोना रूपा प्रमुख श्रेष्ठ वस्तुवाला) निधिनी पेठे घनसारवाली (कपूर प्रमुख सुगंधी वस्तुवाली) सुगंधीनी डुकानो हती. कोइ ठेकाणे हिमवंत पर्वतनी पेठे जातजातनी औषधीनो संग्रह राखनारी गांधीनी डुकानो हती; अनव्य जीवोनी धर्मक्रिया जेम भाव-विनानी होय छे, तेम कोइ ठेकाणे भाव विनानी अक्कलनी डुकानो हती; सिद्धांतनां पुस्तक जेम सुवर्णथी (सारा दस्कतथी) भरेलां होय छे, तेम कोइ ठेकाणे सुवर्णथी (सोनाथी) भरेली सराफोनी डुकानो हती; मुक्ति-पद जेम अनंत मुक्ताढ्य (अनंता सिद्धोथी शोभतुं) छे, तेम कोइ ठेकाणे अनंत मुक्ताढ्य (पार विनाना मोतीथी शोभती) एवी मोतीनी डुकानो हती; वनो जेम विद्रुमपूर्ण (सारा वृक्षथी व्याप्त) होय छे, तेम कोइ ठेकाणे विद्रुमपूर्ण (परवालाथी व्याप्त) एवी परवालानी डुकानो हती; कोइ ठेकाणे रोहण पर्वतनी पेठे उत्तम रत्नवाली झव्हेरातनी डुकानो हती; कोइ ठेकाणे आकाशनी पेठे देवताधिष्ठित एवा कुत्रिकापण हता; सुतेला अथवा प्रमादी पुरुषनुं चित्त जेम शून्य देखाय छे, तेम ते नग-रीमां सर्व ठेकाणे शून्यता देखाती हती; पण विष्णु ज्यां जाय, त्यां जेम तेनी साथे लक्ष्मी होय छे, तेम त्यां सर्व ठेकाणे घणी लक्ष्मी देखाती हती.

बुद्धिशाली रत्नसार कुमार सर्व रत्नमय ते नगरीने अनुक्रमे जोतो छ-तो, इंद्र जेम पोताना विमानमां जाय, तेम राजमहेलमां गयो. अनुक्रमे गजशाला, अश्वशाला, शस्त्रशाला विगेरेने उल्लंघन करतो कुमार चक्र-वर्त्तीनी पेठे चंद्रशालाए (छेल्ले मजले) गयो. पछी तेणे त्यां एक इंद्रनी शय्या सरखी घणीज मनोहर रत्नजडित शय्या दीठी. इंद्र सरखो साहसी अने भय रहित एवो कुमार घणी निद्रा आवती होवाथी तथा थाक दूर करवाने अर्थे ते शय्या उपर पोताना घरनी पेठे हर्षवडे सूइ रह्यो. ए-टलामां राक्षस माणसना पगनी हालचाल जाणी क्रोध पाम्यो, अने म्होटो व्याध जेम सिंहनी पाछल जाय, तेम कुमारनी पासे आव्यो. अने कुमार सुखे सूतो छे एम जोइ तेणे मनमां विचार्युं के, "जे वात बीजो कोई मनमां पण आणी न शके, ते वात एणे सहज लीलाथी [illegible] री. धिठाइनां काम कांइ विचित्र प्रकारनां होय छे. आ म्हारा वैरीने हवे कया मारथी मारुं ? जेम नखथी फल तोडे छे, तेम एनुं मस्तक न-

खथी तोडुं के केम ? अथवा एने गदावडे एकदम चूर्ण करी नांखुं ! किंवा ठरीवडे चीजडानी पेठे एना कटका करी नांखुं ! अथवा वलता नेत्रथी नीकलेला अग्निथी शंकरे जेम कामदेवने बाली नांख्यो, तेम एने बाली नांखुं ! किंवा आकाशमां जेम दडो फेंके ठे, तेम एने ऊंचो फेंकी दउं के शुं! अथवा महेलमां सूतां ठतांज एने उपाडी स्वयंभूरमण समुद्रमां नांखी देउं! किंवा एने सूतेलानेज अजगरनी पेठे गली जउं ! अथवा अहिं आवीने सूतेला पुरुषने हुं शी रीते मारुं ? शत्रु पण घेर आवे तो तेनी परोणागत करवीज उचित ठे. कह्युं ठे के– सत्पुरुषो आपणे घेर आवेला शत्रुनी पण परोणागत करे ठे. शुक्र गुरुनो शत्रु ठे, अने मीनराशि ए गुरुनुं स्वगृह कहेवाय ठे, एम ठतां पण शुक्र ज्यारे मीनराशिए आवे त्यारे गुरु तेने उच्च स्थान आपे ठे. माटे ए पुरुष जागृत थाय त्यां सुधी पोताना नूतोनां टोलांने बोलावुं. पठी जे उचित लागशे ते करीश."

राक्षस एम विचार करीने गयो, अने पायदलनो उपरी जेम तेने लइ आवे, तेम घणां नूतोनां टोलांने ते तेडी लाव्यो. तो पण कन्यानो पिता जेम कन्यादान करी वगर धास्तिए सूइ रहे ठे, तेम ते पुरुष पूर्वनी पेठेज सूतो हतो, तेने जोइ राक्षसे तिरस्कारथी कह्युं. "अरे अमर्याद ! मूढ! वेशरम ! निडर ! तुं म्हारा महेलमांथी शीघ्र निकल ! नहीं तो म्हारी साथे संग्राम कर." राक्षसनां एवा तिरस्कार वचनथी अने नूतोना किलकिल ध्वनिथी कुमारनी निद्रा उडी गइ. पठी कुमारे सुस्तीमां ठतांज कह्युं के, "अरे राक्षसराज ! जेम नोजन करतां माणसना नोजनमां अंतराय करवो, तेम सुखे सुतेला म्हारा जेवा एक परदेशी माणसनी निद्रामां तें केम नंग कस्यो? १ धर्मनी निंदा करनारो, २ पंक्तिनो नेद करनारो, ३ वगर कारणे निद्रानो ठेद करनारो, ४ चालती कथामां अंतराय करनारो अने ५ वगर कारणे रसोइ करनारो ए पांचे पुरुषो अतिशय पातकी ठे. माटे पाठी मने शीघ्र निद्रा आवे ते सारु म्हारा पगनां तलियां ताजा घृतना मिश्रणवाला शीतल जलथी मसल." कुमारनां एवां वचन सांनली राक्षसे मनमां विचास्युं के, "आ पुरुषनुं चरित्र जगत् करतां कांइ जूदा प्रकारनुं देखाय ठे ! एना चरित्रथी इंद्रनुं हृदय थरथर ध्रुजे, तो पठी वीजा साधारण जीवोनी शी वात ! घणी आश्चर्यनी वात

छे के, ए म्हारी पासेथी पोताना पगनां तलियां मसलवानी धारणा राखे छे ! ए वात सिंह उपर असवारी करीने जवा माफक छे. एनुं निडरपणुं कांइ अजब प्रकारनुं छे एमां शक नथी. एनुं केवुं जबरुं साहसिकपणुं ! केवुं जबरुं पराक्रम ! केवी धीठाइ ! अने केवुं निडरपणुं ! अथवा घणो विचार करवामां शुं लाभ छे? संपूर्ण जगत्‌ने शिरोमणि समान एवो सत्पुरुष आज म्हारो अतिथि थयो छे, माटे एना कह्या प्रमाणे हुं एक वार करुं."

एम चिंतवी राक्षसे कुमारना पगनां तलियां पोताना कोमल हाथे घृत सहित शीतल जलवडे क्षणमात्र मसळ्यां. कोइ काले जोवाय, संभलाय के कल्पना पण कराय नहीं, तेज पुण्यशाली पुरुषोने सहजमां मली आवे छे. पुण्यनी लीला कांइ जूदा प्रकारनी छे ! "राक्षस चाकरनी पेठे पोतानां पगनां तलियां थाक विना मसले छे" एम जोइ कुमारे शीघ्र उठीने प्रीतिथी राक्षसने कह्युं के, "हे राक्षसराज ! तुं म्होटो सहनशील छे, माटे जे कांइ मनुष्यमात्र अने अजाण एवा में करेला अपमाननी क्षमा कर. हे राक्षसराज ! त्हारी भक्ति जोइ हुं मनमां घणो प्रसन्न थयो. माटे तुं वर माग. त्हारुं कांइ कष्टसाध्य कार्य हशे ते पण हुं क्षणमात्रमां करीश एमां शक नथी." कुमारनां एवां वचनथी आश्चर्य पामेलो राक्षस मनमां विचारवा लाग्यो के, "अरे ! आ तो विपरीत वात थइ ! हुं देवता छतां म्हारा उपर ए माणस प्राणी प्रसन्न थयो ! म्हाराथी न बनी शके एवुं कष्टसाध्य ए सहजमां साधवा इच्छे छे ! घणी आश्चर्यनी वात छे के, नवाणनुं जल कूवामां प्रवेश करवा इच्छे छे ! आज कल्पवृक्ष पोतानी सेवा करनार पासे पोतानुं वांछित मेलववा इच्छे छे ! आज सूर्य पण प्रकाशने अर्थे बीजा कोइनी प्रार्थना करवा लाग्यो ! हुं श्रेष्ठ देवता छुं. मने ए जे कांइ मानवी शुं आपवानो हतो ! तथा म्हारा जेवा देवताने मानवी पासे मागवा जेवुं ते शुं होय ! तो पण कांइक मागुं." मनमां एम विचारी राक्षसे उच्च स्वरथी प्रकटपणे कह्युं के, "जे बीजानुं वांछित आपे, एवो पुरुष त्रैलोक्यमां पण दुर्लभ छे. तेथी हुं मागवानी इच्छा छतां पण शी रीते मागुं ?" "हुं मागुं" एवो विचार मनमां आवतांज मनमांना सर्वे सद्गुणो अने "मने आपो" एवुं वचन मुखमांथी काढतांज शरीरमांना सर्वे सद्गुणो कोण जाणे क्यांथीज के शुं ! जता रहे छे.

बन्ने प्रकारना मार्गणो (बाण अने याचक) वीजाने पीडा करनारा तो खराज; पण तेमां आश्चर्य ए छे के, पहेलो शरीरमां पेसे त्यारेज पीडा करे छे, अने बीजो तो जोतां वारज पीडा उपजावे छे. बीजी वस्तु करतां धूल हलकी, धूल करतां तृण हलकुं, तृण करतां कपास (रु)हलकुं, कपास करतां पवन हलको, पवन करतां याचक हलको अने याचक करतां याचकने ठगनारो हलको छे. कह्युं छे के– हे माता ! बीजा पासे मागवा जाय एवा पुत्रने तुं जणीश नहीं. तथा कोइ मागवा आवे तो तेनो आशा भंग करनार एवा पुत्रने तो गर्भमां पण धारण न कर. लोकनो आधार, उदार एवा हे रत्नसार कुमार ! मारी म्हारी मागणी जो फोकट न जाय एम होय तो हुं कांइक त्हारी पासे मागुं."

रत्नसारे कह्युं. "अरे राक्षसराज ! मनथी, वचनथी, कायाथी, धनथी, पराक्रमथी, उद्यमथी अथवा जीवनो भोग आपवाथी पण त्हारुं कार्य सधाय एवुं होय ते हुं अवश्य करीश." ते सांभली राक्षसे आदरथी कह्युं. "हे भाग्यशालि श्रेष्ठिपुत्र ! एम होय तो तुं आ नगरीनो राजा था. हे कुमार ! त्हारामां सर्वे सद्गुणो उत्कर्षथी रह्या छे एम जोइ हुं तने हर्षथी आ समृद्ध राज्य आपुं छुं. ते तुं पोतानी मरजी माफक भोगव. हुं त्हारे वश थएलो छुं, माटे हमेशां त्हारी पासे चाकर जेवो थइने रहीश, अने दिव्य ऋद्धि, दिव्यभोग, सेन्य परिवार तथा वीजी जे वस्तु जोइए ते आपीश. मनमां शत्रुता राखनारा सर्वे राजाउने में जडमूलथी उखेडी नांख्या छे, माटे बीजा अग्नि तो जलथी ठलवाय छे, पण त्हारो प्रताप रूप नवो अग्नि शत्रुनी स्त्रीना आंसुना जलथी वृद्धि पामो. हे कुमारराज ! म्हारा तथा वीजा देवताना सहाय्यथी संपूर्ण जगतुने विषे त्हारुं इंद्रनी पेठे एकछत्रराज्य थाउ. लक्ष्मीथी इंद्रनी बरावरी करनारो तुं आ लोकमां साम्राज्य भोगवतां छतां, देवांगनाउ पण स्वर्गमां त्हारी कीर्तिनां गीत गाती रहो."

हवे रत्नसार कुमार मनमां विचार करवा लाग्यो के, "ए राक्षस म्हारा पुण्यना उदयथी मने राज्य आपे छे. पूर्वे में तो साधु मुनिराजनी आगल परिग्रह परिमाण नामे पांचमुं अणुव्रत लीधुं, त्यारे राज्यना ग्रहणनो नियम कर्यो छे; अने हमणां में ए राक्षसनी आगल पोते कबूल कर्युं छे के. "जे तुं

कहीश, ते हुं करीश." ए म्होटुं संकट आवी पड्युं! एक तरफ खाडो अने बीजी तरफ धाड, एक तरफ वाघ अने बीजी तरफ पर्वतनो ऊंडो खाडो, एक तरफ पारधी अने बीजी तरफ पाश (फांसो) एवी कहेवतो प्रमाणे हाल म्हारी अवस्था थइ छे. पोताना व्रतने वलगी रहीश तो राक्षसनी मागणी फोकट जशे, अने राक्षसनी मागणी स्वीकारीश तो स्वीकारेला व्रतनो भंग थशे. हाय हाय! अरे रत्नसार! तुं घणा संकटमां पड्यो!! अथवा बीजो गमे तेवी मागणी करे तो कोइ पण उत्तम पुरुष, जेथी पोताना व्रतनो भंग न थाय, तेज वात कबूल करशे. कारण के, पोताना व्रतनो भंग थाय, त्यारे बाकी शुं रह्युं! जेथी धर्मने बाध आवे एवी सरलता शा कामनी? जेथी कान तूटी जाय, एवुं सुवर्ण होय तो पण ते शा कामनुं? ज्यां सुधी दांत पडवानी वात बनवानो संभव नथी, त्यां सुधीज विचक्षण पुरुषे कपूर भक्षण करवो. विचक्षण पुरुषोए सरलता, शरम, लोभ विगेरे गुणो शरीर माफक बाह्य जाणवा; अने स्वीकारेलुं व्रत पोताना जीव सरखुं जाणवुं. तुंबनो नाश थए आरानुं शुं प्रयोजन? राजानो नाश थए सुभटोनुं शुं प्रयोजन! मूल बली गए विस्तारनुं शुं प्रयोजन? पुण्यनो क्षय थए औषधनुं शुं प्रयोजन? चित्त शून्य थए शास्त्रोनुं शुं प्रयोजन? हाथ कपाइ गए शस्त्रोनुं शुं प्रयोजन? तेमज पोतानुं स्वीकारेलुं व्रत खंडित थए दिव्य ऐश्वर्य,सुख विगेरेनुं शुं प्रयोजन?"

रत्नसार कुमारे एवो विचार करी राक्षसने परम आदरथी तेजदार अने सारभूत वचन कह्युं. ते आ रीतेः—" हे राक्षसराज! तें कह्युं ते उचित छे, पण पूर्वे गुरु पासे में नियम स्वीकार्यो छे के, घणा पापोनुं स्थानक एवुं राज्य म्हारे न स्वीकारवुं. यम अने नियम ए बन्ने विराध्या होय तो तीव्र दुःख आपे छे. तेमां यम तो आयुष्यने अंतेज दुःखदायी छे पण नियम जन्मथी मांडीने हमेशां दुःखदायी छे. माटे हे सत्पुरुष! म्हारा नियमने बिलकुल भंग न लागे एवुं गमे ते कष्टसाध्य कार्य मने कहे, हुं ते शीघ्र करुं." पछी राक्षसे क्रोधथी कह्युं. "अरे! फोकट केम बकबक करे छे? पहेली मागणी निष्फल गुमावी हवे म्हारी पासे बीजी मागणी करावे छे! अरे पापी! जेने अर्थे संग्राम प्रमुख पापकर्म करवुं पडे ते राज्यनो त्याग करवो उचित छे, पण देवोए आपेला राज्यमां पाप ते क्यां-

थी होय ? अरे मूढ ! हुं समृद्ध राज्य देतां छतां तुं लेवा आलस करे छे ? अरे ! सुगंधी घृत पातां छतां खाली " बू-बू " एवो शब्द करे छे. अरे मूढ ! तुं घणा मिजासथी म्हारा महेलमां सुखे गाढ निद्रामां सूतो रह्यो ! अने म्हारी पासेथी पोताना पगनां तलियां पण मसलाव्यां ! ! हे मरणने कांठे आवेला ! म्हारुं कह्युं वचन हितकारि छतां तुं मानतो नथी, तो हवे म्हारा फलदायी क्रोधनां केवां कडवां फल छे ? ते जो. "

एम कही राक्षस, गीधपक्षी जेम निर्भयपणे मांसनो कटको उपाडीने जाय, तेम कुमारने शीघ्र अपहरीने आकाशमां उडी गयो. पछी क्रोधथी कोइने न गणे एवा राक्षसे पोताना होठ भुजावता शीघ्र पोताने संसा रसमुद्रमां नांखवानी पेठे कुमारने घोर समुद्रमां नांख्यो. ते समये कुमार, आकाशमांथी शीघ्र अपार समुद्रमां जंगम मैनाक पर्वतनी पेठे पड्यो. त्यारे वज्रपात जेवो भयंकर शब्द थयो. जाणे कौतुकथीज के शुं ! पातालमां जइ पाछो ते जल उपर आव्यो. जलनो स्वभावज एवो छे. पछी " जड (जल)मय समुद्रमां अजड (जाण) कुमार शी रीते रही शके ? एम विचारीनेज के शुं ! राक्षसे पोताने हाथे कुमारने समुद्रमांथी काढ्यो, अने कह्युं के, " कदाग्रहनुं घर अने विवेक शून्य एवा हे कुमार ! तुं केम फोकट मरी जाय छे ! राज्यलक्ष्मीनो केम अंगीकार नथी करतो ! अरे निंद्य ! हुं देवता छतां में त्हारुं निंद्य वचन कबूल कर्युं, अने तुं जे कांइ मानवी छतां म्हारुं हितकारि वचन पण मानतो नथी ! अरे ! तुं म्हारुं वचन हजी शीघ्र कबूल कर. नहीं तो धोबी जेम वस्त्रने, तेम तने पछर उपर वारंवार पछाडी पछाडीने यमने घेर मोकली दइश, एमां संशय नथी. देवतानो कोप व्यर्थ जाय नहीं, अने तेमां पण राक्षसनो तो नज जाय." एम कही क्रोधी राक्षस कुमारने पगे पकडी अने तेनुं मुख नीचुं करी तेने पछाडवा माटे शिला पासे लइ गयो. त्यारे साहसी कुमारे कह्युं. " अरे राक्षस ! तुं मनमां विकल्प न राखतां पोतानुं धार्युं कर. शुं ए वातमां वारंवार तुं मने पूछे छे ? सत्पुरुषोनुं वचन ते एकज होय छे."

पछी कुमारने पोताना सत्त्वनो उत्कर्ष थवाथी हर्ष थयो. तेना शरीर उपरनी रोमराजि विकस्वर थइ, अने तेज तो कोइथी खमाय नहीं एवुं देखावा लाग्युं. एटलामां राक्षसे जादुगरनी पेठे पोतानुं राक्षसनुं रूप

संहर्युं. शीघ्र दिव्य आभूषणोथी देदीप्यमान एवुं पोतानुं वैमानिक देवतानुं स्वरूप प्रकट कर्युं, अने मेघ जेम जलनी वृष्टि करे, तेम तेणे कुमार उपर पुष्पवृष्टि करी. पछी भाटचारणनी पेठे कुमारनी आगल उभो रही ते देवता जय जयकार बोल्यो, अने आश्चर्यथी चकित थएला कुमारने कहेवा लाग्यो के, " हे कुमार ! जेम मनुष्यमां श्रेष्ठ चक्रवर्ती, तेम तुं सत्त्वशाली पुरुषोमां श्रेष्ठ छे. तुं पुरुषरत्न अने अप्रतिम शूरवीर होवाथी पृथ्वी आज त्हारावडे खरेखर रत्नगर्भा (रत्नवाली) अने वीरवती थइ. जेनुं मन मेरुपर्वतनी चूलानी पेठे निश्चल, एवा तें गुरु पासे धर्म स्वीकार्यो ए बहुज सारी वात करी. इंद्रनो सेनापति हरिणेगमेषी नामे श्रेष्ठ देवता बीजा देवता पासे त्हारी प्रशंसा करे छे, ते योग्य छे."

देवतानुं एवुं वचन सांभली रत्नसार कुमारे आश्चर्यथी चकित थई पूछ्युं के, "हरिणेगमेषी नामे श्रेष्ठ देवता जेमां कांइ वखाणवा जेवुं नथी एवा म्हारी केम प्रशंसा करे छे ?" देवताए कह्युं. " सांभल, कहुं. एक समये जेम बे घरधणीनी घरनी बाबतमां तकरार चाले छे, तेम नवा उत्पन्न थएला होवाथी सौधर्मेंद्र अने ईशानेंद्र ए बन्नेमां विमाननी बाबतमां विवाद पड्यो. सौधर्मेंद्रनां विमान बत्रीश लाख, अने ईशानेंद्रनां अठावीश लाख छतां तेउ मांहोमांहे विवाद करवा लाग्या. माटे आ संसारने धिक्कार थाउ ! विमाननी ऋद्धिना लोभिया एवा ते बन्ने जणाना बे राजाउनी पेठे बाहुयुद्ध तथा बीजा पण घणा संग्राम अनेक वार थया. तिर्यंचोमां कलह थाय तो मनुष्यो शीघ्र तेमने शांत पाडे छे; मनुष्योमां कलह थाय तो राजाउ वच्चे पडीने समजावे छे; राजाउमां कोइ स्थले कलह थाय तो देवता वच्चे पडीने समाधान करे छे; देवताउमां कलह थाय तो तेमना इंद्र मटाडे छे; पण इंद्रोज जो मांहोमांहे कलह करे तो तेने वज्रना अग्नि माफक शांत पाडवो अशक्य छे. कोण अने शी रीते तेमने रोकी शके ? पछी महत्तर देवताउए केटलोक समय गए छते माणवक स्तंभ उपरनी अरिहंत प्रतिमानुं आधि, व्याधि, महादोष अने महावैरने मटाडनारुं न्हवणजल तेमना उपर छांट्युं एटले तुरत ते बन्ने जणा शांत थया. न्हवण जलनो एवो महिमा छे के.

तेथी शुं न थाय ? पछी बन्ने इंद्रोए मांहोमांहेनुं वैर मूकी दीधुं. त्यारे तेमना मंत्रीओए " पूर्वनी व्यवस्था आ रीते छे " एम कह्युं.

ठीकज छे, बुद्धिशाळी पुरुषो अवसर जोइनेज वात करे छे. मंत्रीओए व्यवस्था कही ते आ रीतेः—"दक्षिण दिशाए जेटलां विमान छे, तेटलां सर्व सौधर्म इंद्रनां छे, अने उत्तर दिशाए जेटलां आव्यां ते सर्वे उपर ईशान इंद्रनी सत्ता छे. पूर्व दिशाए तथा पश्चिम दिशाए सर्वे मळी तेर गोळ आकारनां इंद्रक विमान छे, ते सौधर्म इंद्रनां छे. तेज बन्ने दिशाओमां त्रिकोण अने चतुष्कोण जेटलां विमान छे, तेमांनां अर्धां सौधर्म इंद्रनां अने अर्धां ईशान इंद्रनां छे. सनत्कुमार तथा माहेंद्र देवलोकमां पण एज व्यवस्था छे. सर्वे ठेकाणे इंद्रक विमान तो गोळ आकारनांज होय छे." मंत्रीओनां वचन प्रमाणे आ रीते व्यवस्था करी बन्ने इंद्रो चित्तमां स्थिरता राखी, वैर मूकी मांहोमांहे प्रीति करवा लाग्या.

एटलामां चंद्रशेखर देवताए हरिणेगमेषी देवताने सहज कौतुकथी पूछ्युं के, " संपूर्ण जगत्‌मां लोभना सपाटामां न आवे एवो कोइ जीव छे ? अथवा इंद्रादिक पण लोभवश थाय छे, तो पछी बीजानी वात शी ? जेणे इंद्रादिकने पण सहजमां घरना दास जेवा वश करी लीधा, ते लोभनुं त्रणे जगत्‌मां खरेखर अद्भूत एकछत्र साम्राज छे. "

पछी नैगमेषी देवताए कह्युं के हे चंद्रशेखर ! तुं कहे छे ते वात सत्य छे, तथापि एवी कांइ पण वस्तु नथी, के जेनी पृथ्वीने विषे बिलकुल सत्ताज न होय. हालमां श्रेष्ठिवर्य श्रीवसुसारनो " रत्नसार " नामे पुत्र पृथ्वी उपर छे, ते कोइ पण रीते लोभने वश थाय तेम नथी. ए वात बिलकुल निःसंशय छे. ते रत्नसार कुमारे गुरु पासे परिग्रह परिमाण व्रत ग्रहण कर्युं छे. ते पोताना व्रतने एटलो दृढ वळगी रह्यो छे के, जेने सर्व देवता अथवा इंद्र पण चळावी न शके ! दूर सुधी प्रसरी रहेला अपार लोभरूप जळना महा पुरमां बीजा सर्वे तृण माफक वहेता जाय एवा छे; परंतु ते कुमार मात्र काळी चित्रावेलिनी पेठे पलळे नहीं एवो छे " जेम सिंह बीजानो होंकारो सहन करी शकतो नथी, तेम नैगमेषी देवतानुं वचन न सहन करनारो चंद्रशेखर देवता त्हारी परीक्षा करवा माटे आव्यो. पांजरा सहित पोपटने ते हरी गयो. नथी

एक मेना तेणे तैयार करी. एक शून्य नगर प्रकट कर्युं, अने एक भयंकर राक्षस रूप विकूर्व्युं. तेणेज तने समुद्रमां फेंक्यो, अने बीजी पण धास्ती उपजावी. पृथ्वीने विषे रत्न समान एवा हे कुमार ! तेज चंद्रशेखर देवता हुं बुं. माटे हे सत्पुरुष ! तुं म्हारा श्रा सर्व दुष्ट कृत्यनी क्षमा कर, अने देवतानुं दर्शन निष्फल जतुं नथी, माटे मने कांइक आदेश कर." कुमारे देवताने कर्युं. "श्रीधर्मना सम्यक् प्रसादथी म्हारां सर्वे कार्यों सिद्ध थयां छे. माटे म्हारे त्हारी पासे मागवा जेवुं कांइ नथी, परंतु हे श्रेष्ठ देवता ! तुं नंदीश्वर प्रमुख तीर्थोने विषे यात्राउ कर, एटले तेथी त्हारा देवताना जन्मनी सफलता थशे."

चंद्रशेखर देवताए ते वात कबूल करी, पोपटनुं पांजरुं कुमारना हाथमां आप्युं, अने कुमारने उपाडी शीघ्र कनकपुरीमां मूक्यो. पछी राजा प्रमुख लोकोनी आगल कुमारनो महिमा प्रकट कहीने चंद्रशेखर देवता शीघ्र पोताने स्थानके गयो. पछी रत्नसारे कोइ पण रीते राजानी परवानगी लीधी, अने बन्ने स्त्रीउने साथे लइ पोताना नगर तरफ प्रयाण कर्युं. सामंत, मंत्री विगेरे राजाना लोको कुमारनी साथे तेने पहोचाडवा आव्या. तेथी मार्गमां जाण पुरुषो पण रत्नसारने राजपुत्र समजवा लाग्या. मार्गमां आवेला राजाउए ठेकाणे ठेकाणे रत्नसारनो सत्कार कर्यो. अनुक्रमे कुमार केटलेक दिवसे रत्नविशालापुरीमां आवी पहोच्यो. समरसिंह राजा पण रत्नसारनी सारी रुद्धिनो विस्तार जोइ घणा श्रेष्ठीउनी साथे सामो आव्यो. पछी राजाए तथा वसुसार प्रमुख म्होटा श्रेष्ठीउए घणी रुद्धिनी साथे कुमारनो नगरीमां प्रवेश कराव्यो. पूर्व पुण्यनी पटुता केवी अद्भुत छे ! परस्पर आदर सत्कार प्रमुख उचित कृत्यो थइ रह्या पछी उचित कृत्य करवामां चतुर एवा पोपटे रत्नसार कुमारनो समग्र वृत्तांत राजा प्रमुख लोकोनी आगल कह्यो. कुमारनुं आश्चर्यकारी [illegible] सांजली राजा प्रमुख सर्वे लोको चमत्कार पाम्या, अने कुमारनां [illegible] करवा लाग्या. एक समये "विद्यानंद" नामे गुरुराज (आचार्य) गए छते [illegible] समवसर्या. रत्नसार कुमार, राजा विगेरे लोको तेमने वंदना महादोप [illegible]थी गया. आचार्य महाराजे उचित देशना आपी. पछी एटले तुरत ते [illegible]मी रत्नसार कुमारनो पूर्वनव आचार्य महाराजने पूछ्यो.

त्यारे चार ज्ञानना धणी एवा विद्यानंद आचार्य आ प्रमाणे कहेवा लाग्या. "हे राजा! राजपुर नगरमां धनथी संपूर्ण अने सुंदर एवो श्रीसार-नामे राजपुत्र हतो. एक श्रेष्ठिपुत्र, बीजो मंत्रिपुत्र अने त्रीजो क्षत्रिय-पुत्र, एवा त्रण राजपुत्रना मित्र हता. धर्म, अर्थ अने कामथी जेम उत्साह शोभे छे, तेम ते त्रणे मित्रोथी राजकुमार मूर्तिमंत उत्साह सरखो शोभतो हतो. चारमां क्षत्रियपुत्र जे हतो, ते पोताना त्रण मित्रोनुं कला-कौशल्य जोइ जडमूढ एवा पोतानी निंदा करतो हतो, अने ज्ञानने मान आपतो हतो. एक समये राणीना महेलमां कोइ चोरे खात्र पाड्युं. सुभटोए ते चोरने चोरीना माल सहित पकड्यो. क्रोध पामेला राजाए चोरने शूली उपर चढाववानो आदेश कर्यो. शूली उपर चढावनारा लोको ते चोरने वध करवा लइ जवा लाग्या. एटलामां दयालु श्रीसार-कुमारे हरिणनी पेठे भयभीत दृष्टिथी आमतेम जोतां ते चोरने जोयो. "म्हारी मातानुं द्रव्य हरण करनारो ए चोर छे, माटे हुं एनो पोते वध करीश." एम कही ते वध करनार लोकोनी पासेथी चोरने पोताना ताबामां लइने कुमार नगर बहार गयो. दिलना उदार अने दयालु एवा श्रीसार कुमारे "फरीथी चोरी करीश नहीं." एम कही कोइ न जाणे तेवी रीते चोरने छोडी दीधो. सत्पुरुषोनी अपराधी पुरुषने विषे पण अद्भुत दया होय छे. सर्व मनुष्योने सर्व ठेकाणे पांच मित्र होय छे. अने पांच शत्रु पण होय छे. तेम कुमारने पण होवाथी कोइए चोरने छोडाववानी वात राजाने काने नांखी. "आज्ञाभंग करवो ए राजानो शस्त्र विनानो वध कहेवाय छे." एम होवाथी रोष पामेला राजाए श्रीसारनो घणो तिरस्कार कर्यो. तेथी घणो दुःखी थएलो अने रोष पामेलो श्रीसार शीघ्र नगरथी बहार नीकली गयो.

मानी पुरुषो पोतानी मान हानिने मरण करतां वधारे अनिष्ट गणे छे. ज्ञान, दर्शन अने चारित्र जेम भव्य जीवने आवी मले, तेम हमेशां मित्रता राखनारा त्रणे मित्रो श्रीसारने आवी मल्या. कह्युं छे के— संदेशो मोकलवो पडे त्यारे दूतनी, संकट आवे बांधवोनी. माथे आपदा आवी पडे त्यारे मित्रोनी अने धन जतुं रहे त्यारे स्त्रीनी परीक्षा कराय छे. मार्गमां जंगल आव्युं त्यारे ते चारे जणा एक सार्थनी साथे चालता

हता; पण कर्मगति विचित्र होवाथी सार्थथी भूला पड्या. क्षुधा तृषाथी पीडायला एवा ते चारे जणा त्रण दिवस सुधी भमी भमीने छेवटे एक गाममां आव्या, अने भोजननी तैयारी करवा लाग्या. एटलामां जेनो भव थोडो बाकी रह्यो छे एवा कोइ जिनकल्पि मुनिराज तेमनी पासे भिक्षा लेवाने तथा तेमने उत्कृष्ट वैभव आपवाने अर्थे आव्या. राजकुमार स्वभावे भद्रक होवाथी तेणे चढते भावे मुनिराजने भिक्षा आपी, अने भोगफल कर्म उपार्ज्युं. मुनिराजने भिक्षा आपवाथी बे मित्रोने हर्ष थयो. तेमणे मन वचन कायाथी दानने अनुमोदना आपी. अथवा ठीकज छे, सरखा मित्रोए सरखुं पुण्य उपार्जन करवुं उचित छे. "सर्व आपो. एवो योग फरी वार अमने क्यांथी मलवानो ?" आ रीते ते बन्ने मित्रोए पोतानी अधिक श्रद्धा जणाववाने अर्थे कपट वचन कह्युं.

क्षत्रिय पुत्रनो स्वभाव तुच्छ हतो, तेथी ते दानने समये बोल्यो के, "हे कुमार ! अमने घणी क्षुधा लागी छे, माटे अमारे माटे कांइक राखो." माठी बुद्धिना क्षत्रिय पुत्रे फोकट दानमां अंतराय करीने भोगांतराय कर्म बांध्युं. पछी राजाए बोलाव्याथी ते पोत पोताने स्थानके गया, अने हर्ष पाम्या. मध्यम गुणवाला ते चारे जणामां राजकुमारने राज्य, श्रेष्ठि पुत्रने श्रेष्ठिपद, मंत्रिपुत्रने मंत्रीपद, अने क्षत्रियपुत्रने सुभटोनुं अग्रेसरपणुं मल्युं. अनुक्रमे तेउ पोत पोतानुं पद भोगवी मरण पाम्या. सत्पात्र दानना प्रभावथी श्रीसार कुमार रत्नसार थयो. श्रेष्ठीपुत्र अने मंत्रिपुत्र रत्नसारनी स्त्रीउ थइ. कारण के, कपट करवाथी स्त्रीभव प्राप्त थाय छे. क्षत्रियपुत्र पोपट थयो. कारण के, दानमां अंतराय करवाथी तिर्यंचपणुं प्राप्त थाय छे. पोपटमां जे घणी चतुरता देखाय छे, ते पूर्वभवे ज्ञानने घणुं मान दीधुं हतुं तेनुं फल छे. श्रीसारे छोडावेलो चोर तापस व्रत पाली रत्नसारने सहाय्य करनारो चंद्रचूड देवता थयो."

राजा प्रमुख लोको मुनिराजनां एवां वचन सांभली पात्रदानने विषे घणा आदरवंत थया अने सम्यक् प्रकारे जैनधर्म पालवा लाग्या. ठीकज छे, तत्त्वनुं ज्ञान थाय त्यारे कोण आलस्य करे ? सत्पुरुषोनो स्वभाव सूर्य-सरखो जगत्मां शोभे छे. कारण के, सूर्य जेम अंधकार दूर करी लोकोने मार्गे लगाडे छे, तेम सत्पुरुषो पण अंधकार (अज्ञान) दूर करी लोको-

ने सन्मार्गे लगाडे छे. घणा पुण्यशाली रत्नसार कुमारे पोतानी बे स्त्रीउनी साथे चिरकाल उत्कृष्ट जोग जोगव्या. पोताना जाग्यथीज धन जोइए तेटलुं मली गयाथी शुद्ध बुद्धिवाला रत्नसारे धर्म अने काम ए बे पुरुषार्थनेज मांहोमांहे बाधा न आवे तेवी रीते सम्यक् प्रकारे साध्या. कुमारे रथयात्राउ, तीर्थयात्राउ, अरिहंतनी रूपानी, सुवर्णनी तथा रत्ननी प्रतिमाउ, तेमनी प्रतिष्ठाउ, जिनमंदिरो, चतुर्विध संघनुं वात्सल्य, बीजा दीन जनो उपर उपकार इत्यादि सारां कृत्यो चिरकाल सुधी कर्यां. एवां कृत्यो करवां एज लक्ष्मीनुं फल छे. कुमारना सहवासथी तेनी बे स्त्रीउ पण कुमार सरखीज धर्मनिष्ठ थइ. सत्पुरुषोनी साथे सहवास करवाथी शुं न थाय ? पछी रत्नसार कुमार आयुष्य पूरुं थयुं त्यारे बे स्त्रीउनी साथे पंमित मरणवडे देह छोडीने बारमा अच्युत देवलोके गयो. श्रावकने ए गति उत्कृष्टी कही छे. रत्नसारनो जीव त्यांथी च्यवी महाविदेह क्षेत्रमां अवतरशे, अने जैनधर्मनी सम्यक् प्रकारे आराधना करी शीघ्र मोक्ष सुख पामशे. जव्य जीवोए आ रीते कहेलुं आश्चर्यकारी रत्नसार कुमारनुं चरित्र बरोबर ध्यानमां लेवुं, अने पात्रदानने विषे तथा परिग्रह परिमाण व्रत आदरवाने विषे घणोज यत्न करवो. आ रीते पात्रदान उपर अने परिग्रह परिमाण उपर रत्नसार कुमारनी कथा कही.

विवेकी पुरुष साधु प्रमुखनो योग होय तो उपर कहेली रीते प्रतिदिन विधि प्रमाणे अवश्य पात्रदान करे. तेमज जोजनने अवसरे अथवा पहेला आवेला साधर्मीउने पण शक्ति माफक पोतानी साथे जमाडे. कारण के, साधर्मी पण पात्रज कहेवाय छे. साधर्मी वात्सल्यनो विधि विगेरे आगल कहीशुं. तेमज बीजा पण जीखारी प्रमुख लोकोने उचित दान आपवुं. तेमने निराश करी पाछा काढवा नहीं. कर्मबंध करावको नहीं. धर्मनी हीलना पण न कराववी. पोतानुं मन निर्दय न राखवुं. जोजनने अवसरे द्वार बंध करवुं विगेरे ए म्होटा अथवा दयालु पुरुषोनुं लक्षण नथी. सांजलवामां पण एम छे के, चित्रकूटने विषे चित्रांगद राजा हतो. तेना उपर चढाइ करनार शत्रुनी सेनाए चित्रकूट गढने घेरी नांख्यो. शत्रुउनी अंदर पेसवानी घणी धास्ती राखतां छतां पण चित्रांगद राजा प्रतिदिन जोजनने अवसरे पोलनो दर-

वाजो उघडावतो हतो. ते मर्मनी वात गणिकाए प्रकट करवाथी शत्रुए गढ ताबामां लीधो. एवी रीत छे माटे श्रावके अने तेमां पण विशेषे करी ऋद्धिवंत श्रावके भोजनने अवसरे द्वार बंध करवां नही. कह्युं छे के-कोण पोतानुं उदरपोषण करतो नथी? परंतु घणा जीवोनो निर्वाह चलावे तेनीज पुरुषमां गणत्री छे. माटे भोजन समये आवेला पोताना बांधव प्रमुखोने अवश्य जमाडवा. भोजनने अवसरे आवेला मुनिराजने भक्तिथी, याचकोने शक्तिना अनुसारथी अने दुःखी जीवोने अनुकंपाथी यथायोग्य संतुष्ट कर्या पछीज म्होटा पुरुषोने भोजन करवुं उचित छे.

आगममां पण कह्युं छे के–सुश्रावक भोजन करतां द्वार बंध करे नहीं. कारण के, जिनेंद्रोए श्रावकोने अनुकंपा दाननी मनाइ करी नथी. श्रावके भयंकर भवसमुद्रमां जीवोनो समुदाय दुःखथी हेरान थएलो जोइ नात जातनी अथवा धर्मनी मनमां तफावत न राखतां द्रव्यथी अन्नादिक दइने तथा भावथी सन्मार्गे लगाडीने यथाशक्ति अनुकंपा करवी. श्रीभगवती प्रमुख सूत्रोमां श्रावकना वर्णनने प्रसंगे "अवंगुअदुआरा" एवुं विशेषण दइ "श्रावके साधु प्रमुख लोकोने प्रवेश करवा माटे हमेशां द्वार उघाडां राखवां" एम कह्युं छे. तीर्थंकरोए पण सांवत्सरिक दान दइ दीन लोकोनो उद्धार कर्यो. विक्रम राजाए पण पोताना राज्यमांना सर्वे लोको ऋण विनाना कर्या, तेथी तेना नामनो संवत् चाल्यो. दुकाल प्रमुख आपदा आवी पडे त्यारे अनाथ लोकोने सहाय्य आपवाथी घणी फल प्राप्ति थाय छे. कह्युं छे के– शिष्यनी विनय उपरथी, सुभटनी संग्रामनो समय आववाथी, मित्रनी आपदानो प्रसंग आववाथी अने दाननी दुर्भिक्ष पडवाथी परीक्षा थाय छे. संवत् १३१५मे वर्षे दुर्भिक्ष पड्युं त्यारे भद्रेश्वर नगरना रहीश श्रीमालज्ञातना जगडुशाहे एकसोवार सदाव्रतो राखी दान आप्युं. कह्युं छे के– दुर्भिक्ष पडे छते हम्मीरे बार, वीसल देवे आठ, बादशाहे एकवीस अने जगडुशाहे हजार मूडा(धान्यना)आप्या. तेमज, अणहिल्लपुर पाटणमां "सिंघाक" नामे एक म्होटो सराफ थयो तेणे अश्व, गज, म्होटा महेल प्रमुख घणी ऋद्धि उपार्जन करी. संवत् १४२९ मे वर्षे तेणे आठ मंदिरो बंधाव्यां, अने महायात्राउ करी. एक समये तेणे ज्योतिषीना कहेवा उपरथी आवता कालमां दुर्भिक्ष पडवा-

नुं हतुं ते तेणे . अने बे लाख मण धान्यनो संग्रह करी राख्यो, तेथी दुर्जिक्ष पडे जावनी तेजीथी तेने घणो लाज थयो, त्यारे चोवीश हजार मण धान्य तेणे अने लोकोने आप्युं. हजार बंदीवान ढोडाव्या. ढप्पन राजाउने ढोडाव्या. जनमंदिरो (देरासरो) उघडाव्यां. श्रीजयानंदसूरि तथा श्री देवसुंदरसूरि एमनां पगलां स्थापन कर्यां. इत्यादिक तेनां धर्मकृत्यो प्रसिद्ध ढे. माटे श्रावके विशेषे करी जोजन समये अवश्य अनुकंपादान करवुं. दरिद्री गृहस्थे पण घरमां अन्न प्रमुख एटलुं करवुं के, जेथी कोइ गरीब आवे तो तेनी यथाशक्ति आसना वासना कराय.एम करतां तेने कांइ बहु खरचमां उतरवुं पडतुं नथी. कारण के, गरीब लोकोनो थोडामां पण संतोष थाय ढे.कह्युं ढे के–कोलियामांथी एक दाणो नीचे खरी पडे तो तेथी हाथीना आहारमां शुं उंबुं पडवानुं हतुं ? पण ते एक दाणा उपर कीडीनुं तो आखुं कुटुंब पोतानो निर्वाह करी ले ढे. बीजुं एवो निरवद्य आहार उपर कहेली रीते किंचित् अधिक तैयार कर्यो होय तो तेथी सुपात्रनो योग मली आवे शुद्ध दान पण अपाय ढे.

तेमज माता, पिता, बांधव, ब्हेन, पुत्र, पुत्रीउ, पुत्रनी स्त्रीउ, सेवक, ग्लान, बंधनमां राखेला लोको तथा गाय प्रमुख जानवरो विगेरेने उचित जोजन आपीने, पंच परमेष्ठीनुं ध्यान करीने तथा पच्चरकाणनो अने नियमनो बरोबर उपयोग राखीने पोताने सदतुं होय तेवुं जोजन करवुं. कह्युं ढे के–उत्तम पुरुषोए प्रथम पिता, माता, बालक, गर्जिणी, वृद्ध अने रोगी एमने जोजन करावीने पढी पोते जोजन करवुं. धर्मना जाण पुरुषे सर्वे जानवरोनी, तथा बंधनमां राखेला लोकोनी सार संजाल करीने पढी पोते जोजन करवुं. ते विना न करवुं. हवे जे वस्तुनुं सात्म्य होय ते वस्तु वापरवी. आहार, पाणी, विगेरे वस्तु स्वजावथी विरुद्ध होय तो पण कोइने ते माफक आवे ढे, तेने सात्म्य कहे ढे. जन्मथी मांडीने प्रमाणशर विष जक्षण करवानी टेव पाडी होय तो ते विषज अमृत समान थाय ढे; अने खरेखर अमृत होय तो पण कोइ समये न वापरवाथी प्रकृतिने माफक न आवतुं होय तो ते विष माफक थाय ढे. एवो नियम ढे, तथापि पथ्य वस्तुनुं सात्म्य न होय तो पण तेज उपयोगमां लेवी, अने अपथ्य वस्तुनुं सात्म्य होय तो पण ते न वापरवी.

“ बलिष्ट पुरुषने सर्वे वस्तु पथ्य (हितकारी) छे. ” एम समजी काल-कूट विष भक्षण न करवुं. विषशास्त्रनो जाण पुरुष सुशिक्षित होय, तो प-ण कोइ समये विष खावाथी मरण पामे छे. तेमज कह्युं छे के– जे गला-नी नीचे ऊतर्युं, ते सर्व अशन कहेवाय छे. माटे डाह्या लोको गलानी नीचे उतरे त्यां सुधी क्षण मात्र सुखने अर्थे जिव्हानी लोलुपता राख-ता नथी. एवुं वचन छे माटे जिव्हानी लोलुपता पण मूकवी. तथा अभ-क्ष्य, अनंतकाय अने बहु सावद्य वस्तु पण वर्जवी.

पोताना अग्निबल माफक परिमित भोजन करवुं. जे परिमित भोजन करे छे, ते बहु भोजन कर्या जेवुं छे. अतिशय भोजन करवाथी अजीर्ण, वमन, विरेचन (जुलाब) तथा मरण विगेरे पण सहज वारमां थाय छे. कह्युं छे के– हे जीभ ! तुं भक्षण करवानुं अने बोलवानुं परिमाण (मा-प) जाण. कारण के, अतिशय भक्षण करवानुं अने अतिशय बोलवानुं परिणाम भयंकर नीपजे छे. हे जीभ ! जो तुं दोष विनानुं तथा परिमित भोजन करे, अने जो दोष विनानुं तथा परिमित बोले, तो कर्मरूप वीरोनी साथे लडता एवा जीव थकी तनेज जयपत्रिका मलशे. एवो निश्चय जाण. हितकारि, परिमित अने परिपक्व (बरोबर रांधेलुं) अन्न भक्षण कर-नारो, डावे पासे शयन करनारो, हमेशां फरवा हरवानी महेनत करनारो, विलंब न लगाडतां मलमूत्रनो त्याग करनारो अने स्त्रीओनी बाबतमां पो-तानुं मन वशमां राखनारो एवो पुरुष रोगोने जीते छे. हवे भोजन कर-वानो विधि व्यवहारशास्त्रादिकना अनुसारथी आ रीते जाणवो.

अतिशय प्रभात कालमां, तदन संध्याने समये अथवा रात्रिए तथा गमन करतां भोजन न करवुं. भोजन करती वखते अन्ननी निंदा न क-रवी. डाबा पग उपर हाथ पण न राखवो. तथा एक हाथमां खावानी वस्तु लइ बीजे हाथे भोजन न करवुं. उघाडी जग्यामां, तडकामां, अं-धकारमां अथवा वृक्षने तले कोइ काले भोजन न करवुं. तथा भोजन करती वखते तर्जनी (अंगूठा पासेनी आंगली) ऊंची न राखवी. मुख, वस्त्र अने पग धोया विना, नग्नपणे, मेलां वस्त्र पहेरीने तथा डाबो हा-थ थालीने लगाड्या विना भोजन न करवुं. एकज वस्त्र पहेरीने, मस्तके भीनुं वस्त्र वींटीने, अपवित्र शरीरे तथा अतिशय जीभनी लोलुपता रा-

खीने विचक्षण भोजन न करवुं. पगमां पगरखां पहेरीने, चित्त ठेकाणे राख्या विन केवल जमीन उपरज अथवा पलंग उपर बेसीने, खूणा दिशामां अथ दक्षिण दिशामां मुख करीने तेमज पातला आसन उपर बेसीने न करवुं. आसन उपर पग राखीने, तथा श्वान, चांडाल अने पतित लोकोनी दृष्टि पडती होय तेवे स्थानके भोजन न करवुं. तेमज भागेला अथवा मलिन पात्रमां पण भोजन न करवुं. अपवित्र वस्तुथी उत्पन्न थएलुं, गर्भहत्या विगेरे करनार लोकोए जोएलुं, रजस्वला स्त्रीए स्पर्श करेलुं, तथा गाय, श्वान, पक्षी विगेरे जीवोए सुंघेलुं एवुं अन्न भक्षण न करवुं. जे भक्ष्य वस्तु क्यांथी आवी? तेनी खबर न होय, तथा जे वस्तु अजाणी होय ते भक्षण न करवी. एक वार रांधेलुं अन्न फरी वार उन्हुं कर्युं होय तो भक्षण न करवुं. तथा भोजन करती वेलाए "बच बच" एवो शब्द अथवा वांकुं चूंकुं मुख न करवुं.

भोजन करती वखते आशपाश रहेला लोकोने भोजन करवा बोलावीने प्रीति उपजाववी. पोताना इष्ट देवनुं नाम स्मरण करवुं. तथा सरखुं, पहोलुं अने घणुं नीचुं ऊंचुं नही एवा स्थिर आसन उपर बेसीने पोतानी माशी, माता, ब्हेन अथवा स्त्री प्रमुख लोकोए रांधेलुं तथा पवित्र अने भोजन करेला लोकोए आदरथी पीरशेलुं अन्न एकांतमां जमणो स्वर वहेतो होय त्यारे भक्षण करवुं. भोजन करती वेलाए मौन करवुं. तथा शरीर वांकुं चूंकुं न राखवुं, अने प्रत्येक भक्ष्य वस्तु सूंघवी; कारण के, तेथी दृष्टिदोष टले छे. घणुं खारुं, घणुं खाटुं, घणुं उन्हुं तथा घणुं ठंरुं अन्न भक्षण न करवुं. शाक घणुं न खावुं, अतिशय मीठी वस्तु न खावी. तथा रुचिकर वस्तु पण घणी न भक्षण करवी. अतिशय उष्ण अन्न रसनो नाश करे, अतिशय खाटुं अन्न इंद्रियोनी शक्ति ओछी करे, अतिशय खारुं अन्न नेत्रोने विकार करे; अने अतिशय स्निग्ध (चीकणुं) अन्न ग्रहणीने (कोठामांनी छठी कोथलीने) बगाडे. कडवा अने तीखा आहारथी कफनो, तूरा अने मीठा आहारथी पित्तनो. स्निग्ध अने उष्ण आहारथी वायुनो तथा उपवासथी बाकीना रोगोनो नाश करवो. जे पुरुष शाक भाजी बहु न खाय, घृतनी साथे अन्न खाय. दूध प्रमुख स्निग्ध वस्तु सेवे, बहु जल न पीए, अजीर्ण छतां भोजन न करे. मूत्रल

तथा विदाही वस्तु न सेवे, चालतां भक्षण न करे, अने खाधेलुं पच्या पछी अवसरे भोजन करे,तेने शरीरे रोग कदाच थाय तो बहुज थोडो थाय.

नीतिना जाण पुरुषो प्रथम मधुर, वच्चे तीखुं अने छेडे कडवुं एवुं दुर्जननी मैत्री सरखुं भोजन इच्छे छे. उतावल न करतां प्रथम मधुर अने स्निग्ध रस भक्षण करवा; मध्ये पातला, खाटा अने खारा रस भक्षण करवा, तथा अंते कडवा अने तीखा रस भक्षण करवा. पुरुषे प्रथम पातला रस मध्ये कडवा रस अने अंते पाछा पातला रस भक्षण करवा. तेथी बल अने आरोग्य जलवाय छे. भोजननी शरुवातमां जल पीए तो अग्नि मंद थाय, मध्यभागमां पीए तो रसायन माफक पुष्टि आपे, अने अंते पीए तो विष माफक नुकशान करे. माणसे भोजन करी रह्या पछी सर्व रसथी खरडायला हाथे एक जलनो कोगलो प्रतिदिन पीवो. जल पशुनी पेठे गमे तेटलुं न पीवुं, एवुं रहेलुं पण न पीवुं; तथा खोबेथी पण न पीवुं. कारण के, जल परिमित पीवुं तेज हितकारी छे. भोजन करी रह्या पछी भीने हाथे बे गालने, डाबा हाथने अथवा नेत्रोने स्पर्श न करवो. परंतु कल्याणने अर्थे बे ढींचणने स्पर्श करवो. बुद्धिशाली पुरुषे भोजन करी रह्या पछी केटलीक वार सुधी शरीरनुं मर्दन, मलमूत्रनो त्याग, भार उपाडवो, बेसी रहेवुं, न्हावुं विगेरे न करवुं. भोजन कर्या पछी तुरत बेसी रहे तो पेट मेदथी जाडुं थाय; चतो सुइ रहे तो बलनी वृद्धि थाय; डाबे पासे सुइ रहे तो आयुष्य वधे, अने दोडे तो मृत्यु सामुं आवे. भोजन करी रह्या पछी तुरत डाबे पासे सुइ रहेवुं; पण निद्रा न लेवी. अथवा सो पगलां चालवुं. आ रीते भोजननो लौकिक विधि कह्यो. सिद्धांतमां कहेलो विधि आ प्रमाणेः—

सुश्रावको निर्वद्य, निर्जीव अने परित्तमिश्र एवा आहारवडे पोतानो निर्वाह करनारा एवा होय छे. श्रावके साधुनी पेठे सर सर अथवा चव चव शब्द न करतां, घणी उतावल अथवा घणी स्थिरता न राखतां, नीचे दाणा अथवा बिंदु न पाडतां तथा मन वचन कायानी बरोबर गुप्ति राखीने ए रीते उपयोगथी भोजन करवुं.

जेवी गाडी खेडवाना काममां अभ्यंजन लेपनी युक्ति होय छे, ते प्र-

१ जेम गाडीना पैडाने उंजण आपे छे तेम.

माणे संयम रूप रथ चलाववाने अर्थे साधुउने आहार कह्यो छे. अन्य गृहस्थोए पोताने अर्थे करेलुं तीखुं, कडवुं, तूरुं, खाटुं, मीठुं अथवा खारुं एवुं जेवुं अन्न मले तेवुं साधुउए मीठा घृतनी पेठे जक्षण करवुं. तेमज रोग, मोहनो उदय, स्वजन विगेरेनो उपसर्ग थए छते, जीवदयानुं रक्षण करवाने अर्थे, तपस्याने अर्थे तथा आयुष्यनो अंत आवे शरीरनो त्याग करवाने अर्थे आहारनो त्याग करवो.

ए विधि साधु आश्रयी कह्यो. श्रावक आश्रयी विधि पण यथायोग्य जाणवो. बीजे स्थले पण कह्युं छे के– विवेकी पुरुषे शक्ति होय तो देव, साधु, नगरनो स्वामी, तथा स्वजन संकटमां पड्या होय, अथवा सूर्य चंद्रने ग्रहण लाग्युं होय त्यारे जोजन न करवुं. तेमज अजीर्णथी रोगो उत्पन्न थाय छे माटे अजीर्ण, नेत्रविकार प्रमुख रोग थया होय तो जोजन न करवुं. कह्युं छे के– तावनी सरुआतमां शक्ति उंठी न थाय एटली लांघण करवी. पण वायुथी, थाकथी, क्रोधथी, शोकथी, कामविकारथी अने प्रहार थयाथी उत्पन्न थएला तावमां लांघण न करवी. तथा देव, गुरुने वंदनादिकनो योग न होय; तीर्थने अथवा गुरुने वंदना करवी होय, विशेष व्रत पच्चरकाण लेवां होय, म्होटुं पुण्यकार्य आरंजवुं होय ते दिवसे तेमज अष्टमी चतुर्दशी प्रमुख म्होटा पर्वना दिवसे पण जोजन वर्जवुं. मासखमण प्रमुख तपस्याथी आलोकमां तथा परलोकमां घणा गुण उत्पन्न थाय छे. कह्युं छे के–तपस्याथी अस्थिर कार्य होय तेस्थिर, वांकुं होय ते सरल, दुर्लज होय ते सुलज तथा असाध्य होय ते सुसाध्य थाय छे. वासुदेव, चक्रवर्ती विगेरे लोकोनां ते ते देवताने पोतानो सेवक बनाववा प्रमुख इहलोकनां कार्यो पण अठम प्रमुख तपस्याथीज सिद्ध थाय छे; पण ते विना सिद्ध थतां नथी. आ रीते जोजन विधि कह्यो.

सुश्रावक जोजन करी रह्या पछी नवकार स्मरण करीने उठे, अने चैत्यवंदन विधिवडे देवने तथा गुरुने योग होय ते प्रमाणे वांदे. चालती गथामां " सुपत्तदाणाइजुत्तीए " ए पदमां आदि शब्दनुं ग्रहण कर्युं छे, तेथी ए सर्व विधि सूचव्यो एम जाणवुं.

हवे गाथाना उत्तरार्धनी व्याख्या करीए छीए–जोजन करी रह्या पछी दिवसचरिम अथवा ग्रंथि सहित प्रमुख पच्चरकाण गुरु प्रमुखने

वे वांदणां दइने अथवा ते विना ग्रहण करवुं. अने गीतार्थ मुनिराज पासे अथवा गीतार्थ एवा श्रावक, सिद्धपुत्र विगेरेनी पासे योग होय तेम पांच प्रकारनी सज्झाय करवी. १ वाचना, २ पृछना, ३ परावर्त्तना, ४ धर्मकथा अने ५ अनुप्रेक्षा ए सज्झायना पांच प्रकार छे. तेमां निर्जराने अर्थे यथायोग्य सूत्र प्रमुखनुं दान करवुं अथवा ग्रहण करवुं ते वाचना कहेवाय छे. वाचनामां कांइ संशय रह्यो होय ते गुरुने पूछवो ते पृछना कहेवाय छे. पूर्वे नणेला सूत्रादिकने नूली न जवाय ते माटे वारंवार फेरववुं ते परावर्त्तना कहेवाय छे. जंबूस्वामी प्रमुख स्थविरोनी कथा सांजलवी अथवा कहेवी ते धर्मकथा कहेवाय छे. मनमांज सूत्रादिकनुं वारंवार स्मरण करवुं ते अनुप्रेक्षा कहेवाय छे. अहिं गुरु मुखथी सांजलेला शास्त्रार्थनो जाण पुरुषो पासे विचार करवा रूप सज्झाय विशेष कृत्य तरीके जाणवी. कारण के, "ते ते विषयना जाण पुरुषोनी साथे शास्त्रार्थना रहस्यनी वातोनो विचार करवो" एवुं श्री योगशास्त्रनुं वचन छे. ए सज्झाय घणी गुणकारी छे. कह्युं छे के— सज्झायथी श्रेष्ठ ध्यान थाय छे, सर्व परमार्थनुं ज्ञान थाय छे, तथा सज्झायमां रहेलो पुरुष क्षणे क्षणे वैराग्यदशा पामे छे. पांच प्रकारनी सज्झाय उपर दृष्टांत विगेरे आचारप्रदीप ग्रंथमां अमे प्रकट कह्यां छे, माटे अहिं न कह्यां. ए रीते आठमी गाथानो अर्थ संपूर्ण थयो. (८)

(मूलगाथा.)

संझाइ जिणं पुणरवि,
पूअइ पडिकमइ कुणइ तह विहिणा ॥
विस्समणं सज्झायं,
गिहं गउ तो कहइ धम्मं ॥ ९ ॥

संक्षेपार्थः— संध्या समये फरीथी अनुक्रमे जिनपूजा, प्रतिक्रमण, तेमज विधि माफक मुनिराजनी सेवा नक्ति अने सज्झाय करे. पछी घेर जइ स्वजनोने धर्मोपदेश करे. ॥ ९ ॥

विस्तारार्थः– हमेशां एकासणां करवां एवो उत्सर्ग मार्ग छे. कह्युं छे के– १ . उत्सर्ग मार्गे सचित्त वस्तुने वर्जनारो, हमेशां एकासण करनारो तेम ब्रह्मचर्य व्रत पालनारो होय छे, परंतु जेनाथी हमेशां एकासणुं थइ शके एम होय, तेणे दिवसना आठमा चोघडियामां पहेली बे घडीए अर्थात् बे घडी दिवस बाकी रहे छते भोजन करवुं. छेल्ली बे घडी दिवस रहे त्यारे भोजन करे तो रात्रिभोजननो महा दोष लागवानो प्रसंग आवे छे. सूर्य अस्त थया पछी रात्रिए मोडुं भोजन करे तो घणा दोष लागे छे. तेनुं दृष्टांत सहित स्वरूप म्हारी करेली अर्थदीपिका उपरथी धारवुं. भोजन करी रह्या पछी पाछो सूर्यनो उदय थाय, त्यां सुधीनुं चउविहार अथवा दुविहार दिवसचरिम पच्चखाण करे. ए पच्चखाण मुख्यमार्गे तो दिवस छतांज करवुं जोइए, पण बीजे भांगे रात्रिए करे तो पण चाले एम छे.

शंकाः– दिवसचरिम पच्चखाण निष्फल छे. कारण के, एकाशन प्रमुख पच्चखाणोमां ते समाइ जाय छे. समाधानः– एम नही. एकाशन प्रमुख पच्चखाणना आठ इत्यादिक आगार छे, अने दिवसचरिमना चार आगार छे. माटे आगारनो संक्षेप एज दिवसचरिममां विशेष छे. तेथी ते सफल छे. दिवस बाकी छतां करवानुं छे, तथा रात्रिभोजन पच्चखाणनुं याद करावनारुं छे, माटे रात्रिभोजन पच्चखाणवालाने पण ते फलदायि छे. एम आवश्यक लघुवृत्तिमां कह्युं छे. ए पच्चखाण सुखे कराय एवुं तथा बहु फलदायि छे. एना उपर एक दृष्टांत कहीए छीए.

दशार्ण नगरमां एक श्राविका सांजे भोजन करीने प्रतिदिन दिवसचरिम पच्चखाण करती हती. तेनो भर्तार मिथ्यादृष्टि हतो. ते " संध्याए जम्या पछी रात्रिए कोइ कांइ भक्षण करतुं नथीज. माटे ए (दिवसचरिम) म्होटुं पच्चखाण करे छे. " एवी रीते श्राविकानी हमेशां हांसी करतो हतो. एक समये श्राविकाए " तुं भागीश " एम कहीने घणी ना पाडी, तो पण तेणे (धणीए) दिवसचरिम पच्चखाण कर्युं. रात्रिए सम्यग्दृष्टि देवी परीक्षा करवा माटे तथा शीखामण देवाने अर्थे तेनी व्हेननुं रूप धारण करी तेने घेबर प्रमुख आपवा लागी. श्राविकाए घणो वार्यो, तो पण जीभनी लोलुपताथी तेणे ते भक्षण करवा

मांड्युं. एटलामां देवीए तेने मस्तके एवो एक प्रहार कर्यो के जेथी तेना डोळा बहार नीकळी भूमि उपर पड्या ! " म्हारो अपयश थशे " एम धारी श्राविकाए काउस्सग्ग कर्यो. पछी श्राविकाना कहेवाथी देवीए एक तत्काल कोइए मारी नांखेला बोकडानां नेत्र लावी ते पुरुषने लगाड्यां. तेथी तेनुं " एडकाक्ष " एवुं नाम पड्युं. पछी प्रत्यक्ष खात्री थवाथी ते पुरुष श्रावक थयो. लोको कौतुकथी तेने जोवा माटे आववा लाग्या. तेथी ते नगरनुं पण " एडकाक्ष " नाम पड्युं. तेने जोवाथी घणा लोको श्रावक थया. आ रीते दिवसचरिम उपर एडकाक्षनुं दृष्टांत कह्युं.

पछी संध्या समये अर्थात् छेल्ली बे घडी दिवस रहे, त्यारे सूर्यबिंबनो अर्धो अस्त थतां पहेलां फरीथी त्रीजी वार यथाविधि जिनपूजा करवी.

इति श्रीरत्नशेखरसूरिविरचित श्राद्धविधिकौमुदीनी गुजराती भाषानो दिनकृत्य प्रकाश नामे प्रथम प्रकाश संपूर्ण थयो. ॥ १ ॥

---

२ रात्रिकृत्य.

दिनकृत्य कह्युं. हवे रात्रिकृत्य कहीए छीए. पछी श्रावक मुनिराजनी पासे अथवा पौषधशाला विगेरेमां जइ यतनाथी पूंजी सामायिक करवा प्रमुख विधि सहित षडावश्यक रूप प्रतिक्रमण करे. तेमां स्थापनाचार्यनी स्थापना, मुहपत्ती, चरवलो विगेरे धर्मोपकरण ग्रहण करवां तथा सामायिक करवुं इत्यादिक विधि में श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्र वृत्तिमां कांइक कह्यो छे, माटे अहिं हुं कहेतो नथी. श्रावके सम्यक्त्वादिकना सर्वे अतिचारनी शुद्धिने अर्थे तथा भद्रक पुरुषे अभ्यासादिकने अर्थे प्रतिदिन बे टंक अवश्य प्रतिक्रमण करवुं. वैद्यना त्रीजा रसायन औषध सरखुं प्रतिक्रमण छे, माटे कदाच अतिचार लाग्या न होय, तो पण श्रावके ते अवश्य करवुं. सिद्धांतमां कह्युं छे के—पहेला अने छेल्ला तीर्थंकरना शासनमां प्रतिक्रमण प्रतिदिन अवश्य छे, अने वचला बावीस तीर्थंकरना शासनमां कारण होय तो प्रतिक्रमण कह्युं छे. कारण होय तो एटले मध्यम तीर्थंकरना वारामां अतिचार लाग्यो होय तो, बपोरनाज प्रतिक्रमण करे छे, अने न लाग्यो होय तो सवार सांज पण न करे. त्रण प्रकारनां औषध कह्यां छे ते आ रीतेः— १ प्रथम औषध व्याधि होय तो मटाडे अने न होय तो नवो उत्पन्न करे. २ बीजुं औषध व्याधि होय तो मटाडे, पण न होय तो नवा उत्पन्न न करे. ३ त्रीजुं औषध रसायन एटले पूर्वे थएलो व्याधि होय तो तेने मटाडे अने व्याधि न होय तो सर्वांगने पुष्टि आपे, तथा सुखनी अने बलनी वृद्धि करे; तेमज भाविकाले थनारा व्याधिने अटकावे. प्रतिक्रमण उपर कहेला त्रण प्रकारमां त्रीजा रसायन औषध समान छे. तेथी ते अतिचार लाग्या होय तो तेनी शुद्धि करे छे, अने न लाग्या होय तो चारित्रधर्मनी पुष्टि करे छे.

शंकाः—आवश्यकचूर्णिमां कहेलो सामायिक विधि तेज श्रावकनुं प्रतिक्रमण छे. कारण के, प्रतिक्रमणना छ प्रकार तथा बे टंक अवश्य करवुं ए सर्वे एमांज (सामायिक विधिमांज) घटावाय तेम छे. ते आ रीतेः— प्रथम १ सामायिक करी, पछी अनुक्रमे २ इरियावही. ३ कायोत्सर्ग, ४ चोवीसत्थो, ५ वांदणां. अने ६ पच्चखाण करवाथी छ आवश्यक पूरा

थाय छे. तेमज " सामाइयमुभयसंझं " एवुं वचन छे, तेथी प्रभाते अने संध्याए करवानुं पण निश्चे थाय छे.

समाधानः—उपर कह्युं ते बरोबर नथी. कारण के, सामायिक विधिमां छ आवश्यक अने काल नियम सिद्ध थता नथी. ते आ रीतेः—त्हारा (शंकाकारना) अभिप्राय प्रमाणे पण चूर्णिकारे सामायिक, इरियावही अने वांदणां ए त्रणज प्रकट देखाड्यां छे; बाकीनां देखाड्यां नथी. तेमां पण इरियावही प्रतिक्रमण कह्युं छे, ते गमनागमन संबंधी छे, पण आवश्यकना चोथा अध्ययन रूप नथी. कारण के, गमनागमन तथा विहार करे छते, रात्रिए निद्राने अंते तथा स्वप्न जोवा पछी, तेमज नावमां बेसवुं पडे तो तथा नदी उतरवी पडे, तो इरियावही करवी. एवुं वचन छे. बीजुं श्रावकने साधुनी पेठे इरियावहिमां काउस्सग्ग अने चोवीसत्थो जेम कह्यां छे, तेम साधुनी पेठे प्रतिक्रमण पण केम न कहेवाय ? वली श्रावके साधुनो जोग न होय तो चैत्य संबंधी पौषधशालामां अथवा पोताना घरमां सामायिक तथा आवश्यक (प्रतिक्रमण) करवुं. ए रीते आवश्यकचूर्णिमां पण सामायिकथी आवश्यक जूदुं कह्युं छे. तेमज सामायिकनो काल पण नियमित नथी. कारण के, " ज्यां विश्रांति ले, अथवा निर्व्यापारपणे बेसे, त्यां सर्वत्र सामायिक करवुं. " तेमज " ज्यारे अवसर मले त्यारे सामायिक करवुं. " तेथी कांइ पण भंग न लागे एवां चूर्णिनां प्रमाणभूत वचन छे.

हवे "सामाइअमुभयसंझं" एवुं जे वचन छे, ते सामायिक प्रतिमानी अपेक्षाथी कह्युं छे. कारण के, त्यांज सामायिकनो नियमित काल संभलाय छे. अनुयोगद्वार सूत्रमां तो प्रकटपणे श्रावकने प्रतिक्रमण कह्युं छे, ते आ रीतेः— साधु, साध्वी श्रावक तथा श्राविका ए सर्वे जण पोतानां चित्त, मन, लेश्या, सामान्य अध्यवसाय, तिव्र अध्यवसाय तथा इंद्रियो पण आवश्यकने विषेज तल्लीन करी तथा अर्थ उपर बरोबर उपयोग राखी आवश्यकनीज भावना भावतां प्रभात काले तथा संध्याए आवश्यक करे. वली तेज सूत्रमां कह्युं छे के, जे माटे साधुने अने श्रावकने रात्रिना तथा दिवसना अंतभागे आवश्यक करवुं पडे छे, माटे प्रतिक्रमणने आवश्यक कहे छे. माटे साधुनी पेठे श्रावके पण श्रीसुधर्मास्वामी प्रमुख आचार्यनी

परंपराथी चालतुं ए वेलुं प्रतिक्रमण मुख्य मार्गे उभय काल करवुं. कारण के, तेथी दिवसे तथा रात्रिए करेलां पापोनी शुद्धि थती होवाथी घणी फलप्राप्ति थाय छे. कह्युं छे के—पातकोने जीवप्रदेशमांथी काढी नाखनारुं, कषायरूप भावशत्रुने जीतनारुं, पुण्यने उत्पन्न करनारुं अने मुक्तिनुं कारण एवुं प्रतिक्रमण प्रतिदिन बे वार करवुं. प्रतिक्रमण उपर एक दृष्टांत संभलाय छे, ते आ रीतेः—

दिल्लीमां देवसी राइ प्रतिक्रमणनो अभिग्रह पालनारो एक श्रावक रहेतो हतो. राजव्यापारमां कांइ तहोमतमां आववाथी बादशाहे तेने सर्वांगे बेडीउ जडीने बंदीखाने नांख्यो. ते दिवसे लांघण थइ हती, तो पण तेणे संध्या समये प्रतिक्रमण करवाने अर्थे रखवालोने एक टंक सुवर्ण आपवानुं कबूल करी बे घडी सुधी हाथ छोडाव्या, अने प्रतिक्रमण कर्युं. ए रीते तेणे एक महिनामां साठ सुवर्ण टंक प्रतिक्रमणने अर्थे आप्या. पोतानो नियम पालवामां तेनी एवी दृढता जाणीने बादशाह संतुष्ट थयो, अने तेणे तेने बंदीखानाथी मुक्त करी पहेरामणी आपी, अने पूर्वनी पेठे तेनुं विशेष सन्मान कर्युं. आ रीते प्रतिक्रमण करवामां यतना अने दृढता राखवी.

प्रतिक्रमणना, १ देवसी, २ राइ, ३ पक्खी, ४ चोमासी, अने ५ संवत्सरी एवा पांच प्रकार छे. एमनो समय उत्सर्ग मार्गे कह्यो छे ते आ रीतेः—गीतार्थ पुरुषो सूर्यबिंबनो अर्ध भाग अस्त थाय, त्यारे (प्रतिक्रमण) सूत्र कहे छे. ए वचन प्रमाणभूत छे तेथी देवसी प्रतिक्रमणनो समय सूर्यनो अर्धो अस्त एज जाणवो. राइ प्रतिक्रमणनो काल तो आ रीतेः—आचार्यो आवश्यक (प्रतिक्रमण) करवानो समय थाय छे, त्यारे निद्रा मूके छे, अने आवश्यक ए रीते करे छे के, जेथी दश पडिलेहणा करतां वारज सूर्योदय थाय. अपवाद मार्गथी तो देवसी प्रतिक्रमण दिवसना त्रीजा पहोरथी अर्धी रात्री सुधी कराय छे. योगशास्त्रनी वृत्तिमां तो देवसी प्रतिक्रमण बपोरथी मांडी अर्धी रात्री सुधी कराय एम कह्युं छे. तेमज राइ प्रतिक्रमण मध्य रात्रीथी मांडी बपोर सुधी कराय. कह्युं छे के—"राइ प्रतिक्रमण आवश्यक चूर्णिना अभिप्राय प्रमाणे उग्घाडपोरिसि सुधी कराय छे, अने व्यवहार सूत्रना अभिप्राय प्रमाणे पुरिमड्ढ (बपो-

र) सुधी कराय. " पाक्षिक प्रतिक्रमण पखवाडियाने अंते, चातुर्मासिक चोमासाने अंते अने सांवत्सरिक वर्षने अंते कराय छे. शंकाः— पक्खी प्रतिक्रमण चौदशे कराय? के अमास पूनमे कराय? उत्तरः— चौदशेज कराय एम अमे कहीए छीए. जो अमासे तथा पूनमे पक्खी प्रतिक्रमण कराय, तो चौदशे तथा पक्खीने दिवसे पण उपवास करवानो कह्यो छे, तेथी पक्खी आलोयणा पण छठ्ठवडे थाय. अने तेम करवाथी आगम वचनने विरोध आवे छे. आगममां कह्युं छे के-[1] "अट्ठम छट्ठ चउत्थं, संवच्छर चाउमास पक्खेसु" बीजु आगममां ज्यां "पाक्षिक" शब्दनुं ग्रहण कर्युं छे, त्यां "चतुर्दशी" शब्द जूदो लीधो नथी, अने ज्यां "चतुर्दशी" शब्दनुं ग्रहण कर्युं छे, त्यां "पाक्षिक" शब्द जूदो लीधो नथी. ते आ रीतेः— "[2]अट्ठमि चउद्दसीसु उववासकरणं" ए वचन पाक्षिक चूर्णिमां छे. "[3]सो अट्ठमिचउद्दसीसु उववासं करेइ" ए वचन आवश्यक चूर्णिमां छे. "[4]चउत्थछट्ठट्ठमकरणे अट्ठमिपक्खचउमासवरिसे अ" ए वचन व्यवहारभाष्य पीठिकामां छे. 'अट्ठमिचउद्दसीनाणपंचमीचउमास—' इत्यादि वचन महानिशीथमां छे. व्यवहार सूत्रना छठा उद्देशामां "पक्खस्स अट्ठमी खलु, मासस्स य पक्खिअं मुणेअव्वं" ए वचननी व्याख्या करतां वृत्तिकारे "पाक्षिक" शब्दनो अर्थ चतुर्दशी एमज कर्यो छे. जो पक्खी अने चतुर्दशी जूदां होत तो आगममां बे शब्द जूदा आवत, पण तेम नथी. तेथी अमे एवा निर्णय उपर आवीए छीए के, पक्खी चतुर्दशीने दिवसेज थाय.

पूर्वकाले चोमासी पूनमे अने संवत्सरी पांचमे करता हता, पण हालना कालमां श्री कालिकाचार्यनी आचरणाथी चोमासी चौदशे अने संवत्सरी चोथे कराय छे. ए वात सर्व संमत होवाथी प्रामाणिक छे. श्री कल्पभाष्य प्रमुख ग्रंथोमां कह्युं छे के—कोइ पण आचार्ये कोइ पण समये मनमां शठता न राखतां जे कांइ निरवद्य आचरण कर्युं होय, अने अन्य आचार्योए तेनो जो प्रतिषेध न कर्यो होय, तो ते बहुमत आचरि-

---

१ संवत्सरीए अट्ठम, चोमासीए छठ्ठ, अने पक्खीए उपवास करवो. २ आठम चउदशे उपवास करवो. ३ ते आठम चउदशे उपवास करे. ४ आठमे तथा पक्खीए उपवास, चोमासीए छठ्ठ अने संवत्सरीए अट्ठम करवुं.

तज समजवुं. (अनाचरित नहीं.) तीर्थोद्गार प्रमुख ग्रंथमां पण कह्युं छे के– शालिवाहन राजाए संघना आदेशथी श्रीकालिकाचार्य पासे चौदशने दिवसे चोमासी अने चोथने दिवसे संवत्सरी करावी. नवसो त्राणुनी साथे चतुर्विध श्री संघे चौदशने दिवसे चोमासी प्रतिक्रमण कर्युं. ते आचरणा प्रमाणभूत छे. आ विषयमां अधिक चर्चा जोवी होय तो पूज्य श्री कुलमंडनसूरिए करेलो विचारामृतसंग्रह जोइ लेवो.

प्रतिक्रमण करवानो विधि योगशास्त्रनी वृत्तिमां चिरंतनाचार्य कृत गाथाउ कही छे, ते उपरथी धारवो. ते आ रीतेः–

पंचविहायारविसु–द्धि हेउमिह साहु सावगो वावि ॥ पडिकमणं सह गुरुणा, गुरुविरहे कुणइ इक्को वि ॥ १ ॥ अर्थः– आ मनुष्य नवमां साधुए तथा श्रावके पण पंच विध आचारनी शुद्धि करनारुं प्रतिक्रमण गुरुनी साथे अथवा गुरुनो योग न होय तो एकलाएज करवुं. (१) वंदित्तु चेइयाइं, दाउं चउराइए खमासमणे ॥ नूनिहिअसिरो सयला–इआरमिच्छोक्कडं देइ ॥ २ ॥ अर्थः– चैत्यवंदन करी चार प्रमुख खमासमणां दइ नूमीने विषे मस्तक राखी सर्वे अतिचारनुं मिच्छाउक्कड देवुं. (२) सामाइअपुव्वमिच्छा–मि ठाइउं काउसग्गमिच्चाइ ॥ सुत्तं नणिअ पलंबिअ– नुअकुप्परधरिअ पहिरणउ ॥ ३ ॥ घोडगमाई दोसे– हिं विरहिअं तो करेइउस्सग्गं ॥ [illegible]हिअहो जाणुद्धं, चउरंगुलठइअकडिपट्टो ॥ ४ ॥ अर्थः– प्रथम सामायिक लइ "इच्छामि ठामि काउस्सग्गं" इत्यादि सूत्र बोलवुं. अने पछी नुजाउ तथा कोणि लांबी करी, रजोहरण अथवा चरवलो तथा मुहपत्ति हाथमां राखी घोडग प्रमुख दोष टाली काउस्सग्ग करे. ते समये पहेरेलो चोलपट्टो (पहेरेलुं वस्त्र) नानिथी नीचे अने ढींचणथी चार आंगल उंचो होवो जोइए. (३–४) तत्थय धरेइ हिअए, जहक्कमं दिणकए अईआरे ॥ पारेत्तु णमोक्कारे–ण पढइ चउवीसथयदंकं ॥ ५ ॥ अर्थः– काउस्सग्ग करतां मनमां दिवसे करेला अतिचार अनुक्रमे चिंतववा. पछी नवकारवडे काउस्सग्ग पारी लोगस्स कहेवो. (५) संमासगे पमज्जिअ, उववि सिअ अलग्ग विअय बाहुजुगो ॥ मुहणंतगं च कायं, च पेहए पंचवीसइहा ॥ ६ ॥ अर्थः– संमासक पूंजी नीचे वेसी अलगी अने लांबी बे नुजाउ करी मुहपत्तिनी तथा

कायानी पचीश पचीश पडिलेहणा करवी.(६)उट्ठिअ [illegible]उं सविणयं,विहि-णा गुरुणो करेइ किइकम्मं ॥ बत्तीस दोस रहिअं,पण[illegible]ीसावस्सग विसुद्धं ॥ ७ ॥ अर्थः– उठी, उभा रही विनयथी विधि पूर्वक गुरुने कृतिकर्म (वंदना) करे.तेमां बत्रीश दोष टालवा, अने पचीश आवश्यकनी विशुद्धि साचववी. (७) अह संममवणयंगो, करजुअ विहि धरिअ पुत्ति रय-हरणो ॥ परिचिंतइ अइआरे, जहक्कमं गुरुपुरो विअडे ॥ ८ ॥ अर्थः– प-ठी सम्यक् प्रकारे शरीर नमावी बे हाथमां यथाविधि मुहपत्ति अने र-जोहरण अथवा चरवलो लइ गुरु आगल अनुक्रमे प्रकटपणे अतिचार चिंतववा. (८) अह उववीसित्तु सुत्तं, सामाइअमाइअं पढिअ पयउ ॥ अब्भुट्ठिअम्हि इच्चा–इ पढइ दुहउट्ठिउ विहिणा ॥ ९ ॥ अर्थः– पछी नीचे वेसी सामायिक प्रमुख सूत्र यतनाथी कहे. ते पछी उठीने "अ-ब्भुट्ठिअम्हि" इत्यादि पाठ विधिपूर्वक कहे. (९) दाऊण वंदणं तो, प-णगाइसु जइसु खामए तिन्नि ॥ किइकम्मं करि आयरि–अमाइ गा-हातिगं पढए ॥ १० ॥ अर्थः– पछी वांदणां दइ त्रण वार खमावे. आ-रीते वंदना करी "आयरिअ–" इत्यादि त्रण गाथानो पाठ कहे.(१०) इअ सामाइअउस्स–ग्गसुत्तमुच्चरिअ काउसग्गठिउ ॥ चिंतइ उज्जोअ-दुगं, चरित्तअइआरसुद्धिकए ॥ ११ ॥ अर्थः–आ रीते सामायिक सूत्र तथा कायोत्सर्ग सूत्रनो पाठ कही, पछी चारित्राचार शुद्धिने अर्थे का-उस्सग्ग करी बे लोगस्स चिंतववा. (११) विहिणा पारिअ संम–त्तसुद्धि-हेउं च पढइ उज्जोअं ॥ तह सवलोअअरिहं–तचेइआराहणुस्सग्गं॥१२॥ काउं उज्जोअगरं, चिंतिअ पारेइ सुद्धसंमत्तो ॥ पुक्खरवरदीवद्धं, कड्ढइ सुअसोहणनिमित्तं ॥ १३ ॥ अर्थः–पछी यथाविधि काउस्सग्ग पारीने सम्यक्त्व शुद्धिने अर्थे प्रगट लोगस्स कहे. तेमज सर्व लोकने विषे रहेला अरिहंत चैत्योनी आराधनाने अर्थे काउस्सग्ग करी तेमां एक लोगस्स चिंतवे, अने तेथी शुद्ध सम्यक्त्वधारी थइने काउस्सग्ग पारे. ते पछी श्रुतशुद्धिने अर्थे पुक्खरवरदी कहे. (१२–१३) पुण पणवीसो-स्सासं, उस्सग्गं कुणइ पारए विहिणा ॥ तो सयलकुसलकिरिआ–फलाण सिद्धाण पढइ थयं ॥ १४ ॥ अर्थः–पछी पचीश उच्छ्वासनो काउस्सग्ग करे, अने यथाविधि पारे. ते पछी सकल शुभ क्रियानां फल पामेला

एवा सिद्ध परमात्मानो स्तव कहे. (१४) अह सुअसमिद्धिहेउं, सुअदेवीए करेइ उस्सग्गं ॥ चिंतेइ नमोक्कारं, सुणइव देइव तीइ थुइं ॥ १५ ॥ अर्थः—पछी श्रुतसमृद्धिने अर्थे श्रुतदेवीनो काउस्सग्ग करे, अने तेमां नवकार चिंतवे. ते पछी श्रुतदेवीनी थुइ सांभले, अथवा पोते कहे. (१५) एवं खेत्तसुरीए, उस्सग्गं कुणइ सुणइ देइ थुइं ॥ पढिऊण पंचमंगलमुवविसइ पमज्ज संडासे ॥ १६ ॥ अर्थः—एज रीते क्षेत्रदेवीनो काउस्सग्ग करी तेनी थुइ सांभले, अथवा पोते करे. पछी पंच मंगल कही संडासा प्रमार्जीने नीचे बेसे. (१६) पुव्वविहिणेव पेहिअ, पुत्तिं दाऊण वंदणं गुरुणो ॥ इच्छामो अणुसट्ठिं ति भणिअ जाणूहिं तो ठाइ ॥१७॥ अर्थः—पछी पूर्वोक्त विधिएज मुहपत्ति पडिलेही गुरुने वांदणां देवां. ते पछी "इच्छामो अणुसट्ठिं" कही ढींचण उपर बेसवुं. (१७) गुरुथुइ गहणे थुइतिन्नि वद्धमाणक्खरस्सरा पढइ ॥ सक्कत्थवं थवं पढिअ कुणइ पच्छित्तउस्सग्गं ॥ १८ ॥ अर्थः—गुरु स्तुति कही "नमोस्तु वर्द्धमानाय" इत्यादि त्रण थुइ उच्च स्वरे कहेवी. ते पछी नमोत्थुणं कही प्रायश्चित्तने अर्थे काउस्सग्ग करवो. (१८) एवं ता देवसिअं, राइअमवि एवमेव नवरितहिं ॥ पढमं दाउं मिच्छा-मि दुक्कडं पढइ सक्कथयं ॥१९॥ अर्थः—आ रीते देवसी प्रतिक्रमणविधि कह्यो. राइ प्रतिक्रमण विधि पण ए प्रमाणेज छे. तेमां एटलोज विशेष के, प्रथम मिच्छामि दुक्कड दइने पछी शक्रस्तव कहेवुं. (१९) उट्ठिअ करेइ विहिणा, उस्सग्गं चिंतए अ उज्जोअं ॥ बीअं दंसणसुद्धीइ चिंतए तछ इममेव ॥२०॥ अर्थः—ऊठीने यथाविधि काउस्सग्ग करे, अने तेमां लोगस्स चिंतवे. तथा दर्शनशुद्धिने अर्थे बीजो काउस्सग्ग करी तेमां पण लोगस्सज चिंतवे. (२०) तइए निसाइआरं, जहक्कमं चिंतिऊण पारेइ ॥ सिद्धत्थयं पढित्ता, पमज्ज संडासमुवविसइ ॥ २१ ॥ अर्थः—त्रीजा काउस्सग्गमां रात्रिए थएला अतिचार अनुक्रमे चिंतवे, अने पछी पारे. ते पछी सिद्धस्तव कही संडासा प्रमार्जी बेसे. (२१) पुव्वं व पुत्तिपेहण-वंदणमालोअसुत्तपढणं च ॥ वंदणखामण वंदण-गाहातिगपढणमुस्सग्गो ॥२२॥ अर्थः—पूर्वनी पेठे मुहपत्तिनी पडिलेहणा, वंदना तथा लोगस्स सूत्रना पाठ सुधी करवुं. ते पछी वंदना, खामणां, पाछी वंदना करी गुरुनी त्रण गाथा कही काउस्सग्ग करवो. (२२) तछ्य चिंतइ संजम-जोगाण न

होइ जेण मे हाणी ॥ तं पडिवज्जामि तवं, छम्मासं ता न काउमलं॥२३॥ अर्थः—ते काउस्सग्गमां आ रीते चिंतवे के, "जेथी म्हारा संयमयोगनी हानि न थाय, ते तपस्यानो हुं अंगीकार करुं. प्रथम छमासी तप करवानी तो म्हारामां शक्ति नथी. (२३) एगाइ इगुणतीसू—णयं पि न सहो न पंचमासमवि ॥ एवं चउ—ति—दु—मासं, न समत्थो एगमासं पि ॥२४॥ अर्थः—छमासीमां एक दिवस उंछो, बे दिवस उंछा एम करतां उंगणत्रीश दिवस उंछा करीए तो पण तेटली तपस्या करवानी म्हारामां शक्ति नथी, तेमज पंचमासी, चोमासी, त्रीमासी, बेमासी, तथा एक मासखमण पण करवानी म्हारामां शक्ती नथी. (२४) जा तं पि तेरसूणं, चउतीसइमाइउं दुहाणीए ॥ जा चउत्थं तो आयं—बिलाइ जा पोरिसि नमो वा ॥ ॥ २५ ॥ अर्थः—मासखमणमां तेर ऊणा करीए त्यां सुधी तथा सोल उपवासथी मांडी एकेक उपवास उंछो करतां छेव चोथभक्त (एक उपवास) सुधी तपस्या करवानी पण म्हारामां शक्ति नथी. एमज आंबिल प्रमुख, पोरिसि तथा नवकारसी सुधी चिंतववुं. (२५) जं सक्कइ तं हिअए, धरेत्तु पारेत्तु पेहए पोत्तिं ॥ दाउं वंदणमसढो, तं चिअ पच्चक्खए विहिणा ॥ २६ ॥ अर्थः— उपर कहेली तपस्यामां जे तपस्या करवानी शक्ति होय ते हृदयमां धारवी, अने काउस्सग्ग पारी मुहपत्ति पडिलेहवी. पछी सरल भावथी वांदणां दइ जे तपस्या मनमां धारी होय तेनुं यथाविधि पच्चक्खाण लेवुं. (२६) इच्छामो अणुसठिं, ति भणिअ उवविसिअ पढइ तिन्नि थुई ॥ मिउसद्देणं सक्क—त्थयाइ ता चेइए वंदे ॥२७॥ अर्थः— पछी "इच्छामो अणुसठिं" कही नीचे वेसी मृदु स्वरथी त्रण थुइनो पाठ कहे. ते पछी "नमोत्थुणं" प्रमुख कही चैत्यवंदन करे. (२७)

अह पक्खिअं चउद्दसि—दिणंमि पुव्वं व तत्थ देवसिअं ॥ सुत्तंतं पडिकमिउं, तो सम्ममिमं कमं कुणइ ॥ २८ ॥ अर्थः—हवे चतुर्दशीए करवानुं पक्खी प्रतिक्रमण कहीए छीए. तेमां प्रथम पूर्वे कह्या प्रमाणे देवसी प्रतिक्रमण सूत्रना पाठ सुधी विधि कही प्रतिक्रमण करी पछी आगल कहेवाशे ते अनुक्रम प्रमाणे सारी पेठे करवुं. (२८) मुहपोत्ती वंदणयं, संबुद्धा खामणं तहा लोए ॥ वंदणपत्तेअक्खा—मणं च वंदणयमह सुत्तं ॥ २९ ॥ अर्थः—प्रथम मुहपत्ति पडिलेहवी, तथा वंदना करवी, पछी सं-

बुद्धा खामणां तथा अतिचारनी आलोचना करी, पछी वंदना तथा प्रत्येक खामणां करवां, ते पछी वंदनक सूत्र (वंदित्तासूत्र) कहेवुं. (२९) सुत्तं अप्पुठाणं, उस्सग्गो पुत्ति वंदणं तहय॥पज्जंति अ खामणयं, तह चउरो छोत्नवंदणया ॥ ३० ॥ अर्थः– पछी अप्पुठाण सूत्रनो पाठ कही काउस्सग्ग करवो. ते पछी मुहपत्ति पडिलेही, वंदना करी पार्यंतिक खामणां करे अने चार थोत्नवंदना करे. (३०) पुव्वविहिणेव सव्वं, देवसिअं वंदणाइ तो कुणइ॥ सिज्जसुरी उस्सग्गे, न्नेउ संतिथय पढणे अ ॥३१॥ अर्थः– पछी पूर्वोक्त विधि माफक देवसी वंदनादिक करवुं. तेमां सिज्जसुरी काउस्सग्ग अने शांतिस्तव पाठमां फेरफार छे. (३१) एवं चिअ चउमासे, वरिसे अ जहक्कमं विहीं णेउ॥ पक्खचउमास वरिसे–सु नवरि नामंमि नाणत्तं ॥ ३२ ॥ अर्थः– ए रीतेज चोमासी प्रतिक्रमणनो तथा संवत्सरी प्रतिक्रमणनो विधि जाणवो. तेमां एटलो विशेष के, पक्खी, प्रतिक्रमण होय तो “ पक्खी ” चोमासी होय तो “ चोमासी ” अने संवत्सरी होय तो “ संवत्सरी ” एवां जूदां जूदां नाम आवे छे. (३२) तह उस्सग्गोज्जोआ, बारसवीसा स मंगलचत्ता ॥ संबुद्धखामणं तिप–ण सत्त साहूण जह संखं ॥३३॥ अर्थः– तेमज पक्खीना काउस्सग्गमां बार, चोमासीना काउस्सग्गमां वीस अने संवत्सरीना काउस्सग्गमां चालीश लोग्गस्सनो काउस्सग्ग नवकार सहित चिंतववो. तथा संबुद्धखामणां पक्खी, चोमासी अने संवत्सरीए अनुक्रमे त्रण, पांच तथा सात साधुनां अवश्य करवां. (३३) आ रीते चिरंतनाचार्योक्त प्रतिक्रमण गाथा कही.

हरिभद्रसूरि कृत आवश्यक वृत्तिमां वंदनक निर्युक्तिनी अंदर आवेली “ चत्तारि पडिक्कमणे ” ए गाथानी व्याख्याने अवसरे संबुद्ध खामणना विषयमां कह्युं छे ते आ रीतेः– देवसी प्रतिक्रमणमां जघन्य त्रण, पक्खी तथा चोमासीमां पांच अने संवत्सरीमां सात साधुउने अवश्य खमाववा. प्रवचनसारोद्धारनी वृत्तिमां आवेली वृद्धसामाचारीमां पण एमज कह्युं छे.

हवे प्रतिक्रमणना अनुक्रमनो विचार पूज्य श्रीजयचंद्रसूरि कृत ग्रंथमांथी जाणवो. आ रीते प्रतिक्रमण विधि कह्यो.

तेमज आशातना टालवा प्रमुख विधिथी मुनिराजनी अथवा गुणवंत तथा अतिशय धर्मिष्ट श्रावक प्रमुखनी विश्रामणा (सेवा) करे. विश्रा-

मणा एक उपलक्षण छे, माटे सुख संयमयात्रानी पृच्छा विगेरे पण करे, पूर्वभवे पांचसो साधुओनी सेवा करवाथी चक्रवर्ती करतां अधिक बलवान् थएला बाहुबलि विगेरेना दृष्टांतथी सेवानुं फल विचारवुं. उत्सर्ग मार्गे जोतां साधुओए कोइ पासे पण सेवा न कराववी. कारण के, "संवाहण दंत पहोअणा अ" ए आगम वचनमां निषेध कर्यो छे. अपवाद मार्गे साधुओए सेवा कराववी होय तो साधु पासेज कराववी. तथा कारण पडे साधुने अभावे योग्य श्रावक पासे कराववी. जो पण म्होटा मुनिराज सेवा करावता नथी, तथापि मनना परिणाम शुद्ध राखी सेवाने बदले मुनिराजने खमासमण देवाथी पण निर्जरानो लाभ थाय छे, अने विनय पण साचव्यो एम थाय. ते पछी पूर्वे भणेला दिनकृत्य प्रमुख श्रावकनो विधि देखाडनारा ग्रंथोनी अथवा उपदेशमाला, कर्मग्रंथ प्रमुख ग्रंथोने फेरववा रूप, शीलांग प्रमुख रथनी गाथा गणवा रूप अथवा नवकारनी वलयाकार आवृत्ति प्रमुख स्वाध्याय पोतानी बुद्धि माफक मननी एकाग्रताने अर्थे करवी.

शीलांग रथ आ गाथा उपरथी जाणवो. करणे ३ जोए ३ सन्ना ४, इंदिअ ५ भूमाइ १० समणधम्मो अ १० ॥ सिलंग सहस्साणं, अठारसगस्स निप्फत्ती ॥ १ ॥ अर्थः— करण, करावण, अनुमोदन ए त्रण करण, ए त्रणेने मन, वचन अने कायाना त्रण योगथी गुणतां नव थया. ते नवने आहार, भय, मैथुन अने परिग्रह ए चार संज्ञाथी गुणतां ३६ छत्रीश थया. तेने चक्षु, स्पर्श, श्रोत्र, रस अने घ्राण ए पांच इंद्रियोथी गुणतां १८० एकसो एंशी थया. तेने पृथिवीकाय, अपकाय, तेउकाय, वायुकाय, वनस्पतिकाय, बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, चउरेंद्रिय, पंचेंद्रिय, अने अजीवकाय ए दस जीव भेदनी साथे गुणतां १८०० अढारसो थया. तेने १ क्षांति, २ मार्दव, ३ आर्जव, ४ मुक्ति (निर्लोभता), ५ तप, ६ संयम, ७ सत्य, ८ शौच (पवित्रता), ९ अकिंचनता (परिग्रहत्याग) अने १० ब्रह्मचर्य (चतुर्थ व्रत) ए दस प्रकारना साधुधर्मे गुणतां १८००० अढार हजार थाय. ए रीते शीलांग रथना अढार हजार अंगनी उत्पत्ति जाणवी. हवे शीलांग रथनो भावना पाठ आ रीते छेः—'जे नो करंति मणसा, निज्जिअ आ-

१ आहार प्रमुख संज्ञा अने श्रोत्र प्रमुख इंद्रियोने जितनार जे मुनीओ पृथ्वीकाय

हार सन्न सोइंदी ॥ पुढविकायारंभं, खंतिजुआ ते मुणी वंदे ॥ १ ॥ इत्यादि. एनुं विशेष स्वरूप यंत्र उपरथी जाणवुं. हवे साधुधर्म रथनो पाठ आ रीते छेः-[२]नं हणेइ सयं साहू, मणसा आहार सन्न संवुडओ ॥ सोइंदिअ संवरणो, पुढविजिए खंति संपन्नो ॥ १ ॥ इत्यादि सामाचारी रथ, क्षमणा रथ, नियम रथ, आलोचना रथ, तपो रथ, संसार रथ, धर्म रथ, संयम रथ, विगेरेना पाठ पण आ रीतेज जाणवा. विस्तार थाय तेथी ते अहिं कह्या नथी.

नवकारनी वलक गणनामां तो पांच पद आश्रयी एक पूर्वानुपूर्वी, एक पश्चानुपूर्वी आने बाकी एकसोने अढार (११८) अनानुपूर्वीओ आवे छे. नवपद आश्रयी अनानुपूर्वि तो (३६२८७८) त्रण लाख बासठ हजार आठसो अठोत्तेर थाय छे. अनानुपूर्वि विगेरे गणवानो विचार तथा तेनुं स्वरूप पूज्यश्री जिनकीर्त्तिसूरि कृत सटीक परमेष्टिस्तवथी जाणवुं. आ रीते नवकार गणवाथी दुष्ट एवा शाकिनी, व्यंतर, वैरी, ग्रह, महारोग विगेरेनो शीघ्र नाश थाय छे. ए एनुं आ लोकमां पण प्रत्यक्ष फल छे. परलोक आश्रयी एवुं फल तो अनंत कर्मक्षय प्रमुख छे. कह्युं छे के- जे पापकर्मनी निर्जरा मासनी अथवा एक वर्षनी तीव्र तपस्याथी थाय छे, तेज पापनी निर्जरा नवकारनी अनानुपूर्वि गुणवाथी अर्ध क्षणमां थाय छे. शीलांग रथ प्रमुखना गणवाथी पण मन वचन कायानी एकाग्रता थाय छे, अने ते वडे त्रिविध ध्यान थाय छे. सिद्धांतमां कह्युं छे के-भंगिक श्रुत गणनारो पुरुष त्रिविध ध्यानमां वर्ते छे.

आ रीते स्वाध्याय करवाथी धर्मदासनी पेठे पोताने कर्मक्षयादि तथा बीजाने प्रतिबोधादिक घणो गुण थाय छे. धर्मदासनुं दृष्टांत आ रीतेः-

धर्मदास दररोज संध्या समये देवसी प्रतिक्रमण करीने स्वाध्याय करतो हतो. तेनो पिता सुश्रावक छतां स्वभावथीज घणो क्रोधी हतो. एक समये धर्मदासे पोताना पिताने क्रोधनो त्याग करवाने अर्थे उप-

---

प्रमुखनो आरंभ मनथी पण नथी करता, ते क्षांति प्रमुख दशविध धर्मनो पालनार मुनिओने हुं वंदना करुं छुं. २ आहार प्रमुख संज्ञाओनो, श्रोत्र प्रमुख इंद्रियोनो संवर करनार पृथ्वीकाय प्रमुख आरंभने वर्जनार तथा क्षांति प्रमुख दशविध धर्मने पालनार एवा साधु पोते मनथी पण हिंसा न करे.

देश कस्यो. तेथी ते (पिता) घणो रीसाणो, अने हाथमां लाकडी लइ दोडतां रात्रिनो समय होवाथी थांनले अथडाइने मरण पाम्यो, अने दुष्टसर्पनी योनिमां गयो. एक समये ते दुष्टसर्प अंधकारमां धर्मदासने करडवाने अर्थे आवतो हतो. एटलामां स्वाध्याय करवा बेठेला धर्मदासना मुखमांथी एक गाथा तेणे सांनली. ते आ रीते:-तिवं पि पुव्वकोडी, कयंपि सुकयं मुहुत्तमित्तेण ॥ कोहग्गहिउ हणिउं, ह हा हवइ नवदुगे वि दुही ॥१॥ इत्यादि स्वाध्याय धर्मदासना मुखथी सांनलतांज ते सर्पने जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं. पठी ते अनशन करी सौधर्म देवलोके देवता थयो, अने पुत्रने (धर्मदासने) सर्व कार्योमां सहाय्य आपवा लाग्यो. एक समये स्वाध्यायमां लयलीन ठतांज धर्मदासने केवलज्ञान उत्पन्न थयुं. माटे अवश्य स्वाध्याय करवी.

पठी श्रावके सामायिक पारीने पोताने घेर जवुं, अने पोतानी स्त्री, पुत्र, मित्र, नाई, सेवक, व्हेन, पुत्रनी वहू, पुत्री, पोत्रो (पुत्रनो पुत्र), पोत्री (पुत्रनी पुत्री, काको, नत्रीजो, अने वाणोतर तेमज बीजा स्वजनोने पण जेनी जेवी योग्यता होय ते प्रमाणे धर्मनो उपदेश करवो. उपदेशमां सम्यक्त्व मूल बारव्रत स्वीकारवां, सर्व धर्मकृत्योमां पोतानी सर्व शक्तिवडे यतना प्रमुख करवी, ज्यां जिनमंदिर तथा साधर्मि न होय एवा स्थानकमां न रही कुसंगति विगेरे वर्जवी, नवकार गणवा, त्रिकाल चैत्यवंदन तथा जिनपूजा करवी, अने पच्चखाण प्रमुख अनिग्रह लेवा, शक्ति माफक धर्मनां साते क्षेत्रोने विषे धन वापरवुं इत्यादि विषय कहेवा. दिनकृत्यमां कह्युं ठे के-जो गृहस्थ पोताना स्त्री पुत्र विगेरेने सर्वज्ञप्रणीत धर्मने विषे न लगाडे, तो ते (गृहस्थ) आ लोकमां तथा परलोकमां तेमना (स्वजनोना) करेलां कुकर्मोथी लेपाय. कारण के, एवी लोकमां रीतिज ठे. जेम चोरने अन्न पान प्रमुख सहाय आपनार माणस पण चोरीना अपराधमां सपडाय ठे, तेम धर्मनी बाबतमां पण जाणवुं. माटे तत्त्वना जाण श्रावके दररोज स्त्री पुत्र विगेरेने द्रव्यथी यथायोग्य वस्त्र प्रमुख आपीने तथा नावथी धर्मोपदेश करीने तेमनी सारी अथवा माठी अवस्थानी खबर लेवी. "पोष्य पोषकः" एवुं वचन ठे, माटे श्रावके स्त्री पुत्रादिकने वस्त्रादि दान अवश्य करवुं. अन्य स्थले पण कह्युं ठे के-राष्ट्र (देश) नुं करे-

लुं पाप राजाने माथे, राजानुं करेलुं पाप पुरोहितने माथे, स्त्रीनुं करेलुं पाप जर्तारने माथे अने शिष्यनुं करेलुं पाप गुरुने माथे छे. स्त्री पुत्र विगेरे कुटुंबना लोको घरना काममां वलगी रहेला होवाथी तथा प्रमादी विगेरे होवाने लीधे तेमनाथी गुरु पासे जइ धर्म संजलातो नथी. माटे गृहस्थ उपर कह्या प्रमाणे धर्मोपदेश करवाथी ते धर्मने विषे प्रवर्ते छे. अहिं धन्यश्रेष्ठिना कुटुंबनुं दृष्टांत जाणवुं. ते आ रीतेः—

धन्यपुर नगरमां रहेनार धन्यश्रेष्ठी गुरुना उपदेशथी सुश्रावक थयो. ते दररोज संध्या समये पोतानी स्त्रीने अने चार पुत्रोने धर्मोपदेश करतो हतो. अनुक्रमे स्त्री अने त्रणे पुत्र प्रतिबोध पाम्या; पण चोथो पुत्र नास्तिकनी पेठे "पुण्य पापनुं फल क्यां छे?" एम कहेतो होवाथी प्रतिबोध न पाम्यो. तेथी धन्यश्रेष्ठीना मनमां घणुं छुःख थतुं हतुं. एक समये पडोशमां रहेनारी एक वृद्ध सुश्राविकाने अंत समये तेणे निर्यामणा करी (धर्म संजलाव्यो) अने एवो ठराव करी राख्यो के, "देवता थएली त्हारे म्हारा पुत्रने प्रतिबोध पमाडवो." ते वृद्ध स्त्री मरण पामीने सौधर्म देवलोके देवी थइ. पछी तेणे (देवीए) पोतानी दिव्य ऋद्धि प्रमुख देखाडीने धन्यश्रेष्ठिना पुत्रने प्रतिबोध पमाड्यो. आ रीते घरना स्वामीए पोताना स्त्री पुत्र प्रमुखने प्रतिबोध करवो. एम करतां पण कदाच तेउ प्रतिबोध न पामे, तो पछी घरना स्वामीने माथे दोष नथी. कह्युं छे के—सर्वे श्रोता जनोने हित वचन सांजलवाथी धर्मप्राप्ति थायज छे, एवो नियम नथी, परंतु जव्य जीवो उपर अनुग्रह करवानी इछाथी धर्मोपदेश करनारने तो अवश्य धर्मप्राप्ति थाय छे. आ रीते नवमी गाथानो विस्तारार्थ पूर्ण थयो. (ए)

(मूलगाथा)

पायं अबंजविरउ,
समए अप्पं करेइ तो निद्दं ॥
निद्दोवरमे थीतणु-
असुइत्ताई विचिंतिज्जा ॥ १० ॥

संक्षेपार्थः—ते पछी सुश्रावक घणुं करीने अब्रह्मथी (स्त्री संभोगथी) विरक्त रही अवसरने विषे अल्प निद्रा ले, अने निद्रा उडी जाय, त्यारे मनमां स्त्रीना शरीरनुं अशुचिपणुं चिंतवे. (१०)

विस्तारार्थः—सुश्रावक स्वजनोने धर्मोपदेश करी रह्या पछी एक पहोर रात्रि गया पछी अने मध्यरात्रि थया पहेलां पोतानी शरीर प्रकृतिने अनुकूल आवे ते समये शय्या स्थानके जइने शास्त्रोक्त विधि प्रमाणे अल्प निद्रा ले. निद्रा करवा जती वखते श्रावके केवुं रहेवुं जोइए ? ते कहे छे. अब्रह्म ते स्त्रीसंभोग तेथी विरक्त रहेवुं. तात्पर्यः—यावज्जीव चतुर्थ व्रत पालवाने असमर्थ एवा तरुण श्रावके पण पर्वतिथि प्रमुख घणा दिवसोने विषे ब्रह्मचारीपणेज रहेवुं जोइए. कारण के, ब्रह्मचर्यनुं फल बहु म्होटुं छे. महाभारतमां पण कह्युं छे के—हे धर्मराज ! एक रात्रि सुधि ब्रह्मचर्य पालनार ब्रह्मचारीने जे शुभगति थाय छे, ते शुभगति हजारो यज्ञ करवाथी पण थाय के नहीं ? ते कही शकातुं नथी.

चालती गाथामां " निद्दं " ए विशेष्य छे, अने " अप्पं " ए निद्रानुं विशेषण छे. तथा एवो न्याय छे के, "कोइ पण विधि अथवा निषेध विशेषण सहित कह्या होय तो ते विधि अथवा पोतानो संबंध विशेषणनी साथे राखे छे." तेथी "निद्रा लेवी होय तो अल्प लेवी" एम अहिं कहेवानो उद्देश छे, पण " निद्रा लेवी " एवो कहेवानो उद्देश नथी. कारण के, दर्शनावरणीय कर्मनो उदय थवाथी निद्रा एनी मेळे आवे छे. माटे निद्रा लेवानो विधि शास्त्र शुं करवा करे ? जे वस्तु बीजे कोइ प्रकारे प्राप्त थती नथी, तेनो विधि शास्त्र करे छे, एवो नियम छे. ए वात पूर्वे एक वार कहेवामां आवी छे. बहु निद्रा लेनार माणस आ भवथी तथा परभवथी पण भ्रष्ट थाय छे. चोर, वैरी, धूतारा, दुर्जन विगेरे लोको पण सहजमां तेनी उपर हुमलो करी शके छे. अल्प निद्रा लेवी ए महा पुरुषनुं लक्षण छे. आगममां कह्युं छे के—जे पुरुष अल्पाहारी, अल्प वचनी, अल्प निद्रा लेनारो तथा उपधि अने उपकरण पण अल्प राखनारो एवो होय छे, तेने देवता पण प्रणाम करे छे. नीतिशास्त्रादिकमां कहेलो निद्रा विधि आ प्रमाणे छेः—

मांकड प्रमुख जीवोथी भरेलो, टूंको, भागेलो, कष्टकारी, मेलो, प-

उपायावालो, तथा अग्नि काष्ठथी बनावेलो एवो खाटलो सूवाना काममां न लेवो. सुवाना तथा बेसवाना काममां चार सुधी जोडेलां काष्ट होय ते सारां; पण पांच प्रमुख काष्ठनो योग सुनार धणीनो तथा तेना कुलनो नाश करे छे. पोताना पूजनीक पुरुषथी ऊंचे स्थानके न सुवुं, तथा पग जीना राखीने, उत्तर अथवा पश्चिम दिशाए मस्तक करीने, वांसनी पेठे लांबो थइने, पग मूकवाने ठेकाणे मस्तक करीने न सूवुं; परंतु हस्तिना दंतनी पेठे सूवुं. देवमंदिरमां, राफडा उपर, वृक्षनी नीचे, स्मशानमां तथा विदिशाए (खूणानी दिशाए) मस्तक करीने न सूवुं. कल्याणनी इछा करनार पुरुषे सूवाने समये मलमूत्रनी शंका होय तो ते दूर करवी, मल मूत्र करवाने स्थानक क्यां छे? ते बरोबर जाणवुं, जल नजीक छे के नहीं? ते तपासवुं, तथा बारणुं बरोबर बंध करवुं, इष्टदेवने नमस्कार करीने अपमृत्युनो भय टालवो, पवित्र थवुं, ते पछी वस्त्र बरोबर पहेरीने रक्षामंत्रथी पवित्र करेली पहोली शय्याने विषे सर्व आहारनो परित्याग करीने डाबे पडखे सूइ रहेवुं. क्रोधथी, जयथी, शोकथी, मद्यपानथी, स्त्रीसंजोगथी, जार उपाडवाथी, वाहनमां बेसवाथी तथा मार्गे चालवाथी ग्लानि पामेला, अतिसार, श्वास, हेडकी, शूल, क्षत(घा), अजीर्ण प्रमुख रोगथी पीडायला, वृद्ध, बाल, दुर्बल, क्षीण थएला अने तृषातुर थएला एटला पुरुषोए कोइ समये दिवसे पण सूइ रहेवुं. ग्रीष्म ऋतुमां वायुनो संचय, हवामां रूक्षता तथा टूंकी रात्रि होय छे, माटे ते ऋतुमां दिवसे निद्रा लेवी हितकारी छे. पण बीजी ऋतुमां दिवसे निद्रा ले तो तेथी कफ पित्त थाय. घणी आसक्तिथी अथवा अवसर विना निद्रा लेवी सारी नथी. कारण के, तेवी निद्रा काल रात्रिनी पेठे सुखनो तथा आयुष्यनो नाश करे छे. सूती वखते पूर्व दिशाए मस्तक करे तो विद्यानो, अने दक्षिण दिशाए करे तो धननो लाभ थाय. पश्चिम दिशाए मस्तक करे तो चिंता उपजे, तथा उत्तर दिशाए करे तो मृत्यु अथवा नुकशान थाय. आ रीते नीतिशास्त्रादिकमां कहेलो शयनविधि कह्यो.

आगममां कहेलो विधि आ प्रमाणेः– शयन समये चैत्यवंदन विगेरे करीने देवने तथा गुरुने वंदना करवी. चउविहार प्रमुख पच्चख्काण ग्रंथि सहित उच्चरवुं, तथा पूर्वे ग्रहण करेला व्रतमां राखेला परिमाणनो

संक्षेप करवा रूप देशावकाशिक व्रत स्वीकारवुं. दिनकृत्यमां कह्युं छे के-"पाणिवह मुसादत्तं, मेहुण दिणलाभणत्थदंडं च ॥ अंगीकयं च मुत्तुं, सव्वं उवभोगपरिभोगं ॥१॥ गिहमज्झं मुत्तूणं, दिसिगमणं मुत्तुमसग जूआई ॥ वय काएहिं न करे, न कारवे गंठिसहिएणं ॥ २ ॥" अर्थः- प्राणातिपात, मृषावाद, अदत्तादान, मैथुन अने दिनलाभ (प्रभात समये विद्यमान परिग्रह), ए सर्वे पूर्वे नियमित नथी तेनो नियम करुं छुं. ते आ रीतेः- एकेंद्रियने तथा मशक, जू प्रमुख त्रस जीवोने मूकीने बाकीनो आरंभज अने सापराध त्रस जीव संबंधी तथा बीजो सर्व प्राणातिपात, मनने रोकवुं अशक्य छे, माटे वचनथी तथा कायाथी ग्रंथि (गांठ) न छोडुं त्यां-सुधी न करुं अने न करावुं. ए रीतेज मृषावाद, अदत्तादान अने मैथुननो पण नियम जाणवो. तथा दिनलाभ पण नियमित नहीं हतो, तेनो हमणां नियम करुं छुं. तेमज अनर्थदंडनो पण नियम करुं छुं. शयन, आछादन प्रमुख मूकीने बाकीना सर्व उपभोग परिभोगने, घरनो मध्य भाग मूकी बाकी सर्व दिशिगमनने ग्रंथि (गांठ) न छोडुं त्यां सुधी वचनथी तथा कायाथी न करुं अने न करावुं. आ रीते देशावकाशिक स्वीकारवाथी म्होटुं फल प्राप्त थाय छे, अने एथी मुनिराजनी पेठे निःसंगपणुं उत्पन्न थाय छे. आ व्रत वैद्यना जीव वानरे जेम प्राणांत सुधी पाळ्युं, अने तेथी ते जेम आवते भवे सर्वोत्कृष्ट फल पाम्यो, तेम बीजा विशेष फलना अर्थी मनुष्ये पण मुख्य मार्गे पालवुं. परंतु तेम पालवानी शक्ति न होय तो अनाभोगादि चार आगारोमां चोथा आगार वडे अग्नि सलगवा प्रमुख कारणवडे ते (देशावकाशिक) व्रत मूके, तो पण व्रतभंग न थाय. वैद्यना जीव वानरनुं दृष्टांत अमारा करेला आचारप्रदीप ग्रंथमां जोइ लेवुं.

तेमज चार शरणांनो अंगीकार करवो. सर्वे जीवराशिने खमाववा. अढारे पापस्थानकनो त्याग करवो. पापनी निंदा करवी. पुण्यनी अनुमोदना करवी. प्रथम नवकार गणि, जइ मे हुज्ज पमाओ, इमस्स देहस्स इमाइ रयणीए ॥ आहारमुवहि देहं, सव्वं तिविहेण वोसिरिअं ॥ १ ॥

१ जो आ रात्रीमां आ देहवडे म्हाराथी प्रमाद थाय, तो आ देह, आहार अने उपधि ए सर्वने त्रिविधे करी वोसिरावुं छुं. (१)

आ गाथावडे त्रण वार सागारी अनशन स्वीकारवुं, अने सूती वखते नवकार चिंतववो. एकांत शय्याने विषेज सूवुं, पण ज्यां स्त्री विगेरेनो संसर्ग होय त्यां न सूवुं. कारण के, विषय सेवननो अभ्यास अनादि काळनो छे, अने वेदनो उदय खमवो बहु कठण छे, तेथी कदाच कामवासनाथी जीव पीडाय. कह्युं छे के—जेम लाखनी वस्तु अग्निनी पासे मूकतां वार पींगळी जाय छे, तेम धीर अने दुर्बल शरीरवाळो पुरुष होय तो पण ते स्त्री पासे होय तो पिंगळी जाय छे. (कामवश थाय छे.) पुरुष मनमां जे वासना राखीने सूइ जाय छे, तेज वासनामां ते पाछो जागृत थाय त्यां सुधी रहे छे एवुं आप्त (माह्या) पुरुषोनुं उपदेश वचन छे. माटे मोहनो सर्वथा उपशम करीने वैराग्यादिमुखनी भावना भावतां निद्रा लेवी. तेम करवाथी कुस्वप्न अथवा दुस्वप्न आवतां नथी. धर्मनी वातनांज सारां स्वप्न आवे छे. बीजुं, सूती वखते शुभ भावना भावे तो, सूतो माणस पराधीन होवाथी, आपदा घणी होवाथी, आयुष्य सोपक्रम होवाथी तथा कर्मगति विचित्र होवाथी कदाच मृत्यु पामे,तो पण शुभ गतिज थाय. कारण के, " अंते जेवी मति, तेवी गति थाय " एवुं शास्त्र वचन छे. अहिं कपटी साधुए हणेला पोसाती उदाइ राजानुं दृष्टांत जाणवुं.

हवे चालती गाथाना उत्तरार्धनी व्याख्या करीए छीए. पछी पाछली रात्रिए निद्रा उडी जाय, त्यारे अनादि काळना भवना अभ्यासना रसथी उदय पामता एवा दुर्जय कामरागने जीतवाने अर्थे स्त्रीना शरीरनुं अशुचिपणुं विगेरे मनमां चिंतववुं. " अशुचिपणुं विगेरे " अहिं विगेरे शब्द कह्यो छे, माटे जंबूस्वामी, स्थूलभद्र स्वामी प्रमुख म्होटा ऋषिओए तथा सुदर्शन प्रमुख सुश्रावकोए दुःखथी पळाय एवुं शील पाळवाने अर्थे जे मननी एकाग्रता करी ते, कषाय प्रमुखनो जय करवाने अर्थे जे उपाय कर्या ते, संसारनी अतिशय विषम स्थिति, अने धर्मना मनोरथ मनमां चिंतववा. तेमां स्त्रीना शरीरनुं अपवित्रपणुं, निंद्यपणुं विगेरे सर्व प्रसिद्ध छे. पूज्य श्री मुनिचंद्रसूरिजीए अध्यात्मकल्पद्रुममां कह्युं छे के— अरे जीव ! चामडी, हाडकां, मज्जा. आंतरडां, चरबी, लोही. मांस. विष्ठा विगेरे अशुचि अने अस्थिर एवा पुद्गलोना स्कंध स्त्रीना शरीरना आकारे परिणम्या छे, तेमां तने रमणीय ते शुं लागे छे ? अरे जी-

व! विष्ठा प्रमुख अपवित्र वस्तु दूर थोडी पडेली जोवामां आवे, तो तुं थू थू करे छे, अने नाक मरडे छे. एम छतां हे मूर्ख! तेज अशुचि वस्तुथी भरेला स्त्रीना शरीरनी तुं केम अभिलाषा करे छे? विष्ठानी जाणे कोथली ज होयनी! एवी, शरीरना छिद्रमांथी नीकलता घणा मलथी मलिन थएली, उत्पन्न थएला कृमिना जालाथी भरेली, तथा चपलताथी, कपटथी, अने असत्यथी पुरुषने ठगनारी एवी स्त्रीने तेनी बहारनी सफाइथी मोहमां पडी जे भोगवे छे, तेथी तेने नरक प्राप्त थाय छे. कामविकार त्रणे लोकने विडंबना करनारो छे, तथापि मनमां विषय संकल्प करवानुं वर्जे, तो तेने (कामविकारने) सहजमां जिताय. कह्युं छे के— हे कामदेव! हुं त्हारुं मूल जाणुं छुं. तुं विषय संकल्पथी उत्पन्न थाय छे. माटे हुं विषय संकल्पज न करुं के, जेथी तुं म्हारा चित्तमां उत्पन्न न थइश. आ विषय उपर पोते नवी परणेली आठ श्रेष्ठिकन्याउने प्रतिबोध पमाडनार अने नवाणु क्रोड सोनैया जेटला धननो त्याग करनार श्री जंबूस्वामीनुं, कोशा वेश्याने विषे आसक्त थइ, साडीबार क्रोड सोनैया खरची कामविलास करनार तत्काल दीक्षा लइ कोश्याना महेलमांज चोमासु रहेनार श्री स्थूलभद्रस्वामीनुं तथा अभया राणीए करेला नानाविध अनुकूल तथा प्रतिकूल उपसर्गथी मनमां लेशमात्र पण विकार न पामनार सुदर्शन श्रेष्ठी विगेरेनुं दृष्टांत प्रसिद्ध छे. माटे अहिं ते सविस्तर कहेवानी जरूर नथी.

हवे कषाय प्रमुख दोषनो जय, ते ते दोषनी मनमां उलटी भावना विगेरे करवाथी थाय छे. जेम क्रोधनो जय क्षमाथी, माननो निरभिमानपणाथी, मायानो सरलताथी, लोभनो संतोषथी, रागनो वैराग्यथी, द्वेषनो मैत्रीथी, मोहनो विवेकथी, कामनो स्त्रीना शरीर उपर अशुचि भावना करवाथी, मत्सरनो बीजानी वधी गएली संपदा जोवामां आवे, तो पण मनमां अदेखाइ न राखवाथी, विषयनो इंद्रिय दमनथी, मन, वचन कायाना अशुभ योगनो त्रण गुप्तिथी, प्रमादनो सावधान रहेवाथी, अने अविरतिनो जय विरतीथी सुखे थाय छे. तक्षक नागने मस्तके रहेलो मणि ग्रहण करवो, अथवा अमृतपान करवुं, एवा उपदेश माफक आ वात बनवी अशक्य छे; एवी पण मनमां क-

ल्पना न करवी. साधु मुनिराज विगेरे ते ते दोषनो त्याग करीने सद्गुणि थएला प्रत्यक्ष देखाय छे. तथा दृढप्रहारी, चिलातीपुत्र, रोहिणिय चोर विगेरे पुरुषोनां दृष्टांत पण आ विषय उपर प्रसिद्ध छे. कह्युं छे के— हे लोको ! जे जगत्मां पूज्य थया, ते प्रथम आपणा जेवाज सामान्य माणस हता. एम समजी तमे दोषनो त्याग करवामां घणा उत्साहवंत थाओ. कांइ कोइ एवुं खेतर नथी के, जेमां सत्पुरुषो उत्पन्न थाय छे ! अने शरीर, इंद्रियो विगेरे वस्तु जेम माणसने स्वाभाविक होय छे, तेम साधुपणुं स्वाभाविक नथी मलतुं; परंतु जे पुरुष गुणोने धारण करे छे, तेज साधु कहेवाय छे, माटे गुणोनुं उपार्जन करो.

अहो ! हे प्रियमित्र विवेक ! तुं घणा पुण्यथी मने मल्यो. त्हारे क्यारे पण अमारी पासेथी क्यांय पण न जवुं. हुं त्हारा सहाय्यथी उतावलथी जन्मनो तथा मरणनो उच्छेद करुं छुं. कोण जाणे ? फरीथी त्हारो अने म्हारो मेलाप थाय के न थाय. प्रयत्न उद्यम करवाथी गुणोनी प्राप्ति थाय छे, अने प्रयत्न करवो आपणा हाथमां छे. एम छतां “फलाणो म्होटो गुणी छे” ए वात कोण जीवतो पुरुष सहन करी शके ? गुणथीज सन्मान मले छे. ज्ञाति जातिना आडंबरथी कांइ न थाय. वनमां उत्पन्न थएलुं पुष्प लेवाय छे, अने प्रत्यक्ष पोताना शरीरथी उत्पन्न थएलो मल नांखी देवाय छे. गुणथीज जगत्मां महिमा वधे छे; पण म्होटा शरीरथी अथवा पाकट म्होटी वयथी वधतो नथी. जुओ, केवडानां म्होटां अने जूनां पानडां कोरे रहे छे, अने वच्चे आवेलां न्हानां अने नवां पानडां सुगंधी होवाथी तेने सर्वे स्वीकारे छे. तेमज, जेथी कषायादिकनी उत्पत्ति थती होय; ते वस्तुनो अथवा ते प्रदेशनो त्याग करवाथी ते ते दोषनो नाश थाय छे. कह्युं छे के— जे वस्तुथी कषायरूप अग्निनी उत्पत्ति थाय ते वस्तु मूकवी, अने जे वस्तुथी कषायनो उपशम थाय, ते वस्तु अवश्य लेवी. एम संभलाय छे के, स्वभावे क्रोधी एवा चंडरुद्र आचार्य क्रोधनी उत्पत्ति न थवाने अर्थे शिष्योथी जूदा रह्या.

हवे संसारनी अतिशय विषम स्थिति, प्राये चारे गतिमां दुःख घणुं भोगवाय छे, ते उपरथी विचारवी. तेमां नारकी अने तिर्यंच ए बन्नेमां बहु दुःख छे ते तो प्रसिद्धज छे. कह्युं छे के— साते नरकभू-

मिमां क्षेत्रवेदना अने शस्त्र विना एक बीजाने उपजावेली वेदना पण छे. पांच नरकभूमिमां शस्त्रजन्य वेदना छे अने त्रणमां परमाधार्मि देवतानी करेली वेदना पण छे. नरकमां अहोनिश पची रहेला नारकी जीवोने आंख मिंचाय एटला काल सुधी पण सुख नथी. एक सरखुं दुःखज छे. हे गौतम ! नारकी जीवो नरकमां जे तीव्र दुःख पामे छे, तेना करतां अनंतगुणुं दुःख निगोदमां जाणवुं. तिर्यंच पण चाबुक, अंकुश, परोणी प्रमुखनो मार सहे छे इत्यादि. मनुष्य भवमां पण गर्भवास, जन्म, जरा, मरण, नानाविध पीडा, व्याधि, दरिद्रता प्रमुख उपद्रव होवाथी दुःखज छे. कह्युं छे के– हे गौतम ! अग्निमां तपावी लाल चोल करेली सोयो एक सरखी शरीरमां घोचवाथी जेटली वेदना थाय छे, ते करतां आठ गुणी वेदना गर्भवासमां छे. जीव गर्भमांथी बहार नीकलतां योनियंत्रमां पीलाय छे, त्यारे तेने उपर कहेली वेदनाथी लक्ष गुणी अथवा कोडाकोड गुणी वेदना थाय छे. बंदीखानामां अटकाव, वध, बंधन, रोग, धननो नाश, मरण, आपदा, मनमां ताप, अपयश, निंदा एवां दुःख मनुष्य भवमां छे. केटलाक जीवो मनुष्य भव पामीने पण माठी चिंता, संताप, दारिद्र्य, अने रोग एथी घणो उद्वेग पामीने मरी जाय छे. देव भवमां पण च्यवन, पराभव, अदेखाइ प्रमुख छेज. कह्युं छे के– अदेखाइ, खेद, मद, अहंकार, क्रोध, माया, लोभ, इत्यादि दोषथी देवताओ पण लपटाणा छे. तेथी तेमने सुख ते क्यांथी होय? इत्यादि.

धर्मना मनोरथ आ रीते भाववाः– श्रावकना घरमां ज्ञान दर्शनधारी दास थवुं सारुं; पण मिथ्यात्ववडे भरमेल बुद्धिवालो चक्रवर्ती पण अन्य ठेकाणे थवुं, ए ठीक नथी. हुं स्वजनादिकनो संग मूकीने क्यारे गीतार्थ अने संवेगी एवा गुरु महाराजना चरणकमल पासे दीक्षा लइश ? हुं तपस्याथी दुर्बल शरीरवालो थइ क्यारे भयथी अथवा घोर उपसर्गथी न डरतां स्मशान विगेरेने विषे काउस्सग्ग करी उत्तम पुरुषोनी करणी करीश ? इत्यादि. दशमी गाथानो विस्तारार्थ संपूर्ण.

इति श्रीरत्नशेखरसूरिविरचित श्राद्धविधिकौमुदीनी गूजराती भाषानो रात्रिकृत्य प्रकाश नामे द्वितीय प्रकाश संपूर्ण थयो. ॥ २ ॥

प्रकाश ३ पर्वकृत्य.

रात्रिकृत्य कह्युं. हवे पर्वकृत्य कहीए ठीए.

(मूलगाथा.)

पव्वेसु पोसहाई-
बंभअणारंभतवविसेसाई ॥
आसोअचित्तअठा-
हिअपमुहेसुं विसेसेणं ॥ ११ ॥

संक्षेपार्थः—सुश्रावके पर्वोने विषे तथा विशेषे करी आसो महिनानी तथा चैत्र महिनानी अठाइ-(उली)—ने विषे पौषध प्रमुख करवुं, ब्रह्मचर्य पालवुं, आरंभ वर्जवो, अने विशेष तपस्या विगेरे करवी. (११)

विस्तारार्थः— पौषने (धर्मनी पुष्टीने) ध एटले धारण करे, ते पौषध कहेवाय ठे. श्रावके सिद्धांतमां कहेला आठम, चौदश प्रमुख पर्वोने विषे पौषध आदि व्रत अवश्य करवुं. आगममां कह्युं ठे के—जिनमतमां सर्वे काल पर्वोने विषे प्रशस्त योग ठे ज. तेमां पण श्रावके आठम तथा चौदशने विषे अवश्य पौषध करवो. उपर "पौषध आदि" कह्युं ठे. माटे आदि शब्द वडे शरीरे आरोग्य न होवाथी अथवा वीजा एवाज कांइ योग्य कारणथी पोसो न करी शकाय, तो वे वार प्रतिक्रमण, घणां सामायिक, दिशा विगेरेनो अतिशय संक्षेपवालुं देशावकाशिक व्रत विगेरे अवश्य स्वीकारवुं. तेमज पर्वोने विषे ब्रह्मचर्य पालवुं, आरंभ वर्जवो; उपवास प्रमुख तपस्या शक्ति माफक पहेला करतां वधारे करवी. गाथामां आदि शब्द ठे, तेथी स्नात्र, चैत्यपरिपाटी, सर्व साधुउने वंदना, सुपात्रदान विगेरे करीने, हमेशां जेटलुं देव गुरु पूजन, दान विगेरे कराय ठे, ते करतां पर्व दिवसे विशेष करवुं. कह्युं ठे के—जो दररोज धर्मनी क्रिया सम्यक् प्रकारे पालो, तो तो घणो लाभ ठे; पण जो तेम करी शकातुं न होय, तो पर्व दिवसे तो अवश्य पालो. विजयादशमी (दसेरा) दी-

वाळी, अखात्रीज, प्रमुख लौकिक पर्वोने विषे जेम मिष्टान्न भक्षणनी तथा वस्त्र, आभूषण प्रमुख पहेरवानी विशेष यतना रखाय छे, तेम धर्मनां पर्व आवे धर्मने विषे पण विशेष यतना राखवी.

अन्यदर्शनी लोको पण अगीआरश अमास प्रमुख पर्वोने विषे केटलोक आरंभ वर्जे छे, अने उपवास प्रमुख करे छे, तथा संक्रांति, ग्रहण प्रमुख पर्वोने विषे पण पोतानी सर्व शक्तिथी दानादिक आपे छे. माटे श्रावके तो सर्वे पर्व दिवसो अवश्य पालवा जोइए. पर्व दिन कह्या छे, ते आ रीतेः—आठम २, चौदश २, पूनम १ अने अमास १ ए छ पर्व दरेक मासमां आवे छे, अने दरेक पखवाडियामां त्रण (आठम, १ चौदश, १ अने पूनम १ अथवा अमास १) पर्व आवे छे. तेमज "गणधर श्री गौतमस्वामीए बीज, पांचम, आठम, अगीआरस अने चौदश" ए पांच श्रुत तिथियो (पर्व तिथियो) कही छे. बीज बे प्रकारनो धर्म आराधवाने अर्थे, पांचम पांच ज्ञान आराधवाने अर्थे, आठम आठे कर्म खपाववाने अर्थे, अगीआरश अगीआर अंगनी सेवाने अर्थे तथा चौदश चौद पूर्वोनी आराधनाने अर्थे जाणवी. आ पांच पर्वमां अमास पूनम उमेरीए तो प्रत्येक पखवाडियामां उत्कृष्टां छ पर्व थाय छे. आखा वर्षमां तो अठाइ, चोमासी प्रमुख घणां पर्वो छे.

पर्वने दिवसे आरंभ सर्वथा वर्जी न शकाय तो पण थोडामां थोडो अथवा थोडो आरंभ करवो. सचित्त आहार जीवहिंसामय होवाथी, ते करवामां घणो आरंभ थाय छे, माटे चालती गाथामां आरंभ वर्जवानुं कह्युं छे, तेथी पर्वने दिवसे सचित्त आहार अवश्य वर्जवो एम जाणवुं. माछलांडे (सचित्त) आहारनी अभिलाषाथी सातमी नरक भूमीए जाय छे. माटे सचित्त आहार मनथी पण मागवो युक्त नथी. एवुं वचन छे. माटे मुख्य मार्ग तो श्रावके, हमेशां सचित्त आहार वर्जवो जोइए, पण कदाच तेम न करी शके तो पर्वने दिवसे तो अवश्य वर्जवोज जोइए. तेमज पर्वने दिवसे स्नान, माथाना वाल विगेरे समारवा, माथुं गुंथवुं, वस्त्र प्रमुख धोवां अथवा रंगवां, गाडां, हल विगेरे खेडवां, धान्य प्रमुखना मूडा बांधवा, चरखा प्रमुख यंत्र चलाववा, दलवुं, खांडवुं, पीसवुं, पान फूल फल विगेरे तोडवां, सचित्त खडी, रमची प्रमुख वाटवी, धान्य

प्रमुख लणवां, लींपवुं, माटी विगेरे खणवी, घर विगेरे बनाववुं, इत्यादि सर्व आरंभ यथाशक्ति वर्जवो. पोताना कुटुंबनो निर्वाह आरंभ विना करी न शके तो केटलोक आरंभ तो गृहस्थे करवो पडे, पण सचित्त आहारनो त्याग करवो पोताना हाथमां होवाथी अने सहजमां करी शकाय तेम होवाथी ते अवश्य करवो. घणी मांदगी विगेरे कारणथी सर्व सचित्त आहारनो त्याग करी न शकाय, तो एक बे आदि सचित्त वस्तु नाम लइने मोकली राखी बाकीनी सर्व सचित्त वस्तुनो नियम करवो.

तेमज आसोनी तथा चैत्रनी अठाइ, तथा गाथामां प्रमुख शब्द छे तेथी, चोमासानी तथा संवत्सरीनी अठाइ, (आषाढ, कार्तिक अने फागण ए) त्रण चोमासां अने संवत्सरी विगेरे पर्वोने विषे उपर कहेला विधि प्रमाणे विशेष धर्मानुष्ठान करवुं. कह्युं छे के– सुश्रावके संवत्सरीनी, चोमासीनी तथा अठाइनी तिथियोने विषे परम आदरथी जिनराजनी पूजा, तपस्या तथा ब्रह्मचर्यादिक गुणोने विषे तत्पर रहेवुं. सर्वे अठाइउमां चैत्रनी अने आसोनी अठाइउ शाश्वती छे. कारण के, ते बन्ने अठाइउने विषे वैमानिक देवता पण नंदीश्वर द्वीप प्रमुख तीर्थोने विषे तीर्थयात्रा प्रमुख उत्सव करे छे. कह्युं छे के– बे यात्राउ शाश्वती छे. तेमां एक चैत्र मासने विषे अने बीजी आसो मासने विषे अठाइ महिमारूप थाय छे. ए बन्ने यात्राउ शाश्वती छे. तेने सर्वे देवताउ तथा विद्याधरो नंदीश्वरद्वीपने विषे करे छे. तथा मनुष्यो पोत पोताना स्थानकोने विषे करे छे. तेमज त्रण चोमासां, संवत्सरी, छ पर्व तिथीउ, तथा तीर्थंकरनां जन्मादि कल्याणक इत्यादिकने विषे यात्राउ करे छे, ते अशाश्वती जाणवी. जीवाभिगम सूत्रमां तो आ रीते कह्युं छे के– घणा भवनपति, वाणमंतर, ज्योतिषी अने वैमानिक देवताउ ते नंदीश्वर द्वीपने विषे त्रण चोमासीए तथा संवत्सरीए घणा महिमाथी अठाइ महोत्सव करे छे.

प्रभात समये पच्चरकाण करवानी वेलाए जे तिथि आवे तेज लेवी. सूर्योदयने अनुसरीनेज लोकमां पण दिवस विगेरे सर्व व्यवहार चाले छे. कह्युं छे के– चाउम्मासिअ वरिसे, परिक अ पंचठमीसु नायव्वा ॥ ताउ तिहीउ जासिं, उदेइ सूरो न अणाउ ॥ १ ॥ पूआ पच्चरकाणं, पडिकमणं तहय नियमगहणं च ॥ जीए उदेइ सूरो. तीइ तिहीए उ कायव्वं ॥२॥

उदयंमि जा तिही सा, पमाणमियरीइ कीरमाणीए ॥ आणाभंगणवत्था, मिछत्त विराहणं पावे ॥ ३ ॥ पाराशरस्मृति प्रमुख ग्रंथमां पण कह्युं छे के-जे तिथि सूर्योदयनी वेलाए थोडी पण होय, तेज तिथि संपूर्ण जाणवी. परंतु उदय वेलाए नहि छतां ते पछी घणो काल सुधी होय तो पण ते संपूर्ण न जाणवी. श्रीउमास्वाति वाचकनुं वचन पण आ रीते संभलाय छे के, पर्वतिथिनो क्षय थाय तो तेनी पूर्वनी तिथि करवी, तथा वृद्धि थाय तो बीजी करवी, अने श्रीवीर भगवान्नां ज्ञान तथा निर्वाण कल्याणक लोकने अनुसरीने करवां. अरिहंतनां जन्मादि पांच कल्याणक पण पर्वतिथिरूपज जाणवां. बे त्रण कल्याणक जे दिवसे होय, ते तो विशेष पर्वतिथि जाणवी.

सांभलवामां छे के- सर्वे पर्वतिथीउनी आराधना करवाने असमर्थ एवा कृष्ण महाराजे श्री नेमिनाथ भगवान्ने पूछ्युं के, " हे स्वामिन् ! आखा वर्षमां आराधवा योग्य उत्कृष्ट पर्व कयुं ? " भगवाने कह्युं. " हे महाभाग ! जिनराजनां पांच कल्याणकोथी पवित्र थएली मागशर शुदि अगीआरश (मौन अगीआरश) आराधवा योग्य छे. आ तिथिने विषे पांच भरत अने पांच ऐरवत मली दश क्षेत्रमां एकेकमां पांच पांच प्रमाणे सर्व मली पचाश कल्याणक थयां. " पछी कृष्णे मौन, पोसो, उपवास विगेरे करीने ते दिवसनी आराधना करी. ते पछी " जेवो राजा तेवी प्रजा " एवो न्याय होवाथी सर्व लोकोमां " ए एकादशी आराधवा योग्य छे " एवी प्रसिद्धि थइ. पर्वतिथिए व्रत पच्चक्खाण प्रमुख करवाथी महत् फल प्राप्त थाय छे. कारण के, तेथी शुभ गतिनुं आयुष्य बंधाय छे. आगममां कह्युं छे के-प्रश्नः-हे भगवन् ! बीज विगेरे तिथिउने विषे करेलुं धर्मानुष्ठान शुं फल आपे छे ? उत्तरः-हे गौतम ! बहु फल थाय छे. कारण के, प्राये आ पर्वतिथियोने विषे परभवनुं आयुष्य बंधाय छे. माटे एने विषे जात जातनी तपस्या तथा धर्मानुष्ठान करवां, के जेथी शुभ आयुष्य उपार्जन कराय. प्रथमथीज आयुष्य बंधाएलुं होय तो पाछलथी घणुंए धर्मानुष्ठान करवाथी पण ते टलतुं नथी. जेम पूर्वे श्रेणिक राजाए गर्भवती हरिणीने हणी, तेनो गर्भ जूदो पाडी पोताना खभा तरफ दृष्टि करतां नरक गतिनुं आयुष्य उपार्ज्युं. पाछलथी

तेने क्षायिक सम्यक्त्व थयुं, तो पण ते आयुष्य टळ्युं नहीं. अन्यदर्शनमां पण पर्वतिथिए अभ्यंगस्नान (तेल चोपडीने न्हावुं) मैथुन प्रमुख करवानी ना कही छे. विष्णुपुराणमां कह्युं छे के—हे राजेंद्र ! चौदश, आठम, अमास, पूनम, अने सूर्यनी संक्रांति एटलां पर्व कहेवाय छे. जे पुरुष आ पर्वोने विषे अभ्यंग करे, स्त्री भोगवे, अने मांस खाय, ते पुरुष मरण पामीने "विएमुत्रभोजन" नामे नरके जाय. मनुस्मृतिमां पण कह्युं छे के—ऋतुने विषेज स्त्रीसंभोग करनारो अने अमावास्या, अष्टमी, पूर्णिमा अने चतुर्दशी ए तिथियोने विषे संभोग न करनारो ब्राह्मण नित्य ब्रह्मचारी कहेवाय छे. माटे पर्व आवे ते अवसरे पोतानी सर्व शक्तिथी धर्माचरणने अर्थे यत्न करवो. अवसरे थोडुं पण पान भोजन करवाथी जेम विशेष गुण थाय छे, तेम अवसरे थोडुं पण धर्मानुष्ठान करवाथी घणुं फल प्राप्त थाय छे. वैद्यकशास्त्रमां कह्युं छे के— शरदऋतुमां जे कांइ जल पीधुं होय, पोष मासमां तथा माहा मासमां जे कांइ भक्षण कर्युं होय, अने ज्येष्ठ मासमां तथा असाड मासमां जे कांइ निद्रा लीधी होय, ते उपर माणसो जीवे छे. वर्षाऋतुमां लवण (मीठुं,), शरदऋतुमां जल, हेमंत (मागशर पोष) ऋतुमां गायनुं दूध, शिशिर (माहा तथा फागण) ऋतुमां आमलानो रस, वसंत (चैत्र तथा वैशाख) ऋतुमां घी अने ग्रीष्म (ज्येष्ठ तथा अषाढ) ऋतुमां गोल अमृत समान छे. पर्वनो महिमा एवो छे के, तेथी प्राये अधर्मीने धर्म करवानी, निर्दयने दया करवानी, अविरति लोकोने विरतिनो अंगीकार करवानी, कृपण लोकोने धन खरचवानी, कुशील पुरुषोने शील पालवानी अने कोइ काले तपस्या न करनारने पण तपस्या करवानी बुद्धि थाय छे. आ वात हालमां सर्व दर्शनोने विषे देखाय छे. कह्युं छे के— जे पर्वोना प्रभावथी निर्दय अने अधर्मी पुरुषोने पण धर्म करवानी बुद्धि थाय छे, एवा संवत्सरी अने चोमासी पर्वो जेणे यथाविधि आराध्या, ते पुरुष जयवंतो रहो. माटे पर्वने विषे पौषध विगेरे धर्मानुष्ठान अवश्य करवुं. तेमां पौषधना चार प्रकार विगेरे विषय अर्थदीपिकामां कह्या छे, माटे अहिं कहेता नथी.

१ अहोरात्री पौषध, २ दिवस पौषध अने ३ रात्रि पौषध एवा त्रण प्रकारना पौषध छे. तेमां अहोरात्री पौषधनो विधि आ प्रमाणेः— श्रावके

जे दिवसे पौषध लेवो होय, ते दिवसे सर्वे गृह व्यापार वर्जवा, अने पौषधनां सर्वे उपकरण लइ पौषधशालाए अथवा साधुनी पासे जवुं. पछी अंगनुं पडिलेहण करीने वडीनीतिनी तथा लघुनीतिनी भूमि पडिलेहवी. ते पछी गुरुनी पासे अथवा नवकार गणी स्थापनाचार्यनी स्थापना करी इरियावही पडिक्कमे. पछी एक खमासमणे वंदना करी पौषध मुहपत्ति पडिलेहे. पाछुं एक खमासमण दइ उभो रहिने कहे के, "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् पोसहं संदेसावेमि" फरी वार एक खमासमणदेइ कहे के, "पोसहं ठावेमि" एम कही नवकार गणी पौषध उच्चरावे. आ रीतेः- करेमि भंते पोसहं आहार पोसहं सवउं देसउं वा, सरीर सक्कार पोसहं सवउं, बंभचेर पोसहं सवउं, अव्वावार पोसहं सवउं, चउव्विहे पोसहे ठामि, जाव अहोरत्तं पज्जुवासामि, दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं, न करेमि न कारवेमि तस्सभंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि, अप्पाणं वोसिरामि. पछी मुहपत्ति पडिलेही वे खमासमणां दइ सामायिक करे. फरी वार वे खमासमण दइ जो चोमासु होय तो काष्टासननो अने बाकीना आठ मास होय तो पाउंछण गनो " वेसणे संदिसावेमि " एम कही आदेश मागवो. ते पछी वे खमासमण दइ सज्झाय करे. पछी पडिक्कमण करी वे खमासमण दइ " बहुवेलं संदिसावेमि " एम कहे. ते पछी एक खमासमण दइ " पडिलेहणं करेमि " एम कहे. तथा मुहपत्ति, पुंछणुं अने पहेरवानुं वस्त्र पडिलेहे. श्राविका तो मुहपत्ति, पुंछणुं, ओढेलुं वस्त्र, कांचली अने, चणियो पडिलेहे. पछी एक खमासमण दइ " इच्छकारि भगवन् पडिलेहणा पडिलेहावो " एम कहे. ते पछी " इच्छं " कही स्थापनाचार्यने पडिलेही स्थापीने एक खमासमण देवुं. उपधि मुहपत्तिनी पडिलेहणा करी " उपधि संदिसावो " एम कहे. पछी वस्त्र, कंबल प्रमुख पडिलेही, पौषधशाला प्रमार्जी, काजो उपाडीने परठवे. ते पछी इरियावही पडिक्कमी गमणागमण आलोइ एक खमासण दइ मांडलामां वेसे, अने साधुनी पेठे सज्झाय करे. पछी पोणी पोरिसी थाय, त्यां सुधी भणे, गणे, अथवा पुस्तक वांचे. पछी एक खमासमण दइ मुहपत्ति पडिलेही काल वेला थाय. त्यां सुधी पूर्वेनी पेठे सज्झाय करे. जो देव वांदवा होय तो

" आवस्सइ " कही जिनमंदिरे जइ देव वांदे. जो आहार करवो होय तो पच्चक्खाण पूर्ण थए एक खमासमण दइ मुहपत्ति पडिलेही, पाछुं एक खमासमण दइ कहे के, " पारावह पोरिसी पुरिमड्ढो वा चउव्हार कउं तिहार कउं वा आसि, निव्विएणं आयंबिलेणं एगासणेणं पाणाहारेणं वा जा काइ वेला तीए " आ रीते कही, देव वांदी, सज्झाय करी, घेर जइ, जो घर सो हाथ करतां वधारे दूर होय तो इरियावही पडिक्कमी आगमण आलोइ संभव होय ते प्रमाणे अतिथिसंविभाग व्रत साचवे. पछी स्थिर आसने बेसी, हाथ, पग तथा मुख पडिलेही एक नवकार गणी प्रासुक अन्न राग द्वेष न राखतां जमे. अथवा पूर्वे कही राखेला स्वजने लावेलुं अन्न भक्षण करे; परंतु भिक्षा न मागे. पछी पौषधशालाए जइ इरियावही पडिक्कमी देव वांदी वांदणां दइ तिविहारनुं अथवा चउविहारनुं पच्चक्खाण करे. जो शरीरचिंता करवी होय तो " आवस्सइ " कही साधुनी पेठे उपयोग राखतो जीव रहित शुद्ध भूमीए जई विधि माफक मलमूत्रनो त्याग करी, शुद्धता करी पौषधशालाए आवे. पछी इरियावही पडिक्कमी एक खमासमण दइ कहे के, "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् गमणागमणं आलोउं" पछी "इच्छं" कही "आवस्सइ" करी वसति थकी पश्चिम तथा दक्षिण दिशाए जइ दिशाउं जोइने "अणुजाणह जस्सुग्गहो " एम कहे. पछी संडासग अने स्थंडिल प्रमार्जीने वडी नीति तथा लघुनीति वोसिरावे. ते पछी "निसिही" कहीने पौषधशालामां प्रवेश करे. अने " आवंत जंतेहिं जं खंडिअं जं विराहिअं तस्स मिछा मि दुक्कडं " एम कहे. पछी पाछलो पहोर थाय त्यां सुधी सज्झाय करे. ते पछी एक खमासमण दई पडिलेहणनो आदेश मागे. बीजुं खमासमण दइ पौषधशाला प्रमार्जवानो आदेश मागे. पछी श्रावके मुहपत्ति, पुंछणुं, पहेरवानुं वस्त्र पडिलेहवुं, अने श्राविकाए मुहपत्ती, पुंछणुं, चणियो, कांचली अने उढेलुं वस्त्र पडिलेहवुं. पछी स्थापनाचार्यनी पडिलेहणा करी पौषधशाला प्रमार्जीने एक खमासमण दइ उपधि मुहपत्तिनुं पडिलेहण करी एक खमासमण दइ मंडलीमां ढींचण उपर बेसी सज्झाय करे. पछी वांदणां दइने पच्चक्खाण करे. बे खमासमण दइ उपधि पडिलेहवा आदेश मागे. पछी वस्त्र, कांचली प्रमुख पडिलेहिने जो उपवास

कर्यो होय तो सर्व उपधिने छेडे पहेरवानुं वस्त्र पडिलेहे. श्राविका तो प्रभातनी पेठे उपधिनुं पडिलेहण करे. सांजनी कालवेला थाय, त्यारे शय्याने विषे अंदर तथा बाहिर बार बार वार मात्रानी तथा थंडिलनी भूमि पडीलेहे. पछी देवसी पडिक्कमण करीने योग होय तो साधुनी सेवा करी एक खमासमण दइ पोरसी थाय त्यां सुधी सज्झाय करे. पोरसी पूर्ण थाय त्यारे एक खमासमण दइ "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् बहु पडिपुन्ना पोरिसी राइ संथारए ठामि" एम कहे. पछी देव वांदी शरीरे मलमूत्रनी शंका होय तो तपासी सर्वे बहारली उपधि पडिलेहे. ढींचण उपर संथारानो उत्तरपट मूकीने ज्यां पग मूकवा होय त्यां भूमि प्रमार्जिने धीरे धीरे पाथरे. पछी "महाराज आदेश आपो" एम कहेतो संथारा उपर बेसी नवकारने आंतरे त्रण वार "करेमि भंते सामाइअं" कहे. पछी आ चार गाथा कहे. "अणुजाणह परमगुरु, गुणगणरयणेहिं भूसिअसरीरा ॥ बहु पडिपुन्ना पोरिसि, राई संथारए ठामि ॥ १ ॥ अणुजाणह संथारं, बाहुवहाणेण वामपासेण ॥ कुक्कुडिपाय पसारण- अंतरं तु पमज्जए भूमिं ॥ २ ॥ सं कोए संडासं, उवट्टंते अ काय पडिलेहा ॥ दवाई उवओगं, ऊसासनिरुंभणा लोए ॥ ३ ॥ जइ मे हुज्ज पमाओ, इमस्स देहस्स इमाइ रयणीए॥ आहारमुवहिदेहं, सव्वं तिविहेण वोसिरिअं ॥४॥" ए चार गाथा कही "चत्तारि मंगलं" इत्यादि भावना भावीने नवकारनुं स्मरण करतो छतो चरवला विगेरेथी शरीरने संथारा उपर प्रमार्जीने डाबे पासे बाहु ओशिके लइने सुवे. जो शरीरचिंताए जवुं पडे तो संथारो बीजाने संघट्टावीने "आवस्सई" करी प्रथम पडिलेही कायचिंता करे. पछी इरियावही करी गमणागमण आलोइ जघन्यथी पण त्रण गाथाओनी सज्झाय करीने नवकारनुं स्मरण करतो पूर्वनी पेठे सूइ रहे. रात्रिने पाछले पहोरे जागृत थाय, त्यारे इरियावही पडिक्कमीने कुसुमिण दुसुमिणनो काउस्सग्ग करे. पछी चैत्यवंदन करी आचार्य प्रमुखने वांदी प्रतिक्रमणनी वेला थाय त्यां सुधी सज्झाय करे. ते पछी पूर्वनी पेठे प्रतिक्रमणथी मांडी मंडलीमां सज्झाय करवा सुधी करे. जो पोसह पारवानी इच्छा होय तो एक खमासमण दइ "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् मुहपत्तिअं पडिलेहेमि" एम कहे. गुरु कहे "प-

डिलेहह" पछी मुहपत्ति पडिलेही एक खमासमण दइ "इच्छाकारेण सं-दिसह भगवन् पोसह पारुं ? " गुरु कहे. " पुणो वि कायवो " पछी कहेवुं के, " पोसहं पारिअं " गुरु कहे. " आयारो न मुत्तवो " पछी उभा रही नवकार गणी ढींचणे बेसी तथा भूमीए मस्तक लगाडी आ गाथाउ कहेवीः–" सागरचंदो कामो, चंदवडिंसो सुदंसणो धन्नो ॥ जेसिं पोसह पडिमा, अखंडिआ जीविअंते वि ॥ १ ॥ धन्ना सलाहणिज्जा, सुलसा आणंदकामदेवा अ ॥ जेसिं पसंसइ भयवं, दढव्वयं तं महावीरो ॥ ॥ २ ॥ " पछी पोसह विधिए लीधुं, विधिए पाळ्युं, विधि करतां जे कांइ अविधि, खंडना तथा विराधना मन वचन कायाए करी थइ होय तो तस्स मिच्छामि डुक्कडं " एम कहे.

सामायिकनो विधि पण आ रीतेज जाणवो. तेमां एटलोज विशेष के, सागरचंदोने बदले आ गाथाउ कहेवीः– सामाइअवयजुत्तो, जाव-मणे होइ निअमसंजुत्तो ॥ छिंदइ असुहं कम्मं, सामाइअ जत्तिआवारा ॥ १ ॥ छउमत्थो मूढमणो, कित्तिअमित्तं च संभरइ जीवो ॥ जं च न सुमरामि अहं, मिच्छा मे डुक्कडं तस्स ॥ २ ॥ सामाइअ पोसहसं–ठिअस्स जीवस्स जाइ जो कालो ॥ सो सफलो बोधव्वो, सेसो संसारफलहेउ ॥३॥ पछी सामायिक विधिए लीधुं इत्यादि कहे. दिवस पोसह पण आ रीते ज जाणवो. विशेष एटलोज के, पौषध दंडकमां "जाव दिवसं पज्जुवा-सामि" एम कहेवुं. देवसी प्रतिक्रमण करी रह्या पछी दिवस पोसो पारी शकाय छे. रात्रि पोसो पण आ रीतेज जाणवो. तेमां एटलोज विशेष के, पोसह दंडकमां " जाव दिवसेसं रत्तिं पज्जुवासामि" एम कहेवुं. व-पोर पछी बे घडी दिवस रहे त्यां सुधी रात्रिपोसो लेवाय छे. पोसहना पारणाने दिवसे साधुनो योग होय तो अवश्य अतिथिसंविभाग व्रत करीने पारणुं करवुं. आ रीते पौषधविधि कह्यो.

आ रीते पौषध प्रमुख करीने पर्वदिननी आराधना करवी. एनी उपर दृष्टांत छे ते आ रीतेः–

धन्यपुरमां धनेश्वर नामे श्रेष्ठी, धनश्री नामे तेनी स्त्री अने धनसार नामे तेनो पुत्र एवुं एक कुटुंब रहेतुं हतुं. धनेश्वर श्रेष्ठी परम श्रावक हतो. ते कुटुंब सहित दर पखवाडिये विशेष आरंभ वर्जवा प्रमुख नि-

यम पालतो हतो, अने " चतुर्दशी, अष्टमी, अमावास्या तथा पूर्णिमा ए तिथियोने विषे परिपूर्ण पौषध करनारो हतो." आ रीते भगवती सूत्रमां तुंगिका नगरीना श्रावकना वर्णनने प्रसंगे कह्युं छे. ते प्रमाणे प्रतिमासे छ पर्वतिथियोने विषे ते पौषध प्रमुख यथाविधि करतो हतो. एक समये धनेश्वरश्रेष्ठी अष्टमीनो पौषध करेलो होवाथी रात्रिए शून्य घरमां प्रतिमा अंगीकार करीने रह्यो. त्यारे सौधर्मेंद्रे तेनी धर्मनी दृढतानी घणी प्रशंसा करी. ते सांभली कोइ मिथ्यादृष्टि देवता तेनी परीक्षा करवा आव्यो. प्रथम तेणे श्रेष्ठीना मित्रनुं रूप प्रकट करी "क्रोडो सोनैयानो निधि छे. तमे आज्ञा करो तो ते हुं लउं." एम घणी वार श्रेष्ठीने विनंती करी. पछी ते देवताए, श्रेष्ठीनी स्त्रीनुं रूप प्रकट कर्युं, अने आलिंगन विगेरे करीने तेनी (श्रेष्ठीनी) घणी कदर्थना करी. ते पछी मध्यरात्री छतां प्रभात कालनो प्रकाश, सूर्यनो उदय तथा सूर्यनां किरण प्रमुख विकूर्वीने ते देवताए श्रेष्ठीनां स्त्री पुत्र विगेरेनां रूप प्रकट करी श्रेष्ठीने पौषधनुं पारणुं करवाने अर्थे घणी वार प्रार्थना करी. एवा घणा अनुकूल उपसर्ग कर्या, तो पण सज्झाय गणवाने अनुसारे मध्य रात्री छे, एम श्रेष्ठी जाणतो हतो, तेथी तिल मात्र पण भ्रममां पड्यो नहीं. ते जोइ देवताए पिशाचनुं रूप विकूर्व्युं, अने चामडी उखेडवी, ताडना करवी, उछालवुं, शिला उपर पछाडवुं, समुद्रमां फेंकी देवुं इत्यादि प्राणांतिक प्रतिकूल उपसर्ग कर्या; तो पण श्रेष्ठी धर्मध्यानथी चलित थयो नहीं. कह्युं छे के—आ पृथ्वीने दिशाउना हस्ती, काचबो, कुलपर्वत अने शेषनाग एमणे पकडी राखी छे; तो पण चले छे परंतु शुद्ध अंतःकरणवाला सत्पुरुषोनुं अंगीकार करेलुं व्रत प्रलय थाय, तो पण चले नहीं.

पछी देवताए प्रसन्न थइ धनेश्वर श्रेष्ठीने कह्युं. " हुं संतुष्ट थयो छुं. वांछित वर माग." एम कह्युं तो पण श्रेष्ठीए पोतानुं धर्मध्यान छोड्युं नहीं. तथा अतिशय प्रसन्न थएला देवताए श्रेष्ठीना घरमां क्रोडो सोनैयानी अने रत्नोनी वृष्टि करी. ते महिमा जोइ घणा लोको पर्व पालवाने विषे आदरवंत थया. तेमां पण राजानो धोबी, घांची अने एक कौटुंबिक (खेडूत नोकर) ए त्रणे जणा, जो पण राजानी प्रसन्नता राखवा उपर एमने घणुं ध्यान आपवुं पडतुं हतुं, तो पण छए पर्वोने विषे पोता-

पोतानो धंधो तेओ बंध राखता हता. धनेश्वर श्रेष्ठी पण नवा साधर्मी जाणी तेमने पारणाने दिवसे साथे जमाडी, पहेरामणी आपी जोइए तेटलुं धन विगेरे आपी तेमनो घणो आदर सत्कार करतो हतो. कह्युं छे के– सुश्रावक साधर्मीनुं जेवुं वात्सल्य करे छे, तेवुं वात्सल्य माता, पिता अथवा बांधव जनो पण कोई काले करी न शके. आ रीते श्रेष्ठीनो घणो सहवास थवाथी ते त्रणे जणा सम्यक्त्वधारी थया. कह्युं छे के– जेम मेरुपर्वते वलगी रहेलुं तृण पण सुवर्ण बनी जाय छे,तेम सत्पुरुषोनो समागम कुशीलियाने पण सुशील करे छे. एक दिवसे कौमुदी महोत्सव थवानो हतो, तेथी राजाना लोकोए "आजे धोइने लाव" एम कही चतुर्दशीने दिवसे राजानां अने राणीनां वस्त्र ते श्रावक धोबीने धोवा आप्यां. धोबीए कह्युं. "मने तथा म्हारा कुटुंबने बाधा होवाथी अमे पर्वने दिवसे वस्त्र धोवा प्रमुख आरंभ करता नथी." राजाना लोकोए कह्युं के, "राजानी आगल त्हारी बाधा ते शी? राजानी आज्ञानो भंग थाय तो प्राणांतिक दंड थशे."

पछी धोबीना स्वजनोए तथा बीजा लोकोए पण वस्त्र धोवाने माटे तेने घणुं कह्युं. धनेश्वर श्रेष्ठीए पण "राजदंड थवाथी धर्मनी हीलना प्रमुख न थाओ." एम विचारी "रायाभिओगेणं" एवो आगार छे, इत्यादि युक्ति देखाडी, तो पण धोबीए "दृढता विनानो धर्म शा कामनो?" एम कही पोताना नियमनी दृढता न मूकी, अने एवा संकट समयमां पण कोइनुं कह्युं न मान्युं. पोताना माणसोना कहेवाथी राजा पण रुष्ट थयो, अने म्हारी "आज्ञा तोडशे, तो प्रभात समये एने तथा कुटुंबने शिक्षा करीश" एम कहेवा लाग्यो. एटलामां रात्रिए कर्मयोगथी राजाना पेटमां एवो शूलरोग थयो, के जेथी आखा नगरमां हाहाकार वर्ती रह्यो. एम करतां त्रण दिवस नीकली गया. धर्मना प्रभावथी धोबीए पोतानो नियम बरोबर पाल्यो. पछी पडवाने दिवसे राजानां तथा राणीनां वस्त्र धोयां. बीजने दिवसे राजाना माणसोए माग्यां, त्यारे ते तेणे तुरत आप्यां. एमज कांइ अवश्य कार्यने माटे बहु तेलनो खप पडवाथी राजाए श्रावक घांचीने चतुर्दशीने दिवसे घाणी चलाववानो हुकम आप्यो, घांचीए पोताना नियमनी दृढता जणावी, तेथी राजा रुष्ट थयो. एट-

लामां परचक्र आव्युं. राजाने पोतानी सेना साथे लेइ शत्रुनी सामे जइ संग्राममां उतरवुं पड्युं. पछी राजानो जय थयो. पण ए काममां राजा व्यग्र थइ जवाथी तेलनो खप पड्यो नहीं, अने घांचीनो नियम सचवायो.

हवे राजाए एक समये अष्टमीने शुभ मुहूर्ते ते श्रावक कौटुंबिकने (कणबीने) हल खेडवानी आज्ञा करी. त्यारे तेणे पोतानो नियम कह्यो. तेथी राजाने क्रोध आव्यो. पण एटलामां धाराबंध एक सरखी वृष्टि थवा मांडवाथी तेनो नियम सुखेथी सचवायो. आ रीते पर्वनो नियम अखंड पालवाना पुण्यथी ते त्रणे जणा अनुक्रमे मरण पामी छठा लांतक देवलोके चौद सागरोपम आयुष्यवाला देवता थया. धनेश्वर श्रेष्ठी समाधिए मरण पामी बारमा अच्युत देवलोके गयो. पछी ते चारे देवताउंनी घणी मैत्री थइ. श्रेष्ठीनो जीव जे देवता थयो हतो, तेनी पासे बीजा त्रणे देवताउंए पोताना च्यवनने अवसरे कबूल कराव्युं हतुं के, "म्हारे पूर्वभवनी पेठे आवते भवे पण अमने प्रतिबोध करवो." पछी ते त्रणे जणा देवलोकथी जूदा जूदा राजकुलने विषे अवतर्या. अनुक्रमे जवान अवस्था पामी म्होटा देशना अधिपति थइ धीर, वीर अने हीर एवे नामे जगत्मां प्रसिद्ध थया. तेमां धीर राजाना नगरमां एक श्रेष्ठीने पर्वने दिवसे सदा काल परिपूर्ण लाभ थतो हतो, परंतु कोइक वखते पर्वतिथिए हानि पण बहु थती हती. तेणे एक समये ज्ञानीने आ वात पूछी. ज्ञानीए कह्युं. "तें पूर्वभवने विषे दरिद्रावस्थामां स्वीकारेला नियमने दृढपणे वलगी रही यथाशक्ति पर्व दिवसे सम्यक् प्रकारे पाळ्या; परंतु एक समये धर्मसामग्रीनो योग छतां पण तुं धर्मानुष्ठान करवामां आलस्य विगेरे दोषथी प्रमादी थयो. तेथी आ भवने विषे तने आ रीते लाभ हानि थाय छे." कह्युं छे के—धर्मने विषे प्रमाद करनारो माणस जे कांइ पोतानुं नुकशान करी ले छे, ते चोरना लूटवाथी, अग्नीना बालवाथी, अथवा जूगटामां हार खावाथी पण थतुं नथी.

ज्ञानीनुं एवुं वचन सांभली ते श्रेष्ठी पोताना कुटुंब सहित हमेशां धर्मकृत्योने विषे सावधान रह्यो, अने पोतानी सर्व शक्तिथी सर्वे पर्वोनी आराधना करवा लाग्यो, अने घणोज थोडो अथवा थोडो आरंभ करी तथा व्यवहारशुद्धि बराबर साचवीने व्यापार विगेरे बीज प्रमुख पर्वने

दिवसेज करतो हतो, परंतु बीजे समये नहीं. तेथी सर्वे ग्राहकोने वि-श्वास पडी गयो. सर्वे तेनी साथेज व्यवहार करवा लाग्या, पण बीजा-उनी साथे कोइ व्यवहार करे नहीं. थोडा दिवसमां ते क्रोडो सोनैयानो धणी थयो. कागडा, कायस्थ अने कूकडा ए त्रण जणा पोताना कुलनुं पोषण करे छे, अने वणिक्, श्वान, गज तथा ब्राह्मण ए चारे जण पोता-ना कुलनो नाश करे छे. एवी कहेवत छे, ते प्रमाणे बीजा वणिक् लो-कोए अदेखाइथी राजानी पासे चाडी खाधी के, "एने क्रोडो सोनैयानुं निधान मल्युं." तेथी राजाए श्रेष्ठीने धननी वात पूछी. श्रेष्ठीए कह्युं. "में स्थूल मृषावाद, स्थूल अदत्तादान विगेरेनो गुरु पासे नियम लीधो छे." पछी बीजा वाणियाउना कहेवाथी राजाए "ए धर्मठग छे." ए-म धारी तेनुं सर्व धन पोताना कबजामां लइ तेने तथा तेना परिवारने पोताना महेलमां कबजे राख्यो. श्रेष्ठीए मनमां विचार्युं के, "आजे पं-चमी पर्व छे, तेथी आज मने कोइ पण रीते अवश्य लाभ थवोज जोइए."

प्रभात समये राजा पोताना सर्व भंडार खाली थएला अने श्रेष्ठीनुं घर सोनाम्होरथी तथा झव्हेरातथी परिपूर्ण भराइ गएलुं जोइ घणुं आश्चर्य अने खेद पाम्यो. पछी तेणे (राजाए) श्रेष्ठीने खमावीने पूछ्युं के, "हे श्रेष्ठीन्! आ धन शी रीते त्हारे घेर गयुं?" श्रेष्ठीए कह्युं. "हे स्वामिन्! हुं कांइ जाणतो नथी, परंतु पर्वने दिवसे पुण्यना महिमाथी मने लाभज थाय छे." आ रीते सर्व वात श्रेष्ठीए कही, त्यारे पर्वनो म-हिमा सांभली, जातिस्मरण ज्ञान पामेला राजाए पण छए पर्वो पालवा-नो यावज्जीव नियम लीधो. तेज समये भंडारीए आवी राजाने वधाम-णी आपी के, "वर्षाकालना वर्सादथी जेम सरोवरो भराय छे, तेम आ-पणा सर्वे भंडार धनथी हमणांज परिपूर्ण थया छे." ते सांभली राजा घणुं आश्चर्य अने हर्ष पाम्यो. एटलामां चंचल एवां कुंडल प्रमुख आ-भूषणोथी देदीप्यमान एवो एक देवता प्रकट थइ कहेवा लाग्यो के, "हे राजन्! त्हारो पूर्वभवनो मित्र जे श्रेष्ठी पुत्र के, जे हमणां देवता-नो भव भोगवे छे, तेने तुं उलखे छे? में पूर्वभवे वचन आप्युं हतुं ते-थी तने प्रतिबोध करवाने अर्थे तथा पर्वदिवसनी आराधना करनार लोकोमां अग्रेसर एवा ए श्रेष्ठीने सहाय्य करवाने अर्थे आ कृत्य कर्युं.

माटे तुं धर्मकृत्यमां प्रमाद न कर. हवे हुं घांचीना अने कौटुंबिकना जीव जे राजाउं थया छे, तेमने प्रतिबोध करवा जउं छुं."

एम कही देवता गयो. पछी तेणे ते बन्ने राजाउने समकाले स्वप्नमां पूर्वभव देखाड्यो. तेथी तेमने पण जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं. पछी तेउं श्रावक धर्मनी अने विशेषे करी पर्वदिवसोनी सम्यक् प्रकारे आराधना करवा लाग्या. पछी ते त्रणे राजाउंए देवताना कहेवाथी पोत पोताना देशने विषे अमारिनी प्रवृत्ति, साते व्यसनोनी निवृत्ति, ठेकाणे ठेकाणे नव नवां जिनमंदिरो, पूजा, यात्रा, साधर्मिक वात्सल्य, पर्वने पहेले दिवसे पटहनी उद्घोषणा तथा सर्वे पर्वोने विषे सर्वे लोकोने धर्मकृत्यने विषे लगाडवा प्रमुख धर्मनी उन्नति एवी रीते करी के, जेथी एक छत्र साम्राज्य जेवो जैनधर्म प्रवर्ती रह्यो, अने तेना प्रभावथी तथा श्रेष्ठीना जीव देवताना सहाय्यथी ते त्रणे राजाउंना देशोमां तीर्थंकरनी विहारभूमिनी पेठे अतिवृष्टिना, अनावृष्टिना, दुर्भिक्षना, स्वचक्र-परचक्रना, व्याधिना, मरकीना तथा दारिद्र्य प्रमुखना उपद्रव स्वप्नमां पण रह्या नहीं. एवी दुःसाध्य वस्तु शी छे के, जे धर्मना प्रभावथी सुसाध्य न थाय ? आ रीते सुखमय अने धर्ममय राज्यलक्ष्मीने चिरकाल भोगवी ते त्रणे राजाउंए साथे दीक्षा लइ घणी तपस्याथी शीघ्र केवलज्ञान उपार्ज्युं. श्रेष्ठीनो जीव देवता, तेमनो महिमा ठेकाणे ठेकाणे घणोज वधारवा लाग्यो. पछी प्राये पोतानुंज दृष्टांत कही उपदेश करी पृथ्वीने विषे सर्व पर्वरूप सम्यक् धर्मनुं साम्राज्य अतिशय विस्तार्युं, अने घणा भव्य जीवोनो उद्धार करी पोते मोक्षे गया. श्रेष्ठीनो जीव देवता पण अच्युत देवलोकथी च्यवी म्होटो राजा थइ फरीवार पर्वनो महिमा सांभलवाथी जातिस्मरण ज्ञान पाम्यो, अने दीक्षा लइ मोक्षे गयो. आ रीते पर्वनी आराधना उपर कथा कही. अगीआरमी गाथानो अर्थ संपूर्ण. (११)

इति श्रीरत्नशेखरसूरिविरचित श्राद्धविधिकौमुदीनी गुजराती भाषानो पर्वकृत्य प्रकाश नामे त्रीजो प्रकाश संपूर्ण थयो. (३)

प्रकाश ४ चातुर्मासिक कृत्य.

पर्वकृत्य कह्युं. हवे अर्ध गाथाए चातुर्मासिक कृत्य कहीए छीए.

पइचउमासं समुचिअ-
नियमगहो पाउसे विसेसेण ॥

संक्षेपार्थः— श्रावके प्रत्येक चोमासामां तथा विशेषे करी वर्षाकालना चोमासामां उचित नियम ग्रहण करवा.

विस्तारार्थः— जे श्रावके परिग्रह परिमाण व्रत लीधुं होय, तेणे प्रत्येक चोमासाने विषे पूर्वे लीधेला नियममां संक्षेप करवो. जेणे परिग्रह परिमाण व्रत पूर्वे न लीधुं होय, तेणे पण प्रत्येक चोमासामां योग्य एवा नियम (अभिग्रह) स्वीकारवा. वर्षाकालना चोमासामां तो विशेषे करी उचित नियम ग्रहण करवाज. तेमां जे नियम जे समये लीधाथी बहु फल थाय, तथा जे नियम न लीधाथी घणी विराधना अथवा धर्मनी निंदा प्रमुख दोष थाय, ते नियम ते समये उचित कहेवाय छे. जेम वर्षाकालमां गाडां गाडी चलाववानी बाधा विगेरे लेवी तथा वादल, वृष्टि प्रमुख थवाथी एलो विगेरे पडवाने लीधे रायण तथा आंबा प्रमुखनां फलनो त्याग करवो ते उचित नियम जाणवा. अथवा देश, पुर, गाम, जाति, कुल, वय, अवस्था इत्यादिकनी अपेक्षाए उचित नियम जाणवा. ते नियम बे प्रकारना छे. एक दुःखे पलाय एवा, तथा बीजा सुखे पलाय एवा. धनवंत व्यापारी अने अविरति लोकोने सचित्त रसनो तथा शाकनो त्याग अने सामायिकनो स्वीकार इत्यादि नियम दुःखे पलाय एवा छे, परंतु पूजा, दान विगेरे नियमो तेमनाथी सुखे पलाय तेम छे.

दरिद्री पुरुषोनी वात एथी उलटी छे. एम छे, तो पण चित्तनी एकाग्रता होय तो चक्रवर्तीए तथा शालिभद्र प्रमुख लोकोए जेम दीक्षादि कष्ट सहन कर्यां, तेम सर्वे नियम सर्वेथी सुखे पलाय तेवा छे. कह्युं छे के— ज्यां सुधी धीर पुरुषो दीक्षा लेता नथी, त्यां सुधी मेरुपर्वत ऊंचो छे, समुद्र दुस्तर छे, अने कार्यनी गति विषम छे. एम छतां पाली न शकाय एवा नियम लेवानी शक्ति न होय, तो पण सुखे पलाय एवा

नियम तो श्रावके अवश्य लेवाज. जेम वर्षाकाळमां कृष्णनी पेठे तथा कुमारपाळ विगेरेनी पेठे सर्वे दिशाए जवानो त्याग करवो उचित छे. तेम करवानी शक्ति न होय तो जे समये जे दिशाउने विषे गया विना पण निर्वाह थइ शके एम होय, ते समये ते दिशाउने विषे जवानो त्याग करवो. एमज सर्व सचित्त वस्तुनो त्याग करी न शके तो, जे समये जे वस्तु विना निर्वाह थइ शके एम होय, ते समये ते वस्तुनो नियम लेवो. जे माणसने जे ठेकाणे, जे समये जे वस्तु मळवानो संभव न होय, जेम के, दरिद्रि पुरुषने हाथी विगेरे, मरुदेशमां नागरवेलनां पान विगेरे, तथा आंबा प्रमुख फळनी ऋतु न होय तो, ते ते फळो दुर्लभ छे, माटे ते पुरुषे ते ठेकाणे ते समये ते वस्तुनो नियम ग्रहण करवो. आ रीते अछती वस्तुनो नियम करवाथी पण विरति प्रमुख म्होटुं फळ थाय छे.

संभळाय छे के– राजगृही नगरीमां एक भीखारीए दीक्षा लीधी, ते जोइ लोको " एणे घणुं धन छोडीने दीक्षा लीधी ! " ए रीते तेनी हांसी करवा लाग्या. तेथी गुरु महाराजे विहार करवानी वात करी, त्यारे अभयकुमारे चौटामां त्रण क्रोड सोनैयानो एक म्होटो ढगलो करी सर्वे लोकोने बोलावीने कह्युं के, " जे पुरुष कूवा प्रमुखनुं जळ, अग्नि, अने स्त्रीनो स्पर्श, ए त्रण वानां यावज्जीव मूकी दे, तेणे आ धननो ढगलो ग्रहण करवो. " लोकोए विचार करीने कह्युं के, " त्रण क्रोड धन छोडी शकाय, परंतु जळ प्रमुख त्रण वस्तु न छोडाय. " पछी मंत्रीए कह्युं के, "अरे मूढजनो ! तो तमे आ द्रमक मुनिनी हांसी केम करो छो ? एणे तो जळादि त्रण वस्तुनो त्याग करेलो होवाथी त्रण क्रोड करतां पण वधारे त्याग कर्यो छे." पछी प्रतिबोध पामेला लोकोए द्रमक मुनिने खमाव्या. आ रीते अछती वस्तुनो त्याग करवा उपर दृष्टांत कह्युं.

माटे अछती वस्तुना पण नियम ग्रहण करवा. तेम न करे तो ते ते वस्तु ग्रहण करवामां पशुनी पेठे अविरतिपणुं रहे छे. ते नियम ग्रहण करवाथी दूर थाय छे. भर्तृहरिए कह्युं छे के–अमे क्षमावडे खम्युं नहीं; घरने उचित सुखनो (विषयसुखनो) संतोषथी त्याग कर्यो नहीं, खमी न शकाय एवी शीत (टाढ), उष्ण अने पवननी पीडा सहन करी, पण तपस्या करी नहीं; अहर्निश मनमां धन चिंतव्युं, पण प्राणायाम

(ध्यान) करी मुक्तिनुं पद चिंतव्युं नहीं, सारांश– अमे एवुं कर्युं के, जे- थी मुनियो ते ते फलवडे अमने ठगी शक्या. अहोरात्रमां दिवसे एक वार भोजन करे, तो पण पच्चरकाण कर्या विना एकाशननुं फल मलतुं नथी. लोकमां पण एवीज रीति छे के, कोइ माणस कोइनुं घणुं धन घणा काल सुधी वापरे, तो पण कह्या विना ते धननुं स्वल्प व्याज पण मलतुं नथी. अछती वस्तुनो नियम ग्रहण कर्यो होय तो, कदाच कोइ रीते ते वस्तु- नो योग आवी जाय तो पण नियम लेनार माणस ते वस्तु लइ न शके, अने नियम न लीधो होय तो लइ शके. आ रीते अछती वस्तुनो नियम ग्रहण करवामां पण प्रकट फल देखाय छे. जेम पल्लीपति वंकचूलने गुरु- महाराजे " अजाण्यां फल भक्षण न करवां " एवो नियम आप्यो हतो, तेथी तेणे क्षुधा घणी लागी हती, अने लोकोए घणुं कह्युं, तो पण अ- टवीमां किंपाकफल अजाण्यां होवाथी भक्षण कर्यां नहीं. तेनी साथेना लोकोए भक्षण कर्यां, अने तेथी तेउ मरण पाम्या.

प्रत्येक चोमासामां नियम लेवानुं कह्युं, तेमां चोमासु ए उपलक्षण जा- णवुं. तेथी पखवाडियाना अथवा एक, बे, त्रण मासना तथा एक, बे अ- थवा तेथी अधिक वर्षना पण नियम शक्ति माफक ग्रहण करवा. जे नियम ज्यां सुधी अने जे रीते आपणाथी पलाय, ते नियम त्यां सुधी अने ते रीते लेवो. नियम एवी रीते ग्रहण करवा के, जेथी नियम विना एक क्षणमात्र पण रही न शके. कारण के, विरति करवामां म्होटो फलनो लाभ छे, अने अविरतिपणामां घणा कर्मबंधनादिक दोष छे. ए वात पूर्वे कहेवामां आवी छे. पूर्वे जे नित्य नियम कहेवामां आव्या छे, तेज नियम वर्षाकालना चो- मासामां विशेषे करी लेवा. तेमां दिवसमां बे वार अथवा त्रण वार पूजा, अष्ट प्रकारी पूजा, संपूर्ण देववंदन, जिनमंदिरे सर्वे जिनबिंबनी पूजा अथवा वंदना, स्नात्र महोत्सव, महापूजा, प्रभावना विगेरे अभिग्रह लेवा. तथा गुरुने म्होटी वंदना, प्रत्येक साधुने वंदना, चोवीश लोगस्सनो काउस्सग्ग, नवा ज्ञाननो पाठ, गुरुनी सेवा, ब्रह्मचर्य, अचित्त पाणी पीवुं, सचित्त व- स्तुनो त्याग इत्यादि अभिग्रह लेवा. तथा वासी, विदल, पुरी, पापड, व- डी, सूकुंशाक, तांदलजा प्रमुख पानडानी भाजी, खारेक, खजूर द्राक्ष, खांड, सूंठ, विगेरे वस्तुनो वर्षाकालना चोमासामां त्याग करवो. कारण के, ए

वस्तुमां नीलफूल, कुंथुआ, अने एलो विगेरे संसक्त जीव उत्पन्न थवानो संभव रहे छे. औषध विगेरे काममां उपर कहेली वस्तु लेवी होय तो सारी पेठे तपासीने घणीज यतनाथी लेवी. तेमज वर्षाकालना चोमासामां खाटलो, न्हावुं, माथामां फूल विगेरे गुंथाववां, लीलुं दातण, पगरखां विगेरे वस्तुनो यथाशक्ति त्याग करवो. भूमि खोदवी, वस्त्र विगेरे रंगवां, गाडी विगेरे खेडवां, बीजे गामे जवुं इत्यादिकनी पण बाधा लेवी.

घर, हाट, भींत, थांभलो, कपाट, पाट, पाटियुं, पाटी, शींकुं, घीनां, तेलनां तथा जल विगेरेनां तथा बीजां वासण, इंधणां धान्य विगेरे सर्वे वस्तुउने नीलफूल विगेरे जीवनी संसक्त न थाय, ते माटे जेने जे योग्य होय ते प्रमाणे कोइने चूनो लगाडवो, कोइमां राख भेलववी, तथा मेल काढी नांखवो, तडकामां मूकवुं, शरदी अथवा भेज न होय तेवा स्थानकमां राखवुं इत्यादि यतना करवी. जलनी पण बे त्रण वार गालवा विगेरेथी यतना करवी. चीकणी वस्तु, गोल, छाश, जल विगेरेनी पण सारी पेठे ढांकणुं विगेरे मूकीने यतना करवी. उसामणनुं तथा स्नाननुं जल विगेरे लीलफूल वलेली न होय एवी धूलवाली शुद्ध भूमिने विषे बूटुं बूटुं अने थोडुं थोडुं नांखवुं. चूलानी अने दीवानी उघाडो न मूकवावडे यतना राखवी. खांडवुं, दलवुं, रांधवुं, वस्त्र पात्र विगेरे धोवुं इत्यादि काममां पण सम्यक् प्रकारे जोइ करीने यतना राखवी. जिनमंदिरनी तथा पौषधशाला विगेरेनी पण जोइए तेवी रीते समारवावडे उचित यतना राखवी. तेमज उपधान, मासादि प्रतिमा, कषायजय, इंद्रियजय, योगविशुद्धि, वीश स्थानक, अमृत आठम, अगीयार अंग, चौद पूर्व प्रमुख तपस्या तथा नमस्कार फलतप, चतुर्विंशतिका तप, अक्षयनिधि तप, दमयंती तप, भद्रश्रेणी तप, महाभद्रश्रेणी तप, संसारतारण तप, अठाइ, पक्षक्षमण, मासखमण विगेरे विशेष तपस्या पण यथाशक्ति करवी. रात्रिए चउविहार अथवा तिविहारनुं पच्चखाण करवुं. पर्वने विषे विगइनो त्याग तथा पौषध उपवास प्रमुख करवुं. प्रतिदिन अथवा पारणाने दिवसे अतिथिसंविभागनो अवश्य लाभ लेवो. इत्यादि.

पूर्वाचार्योए चोमासाना अभिग्रह कह्या छे, ते आ रीतेः— ज्ञानाचार, दर्शनाचार, चारित्राचार, तपाचार अने वीर्याचार आश्रयी द्रव्यादि भेदथी अनेक प्रकारना चातुर्मासिक अभिग्रह होय छे.

तेनो अनुक्रम आ प्रमाणेः—तत्र ज्ञानाचारनेविषे मूलसूत्रवांचवारूप सज्झाय करवी,वखाण सांभलवुं, सांभलेला धर्मनुं चिंतवन करवुं, अने शक्ति प्रमाणे अजवाली पांचमने विषे ज्ञाननी पूजा करवी(१). दर्शनाचारने विषे जिनमंदिरमां काजो काढवो, लींपवुं, गुंहलि मांडवी विगेरे, जिनपूजा, चैत्यवंदन अने जिनबिंबने उवटणां करीने निर्मल करवा प्रमुख कार्यो करवां(२). चारित्राचारने विषे जलो मूकाववी नहिं, जू तथा शरीरमां रहेला गंमोल पाडवा नहिं, कीडावाली वनस्पतिने खार न देवो, काष्ठमां, अग्निमां तथा धान्यमां त्रस जीवनी रक्षा करवी. कोइने आल न देवुं, आक्रोश न करवो, कठोर वचन न बोलवुं, देव गुरुना सोगन न खावा, चाडी न करवी तथा पारको अवर्णवाद न बोलवो. पितानी तथा मातानी दृष्टि चूकवीने काम न करवुं, निधान, दान अने पडेली वस्तुने विषे यतना करवी. दिवसे ब्रह्मचर्य पालवुं, रात्रिने विषे पुरुषे परस्त्रीनी तथा स्त्रीए पर पुरुषनी सेवा न करवी, धन धान्य प्रमुख नवविध परिग्रहनुं परिमाण जेटलुं राख्युं होय तेमां पण संक्षेप करवो. दिशापरिमाण व्रतमां पण कोइने मोकलवुं, संदेशो कहेवराववो, अधोभूमीए जवुं इत्यादि वर्जवुं. स्नान; उवटणुं, धूप, विलेपन, आभूषण, फूल, तांबूल, बरास, अगर, केसर, पोहिस अने कस्तूरी ए वस्तुनुं परिमाण राखवुं . मजीठथी, लाखथी, कसुंबाथी, अने गलीथी रंगेलां वस्त्रनुं परिमाण करवुं, तथा रत्न, हीरा, मणि, सुवर्ण, रूपुं, मोती विगेरेनुं परिमाण करवुं. खजूर, द्राक्ष, दाडम, उत्तत्तिय, नालिएर, केलां, मीठां लिंबु, जामफल, जांबु, रायण, नारंगी, बीजोरां, काकडी, अखोड, वायमफल, कोठ, टिंबरु, बिलीफल, आमली, बोर, बिल्लुक फल, चीभडां, चीभडी, केरां, करमदां, भोरड, लिंबू, आम्लवेतस एमनुं अथाणुं, अंकुरा, जात जातनां फूल तथा पत्र, सचित्त, बहुबीज, अनंतकाय पण अनुक्रमे वर्जवा. तथा विगइनुं अने विगइनी अंदर आवनारी वस्तुनुं परिमाण करवुं. वस्त्र धोवां, लिंपवुं, खेत्र खणवुं, न्हवराववुं, बीजानी जू काढवी, क्षेत्र संबंधी जात जातनां कामो, खांडवुं, दलवुं, जलमां झीलवुं, अन्न, रांधवुं, उवटणुं लगाडवुं इत्यादिकनो संक्षेप करवो. तथा खोटी साक्षी वर्जवी. देशावकाशिक व्रतने विषे भूमि खोदवानुं, जल लाववानुं, वस्त्र धोवानुं, न्हावानुं, पीवानुं, अग्नि सलगाववानुं, दीवो करवानुं, पवन वींझवानुं,

लीलोत्री छेदवानुं, म्होटा वडिलोनी साथे बूटथी बोलवानुं, अदत्तादाननुं, तथा स्त्रीए पुरुषनी साथे तथा पुरुषे स्त्रीनी साथे बेसवुं, सूवुं, बोलवुं, जोवुं विगेरेनुं व्यवहारने विषे परिमाण राखवुं, दिशिनुं मान राखवुं, तथा भोगोपभोगनुं पण परिमाण राखवुं. तेमज सर्वे अनर्थदंडनो संक्षेप करवो, सामायिक, पौषध तथा अतिथिसंविभागमां पण जे बूट राखी होय, तेमां प्रति दिवस संक्षेप करवो. खांडवुं, दलवुं, रांधवुं, जमवुं, खणवुं, वस्त्रादि रंगवुं. कातवुं, पींजवुं, लोढवुं, घर विगेरे धोलाववुं, लींपवुं, झाटकवुं, वाहन उपर चढवुं, लीख विगेरे जोवी, पगरखां पहेरवां, खेतर नींदवुं, लणवुं, उंछण करवुं, बांधवुं, दलवुं इत्यादि कार्योंने विषे प्रति दिवस बनता सुधी संवर राखवो. भणवुं, जिनमंदिरे दर्शन करवुं, व्याख्यान सांभलवुं, गुणवुं, एटलां कार्योंने विषे तथा जिनमंदिरनां सर्वे कार्योंने विषे उद्यम करवो. तथा वर्षनी अंदर धर्मने अर्थे आठम, चौदश, विशेष तपस्या अने कल्याणक तिथिने विषे उजमणानो महोत्सव करवो. धर्मने अर्थे मुहपत्ति, पाणीनां गलणां, तथा औषध विगेरे आपवां, यथाशक्ति साधर्मी वात्सल्य करवुं, अने गुरुनो विनय साचववो. दर महिने सामायिक तथा दर वर्षे पौषध तथा अतिथिसंविभाग यथाशक्ति करवो." आ रीते श्रावक श्राविकाना चोमासा संबंधी नियम कह्या.

हवे आ विषय उपर दृष्टांत कहीए छीए.

विजयपुरमां विजयसेन नामे राजा हतो. तेने घणा पुत्रो हता. तेमां विजयश्री राणीनो पुत्र राज्य चलाववा योग्य थयो, एम जाणी राजाए तेने आदर सन्मान देवानुं मूकी दीधुं. एम करवामां राजानो एवो अभिप्राय हतो के, "बीजा पुत्रो अदेखाइथी एना प्राण न ले." तेथी राजकुमारने घणुं दुःख थयुं. ते मनमां विचारवा लाग्यो के, "पगथी हणायली धूल पण हणनारने माथे चढे छे. माटे मूगे मोढे अपमान सहन करनार माणस करतां धूल श्रेष्ठ छे. एवुं नीतिशास्त्रनुं वचन छे, माटे म्हारे अहिं रहीने शुं करवुं छे.? हुं हवे परदेश जइश कह्युं छे के—जे पुरुष घरमांथी बहार नीकलीने शेंकडो आश्चर्यथी भरेला संपूर्ण पृथ्वीमंडलने जोतो नथी, ते कूवाना देडका समान छे. पृथ्वीमंडलने विषे भ्रमण करनार पुरुषो देश देशनी भाषाओ जाणे छे, देश देशना विचित्र

रिवाज जाणे छे, अने नाना प्रकारना आश्चर्यकारी चमत्कार थुए छे." राजकुमार एम विचारी रात्रिये कोइ न जाणे तेवी रीते हाथमां खड्ग लइ बहार नीकल्यो, अने पृथ्वीने विषे पोतानी इच्छा माफक फरवा लाग्यो. कोइ समये अटवीमां फरतां मध्यान्ह समयने विषे क्षुधा तृषाथी बहु दुःखी थयो. एटलामां सर्वांगे दिव्य आभूषण पहेरेलो एक दिव्य पुरुष आव्यो. तेणे स्नेहथी वार्त्तालाप करी कुमारने एक सर्वे प्रकारना उपद्रवने नाश करनारुं अने बीजुं सर्व इष्ट वस्तुने आपनारुं एवां बे रत्न आप्यां. कुमारे "तुं कोण छे?" एम तेने पूछ्युं, त्यारे तेणे कह्युं के, "ज्यारे तुं पोताने नगरे जइश, त्यारे मुनिराजना वचनथी म्हारुं चरित्र जाणीश."

पछी राजकुमार ते रत्नोना महिमाथी सर्व ठेकाणे यथेच्छ विलास करतो रह्यो. एक समये पडहनो उद्घोष सांभलवाथी तेना जाणवामां आव्युं के, "कुसुमपुरनो देवशर्मा नामे राजा आंखना दरदथी तीव्र वेदना भोगवे छे." पछी राजकुमारे शीघ्र त्यां जइ रत्नना प्रभावथी नेत्रनी पीडा दूर करी. राजाए प्रसन्न थइ राजकुमारने पोतानुं राज्य तथा पुण्यश्री नामे पुत्री आपी पोते दीक्षा लीधी. पछी कुमारना पिताए पण कुमारने राज्य उपर बेसारी पोते दीक्षा लीधी. आ रीते राजकुमार बे राज्यो भोगववा लाग्यो. एक समये त्रण ज्ञानना धणी थएला देवशर्मा राजर्षिए कुमारनो पूर्वभव कह्यो. ते आ रीतेः—"क्षेमापुरीने विषे सुव्रत नामे श्रेष्ठी हतो, तेणे गुरुनी पासे पोतानी शक्ति माफक चोमासा संबंधी नियम लीधा हता. तेनो एक चाकर हतो, ते पण प्रत्येक वर्षाकालना चोमासामां रात्रिभोजननो तथा मद्य मांस सेवननो नियम करतो हतो. पछी ते चाकर मरण पामीने तुं राजकुमार थयो, अने सुव्रत श्रेष्ठीनो जीव म्होटो ऋद्धिवंत देवता थयो. तेणे पूर्वभवनी प्रीतीथी तेने बे रत्नो आप्यां.' एवो पूर्व भव सांभली कुमार जातिस्मरण ज्ञान पाम्यो, अने अनेक प्रकारना नियम पालीने स्वर्गे गयो. त्यांथी चवीने महाविदेहमां सिद्ध थशे. आ रीते चोमासाना नियम उपर कथा कही.

लौकिक ग्रंथमां पण आ वात कही छे. ते आ रीतेः— वसिष्ट ऋषिए पूछ्युं के, "हे ब्रह्मदेव! विष्णु क्षीरसमुद्रमां शी रीते निद्रा करे छे? अने ते निद्रा करे, त्यारे शी शी वस्तु वर्जवी? अने ते वस्तु वर्जवाथी शुं शुं

फल थाय !" ब्रह्मदेवे कह्युं. "हे वसिष्ठ ! विष्णु खरेखर निद्रा करतो नथी, अने जाग्रत पण थतो नथी, परंतु वर्षाकाल आवे छते भक्तिथी विष्णुने ए सर्व उपचार कराय छे. हवे विष्णु योगनिद्रामां रहे, त्यारे शुं शुं वर्जवुं ? ते सांभल. जे पुरुष चोमासामां मुसाफरी न करे, माटी न खणे, तथा रिंगणां, चोला, वाल, कलथी, तुवर, कालिंगडां, मूला अने तांदलजो एटली वस्तुनो त्याग करे. तथा हे वसिष्ठ ! जे पुरुष चोमासामां एक अन्न खाय, ते पुरुष चतुर्भुज थइ परमपदे जाय. जे पुरुष हमेशां तथा विशेषे करी चोमासामां रात्रिभोजन न करे, ते आलोकमां तथा परलोकमां सर्व अभिष्ट वस्तु पामे. जे पुरुष चोमासामां मद्य मांस वर्जे छे, ते प्रत्येक मासमां सो वर्ष सुधी करेला अश्वमेध यज्ञनुं पुण्य पामे छे. " इत्यादि.

भविष्यपुराणमां पण कह्युं छे, ते आ रीतेः—हे राजन् ! जे पुरुष चोमासामां तैलमर्दन करतो नथी, ते घणा पुत्र तथा धन पामे छे, अने निरोगी रहे छे. जे पुरुष पुष्पादिकना भोग छोडी दे छे, ते स्वर्गलोकने विषे पूजाय छे. जे पुरुष कडवो, खाटो, तीखो, तूरो, मीठो, अने खारो एटला रसने वर्जे, ते पुरुष कुरूपता तथा दौर्भाग्य कोइ ठेकाणे पण पामतो नथी. तांबूल भक्षण करवानुं वर्जे तो भोगी थाय, अने शरीरे लावण्य पामे. जे फल शाक अने पानडानुं शाक वर्जे, ते धन तथा पुत्र पामे. हे राजन् ! चोमासामां गोल न भक्षण करे तो मधुर स्वरवालो थाय. तावडी उपर पाकेलुं अन्न भक्षण करवानुं वर्जे तो, बहु संतति पामे. भूमीने विषे साथरे सूइ रहे तो विष्णुनो सेवक थाय. दहीं तथा दूध वर्जे तो गोलोक नामे देवलोके जाय. बपोर सुधी जल पीवानुं वर्जे तो रोगोपद्रव न थाय. जे पुरुष चोमासामां एकांतर उपवास करे, ते ब्रह्मलोकमां पूजाय. जे पुरुष चोमासामां नख अने केश न उतारे, ते प्रति दिवसे गंगास्नाननुं फल पामे. जे पारकुं अन्न वर्जे, ते अनंत पुण्य पामे. चोमासामां भोजन करती वेलाए जे मौन न रहे, ते केवल पापज भोगवे एम जाणवुं. मौनपणे भोजन करवुं उपवास समान छे. माटे चोमासामां अवश्य मौन भोजन तथा बीजा नियम स्वीकारवा. इत्यादि. इतिश्रीरत्नशेखरसूरिविरचितश्राद्धविधि कौमुदीनीगुजरातीभाषानोचातुर्मासिककृत्यप्रकाशनामेचतुर्थप्रकाश संपूर्ण.

प्रकाश ५ वर्षकृत्य.

चोमासा संबंधी कृत्य कह्युं. हवे रहेली अर्ध गाथा तथा तेरमी गाथा मली दोढ गाथाए अगीआर द्वारवडे वर्षकृत्य कहे छे.

(मूलगाथा)

पइवरिसं संघच्चण-
साहम्मिअभत्तिजत्ततिगं ॥ १२ ॥
जिणगिहि ण्हवणं जिणधण-
वुड्ढी महपूअधम्मजागरिआ ॥
सुअपूआ उज्जवणं,
तह तित्थपभावणा सोही ॥ १३ ॥

संक्षेपार्थः—सुश्रावके वर्षोवर्ष १ संघनी पूजा, २ साधर्मी वात्सल्य, ३ त्रण यात्राउ, ४ जिनमंदिरे स्नात्रमहोत्सव, ५ देवद्रव्यनी वृद्धि, ६ महापूजा, ७ रात्रिए धर्मजागरिका (रात्रिजगो,), ८ श्रुतज्ञान पूजा, ९ उजमणुं, १० शासननी प्रभावना, अने ११ आलोयणा एटलां धर्मकृत्य करवां. (१२) (१३)

विस्तारार्थः— श्रावके प्रतिवर्ष जघन्यथी एक वार पण १ चतुर्विध श्रीसंघनी पूजा, २ साधर्मी वात्सल्य, ३ तीर्थयात्रा, रथयात्रा अने अठाही यात्रा ए त्रण यात्राउ, ४ जिनमंदिरने विषे स्नात्रमहोत्सव, ५ माला पहेरवी, इंद्रमाला प्रमुख पहेरवी, पहेरामणी करवी, धोतियां विगेरे आपवां तथा द्रव्यनी वृद्धि थाय तेवी रीते आरती उतारवी विगेरे धर्मकृत्यो करीने देवद्रव्यनी वृद्धि, ६ महापूजा, ७ रात्रिने विषे धर्मजागरिका, ८ श्रुतज्ञाननी विशेष पूजा, ९ अनेक प्रकारनां उजमणां, १० जिनशासननी प्रभावना. अने ११ आलोयणा एटलां धर्मकृत्यो यथाशक्ति करवां.

तेमां श्रीसंघनी पूजामां पोताना कुलने तथा धन विगेरेने अनुसरीने

घणा आदरथी अने बहुमानथी साधु साध्वीना खपमां आवे एवी आधा कर्मादि दोष रहित वस्तु गुरु महाराजने आपवी. ते वस्तु आ प्रमाणेः– वस्त्र, कंबल, प्रोंछनक, सूत्र, ऊन, पात्रां, जलनां तुंबडां प्रमुख पात्र, दांडो, दांडी, सोय, कांटाने खेंची काढनारो चीपीयो, कागल, खडीया, लेखणीनो समुदाय, पुस्तक इत्यादि. दिनकृत्यमां कह्युं छे के– वस्त्र, पात्र आपवादिक पांचे प्रकारनुं पुस्तक, कंबल पादप्रोंछनक, दांडो, संथारो, सिज्जा तथा बीजुं पण औघिक तथा औपग्रहिक मुहपत्ति पुंछणा प्रमुख जे कांइ शुद्ध संयमने उपकारी होय ते आपवुं. प्रवचनसारोद्धार वृत्तिमां कह्युं छे के– "जे वस्तु संयमने उपकारी होय, ते वस्तु उपकार करनारी होवाथी उपकरण कहेवाय छे. तेथी अधिक वस्तु राखवी ते अधिकरण कहेवाय छे. असंयतपणे वस्तुनो परिहार एटले परिभोग (सेवन) करनारो असंयत कहेवाय छे." अहिं परिहार शब्दनो अर्थ परिभोग करनारो एवो कह्यो, तेनुं कारण के "परिहारः परिभोगः" एवुं वचन छे तेथी असंयतपणे जे परिभोग करवो एवो अर्थ थाय छे. एम प्रवचनसारोद्धार वृत्तिमां कह्युं छे.

एमज प्रातिहारिक, पीठ, फलक, पाटीयो इत्यादिक संयमोपकारि सर्वे वस्तुओ साधु मुनिराजने श्रद्धाथी आपवी. सोय प्रमुख वस्तुओ पण संयमनां उपकरण छे एम श्रीकल्पमां कह्युं छे. ते आ रीते– "असणाई वत्थाई सूइआइ चउक्कगा तिन्नि" अर्थः–अशनादिक, वस्त्रादिक, अने सोयादिक ए त्रण चतुष्क मलीने बार; जेम के, १ अशन २ पान, ३ खादिम अने ४ स्वादिम ए अशनादिक चार, ५ वस्त्र, ६ पात्र, ७ कंबल अने ८ पादप्रोंछनक ए वस्त्रादिक चार; तथा ए सोय १० अस्त्रो ११ नराणी अने १२ कान खोतरवानी शली ए सोयादिक चार; आ रीते त्रण चतुष्क मलीने बार वस्तु संयमनां उपकरण छे.

एमज श्रावक श्राविका रूप संघनो पण शक्ति माफक भक्तिथी पहेरामणी प्रमुख आपीने सत्कार करे. देव गुरु विगेरेना गुण गानारा याचकादिकोने पण उचित लागे तेम संतुष्ट करे.

संघपूजा त्रण प्रकारनी छे. एक उत्कृष्ट, बीजी मध्यम अने त्रीजी जघन्य. जिनमतधारी सर्व संघने पहेरामणी आपे तो उत्कृष्ट संघपूजा थाय. सर्व संघने मात्र सूत्र विगेरे आपे तो जघन्य संघपूजा थाय.

बाकी रहेली सर्वे मध्यम संघपूजा जाणवी. तेमां जेने वधारे धन खरचवानी शक्ति न होय, तेणे पण गुरु महाराजने सूत्र, मुहपत्ति विगेरे तथा बे त्रण श्रावक श्राविकाउने सोपारी प्रमुख आपीने प्रतिवर्षे संघपूजा भक्तिथी साचववी. दरिद्री पुरुष एटलुं करे, तो पण तेने घणो लाभ छे. कह्युं छे के—लक्ष्मी घणी छतां नियम आदरवो, शक्ति छतां खमवुं, यौवन अवस्थामां व्रत लेवुं, अने दरिद्री अवस्थामां अल्प पण दान आपवुं ए चारे वस्तुथी बहु लाभ थाय छे. वस्तुपाल मंत्री प्रमुख लोको तो प्रत्येक चोमासामां संघपूजा विगेरे करता हता अने घणा धननो व्यय करता हता, एम संभलाय छे. दिल्लीमां जगसी श्रेष्ठीनो पुत्र महणसिंह श्रीतपागछाधिप पूज्य श्रीदेवचंदसूरीजीनो भक्त हतो. तेणे एकज संघपूजामां जिनमतधारी सर्वे संघने पहेरामणी प्रमुख आपीने चोराशी हजार टंकनो व्यय कर्यो. बीजेज दिवसे पंडित देवमंगलगणि त्यां पधार्या. पूर्वे महणसिंहे बोलावेला श्रीगुरु महाराजे ते गणिजीने मोकल्या हता. तेमना प्रवेशने समये महणसिंहे संक्षेपमां संघपूजा करी, तेमां छप्पन हजार टंकनो व्यय कर्यो. इत्यादिक वार्त्ताउ सांभलवामां छे. ए प्रकारे संघपूजा विधि कही.

साधर्मिक वात्सल्य पण सर्वे साधर्मि भाइउनुं अथवा केटलाकनुं शक्ति माफक करवुं. साधर्मि भाइनो योग मलवो प्राये दुर्लभ छे. कह्युं छे के— सर्वे जीवो सर्वे प्रकारना संबंध मांहो मांहे पूर्वे पामेला छे. परंतु साधर्मिक प्रमुख संबंधने पामनारा जीवो तो कोइक ठेकाणे विरलाज होय छे. साधर्मि भाइनो मेलाप पण घणो पुण्यकारी छे. तो पछी साधर्मीनो शास्त्रमां कह्या प्रमाणे आदर सत्कार करे तो घणो पुण्यबंध थाय एमां शुं कहेवुं? कह्युं छे के— एक तरफ सर्वे धर्म अने बीजी तरफ साधर्मिक वात्सल्य राखी बुद्धि रूप त्राजुवाए तोलिये तो बन्ने सरखां उतरे छे एम कह्युं छे. साधर्मिकनो आदर सत्कार आ रीते करवोः—

पोताना पुत्र विगेरेनो जन्मोत्सव विवाह प्रमुख होय तो साधर्मि भाइउने निमंत्रण करवुं अने उत्तम भोजन, तांबूल, वस्त्र आभरण प्रमुख आपवुं. कदाच तेउ कोइ समये संकटदशामां आवी पडे तो गांठनुं धन खरचीने तेमने आफतमांथी काढवा. पूर्वे कर्मना अंतरायना दोषथी

कोइनुं धन जतुं रहे तो तेने पाछो पूर्वली अवस्थामां लाववो. जे पोताना साधर्मि भाइउने पैसेटके सुखी न करे, ते पुरुषनी म्होटाइ शा कामनी ? कह्युं छे के– जेमणे दीन जीवोनो उद्धार न कर्यो, साधर्मिकोनुं वात्सल्य न कर्युं, अने हृदयने विषे वीतरागनुं ध्यान न कर्युं, तेमणे पोतानो जन्म वृथा गुमाव्या. पोताना साधर्मि भाइउ जो धर्मथी भ्रष्ट थता होय तो, गमे ते प्रकारे तेमने धर्मने विषे स्थिर करवा. जो तेउ धर्मकृत्य करवामां प्रमाद करता होय तो, तेमने याद करावववी, अने अनाचारथी निवारवा प्रमुख करवुं. कह्युं छे के– प्रमाद करे तो याद करावववी, अनाचारने विषे प्रवृत्त थाय तो निवारवा, चूके तो प्रेरणा करवी, अने वारंवार चूके तो वारंवार प्रेरणा करवी. तेमज पोताना साधर्मिकोने वाचना, पृच्छना, परावर्त्तना, अनुप्रेक्षा, अने धर्मकथा इत्यादिकने विषे जोग मळे तेम जोडवा, अने श्रेष्ठ धर्मानुष्ठानने अर्थे साधारण पौषधशाला प्रमुख करावववी. इत्यादि.

श्राविकाउनुं वात्सल्य पण श्रावकनी पेठे करवुं. तेमां कांइ पण उंबुं वधतुं न करवुं. कारण के, ज्ञान, दर्शन तथा चारित्रने धारण करनारी, उत्कृष्ट शीलने पालनारी तथा संतोषवाळी एवी श्राविकाउ जिनधर्मने विषे मनमां अनुरागवाली होय छे, माटे तेमने साधर्मिकपणे मानवी.

शंकाः– लोकमां तथा शास्त्रमां स्त्रीउ घणी दुष्ट कहेवाय छे. एउ तो भूमि विनानी विषकदली (झेरी केलनुं वृक्ष), मेघ विनानी विजली, जेना उपर औषध चालतुं नथी एवी, कारण विनानुं मृत्यु, निमित्त विनानो उत्पात, फणा विनानी सर्पिणी, अने गुफा विनानी वाघण सरखी छे. एमने तो प्रत्यक्ष राक्षसी समानज गणवी. गुरु उपरनो तथा बंधु उपरनो स्नेह तूटवानुं कारण एउज छे. कह्युं छे के– असत्य वचन, साहसिकपणुं, कपट, मुर्खता. अतिलोभ, अशुचिपणुं अने निर्दयपणुं एटला स्त्रीउना दोष स्वाभाविक छे. कह्युं छे के–हे गोतम ! ज्यारे अनंती पापनी राशीउ उदय आवे, त्यारे स्त्रीपणुं पमाय छे, एम तुं सम्यक् प्रकारे जाण. आ रीते सर्वे शास्त्रोमां स्त्रीउनी निंदा पगले पगले जोवामां आवे छे. माटे तेउने दूर वर्जवी. एम छतां तेमनुं दान सन्मान रूप वात्सल्य करवुं शी रीते घटे ?

समाधानः– " स्त्रीउज दुष्ट होय छे " एवो एकांत पक्ष नथी. जेम

स्त्रीउंमां तेम पुरुषोमां पण दुष्टता सरखीज छे. कारण के, पुरुषो पण क्रूर मनवाला, घणा दुष्ट, नास्तिक, कृतघ्न, पोताना स्वामिनी साथे वैर करनारा, विश्वासघाती, असत्य बोलनार, पारकुं धन तथा पारकी स्त्री हरण करनारा, निर्दय तथा गुरुने पण ठगनारा एवा घणा जोवामां आवे छे. पुरुष जातिमां केटलाक एवा लोको छे, तेथी सत्पुरुषोनी अवज्ञा करवी जेम घटित नथी, तेमज स्त्री जातिमां पण केटलीक दुष्ट स्त्रीउं छे, तेथी सारी स्त्रीउंनी अवज्ञा करवी ए पण घटित नथी. जेम घणी दुष्ट तेम घणी गुणवंती स्त्रीउं पण छे. जेम तीर्थंकरनी माताउं श्रेष्ठ गुणवडे युक्त होय छे, माटे तेमनी देवताना इंद्रो पण पूजा करे छे, अने मुनियो पण स्तुति करे छे. लौकिक शास्त्रना जाण पण कहे छे के, स्त्रीउं एवो कोइ अद्भुत गर्भ धारण करे छे के, जे त्रणे जगत्‌नो गुरु थाय छे. माटेज पंडित लोको स्त्रीउंनी घणी म्होटाइ कबूल राखे छे. केटलीक स्त्रीउं पोताना शीलना प्रभावथी अग्निने जल समान, जलने स्थल समान, गजने शियालिया समान, सर्पने दोरडी समान अने विषने अमृत समान करे छे, तेमज चतुर्विध श्रीसंघनुं चोथुं अंग श्राविका छे. शास्त्रमां जे तेमनी घणी निंदा संभलाय छे, ते पुरुषोए तेमनेविषे आसक्ति न करवी एवा उपदेश माटेज छे. सुलसा प्रमुख श्राविकाउंना गुणोनी तो तीर्थंकरोए पण घणी प्रशंसा करी छे. तेमनी धर्मने विषे रहेली दृढता इंद्रोए पण स्वर्गोनेविषे वखाणी छे; अने जबरा मिथ्यात्वीउं पण एमने समकितथी चलावी शक्या नहि. तेमज केटलीक श्राविकाउं चरम देहवाली तथा केटलीक बे त्रण प्रमुख भव करीने मोक्ष जनारी शास्त्रमां संभलाय छे. माटे मातानी पेठे, व्हेननी पेठे तथा पुत्रीनी पेठे एमनुं वात्सल्य करवुं घटितज छे. हवे अमे आ वातनो घणो विस्तार करता नथी.

साधर्मिकवात्सल्य करीनेज राजाउं पोतानुं अतिथिसंविभाग व्रत साचवे छे. कारण के, मुनियोने राजपिंड कल्पतो नथी. आ विषय उपर भरतना वंशमां थएला त्रिखंडना अधिपति दंडवीर्य राजानुं दृष्टांत कहे छे.

दंडवीर्य राजा हमेशां साधर्मी भाइने जमाडी पछीज पोते भोजन करतो हतो. एक समये इंद्रे मनमां तेनी परीक्षा करवानुं धार्युं. तेणे ज्ञान, दर्शन, चारित्र रूप त्रण रत्नोनुं सूचक सुवर्णसूत्र (जनोइ) अने बार

व्रतोना सूचक बार तिलकने धारण करनारा तथा भरते रचेला चार वेदनो मुखे पाठ करनारा एवा तीर्थयात्रा करता आवेला क्रोडो श्रावक प्रकट कर्या. दंडवीर्य तेमने भक्तिथी निमंत्रण करी जमाडी रह्हे छे, एटलामां सूर्य आथम्यो. ए रीते लागट आठ दिवस श्रावक प्रकट कर्या. तेथी राजाने आठ उपवास थया. पण तेनी साधर्मिक भक्ति तो तरुण पुरुषनी शक्तिनी पेठे दिवसे दिवसे वधतीज रही. तेथी इंद्र प्रसन्न थयो, अने तेणे तेने दिव्य धनुष्य, बाण, रथ, हार तथा बे कुंडल आपी शत्रुंजयनी यात्रा करवा माटे प्रेरणा करी. दंडवीर्ये पण तेमज कर्युं.

श्री संभवनाथ भगवान् पण पूर्वेना त्रीजा भवमां धातकीखंडनी अंदर आवेला ऐरवत क्षेत्रनी क्षेमापुरी नगरीमां विमलवाहन नामे राजा हता, त्यारे तेमणे म्होटा दुर्भिक्षमां सर्वे साधर्मि भाइयोने भोजनादिक आपीने जिननाम कर्म बांध्युं. पछी दीक्षा लइ देहपात थए आनत देवलोकमां देवतापणुं भोगवी श्री संभवनाथ तीर्थंकर थया. तेउ फागण सुदि आठमने दिवसे अवतर्या, त्यारे म्होटुं दुर्भिक्ष छतां तेज दिवसे चारे तरफथी सर्वे जातनुं धान्य आवी पहोच्युं, तेथी तेमनुं संभव एवुं नाम पड्युं. बृहद्भाष्यमां कह्युं छे के–शं शब्दनो अर्थ सुख कहेवाय छे. भगवानना दर्शनथी सर्वे भव्य जीवोने सुख थाय छे. माटे तेमने शंभव कहे छे. आ व्याख्यानने अनुसरीने सर्वे तीर्थंकरो शंभव नामथी बोलाय छे. संभवनाथजीने संभव नामथी उलखवानुं बीजुं पण एक कारण छे. कोइ समये श्रावस्ती नगरीमां काल दोषथी दुर्भिक्ष पडी गयुं, त्यारे सर्वे माणसो दुःखी थया. एटलां सेनादेवीनी कुक्षिमां संभवनाथजी अवतर्या. त्यारे इंद्रे पोते आवीने सेनादेवी मातानी पूजा करी, अने जगत्ने विषे एक सूर्य समान एवा पुत्रनी प्राप्ति थयानी तेने (सेनादेवीने) वधामणी आपी. तेज दिवसे धान्यथी परिपूर्ण भरेला घणा सार्थो चारे तरफथी आव्या, अने तेथी त्यां सारुं सुभिक्ष थयुं. जे माटे ते भगवानना संभवने (जन्मने) विषे सर्वे धान्योनो संभव थयो, ते माटे माता पिताए ते भगवाननुं संभव एवुं नाम राख्युं.

देवगिरिने विषे जगसिंह नामे श्रेष्ठिए पोताना जेवा सुखी करेला त्रणसो साठ वाणोतर पासे हमेशां बहोतेर हजार टंकनो व्यय करी प्रति

दिवस एकेक साधर्मिक वात्सल्य करावतो हतो. आ रीते दर वर्षे ते श्रेष्ठिनां त्रणसो साठ साधर्मिक वात्सल्य थतां हतां. थरादमां श्रीमाल आभू नामा संघपतिए त्रणसो साठ साधर्मि भाइउने पोताना सरखा कर्या. कह्युं छे के-ते सुवर्ण पर्वतनो (मेरुनो) तथा रुपाना पर्वतनो (वैताढ्यनो) शुं उपयोग? कारण के, जेनो आश्रय करी रहेलां वृक्षो काष्ठमयनां काष्ठमयज रहे छे, पण सोना रूपानां थतां नथी. एक मलय पर्वतनेज अमे घणुं मान आपीए छीए; कारण के, तेनो आश्रय करी रहेलां आंबा लिंमडा अने कुटज नामनां वृक्षो पण चंदनमय थाय छे. सारंग नामा श्रेष्ठिए पंचपरमेष्ठि मंत्रनो पाठ करनारा लोकोने प्रवाहवडे दरेकने सुवर्णना टंक आप्या. एक चारण "बोल" एम फरी फरी कहेवाथी नव वार नवकार बोल्यो, त्यारे तेणे तेने नव सोनैया आप्या. आ रीते साधर्मिक वात्सल्यनो विधि कह्यो.

तेमज प्रतिवर्षे जघन्यथी एक पण यात्रा करवी. यात्राउ त्रण प्रकारनी छे. कह्युं छे के,-१ अठाही यात्रा २ रथयात्रा अने ३ तीर्थयात्रा. आ रीते त्रण प्रकारनी यात्रा पंडित जनो कहे छे. तेमां १ अठाही यात्रानुं स्वरूप पूर्वे कह्युं छे. तेमां सविस्तर सर्व चैत्यपरिपाटी करवा प्रमुख जे अठाही यात्रा ते चैत्ययात्रा पण कहेवाय छे. २ रथयात्रा तो हेमचंद्रसूरि विरचित परिशिष्टपर्वमां कही छे, ते आ रीतेः-पूज्य श्रीसुहस्ति आचार्य अवंती नगरीमां वसता हता, त्यारे एक वर्षे संघे चैत्ययात्रा उत्सव कर्यो. भगवान् सुहस्ती आचार्य पण नित्य संघनी साथे चैत्ययात्रामां आवी मंरुपने शोभावता हता. त्यारे संप्रति राजा न्हानामां न्हाना शिष्यनी माफक हाथ जोडी सुहस्तिस्वामीनी आगल बेसतो हतो. चैत्ययात्रा-उत्सव थइ रह्या पछी संघे रथयात्रा शरु करी. कारण के, यात्रानो उत्सव रथयात्रा करवाथी संपूर्ण थाय छे. सुवर्णनी तथा माणिक्य रत्नोनी कांतिथी दिशाउने प्रकाशित करनार एवो सूर्यना रथ सरखो रथ रथशालामांथी नीकल्यो. विधिना जाण अने धनवान श्रावकोए रथमां पधरावेली जिनप्रतिमानुं स्नात्रपूजा प्रमुख कर्युं. अरिहंतनुं स्नात्र कर्युं. त्यारे जन्म कल्याणकने अवसरे जेम मेरुना शिखर उपरथी, तेम रथमांथी स्नात्र जल नीचे पडवा लाग्युं. जाणे भगवाननी कांइ विनंतिज करता होय-

नी! एवा मुखे मुखकोश बांधेला श्रावकोए सुगंधि चंदनादि वस्तुवडे भगवानने विलेपन कर्युं. मालती, कमल प्रमुख पुष्पोनी मालाउथी भगवाननी प्रतिमा पूजाइ, त्यारे ते शरत्कालना मेघोथी वींटायली चंद्रकलानी पेठे शोभवा लागी. वलता मलयागरना धूपथी उत्पन्न थएली धूमाडानी रेखाउथी विंटायली भगवाननी प्रतिमा नील वस्त्रोथी पूजायली होयनी ! एवी रीते शोभवा लागी. जेनी अंदर दीपती दीपशिखाउ छे एवी भगवाननी आरती श्रावकोए करी. ते दीपती औषधीवाला पर्वतनी टूंक माफक शोभती हती. अरिहंतना परमभक्त एवा ते श्रावकोए भगवानने वंदना करी अश्वनी पेठे आगल थइ पोते रथ खेंच्यो. ते समये नगरवासी जनोनी स्त्रीउए हल्लीसक रास शरु कर्या. श्राविकाउ चारे तरफ घणां मंगल गीतो गावा लागी, पार विनानुं केशरनुं जल रथमांथी नीचे पडतुं होवाथी आगलना मार्गमां छंटकाव थवा मांड्यो. आ रीते प्रत्येक घरनी पूजा ग्रहण करतो रथ, दररोज संप्रति राजाना द्वारमां हलवे हलवे आवतो हतो. ते जोइ संप्रति राजा पण रथनी पूजा करवाने तैयार थाय अने फणस फलनी पेठे सर्वांगे विकस्वर रोमराजीवालो थइ त्यां आवे. पछी नवा आनंद रूप सरोवरमां हंसनी पेठे क्रीडा करतो संप्रति राजा, रथमां विराजमान थएली प्रतिमानी अष्टप्रकारी पूजा करे.

महापद्म चक्रीए पण पोतानी माताना मनोरथ पूर्ण करवाने अर्थे घणा आडंबरथी रथयात्रा करी. कुमारपाले करेली रथयात्रा आ रीते कही छेः— चैत्र मासनी आठमने दिवसे चोथे पहोरे जाणे चालतो मेरु पर्वतज होयनी ! एवो अने सुवर्णमय म्होटा दंड उपर रहेली ध्वजा, छत्र, चामर इत्यादि वस्तुथी दीपतो एवो सुवर्णमय रथ घणी ऋद्धिनी साथे नीकले छे, ते समये हर्षथी नगरवासी लोको एकठा मलीने मंगलकारी जय शब्द करे छे. श्रावको स्नात्र तथा चंदननुं विलेपन करी सुगंधी पुष्पोथी पूजायली श्रीपार्श्वजिननी प्रतिमाने कुमारपालना बंधावेला मंदिर आगल उभा रहेला रथमां घणी ऋद्धिथी स्थापन करे छे. वाजिंत्रना शब्दथी जगत्ने पूर्ण करनार अने हर्षथी मंगल गीतो गानारी सुंदर स्त्रीउनी तथा सामंतना अने मंत्रीउना मंडलनी साथे ते रथ कुमारपालना राजमहेल आगल जाय. पछी राजा रथनी अंदर पधरावेली प्रतिमानी

पट्टवस्त्र, सुवर्णमय आभूषण इत्यादि वस्तुवडे पोते पूजा करे, अने विविध प्रकारनां गायन, नाटक प्रमुख करावे. पछी ते रथ त्यां एक रात्री रही सिंहद्वारनी बहार नीकले, अने फरकती ध्वजाउथी जाणे नृत्यज करी रहेलो होयनी ! एवा पटमंडपमां आवीने रहे. प्रभात काले राजा त्यां आवी रथमां शोभती जिनप्रतिमानी पूजा विगेरे करे, अने चतुर्विध संघ समक्ष पोते आरती उतारे. पछी हाथी जोतरेलो रथ स्थानके स्थानके बंधावेला घणा पट्टमंडपमां रहेतो नगरमां फरे. इत्यादि.

हवे ३ तीर्थयात्रानुं स्वरूप कहुं छुं. तेमां श्रीशत्रुंजय, गिरनार इत्यादिक तीर्थो जाणवां. तेमज तीर्थंकरोनी जन्म, दीक्षा, ज्ञान, निर्वाण अने विहारनी भूमिउ पण घणा भव्य जीवोने शुभ भाव उत्पन्न करे छे अने भव समुद्रमांथी तारे छे, माटे ते भूमिउ पण तीर्थज कहेवाय छे. आ तीर्थोने विषे सम्यक्त्व शुद्धिने अर्थे गमन करवुं, ते तीर्थयात्रा कहेवाय छे. तेनो विधि आ रीतेः—एक आहार, सचित्त परिहार, भूमिशयन, ब्रह्मचर्य व्रत इत्यादि कठण अभिग्रह यात्रा कराय त्यां सुधी पलाय एवा प्रथम ग्रहण करवा. पालखी, सारा अश्वो, पलंग इत्यादि समग्र ऋद्धि होय, तो पण यात्रा करवा नीकलेला धनाढ्य श्रावकने पण शक्ति होय तो पगे चालवुंज उचित छे. कह्युं छे के-यात्रा करनार श्रावके १ एकाहारी, २ समकितधारी, ३ भूमिशयनकारी, ४ सचित्तपरिहारी, ५ पादचारी अने ६ ब्रह्मचारी रहेवुं. लौकिक शास्त्रमां पण कह्युं छे के—यात्रा करतां वाहनमां बेसे तो यात्रानुं अर्धुं फल जाय, पगरखां पहेरे तो फलनो चोथो भाग जाय, मुंडन न करे तो त्रीजो भाग जाय, अने तीर्थे जइने दान ले तो यात्रानुं सर्व फल जतुं रहे. माटे तीर्थयात्रा करनार पुरुषे एक टंक भोजन करवुं, भूमि उपर सूवुं, अने स्त्री ऋतुवंती छतां पण ब्रह्मचारी रहेवुं.

उपर कह्या प्रमाणे अभिग्रह लीधा पछी शक्ति माफक राजाने भेटणुं प्रमुख आपी प्रसन्न करी तेनी आज्ञा लेवी. यात्रामां साथे लेवाने अर्थे शक्ति माफक श्रेष्ठ मंदिर तैयार करवां. स्वजनना तथा साधर्मि भाइउना समुदायने यात्राए आववा सारु निमंत्रण करवुं. परम भक्तिथी पोताना सद्गुरुने पण निमंत्रण करवुं. अमारी प्रवर्तावयी. जिनमंदिरोमां महापूजादि महोत्सव करावया. जेनी पासे भातुं न होय तेने भातुं तथा जेने

वाहन न होय तेने वाहन आपवुं. निराधार माणसोने द्रव्यनो तथा सारा वचननो आधार आपवो. "उचित मदद आपीश" एवी उद्घोषणा करी उत्साह विनाना यात्रालु लोकोने पण सार्थवाहनी पेठे हिम्मत आपवी. आडंबरथी म्होटा अने अंदरना भागमां घणा समासवाली कोठीउ, शरावलां, कनातो, तंबूउ, म्होटी कढाइउ तथा बीजां पण पाणीनां म्होटां वासणो विगेरे कराववां. गाडां, पडदावाला रथ, पालखी, पोठिया, ऊंट, अश्व विगेरे वाहनो सज्ज कराववां. श्रीसंघनी रक्षाने अर्थ घणा शूर अनेक सुभटोने साथे लेवा; अने कवच; शिरस्त्राण प्रमुख उपकरण आपीने तेमनो सत्कार करवो. गीत, नृत्य, वाजिंत्र प्रमुख सामग्री तैयार कराववी. पछी सारा शकुन, निमित्त प्रमुख जोइने घणा उत्साहवाला थइ सारा मुहूर्त उपर जवुं.

मार्गमां यात्रालुना सर्व समुदायने एकठो करवो. श्रेष्ठ पक्कान्नो जमाडी तेमने तांबूल विगेरे आपवुं. तेमने अंगे आभूषण तथा वस्त्रो पहेराववां. सारा प्रतिष्टित, धर्मिष्ट पूज्य अने घणा भाग्यशाली पुरुषो पासे संघवीपणानुं तिलक कराववुं. संघपूजा प्रमुख म्होटो उत्सव करवो. वीजाउ पासे पण योग्यता माफक संघवीपणा प्रमुखनुं तिलक करवानो उत्सव कराववो. संघनुं जोखम माथे लेनारा, आगल चालनारा, पाछल रही रक्षण करनारा तथा प्रमुखपणे संघनुं काम करनारा विगेरे लोकोने योग्य स्थानके राखवा. श्रीसंघना चालवाना तथा मुकाम विगेरेना जे ठराव थया होय, ते सर्व प्रसिद्ध करवा. मार्गमां सर्वे साधर्मीउनी सारी पेठे सार संभाल करवी. कोइनुं गाडानुं पैडुं भागे, अथवा वीजी कांइ हरकत आवे तो पोते तेमने सर्व शक्तिए योग्य मदत करवी. प्रत्येक गाममां तथा नगरमां जिनमंदिरने विषे स्नात्र, म्होटी ध्वजा चढाववी, चैत्यपरिपाटी प्रमुख म्होटो उत्सव करवो. जीर्णोद्धार विगेरेनो पण विचार करवो. तीर्थनां दर्शन थए सुवर्ण, रत्न, मोती प्रमुख वस्तुवडे वधामणी करवी., लापशी, लाडु प्रमुख वस्तु मुनिराजोने वहोराववी. साधर्मिकवात्सल्य करवुं. उचितपणे दान प्रमुख आपवुं, तथा म्होटो प्रवेशोत्सव करवो. तीर्थ प्राप्त थया पछी प्रथम हर्षथी पूजा, ढोकन प्रमुख आदरथी करवुं, अष्ट प्रकारी पूजा करवी तथा स्नात्र विधिथी करवुं. मा

ल पहेरवी विगेरे करवुं. घीनी धारावाडी देवी. पहेरामणी मूकवी. जिनेश्वर जगवाननी नवांगे पूजा करवी. तथा फूलघर, केलिघर प्रमुख महापूजा, रेशमी वस्त्रमय ध्वजानुं दान, कोइने हरकत न पडे एवुं दान (सदावर्त), रात्रिजागरण, गीत नृत्य प्रमुख नानाविध उत्सव, तीर्थप्राप्तिनिमित्त उपवास छठ प्रमुख तपस्या करवी. क्रोड, लाख चोखा प्रमुख विविध वस्तु विविध उजमणामां मूकवी.

जात जातनां चोवीश, बावन, बहोतेर अथवा एकसो आठ फलो अथवा बीजी जात जातनी एटलीज वस्तुउ तथा सर्व जक्ष्य अने जोज्य वस्तुथी जरेली थाली जगवान आगल धरवी. तेमज रेशमी प्रमुख श्रेष्ठ वस्त्रना चंदुआ, पहेरामणी, अंगलूहणां, दीवाने अर्थे तेल, धोतियां, चंदन, केसर, जोगनी वस्तु, पुष्प लाववानी छाबडी, पिंगानिका, कलश, धूपधाणुं, आरति, आजूषण, दीवीउ, चामर, नालवाला कलश, थालीउ, कचोलां, घंटाउ, ऊल्लरी, पटह प्रमुख वाजित्रो आपवां. गोठी राखवा. सूतार विगेरेनो सत्कार करवो, तीर्थनी सेवा, विणसता तीर्थनो उद्धार, तथा तीर्थना रक्षक लोकोनो सत्कार करवो. तीर्थने गरास आपवो. साधर्मिक वात्सल्य, गुरुनी जक्ति तथा संघनी पहेरामणी प्रमुख करवुं. याचक विगेरेने उचित दान आपवुं. जिनमंदिर प्रमुख धर्मकृत्यो करवां, याचकोने दान आपवाथी कीर्तिमात्र थाय छे, एम समजी ते निष्फल छे एम न मानवुं. कारण के, याचको पण देवना, गुरुना तथा संघना गुणो गाय छे माटे तेमने आपेलुं दान बहु फलदायि छे. चक्रवर्ती प्रमुख लोको जिनेश्वर जगवानना आगमननी वधामणी आपनारने पण साडाबार क्रोड सोनैया प्रमुख दान आपता हता. सिद्धांतमां कह्युं छे के– साडाबार लाख तथा साडाबार क्रोड सोनैया जेटलुं, चक्रवर्तीनुं प्रीतिदान जाणवुं. आ रीते यात्रा करी पाछो वलतो संघवी घणा उत्सवथी पोताना घरमां प्रवेश करे, पछी देवाव्हानादि उत्सव करे, अने एक वर्ष सुधी अथवा तेथी वधारे मुदत सुधी तीर्थोपवास प्रमुख करे, आ रीते तीर्थयात्रानो विधि कह्यो.

श्रीसिद्धसेन दिवाकरे प्रतिबोध पमाडेलो विक्रमादित्य राजा शत्रुंजयनी यात्राए गयो, त्यारे तेना संघमां एकसो अगनोतेर (१६९) सुवर्ण-

मय अने पांचसो (५००) दांत, चंदनादिमय जिनमंदिर हतां. श्री सिद्ध-सेन दिवाकर प्रमुख पांच हजार (५०००) आचार्य हता. चौद(१४) मुकुट-धारी राजाओ हता. तथा शित्तेर लाख (७००००००) श्रावकनां कुटुंब, एक क्रोड दस लाख नव हजार (११००९०००) गाडां, अढार लाख (१८०००००) अश्वो, छोतेरसो (७६००) हाथीओ अने आ रीतेज ऊंट, बलद विगेरे हता. कुमारपाले काढेला संघमां सुवर्णरत्नादिमय अढारसे चुम्मोतेर (१८७४) जिनमंदिर हतां. थरादमां पश्चिममंमलिक नामे प्रसिद्ध एवा आभु संघवीनी यात्रामां सातसो (७००) जिनमंदिर हतां, अने तेणे यात्रामां बार क्रोड सोनैयानो व्यय कस्यो. पेथड नामा श्रेष्ठीए तीर्थनां दर्शन कस्यां, त्यारे अगीआर लाख रूपामय टंकनो व्यय कस्यो, अने तेना संघमां बावन देरासर अने सात लाख माणस हतां. वस्तुपाल मंत्रीए करेली साडीबार यात्राओ प्रसिद्ध छे. आ रीते त्रिविध यात्राओनुं स्वरूप कह्युं.

तेमज जिनमंदिरमां दररोज घणा आमंबरथी स्नात्रोत्सव करवो, तेम करवानी शक्ति न होय तो प्रत्येक पर्वने विषे करवो, तेम पण न करी शकाय तो वर्षमां एक वार तो अवश्य स्नात्रोत्सव करवो. तेमां मेरुनी रचना करवी. अष्ट मंगलीकनी स्थापना करवी. नैवेद्य धरवुं तथा घणा बावनाचंदन, केशर, सुगंधी पुष्पो अने भोग प्रमुख सकल वस्तुनो समुदाय एकठो करवो. संगीत प्रमुखनी सामग्री सारी पेठे तैयार करवी. रेशमी वस्त्रमय महाध्वजा आपवी, अने प्रभावना विगेरे करवी. स्नात्रोत्सवमां पोतानी संपत्ति, कुल, प्रतिष्ठा विगेरेने अनुसरी सर्व शक्ति वडे धननो व्यय विगेरे करी सर्व आमंबरथी जिनमतनी घणी प्रभावना करवाने अर्थे यत्न करवो. संभलाय छे के—पेथड श्रेष्ठीए श्रीगिरनारजी उपर स्नात्रमहोत्सवने अवसरे छप्पन धटी प्रमाण सुवर्ण आपी इंद्रमाला पहेरी. अने तेणे श्रीशत्रुंजय उपर तथा गिरनारजी उपर एकज सुवर्णमय ध्वजा आपी. तेना पुत्र झांझण श्रेष्ठीए तो रेशमी वस्त्रमय ध्वजा आपी. आ रीते स्नात्रोत्सवनुं स्वरूप कह्युं.

तेमज देवद्रव्यनी वृद्धिने अर्थे प्रत्येक वर्षे मालोद्घट्टन करवुं. तेमां इंद्रमाला अथवा बीजी माला प्रतिवर्षे शक्ति माफक ग्रहण करवी. श्री कुमारपालना संघमां मालोद्घट्टन थयुं, त्यारे वाग्भट मंत्री प्रमुख समर्थ

लोको चार आठ लाख प्रमुख संख्या बोलवा लाग्या, ते समये सोरठ देशनो महुआनो रहीश प्राग्वाट हंसराज धारुनो पुत्र जगडुशा, मलीन शरीरे मलीन वस्त्र पहेरी ऊठीने त्यां ऊजो हतो, तेणे एकदम सवा क्रोडनी रकम कही. आश्चर्यथी कुमारपाल राजाए पूछ्युं, त्यारे तेणे कह्युं के, म्हारा पिताए नौकामां बेसी देश देशांतर व्यापार करी उपार्जन करेला द्रव्यथी सवा क्रोड सोनैयानी किमतनां पांच माणिक्य रत्न खरीद्यां, अने अंत समये मने कह्युं के, "श्रीशत्रुंजय, गिरनार अने कुमारपाल पट्टन एमां निवास करनारा जगवानने एकेक रत्न त्हारे आपवुं, अने बे रत्न पोताने माटे राखवां" पछी जगडूशाए ते त्रणे रत्नो सुवर्णजडित करी शत्रुंजय निवासी रुषज जगवानने, गिरनारवासी श्रीनेमिनाथजीने तथा पट्टणवासी श्रीचंद्रप्रजजीने कंठाजरण तरीके आप्यां.

एक समये श्रीगिरनारजी उपर दिगंबर तथा श्वेतांबर ए बन्नेना संघ समकाले आवी पहोच्या, अने बन्ने जणा अमारुं तीर्थ कही ऊगडो करवा लाग्या. त्यारे 'जे इंद्रमाला पहेरे तेनुं आ तीर्थ छे' एवा वृद्ध जनोना वचनथी पेथड श्रेष्ठीए छप्पन धटी प्रमाण सुवर्ण आपी इंद्रमाला पहेरी, अने याचकोने चार धटी प्रमाण सुवर्ण आपी तीर्थ पोतानुं छे एम सिद्ध कर्युं. आ रीतेज पहेरामणी, नवी धोतीउ, जात जातना चंद्रुआ, अंगलूहणां, दीपकने अर्थ तेल, ऊचुं चंदन, केसर, जोग प्रमुख जिनमंदिरे खपमां आवती वस्तुउ प्रतिवर्षे शक्ति माफक आपवी. तेमज उत्तम आंगी, वेलबुट्टिनी रचना, सर्वांगनां आजूषण, फूलघर, केलिघर, पूतलीना हाथमांना फुवारा इत्यादि रचना तथा विविध प्रकारनां गायन, नृत्य प्रमुख उत्सववडे महापूजा तथा रात्रिजागरण करवां. जेम एक श्रेष्ठीए समुद्रमां मुसाफरी करवा जतां एक लाख द्रव्य खरचीने महापूजा जणावी, अने मनगमतो लाज थवाथी बार वर्षे पाछो आव्यो, त्यारे हर्षथी एक क्रोड रुपिया खरची जिनमंदिरे महापूजा प्रमुख उत्सव कर्यो.

तेमज पुस्तक विगेरेमां रहेला श्रुतज्ञाननी कपूर प्रमुख वस्तुवडे. सामान्य पूजा तो गमे त्यारे बनी शके तेम छे. मूल्यवान वस्त्र प्रमुख वस्तुवडे विशेष पूजा तो प्रतिमासे अजवाली पांचमने दिवसे श्रावकने करवी घटे छे. तेम करवानी शक्ति न होय तो जघन्यथी वर्षमां एक वार तो अवश्य करवीज.

आ वात जन्मकृत्यनी अंदर आवेला ज्ञानभक्ति द्वारमां विस्तारथी कहीशुं. तेमज नवकार, आवश्यक सूत्र, उपदेशमाला, उत्तराध्ययन इत्यादि ज्ञान, दर्शन अने विविध प्रकारना तप संबंधी उजमणामां जघन्यथी एक उजमणुं तो दरवर्षे यथाविधि अवश्य करवुं. कह्युं छे के—माणसोने उजमणुं करवाथी लक्ष्मी सारे स्थानके जोडाय, तपस्या पण सफल थाय, अने निरंतर शुभ ध्यान, भव्य जीवोने समकितनो लाभ, जिनेश्वर महाराजनी भक्ति तथा जिनशासननी शोभा थाय, एटला गुण थाय छे. तपस्या पूरी थया पछी उजमणुं करवुं ते नवा बनावेला जिनमंदिरे कलश चढाववा समान, चोखाथी भरेला पात्र उपर फल मूकवा समान अथवा भोजन करी रह्या पछी तांबूल देवा समान छे. शास्त्रमां कहेला विधि माफक नवकार लाख अथवा क्रोड वार गणी जिनमंदिरे स्नात्रोत्सव, साधर्मिक वात्सल्य, संघपूजा प्रमुख घणा आडंबरथी करवुं. लाख अथवा क्रोड चोखा, अडसठ सोनानी अथवा रुपानी वाडकियो, पाटियो, लेखणो तथा रत्नो, मोती, परवालां, नाणुं, तेमज नालिएर प्रमुख अनेक फलो, जात जातनां पक्वान्नो, धान्यो, तथा खाद्य अने स्वाद्य एवी अनेक वस्तुओ, वस्त्रो इत्यादि वस्तुओ मूकी नवकारनुं उजमणुं करनार, उपधान वहेवा प्रमुख विधिसहित माला पहेरी आवश्यक सूत्रनुं उजमणुं करनार, गाथानी संख्या माफक एटले पांचसो चुमालीश प्रमुख मोदक, नालिएर, वाडकियो विगेरे विविध वस्तु मूकीने उपदेशमालादिकनां उजमणां करनार, सोनैया प्रमुख वस्तु अंदर राखी लाडवा प्रमुख वस्तुनी प्रभावना करी दर्शनादिकनां उजमणां करनारा भव्य जीवो पण हालना कालमां देखाय छे.

माला पहेरवी ए म्होटुं धर्मकृत्य छे. कारण के, नवकार, इरियावही इत्यादि सूत्रो शक्ति माफक तथा विधि सहित उपधान वह्या विना भणवां गणवां ए अशुद्ध क्रिया गणाय छे, श्रुतनी आराधना माटे जेम साधुओने योग वहेवा, तेमज श्रावकोने उपधान तप अवश्य करवुं जोइए. माला पहेरवी एज उपधान तपनुं उजमणुं छे. कह्युं छे के—कोइ श्रेष्ठ जीव उपधान तप यथाविधि करी, पोताना कंठमां नवकार प्रमुख सूत्रनी माला तथा गुरुए पहेरावेली सूतरनी माला धारण करे छे, ते बे प्रकारनी शिवश्री (निष्पापपणुं अने मोक्षलक्ष्मी) उपार्जे छे. मुक्तिरूप कन्यानी वरमालाज

होयनी! सुकृतरूप जल खेंची काढवानी घडानी माला होयनी! तथा प्रत्यक्ष गुणोनी गुंथेली मालाज होयनी! एवी माला धन्य लोकोथीज पहेराय छे. आ रीतेज अजवाली पांचम विगेरे विविध तपस्याउनां उजमणां पण ते ते तपस्याना उपवास विगेरेनी संख्या माफक नाणुं, वाडकियो, नालिएर, लाडु विगेरे विविध वस्तु मूकी शास्त्रने तथा संप्रदायने अनुसारे करवां.

तेमज तीर्थनी प्रज्ञावनाने अर्थे श्रीगुरु महाराज पधारवाना होय, त्यारे तेमनुं सामैयुं, प्रज्ञावना विगेरे दर वर्षे जघन्यथी एक वार तो शक्ति माफक अवश्य करवीज. तेमां श्रीगुरु महाराजनो प्रवेशोत्सव सर्व प्रकारे घणा आडंबरथी चतुर्विध संघ सहित सामा जइ तथा श्रीगुरु महाराजनो तथा संघनो सत्कार प्रमुख करीने शक्ति माफक करवो. कह्युं छे के— श्रीगुरु महाराजने सन्मुख गमन, वंदन, नमस्कार अने सुखशातानी पूछा करवाथी चिरकालथी संचित करेलुं पाप एक क्षण वारमां शिथिल बंधवालुं थाय छे. पेथडश्रेष्ठिए तपा० श्रीधर्मघोषसूरिजीना प्रवेशोत्सवमां बहोतेर हजार टंकनो व्यय कर्यो. 'संवेगी साधुउनो प्रवेशोत्सव करवो ए वात अनुचित छे' एवी कुकल्पना न करवी. कारण के, सिद्धांतमां सामुं जइ तेमनो सत्कार कर्यानुं प्रतिपादन करेलुं छे. एज वात साधुनी प्रतिमाने अधिकारे श्रीव्यवहार भाष्यमां कही छे. ते आ रीतेः—"तीरिअ उप्भामनिउे— अ दरिसणं सन्निसाहुमप्पाहे ॥ दंडिअ भोइअ असई, सावगसंघो व सक्कारं ॥१॥ अर्थः— प्रतिमा पूरी थाय त्यारे प्रतिमावाहक साधु, ज्यां साधुउनो संचार होय एवा गाममां पोताने प्रकट करे, अने साधुने अथवा श्रावकने संदेशो कहेवरावे.

पछी गामनो राजा, अधिकारी अथवा ते न होय तो श्रावक श्राविकाउनो अने साधु साध्वीउनो समुदाय ते प्रतिमावाहक साधुनो सत्कार करे. आ गाथानो अभिप्राय ए छे के, "प्रतिमा पूरी थए छते जे नजीकनां गाममां घणा भिक्षाचरो तथा साधुउ विचरता होय, त्यां आवी पोताने प्रकट करे, अने तेम करतां जे साधु अथवा श्रावक जोवामां आवे, तेनी पासे संदेशो कहेवरावे के, "में प्रतिमा पूरी करी, अने तेथी हुं आव्यो छुं." पछी त्यां आचार्य होय ते राजाने आ वात जणावे के, "फलाणा महा तपस्वी साधुए पोतानी तपस्या यथाविधि पूर्ण करी छे, माटे तेनो घणा सत्कारथी

गछमां प्रवेश करवो छे." पछी राजा, ते न होय तो गामनो अधिकारी, ते न होय तो साधु साध्वी प्रमुख चतुर्विध श्रीसंघ प्रतिमावाहक साधुनो यथाशक्ति सत्कार करे. उपर चंद्रुउ बांधवो, मंगल वादित्रो वगाडवां, सुगंधी वासक्षेप करवो इत्यादिक सत्कार कहेवाय छे. एवो सत्कार करवामां गुण छे, ते आ रीतेः—"उप्भावणा पवयणे, सद्धाजणणं तहेव बहुमाणो ॥ उं-हावणा कुतिछे, जीअं तह तिछवुढीअ" ॥१॥ अर्थः—प्रवेशने अवसरे सत्कार करवाथी जैनशासन घणुं दीपे छे, बीजा साधुउने श्रद्धा उत्पन्न थाय छे, के 'जेथी एवी शासननी उन्नति थाय छे, ते सत्कृत्य अमे पण एम करीशुं' तेमज श्रावकश्राविकाउनी तथा बीजाउनी पण जिनशासन उपर बहुमान बुद्धि उत्पन्न थाय छे, के "जेमां एवा महा तपस्वीउ थाय छे, ते जिनशासन महा प्रतापी छे." तेमज कुतीर्थियोनी हीलना थाय छे, कारण के, तेमनामां एवा महा सत्ववंत पुरुषो नथी. तेमज प्रतिमा पूरी करनार साधुनो सत्कार करवो ए आचार छे. तेमज तीर्थनी वृद्धि थाय छे, एटले प्रवचननो अतिशय जोइने घणा भव्य जीवो संसार उपर विराग पामी दीक्षा ले छे. आ रीते व्यवहार भाष्यनी वृत्तिमां कह्युं छे. तेमज शक्ति माफक श्रीसंघनी प्रभावना करवी, एटले बहुमानथी श्रीसंघने आमंत्रण करवुं, तिलक करवुं, चंदन, जवादि, कपूर, कस्तुरी प्रमुख सुगंधी वस्तुनो लेप करवो, सुगंधी फूल अर्पण करवां, नालिएर प्रमुख विविध फल आपवां तथा तांबूल अर्पण करवुं. इत्यादि प्रभावना करवाथी तीर्थंकरपणुं विगेरे शुभ फल मले छे. कह्युं छे के— अपूर्व ज्ञान ग्रहण, श्रुतनी भक्ति, अने प्रवचननी प्रभावना आ त्रण कारणो वडे जीव तीर्थंकरपणुं पामे छे. भावना शब्द करतां प्रभावना शब्दमां 'प्र' ए अक्षर वधारे छे, ते युक्तज छे. कारण के, भावना तो तेना करनारनेज मोक्ष आपे छे, अने प्रभावना तो तेना करनारने तथा बीजाने पण मोक्ष आपे छे.

तेमज गुरुनो योग होय तो प्रतिवर्षे जघन्यथी एक वार तो गुरु पासे अवश्य आलोयणा लेवी. कह्युं छे के— दरवर्षे गुरु आगल आलोयणा लेवी. कारण के, पोताना आत्मानी शुद्धि करवाथी ते दर्पणनी पेठे निर्मल थाय छे. आगममां तो श्री आवश्यक निर्युक्तिमां कह्युं छे, ते आ रीतेः— चोमासी तथा संवत्सरीने विषे आलोयणा तथा नियम ग्रहण करवा. तेमज पूर्वे

ग्रहण करेला अभिग्रह कहीने नवा अभिग्रह लेवा. श्राद्धजीतकल्प प्रमुख ग्रंथोमां आलोयणा विधि कह्यो छे, ते आ रीतेः—

पक्खिअचाउम्मासे, वरिसे उक्कोसउ अ बारसहिं ॥ नियमा आलोइज्जा, गीआइगुणस्स भणिअं च ॥ १ ॥ अर्थः— पक्खी, चोमासी अथवा संवत्सरीने दिवसे तेम न बने तो, घणामां घणा बार वरस जेटला काले तो अवश्य गीतार्थ गुरु पासे आलोयणा लेवी. कह्युं छे के— सल्लुद्धरणनिमित्तं, खित्तंमी सत्तजोअणसयाइं ॥ काले बारसवरिसा, गीअत्थगवेसणं कुज्जा ॥२॥ अर्थः—आलोयणा लेवाने अर्थे क्षेत्रथी सातसो योजन प्रमाण क्षेत्रमां तथा कालथी बार वरस सुधी गीतार्थ गुरुनी गवेषणा करवी.

हवे आलोयणा आपनार आचार्यनुं लक्षण कहे छे. ॥ गीअत्थो कडजोगी, चारित्ती तहय गाहणा कुसलो ॥ खेअन्नो अविसाई, भणिउ आलोअणायरिउ ॥३॥ अर्थः—आलोयणा आपनार आचार्य गीतार्थ एटले निशिथ प्रमुख सूत्रना अर्थना जाण, कृतयोगी एटले मन वचन कायाना शुभयोग राखनारा अथवा विविध तपस्या करनारा, अर्थात् विविध प्रकारना शुभ ध्यानथी तथा विशेष तपस्याथी पोताना जीवने तथा शरीरने संस्कार करनारा, चारित्री एटले निरतिचार चारित्र पालनारा, ग्राहणा कुशल एटले आलोयणा लेनार पासे बहु युक्तिथी विविध प्रकारनां प्रायश्चित्त तथा तप विगेरे कबूल कराववामां कुशल, खेदज्ञ एटले आलोयणा तरीके आपेली तपस्या प्रमुख करवामां केटलो श्रम पडे छे ? तेना जाण अथवा आलोयणा विधिनुं जेमणे घणा अभ्यासथी ज्ञान मेलव्युं छे एवा, अविषादी एटले आलोयणा लेनारनो म्होटो दोष सांभलवामां आवे, तो पण विषाद न करनारा, आलोयणा लेनारने जूदां जूदां दृष्टांत कही वैराग्यना वचनथी उत्साह आपनारा एवा शास्त्रमां कह्या छे. आयारव माहारव, ववहारुव्वीलए पकुव्वीअ ॥ अपरिस्सावी निज्जव, अवायदंसी गुरू भणिउ ॥४॥ अर्थः—१ आचारवान् एटले ज्ञानादि पांच आचारने पालन करनारा, २ आधारवान् एटले आलोएला दोषनुं बराबर मनमां स्मरण राखनारा, ३ व्यवहारवान् एटले पांच प्रकारनो व्यवहार जाणी प्रायश्चित्त आपवामां सम्यक् प्रकारे वर्तन करनारा, पांच प्रकारनो व्यवहार छे. ते आ रीतेः—१ पहेलो आगम व्यवहार ते केवली, मनःपर्यवज्ञानी, अवधिज्ञानी,

चतुर्दशपूर्वी, दशपूर्वी अने नवपूर्वीनो जाणवो. २ बीजो श्रुत व्यवहार ते आठथी अर्धपूर्व सूधीना पूर्वधर, अगीआर अंगना धारक तथा निशीथादिक सूत्रना जाण विगेरे सर्व श्रुतज्ञानीउनो जाणवो. ३ त्रीजो आज्ञा व्यवहार ते गीतार्थ बे आचार्यो दूर देशमां रहेला होवाथी एक बीजाने मली न शके तो तेउ कोइ जाणी न शके एवी रीते जे मांहोमांहे आलोयणा—प्रायश्चित्त आपे छे ते रूप जाणवो. ४ चोथो धारणा व्यवहार ते पोताना गुरुए जे दोषनुं जे प्रायश्चित्त आप्युं होय, ते ध्यानमां राखी ते प्रमाणे बीजाने आपवुं ते रूप जाणवो. ५ पांचमो जीत व्यवहार ते सिद्धांतमां जे दोषनुं जेटलुं प्रायश्चित्त कह्युं होय, ते करतां उछुं अथवा वधारे प्रायश्चित्त परंपराने अनुसरीने आपवुं ए रूप जाणवो. ४ अपव्रीडक एटले आलोयणा लेनार शरमथी बराबर न कहेतो होय तो तेने वैराग्य उत्पन्न करनारी वार्त्ताउ एवी युक्तिथी कहे के, ते सांभलतांज आलोयणा लेनार शरम छोडीने सारी पेठे आलोवे एवा. ५ प्रकुर्वी एटले आलोयणा लेनारनी सम्यक् प्रकारे शुद्धि करे एवा. ६ अपरिस्रावी एटले आलोयणा आपी होय ते बीजाने न कहेनारा एवा. ७ निर्यापक एटले जे जेटलुं प्रायश्चित्त लइ शके तेने तेटलुंज आपनारा. ८ अपायदर्शी एटले सम्यक् आलोयणा अने प्रायश्चित्त न करनारने आ भवमां तथा परभवमां केटलुं दुःख थाय छे ते जाणनारा; एवा आठ गुणवाला गुरु आलोयणा आपवाने समर्थ छे एम कह्युं छे. ॥ आलोअणापरिणउ, सम्मं संपट्ठिउ गुरुसगासे ॥ जइ अंतराविकालं, करिज्ज आराहउ तहवि ॥ ५ ॥ अर्थः— आलोयणा लेवाना शुभ परिणामथी गुरुनी पासे जवा नीकलेलो भव्य जीव, जो कदाच आलोयणा लीधा विना वच्चेज काल करी जाय, तोपण ते आराधक थाय छे.

आयरिआइ सगछे, संभोइअइअर गीअ पासछे ॥ सारूवी पछाकड, देवयपडिमाअरिहसिद्धे ॥ ६ ॥ अर्थः—साधुए अथवा श्रावके प्रथम तो पोताना गछनाज जे आचार्य होय, तेमनी पासे अवश्य आलोयणा लेवी. तेमनो योग न होय तो पोताना गछनाज उपाध्याय, ते न होय तो पोताना गछनाज प्रवर्तक, स्थविर अथवा गणावछेदी एमनी पासे आलोयणा लेवी. पोताना गछमां उपर कहेला पांचेनो योग न होय तो संभोगिक— पोतानी सामाचारीने मलता एवा बीजा गछमां आचार्य प्रमुख

पांचेमां जेनो योग मले, तेनी पासे आलोयणा लेवी. सामाचारीने मलता परगच्छमां आचार्यादि पांचेनो योग न होय तो, भिन्न सामाचारीवाला, परगच्छमां पण संवेगी आचार्यादिकमां जेनो योग होय, तेनी पासे आलो यणा लेवी. तेम न बने तो गीतार्थ पासत्थानी पासे आलोयणा लेवी. तेम न बने तो गीतार्थ एवा सारूपिक पासे आलोयणा लेवी. तेनो पण योग न मले तो गीतार्थ पश्चात्कृत पासे आलोववुं. सफेद कपडां पहेरनारो, मुंडी, कच्छ विनानो, रजोहरण विगेरे न राखनारो, ब्रह्मचर्य न पालनारो, भार्या रहित अने भिक्षावृत्तिए निर्वाह करनारो एवो होय ते सारूपिक कहेवाय छे. सिद्धपुत्र तो शिखा अने भार्या सहित होय छे. चारित्र तथा साधुनो वेष मूकी गृहस्थ थएलो ते पश्चात्कृत कहेवाय छे. उपर कहेला पासत्थादिकने पण गुरुनी पेठे वंदन प्रमुख यथाविधि करवुं. कारण के, धर्मनुं मूल विनय छे. जो पासत्थादिक पोताने गुण रहित माने अने तेथीज ते वंदना न करावे, तो तेने आसन उपर बेसारी प्रणाम मात्र करवो, अने आलोयणा लेवी. पश्चात्कृतने तो बे घडीनुं सामायिक तथा साधुनो वेष आपी विधि सहित आलोयणा लेवी. उपर कहेला पासत्थादिकनो पण योग न मले तो, राजगृही नगरीमां गुणशिलादिक चैत्यने विषे ज्यां घणी वार जे देवताए अरिहंत, गणधर विगेरे महा पुरुषोने आलोयणा आपतां दीठा होय, त्यां ते सम्यग्दृष्टि देवताने अठम प्रमुख तपस्याथी प्रसन्न करी तेनी पासे आलोयणा लेवी. कदाच ते समयनो देवता च्यव्यो होय, अने बीजो उत्पन्न थयो होय तो ते महाविदेह क्षेत्रमां जइ अरिहंत भगवानने पूछी प्रायश्चित्त आपे छे. तेम न बने तो अरिहंतनी प्रतिमा आगल आलोइ पोतेज प्रायश्चित्त अंगीकार करे. अरिहंत प्रतिमानो पण योग न होय तो पूर्व अथवा उत्तर दिशाए मुख करीने अरिहंतोनी तथा सिद्धोनी समक्ष आलोवे, पण आलोया विना न रहे. कारण के, शल्य सहित जीव आराधक कहेवातो नथी.

अगीओ न वि जाणइ, सोहिंचरणस्स देइऊणहिअं ॥ तो अप्पाणं आलो-अगंच पाडेइ संसारे॥१॥ अर्थः—पोते गीतार्थ न होवाथी चरणशुद्धि तथा आलोयणा आपवाथी थतुं हित न जाणे, तो ते पुरुष पोताने अने आलोयणा लेनारने पण संसारमां पाडे छे. ॥ जह बालो जंपंतो, कज्जम-

कज्जं च उज्जुअं भणइ ॥ तं तह आलोइज्जा, मायामयविप्पमुक्को अ ॥ ८ ॥ अर्थः– जेम बालक बोलतुं होय, त्यारे ते कार्य अथवा अकार्य जे होय ते सरलताए कहे छे, तेम आलोयणा लेनारे माया अथवा मद न राखतां आलोववुं. ॥ मायाइ दोसरहिओ, पइसमयं वड्ढमाण संवेगो ॥ आलोइज्ज अकज्जं, न पुणो काहंति निच्छयओ ॥९॥ अर्थः–माया मद इत्यादि दोष न राखतां समये समये संवेगभावनानी वृद्धि करी जे अकार्यनी आलोयणा करे, ते अकार्य निश्चे फरीथी न करे. ॥ लज्जाइगारवेणं, बहु सुअमएण वा वि दुच्चरिअं ॥ जो न कहेइ गुरूणं, न हु सो आराहओ भणिओ१० अर्थः– जे पुरुष शरम विगेरेथी, रसादि गारवमां लपटाइ रह्याथी एटले तपस्या न करवानी इच्छाथी अथवा हुं बहुश्रुत छुं एवा अहंकारथी, अपमाननी बीकथी अथवा आलोयणा घणी आवशे एवा भयथी गुरुनी पासे पोताना दोष कहीने न आलोवे, ते निश्चये आराधक कहेवातो नथी. संवेगपरं चित्तं, काऊणं तेहिं तेहिं सुत्तेहिं ॥ सल्लाणुद्धरणविवा– गदंसगाईहिं आलोए ॥ ११ ॥ अर्थः–ते ते संवेग उत्पन्न करनार आगम वचनोनो विचार करी तथा शल्यनो उद्धार न करवानां माठां परिणाम उपर दृष्टि दइ पोतानुं चित्त संवेगवालुं करवुं, अने आलोयणा लेवी.

हवे आलोयणा लेनारना दस दोष कहे छे. ॥ आकंपइत्ता अणुमाणइत्ता, जं दिट्ठं बायरं व सुहुमं वा ॥ छन्नं सद्दाउलयं, बहुजणअव्वत्ततस्सेवी ॥१२॥ अर्थः–गुरु थोडी आलोयणा आपशे, एम धारी तेमने वैयावच्च विगेरेथी प्रसन्न करी पछी आलोयणा लेवी, ते प्रथम दोष. २ तेमज आ गुरु थोडी तथा शेहेली आलोयणा आपनारा छे एवी कल्पना करी आलोववुं ते बीजो दोष. ३ जे पोताना दोष बीजा कोइए जोया होय, तेज आलोवे, पण बीजा गुप्त न आलोवे ते त्रीजो दोष. ४ सूक्ष्म (न्हाना) दोष गणत्रीमां न गण्या, अने बादर(म्होटा) दोषनीज मात्र आलोयणा लेवी ते चोथो दोष. ५ सूक्ष्मनी आलोयणा लेनार बादर दोष मूके नहि, एम जणाववाने अर्थे तृण ग्रहणादि सूक्ष्म दोषनी मात्र आलोयणा लेवी, अने बादरनी न लेवी ते पांचमो दोष. ६छन्न एटले प्रकट शब्दथी न आलोववुं ते छठ्ठो दोष. ७ तेमज शब्दाकुल एटले गुरु सारी पेठे न जाणे एवा शब्दना आडंबरथी अथवा आशपाशना लोको सांभले तेवी रीते आलोववुं ते सातमो दोष.

७ आलोववुं होय ते घणा लोकोने संजलावे, अथवा आलोयणा लइ घणा लोकोने संजलावे ते आठमो दोष. ए अव्यक्त एटले छेद ग्रंथना जाण नहि एवा गुरु पासे आलोववुं ते नवमो दोष. १० लोकमां निंदा विगेरे थशे एवा नयथी पोताना जेवाज दोषने सेवन करनार गुरुनी पासे आलोववुं ते दसमो दोष. आ दस दोष आलोयणा लेनारे वर्जवा.

हवे सम्यक् प्रकारे आलोवे तो तेना गुण कहे छे. ॥ लहुआ ल्हाईजणणं, अप्पपर निवत्ति अज्जवं सोही ॥ डुक्करकरणं आणा, निस्सल्लत्तं च सोहिगुणा ॥ १३ ॥ अर्थः— १ जेम भार उपाडनारने भार उतारवाथी शरीर हलकुं लागे छे, तेम आलोयणा लेनारने पण शल्य काढी नांख्याथी पोतानो जीव हलको लागे छे, २ आनंद थाय छे, ३ पोताना तथा बीजाउना पण दोष टले छे, एटले पोते आलोयणा लइ दोषमांथी मुक्त थाय छे ए प्रकटज छे, तथा तेने जोइने बीजाउ पण आलोयणा लेवा तैयार थाय छे तेथी तेमना दोष पण दूर थाय छे. ४ सारी पेठे आलोयणा करवाथी सरलता प्रकट थाय छे. ५ अतिचार रूप मल धोवाइ गयाथी आत्मानी शुद्धि थाय छे, ६ तेमज आलोयणा लेवाथी डुष्कर कृत्य कर्युं एम थाय छे. कारण के, दोषनुं सेवन करवुं ते कांइ डुष्कर नथी, केम के, अनादि कालथी दोष सेवननो अभ्यास पडी गयो छे. पण दोष कर्या पछी, ते आलोववा ए डुष्कर छे. कारण के, मोक्ष सुधी पहोंचे एवा प्रबल आत्मवीर्यना विशेष उल्लासथीज ए काम बने छे. निशीथ चूर्णीमां पण कह्युं छे के—जीव जे दोषनुं सेवन करे छे, ते डुष्कर नथी; पण सम्यक् प्रकारे आलोवे, आ जे वात छे तेज डुष्कर छे. माटेज सम्यक् आलोयणा आभ्यंतर तपमां गणी छे, अने तेथीज ते मासखमण विगेरेथी पण डुष्कर छे. लक्ष्मणा साध्वी विगेरेनी तेवी वात संजलाय छे, ते आ रीतेः—

आ चोवीशीथी अतीत कालनी एशीमी चोवीशीमां एक बहु पुत्रवान राजाने शेंकडो मानताथी एक बहुमान्य पुत्री थइ. ते स्वयंवरमंडपमां परणी, पण डुर्दैवथी चोरीनी अंदरज पतिना मरणथी, विधवा थइ. पछी ते सम्यक् प्रकारे शील पाली सती स्त्रीउमां प्रतिष्ठा पामी. अने जैनधर्मने विषे घणीज तत्पर रही. एक समये ते चोवीशीना छेल्ला अरिहंते तेने दीक्षा आपी. पछी ते लक्ष्मणा एवा नामथी प्रसिद्ध थइ. एक

समये चकला चकलीनो विषयसंभोग जोइने ते मनमां विचारवा लागी के, "अरिहंत महाराजे चारित्रियाने विषयभोगनी केम अनुमति न आपी ? अथवा ते (अरिहंत) पोते वेद रहित होवाथी वेदनुं दुःख जाणता नथी." इत्यादि मनमां चिंतवीने क्षण वारमां लक्ष्मणा साध्वी ठेकाणे आवी अने पस्तावो करवा लागी. 'हवे हुं आलोयणा शी रीते करीश ?' एवी तेने लज्जा उत्पन्न थइ. तथापि शल्य राखवाथी कोइ प्रकारे पण शुद्धि नथी, ए वात ध्यानमां लइ तेणे आलोयणा करवा पोताने धीरज आपी, अने ते त्यांथी नीकली. एटलामां ओचिंतो एक कांटो पगमां भाग्यो. ते अपशकुन थया एम समजी लक्ष्मणा मनमां खीजवाइ, अने "जे एवुं मातुं चिंतवे, तेने शुं प्रायश्चित्त ?" एम बीजा कोइ अपराधीने व्हाने पूछी आलोयणा लीधी, पण शरमने मारे अने म्होटाइनो भंग थशे एवा भयथी लक्ष्मणाए पोतानुं नाम प्रकट कर्युं नहि. पछी ते दोषना प्रायश्चित्त तरीके तेणे पचास वर्ष सुधी उग्र तपस्या करी. कह्युं छे के–विगय रहितपणे छठ, अठम, दशम (चार उपवास) अने दुवालस (पांच उपवास) ए तपस्या दस वर्ष; तेम उपवास सहित बे वर्ष; भोजनवडे बे वर्ष; मासखमण तपस्या सोल वर्ष; अने आंबिल तपस्या वीस वर्ष. आ रीते लक्ष्मणा साध्वीए पचास वर्ष सुधी तपस्या करी. आ तपस्या करतां ते साध्वीए प्रतिक्रमण प्रमुख आवश्यक क्रिया विगेरे मूकी नहि. तथा मनमां दीनपणुं किंचित् पण आण्युं नहि. आ रीते दुष्कर तपस्या करी तो पण लक्ष्मणा साध्वी शुद्ध थइ नहि. छेवट आर्तध्यानमां तेणे काल कर्यो. दासी प्रमुख असंख्यात भवोमां घणा आकरां दुःख भोगवी अंते श्रीपद्मनाभ तीर्थंकरना तीर्थमां ते सिद्धि पामशे. कह्युं छे के–शल्यवालो जीव गमे तो दिव्य हजार वर्ष सुधी घणी उग्र तपस्या करे, तो पण शल्य होवाथी तेनी ते तपस्या तदन निष्फल छे. जेम घणो कुशल एवो पण वैद्य पोतानो रोग बीजा वैद्यने कहीनेज साजो थाय, तेम ज्ञानी पुरुषना पण शल्यनो उद्धार बीजा ज्ञानी पासेथीज थाय.

७ तेमज आलोयणा करवाथी तीर्थंकरोनी आज्ञा आराधित थाय छे.

८ निःशल्यपणुं प्रगट थाय छे. उत्तराध्ययन सूत्रना ओगणत्रीशमा अध्ययनमां कर्युं छे के– हे भगवंत ! जीव आलोयणा लेवा वडे शुं उत्प-

भ करे छे? (उत्तर) ऋजुभावने पामेलो जीव अनंत संसारने वधारनार एवा मायाशल्य, नियाणशल्य अने मिथ्यादर्शनशल्य ए त्रण प्रकारना शल्यथी रहित निष्कपट थइ स्त्रीवेदने तथा नपुंसक वेदने बांधतो नथी, अने पूर्वे बांध्यो होय तो तेनी निर्जरा करे छे. आलोयणाना आ आठ गुण छे. आ रीते श्राद्धजीतकल्पमांथी तथा तेनी वृत्तिमांथी लेशमात्र उद्धार करी काढेलो आलोयणा विधि पूर्ण थयो.

अतिशय तीव्र परिणामथी करेलुं म्होटुं तथा निकाचित थएलुं पण बालहत्या, स्त्रीहत्या, यतिहत्या, देव, ज्ञान इत्यादिकना द्रव्यनुं भक्षण, राजानी स्त्री साथे गमन इत्यादि महा पापनी सम्यक् प्रकारे आलोयणा करी गुरुए आपेलुं प्रायश्चित्त यथाविधि करे तो ते जीव तेज भवमां शुद्ध थाय छे. एम न होत तो दृढप्रहारी विगेरेने तेज भवे मुक्ति शी रीते थात? माटे आलोयणा प्रत्येक चोमासे अथवा प्रतिवर्षे अवश्य लेवी. आ रीते वर्षकृत्य गाथाना उत्तरार्धनो अर्थ कह्यो.

इति श्रीरत्नशेखरसूरिविरचित श्राद्धविधिकौमुदीनी गूजराती भाषानो वर्षकृत्य प्रकाश नामे पांचमो प्रकाश संपूर्ण थयो.
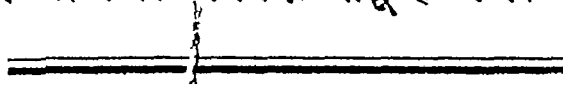
प्रकाश ६ जन्मकृत्य.

वार्षिक कृत्य कह्युं. हवे जन्मकृत्य त्रण गाथा तथा अढार द्वारवडे कहे ठे.

जम्मंमि वासठाणं[१],
तिवग्गसिद्धीइ कारणं उचिअं ॥
उचिअं विज्जागहणं[२],
पाणिग्गहणं[३] च मित्ताई[४] ॥ १२ ॥

संक्षिप्तार्थः—जन्ममां त्रिवर्ग एटले धर्म, अर्थ अने काम ए त्रण वर्ग सधाय एवी रीतनुं १ निवासस्थान, २ विद्या संपादन, ३ पाणिग्रहण अने ४ मित्रादिक आ चारवानां करवां उचित ठे. (१२)

विस्तारार्थः—१ जन्मरूप बंदीखानामां प्रथम निवासस्थान उचित लेवुं. निवासस्थान केवुं उचित ? ते विशेषण वडे कहे ठे. जेथी त्रिवर्गनी एटले धर्मार्थकामनी सिद्धि एटले उत्पत्ति थाय एवुं. तात्पर्य के, ज्यां रहेवाथी धर्म, अर्थ अने काम सधाय, त्यां श्रावके रहेवुं. बीजे न रहेवुं. कारण के, तेम करवाथी आनवथी तथा परनवथी भ्रष्ट थवानो संनव रहे ठे. कह्युं ठे के— निल्ल लोकोनी पल्लीमां, चोरना रहेठाणमां, ज्यां पहाडी लोको रहेता होय तेवी जगामां अने हिंसक तथा दुष्ट लोकोनो आश्रय करनारा लोकोनी पासे सारा माणसे न रहेवुं. कारण के, कुसंगत सज्जनने गच लगाडनारी ठे. जे स्थानके रहेवाथी मुनिराजो पोताने त्यां पधारे, तथा जे स्थानकनी पासे जिनमंदिर होय, तेमज जेनी आसपास श्रावकोनी वसति होय, एवा स्थानकमां गृहस्थे रहेवुं. ज्यां घणा खरा विद्वान् लोको रहेता होय, ज्यां शील, जीवतर करतां पण वधारे वहालुं गणातुं होय, अने ज्यांना लोको हमेशां धर्मिष्ट रहेता होय, त्यां सारा माणसे रहेवुं. कारण के, सत्पुरुषोनी सोबत कल्याणने अर्थे ठे. जे नगरमां जिनमंदिर, सिद्धांतना जाण साधु अने श्रावको होय, तथा जल अने इंधणां पण घणां होय, त्यां हमेशां रहेवुं.

घणां जिनमंदिर तथा धर्मिष्ट, सुशील अने जाण एवा श्रावक वि-

गेरेथी शोजतुं एवुं अजमेरथी नजीक हर्षपुर नामनुं एक सारुं नगर हतुं. त्यां रहेनार अढार हजार ब्राह्मणो अने तेमना शिष्यो छत्रीश हजार म्हाटा श्रेष्ठीउ ज्यारे श्रीप्रियग्रंथसूरि ते नगरमां पधास्या, त्यारे प्रतिबोध पाम्या. सारा स्थानमां रहेवाथी धनवान, गुणी अने धर्मिष्ट लोकोनो समागम थाय छे. वली तेथी धन, विवेक, विनय, विचार, आचार, उदारता, गंजीरपणुं, धैर्य, प्रतिष्ठा विगेरे गुणो तथा सर्व प्रकारे धर्मकृत्य करवामां कुशलता प्राये विना प्रयत्ने प्राप्त थायछे. ए वात हमणां पण प्रकट नजरे देखाय छे. माटे अंत प्रांत गामडा विगेरेमां धन प्राप्ति विगेरेथी सुखे निर्वाह थतो होय, तो पण न रहेवुं. कह्युं छे के– ज्यां जिन, जिनमंदिर अने संघनुं मुखकमल ए त्रण वस्तु देखाती नथी, तेमज जिनवचन संजलातुं नथी; त्यां घणी संपदा होय ते शा कामनी? जो त्हारे मूर्खता जोइती होय, तो तुं गामडामां त्रण दिवस रहे. कारण के, त्यां नवुं अध्ययन थाय नहि, अने पूर्वे जणेलुं होय ते पण विसरी जाय.

एवी वात संजलाय छे के– कोइ नगरनो रहीश वणिक् थोडा वणिकनी वसतिवाला एक गामडामां जइ द्रव्यलाजने अर्थे रह्यो. खेती तथा बीजा घणा व्यापार करी तेणे धन उपार्ज्युं, एटलामां तेनुं रहेवानुं घासनुं झूंपडुं हतुं ते बली गयुं. आ रीते फरी फरी धन उपार्जन करे छते कोइ समये चोरनी धाड तो कोइ समये दुकाल, राजदंड विगेरेथी तेनुं धन जतुं रह्युं. एक समये ते गामडाना रहीश चोरोए कोइ नगरमां धाड पाडी, तेथी राजाए रोषथी तेमनुं (चोरोनुं) गामडुं बाली नांख्युं, अने श्रेष्ठीना पुत्रादिकने सुजटोए पकड्या. त्यारे श्रेष्ठी सुजटोनी साथे लडतां मास्यो गयो. आ रीते कुग्रामवास उपर दृष्टांत कह्युं. रहेवानुं स्थानक उचित होय, तो पण त्यां स्वचक्र, परचक्र, विरोध, दुष्काल, मरकी, अतिवृष्टि विगेरे, प्रजानी साथे कलह, नगर प्रमुखनो नाश इत्यादि उपद्रवथी अस्वस्थता उत्पन्न थइ होय तो, ते स्थान शीघ्र छोडी देवुं. तेम न करे तो धर्मार्थ कामनी कदाच हानि थाय. जेम यवन लोकोए दिल्ली शेहेर जागी नांख्युं, त्यारे जय उत्पन्न थवाथी जेमणे दिल्ली, छोडी, अने गुजरात विगेरे देशमां निवास कस्यो, तेमणे पोताना धर्म अर्थ कामनी पुष्टि करीने आजव तथा परजवने सफल कस्या, अने जेमणे

द्धि छोडी नहि, ते लोकोए बंदीखानामां पडवा प्रमुख उपद्रव पामी पोताना बन्ने भव पाणीमां गुमाव्या. नगर क्षय थए स्थान त्याग उपर क्षितिप्रतिष्ठित पुर, चणकपुर, ऋषभपुर विगेरेना दाखला जाणवा. सिद्धांतमां कह्युं छे के– क्षितिप्रतिष्ठित, चणकपुर, ऋषभपुर, कुशाग्रपुर, राजगृह, चंपा, पाटलीपुत्र इत्यादि. अहिं सुधी रहेवानुं स्थानक एटले नगर गाम विगेरेनो विचार कर्यो. हवे घर पण रहेवानुं स्थानक कहेवाय छे, माटे तेनो विचार करीए छीए. सारा माणसे पोतानुं घर ज्यां सारा पाडोशी होय त्यां करवुं, तथा बहु खूणामां गुप्त न करवुं. शास्त्रमां कहेल विधि प्रमाणे परिमित वारणां प्रमुख गुण जे घरमां होय, ते घर धर्मार्थ कामने साधनारुं होवाथी रहेवाने उचित छे. खराब पाडोशी शास्त्रमां निषिद्ध कर्या छे, ते आ रीतेः– वेश्या, तिर्यंचयोनिना प्राणी, तलार, बौद्ध विगेरेना साधु, ब्राह्मण, स्मशान, वाघरी, व्याध, गुप्तिपाल, धाडपाडु, भिल्ल, मछीमार, जुगारी, चोर; नट, नाचनार, भट्ट, भवैय्या अने कुकर्म करनारा एटला लोकोनो पाडोश पोताना घर आगल अथवा दुकान आगल पण सारा माणसे वर्जवो. तथा एमनी साथे मित्रता पण न करवी. तेमज देवमंदिर पासे घर होय तो दुःख थाय, चौटामां होय तो हानि थाय, अने ठग तथा प्रधान एमना घर पासे आपणुं घर होय तो पुत्रनो तथा धननो नाश थाय. पोतानुं हित इछनारो बुद्धिशाली पुरुष मूर्ख, अधर्मी, पाखंडी, पतित, चोर, रोगी, क्रोधी, चंडाल, अहंकारी, गुरुनी स्त्रीने भोगवनार, वैरी, पोताना स्वामिने ठगनार, लोभी अने मुनिहत्या, स्त्रीहत्या अथवा बालहत्या करनारा एमनो पाडोश वर्जे. कुशीलिया प्रमुख पाडोशी होय तो तेमनां वचन सांभलवाथी तथा तेमनी चेष्टा जोवाथी माणस पोते सद्गुणी होय, तो पण तेना गुणनी हानि थाय. पाडोशणे जेने खीर संपादन करी आपी, ते संगम नामा शालिभद्रनो जीव सारा पाडोशीना दृष्टांत तरीके, तथा पर्व दिवसे मुनिने वहोरावनार पाडोशणना सासु ससराने खोटुं समजावनारी सोमभट्टनी भार्या खराब पाडोशणना दृष्टांत तरीके जाणवी.

अतिशय प्रकट स्थानकमां घर करवुं ठीक नथी. कारण के, आशपास बीजां घर न होवाथी तथा चारे तरफ खुल्लो भाग होवाथी चोर विगेरे उप-

द्रव करे छे. अतिशय गीच वसतिवाला गुप्त स्थानकमां पण घर होय ते ठीक नहि. कारण के, चारे तरफ बीजां घरो आवेलां होवाथी ते घरनी पोतानी शोभा जती रहे छे. तेमज आग प्रमुख उपद्रव थए झट अंदर जवुं अथवा बहार आववुं मुस्कील थइ पडे छे. घरने माटे सारुं स्थानक ते शल्य, भस्म, खात्र विगेरे दोषथी तथा निषिद्ध आयथी रहित होवुं जोइए. तेमज दूर्वाउं, कूपलां, दर्भना गुच्छ विगेरे ज्यां घणा होय, एवुं तथा सारा वर्णनी अने सारा गंधनी माटी, मधुर जल तथा निधान प्रमुख जेमां होय एवुं होवुं जोइए. कह्युं छे के– उनालामां ठंडा स्पर्शवाली अने शियालामां उन्हा स्पर्शवाली, तथा वर्षाऋतुमां ठंडा तथा उन्हा स्पर्शवाली जे भूमि होय, ते सर्वेने शुभकारी जाणवी. एक हाथ ऊंडी भूमि खोदीने पाछी तेज माटीथी ते भूमि पूरी नांखवी. जो माटी वधे तो श्रेष्ठ, बराबर थाय तो मध्यम अने उछी थाय तो अधम भूमि जाणवी. जे भूमिमां खाडो करीने जल भर्युं होय तो ते जल सो पगलां जइए, त्यां सुधीमांज जेटलुं हतुं तेटलुंज रहे तो ते भूमि सारी. आंगल जेटलुं उंडुं थाय तो मध्यम अने ते करतां वधारे उंडुं थाय तो अधम जाणवी. अथवा जे भूमिना खाडामां राखेलां पुष्प बीजे दिवसे तेवांने तेवांज रहे तो ते उत्तम भूमि, अर्धां सूकाइ जाय तो मध्यम अने सर्वे सूकाइ जाय तो अधम जाणवी. जे भूमिमां वावेलुं डांगेर प्रमुख धान्य त्रण दिवसमां उगे ते श्रेष्ठ, पांच दिवसमां उगे ते मध्यम अने सात दिवसमां उगे ते अधम भूमि जाणवी. भूमि राफडावाली होय तो व्याधि, पोली होय तो दारिद्र्य, फाटवाली होय तो मरण अने शल्यवाली होय तो दुःख आपे छे. माटे शल्य घणाज प्रयत्नथी तपासवुं, माणसनुं हाडकुं प्रमुख शल्य नीकले तो तेथी माणसनीज हानि थाय, गधेडानुं शल्य नीकले तो राजादिकथी भय उत्पन्न थाय, श्वाननुं शल्य नीकले तो बालकनो नाश थाय, बालकनुं शल्य नीकले तो घरधणी मुसाफरीए जाय, गायनुं अथवा बलदनुं शल्य नीकले तो गाय बलदोनो नाश थाय, अने माणसना केश, कपाल, भस्म विगेरे नीकले तो तेथी मरण थाय. इत्यादि.

पहेलो अने चोथो पहोर मूकी बीजा अथवा त्रीजा पहोरे घर उपर आवनारी वृक्षनी अथवा ध्वजा विगेरेनी छाया सदा काल दुःख आपनारी

छे. अरिहंतनी पूंठ, ब्रह्मा अने विष्णुनुं पडखुं, चंडिका अने सूर्य एमनी दृष्टि तथा महादेवनुं उपर कहेलुं सर्व (पूंठ, पडखुं अने दृष्टि) वर्जवुं. वासुदेवनुं डावुं अंग, ब्रह्मानुं जमणुं अंग, निर्माल्य, न्हवण जल, ध्वजनी छाया, विलेपन, शिखरनी छाया अने अरिहंतनी दृष्टि एटलां वानां श्रेष्ठ छे. तेमज कह्युं छे के—अरिहंतनी पूंठ, सूर्य अने महादेव एमनी दृष्टि, वासुदेवनो डावो भाग ए वर्जवा. चंडी सर्व ठेकाणे अशुभ छे, माटे तेने सर्वथा वर्जवी. घरना जमणे पासे अरिहंतनी दृष्टि पडती होय अने महादेवनी पूंठ डावे पासे पडती होय तो ते कल्याणकारी छे. पण एथी विपरीत होय तो बहु दुःख थाय. तेमां पण वच्चे मार्ग होय तो कांइ दोष नथी, नगरमां अथवा गाममां ईशानादि कोण दिशामां घर न करवुं. ते उत्तम जातिना लोकने अशुभकारी छे; पण चंडाल प्रमुख नीच जातिने ऋद्धिकारी छे. रहेवाना स्थानकना गुण तथा दोष, शकुन, स्वप्न, शब्द विगेरे निमित्तोना बलथी जाणवा.

सारुं स्थान पण उचित मूल्य आपी तथा पाडोशीनी सम्मती विगेरे लइ न्यायथीज ग्रहण करवुं. पण कोइनो पराभव विगेरे करीने न लेवुं. तेम करवाथी धर्मार्थ कामनो नाश थवानो संभव छे. आ रीतेज ईंटो, लाकडां, पत्थर इत्यादि वस्तु पण दोष विनानी, मजबूत एवी होय तेज उचित मूल्य आपीने वेचाथी लेवी अने मंगाववी. ते वस्तु पण वेचनारे एनी मेळे तैयार करेली लेवी; पण पोताने माटे तेनी पासे तैयार करावीने न लेवी. कारण के, तेथी महा आरंभ प्रमुख दोष लागवानो संभव छे.

उपर कहेली वस्तु जिनमंदिर विगेरेनी होय तो न लेवी. कारणके तेथी घणी हानि विगेरे थाय छे. एवी वात संभलाय छे के, कोइ बे वणिक पाडोशी हता. तेमां एक पैसादार हतो, ते बीजानो पगले पगले पराभव करतो हतो. बीजो दरिद्री होवाथी पहेलानुं नुकशान कोइ बीजी रीते कांइ करी शक्यो नहि. त्यारे तेणे पहेलानुं घर नवुं बंधातुं हतुं, तेनी भींतमां कोइ न जाणे तेवी रीते जिनमंदिरनो पडेलो एक ईंटनो कटको नांख्यो. घर बंधाइने तैयार थयुं त्यारे दरिद्री पाडोशीए श्रीमंत पाडोशीने जे वात बनी हती ते यथार्थ कही दीधी. त्यारे श्रीमंत पाडोशीए कह्युं के, "एटलामां शुं दोष छे?" एवी अवज्ञा करवाथी विद्युत्पात विगेरे थइ श्रीमंत पाडोशीनो सर्व प्रकारे नाश थयो. कह्युं छे के— जिनमंदिर, कूवा, वाव, स्म-

शान, मठ अने राजमंदिरनो सरसव जेटलो पण पत्थर, ईंट के काष्ट वर्जवां.

पाषाणमय स्तंभ, पीठ, पाटियां बारसाख इत्यादि वस्तुओ गृहस्थने विरुद्ध कारक छे, परंतु ते धर्मस्थानके शुभ जाणवी. पाषाणमय वस्तु उपर काष्ठ अने काष्ठमय वस्तु उपर पाषाणना स्तंभ विगेरे वस्तुओ घरमां अथवा जिनमंदिरमां प्रयत्नथी वर्जवी. हलनुं काष्ठ, घाणी, शकट विगेरे वस्तु तथा रहेंट प्रमुख यंत्रो, ए सर्व कांटावाला वृक्षना, वड प्रमुख पांच उंबरना तथा जेमांथी दूध नीकलतुं होय एवा आकडा प्रमुख वृक्षोना लाकडानां वर्जवां. वली उपर कहेली वस्तुओ बीजोरी, केल, दाडम, मीठां लिंबू, बे जातनी हलदर, आमली, बावल, बोरडी तथा धंतुरा एमनां लाकडानी पण वर्जवी. जो उपर कहेला वृक्षोनां मूलो पाडोशथी घरनी भूमिमां पेसे, अथवा ए वृक्षोनी छाया घर उपर आवे, तो ते घरधणीना कुलनो नाश थाय छे. घर पूर्व भागमां उंचुं होय तो धननाश थाय छे, दक्षिण भागमां उंचुं होय तो धननी समृद्धि थाय छे, पश्चिम भागमां उंचुं होय तो वृद्धि थाय छे, अने उत्तर दिशामां उंचुं होय तो शून्य थाय छे. वलयाकारवालुं, घणा खूणावालुं, अथवा एक, बे के, त्रण खूणावालुं, जमणी तथा डाबी बाजूए लांबुं एवा घरमां रहेवुं नहि. जे कमाड पोतानी मेले बंध थाय, अथवा उघडे ते सारां नहि. घरना मूल बारणामां चित्रमय कलशादिकनी विशेष शोभा सारी कहेवाय छे. जे चित्रमां योगिनीना नृत्यनो आरंभ, भारत रामायणमांनो अथवा बीजा राजाओनो संग्राम, ऋषिना अथवा देवनां चरित्र होय, ते चित्र घरने विषे सारां न जाणवां. फलेलां वृक्ष, फूलनी वेलडीओ, सरस्वति, नवनिधान युक्त लक्ष्मी, कलश, वधामणां, चौद स्वप्ननी श्रेणी विगेरे चित्रो शुभ जाणवां. जे घरमां खजूरी, दाडमी, केल, बोरडी अथवा बिजोरी एमनां वृक्ष उगे छे, ते घरनो समूल नाश थाय छे. घरमां जेमांथी दूध नीकले एवा वृक्ष होय तो ते लक्ष्मीनो नाश करे छे, कांटावाला होय तो शत्रुथी भय आपे छे, फलवाला होय तो संततिनो नाश करे छे, माटे एमनां काष्ट पण घर बनाववामां वर्जवां. कोइ ग्रंथकार कहे छे के, घरना पूर्व भागमां वड वृक्ष, दक्षिण भागमां उंबर, पश्चिम भागमां पिंपलो अने उत्तर भागमां प्लक्ष वृक्ष शुभकारी छे.

घरना पूर्व भागमां लक्ष्मीनुं घर (भंडार), अग्नि खूणामां रसोडुं, दक्षिण भागमां सुवानुं स्थानक, नैऋत्य खूणामां आयुध विगेरेनुं स्थानक, पश्चिम दिशामां भोजन करवानुं स्थानक, वायव्य खूणामां धान्यनो संग्रह करवानुं स्थानक, उत्तर दिशामां पाणियारुं अने ईशान खूणामां देवमंदिर करवुं. घरना दक्षिण भागमां अग्नि, जल, गाय, वायु अने दीपक एमनां स्थानक करवां, अने उत्तर तथा पश्चिम भागमां भोजन, धान्य, द्रव्य अने देव एमनां स्थानक करवां. घरना द्वारनी अपेक्षाए एटले जे दिशामां घरनुं बारणुं होय ते पूर्व दिशा अने तेने अनुसरती बीजी दिशाउ जाणवी. जेम छींकमां तेम अहिं पण जेमां सूर्यनो उदय थाय छे, ते पूर्व दिशा न जाणवी. इत्यादि. तेमज घर बनावनार सूतार तथा बीजा मजूर विगेरेने जे ठराव कर्यो होय, ते करतां अधिक पण उचित आपी तेमने राजी राखवा, परंतु कोई ठेकाणे पण तेमने ठगवा नहि. जेटलामां पोताना कुटुंबादिकनो सुखे निर्वाह थाय, अने लोकमां पण शोभा विगेरे देखाय, तेटलोज विस्तार (लांबां पहोलां) घर बंधाववामां करवो. संतोष न राखतां वधारे ने वधारेज विस्तार करवाथी फोगट धननो व्यय अने आरंभ प्रमुख थाय छे. उपर कह्या प्रमाणे करेलुं घर पण परिमित (प्रमाणवालां) द्वारवालुंज जोइए. कारण के, घणां बारणां होय तो दुष्ट लोकोनी आव जाव उपर नजर न रहे, अने तेथी स्त्री, धन विगेरेनो नाश थवानो संभव रहे छे. परिमित (प्रमाणवाला) बारणानां पण पाटियां, उलालो, सांकल, भूंगल विगेरे घणां मजबूत करवां. तेथी घर सुरक्षित रहे छे. नहि तो उपर कह्या प्रमाणे स्त्री प्रमुखनो नाश थवानो संभव रहे छे. कमाड पण सुखे वसाय अने उघाडाय एवी जोईए तेवी स्थितिमां होय तो सारां; नहि तो अधिक अधिक जीव विराधना थाय अने जवुं आववुं इत्यादिकार्य जेटलुं शीघ्र थवुं जोइए तेटलुं शीघ्र न थाय. भींतमां रहेनारी भूंगल कोइ पण रीते सारी नहि. कारण के, तेथी पंचेंद्रिय प्रमुख जीवनी पण विराधना थवानो संभव छे. एवां कमाड पण वासवां होय तो जीव जंतु प्रमुख बराबर जोइनेज वासवां. आ रीतेज पाणीनी परनाल, खाल विगेरेनी पण यथाशक्ति यतना राखवी. घरनां परिमित बारणां राखवां इत्यादिक विषय शास्त्रमां पण कह्यो छे.

जे घरमां वेध प्रमुख दोष न होय, आखुं दल (पाषाण, ईंट अने काष्ट) नवुं होय, घणां बारणां न होय, धान्यनो संग्रह होय, देवपूजा थती होय, आदरथी जल प्रमुखनो छंटकाव थतो होय, लाल पडदो होय, वालवुं इत्यादि संस्कार हमेशां थता होय, न्हाना म्होटानी मर्यादा सारी पेठे पलाती होय, सूर्यनां किरण अंदर प्रवेश करतां न होय, दीपक प्रकाशित रहेतो होय, रोगीयोनी चाकरी उत्तम प्रकारे थती होय, अने थाकी गएला माणसनो थाक दूर करातो होय, ते घरमां लक्ष्मी निवास करे छे. आ रीते देश, काल, पोतानुं धन तथा जाति विगेरेने उचित देखाय एवुं बंधावेलुं घर यथाविधि स्नात्र, साधर्मि वात्सल्य, संघपूजा विगेरे करीने श्रावके वापरवुं. सारां मुहूर्त तथा शकुन विगेरेनुं बल पण घर बंधाववाना तथा तेमां प्रवेश करवाना अवसरे अवश्य जोवुं. आ रीते यथाविधि बनावेला घरमां लक्ष्मीनी वृद्धि प्रमुख थवी दुर्लभ नथी.

एवी वात संभलाय छे के, उज्जयिनी नगरीमां दांताक नामा श्रेष्ठीए अढार क्रोड सोनैया खरची वास्तुशास्त्रमां कहेली रीत प्रमाणे एक सात मालवालो महेल तैयार कराव्यो. तेने तैयार थतां बार वर्ष लाग्यां हतां. ते महेलमां दांताक रहेवा गयो, त्यारे रात्रीए "पडुं के? पडुं के?" एवो शब्द तेना सांभलवामां आव्यो. तेथी भय पामी श्रेष्ठीए मूल्य तरीके धन लइ ते महेल विक्रमराजाने आप्यो. विक्रम राजा ते महेलमां गयो, अने "पडुं के? पडुं के?" एवो शब्द सांभलतांज राजाए कह्युं. "पड" के तुरतज सुवर्ण पुरुष पड्यो. इत्यादि. तेमज विधि प्रमाणे बनावेला अने विधि प्रमाणे प्रतिष्ठा करेला श्रीमुनिसुव्रत स्वामिना स्तूपना महिमाथी कोणिक राजा प्रबल सेनानो धणी हतो, तथापि ते विशाला नगरीने बार वर्षमां पण लइ शक्यो नहि. भ्रष्ट थएला कूलवालकना कहेवाथी ज्यारे तेणे स्तूप पाडी नंखाव्यो, त्यारे तेज समये नगरी ताबामां लीधी. आ रीतेज एटले जेम घरनी युक्ति कही, ते प्रमाणे दुकान पण सारो पाडोश जोइ घणुं प्रकट नहि, तथा घणुं गुप्त नहि एवा स्थानके परिमित बारणावाली पूर्वे कहेल विधि प्रमाणे बनाववी एज उचित छे. कारण के, तेथीज धर्म, अर्थ अने काम एमनी सिद्धि थाय छे. इति प्रथम द्वार संपूर्ण. (१)

(२) 'त्रिवर्ग सिद्धिनुं कारण' ए पदोनो संबंध बीजा द्वारमां पण लेवाय छे, तेथी एवो अर्थ थाय छे के, धर्म, अर्थ अने काम ए त्रणनी सिद्धि जेथी थती होय, ते विद्याउनुं एटले लखवुं, जणवुं, व्यापार इत्यादि कलाउनुं ग्रहण एटले अध्ययन उत्तम प्रकारे करवुं. कारण के, जेने कलाउनुं शिक्षण न मळ्युं होय, तथा तेमनो अभ्यास जेणे न कर्यो होय, तेने पोतानी मूर्खताथी तथा हांसी करवा योग्य हालतथी पगले पगले तिरस्कार खमवो पडे छे. जेम के, कालीदास कवि प्रथम तो गायो चारवानो धंधो करतो हतो. एक समये राजानी सभामां तेणे 'स्वस्ति' एम कहेवाने बदले 'उशरट' एम कह्युं. तेथी ते घणो तिरस्कार पाम्यो. पछी देवताने प्रसन्न करी म्होटो पंडित तथा कवि थयो. ग्रंथ सुधारवामां, चित्रसभा दर्शनादिक कृत्योमां जे कलावान् होय; ते जो के, परदेशी होय तो पण वासुदेवादिकनी पेठे सत्कार पामे छे. कह्युं छे के, पंडिताई अने राजापणुं ए बे सरखां नथी. कारण के, राजा पोताना देशमांज पूजाय छे, अने पंडित सर्व ठेकाणे पूजाय छे.

सर्वे कलाउ शीखवी. कारण के, देश, काल विगेरेने अनुसरी सर्वे कलाउनो विशेष उपयोग थवानो संभव छे. तेम न करे तो कदाच माणस पडती दशामां आवे छे कह्युं छे के— अट्टमट्ट पण शीखवुं. कारण के, शीखेलुं निष्फळ जतुं नथी. अट्टमट्टना प्रसादथी गोल अने तुंबडुं खवाय छे. सर्वे कलाउ आवडती होय तो पूर्वे कहेला आजीविकाना सात उपायोमांना एक गमे ते उपायथी सुखे निर्वाह थाय, तथा वखते समृद्धि विगेरे पण मळे. सर्वे कलाउनो अभ्यास करवानी शक्ति न होय तो, श्रावकपुत्रे जेथी आलोकमां सुखे निर्वाह अने परलोकमां शुभ गति थाय, एवी एक कलानो पण सम्यक् प्रकारे अभ्यास अवश्य करवो. कह्युं छे के— श्रुतरूप समुद्र अपार छे, आयुष्य थोडुं छे, हालना जीव उछी बुद्धिना छे. माटे एवुं कांइक शीखवुं के, जे थोडुं अने जे इष्ट कार्य साधी शके एटलुं होय. आलोकमां उत्पन्न थएल मनुष्यने बे वात अवश्य शीखवी जोइए. एक तो जेथी पोतानो सुखे निर्वाह थाय ते, अने बीजी मरण पछी जेथी सद्गति पामे ते. निंद्य अने पापमय व्यापारवडे निर्वाह करवो ते अनुचित छे. मूळ गाथामां "उचित" पद छे, माटे निंद्य तथा

पापमय व्यापारनो निषेध थयो एम जाणवुं. इति बीजुं द्वार संपूर्ण. (२)

(३) पाणिग्रहण एटले विवाह. ते पण त्रिवर्गनी एटले धर्म, अर्थ अने कामनी सिद्धिनुं कारण छे, माटे उचितपणाथी करवो जोइए. ते (विवाह) पोताथी जूदा गोत्रमां थएला तथा कुल, सारो आचार, शील, रूप, वय, विद्या, संपत्ति, वेष, जाषा, प्रतिष्ठा विगेरेथी पोतानी बराबरीना होय तेमनी साथेज करवो. बन्नेनां कुल, शील विगेरे सरखां न होय तो मांहोमांहे हीलना, कुटुंबमां कलह, कलंक इत्यादिकनी प्राप्ति थाय छे. जेम पोतनपुर नगरमां श्रीमती नामे एक श्रावक कन्या आदर सहित कोइ अन्यधर्मीनी साथे परणी हती. ते धर्मनेविषे घणी दृढ हती, पण तेनो पति परधर्मी होवाथी तेना उपर राग रहित थयो. एक समये पतिए घरनी अंदर घडामां सर्प राखी श्रीमतीने कह्युं के, "फलाणा घडामांथी पुष्पनी माला लाव." नवकार स्मरणना महिमाथी सर्पनी पुष्पमाला थइ. पछी श्रीमतीना पति विगेरे लोको श्रावक थया. बन्नेनां कुल, शील विगेरे सरखां होय तो उत्कृष्ट सुख, धर्म तथा म्होटाइ विगेरे मले छे, ए उपर पेथडश्रेष्ठी तथा प्रथमिणीस्त्री विगेरेनां दृष्टांत जाणवां.

सामुद्रिकादिक शास्त्रोमां कहेलां शरीरनां लक्षण तथा जन्मपत्रिकानो तपास विगेरे करीने कन्यानी तथा वरनी परीक्षा करवी. कह्युं छे के– १ कुल, २ शील, ३ सगा वहालां, ४ विद्या, ५ धन, ६ शरीर, अने ७ वय ए सात गुण वरने विषे कन्यादान करनारे जोवा. ए उपरांत कन्या पोताना जाग्यना आधार उपर रहे छे. मूर्ख, निर्धन, दूर देशांतरमां रहेनारो, शूर, मोक्षनी इछा करनारो अने कन्याथी त्रण गुणी करतां पण अधिक उम्मरवालो एवा वरने डाह्या माणसे कन्या न आपवी. घणुं आश्चर्य लागे एटली संपत्तिवालो, घणोज ठंडो अथवा घणोज क्रोधी, हाथे, पगे अथवा कोइ पण अंगे अपंग तथा रोगी एवा वरने पण कन्या न आपवी. कुल तथा जातिवडे हीन, पोताना माता पिताथी छूटा रहेनारा अने जेने पूर्वे परणेली स्त्री तथा पुत्र होय एवा वरने कन्या न आपवी. घणुं वैर तथा अपवादवाला, हमेशां जेटलुं धन मले, ते सर्वेनुं खरच करनारा, आलस्यथी शून्य मनवाला एवा वरने कन्या न आपवी. पोताना गोत्रमां थएला, जुगार, चोरी प्रमुख व्यसनवाला तथा परदेशी एवा

वरने कन्या न आपवी. पोताना पति विगेरे लोकोनी साथे निष्कपटपणे वर्त्तनारी, सासु विगेरे उपर भक्ति करनारी, स्वजन उपर प्रीति राखनारी, बंधुवर्ग उपर स्नेहवाली अने हमेशां प्रसन्न मुखवाली एवी कुलस्त्री होय छे. जे पुरुषना पुत्र आज्ञामां रहेनारा तथा पिता उपर भक्ति करनारा होय, स्त्री मन माफक वर्त्तनारी होय, अने मन धराय एटली संपत्ति होय; ते पुरुषने आ मर्त्यलोक स्वर्ग समान छे.

अग्नि तथा देव विगेरेनी समक्ष हस्तमेलाप करवो, ते विवाह कहेवाय छे. ते लोकमां आठ प्रकारनो छे. १ आभूषण पहेरावी ते सहित कन्यादान करवुं ते ब्राह्मविवाह कहेवाय छे. २ धन खरचीने कन्यादान करवुं ते प्राजापत्य विवाह कहेवाय छे. ३ गाय बलदनुं जोडुं आपीने कन्यादान करवुं ते आर्ष विवाह कहेवाय छे. ४ यजमान ब्राह्मणने यज्ञनी दक्षिणा तरीके कन्या आपे ते दैव विवाह कहेवाय छे. आ चार प्रकारना विवाह धर्मने अनुसरता छे. ५ माता, पिता अथवा बंधुवर्ग एमने न गणतां मांहोमांहे प्रेम बंधायाथी कन्या मनगमता वरने वरे, ते गांधर्व विवाह कहेवाय छे. ६ कांइ पण ठराव करीने कन्यादान करे, ते असुर विवाह कहेवाय छे. ७ जबराइथी कन्या हरण करवी, ते राक्षस विवाह कहेवाय छे. ८ सूतेली अथवा प्रमादमां रहेली कन्यानुं ग्रहण करवुं, ते पैशाच विवाह कहेवाय छे. आ चारे विवाह धर्मने अनुसरता नथी. जो वहुनी तथा वरनी मांहोमांहे प्रीति होय, तो छेल्ला चार विवाह पण धर्मने अनुसरताज कहेवाय छे. पवित्र स्त्रीनो लाभ एज विवाहनुं फल छे. पवित्र स्त्रीनो लाभ थाय अने पुरुष तेनुं जो बराबर रक्षण करे तो, तेथी संतति सारी थाय छे, मनमां हमेशां समाधान रहे छे, गृहकृत्य व्यवस्थाथी चाले छे, कुलीनपणुं जलवाइ रहे छे, आचार विचार पवित्र रहे छे, देव, अतिथि तथा बांधव जननो सत्कार थाय छे, अने पापनो संबंध थतो नथी.

हवे स्त्रीनुं रक्षण करवाना उपाय कहीए छीए. ते आ रीतेः—तेने घरकाममां जोडवी, तेना हाथमां खरच माटे माफकसर रकम राखवी, तेने स्वतंत्रता आपवी नहि. हमेशां माता समान स्त्रीओना सहवासमां तेने राखवी. इत्यादि स्त्रीना संबंधमां पूर्वे जे उचित आचरण कह्युं छे, तेमां आ वातनो विचार प्रकट करी गया छीए. विवाह विगेरेमां जे

खरच तथा उत्सव विगेरे करवो, ते आपणुं कुल, धन, लोक इत्यादिकना उचितपणा उपर ध्यान देई जेटलुं करवुं जोइए तेटलुंज करे, पण वधारे न करे. कारण के, अधिक खरच विगेरे करवुं ते धर्मकृत्यमांज उचित छे. आ रीतेज बीजे ठेकाणे पण जाणवुं. विवाह विगेरेने विषे जेटलुं खरच थयुं होय, ते अनुसारे स्नात्र, महापूजा, महा नैवेद्य, चतुर्विध संघनो सत्कार विगेरे धर्मकृत्य पण आदरथी करवुं. संसारने वधारनार विवाह विगेरे पण आ रीते पुण्य करवाथी सफल थाय छे. इति त्रीजुं द्वार संपूर्ण. (३)

(४) तेमज मित्र जे छे, ते सर्व काममां विश्वास राखवा योग्य होवाथी अवसरे मदत विगेरे करे छे.[१] गाथामां आदि शब्द छे, तेथी वणिक्पुत्र, मदत करनार, नोकर विगेरे पण धर्म, अर्थ तथा कामनां कारण होवाथी उचितपणाथीज करवा. तेमनामां उत्तम प्रकृति, साधर्मिकपणुं, धैर्य, गंभीरता, चातुर्य, सारी बुद्धि विगेरे गुण अवश्य होवा जोइए. आ वात उपरनां दृष्टांतो पूर्वे व्यवहारशुद्धि प्रकरणमां कही गया छीए. इति चतुर्थ द्वार संपूर्ण. (४) (चौदमी गाथानो अर्थ संपूर्ण.)

(मूलगाथा.)

चेइअ[५] पडिम[६] पइट्ठा[७],
सुआइ पव्वावणा[८]य पयठवणा[९] ॥
पुत्थयलेहणवायण[१०],
पोसहसालाइकारवणं[११] ॥ १५ ॥

संक्षिप्तार्थः—५ जिनमंदिर करावबुं, ६ तेमां प्रतिमा भरावबी, ७ जिन बिंबनी प्रतिष्ठा करवी, ८ पुत्र विगेरेनो दीक्षा उत्सव करवो, ९ आचार्यादि पदनी स्थापना करवी, १० पुस्तकोनुं लखावबुं, वंचावबुं अने ११ पौषधशाला प्रमुखनुं करावबुं. (१५)

विस्तारार्थः—तेमज (५) ऊंचां तोरण, शिखर, मंडप विगेरेथी शोभतुं, भरत चक्रवर्ती विगेरेए जेम कराव्युं, तेम रत्नरचित, सोनामय, रूपामय, विगेरे अथवा श्रेष्ठ पाषाणादिमय म्होटुं जिनप्रासाद करावबुं. तेटली

शक्ति न होय तो श्रेष्ठ काष्ठ, ईंटो विगेरेथी जिनमंदिर कराववुं. तेम करवानी पण शक्ति न होय तो जिनप्रतिमाने अर्थे घासनी झूंपडी पण न्यायथी कमाएला धनवडे बंधाववी. कह्युं छे के– न्यायथी उपार्जन करेला धननो धणी, बुद्धिमान्, शुभ परिणामी अने सदाचरणी एवो श्रावक गुरुनी आज्ञाथी जिनमंदिर कराववाने अधिकारी थाय छे." प्रत्येक जीवे प्राये अनादि भवमां अनंतां जिनमंदिर अने अनंती जिनप्रतिमाओ करावी; पण ते कृत्यमां शुभ परिणाम न होवाने लीधे तेथी समकितनो लवलेश पण तेने मळ्यो नहि. जेमणे जिनमंदिर तथा जिनप्रतिमा करावी नहि, साधुओने पूज्या नहि, अने दुर्धर व्रत पण अंगीकार कर्युं नहि, तेमणे पोतानो मनुष्यभव फोगट गुमाव्यो. जे पुरुष जिनप्रतिमाने अर्थे एक घासनी झूंपडी पण करावे, तथा भक्तिथी परम गुरुने एक फूल पण अर्पण करे, तो तेना पुण्यनी गणत्री क्यांथी थाय ? वळी जे पुण्यशाळी पुरुषो शुभ परिणामथी म्होटुं, मजबूत अने नक्कर पथ्थरनुं जिनमंदिर करावे छे, तेमनी तो वातज शी ? ते अति धन्य पुरुषो तो परलोके विमानवासी देवता थाय छे. जिनमंदिर कराववानो विधि तो पवित्र भूमि तथा पवित्र दळ (पथ्थर लाकडां विगेरे), मजूर विगेरेने न ठगवुं, मुख्य कारीगरनुं सन्मान करवुं इत्यादि पूर्वे कहेल घरना विधि माफक सर्व उचित विधि अहिं विशेषे करी जाणवो. कह्युं छे के– धर्म करवाने अर्थे उद्यमवान थएला पुरुषे कोइने पण अप्रीति थाय एम न करवुं. आ रीतेज संयम ग्रहण करवो ते कल्याणकारी छे.

आ वातमां भगवान् महावीरस्वामीनुं दृष्टांत छे. ते भगवाने "म्हारा रहेवाथी आ तापसोने अप्रीति थाय छे, अने ते अप्रीति अबोधिनुं बीज छे " एम जाणी चोमासाना काळमां पण तापसनो आश्रम छोडी दइ विहार कर्यो. जिनमंदिर बनाववाने अर्थे काष्ठ विगेरे दळ पण शुद्ध जोइए. कोइ अधिष्ठायक देवताने रोष पमाडी अविधिथी लावेलुं अथवा पोताने माटे आरंभ समारंभ लागे एवी रीते बनावेलुं पण जे न होय, तेज काम आवे. रांक एवा मजूर लोको अधिक मजूरी आपवाथी घणो संतोष पामे छे, अने संतोषवाळा थइ पहेला करतां वधारे काम करे छे. जिनमंदिर अथवा जिनप्रतिमा करावे त्यारे भावशुद्धिने अर्थे गुरु तथा

संघ समक्ष एम कहेवुं के, " आ काममां अविधिथी जे कांइ पारकुं धन आव्युं होय, तेनुं पुण्य ते माणसने थाओ. " षोडशकमां कह्युं छे के— जे जेनी मालकीनुं द्रव्य आ काममां अनुचितपणे आव्युं होय, तेनुं पुण्य ते धणीने थाओ. आ रीते शुभ परिणामथी कहे तो ते धर्मकृत्य भाव शुद्ध थाय. पायो खोदवो, पूरवो, काष्ठनां दल पाडवां, पत्थर घडाववा, चणाववा इत्यादि महारंभ समारंभ जिनमंदिर कराववामां करवो पडे छे, एवी शंका न करवी. कारण के, करावनारनी यतना पूर्वक प्रवृत्ति होवाथी तेमां दोष नथी, तथा जिनमंदिर कराववाथी नानाविध प्रतिमा स्थापन, पूजन, संघनो समागम, धर्मदेशना करण, समकित व्रत इत्यादिकनो अंगीकार, शासननी प्रभावना, अनुमोदना इत्यादिक अनंत पुण्यनी प्राप्ति होवाथी तेनां सारां परिमाण नीपजे छे. कह्युं छे के— सूत्रोक्त विधिनो जाण पुरुष यतना पूर्वक कोइ काममां प्रवर्ते, अने जो कदाच तेमां कांइ विराधना थाय, तो पण अध्यवसायनी शुद्धि होवाने लीधे ते विराधनाथी निर्जराज थाय छे. द्रव्यस्तव उपर कूवानुं दृष्टांत विगेरे पूर्वेज कही गया छीए.

जीर्णोद्धार करवाना काममां पण घणोज उद्यम करवो. कह्युं छे के— जेटलुं पुण्य नवुं जिनमंदिर कराववामां छे, ते करतां आठगुणुं पुण्य जीर्णोद्धार कराववामां छे. जीर्ण जिनमंदिर समराववामां जेटलुं पुण्य छे, तेटलुं नवुं कराववामां नथी. कारण के, नवुं मंदिर कराववामां घणा जीवोनी विराधना तथा " म्हारुं मंदिर " एवी प्रख्याति पण खरी. माटे तेमां जीर्णोद्धार जेटलुं पुण्य नथी. तेमज कह्युं छे के— जिनकल्पी साधु पण राजा, प्रधान, श्रेष्ठी तथा कौटुंबिक एमने उपदेश करी जीर्ण जिनमंदिर समरावे. जे पुरुषो जीर्ण थएलां, पडेलां जिनमंदिरोनो भक्तिथी उद्धार करे छे, तेओ भयंकर संसार समुद्रमां पडेला पोताना आत्मानो उद्धार करे छे. आ वात उपर दृष्टांत छे, ते आ रीतेः—

शत्रुंजयनो जीर्णोद्धार करवानुं पिताए अभिग्रह सहित धार्युं हतुं, तेथी मंत्री वाग्भट्टे ते काम शरु कराव्युं, त्यारे म्होटा श्रेष्ठी लोकोए पोतानी गांठनुं द्रव्य पण ते काममां आप्युं. छ द्रम्मनी मूडी राखनार भीम नामे एक घी वेचनार हतो, तेनी पासे फरती टीप आवी, त्यारे तेणे घी

वेची मूडी सहित सर्व द्रव्य आपी दीधुं. तेथी तेनुं नाम सर्वेनी उपर लखायुं, अने तेने सुवर्णनिधिनो लाभ थयो. इत्यादि वार्ता प्रसिद्ध छे. पछी काष्ठमय चैत्यने स्थानके शिलामय मंदिर तैयार थवानी वधामणी देनारने मंत्रीए बत्रीश सुवर्णनी जीभो आपी. ते उपरांत जिनमंदिर विद्युत्पातथी भूमिशरण थइ गयुं, एवी वात कहेनारने तो मंत्रीए चोसठ सुवर्णनी जीभो आपी. तेनुं कारण के, मंत्रीए मनमां एम विचार्युं के, "हुं जीवतां छतां बीजो उद्धार करवा समर्थ थयो छुं." बीजा जीर्णोद्धारमां बे क्रोड सत्ताणुं हजार एटलुं द्रव्य लाग्युं. पूजाने अर्थे चोवीश गाम अने चोवीश बगीचाउ आप्या. वाग्भट्ट मंत्रीना भाइ आंबड मंत्रीए भरुचमां दुष्ट व्यंतरीना उपद्रवने टालनार श्रीहेमचंद्र सूरिनी सहायताथी अढार हाथ ऊंचा शकुनिका विहार नामे प्रासादनो जीर्णोद्धार कराव्यो. मल्लिकार्जुन राजाना भंडार संबंधी बत्रीश घडी सुवर्णनो बनावेलो कलश शकुनिका विहार उपर चढाव्यो. तथा सुवर्णमय दंड, ध्वजा विगेरे आपी अने मंगलिक दीपने अवसरे बत्रीश लाख द्रम्म याचक जनोने आप्या. प्रथम जीर्णोद्धार करी पछीज नवुं जिनमंदिर कराववुं उचित छे. माटेज संप्रति राजाए पण प्रथम नव्याशी हजार जीर्णोद्धार कराव्या, अने नवां जिनमंदिर तो छत्रीश हजार कराव्यां. आ रीते कुमारपाल, वस्तुपाल विगेरे धर्मिष्ठ लोकोए पण नवां जिनमंदिर करतां जीर्णोद्धारज घणा कराव्या. तेनी संख्या विगेरे पण पूर्वे कही गया छीए.

जिनमंदिर तैयार थया पछी विलंब न करतां प्रतिमा स्थापन करवी. श्रीहरिभद्र सूरिजीए कह्युं छे के, बुद्धिशाली पुरुषे जिनमंदिरमां जिनबिंबनी शीघ्र प्रतिष्ठा कराववी. कारण के, एम करवाथी अधिष्ठायक देवता तुरत त्यां आवी वसे छे, अने ते मंदिरनी आगल जतां वृद्धिज थती जाय छे. मंदिरमां तांबानी कूंडीउ, कलश, उरसीउ, दीवा प्रमुख सर्व प्रकारनी सामग्री पण आपवी. तथा शक्ति माफक मंदिरनो भंडार करी तेमां रोकड द्रव्य तथा वाडी, बगीचा प्रमुख आपवा. राजा विगेरे जो मंदिर करावनार होय तो, तेणे तो भंडारमां घणुं द्रव्य तथा गाम, गोकुल विगेरे आपवुं जोइए. जेम के, मालव देशना जाकुडी प्रधाने पूर्वे गिरनार उपर काष्ठमय चैत्यने स्थानके पाषाणमय जिनमंदिर बंधाववुं

शरु कराव्युं, अने माठा कर्मथी ते स्वर्गे पहोच्यो. पछी एकसो पांत्रीश वर्ष गए छते सिद्धराज जयसिंहना दंडाधिपति सज्जने त्रण वर्षमां सौराष्ट्र देशनी उपज सत्तावीस लाख द्रम्म आवी हती, ते खरची जिनप्रासाद पूर्ण कराव्युं. सिद्धराज जयसिंहे त्रण वर्षनुं उत्पन्न थएलुं द्रव्य सज्जन पासे माग्युं, त्यारे तेणे कह्युं के, "महाराज! गिरनार पर्वत उपर ते द्रव्यनो निधि करी मूक्यो छे." पछी सिद्धराज त्यां आव्यो, अने नवुं सुंदर जिनमंदिर जोइ हर्ष पामी बोल्यो के, "आ मंदिर कोणे कराव्युं?" सज्जने कह्युं. "महाराज साहेबे कराव्युं." आ वचन सांभळी सिद्धराज बहुज आश्चर्य पाम्यो. पछी सज्जने जेम बनी तेम सर्व वात कहीने विनति करी के, "आ सर्वे महाजनो आप साहेबनुं द्रव्य आपे छे, ते ल्यो; अथवा जिनमंदिर कराव्यानुं पुण्य ल्यो. आपनी मरजी होय ते प्रमाणे करो." पछी विवेकी सिद्धराजे पुण्यज ग्रहण कर्युं, अने ते नेमिनाथजीना मंदिरने खाते पूजाने अर्थे बार गाम आप्यां. तेमज जीवंतस्वामिनी प्रतिमानुं मंदिर प्रभावती राणीए कराव्युं, अने पछी अनुक्रमे चंडप्रद्योत राजाए ते प्रतिमानी पूजाने अर्थे बार हजार गाम आप्यां. ते वात आ रीते छे.

चंपा नगरीमां स्त्रीलंपट एवो एक कुमारनंदी नामा सोनी रहेतो हतो. ते पांचसे पांचसे सोनैया आपीने सुंदर कन्या परणे. आ रीते परणेली पांचसे स्त्रीओनी साथे ईर्ष्यावालो ते कुमारनंदी एक थंभवाला प्रासादमां क्रीडा करतो हतो. एक समये पंचशैल द्वीपनी रहीश हासा तथा प्रहासा नामनी बे व्यंतरीओए पोतानो पति विद्युन्माली च्यव्यो, त्यारे त्यां आवी पोतानुं रूप देखाडीने कुमारनंदीने व्यामोह पमाड्यो. कुमारनंदी भोगनी प्रार्थना करवा लाग्यो, त्यारे "पंचशैल द्वीपमां आव" एम कही ते बन्ने जणीओ जती रही. पछी कुमारनंदीए राजाने सुवर्ण आपी पडह वजडाव्यो के, "जे पुरुष मने पंचशैल द्वीपे लइ जाय, तेने हुं क्रोड द्रव्य आपुं." पछी एक वृद्ध निर्यामक[1] हतो, ते कोटि द्रव्य लइ ते पोताना पुत्रोने आपी कुमारनंदीने वहाणमां बेसारी समुद्रमां बहु दूर गयो, अने पछी कहेवा लाग्यो के, "आ वडवृक्ष देखाय छे, ते समुद्रने किनारे आवेली डुंगरनी तलाटीए थएल छे. एनी नीचे आपणुं वहाण

१ वहाण चलावनार.

जाय, त्यारे तुं वडनी शाखाने वलगी रहेजे; त्रण पगवाला भारंडपक्षी पंचशैल द्वीपथी आ वड उपर आवीने सूइ रहे छे. तेमना वचले पगे तुं पोताना शरीरने वस्त्र वडे मजबूत बांधी राखजे. प्रभातमां उडी जतां भारंडपक्षीनी साथे तुं पण पंचशैल द्वीपे जइ पहोचीश. आ वहाण तो हवे म्होटा भमरमां सपडाइ जशे." पछी निर्यामकना कहेवा प्रमाणे करी कुमारनंदी पंचशैल द्वीपे गयो. त्यारे हासा प्रहासाए तेने कह्युं के, "त्हाराथी आ शरीर वडे अमारी साथे भोग कराय नहीं. माटे तुं अग्निप्रवेश विगेरे कर." एम कही ते स्त्रीउए कुमारनंदीने हाथना तले बेसारी चंपा नगरीना उद्यानमां मूक्यो. पछी तेना मित्र नागिल श्रावके घणो वार्यो, तो पण ते नियाणुं करी अग्निमां पड्यो, अने मरण पामी पंचशैल द्वीपनो अधिपति व्यंतर देवता थयो. नागिलने तेथी वैराग्य उत्पन्न थयो, अने ते दीक्षा लइ काल करी बारमा अच्युत देवलोके देवता थयो.

एक समये नंदीश्वरद्वीपे जनारा देवताउनी आज्ञाथी हासा प्रहासाए कुमारनंदीना जीव व्यंतरने कह्युं के, "तुं पडह ग्रहण कर." ते अहंकारथी हुंकार करवा लाग्यो, एटलामां पडह तेने गले आवीने वलग्यो. कोइ पण उपाये ते (पडह) छूटो पडे नहि. ते समये अवधिज्ञानथी जाणीने नागिल देवता त्यां आव्यो. जेम घूअड सूर्यना तेजथी, तेम ते देवताना तेजथी कुमारनंदी व्यंतर नासवा लाग्यो. त्यारे नागिल देवताए पोतानुं तेज संहरीने कह्युं के, "तुं मने उलखे छे?" व्यंतरे कह्युं. "इन्द्र प्रमुख देवताउने कोण न उलखे?" पछी नागिल देवताए पूर्वभवना श्रावकना रूपे पूर्वभव कही व्यंतरने प्रतिबोध पमाड्यो. त्यारे व्यंतरे कह्युं. "हवे हुं शुं करुं?" देवताए कह्युं. "हवे तुं गृहस्थपणामां कायोत्सर्ग करी रहेला भावयति श्रीमहावीर स्वामीनी प्रतिमा कराव. एम करवाथी तने आवते भवे बोधिलाभ थशे." देवतानुं आ वचन सांभली व्यंतरे श्रीमहावीरस्वामीनी प्रतिमा जोइ, नमस्कार करी महा हिमवंत पर्वतथी लावेला गोशीर्ष चंदनवडे तेवीज बीजी प्रतिमा तैयार करी. पछी प्रतिष्ठा करी सर्वांगे आभूषण पहेरावी तेनी पुष्पादिक वस्तुवडे पूजा करी, अने जातिवंत चंदनना दाबडामां राखी.

पछी एक समये व्यंतरे समुद्रमां एक वहाणना छ महिनाना उपद्रव

ते प्रतिमाना प्रभावथी दूर कर्या; अने ते वहाणना निर्यामकने कह्युं के, "तुं आ प्रतिमानो डाबडो सिंधुसौवीर देशमांना वीतभय पाटणे लइ जा, अने त्यांना चउटामां "देवाधिदेवनी प्रतिमा ल्यो." एवी उद्घोषणा कर." निर्यामके ते प्रमाणे कर्युं, त्यारे तापसनो भक्त उदायन राजा तथा बीजा पण घणा दर्शनीओ पोत पोताना देवनुं स्मरण करी ते डाबडा उपर कुहाडावडे प्रहार करवा लाग्या. तेथी कुहाडा भागी गया, तो पण डाबडो उघड्यो नहि. सर्वे लोको उद्विग्न थया. बपोरनो अवसर पण थइ गयो. एटलामां प्रभावती राणीए राजाने भोजन करवा बोलाववा माटे एक दासी मोकली. तेज दासीने हाथे संदेशो मोकली राजाए प्रभावतीने कौतुक जोवाने अर्थे तेडावी. प्रभावती राणीए आवतांज कह्युं के, "आ डाबडामां देवाधिदेव श्रीअरिहंत छे, पण बीजा कोइ नथी. हमणां कौतुक जुओ" एम कही राणीए यक्ष कर्दमवडे डाबडा उपर अभिषेक कर्यो, अने पुष्पनी एक अंजली मूकीने कह्युं के, "देवाधिदेव मने दर्शन आपो." एम कहेतांज प्रभात समयमां जेम कमलकलिका विकस्वर थाय छे, तेम डाबडो पोतानी मेळे उघडी गयो! नहि सुकाइ गएलां फूलनी मालावाळी प्रतिमा अंदरथी प्रकट थई, अने जैनधर्मनी घणी उन्नति थइ. पछी प्रभावती राणी ते प्रतिमाने पोताना अंतःपुरे लइ गइ, अने पोते नवा बंधावेला चैत्यमां स्थापन करी दररोज त्रणटंक पूजा करवा लागी.

एक समये राणीना आग्रहथी राजा वीणा वगाडतो हतो, अने राणी भगवान् आगळ नृत्य करती हती. एटलामां राजाने राणीनुं शरीर मस्तक विनानुं जोवामां आव्युं. तेथी राजा गभराइ गयो, अने वीणा वगाडवानी कंबिका तेना हाथमांथी नीचे पडी गइ. नृत्यमां रसभंग थवाथी राणी कोपायमान थइ, त्यारे राजाए यथार्थ स्वरूप कह्युं. एक समये दासीए लावेलुं वस्त्र सफेद छतां प्रभावतीए रक्त वर्ण जोयुं; अने क्रोधथी दर्पणवडे दासीने प्रहार कर्यो, तेथी ते (दासी) मरण शरण थइ. पछी ते वस्त्र प्रभावतीए जोयुं तो सफेदज देखायुं. ते दुर्निमित्तथी तथा नृत्य करतां राजाने मस्तक विनानुं शरीर देखायुं, तेथी पोतानुं आयुष्य थोडुं रह्युं एवो राणीए निश्चय कर्यो, अने स्त्रीहत्याथी पहेला प्राणातिपात विरमण व्रतनो भंग थयो. तेथी वैराग्य पामी दीक्षा लेवानी

आज्ञा मागवा माटे राजा पासे गइ. राजाए " देवताना भवमां तुं मने सम्यक् प्रकारे धर्मने विषे प्रवर्तावजे. " एम कही आज्ञा आपी. पछी प्रभावतीए ते प्रतिमानी पूजाने अर्थे देवदत्ता नामनी कुब्जाने राखीने पोते घणा उत्सव सहित दीक्षा लीधी, अने ते अनशनवडे काल करी सौधर्म देवलोके देवता थइ. पछी प्रभावतीना जीव देवताए घणो बोध कर्यो, तो पण उदायन राजा तापसनी भक्ति न मूके. दृष्टिराग तोडी नांखवो केटलो कठण छे! हशे, पछी देवताए तापसना रूपे राजाने दिव्य अमृतफल आप्युं. तेनो रस चाखतांज लुब्ध थएला राजाने तापसरूपी देवता पोते विकूर्वेला आश्रममां लइ गयो. त्यां वेषधारी तापसोए घणी ताडना करवाथी ते (राजा) नाठो, ते जैनसाधुओना उपाश्रये आव्यो. साधुओए अभयदान आप्युं, तेथी राजाए जैनधर्म स्वीकार्यो. पछी देवता पोतानी ऋद्धि देखाडी, राजाने जैनधर्मने विषे दृढ करी " आपदा आवे म्हारुं स्मरण करजे " एम कही अदृश्य थयो.

हवे गांधार नामा कोइ श्रावक सर्व ठेकाणे चैत्यवंदन करवा नीकल्यो हतो. घणा उपवास करवाथी तुष्ट थएली देवीए तेने वैताढ्य पर्वते लइ जइ त्यांनी प्रतिमाओने वंदाव्यो, अने वांछित पूर्ण करनारी एकसो आठ गोलीओ आपी. तेणे तेमांनी एक गोली मुखमां नांखीने चिंतव्युं के, " हुं वीतभय पाटण जउं हुं. " गुटिकाना प्रभावथी ते त्यां आव्यो. कुब्जा दासीए तेने ते प्रतिमाने वंदाव्यो. पछी ते गांधार श्रावक त्यां मांदो पड्यो कुब्जा दासीए तेनी सारवार करी. पोतानुं आयुष्य स्वल्प रह्युं एम जाणी ते श्रावके बाकीनी सर्वे गुटिकाओ कुब्जा दासीने आपी दीक्षा लीधी. कुब्जादासी एक गुटिका भक्षण करवाथी घणी सुंदर थइ. तेथीज तेनुं 'सुवर्णगुलिका' एवुं नाम प्रसिद्ध थयुं. बीजी गोली भक्षण करी ते दासीए चिंतव्युं के. " चौद मुकुटधारी राजाओए सेवित एवो चंडप्रद्योत राजा म्हारो पति थाओ. एटले उदायन राजा पिता समान थशे, अने बीजा राजाओ तो उदायनना सेवक छे. "

पछी देवताना वचनथी चंडप्रद्योत राजाए सुवर्णगुलिकाने त्यां दूत मोकल्यो. पण सुवर्णगुलिकाए चंडप्रद्योतने बोलाव्याथी ते अनिलवेग हाथी उपर बेसी सुवर्णगुलिकाने तेडवा माटे त्यां आव्यो. सुवर्णगुलि-

काए कह्युं के, "आ प्रतिमा लीधा विना हुं त्यां न आवुं. माटे आ प्रतिमा सरखी बीजी प्रतिमा करावीने अहिं स्थापन कर, एटले आ प्रतिमा साथे लेवाशे. पछी चंद्रप्रद्योते उज्जयिनीए जइ बीजी प्रतिमा करावी, अने कपिल नामा केवलीने हाथे तेनी प्रतिष्ठा करावी. ते प्रतिमा सहित पाछो वीतभय पाटण आव्यो. नवी प्रतिमा त्यां स्थापन करी जूनी प्रतिमाने तथा सुवर्णगुलिका दासीने साथे लइ चंद्रप्रद्योत कोइ न जाणे तेवी रीते रात्रिए पाछो घेर आव्यो. पछी सुवर्णगुलिका अने चंद्रप्रद्योत बन्ने विषयासक्त थयां, तेथी तेमणे विदिशापुरीना रहीश भायलस्वामी श्रावकने ते प्रतिमा पूजा करवाने अर्थे आपी.

एक समये कंबल शंबल नागकुमार ते प्रतिमानी पूजा करवा आव्या. पातालमांनी जिनप्रतिमाउने वांदवानी इच्छा करनार भायलने ते नागकुमारो द्रहने मार्गे पाताले लइ गया. ते समये भायल प्रतिमानी पूजा करतो हतो, पण जवानी उत्सुकताथी अर्धीज पूजा थइ. पातालमां जिनभक्तिथी प्रसन्न थएल भायले कह्युं के, "जेम म्हारा नामनी प्रसिद्धि थाय तेम करो." नागेंद्रे कह्युं. 'तेमज थशे.' चंद्रप्रद्योत राजा विदिशापुरीनुं त्हारा नामने अनुसरी 'देवकीयपुर' एवुं नाम राखशे. पण तुं अर्धी पूजा करी अहिं आव्यो तेथी आवता कालमां ते प्रतिमा पोतानुं स्वरूप गुप्तज राखशे, अने मिथ्यादृष्टिउ तेनी पूजा करशे. "आ आदित्य भायलस्वामी छे." एम कही अन्यदर्शनीउ ते प्रतिमानी बहार स्थापना करशे. विषाद न करीश, दुषमकालना प्रभावथी एम थशे." भायल, नागेंद्रनुं आ वचन सांभली जेवो आव्यो हतो, तेउ पाछो गयो.

हवे वीतभय पाटणमां प्रभात काल थए प्रतिमानी माला सूकाइ गएली, दासी जती रहेली अने हाथीना मदनो स्राव थएलो जोइ लोकोए निर्णय कस्यो के, चंद्रप्रद्योत राजा आव्यो हतो. पछी सोल देशना अने त्रणसो त्रेसठ पुरना स्वामी उदायन राजाए महासेन प्रमुख दस मुकुटधारी राजाउने साथे लइ चढाइ करी. मार्गमां ग्रीष्म ऋतुने लीधे जल नहि मलवाथी राजाए प्रभावतीनो जीव जे देवता. तेनुं स्मरण कर्युं. तेणे तुरत आवी जलथी परिपूर्ण एवां त्रण तलावो प्रकट कर्यां. अनुक्रमे संग्रामनो अवसर [illegible]. त्यां [illegible] बेसीने संग्राम करवानो

ठराव ठतां चंप्रद्योत राजा अनिलवेग हाथी उपर बेसीने आव्यो. तेथी प्रतिज्ञा नंग करवानो दोष चंप्रद्योतने माथे पड्यो. पठी हाथीना पग शस्त्रवडे विंधायाथी ते पड्यो, त्यारे उदायने चंप्रद्योतने बांधी तेने कपाले "म्हारी दासीनो पति" एवी ठाप चोढी. पठी उदायन राजा चंप्रद्योतने साथे लइ प्रतिमा लेवाने अर्थे विदिशा नगरीए गयो. प्रतिमानो उद्धार करवाने घणो प्रयत्न कर्यो, तथापि ते किंचित् मात्र पण स्थानकथी खशी नहि. पठी प्रतिमाए कह्युं के, "हुं जइश तो वीतनय पाटणमां धूलनी वृष्टि थशे, माटे हुं आवती नथी." ते सांनली उदायन राजा पाठो वळ्यो. मार्गमां चोमासु आव्युं, त्यारे एक ठेकाणे पडाव करी सेनानी साथे रह्यो. संवत्सरी पर्वने दिवसे उदायन राजाए उपवास कर्यो. रसोइयाए चंप्रद्योतने पूठ्युं के,–'आजे रसोइ शी करवानी ?" चंप्रद्योतना मनमां 'ए मने कदाच अन्नमां विष आपशे' एवो नय उत्पन्न थयो, तेथी तेणे कह्युं के, "तें ठीक याद करावी म्हारे पण उपवास ठे. म्हारा माता पिता श्रावक हता." ते जाणी उदायने कह्युं के, "एनुं श्रावकपणुं जाण्युं! तथापि ते जो एम कहे ठे, तो ते नाम मात्रथी पण म्हारो साधर्मी थयो, माटे ते वंधनमां होय त्यां सुधी म्हारुं संवत्सरी प्रतिक्रमण शी रीते शुद्ध थाय ?" एम कही उदायने चंप्रद्योतने बंधनमांथी मुक्त कर्यो, खमाव्यो, अने कपाले लेखवालो पट्ट बांधी तेने अवंती देश आप्यो. उदायन राजाना धर्मिष्टपणानी तथा संतोष विगेरेनी जेटली प्रशंसा करीए तेटली थोडी ठे. हशे, चोमासु उतरी गए उदायन राजा वीतनय पाटणे गयो. सेनाने स्थानके आवेला वणिग् लोकोना रहेठाणथी दशपुर नामे एक नवुं नगर वस्युं. ते नगर उदायन राजाए जीवंतस्वामीनी पूजाने अर्थे अर्पण कर्युं. तेमज विदिशा पुरीने नायलस्वामीनुं नाम दइ ते तथा बीजां बार हजार गाम जीवंतस्वामीनी सेवामां आप्यां.

हवे उदायन राजा, प्रनावतीनो जीव जे देवता, तेना वचनथी कपिल केवलीए प्रतिष्ठा करेली प्रतिमानुं नित्य पूजन करतो हतो. एक समये पर्वी पोषध लीधाथी तेणे रात्रिजागरण कर्युं, त्यारे तेने एकदम चारित्र लेवाना दृढ परिणाम उत्पन्न थया. पठी प्रनातमां तेणे कपिल केवली-

ए प्रतिष्ठित प्रतिमानी पूजाने अर्थे घणां ग्राम, आकर, पुर विगेरे आप्यां. "राज्य अंते नरक आपनारुं छे, माटे ते प्रभावतीना पुत्र अभीचिने शी रीते आपुं?" मनमां एवो विचार आव्याथी राजाए केशि नामना पोताना भाणेजने राज्य आप्युं, अने पोते श्री वीर भगवान पासे चारित्र लीधुं. ते समये केशि राजाए दीक्षा उत्सव कर्यो.

एक समये अकाले अपथ्य आहारना सेवनथी उदायन राजर्षिना शरीरे महा व्याधि उत्पन्न थयो. "शरीर ए धर्मनुं मुख्य साधन छे." एम विचारी वैद्ये भक्षण करवा कहेला दहींनो योग थाय, ते माटे गोवालोना गामोमां मुकाम करता से वीतभय पाटणे गया. केशीराजा उदायन मुनिनो रागी हतो, तो पण तेना प्रधान वर्गे तेने समजाव्यो के, "उदायन राज्य लेवा माटे अहिं आव्यो छे." प्रधानोनी वात खरी मानीने केशी राजाए उदायन मुनिने विषमिश्र दही अपाव्युं. प्रभावती देवताए विष अपहरी फरीथी दही लेवानी मना करी. दहीनो बंध थवाथी पाछो महा व्याधि वध्यो. दहीनुं सेवन करतां त्रण वार देवताए विष अपहर्युं. एक समये प्रभावती देवता प्रमादमां हतो, त्यारे विषमिश्र दही उदायन मुनिना आहारमां आवी गयुं. पछी एक मासनुं अनशन करी केवलज्ञान थए उदायन राजर्षि सिद्ध थया. पछी प्रभावती देवताए रोषथी वीतभय पाटण उपर धूलनी वृष्टि, करी, अने उदायन राजानो शय्यातर एक कुंभार हतो, तेने सिनपल्लीमां लइ जइ ते पल्लीनुं नाम 'कुंभारकृत पल्ली' एवुं राख्युं.

उदायन राजानो पुत्र अभीचि, पिताए योग्यता छतां राज्य आप्युं नहि, तेथी दुःखी थयो, अने तेनी माशीना पुत्र कोणिक राजानी पासे जइ सुखे रह्यो. त्यां सम्यक् प्रकारे श्रावक धर्मनी आराधना करतो हतो, तो पण "पिताए राज्य न आपी म्हारुं अपमान कर्युं" एम विचारी पितानी साथे बांधेला वेरनी आलोचना करी नहि, तेथी पंदर दिवस अनशनवडे मरण पामी एक पल्योपम आयुष्यवालो श्रेष्ठ भवनपति देवता थयो. त्यांथी च्यवी महाविदेह क्षेत्रमां सिद्ध थशे. प्रभावती देवताए धूलनी वृष्टि करी, त्यारे भूमिमां दटाइ गएली कपिल केवलि प्रतिष्ठित प्रतिमा कुमारपाल [illegible] गरुना [illegible] जाणी. पछी तेणे प्रतिमानुं

स्थानक खोदाव्युं, त्यारे अंदरथी प्रतिमा प्रकट थइ, अने उदायने आपेलो ताम्रपट्ट पण नीकळ्यो. यथाविधि पूजा करी कुमारपाल ते प्रतिमाने घणा उत्सवथी अणहिल्लपुर पाटणे लइ आव्यो. नवा करावेला स्फटिकमय जिनमंदिरमां ते प्रतिमानी तेणे स्थापना करी, अने उदायन राजाए ताम्रपट्टमां जेटलां ग्राम, पुर विगेरे आप्यां हतां, ते सर्व कबूल राखी घणा काल सुधी ते प्रतिमानी पूजा करी. तेथी तेनी सर्व प्रकारे वृद्धि थइ. आ रीते देवाधिदेवनी प्रतिमानो तथा उदायन राजा विगेरेनो संबंध कह्यो.

उपर कह्या प्रमाणे देवने गरास आपवाथी निरंतर उत्तम पूजा विगेरे, तथा जिनमंदिरनी जोइए तेवी सार संभाळ, रक्षण प्रमुख पण सारी युक्तिथी थाय छे. कह्युं छे के—जे पुरुष पोतानी शक्ति माफक ऐश्वर्यवाळुं जिनमंदिर करावे, ते पुरुष देवलोकमां देवताओए वखणायो छतो घणा काल सुधी परम सुख पामे छे. इति पांचमुं द्वार संपूर्ण.

६ तेमज रत्ननी, सुवर्णनी, धातुनी, चंदनादिक काष्ठनी, हस्तिदंतनी, शिलानी अथवा माटी विगेरेनी जिनप्रतिमा यथाशक्ति कराववी. तेनुं परिमाण जघन्य अंगुठ प्रमाण जेटलुं अने उत्कृष्ट पांचसो धनुष्य जाणवुं. कह्युं छे के— जे लोको सारी मृत्तिकानुं, निर्मल शिलानुं, हस्तिदंतनुं, रुपानुं, सुवर्णनुं, रत्ननुं, माणेकनुं अथवा चंदननुं सुंदर जिनबिंब शक्ति प्रमाणे आलोकमां करावे छे, ते लोको मनुष्यलोकमां तथा देवलोकमां परम सुख पामे छे. जिनबिंब करावनार लोकोने दारिद्र्य, दुर्भाग्य, निंद्य जाति, निंद्य शरीर, माठी गति, दुर्बुद्धि, अपमान, रोग अने शोक एटलांवानां भोगववां पडतां नथी. वास्तुशास्त्रमां कहेल विधि प्रमाणे तैयार करेली, शुभ लक्षणवाली प्रतिमाओ आलोकमां पण उदय प्रमुख गुण प्रकट करे छे. कह्युं छे के—अन्यायथी उपार्जन करेला धनथी करावेली, पारकी वस्तुना दलथी करावेली तथा ओछा अथवा अधिक अंगवाळी प्रतिमा पोतानी तथा परनी उन्नतिनो नाश करे छे.

जे मूलनायकजीनां मुख, नासिका, नेत्र, नाभि अथवा केड एमां कांइ पण अवयवनो भंग थयो होय, ते मूलनायकजीनो त्याग करवो. पण जेनां आभूषण, वस्त्र, परिवार, लंछन अथवा आयुध एमनो भंग होय, ते प्रतिमा पूजवामां कांइ पण हरकत नथी. जे जिनबिंब सो वर्ष क-

रतां वधारे जूनुं होय तथा उत्तम पुरुषे प्रतिष्ठा करेलुं होय, ते बिंब कदाच अंगहीन थाय, तो पण तेनी पूजा करवी. कारण के, ते बिंब लक्षणहीन थतुं नथी. प्रतिमाना परिवारमां अनेक जातनी शिलाउनुं मिश्रण होय ते शुभ नहि. तेमज बे, चार, छ इत्यादि सम अंगुल प्रमाण वाली प्रतिमा कोइ काले पण शुभकारी न थाय. एक अंगुलथी मांडी अगीआर आंगल प्रमाणनी प्रतिमा घरमां पूजवा योग्य छे. अगीआर आंगुल करतां अधिक प्रमाणनी प्रतिमा जिनमंदिरे पूजवी, एम पूर्वाचार्यो कही गया छे. निरयावलि सूत्रमां कह्युं छे के– लेपनी, पाषाणनी, काष्ठनी, दंतनी तथा लोढानी अने परिवार विनानी अथवा प्रमाण विनानी प्रतिमा घरमां पूजवा योग्य नथी. घरदेरासरमांनी प्रतिमा आगल बलिनो विस्तार न करवो, पण दररोज भावथी न्हवण अने त्रण टंक पूजा मात्र अवश्य करवी.

सर्वे प्रतिमाउ मुख्यमार्गे तो परिवार सहित अने तिलकादि आभूषण सहित करवी. मूलनायकजीनी प्रतिमा तो परिवार अने आभूषण सहित होवी जोइए. तेम करवाथी विशेष शोभा देखाय छे, अने पुण्यानुबंधी पुण्यनो बंध विगेरे थाय छे. कह्युं छे के– जिन प्रासादमां विराजती प्रतिमा सर्व लक्षण सहित तथा आभूषण सहित होय तो, मनने जेम जेम आह्लाद उपजावे छे, तेम तेम कर्मनिर्जरा थाय छे. जिनमंदिर, जिनबिंब विगेरेनी प्रतिष्ठा करावयामां बहु पुण्य छे. कारण के, ते मंदिर अथवा प्रतिमा विगेरे ज्यां सुधी रहे, तेटलो असंख्यात काल सुधी तेनुं पुण्य भोगवाय छे. जेम के, भरतचक्रिए भरावेली अष्टापदजी उपरना देरासरनी प्रतिमा, गिरनार उपर ब्रह्मेन्द्रे करेल कांचनबलानकादि देरासरनी प्रतिमा, भरतचक्रवर्तीनी मुद्रिकामांनी कुल्पपाक तीर्थे विराजती माणिक्य स्वामीनी प्रतिमा तथा स्तंभनपार्श्वनाथ विगेरेनी प्रतिमाउ हजी सुधी पूजाय छे. कह्युं छे के– जल, ठंकुं अन्न, भोजन, मासिक आजीविका, वस्त्र, वर्षनी आजीविका, जावज्जीवनी आजीविका ए वस्तुउना दानथी अनुक्रमे क्षणवार, एक पहोर, एक दिवस, एक मास, छ मास, एक वर्ष अने जावज्जीव सुधी भोगवाय एटलुं पुण्य थाय छे; परंतु जिनमंदिर, जिनप्रतिमा [illegible] करावुं [illegible] तो तेनां दर्शन विगेरेथी थएलुं

पुण्य असंख्यात काल सुधी भोगवाय छे. माटेज आ चोवीशीमां पूर्वकाले भरतचक्रवर्तिए शत्रुंजय पर्वत उपर रत्नमय चतुर्मुखथी विराजमान, चोराशी मंडपोथी शोभतुं, एक गाउ ऊंचुं, त्रण गाउ लांबुं एवुं जिनमंदिर पांच क्रोड मुनि सहित ज्यां श्रीपुंडरीकस्वामी ज्ञान अने निर्वाण पाम्या हता, त्यां कराव्युं.

तेमज बाहुबलिनी तथा मरुदेवी विगेरेनी टूंकोने विषे, गिरनार उपर, आबू उपर, वैभार पर्वते, सम्मेतशिखरे तथा अष्टापद विगेरेने विषे पण भरतचक्रवर्तीए घणा जिन प्रासाद, अने पांचसो धनुष्य विगेरे प्रमाणनी तथा सुवर्ण विगेरेनी प्रतिमाउ पण करावी. दंडवीर्य, सगर चक्रवर्ती प्रमुख राजाउए ते मंदिरोना तथा प्रतिमाउना उद्धार पण कराव्या. हरिषेण चक्रवर्तीए जिनमंदिरथी पृथ्वीने सुशोभित करी. संप्रति राजाए पण सो वर्ष आयुष्यना सर्वे दिवसनी शुद्धिनी अर्थे छत्रीश हजार नवां तथा बाकीनां जीर्णोद्धार मली सवा लाख जिनदेरासर बनाव्यां. सुवर्ण विगेरेनी सवाक्रोड प्रतिमाउ भरावी. आमराजाए गोवर्द्धन पर्वत उपर साडा त्रणक्रोड सोना म्होर खरची सात हाथ प्रमाण सुवर्णनी प्रतिमा युक्त एक महावीरस्वामीनुं देरासर कराव्युं. तेमां मूल मंडपमां सवा लाख सुवर्ण तथा रंगमंडपमां एकवीस लाख सुवर्ण लाग्युं. कुमारपाले तो चौदसो चुमालीश नवां जिनमंदिर तथा सोलसो जीर्णोद्धार कराव्या. छन्नुं क्रोड द्रव्य खरचीने पिताना नामथी बनावेला त्रिभुवनविहारमां एकसो पचीश आंगल ऊंची मूल नायकजीनी प्रतिमा अरिष्टरत्नमयी हती. फरती बहोंत्तेर देरीउमां चोद भार प्रमाणनी चोवीश रत्नमयी, चोवीश सुवर्णमयी अने चोवीश रूपामयी प्रतिमाउ हती.

वस्तुपाल मंत्रीए तेरसो तेर नवां जिनमंदिर, अने बावीसे जीर्णोद्धार कराव्या. तथा सवा लाख जिनबिंब भराव्यां. पेथड श्रेष्ठीए चोराशी जिनप्रासाद कराव्या. तेमां सुरगिरिने विषे चैत्य नहि हतुं, ते बनाववानो विचार करी वीरमद राजाना प्रधान विप्र हेमादेना नामकीर्तिनी प्रसन्नताने अर्थे पेथड श्रेष्ठीए मांधातापुरमां तथा ॐकारपुरमां त्रण वर्ष सुधी दानशाला मंडावी. हेमादे तुष्टमान थयो अने पोताना राजमहेल जेटली भूमि देवालयने आपी. पायो खोद्यो अने मीठुं

जल नीकल्युं, त्यारे कोइए राजा पासे जइ चाडी खाधी के, "महाराज! मीठुं जल नीकल्युं छे माटे वाव्य बंधावो." ते वात जाणतांज रातोरात पेथड श्रेष्ठीए बार हजार टंकनुं लवण पाणीमां नंखाव्युं. आ चैत्य बनाववा सारु सोनैयाथी जरेली बत्रीश ऊंटडीउं मोकली. पायामां चोराशी हजार टंकनुं खरच थयुं. चैत्य तैयार थयुं, त्यारे वधामणी आपनारने त्रण लाख टंक आप्या. आ रीते पेथड विहार बन्यो. वली ते पेथडेज शत्रुंजय पर्वत उपर श्रीऋषजदेव जगवाननुं चैत्य एकवीश धटी प्रमाण सुवर्णथी चारे तरफ मढावीने मेरुपर्वतनी पेठे सुवर्णमय कर्युं. गिरनार पर्वत उपरना सुवर्णमय बलानकनो संबंध आ रीतेः—

गइ चोवीशीमां उज्जयिनी नगरीने विषे त्रीजा श्रीसागर तीर्थंकरनी केवलिनी पर्षदा जोइ नरवाहन राजाए पूछ्युं के, "हुं क्यारे केवली थइश?" जगवाने कर्युं. "आवती चोवीशीमां बावीशमा तीर्थंकर श्रीनेमिनाथ जगवानना तीर्थमां तुं केवली थइश." ते सांजली नरवाहन राजाए दीक्षा लीधी, अने आयुष्यने अंते ब्रह्मेंद्र थइ श्रीनेमिनाथ जगवाननी वज्रमृत्तिकामय प्रतिमा करी दश सागरोपम सुधी तेनी पूजा करी. पोताना आयुष्यनो अंत आव्यो, त्यारे गिरनार पर्वत उपर सुवर्णरत्नमय प्रतिमावाला त्रण गजारा करी तेनी आगल एक सुवर्णमय बलानक कर्युं; अने तेमां ते वज्रमृतिकामय प्रतिमानी स्थापना करी. अनुक्रमे संघवी श्रीरत्नश्रेष्ठी म्होटा संघ सहित गिरनार उपर यात्रा करवा आव्यो. घणा हर्षथी स्नात्र करवाथी मृतिकामय (लेप्यमय) प्रतिमा गली गइ. तेथी रत्नश्रेष्ठी घणो खेद पाम्यो. साठ उपवास करवाथी प्रसन्न थएल अंबा देवीना वचनथी सुवर्णमय बलानकमांनी प्रतिमा के, जे काचा सूत्रथी वींटायली हती ते लाव्यो. चैत्यना द्वारमां आवतां पाछल जोयुं तेथी ते प्रतिमा त्यांज स्थिर थइ. पछी चैत्यनुं द्वार फेरवी नांख्युं. ते हजु सुधी तेमज छे. केटलाक एम कहे छे के, सुवर्णमय बलानकमां बहोत्तेर म्होटी प्रतिमाउं हती. तेमां अढार सुवर्णमयी, अढार रत्नमयी, अढार रूपामयी अने अढार पाषाणमयी हती. आ रीते श्रीगिरनार उपरना श्रीनेमिनाथ जगवाननो प्रबंध कह्यो. इति छठुं द्वार संपूर्ण.

७ तेमज प्रतिमानी [illegible] शीघ्र [illegible]वी. पोडशकमां कर्युं छे के—

पूर्वे कहेल विधि प्रमाणे बनावेली जिनप्रतिमानी प्रतिष्ठा शीघ्र दश दिवसनी अंदर करवी. प्रतिष्ठा संक्षेपथी त्रण प्रकारनी छे. एक व्यक्ति प्रतिष्ठा, बीजी क्षेत्र प्रतिष्ठा अने त्रीजी महा नामनी. सिद्धांतना जाण लोको एम कहे छे के, जे समयमां जे तीर्थंकरनो वारो चालतो होय, ते समयमां ते तीर्थंकरनीज एकली प्रतिमा होय ते व्यक्ति प्रतिष्ठा कहेवाय छे, ऋषभदेव प्रमुख चोवीशेनी क्षेत्रप्रतिष्ठा कहेवाय छे, अने एकसो शित्तेर भगवाननी महाप्रतिष्ठा कहेवाय छे. बृहद्भाष्यमां कह्युं छे के– एक व्यक्ति प्रतिष्ठा, बीजी क्षेत्र प्रतिष्ठा अने त्रीजी महा प्रतिष्ठा. ते अनुक्रमे एक, चोवीश अने एकसो शित्तेर भगवाननी जाणवी. सर्वे प्रकारनी प्रतिष्ठानी सामग्री संपादन करवी, श्रीसंघने तथा श्रीगुरु महाराजने बोलाववा. तेमनो प्रवेश विगेरे घणा उत्सवथी करी सम्यक् प्रकारे तेमनी आगत स्वागत करवी. भोजन वस्त्र प्रमुख आपी तेमनो सर्व प्रकारे सत्कार करवो. बंदीवानोने छोडाववा. अमारी प्रवर्त्तावकी. कोइने पण हरकत न पडे एवी दानशाला चलाववी. सूतार विगेरेनो सत्कार करवो. घणा ठाठथी संगीत प्रमुख अद्भुत उत्सव करवो. अढार स्नात्र करवां. इत्यादिक प्रतिष्ठाविधि प्रतिष्ठाकल्प विगेरे ग्रंथोथी जाणवो.

प्रतिष्ठामां स्नात्रने अवसरे भगवाननी जन्मावस्था चिंतववी. तथा फल, नैवेद्य, पुष्प, विलेपन, संगीत इत्यादि उपचारने अवसरे कुमार प्रमुख चढती अवस्था चिंतववी. छद्मस्थपणाना सूचक वस्त्रादिकवडे शरीरनुं ढांकवुं करवुं इत्यादि उपचार वडे भगवाननी शुद्ध चारित्रावस्था चिंतववी. अंजनशलाकावडे नेत्रनुं उघाडवुं करतां भगवाननी केवली अवस्था चिंतववी. तथा पूजामां सर्व प्रकारना म्होटा उपचार करवाने अवसरे समवसरणमां रहेली भगवाननी अवस्था चिंतववी. श्राद्धसामाचारीवृत्तिमां कह्युं छे के– प्रतिष्ठा कर्या पछी बार मास सुधी महिने महिने ते दिवसे उत्तम प्रकारे स्नात्र विगेरे करवुं. वर्ष पूरुं थाय त्यारे अठाइ उत्सव करवो. अने आउखानी गांठ बांधवी. तथा उत्तरोत्तर विशेष पूजा करवी. वर्षगांठने दिवसे साधर्मिवात्सल्य तथा संघपूजा प्रमुख शक्ति प्रमाणे करवुं. प्रतिष्ठाषोडशकमां पण आ रीते कह्युं छे के–भगवाननी आठ

दिवस सुधी एक सरखी पूजा करवी. तथा सर्व प्राणिउने यथा शक्ति दान आपवुं. इति सातमुं द्वार संपूर्ण.

तेमज पुत्र, पुत्री, ज्ञाई, ज्ञत्रीजो, स्वजन मित्र, सेवक विगेरेनो दीक्षानो तथा वडी दीक्षानो उत्सव घणा आमंबरथी करवो. कह्युं छे के—ज्ञरत चक्रवर्त्तीना पांचसो पुत्र अने सातसो पौत्र (पुत्रना पुत्र) एटला कुमारोए ते समवसरणमां साथे दीक्षा लीधी. श्रीकृष्णे तथा चेटक राजाए पोतानी संततिने परणाववानो नियम कर्यो हतो, तथा पोतानी पुत्री विगेरेने तथा बीजा थावच्चा पुत्र विगेरेने घणा उत्सवथी दीक्षा अपावी ते वात प्रसिद्ध छे. दीक्षा अपाववी एमां घणुं पुण्य छे. कह्युं छे के—जेमना कुलमां चारित्रधारी उत्तम पुत्र थाय छे, ते माता, पिता अने स्वजन वर्ग घणा पुण्यशाली अने धन्य छे. लौकिक शास्त्रमां पण कह्युं छे के—ज्यां सुधी कुलमां कोइ पुत्र पवित्र संन्यासी थतो नथी, त्यां सुधी पिंमनी इछा करनारा पितराइउ संसारमां ज्ञमे छे. इति आठमुं द्वार संपूर्ण.

ए तेमज पदस्थापना एटले गणि, वाचनाचार्य, वाचकाचार्य, दीक्षा लीधेला पोताना पुत्र प्रमुख तथा बीजा पण जे योग्य होय, तेमनी पद स्थापना शासननी उन्नति विगेरेने अर्थे घणा उत्सवथी कराघवी. संज्ञलाय छे के, अरिहंतना प्रथम समवसरणने विषे इंद्र पोते गणधर-पदनी स्थापना करावे छे. वस्तुपाल मंत्रीए पण एकवीश आचार्योनी पद-स्थापना करावी. इति नवमुं द्वार संपूर्ण.

१० तेमज श्रीकल्प प्रमुख आगम, जिनेश्वर ज्ञगवानना चरित्र विगेरे पुस्तको न्यायथी संपादन करेला द्रव्यवडे शुद्ध अक्षर तथा सारां पानां विगेरे युक्तिथी लखाववां. तेमज वाचन एटले संवेगी गीतार्थ एवा मुनिराज पासे ग्रंथनो आरंज्ञ थाय, ते दिवसे घणो उत्सव विगेरे करी तथा प्रतिदिन वहु मानथी पूजा करी व्याख्यान कराववुं. तेथी घणा ज्ञव्य जीवो प्रतिवोध पामे छे. तेमज व्याख्यान वांचनार तथा ज्ञणनार मुनिराजोने वस्त्र प्रमुख वहोरावी तेमने साहाय्य करवी. कह्युं छे के—जे लोको जिनशासननां पुस्तको लखावे, व्याख्यान करावे, ज्ञणे, ज्ञणावे, सांज्ञले अने पुस्तकोनी घणी यतनाथी रक्षा करे, ते लोको मनुष्य लोकनां, देवलोकनां तथा [illegible] सुख पामे छे. जे पुरुष केवलि ज्ञापित

सिद्धांतने पोते ज्ञणे, ज्ञणावे अथवा ज्ञणनारने वस्त्र, ज्ञोजन, पुस्तक प्रमुख आपी सहाय्य करे, ते पुरुष आलोकमां सर्वज्ञ थाय वे. जिनज्ञाषित आगमनी केवलज्ञान करतां पण श्रेष्ठता देखाय वे. कह्युं वे के–उंघथी श्रुतोपयोग राखनार श्रुतज्ञानी साधु जो कदाच अशुद्ध वस्तु वहोरी लावे तो ते वस्तुने केवली ज्ञगवान पण ज्ञक्षण करे वे. कारण के, एम न करे तो श्रुतज्ञान अप्रमाण थाय. सांज्ञलवामां वे के, पूर्वे दुषम कालना वशथी बार वर्ष सुधी दुर्जिक्ष पड्युं, तेथी तथा बीजा पण कारणोथी सिद्धांत उछिन्न प्राय थएलां जोइ ज्ञगवान् नागार्जुन, स्कंदिलाचार्य विगेरे लोकोए तेने पुस्तकारूढ कर्यो." माटे सिद्धांतने मान आपनार माणसे ते पुस्तकने विषे लखाववुं, तथा रेशमी वस्त्र विगेरे वस्तुवडे तेनी पूजा करवी. संज्ञलाय वे के, पेथड श्रेष्ठीए सात क्रोड तथा वस्तुपाल मंत्रीए अढार क्रोड द्रव्य खरचीने त्रण ज्ञानज्ञंमार लखाव्या. थरादना संघवी आज्ञूए त्रण क्रोड टंक खरचीने सर्व आगमनी एकेक प्रत सुवर्णमय अक्षरथी अने बीजी सर्व ग्रंथनी एकेक प्रत शाहिथी लखावी. इति दसमुं द्वार संपूर्ण.

११ तेमज पौषधशाला एटले श्रावक विगेरेने पौषध लेवाने अर्थे खपमां आवतुं साधारण स्थान पण पूर्वे कहेल घर बनाववानी विधि माफक कराववुं. साधर्मिउने अर्थे करावेली ते पौषधशाला सारी सगवडवाली अने निरवद्य योग्य स्थानक होवाथी अवसर उपर साधुउने पण उपाश्रय तरीके आपवी. कारण के, तेम करवामां घणुं पुण्य वे. कह्युं वे के–जे पुरुष तपस्या तथा बीजा घणा नियम पालनार एवा साधु मुनिराजोने उपाश्रय आपे, ते पुरुषे वस्त्र, अन्न, पान, शयन, आसन प्रमुख सर्व वस्तुउ मुनिराजने आपी एम समजवुं. वस्तुपाल मंत्रीए नवसो चोराशी पौषधशालाउ करावी. सिद्धराज जयसिंहना मुख्य मंत्री सांतुए पोतानो नवो महेल वादि देवसूरिने देखाडीने कह्युं के, "ए केवो वे?" त्यारे शिष्य माणिक्ये कह्युं के, "जो एनी पौषधशाला करो तो अमे एने वखाणीए." मंत्रीए कह्युं. "ए पौषधशाला थाउ." ते शालामांनी मरुदेवी पन्नशालमां श्रावकोने धर्मध्यान करी रह्या पढी मुख जोवाने आरसी पोतानुं आयुष्य पांच [illegible] बाकी ते एम सांज्ञली शीघ्र दीक्षा

अर्थे एक पुरुष प्रमाण ऊंचा एवा बे आरिसा बे बाजूए राख्या हता. इति अग्यारमुं द्वार तथा पंदरमी गाथानो अर्थ संपूर्ण.

(मूलगाथा.)

आजम्मंसम्मत्तं[१२],
जहसत्ति वयाइं[१३]दिरकगहं[१४]अहवा ॥
आरंन्नचा[१५]गबंन्नं[१६],
पडिमाइं[१७] अंतिआरहणा[१८] ॥ १६ ॥

संक्षेपार्थः– १२ जावज्जीव समकित पालवुं, १३ यथाशक्ति व्रत पालवां, १४ अथवा दीक्षा लेवी, १५ आरंभनो त्याग करवो, १६ ब्रह्मचर्य पालवुं, १७ श्रावकनी प्रतिमा वहेवी, १८ तथा अंते आराधना करवी. ॥१६॥

विस्तारार्थः–१२–१३ आ जन्म एटले बाल्यावस्थाथी मांडीने जावज्जीव सुधी समकित अने अणुव्रत प्रमुख यथाशक्ति पालवां. आनुं स्वरूप अर्थदीपिकामां कह्युं छे, माटे अहिं कहेता नथी.

१४ तेमज दीक्षाग्रहण एटले अवसर आवे चारित्र स्वीकारवुं. एनो भावार्थ आ रीते छे के–श्रावक बाल्यावस्थामां दीक्षा न लेवाय तो पोताने ठगेलानी पेठे समजे. कह्युं छे के–जेमणे सर्व लोकने दुःखदायी कामदेवने जीतीने कुमार अवस्थामांज दीक्षा लीधी, ते बाल मुनिराजो धन्य छे. पोताना कर्मना वशथी प्राप्त थएलुं गृहस्थपणुं, सर्वविरतिना परिणाम एकाग्र चित्तथी अहर्निश राखीने पाणीनुं बेडुं मस्तके धारण करनारी हलकी स्त्रीनी पेठे पालवुं. कह्युं छे के–एकाग्र चित्तवालो योगी अनेक कर्म करे, तो पण पाणी लावनारी स्त्रीनी पेठे तेना दोषथी लेपाय नहि. जेम पर पुरुषने विषे आसक्त थएली स्त्री उपरथी पतिनी मरजी राखे छे, तेम तत्त्वज्ञानमां राची रहेलो योगी संसारने अनुसरे छे. जेम शुद्ध वेश्या मनमां प्रीति न राखतां 'आजे अथवा काले एने छोडी दइश' एवो भाव राखी जार पुरुषने सेवे छे, अथवा जेनो पति मुसाफरी विगेरे करवा ... ने एवी कु... स्त्री प्रेमरंगमां रही पतिना गु-

णोनुं स्मरण करती छती भोजन पान विगेरेथी शरीरनो निर्वाह करे छे; तेम सुश्रावक सर्वविरतिना परिणाम नित्य मनमां राखी पोताने अधन्य मानतो छतो गृहस्थ पणुं पाले. जे लोकोए प्रसरता मोहने रोकीने जैनी दीक्षा लीधी, ते सत्पुरुषो धन्य छे, अने तेमना वडे आ पृथ्वीमंडल पवित्र थएलुं छे.

भावश्रावकनां लक्षण पण आ रीते कह्यां छेः—१ स्त्रीने वश न थवुं, २ इंद्रियो वश राखवी, ३ धन अनर्थनुं हेतु छे एम जाणवुं, ४ संसार असार जाणवो, ५ विषयनो अभिलाष न राखवो, ६ आरंभ वर्जवो, ७ गृहवास बंधन समान गणवो, ८ आजन्म समकित पालवुं, ९ साधारण माणसो जेम गाडरिया प्रवाहे चाले छे, एम विचारवुं. १० आगमना अनुसारे सर्व ठेकाणे प्रवर्तवुं, ११ दानादि चतुर्विध धर्म यथाशक्ति आचरवो, १२ धर्म करतां कोइ अज्ञ जन हांसी करे तो तेनी शरम न राखवी, १३ गृहकृत्यो राग द्वेष न राखतां करवां, १४ मध्यस्थपणुं राखवुं, १५ धनादिक होय तो पण तेमांज लपटाइ न रहेवुं, १६ पराणे कामोपभोग सेववा, १७ वेश्या समान गृहवासमां रहेवुं. आ सत्तर पदवालुं भाव श्रावकनुं लक्षण भावथी संक्षेपमां जाणवुं. हवे सत्तर पदोनी व्याख्या कहीए छीए.

१ अनर्थने उत्पन्न करनार, चंचल चित्तवाली अने नरके जवाना रस्ता सरखी एवी स्त्रीने जाणी पोतानुं हित वांछनार श्रावक तेना वशमां न रहे. २ इंद्रिय रूप चपल अश्वो हमेशां दुर्गतिना मार्गे दोडे छे, तेने संसारनुं स्वरूप यथार्थपणे जाणनार श्रावके सम्यग् ज्ञानरूप लगाम वडे तेमने कुमार्गे जतां अटकाववा. ३ सकल अनर्थोनुं, प्रयासनुं तथा क्लेशनुं कारण अने असार एवुं धन जाणीने बुद्धिशाली पुरुष अल्प मात्र पण द्रव्यनो लोभ न राखे. ४ संसार पोते दुःख रूप, दुःखदायि फल आपनार. परिणामे पण दुःखनी संतति उत्पन्न करनार, विटंबना रूप अने असार छे एम जाणी तेने विषे प्रीति न राखवी. ५ विष सरखा विषयो क्षणमात्र सुख देनारा छे, एवो निरंतर विचार करनारो पुरुष संसारथी डरनारो अने तत्त्वनो जाण होवाथी तेमनो अभिलाष न करे. ६ तीव्र आरंभ वर्जे. निर्वाह न थाय तो सर्व जीव उपर दया राखी पराणे थोडो आरंभ करे, अने निरारंभी साधुओनी स्तुति करे. ७ गृहवासने पाश समान गणतो [illegible] दुःखथी रहे अने चारित्रमोह-

नीय कर्म खपाववानो घणो उद्यम करे. ८ बुद्धिमान पुरुष मनमां गुरु-भक्ति अने धर्मनी श्रद्धा राखीने धर्मनी प्रभावना, प्रशंसा इत्यादिक करतो छतो निर्मल समकित पाले. ए विवेकथी प्रवृत्ति करनारो धीर पुरुष, 'साधारण माणसो गाडरिया प्रवाहथी एटले जेम एके कर्युं तेम बीजाए करवुं एम अणसमजथी चालनारा छे,' एम जाणी अने धीर एवो श्रावक पोते लोक संज्ञानो त्याग करे. १० एक जिनागम मूकीने बीजुं प्रमाण नथी, अने बीजो मोक्ष मार्ग पण नथी, एम जाणी जाण पुरुष सर्वे क्रियाउ आगमने अनुसारे करे. ११ जीव पोतानी शक्ति न गोपवतां जेम घणां संसारनां कृत्यो करे छे, तेम बुद्धिमान पुरुष शक्ति न गोपवतां दानादि चतुर्विध धर्मने जेम आत्माने बाधा पीडा न थाय तेवी रीते आदरे. १२ चिंतामणि रत्ननी पेठे दुर्लभ एवी हितकारी अने निरवद्य धर्मक्रिया पामीने सम्यक् प्रकारे आचरण करतां आपणने जोइ अज्ञान लोको आपणी हांसी करे, तो पण तेथी मनमां लज्जा लाववी नहि. १३ देहस्थितिनां मूल कारण एवी धन, स्वजन, आहार, गृह इत्यादि संसारगत वस्तुउने विषे राग द्वेष न राखतां संसारमां रहेवुं. १४ पोतानुं हित वांछनार पुरुष मध्यस्थ पणामां रही तथा नित्य मनमां समतानो विचार राखी राग द्वेषने वश न थाय तथा कदाग्रहने पण सर्वथा छोडी दे. १५ नित्य मनमां सर्व वस्तुउनी क्षणभंगुरतानो विचार करनारो पुरुष धनादिकनो धणी छतां पण धर्मकृत्यने हरकत थाय एवो तेमनो संबंध न राखे. १६ संसारथी विरक्त थएलो श्रावक भोगोपभोगथी जीवनी तृप्ति थती नथी, एम विचारी स्त्रीना आग्रहथी पराणे कामभोग सेवे. १७ वेश्यानी पेठे आशंसा रहित श्रावक आजे अथवा काले छोडी दइश एम विचार करतो पारकी वस्तुनी पेठे शिथिल भावथी गृहवास पाले. आ रीते कहेला सत्तर गुणवडे युक्त जे पुरुष, ते जिनागममां भावश्रावक कहेवाय छे. एज भाव श्रावक शुभ कर्मना योगथी शीघ्र भावसाधुपणुं पामे छे. आ रीते धर्मरत्नशास्त्रमां कह्युं छे.

उपर कहेली रीते शुभ भावना करनारो, पूर्वे कहेल दिनकृत्यने विषे तत्पर एटले "आ निर्ग्रंथ प्रवचनज अर्थरूप तथा परमार्थरूप छे, बाकी सर्व अनर्थ छे, एवी ... कह्युं ... ति प्रमाणे सर्व कार्योमां सर्व

प्रयत्नथी यतनावडेज प्रवृत्ति करनारो, कोइ ठेकाणे पण जेनुं चित्त प्रतिबंध पाम्युं नथी एवो अने अनुक्रमे मोहने जीतवामां निपुण थएलो पुरुप पोताना पुत्र, भत्रीजा विगेरे घरनो भार उपाडवा समर्थ थाय त्यां सुधी अथवा बीजा कांइ कारणसर केटलोक समय गृहवासमां गाली, उचित समये पोतानी तुलना करे. पछी जिनमंदिरे अट्ठाइ उत्सव, चतुर्विध संघनी पूजा, अनाथ विगेरे लोकोने यथाशक्ति अनुकंपा दान अने मित्र स्वजन विगेरेने खमाववुं इत्यादिक करीने सुदर्शन प्रमुख श्रेष्ठीनी पेठे विधि पूर्वक चारित्र ग्रहण करे. कह्युं छे के—कोइ पुरुष सर्वथा रत्नमय एवा जिनमंदिरवडे समग्र पृथ्वीने अलंकृत करे, ते पुण्य करतां पण चारित्रनी ऋद्धि अधिक छे. तेमज पापकर्म करवानी पीडा नथी, खराब स्त्री, पुत्र तथा धणी एमनां दुर्वचन सांभलवाथी थनारुं दुःख नथी, राजा प्रमुखने प्रणाम करवो न पडे, अन्न, वस्त्र, धन, स्थान एनी चिंता करवी न पडे, ज्ञाननी प्राप्ति थाय, लोकथी पूजाय, उपशम सुखमां रति रहे, अने परलोके मोक्ष विगेरे प्राप्त थाय. चारित्रमां आटला गुण रह्या छे. माटे हे बुद्धिशाली पुरुषो ! तमो ते चारित्र आदरवाने अर्थे प्रयत्न करो. इति चौदमुं द्वार संपूर्ण.

१५ हवे कदाच कांइ कारणथी अथवा पालवानी शक्ति विगेरे न होवाथी श्रावक जो चारित्र न आदरी शके, तो आरंभ वर्जवा विगेरे करे. तेज कहे छे. अथवा एटले दीक्षा आदरवानुं न बने तो आरंभनो त्याग करवो. तेमां पुत्र प्रमुख कोइ पण घरनो सर्व कार्यभार नभावे एवो होय तो सर्व आरंभ छोडवो, अने तेम न होय तो सचित्त वस्तुनो आहार विगेरे केटलोक आरंभ जेम निर्वाह थाय तेम वर्जवो. बनी शके तो पोताने अर्थे अन्ननो पाक विगेरे पण न करे. कह्युं छे के— जेने माटे अन्नपाक (रसोइ) थाय, तेने माटेज आरंभ थाय छे. आरंभमां जीवहिंसा छे, अने जीवहिंसाथी दुर्गति थाय छे." इति पंदरमुं द्वार संपूर्ण.

१६ श्रावके यावज्जीव ब्रह्मचर्य पालवुं. जेम पेथडश्रेष्ठीए बत्रीशमे वर्षे ब्रह्मचर्य व्रत स्वीकार्युं अने पछी ते भीमसोनीनी मढीमां गयो. ब्रह्मचर्य विगेरेनुं फल अर्थदीपिकामां कह्युं छे. इति सोलमुं द्वार संपूर्ण.

१७ तेमज श्रावक प्रतिमा [illegible] तपस्या करे. प्रमुख शब्दथी संसार

तारण इत्यादि कठण तपस्या जाणवी. तेमां एक मासिकी प्रमुख ११ प्रतिमाउ कही छे ते आ रीतेः—दंसण १ वय २ सामाइअ ३, पोसह, ४ पडिमा ५ अबंभ ६ सच्चित्ते ७ ॥ आरंभ ८ पेस ए उद्दि—ठवज्जाए १० समणभूए ११ अ ॥ १ ॥ अर्थः—१ पहेली दर्शन प्रतिमा ते राजाभियोगादि छ आगार रहित, श्रद्धान प्रमुख चार गुणे करी सहित एवा समकितने भय, लोभ, लज्जा प्रमुख दोष वडे अतिचार न लगाडतां एक मास सुधी पालवुं, अने त्रिकाल देवपूजा प्रमुख करवुं ते रूप जाणवी. २ बीजी व्रतप्रतिमा ते, बे मास सुधी खंडना तथा विराधना वगर पांच अणुव्रत पालवां, तथा प्रथम प्रतिमानी क्रिया पण साचववी, ते रूप जाणवी ३ त्रीजी सामायिक प्रतिमा ते, त्रण मास सुधी उभयकाल प्रमाद वर्जी बे टंक सामायिक करवुं, तथा पूर्वे कहेल प्रतिमानी क्रिया पण साचववी ते रूप जाणवी. ४ चोथी पौषध प्रतिमा ते, पूर्वोक्त प्रतिमाना नियम सहित चार मास सुधी चार पर्व तिथिए अखंडित अने परिपूर्ण पौषध करवो ते रूप जाणवी. ५ पांचमी प्रतिमा प्रतिमा एटले कायोत्सर्ग प्रतिमा ते, पूर्वोक्त प्रतिमानी क्रिया सहित पांच मास सुधी स्नान वर्जी, रात्रिए चउविहार पच्चक्खाण करी, दिवसे ब्रह्मचर्य पालवुं, तथा काछडी छूटी राखी चार पर्व तिथिए घरमां, घरना द्वारमां अथवा चौटामां परीषह उपसर्गेथी न डगमगतां समग्र रात्रि सुधी काउस्सग्ग करवो ते रूप जाणवी. हवे कहीशुं ते सर्व प्रतिमामां पूर्वोक्त प्रतिमानी क्रिया साचववी पडे ते जाणी लेवुं. ६ छठी ब्रह्मचर्य प्रतिमा ते छ मास सुधी निरतिचार ब्रह्मचर्य पालवुं ते रूप जाणवी. ७ सातमी सचित्त परिहार प्रतिमा ते, सात मास सुधी सचित्त वस्तु वर्जवी ते रूप जाणवी. ८ आठमी आरंभ परिहार प्रतिमा ते आठ मास सुधी पोते कांइ पण आरंभ न करवो ते रूप जाणवी. ए नवमी प्रेषण परिहार प्रतिमा ते नव मास सुधी पोताना नोकर विगेरे पासे पण आरंभ न करावे ते रूप जाणवी. १० दशमी उद्दिष्ट परिहार प्रतिमा ते दस मास सुधी मस्तक मुंड अथवा चोटली मात्र धारण करवी, निधानमां राखेला धने संबंधी स्वजन प्रश्न करे तो ते जाणमां होय तो देखाडवुं, अने न होय तो जाणतो नथी एम कहेवं. बाकी सर्व गृहकृत्य वर्जवुं, तथा पोताने अर्थे

तैयार करेलो आहार पण भक्षण न करवो ते रूप जाणवी. ११ अग्यारमी श्रमणभूत प्रतिमा ते, अगीआर मास सुधी घर प्रमुख छोडवुं, लोच अथवा मुंडन करावबुं, ओघो, पात्रां प्रमुख मुनिवेष धारण करवो, पोतानी आधीनतामां रहेलां गोकुल विगेरेने विषे वास करवो, अने "प्रतिमावाहकाय श्रमणोपासकाय भिक्षांदत्त" एम कही साधुनी पेठे आचार पालवो, पण धर्म लाभ शब्द न उच्चारवो ते रूप जाणवी. आ रीते अगीआर श्रावक प्रतिमानुं स्वरूप कह्युं. इति सत्तरमुं द्वार संपूर्ण.

१८ तेमज अंते एटले आयुष्यनो छेडो समीप आवे, आगल कहीशुं ते प्रमाणे संलेखना प्रमुख विधि सहित आराधना करवी. एनो भावार्थ आ रीते छे के–ते पुरुष अवश्य करवा योग्य कार्यनो भंग थए अने मृत्यु समीप आवे छते प्रथम संखलेखना करी पछी चारित्र स्वीकार करी" इत्यादि ग्रंथोक्त वचन छे, माटे श्रावक अवश्य कर्तव्य जे पूजा प्रतिक्रमण विगेरे क्रिया, ते करवानी शक्ति न होय तो अथवा मृत्यु समीप आवी पहोंचे तो द्रव्यथी तथा भावथी वे प्रकारे संलेखना करे. तेमां अनुक्रमे आहारनो त्याग करवो ते द्रव्य संलेखना अने क्रोधादि कषायनो त्याग करवो ते भाव संलेखना कहेवाय छे. कह्युं छे के–शरीर संलेखनावालुं न होय तो मरण समये सात धातुनो एकदम प्रकोप थवाथी जीवने आर्तध्यान उत्पन्न थाय छे. हुं म्हारुं आ (शरीर) वखाणतो नथी. शरीर कोनुं सारुं छे? म्हारी आंगुली भागी गइ के शुं? माटे हे जीव! तुं भाव संलेखना कर. समीप आवेल मृत्यु स्वप्न, शकुन तथा देवताना वचन विगेरेथी धारवुं. कह्युं छे के–माठां स्वप्न, पोतानी हमेशनी प्रकृतिमां घणलो जूदी रीतनो फेरफार, माठां निमित्त, अवला ग्रह, स्वरना संचारमां विपरीतपणुं एटलां कारणोथी पुरुषे पोतानुं मरण समीप आवेलुं जाणवुं. आ रीते संलेखना करी सकल श्रावक धर्मना उद्यापनने अर्थे जो यत्नी! तेवी रीते अंतकालने विषे पण चारित्र ग्रहण करे. कह्युं छे के–जीव शुभ परिणामथी एक दिवस सुधी पण जो चारित्रने प्राप्त थाय, तो जो पण मोक्षने न पामे, तथापि वैमानिक देवता तो अवश्य थाय छे.

नल राजानो भाइ कूबरनो [illegible] पुत्र परण्यो हतो, तो पण ज्ञानीना

लइ सिद्ध थयो. हरिवाहन राजा ज्ञानीनां वचनथी पोतानुं आयुष्य नव पहोर बाकी जाणी दीक्षा लइ सर्वार्थसिद्धि विमाने पहोच्यो. संथाराने अवसरे श्रावक दीक्षा ले, त्यारे प्रभावना विगेरेने अर्थे शक्ति प्रमाणे धर्ममां धननो व्यय करे. थरादना आभू संघवीए जेम आतुर दीक्षाने अवसरे (अंत समये) सात क्षेत्रोमां सात क्रोड धन वापर्युं. हवे अंत समये संयम लेवानुं जेनाथी न बने, ते श्रावक अंत समय आवे संलेखना करी शत्रुंजय प्रमुख शुभ तीर्थे जाय, अने निर्दोष स्थंडिलने विषे (जीव जंतु रहित भूमिने विषे) शास्त्रोक्त विधि प्रमाणे चतुर्विध आहारनुं पच्चखाण करी आनंदादिक श्रावकोनी पेठे अनशन स्वीकारे. कह्युं छे के–तपस्याथी अने व्रतथी मोक्ष थाय छे, दानथी उत्तम भोग मले छे, देवपूजाथी राज्य मले छे, अने अनशन करी मरण पामवाथी इंद्रपणुं पमाय छे. लौकिकशास्त्रमां पण कह्युं छे के–हे अर्जुन ! विधिपूर्वक जलमां अंत समये रहे तो सातहजार वर्ष सुधी, अग्निमां पडे तो दस हजार वर्ष सुधी, ऊंपापात करे तो सोल हजार वर्ष सुधी म्होटा संग्राममां पडे तो साठ हजार वर्ष सुधी, गाय छोडाववाने अर्थे देह त्याग करे तो एशी हजार वर्ष सुधी शुभ गति भोगवे, अने अंतकाले अनशन करे तो अक्षय गति पामे.

पछी सर्व अतिचारना परिहारने अर्थे चार शरणरूप आराधना करे. दश द्वार रूप आराधना तो आ रीते कही छे. १ अतिचारनी आलोयणा करवी, २ व्रतादिक उच्चरवां, ३ जीवोने खमाववा, ४ भावितात्मा एवो श्रावक अढार पापस्थानकने वोसिरावे, ५ अरिहंत प्रमुख चारे शरण करवां, ६ करेला दुष्कृतनी निंदा करवी, ७ करेला शुभ कर्मोनी अनुमोदना करवी, ८ शुभ भावना भाववी, ९ अनशन आदरवुं, अने १० पंचपरमेष्ठि नवकार गणवा. एवी आराधना करवाथी जो पण तेज भवमां सिद्ध न थाय, तो पण शुभ देवता पणुं तथा शुभ मनुष्य पणुं पामी आठ भवनी अंदर सिद्ध थायज. कारण के, सात अथवा आठ भव ग्रहण करे, तेथी वधारे न करे एवुं आगम वचन छे. इति अढारमुं द्वार तथा सोलमी गाथानो अर्थ संपूर्ण.

हवे प्रकरणनो उपसंहार करतां दिनकृत्यादिकनुं फल कहे छे.

(मूलगाथा)

एअं गिहिधम्मविहिं,
पइदिअहं निव्वहंति जे गिहिणो ॥
इह भवि परभवि निव्वुइ-
सुहं लहुं ते लहंति धुवं ॥ १७ ॥

संक्षेपार्थः—जे भव्यो आ ग्रंथमां कहेला श्रावक धर्मना विधिने प्रति दिवस आचरे, ते श्रावक आ भवमां अनुक्रमे परभवमां शीघ्र मुक्तिसुख अवश्य पामे. ॥ १७ ॥

विस्तारार्थः—आ उपर कहेलो दिनकृत्य प्रमुख छ द्वारवालो श्रावकनो जे धर्मविधि, तेने निरंतर जे श्रावको सम्यक् प्रकारे पाले, तेउ आ वर्तमान भवने विषे सारी अवस्थामां रही सुख पामे, तथा परलोके सात आठ भवनी अंदर परंपराए मुक्तिसुख शीघ्र अने अवश्य पामे.

इति श्रीरत्नशेखरसूरि विरचित श्राद्धविधि कौमुदीनी गूजराती भाषानो जन्मकृत्य प्रकाश नामे छठ्ठो प्रकाश संपूर्ण थयो. (६)

प्रशस्ति.

विख्यात तपेत्याख्या, जगति जगच्चन्द्रसूरयोऽभूवन् ॥
श्रीदेवसुन्दरगुरु— त्तमाश्च तदनुक्रमाद्विदिताः ॥ १ ॥

अर्थः—आ जगतमां तपा एवुं प्रख्यात नाम धारण करनारा श्रीजगच्चंद्रसूरि थया. तेमना पछी अनुक्रमे प्रख्यात श्रीदेवसुंदर गुरुवर्य थया.

पञ्च च तेषां शिष्या— स्तेष्वाद्या ज्ञानसागरा गुरवः ॥
विविधावचूर्णिलहरि— प्रकटनतः सान्वयाव्हानाः ॥ २ ॥

अर्थः—श्री देवसुंदर गुरुवर्यने पांच शिष्यो हता. तेमां प्रथम शिष्य श्रीज्ञानसागर गुरु थया. विविध प्रकारनी अवचूर्णि (अवचूरि) रूप लहेरो प्रकट करी तेमणे पोतानुं ज्ञानसागर नाम यथार्थ कर्युं. ॥ २ ॥

श्रुतगतविविधालापक- समुद्धृतः समभवंश्च सूरीन्द्राः ॥
कुलमण्डना द्वितीयाः, श्रीगुणरत्नास्तृतीयाश्च ॥ ३ ॥

अर्थः—शास्त्रमा रहेलां विविध आलावाना उद्धार करनारा कुलमंडन नामा सूरिन्द्र बीजा शिष्य अने श्रीगुणरत्न नामा त्रीजा शिष्य थया. ३

षड्दर्शनवृत्तिक्रिया- रत्नसमुच्चय विचार निचय सृजः ॥
श्रीभुवनसुन्दरादिषु, भेजुर्विद्यागुरुत्वं ये ॥ ४ ॥

अर्थः—जे श्रीगुणरत्नगुरुवर्य षड्दर्शनसमुच्चयवृत्ति अने क्रियारत्नसमुच्चय ए ग्रंथना रचनार अने श्री भुवनसुंदर प्रमुख आचार्योना विद्यागुरु थया. ४

श्रीसोमसुन्दरगुरु- प्रवरास्तुर्या अहार्यमहिमानः ॥
येभ्यः संततिरुच्चै- र्भवद्द्वेधा सुधर्मेभ्यः ॥ ५ ॥

अर्थः—उत्कृष्ट महिमावंत श्रीसोमसुंदर गुरुवर्य चोथा शिष्य थया. द्रव्यथी तथा भावथी भला धर्मवंत एवा जे गुरुवर्यथी घणी शिष्य संतति वृद्धि पामी. ॥ ५ ॥

यतिजीतकल्पविवृत- श्च पञ्चमाः साधुरत्नसूरिवराः ॥
यैर्मादृशोऽप्यकृष्यत, करप्रयोगेण भवकूपात् ॥ ६ ॥

अर्थः—यतिजीतकल्पनी व्याख्या करनारा श्री साधुरत्नसूरिवर पांचमा शिष्य थया, जेमणे हाथ लांबो करीने म्हारा जेवानो संसार रूप कूवामांथी उद्धार कर्यो. ॥ ६ ॥

श्रीदेवसुन्दरगुरोः, पट्टे श्रीसोमसुन्दरगणेन्द्राः ॥
युगवरपदवीं प्राप्ता- स्तेषां शिष्याश्च पञ्चैते ॥ ७ ॥

अर्थः—श्री देवसुंदर गुरुनी पाटे श्रीसोमसुंदर गुरु थया. तेमना युग प्रधान पदवी पामेला आ पांच शिष्यो थया. ॥ ७ ॥

मारीत्यवमनिराकृति- सहस्रनामस्मृतिप्रभृतिकृत्यैः ॥
श्रीमुनिसुन्दर गुरव- श्चिरंतनाचार्यमहिमभृतः ॥ ८ ॥

अर्थः—एक श्रीमुनिसुंदर गुरु मारी, [illegible] प्रमुख उपद्रवनुं वारवुं तथा जिनसहस्र नाम स्मरण करवुं इत्यादि कृत्योवडे चिरंतन आचार्यनो महिमा धारण करनारा थया. ॥ ८ ॥

श्री जयचन्द्र गणेन्द्रा–निस्तन्द्राः संघगच्छकार्येषु ॥
श्रीभुवनसुन्दरवरा, दूरविहारैर्गणोपकृतः ॥ ९ ॥

अर्थः–बीजा संघना तथा गच्छना कार्यमां आलस्य न करनारा एवा श्री जयचंद्र आचार्य तथा त्रीजा दूर विहार करीने संघ उपर उपकार करनारा श्री भुवनसुंदरसूरि थया. ॥ ९ ॥

विषममहाविद्यात–द्विडम्बनाब्धौ तरीव वृत्तिर्यैः ॥
विदधे यज्ज्ञाननिधिं, मदादिशिष्या उपाजीवन् ॥ १० ॥

अर्थः–जेमणे विषम महाविद्याना अज्ञानथी विडंबना रूप समुद्रमां पडेला लोकोने नाव समान एवी महा विद्यावृत्ति करी, अने जेमना ज्ञाननिधि प्रत्ये म्हारा जेवा शिष्यो पोतानो निर्वाह करी रह्या. ॥ १० ॥

एकाङ्गा अप्येकादशाङ्गिनश्च जिनसुन्दराचार्याः ॥
निर्ग्रन्था ग्रन्थकृतः, श्रीमज्जिनकीर्त्तिगुरवश्च ॥ ११ ॥

अर्थः–चोथा एक अंग (शरीर) धारण करनार छतां पण अगीआर अंग (सूत्र) धारण करनारा श्री जिनसुंदर सूरि तथा पांचमा निर्ग्रंथ (ग्रंथ) (परिग्रह विनाना) छतां पण ग्रंथ रचना करनारा एवा श्री जिनकीर्त्ति गुरु थया. ॥ ११ ॥

एषां श्रीसुगुरूणां, प्रसादतःषट्खतिथिमिते (१५०६) वर्षे ॥
श्राद्धविधिसूत्रवृत्तिं, व्यधित श्रीरत्नशेखरःसूरि ॥ १२ ॥

अर्थः–श्रीरत्नशेखरसूरिए उपर कहेला श्रीगुरुओना प्रसादथी विक्रम संवत् १५०६ मां श्राद्धविधि सूत्रनी वृत्ति करी. ॥ १२ ॥

अत्र गुणसत्रविशावतंसजिनहंसगणिवरप्रमुखैः ॥
शोधन लिखनादिविधौ, व्यधायि सांनिध्यमुद्युक्तैः ॥ १३ ॥

अर्थः–परम गुणवंत [illegible] विद्वद्रत्न श्री जिनहंसगणि प्रमुख विद्वानोए आ ग्रंथ रचमां शोधतां लखवा विगेरे कार्यमां परिश्रम लइ साहाय्य करी.

विधिवैविध्याच्छ्रुतगत–[illegible]यादर्शनाच्च यत्किंचित् ॥
अत्रोत्सूत्रमसूत्र्यत, तन्मि[illegible]याऽदुष्कृतं मेऽस्तु ॥ १४ ॥

अर्थः–विधि नाना प्रकारना [illegible]थी तथा सिद्धांतमां रहेली निश्चय

वातने नहि देखवाथी आ ग्रंथमां में जे कांइ उत्सूत्र रचना करी होय, ते म्हारुं दुष्कृत मिथ्या थाओ. ॥ १४ ॥

विधिकौमुदीति नाम्न्यां, वृत्तावस्यां विलोकितैर्वर्णैः ॥
श्लोकाः सहस्रषट्कं, सप्तशती चैकषष्ट्यधिका ॥ १५ ॥

अर्थः—विधिकौमुदी नामनी आ वृत्तिमां अक्षरे अक्षरनी संख्या करतां आ ग्रंथनी श्लोक संख्या ६७६१ थाय छे. ॥ १५ ॥

श्राद्धहितार्थं विहिता, श्राद्धविधिप्रकरणस्यसूत्रयुता ॥
वृत्तिरियं चिरसमयं, जयताज्जयदायिनी कृतिनाम् ॥ १६ ॥

अर्थः—श्राद्धविधि नामना मूलग्रंथ सहित तेनी आ वृत्ति में श्रावकोना हितार्थे रची. ते (वृत्ति) कुशल पुरुषोने जय आपनारी थइ चिरकाल जयवंती वर्त्तो. ॥ १६ ॥

कठण शब्दनो कोष.

कठण शब्द.	सरल शब्द.	पृष्ठ.	उंक्ति.
करमोचन	हाथेवालो मेलवती वखते	१४	२३
स्वास्थ्य	धीरज	२१	४
निर्यामिक	वहाण चलावनार	४१	२२
चलवत्तर	जबरी	४३	२
हिताकांक्षी	हित इच्छनार	४८	१
मातामह	मानो बाप	६२	२९
निन्हव	तीर्थंकरना वचननो उत्थापक	८१	२५
घरट्ट	घंटी	१०३	१
शेषामाला	निर्माल्य थएली फूलनी माला	१०९	१०
खदिरवटिका	खेरसालनी गोली	११२	२
अजाक	अजमो	११२	४
कुलिंजण	पाननी जड	११२	४
खदिरचूर्ण	खेरसालनुं चूर्ण	११२	१५
लोमाहार	रूवांडा मार्गे लेवातो आहार	११३	१
कूडो	कूडानी छाल	११३	५
चीड	चीमेड	११३	५
चंद्रोदय	चंदरुआ	१३६	५
प्रक्षालन करी	धोइ-न्हवरावी	१३८	२३
पदप्रोंछनक	कटासणुं	२१८	२५
प्रातिहार्य	सर्व काममां वापरवा योग्य बाजोठ	२१८	२५
[illegible]त्र	बांसे मूकवानुं पाटीउं.	२१८	२५
[illegible]क	पाटीउं	२१८	२५
[illegible] पोषण	पशुउनुं पोषण	२३१	२
[illegible]रना	रोगीना [illegible]	३१६	२८
[illegible]	बहु मूत्र थाय तेवा	३७९	२५
[illegible]	दाह थाय [illegible]	३८०	[illegible]

उग्घाडपोरिसी	अधिरात्रिथी मांडीने सवारनी ८ घडीसुधी	३८७	२८
प्रतिषेध	निषेध	३८८	२६
सिद्धपरमात्मानो स्तव	लोगस्स	३९१	१
पंचमंगल	पांच नवकार	३९१	७
सिद्धस्तव	लोगस्स	३९१	१५
थुइनी त्रण गाथा	आयरिअ उवज्झाए इत्यादि	३९१	२८
त्रण थुइ	विशाललोचनदलं	३९२	२१
संबुद्धा खामणां		३९२	२८
अपमृत्यु	सहसा मरण	३९९	१२
सापराध	अपराधवाला	४००	८
काष्ठासनना[१]		४१०	१५
पाउंछणगनो		४१०	१५
पुंछणुं		४११	२३
पिंगानिका		४३७	११
मालोद्घट्टन		४३८	२७

१ जे जे शब्दोना अर्थ अमने मली आव्या छे, ते ते शब्दो
बाकीना अर्थ माटे

शुद्धाशुद्धिपत्रम्.

दृष्टिदोषथी या मतिदोषथी थएली भूल्योनुं

शुद्धाशुद्धिपत्रम्.

अशुद्ध.	शुद्ध.	पृष्ठ.	ओलि.
आंबानुं	आंबानुं	२४	३
मंत्रो	मंत्री.	३९	१०
आपणी	पोतानी	४०	४
सुवणरेखा	सुवर्णरेखा	४३	२०
छहुं	छठ्ठुं	५६	५
उपमां	उपमा	५६	१४
लूंछणाजी	लूंछणानी	६४	१२
गोत्रदेवीनी	गोत्रदेवीने	७१	१६
अने	अने ४	८०	२६
प्रातःतकालमां	प्रातःकालमां	८४	२९
ईर्यावहि	ईरियावहि	९२	२२
शास्त्रमा	शास्त्रमां	९२	२७
पडवे	०	९६	१
टीते	रीते	९६	१८
परिणाम	परिमाण	९६	२८
मात्रमांज	पात्रमांज	१०५	३
पंचागादिक	पंचांगादिक	१०९	७
विललवण	वीडलवण	११२	३
कंटा,सेलिओ	कंटासेलिओ	११२	५
मंजीठ	मजीठ	११२	८
एवां	एवा	१२७	२९
गंधकायायिका	गंधकापायिका	१३४	२३
सूत्रुव्युं	सूत्रव्युं	१३७	२४
[illegible]त्तेर	एकसो शीत्तेर	१४१	१०
देखातां	देखाता	१५५	१८
चित्राकरो	चित्रकारो.	१५७	१७
चित्रारचा	चित्ररचा	१५८	१९
राणी[illegible]	राणीओए	१५९	१
पोत पोताना	पोत पोतानां	१६१	१७
[illegible]	साक्षातज	१६८	२२
[illegible]	विचित्रगति	१७९	९
[illegible]	गांसी	१८६	१०
[illegible]	दर्शनना	१९०	१७
[illegible]	अर्थ	१९७	१६
[illegible]	मारु पेटर्थी	१९९	११
[illegible]	[illegible]	[illegible]	२३
[illegible]	[illegible]	२०	[illegible]
[illegible]	[illegible]	२०	[illegible]
[illegible]	[illegible]	२१०	
		२१०	
		२११	१
		२११	
साडाचार	साडात्रण	२११	२६
जाणावजो	जणावजो	२१२	२९
घणी	घणी	२२९	१६
जणावबुंचो	जणावबुं	२६०	२३
राज्य	राजा	२७०	१९
त्रीजा	त्रीजीना	२७९	२१
सुपडियारं	सुप्पडियारं	२८३	२०
केवलिपन्नताओ	केवलिपन्नत्ताओ	२८४	२३
३	४	२८७	२५
वेश्मानाम्	वेश्मनाम्	२९१	२५
एवो	एवा	३०३	१०
हु	हुं	३०५	२९
आधे	आवे	३०९	१
मध्यरात्री	मध्यरात्रिए	३१०	८
घर	घेर	३११	८
बांधेली	बांधेला	३३६	१६
तेने	तने	३४०	१९
विद्याधर	विद्याधरना	३४३	२२
म्हरा	म्हारा	३४६	२
गया	गयो	३५५	३
चारनो	चोरनो	३६१	२५
शोघ्र	शीघ्र	३६९	८
भाजन	भोजन	३७८	२५
थोडा	थोडो	३८०	२
मध्यम	मध्य	३८५	१४
वंदनकसूत्र (वंदित्ता-वांदणांदद पाखीवंदित्ता सूत्र)	सूत्र	३९३	२
सिज्जसुरी	भुवनदेवतानो		
काउस्सग्ग	काउस्सग्ग करे	३९३	८
शांतिस्तव	स्तवनने ठेकाणे अजितशांति कहे	३९३	८
पांचसा	पांचसो	३९४	२
अेवुं	अेवुं	३९५	१५
होवार्था	होवाथी	४०४	८
उधगरावे	उधरावे	४१०	८
आ रीतेः-	ते आ रीतेः-	४१०	९
साथे	साथे	४१८	१७
गुमाव्या	गुमाव्यो	४३०	५
अर्थ	अर्थ	४३९	१८
विराधवा	विराधना	४५६	२६
भवाना	भवानो	४५६	२६